Sohodolul Branului

Editura Pastel, 2012

Înv. Ioan A. Puşcariu Înv. Valeria I. Puşcariu-Petrişor

SOHODOLUL BRANULUI

monografie

Lucrare îngrijită şi tipărită
cu sprijinul notarului public Dr. Emil Stoian,
preşedintele Asociaţiei „Fiii şi Prietenii Branului"

Editura PASTEL, Braşov, 2012

Coperta I: Sohodolul – lacalitatea de la poalele Munţilor Bucegi (foto: Emil Stoian)
Coperta IV: Castelul Bran văzut de pe culmile Sohodolului (foto: Emil Stoian)

Editat de:
SC Pastel Impex SRL Braşov
tel.: 0733.04.32.63
e-mail: edpastelbv@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PUŞCARIU, IOAN A.
Sohodul Branului : monografie / înv. Ioan A. Puşcariu, înv. Valeria I. Puşcariu-Petrişor. - Braşov : Pastel, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-606-658-030-4

I. Puşcariu-Petrişor, Valeria I.

908(498 Sohodul Branului)

Moto: *„Monografia satului ne dezvăluie trecutul cu tradiţiile şi comorile acestuia, însufleţeşte şi întăreşte inimile celor de astăzi şi luminează calea celor de mâine. Ea este o cronică ilustrată şi o oglindă a trecutului satului, o carte deschisă prezentului şi viitorului".*

G. D. Mugur

CUPRINS

Argumentum, *Dr. Emil Stoian* 11

Prefaţă 14

Cap. I – Cadrul cosmologic. Descrierea fizică. Aşezarea Sohodolului 15

Relieful 16

Hidrografia 20

Temelia petrografică. Geologia. 21

Clima şi meteorologia 23

Flora 26

Fauna 30

Cap. II – Cadrul istoric 32

Istoria regiunii Bran şi a Sohodolului. Consideraţii generale. 32

Despre înfiinţarea Sohodolului 34

Cap. III – Cadrul biologic. Demografia. Populaţia şi mişcarea ei. 51

Tipul şi caracterul soholodeanului 52

Îmbrăcămintea sau portul. Îmbrăcămintea veche. 56

Îmbrăcămintea de mai târziu şi de astăzi 58

Alimentaţia 61

Igiena şi sănătatea în Sohodol, în trecut şi în prezent 62

Medicina populară 64

Bolile animalelor, frecvente în Sohodol, molipsitoare şi pentru oameni 69

Plantele medicinale cunoscute şi întrebuinţate în Sohodol 71

Cap. IV – Cadrul economic 77

Clădiri şi unelte gospodăreşti. Locuinţa 77

O casă bătrânească în Sohodol 82

Clădiri economice 83

Unelte gospodăreşti 84

Manifestări economice. Economia de la deal în Sohodol. Prăsirea animalelor de casă 88

Rasa vitelor cornute 88
Creşterea cailor 88
Creşterea porcilor 89
Hrana animalelor de casă 89
Păsările de casă 90
Albinăritul 90
Fânaţe, păşuni, munţi şi păduri 91
Pădurea, muntele şi folclorul lor 92
Pădurea şi foloasele sale 94
Creşterea oilor şi păstoritul 95
Viaţa păstorească 98
Oile 99
Stâna şi activitatea de la stână 101
Procedeul mulsului 102
Îmbrăcămintea păstorilor 104
Hrana ciobanului 104
Activitatea ciobanilor 105
Baciul şi munca lui în stână 106
Desfacerea sau „spartul" stânii 108
Alte amănunte despre păstorit, culese de la târlaşul Nicolae Puşcariu 113
Păstoritul şi folclorul despre oi 117
Ciobanul şi oile, fluierul şi doinele 119
Folclor, credinţă, datini, proverbe, zicători despre oi 121
Alte îndeletniciri 128
Agricultura şi pomăritul în Sohodol 130
Agricultura şi folclorul 132
Pomăritul şi folclorul 134
Grădina de legume şi folclorul 136
Grădina cu flori şi folclorul 137

Cap. V – Industria casnică 139
Prelucrarea pieilor 141
Industria casnică şi folclorul în Sohodol 143

***Cap. VI – Comerţul şi căile de comunicaţie* 146**
Căile şi mijloacele de comunicaţie 149

Cap. VII – Viaţa economică şi situaţia financiară a Sohodolului 151
Mijloacele de schimb: banii 152
Schimburi de mărfuri în Sohodol prin anii 1885-1890 153
Circulaţia capitalului. Băncile de credit în Bran şi Sohodol. 154
Cooperativa de consum „Viitorul" 154
Obştea de păşunat 155
Composesoratul urbarial 156

Cap. VIII – Administraţia şi conducerea Sohodolului 158
Conducerea comunei colective Bran, de la înfiinţare până în prezent 158

Cap. IX – Legislaţia, justiţia 161
Administraţia şi justiţia în Sohodol în era Austro-Ungară 163

Cap. X – Manifestări administrative şi politice 168

Cap. XI – Manifestări etico-morale 170

CAP. XII – Viaţa religioasă în Sohodol 171
Istoria bisericească – consideraţii generale 171
Organizarea Bisericii Ortodoxe Române 172
Cultul religios în Sohodol. Biserica veche („de din jos") 176
Slujitorii altarului la biserica veche („de din jos") din Sohodol 177
Cantorii de la biserica veche din Sohodol 186
Epitropii bisericii vechi din Sohodol 187
Gocimanii bisericii vechi din Sohodol 188
Întreţinerea bisericii vechi din Sohodol 188
Donaţiuni şi jertfe făcute pentru biserica veche din Sohodol 189
Averea bisericii vechi din Sohodol, între anii 1930-1965 191
Arhiva bisericii vechi din Sohodol 193
Cultul religios la biserica nouă „de din sus" din Sohodol 194
Cantorii bisericii noi din Sohodol 199
Epitropii bisericii noi din Sohodol (de din sus) 199
Donaţii pentru biserica nouă din Sohodol. Averea bisericii 200
Câteva bugete şi raţiocine ale parohiei biserica nouă din Sohodol 201
Arhiva bisericii noi din Sohodol 202
Salarizarea preoţilor în Sohodol în cursul vremurilor 202

Taxe bisericeşti stabilite în anii 1946 şi 1947 205
Pregătirea preoţilor de-a lungul vremurilor 205
Povestiri din viaţa preoţilor din Sohodol, între anii 1760-1900 207
Aspectul vieţii religioase a sohodolenilor 209
Extrase din actele arhivei oraşului Braşov 212
Cronica bisericii vechi din Sohodol (continuare) 216
Cronica bisericii noi din Sohodol 218

Cap. XIII. Monografia şcolii. Şcoala elementară din Sohodol. Edificiile şcolare. Întreţinerea şcolii şi salarizarea învăţătorilor 219
Curtea şi grădina şcolilor din Sohodol 223
Averea şcolii şi mijloacele de întreţinere ale acesteia 223
Salarizarea învăţătorilor în Sohodol de-a lungul timpului 224
Primele începuturi de învăţătură şi primii dascăli în Sohodol, între anii 1763-1812. Învăţătura din familie, de la şezători, din tinda bisericii şi în primele şcoli 228
Şcoala veche cu cantori-învăţători, între anii 1813-1861. Şcoala parohială *şi confesională de la biserica veche şi nouă din Sohodol.* 230
Organizarea învăţământului în Sohodol, între anii 1812-1904, în era maghiară 238
Învăţământul la şcoala bisericii veche. Şcoala nr. 1, între anii 1904-1950 245
Învăţământul la şcoala elementară de la bisericii nouă (nr.2) din Sohodol, între anii 1904-1950 253
Şcoala generală de 7, 8, 10 clase din Sohodol. Organizarea şi învăţământul ei 256
Cercetarea şcolii elementare poporale din Sohodol în cursul vremurilor (1813-1950-1968) ... 257
Învăţământul şi materia de învăţământ în şcoala elementară din Sohodol 258
Mijloacele de învăţământ în şcoala elementară din Sohodol 260
Casa culturală „Ioan Cavaler de Puşcariu" 267
Producţii teatrale 267
Serbarea paserilor şi a arborilor 270
Excursiile şcolare 270
Cooperativa şcolară 271
Disciplina şcolară 273
Examene şi serbări şcolare în Sohodol 278
Inspecţiile şcolare la şcoala elementară din Sohodol 280
Din viaţa profesională-socială a învăţătorilor din Sohodol – conferinţe, cercuri culturale, despărţăminte tradiţionale, conferinţe generale, reuniuni etc. 282
Din viaţa şcolarilor din Sohodol 285

Rezultatele învățământului și ale școlii. Persoanele mai însemnate care au terminat
școala elementară din Sohodol 297
Cronica școlară 317

**Cap. XIII – Datini, obiceiuri și credințe populare la sărbătorile bisericești
și la cele naționale. Graiul sohodolean. Folclorul, datini, credințe,
obiceiuri și superstiții privind viața omului. 323**
Nașterea 324
Ursitoarele 327
Îngrijirea noului născut. Îmbăierea copilului 327
Înfășarea copilului 328
Alăptarea copilului 329
Lehuza 329
Botezul copilului 330
Cumetria 332
Ieșirea la biserică 332
Alte datini privind nașterea, botezul și îngrijirea copilului 333
Prima tundere a copilului (tăierea moțului) 334
Creșterea copilului 334
Leagănul 335
Cântece de leagăn 335
Cele dintâi jocuri ale copilului 336
Bolile copilului 338
Viața tinerimii – școala, armata, hora (jocul) 339
Șezătorile în Sohodol 354
Claca 356
Căsătoria sau nunta în Sohodol 358
Pețitul în Sohodol 360
Logodna (învoirea) 364
Duminica nunții. Obiceiuri de nuntă 366
Gătirea mirilor pentru cununie 366
Plecarea la biserică. Iertăciunea 370
Serviciul religios al cununiei 373
Ospățul 374
Scoaterea darului 374
Învelitul miresei 375

Calea mare 376
Nunta – datini şi obiceiuri – în Sohodol, în sec. XVIII, XIX şi XX (1750-1900) 377
Monolog despre însurătoare 386
Scurgerea *vieţii sohodoleanului* între nuntă şi moarte 388
Folclor: Tradiţii, datini, obiceiuri, credinţe, superstiţii 388
Moartea – datini, obiceiuri şi credinţe existente în Sohodol 388
Credinţe, în Sohodol, despre sfârşitul lumii şi judecata din urmă 399
Cultul morţilor. Cultul eroilor 399
Diferite tradiţii, datini, obiceiuri şi credinţe din Sohodol 401
Descântece întâlnite în Sohodol 407
Datini şi obiceiuri de sărbători bisericeşti 411
Crăciunul 411
Datini de Anul Nou şi Bobotează în Sohodol 428
Sorcova şi sorcovitul 433
Boboteaza – Botezul Domnului Isus Christos 434
Datini, obiceiuri şi credinţe la sărbătorile dintre Bobotează şi Paşti 438
Învierea Domnului Isus Christos – Paştele 441
Sărbătorile între Paşti şi Crăciun; datini, obiceiuri, credinţe şi superstiţii 445
Sărbători naţionale 448
Aspectul sufletesc – graiul sohodoleanului (particularităţi de limbă) 449

Cap. XIV – Arta populară şi ornamentica 465
Împistrirea ouălelor 466
Înroşitul ouălelor 468

Bibliografie 469
Ilustraţii 471

Argumentum

Călătorului ajuns la adăpostul versantului nord-vestic al Munţilor Bucegi, acolo unde se întâlneşte Ţara Bârsei cu Ţara Branului, i se desfăşoară o platformă vălurită, cu o largă şi fascinantă perspectivă peisagistică, mărginită la orizont de Munţii Postăvarul, şesul Ţării Bârsei, Măgura Codlei, Munţii Piatra Craiului, Măgura şi depresiunea intramontană a Branului. Indiferent de sensibilitatea sa, el este în mod indubitabil impresionat de pitorescul localităţii Sohodol, acest mirific colţ de rai, din inima ţării, loc de legătură între provinciile istorice româneşti, plai de transhumanţă, obârşie a legendelor, care îl va surprinde prin măreţie şi grandoare, prin forme şi culoare, prin spiritul şi hărnicia omului, dar, în mod paradoxal, nu îi dezvăluie la prima vedere faptul că aici se găseşte un adevărat tezaur de cultură populară, de datini, obiceiuri şi simţire românească.

Pentru cei care au văzut lumina zilei pe aceste meleaguri, acesta este locul cel mai frumos din lume, este satul natal, este biserica în care s-au creştinat şi pământul în care se odihnesc strămunii. Pentru cei veniţi din alte părţi, este o maiestuoasă cetate naturală, loc de reverie şi baladă, poartă spre suflet şi istorie.

Necesitatea imperioasă de a scoate, din colbul timpului, adevărul istoric, filonul etnocultural, cât şi valorile umane atât de generoase, este motivul pentru care o lucrare monografică de mari dimensiuni despre această comună este binevenită şi justifică efortul autorilor.

În Sohodolul-Branului, căci aşa spuneau primii cărturari ai satului, legătura organică între om şi locul de naştere este mai puternică decât oriunde. Sohodoleanul este creaţia naturii şi a mediului în care trăieşte, al muncii sale, adesea deosebit de dură.

Lupta pentru existenţă a făcut ca oamenii locului să fie viguroşi, harnici, blajini, buni gospodari, cu sufletul hrănit de vrednicia şi omenia veche românească.

Pentru peisajul general al Branului, Sohodolul este un loc aparte, teritoriul de legătură spirituală între Ţara Bârsei şi Ţara Românească, între saşii bârseni şi mocanii brăneni.

Aici îşi au originea gospodari harnici, economi de vite vestiţi, intelectuali remarcabili, oameni politici şi chiar trei membri ai Academiei Române: Cavaler Ioan de Puşcariu, Ilarion Puşcariu, Sextil Puşcariu.

Lucrarea *Sohodolul-Branului, monografie,* este truda de mulţi ani a doi oameni ai satului, învăţători de excepţie Ioan Puşcariu şi fiica sa Valeria Petrişor, care, urmând curentul înnoitor al monografiilor săteşti, iniţiat de Dimitrie Gusti, au contribuit la îmbogăţirea patrimoniului cultural al zonei Bran şi al Transilvaniei.

Ioan A. Puşcariu s-a născut la 18 octombrie 1888, în Sohodol-Bran[1], ca fiu al învăţătorului Aron Puşcariu şi al Cristinei Puşcariu. A urmat şcoala primară în Sohodol, clasele V-VI în Bran, Gimnaziul Român din Braşov (1900-1904), Gimnaziul Romano-catolic Maghiar din Braşov (1904-1905). După terminarea Şcolii Normale din Blaj, în baza „examenului de calificaţie", devine învăţător (1908) şi obţine un post de învăţător în Sohodol şi apoi în Braşov, la Şcoala elementară din Schei, de unde se pensionează ca director.

Este nevoit să îşi îmbunătăţească cunoştinţele de limbă maghiară, şi astfel frecventează, ca auditor, Şcoala Pedagogică din Seghedin, iar, în paralel, urmează mai multe cursuri de perfecţionare în muzică, lucru manual şi tâmplărie, strejerie, cooperaţie, apicultură, apărare pasivă, pompierit. În 17 octombrie 1910 este ales ca învăţător deplin de către adunarea parohială din Sohodol, pentru Şcoala Confesională Biserica Veche Sohodol. În primul an de activitate a înfiinţat clasele V-VI, pentru a veni în sprijinul copiilor din sat. Din 15 februarie 1916, timp de aproape trei ani, este concentrat.

Părăseşte această lume, în 20 noiembrie 1975, cu regretul de a nu-şi fi văzut materializată dorinţa de o viaţă – monografia satului natal.

A depus întreaga sa pricepere şi pasiune pentru educaţia copiilor în spirit patriotic şi naţional, fiind răsplătit cu Ordinul Coroana României în grad de Cavaler, Răsplata Muncii pentru 25 ani de activitate în Serviciul Statului, distincţia de învăţător cu grad superior.

Celălalt autor este fiica acestuia, Valeria Puşcariu, căsătorită Petrişor, născută la 17 februarie 1920 şi decedată la 4 ianuarie 2011. Cu multă cinste, ea a urmat tradiţia familiei, atât în plan profesional, cât şi în ceea ce priveşte ataşamentul faţă de oamenii şi valorile Sohodolului. A continuat munca tatălui său, pentru a finaliza Monografia Sohodolului, şi a obţinut gradul I didactic cu această lucrare. Pentru merite deosebite în domeniul didactic, a fost distinsă cu titlul de învăţător emerit.

Îmi place să cred că orice carte îşi are istoria sa, iar ideea de a aduce această monografie în lumina tiparului s-a născut la o adunare a Asociaţiei „Fiii şi prietenii Branului", atunci când Doamna învăţătoare Valeria Petrişor, cu ochii în lacrimi, m-a rugat şi mi-a încredinţat manuscrisul, spunând că este parte din sufletul său şi al tatălui ei şi visul pe care nu l-a putut împlini acesta în timpul vieţii.

Am căutat să-i respect crezul şi să-i îndeplinesc postum visul, spre binele satului natal.

Monografia este scrisă de doi fii ai satului, buni cunoscători ai realităţilor de aici, care, atât cu priceperea, cât şi cu inima, ne-au încredinţat paginile manuscrisului pe care suntem onoraţi să le publicăm mai jos.

---

[1] Emil Stoian, *Portrete din Bran*, Editura Dealul Melcilor, Braşov, 2002, pp. 224-225.

Folosesc prilejul pentru a aduce sincere mulţumiri celor care ne-au încurajat şi ne-au sprijinit în efortul de a aduce această lucrare sub lumina tiparului. Nu putem să nu aducem mulţumirile şi recunoştinţa noastră următorilor fii ai Sohodolului: primar Gheorghe Hermeneanu, Cristina Ciulei, Cristina Arad, Radu Ciulei, Marina Costescu, Mircea Cojocea, Ioan Căpăţână, Ovidiu Butnaru şi nu în ultimul rând doamnei Irimiaş Viorela, nepoată a autorului. De asemenea, exprimăm întreaga noastră gratitudine Consiliului Local Bran, pentru înţelegera şi sprijinul acordat.

La redarea textului, am căutat să nu facem intervenţii semnificative, păstrând structura, limbajul, stilul şi viziunea autorilor.

Lucrarea, în care pulsează viaţa satului, este scrisă metodic, într-o limbă limpede, melodioasă, cu inflexiunea limbajului didactic, fapt ce creează un interes deosebit, atât pentru localnici, cât şi pentru cercetătorul interesat de cunoaştere. Este, în acelaşi timp, un document de mare valoare, care nu trebuia să se piardă, monografia readucând în suflet nostalgia satului mioritic de altădată.

În scriere transpare vocaţia de dascăl şi om al satului, dar şi spiritul românului de la munte, patriot cu inima încărcată de iubire şi frumos.

Monografia Sohodolul-Branului este una din cele mai complete şi frumoase monografii a unui sat din bazinul Branului, fără de ea multe lucruri inedite şi cu valoare documentară s-ar fi pierdut, fără ea istoria, tradiţia şi sufletul nostru ar fi fost mult mai sărace.

Profundă cinstire celor ce au scris-o.

Bran, 2011

Dr. Emil Stoian

Prefaţă

Satul este unitatea socială cea mai caracteristică a poporului nostru. În el s-a zămislit şi s-a dezvoltat graiul, credinţa, obiceiurile, portul, cântecul, dansul şi arta, tot atâtea creaţii ale poporului român.

Învăţătorul, care este unul dintre factorii principali în viaţa satului, are misiunea de a forma din copii ostaşi ai ştiinţei şi culturii şi contribuie la ridicarea nivelului cultural, social şi economic al localităţii în care munceşte. Pentru a lucra cu cât mai mulţi sorţi de izbândă în misiunea sa de dascăl şi îndrumător al satului, învăţătorul trebuie să-şi cunoască cât mai bine localitatea, viaţa, creaţiile, tradiţiile, datinile şi obiceiurile sale, să stăruie pentru cultivarea şi păstrarea acestor comori, care sunt chezăşia existenţei poporului nostru.

Monografia, adică studierea vieţii satului din toate punctele de vedere, este însăşi istoria satului respectiv, care „dezvăluie trecutul cu tradiţiile şi comorile acestuia, însufleţeşte şi întăreşte inimile celor de astăzi şi luminează calea celor de mâine. Ea este o cronică ilustrată, o oglindă a trecutului satului şi o carte deschisă prezentului şi viitorului", iar istoria satului său trebuie cunoscută de fiecare cetăţean.

Conştienţi de însemnătatea unei astfel de lucrări monografice a satului nostru Sohodol, în calitate de fii şi dascăli ai acestuia şi pentru interesul şi preţuirea ce i-o acordăm, ne-am luat sarcina de a redacta monografia satului nostru, din care compatrioţii noştri pot să cunoască trecutul lor, manifestările, datinile şi obiceiurile strămoşeşti, să cunoască viaţa înaintaşilor – strămoşi, părinţi, preoţi şi dascăli – şi a unor intelectuali ridicaţi din Sohodol într-un număr destul de frumos, şi, cunoscând strădaniile acestora, depuse pentru menţinerea limbii, credinţei şi pentru emanciparea neamului, să înveţe a-i preţui şi a le urma pilda, pentru a deveni ei înşişi cetăţeni vrednici ai satului şi fii buni ai ţării lor.

Materialul şi datele necesare acestei lucrări, le-am strâns în cursul activităţii noastre ca învăţători în Sohodol, folosindu-ne şi de izvoarele arătate în bibliografie, precum şi de datele şi comunicările obţinute de la învăţătorii şcolii din Sohodol – Aron Puşcariu, Ioan A. Puşcariu, Eugen Babeş, Nicolae Ciurea, Simion Petric, I. Giurgiu, de la preoţii localnici George Mija, Iosif Puşcariu şi de la Ioan Moja, primar al comunei, cărora le exprimăm mulţumiri pentru colaborare.

Lucrarea de faţă priveşte timpul de la înfiinţarea comunei Sohodol şi până în zilele noastre[1].

Înv. Ioan A. Puşcariu — Înv. Valeria I. Puşcariu-Petrişor

[1] Până în anul 1885, localitatea Sohodol a fost sat înglobat în comuna Branul de Jos. Din 1885 până în 1968, a fost comună. Din 1968 până în prezent, sat aparţinător comunei Bran, judeţul Braşov (n.ed.).

Cap. I – Cadrul cosmologic. Descrierea fizică. Aşezarea Sohodolului.

De la Braşov spre sud-vest, şoseaua Braşov-Bran-Câmpulung îl duce pe călător la capătul şesului Ţării Bârsei, dinspre sud, unde acesta se ascute ca o limbă şi se termină la poalele Munţilor Bucegi, în faţa castelului Bran. De aici, şoseaua îl urcă pe călător printre dealuri înalte la fosta vamă româno-ungară, zisă „Giuvala", „La Cruce" sau „La Pajură" – aşezată pe fosta frontieră – în trecătoarea Branului.

Trecătoarea Branului este o curmătură întinsă, care face legătura între cele două masive impunătoare: Bucegii şi Piatra Craiului. Pe această platformă, ce se întinde de la „muscelele" Sohodolului în direcţia sud-vest, până la crestele munţilor de pe vechea graniţă, de-a dreapta şi de-a stânga şoselei naţionale, a vechiului drum daco-roman, s-au înşirat primele aşezări (hanuri, stâne şi colibe), care, „în scurgerea vremurilor", s-au înmulţit, dând naştere la cele zece sate brănene existente, între care şi Sohodolul, a cărui monografie formează obiectul lucrării de faţă.

Toate aceste zece sate brănene au aceeaşi configuraţie geografică, deluroaso-muntoasă, au aceeaşi situaţie economică şi socială, au acelaşi grai provincial, aceleaşi datini, obiceiuri şi caracteristici folclorice şi aceeaşi istorie, ele formând, până la 1870, o singură comună mare, Bran, administrată de castelanul Cetăţii Bran şi de oraşul Braşov, sub jurisdicţia cărora se afla regiunea Bran.

Sohodolul este aşezat la marginea de est a regiunii Bran, la poalele dinspre nord ale Munţilor Bucegi, pe culmile şi coastele mai multor dealuri, care sunt prelungirea poalelor Munţilor Bucegi în direcţie sud-nord.

Aşezarea geografică a localităţii este următoarea: latitudine 45°10` şi longitudine 35°, iar altitudinea variază între 850-1012 m.

Sohodolul se învecinează: la sud cu Muntele Zănoaga din Munţii Bucegi, la est cu hotarul oraşului Râşnov, hotar despărţitor până azi fiind drumul „vicinal de pe Muchea Râşnovului", la nord cu comuna Tohanul-Nou, la vest cu comunele Poarta şi Predeal, hotarul despărţitor între acestea şi Sohodol fiind apele: Portiţa, Valea Porţii şi Valea Turcu.

Vatra localităţii, cuprinsă între hotarele menţionate mai sus, unde se găsesc casele locuitorilor, răsfirate, are forma unui dreptunghi, cu lungimea pornind de la poalele Bucegilor şi până la islazul comunei Tohanul-Nou, de circa 6 km, şi lăţimea, pornind de la drumul de pe muchia hotarului Râşnov până la Valea Porţii şi Turcu, de circa 4 km, suprafaţa fiind de circa 24 de km^2 = 2400 ha = 5600 jug.

Relieful

Sohodolul este o aşezare de deal şi numai în mică parte pe şes, în „Livadă". Dealurile sunt prelungirea poalelor Muntelui Zănoaga din Munţii Bucegi, ce se află în spatele comunei.

Dealurile ce acoperă Sohodolul sunt:

a) Bradu-Înalt, cu dealul Portiţa, aşezat la sudul comunei, în direcţia est-vest şi întindere spre nord, cu altitudinea 1012 m. Din dealul Bradu-Înalt se ramifică spre est Muntele Pânicerul (947 m alt.), iar în direcţia nord, dealurile: Dulama şi, paralel cu ea, „Muchea hotarului Râşnov" (la est cu altitudinea de 931 m);

b) Muchia Branului şi cota „La Bălţatu", la vest cu altitudinea de 930 m;

c) Dealul Bisericii (nouă) şi Coasta lui Neagoie, la mijlocul localităţii, cu altitudinea de 783 m;

d) Dealul Cojocii, cu culmea Marginea şi Alunişul, la vest, cu altitudine de 842 m;

e) Dealul Iorghii şi Dealul Chiriţoaiei (S. Petric), la mijlocul localităţii, cu altitudinea de 853 m.

În spatele dealului Bradul Înalt se înalţă maiestuoşi Munţii Bucegi[1], care, văzuţi dinspre nord, au forma frumoasă de semicerc cu trei vârfuri proeminente: la est – Morarul, la mijloc – Ţigăneşti şi Mălăieşti, iar la vest – Gaura şi Cătunul Mare. Versantul dinspre nord al Munţilor Bucegi este foarte înclinat. El este acoperit de păduri întinse de brad, până la înălţimea de 1500 m, restul, până la vârf, este un conglomerat de stânci, prăpăstii şi seninări golaşe, cu înfăţişare carstică.

Din vârful Bucegilor, pe versantul de nord, coboară până la marginile Sohodolului, Porţii şi Şimonului, numeroase plaiuri şi culmi, care umbresc aceste aşezări. Astfel, de la est spre vest, sus, deasupra Sohodolului, sunt munţii: Morarul (înalt de 2496 m), Bucşoiul (2494 m), Omul (2511 m), Cătunul Mare (2197 m) şi Gaura (2275 m). La mijloc sunt munţii: Mălăieşti (2387 m), Ţigăneşti (2011 m), Clincea (2071 m), Pânicerul (947 m), Dihamul (1200 m), Velicanul Mic (1317 m), Zănoaga (1384 m), Noaghea (1075 m), Velicanul Mare (904 m).

Majoritatea munţilor de pe versantul de nord al Bucegilor, amintiţi mai sus, până la 1928, aparţineau comunei Râşnov şi oraşului Braşov, iar o mai mică parte comunei Sohodol, Poarta, Şimon şi altor comune brănene, obţinute de acestea, parte prin răscumpărare de la oraşul Braşov, în anul 1864, prin stăruinţa vrednicului fiu al Sohodolului, Ioan Cavaler de Puşcariu, fost judecător la Curia regească din Budapesta, parte prin exproprierea din 1921. Astfel,

[1] Munţii Bucegi, în graiul localnic, se numesc „Buceci" şi „Bucegiul".

comuna Sohodol, până la anul 1948, a posedat şi folosit munţii: Pânicerul, cu 660 jug., obţinut prin expropriere de la comuna Râşnov în 1921, Clincea (o parte), cu 585 jug., Noaghea (o parte), cu 547 jug., şi parte din muntele Bucşa, cu 380 jug. Aceşti munţi, în suprafaţă de 2172 jug., erau administraţi de Composesoratul urbarial din Sohodol, care i-a răscumpărat în 1864, de la oraşul Braşov. În 1948, aceşti munţi au trecut în posesia statului, însă au fost cedaţi în folosinţă contra arendă localităţii Sohodol, pentru păşunatul vitelor. Aceşti munţi mijlocii ai Bucegilor, amintiţi mai sus, sunt acoperiţi în întregime cu păduri şi păşuni, fiind accesibili pentru exploatare. În aceşti munţi, sohodolenii îşi vărează vitele şi oile şi tot de aici se aprovizionează cu lemne de foc şi pentru construcţii, prin mijlocirea Ocolului Silvic.

Pe lângă bogăţiile şi foloasele materiale oferite de Munţii Bucegi, aceştia îi îmbie cu frumuseţile lor pe vizitatori. De pe vârful Bucegilor şi dealului Bradul-Înalt ţi se oferă minunate privelişti. Privirea aleargă peste întreaga Ţară a Bârsei, până hăt departe, oprindu-se doar în faţă, spre nord, la Măgura Codlei, Piatra Mare, Ciucaş şi Buzău, iar în stânga, spre vest, la Munţii Piatra Craiului şi Munţii Făgăraşului.

Încă un cuvânt despre Bucegi sau „Buceciul", cum îl numesc sohodolenii, care adăposteşte şi acoperă cu umbra sa localitatea situată la poalele sale. Bucegii fac parte din şirul munţilor Carpaţii Meridionali.

Denumirea de Carpaţi derivă, probabil, de la un popor străvechi, anume carpii, ce au hălăduit cândva pe o parte şi alta a acestor munţi, ce se întind în ţara noastră, din nordul Maramureşului până la Dunăre. Multă vreme, Carpaţii au format, între români, fraţi de acelaşi sânge, un zid despărţitor, dar numai în sens geografic, întrucât circulaţia dintr-o parte şi din alta a Carpaţilor s-a făcut în tot timpul cu uşurinţă, prin trecătorile acestora, pe cursul apelor sau prin vama cucului. În apropierea comunei noastre este trecătoarea Bran şi Predeal.

Multă vreme de la naşterea noastră ca popor chiar, şi până acum vreo 150 de ani, pentru noi, sohodolenii şi brănenii, Bucegii ne-au fost adăpost în vremuri de restrişte şi scut de apărare în faţa neamurilor năvălitoare din Răsărit. În acelaşi timp, Bucegii au fost a doua vatră a sohodolenilor, unde ei îşi duceau traiul şi amarul în tovărăşia vitelor (văcuţelor), principala lor ocupaţie până nu demult (1886) fiind păstoritul şi ciobănitul, transmis şi moştenit din tată-n fiu.

Multă vreme, cântecul doinelor şi amarul nostru s-a înfrăţit cu freamătul codrilor Bucegilor, deveniţi fraţi cu soholodenii. De la unirea Ardealului cu patria-mamă România, din anul 1918, cântecul de jale şi durere al nostru şi al ardelenilor şi brănenilor a încetat, iar Munţii Carpaţi şi Bucegii freamătă azi de bucuria călătorilor care pot trece peste ei, dintr-o parte în alta în plină voie, fără paşaport şi fără frica-n sân de teama grănicerilor şi jandarmilor unguri.

Urcuşul pe Munţii Bucegi, din Sohodol, se poate face pe mai multe drumuri, în 5-7 ore:

1) De la Uzina Electrică din Râşnov până la cabana din Mălăieşti şi de aici mai departe până la vârful Omu (pe drum marcat cu albastru), în 5-6 ore;

2) Din Sohodol, pe Bradul-Înalt, prin Zănoaga, Clincea-Ţigăneşti-Scara, la Omu, în 7 ore (pe drum marcat cu verde);

3) Din Bran „Poarta", pe Clincea-Ţigăneşti-Scara la Omu, în 7 ore (pe drum marcat cu verde);

4) Din Bran-Şimon prin Gaura la Omu (pe drum marcat cu roşu), în 9 ore, în jos în 6 ore;

5) Din Bran-Şimon, pe Guţanul-Greotiş-Strunga-Drumul grănicerilor-Vârful Doamnelor, la Omu, în 6-7 ore, (drumul nemarcat), potecă de picior şi cu calul (v. I. Moşoiu).

Urcuşul pe Bucegi e greu, însă e răsplătit din plin de frumuseţea locurilor şi a priveliştilor încântătoare ce ţi se desfăşoară înaintea ochilor de pe culmile înalte şi însorite.

Privit dinspre nord, de la o distanţă mai mare, din „Tabăra" Râşnovului, de pildă, pare a fi o singură coastă înclinată, cu o grădină imensă plină cu pomi, ce porneşte de la poalele Bucegilor şi se termină în „Islazul" comunei Tohanul Nou.

În realitate, relieful este format din patru dealuri principale şi ramificaţiile acestora, mai mici, despre care am vorbit mai sus, toate acestea fiind ramificaţiile dealului celui mai înalt – Bradul-Înalt, de 1012 m alt., aşezat imediat la poalele Bucegilor. Numirea lui de „Bradul-Înalt" provine de la pădurea de brazi înalţi şi frumoşi, ce se întindea, odinioară, pe acest deal. De la acest deal şi-a luat denumirea de „Bradul-Înalt" întreaga parte a comunei, situată din sus de biserica nouă. *Unde şade N.? Pe Bradul-Înalt. Unde mergi? La N. pe Bradul-Înalt. Unde ai fost? Unde mergi? De unde vii? Pe/ din Bradul-Înalt.* Acesta a fost şi este dialogul soholodeanului.

Dealurile Sohodolului au versante deschise, cu pante uşor înclinate, care au permis să se ridice pe ele, până în anul 1966 (v. recensământul din 1966), 547 de case frumuşele, făcute din lemn şi din cărămidă, în vechime acoperite cu jipi de secure de stuf şi şindrilă, azi aproape toate cu ţiglă.

Sohodolul are teren de şes puţin: lunca văii Sohodolului – de la punctul „dintre văi" (Andrei Babeş) până la punctul „bătătura", la ieşirea văii din comună, la „Bucur Noaghea" (azi I. Căpăţână) – şi lunca din dreapta râului Turcu, numită „Livadea" – cuprinsă între dealul Marginea şi râul Turcu. De la Livadie, în continuare spre nord-vest, în dreapta râului Turcu, se

întinde terenul şesos zis „Groapele"[1], numit astfel după mulţimea de gropi alternate cu movilite, care sunt depozite diluviale formate de gheţarii şi apele din epoca cuaternară (I. Moşoiu). Unii geografi şi istorici susţin că „Groapele" din lunca Turcului sunt săpăturile căutătorilor de aur, făcute încă din timpul romanilor („Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt", vol. IV, pag. 401, şi N. Orghidan, „Branul – consideraţii morfologice", pag. 8). Acest teren acoperit cu tufişuri este întrebuinţat ca loc de fâneţe şi păşune. Pe terenul deluros şi întins al comunei Sohodol, casele sunt aşezate în mod răsfirat, fiecare casă având comasat în jurul ei aproape întreg pământul ce-l posedă gazda: grădină cu pomi, zarzavat şi flori, pământ arabil şi fânaţ (1-2-3-4-5 jugăre).

Solul localităţii Sohodol e argilos, puţin productiv şi greu de cultivat. În timp de secetă e uscat, „tare ca fierul", în timp ploios e cleios şi apătos.

Se menţionează că întreg teritoriul localităţii, înainte de a fi fost locuit de oameni, era acoperit de păduri de fag, de mesteacăn şi de tufişuri, de unde partea de jos a comunei, inclusiv a islazului comunei Tohanul Nou, care la început aparţinea Sohodolului, se numea „mestecăniş", „în mesteceni" (islazul de azi). Pe coaste erau plopi, mesteceni, stejari, pe vale – sălcii şi arini (anini) –, la mijlocul comunei – păduri de fag şi carpen –, iar în partea de sus erau păduri de brazi înalţi, de unde şi numirea dealului – „Bradul Înalt". Şi astăzi se mai găsesc, ici şi colo, pe luncă şi pâraie, copaci bătrâni de fag şi stejari.

Primii locuitori ai comunei Sohodol, veniţi aici, şi-au aşezat colibele şi stânele în poienile din mijlocul pădurii. Încetul cu încetul, aceşti locuitori, tăind pădurile din jurul casei, şi-au lărgit terenul pentru a-şi face bătătură, loc de fânaţ, arabil şi pentru grădină. Astfel, în timp de 200 de ani, mâna harnică a sohodoleanului a prefăcut un teren eminamente păduros, într-o grădină întinsă de pomi, presărată de zeci de petece de pământ liber, pentru arătură şi fânaţe, aşa cum se prezintă astăzi.

Aşezarea pitorească, la loc deschis, a comunei Sohodol, bogăţia acesteia în grădini cu pomi roditori de tot soiul de frunte, din care se desfac zeci şi sute de vagoane cu fructe pe pieţele oraşelor Braşov, Râşnov, Zărneşti şi Codlea, au făcut ca aceasta, prin grădinile sale frumoase şi înstărirea multor sohodoleni, prin valorificarea fructelor, să devină comună fruntaşă între comunele brănene.

Înmulţirea populaţiei din Sohodol şi lipsa de spaţiu vital în valea satului, i-au constrâns pe soholodeni, îndeosebi pe cei din aproprierea „hotarului" Râşnov, să se extindă în afara ve-

[1] După anul 1985, „Groapele" au fost nivelate şi acoperite cu pământ negru, adus de la Braşov din cartierul Bartolomeu Nord.

trei satului, cumpărând, până prin anul 1922, peste 1500 jug. (750 ha.) de la locuitorii râşnoveni, ridicându-şi pe acest teren şuri şi case de locuit zise „odăi".

Situaţia funciară a comunei Sohodol, în 1922, era următoarea:

Intravilanul cuprindea:

Pământ arabil:	1375 jug.	659 stj^2 = 798 ha
Pământ cu grădini:	88 jug.	794 stj^2 = 52 ha
Pământ cu fânaţe:	47 jug.	840 stj^2 = 27 ha
Pământ păşune:	136 jug.	768 stj^2 = 68 ha
	Total: 1619 jug. + 400 jug. = 945 ha	

Nefolosibil = 2019 jug. = 1171 ha.

În 1922, pe teritoriul Râşnovului, comuna Sohodol deţinea 1301 jug. categoria păşune şi fânaţe.

În total, Sohodolul deţinea 3320 jug. pământ, precum şi munţii:

Pânicerul, cu 660 jug. proprietatea comunei „politice" Sohodol;

Noaghea, cu 547 jug. proprietatea Composesoratului urbarial Sohodol;

Clincea, cu 335 jug. proprietatea Composesoratului urbarial Sohodol;

Bucşa, cu 380 jug. proprietatea Composesoratului urbarial Sohodol.

În total: 1922 jug. = 1115 ha teren propriu al Sohodolului.

Conform datelor primite de la Primăria comunei Sohodol, terenul total al acesteia, până la 1948, a fost de 5242 jug. cat. = 3040 ha.

În urma reformei agrare din 1945, sohodolenii care au luptat în cel de-Al Doilea Război Mondial, cei fără pământ sau cei cu pământ puţin, au fost împroprietăriţi cu câte 1 ha de teren în hotarul Râşnovului, pe fostele fâneţe ale saşilor (n.ed.).

Hidrografia

Suprafaţa deluroasă a Sohodolului este străbătută de multe pâraie mai mult sau mai puţin adânci, fapt ce atestă că, odinioară, când terenul său era acoperit în întregime de păduri şi tufişuri, prin aceste pâraie curgeau apele încontinuu. Odată cu tăierea pădurilor şi a tufişurilor, apele pâraielor au secat, renăscând doar în timpul ploilor mari şi de durată mai lungă, ca, după încetarea ploii, să dispară iară. Dintre multele pâraie în permanenţă seci, amintim cele două ale căror izvoare iau fiinţă la poalele Bradului-Înalt, ambele formând afluenţii văii Sohodolului. Afluentul drept are izvorul în pârâul lui Terejneu, denumit „Pântec", iar afluentul

stâng, în pârâul lui Aron Chițu-Frângu și a lui Iancu Chițu. Apele acestor două pâraie curg spre nord, iar în punctul denumit „între văi", la „Andrei", se unesc, formând vâlcica „Valea Sohodolului", care își continuă cursul de-a lungul șoselei, prin mijlocul comunei, până în punctul „bătătura", unde părăsește Sohodolul, trecând în hotarul Râșnovului și se unește cu pârâul Valea Râșnovului, traversează șoseaua Brașov-Bran, în punctul zis „Podul Sohodolului" (punct critic pentru cărăușii de pe vremuri, pentru că acolo erau jefuiți de hoți), iar aproape de comuna Vulcan, se varsă în râul Bârsa. Valea Sohodolului, fiind o apă mică (în timpul verii, îi seacă afluenții – pâraiele mici pe care le primește de pe cele două versante ale văii), ea însăși seacă, renaște odată cu ploile de toamnă. De aici provine numirea văii și, de la ea, a localității Sohodol, cuvânt slavon ce înseamnă: valea seacă. Albia văii este puțin adâncă, iar lunca ușor inundabilă în timp de potop.

În partea de vest a Sohodolului se află pârâul „Portița", ce izvorăște sub Bradul-Înalt, curge spre nord, formând, de la izvor până la revărsarea lui în râuleț Valea Porții, hotarul administrativ între Sohodol și Poarta, pe această porțiune. De la confluența pârâului Portița cu Valea Porții, acesta continuă să formeze hotarul Sohodolului cu Poarta, până la confluența Văii Porții cu râuleț Turcu – la podul Predealului, care continuă să formeze hotarul între Sohodol și Predeal. Râuleț Turcu se varsă în râul Bârsa, iar Bârsa în râul Olt. Denumirea de „Turcu" provine de la cuvântul german „Thor", care înseamnă poartă, așa cum susținea profesorul Emil Micu.

Subsolul și solul localității Sohodol sunt apoase sau „apătoase", cum se spunea în acea zonă, și, datorită acestui fapt, aproape la fiecare casă se găsește o fântână, săpată la 1-2-5 m adâncime.

Sohodolul nu are ape stătătoare.

Temelia petrografică. Geologia.

Geografii și geologii ne spun că, înainte cu mii de ani, șesul Bârsei, care începe chiar din marginea de Nord a localității Sohodol, cu islazul Tohanul Nou și cu câmpia orașului Zărnești și Tohanul Vechi, era fundul unei mări ale cărei ape se ridicau până sus către culmile Munților Carpați și până departe la dealurile și munții secuimii. Cu vremea, apa a spart lanțul de munți din regiunea Racoșului de Jos, începând să curgă în șuvoaie. Multă vreme, însă, în șesul Bârsei, apa retrasă de la munte a format un lac întins și adânc. A urmat apoi o epocă de

îngheţ. Munţii s-au acoperit cu zăpezi mari, pe vârfurile şi prin văgăunile lor s-au format gheţari uriaşi. Într-o epocă următoare, clima s-a schimbat, gheţarii, topindu-se, au alunecat la vale, schimbând mult faţa pământului cuprins între poalele versantului de nord al Bucegilor şi între şesul Bârsei, ne spunea I. Podea în lucrarea „Monografia judeţului Braşov".

Datorită acţiunii agenţilor externi şi a eroziunii apelor, pe marginea bazinului de scufundare a Ţării Bârsei dinspre Bucegi, au apărut la suprafaţă formaţiuni terţiare sub formă de muncele. Această regiune de la poalele Bucegilor şi cea a Sohodolului, a Porţii şi Predealului, se alătură, peste culmea joasă a munţilor Perşani, bazinului ardelean. Muncelele Sohodolului reprezintă un plan înclinat de 30° şi de departe fac impresia unui con de dejecţie depozitat la ieşirea în câmpie a râurilor Ghimbăşel şi Turcul.

Învelişul subţire, mai mult sporadic, de pietrişuri ce se mai găsesc pe aceste muncele, ne fac să credem că, într-adevăr, un mare con de dejecţie se întindea altădată pe suprafaţa lor şi că acesta din urmă a fost erodat. Din marea înclinare de astăzi putem deduce că acest con iniţial a fost deplasat din poziţia originală printr-o mişcare pozitivă a muntelui. În proporţii reduse, fenomenul a continuat şi mai târziu, până a ajuns la terasa în forma de azi, să se piardă în câmpia Bârsei, ce începe în islazul comunei Tohanul Nou, hotar cu Sohodolul, ne spunea N. Orghidan în lucrarea „Branul – consideraţiuni morfologice", pag. 8, 10-11.

Apele provenite din topirea gheţarilor au început să curgă cu repeziciune pe terasa mult înclinată a muncelelor Sohodolului.

Crescând forţa de eroziune, s-au săpat albiile Văii Sohodolului şi a celorlalte văi de la est şi vest: la est – văile Râşnovului, Pânicerul, Ghimbăşelul şi Portiţa – şi la vest – văile Porţii, Turcul.

În timpurile apropiate de noi, când aceste locuri au început să fie locuite de oameni, munca agenţilor externi a fost foarte mult ajutată de intervenţia locuitorilor, care au despădurit dealurile pentru aşezarea gospodăriilor şi înfiinţarea fâneţelor, contribuind astfel la rotunjirea ori chiar la năruirea unor dealuri mai mici. Prin această despădurire s-a ajuns la dispariţia multor ape curgătoare, pâraie şi pârâuţe de pe versantele dealurilor şi prin aceasta la micşorarea debitului de apă al Văii Sohodolului, făcând-o să sece în timpul fiecărei veri.

Dealurile Sohodolului sunt clădite din varietăţi de roci. Pătura de la suprafaţă o formează, aproape peste tot, un conglomerat slab cimentat, care se descompune foarte uşor. Pământul roşiatic al dealurilor e provenit din dezagregarea conglomeratului. Colinele, dealurile joase şi netede ale regiunii, după felul pietrelor şi forma stratificării, aparţin epocii de formaţie din terţiarul superior (neogen). În dealul ce coboară de la localnicul Luca Şaramet la ţărmurile

Văii Porţii, în faţa punţii „Secării" şi chiar şi în alte dealuri din dreapta Văii Porţii şi valea Portiţa, se găsesc gresuri puţin fosilifere şi argile nisipoase.

La începutul erei cuaternare se produce o ridicare simţitoare; apele care acopereau văile se retrag, se produce o scădere a temperaturii, pe versantul de nord al Bucegilor se formează gheţari şi, mai târziu, când condiţiile climaterice se schimbă, gheţarii se topesc, debitul apelor se măreşte şi, odată cu aceasta, şi viteza de rostogolire a lor, cărând la vale pietre mari din munţi, ce se văd şi astăzi în albia Văii Porţii şi a Turcului, şi cantităţi mari de prundişuri, pietriş şi nisip, formându-se movile şi gropi de 1-2 m înălţime sau afunzime. Peste acestea s-a aşezat lut galben şi au crescut tufişuri. Acestea sunt aşa-zisele „depozite aluviale" ce se găsesc în lunca Turcului, din stânga şi din dreapta acesteia, începând de la Podu-Porţii şi Podu-Predealului, până la apele Topliţa şi Cernila, teren cunoscut sub denumirea de „Groapele", ce aparţine comunelor Sohodol, Predeal şi Tohanul-Nou şi ce se foloseşte numai pentru fânaţ şi păşunat (I. Moşoiu, op. cit., pag. 82-85).

În general, natura petrografică, jocul mişcărilor tectonice şi acţiunea agenţilor atmosferici au conlucrat să dea regiunii Branului, inclusiv Sohodolului, peisaje ademenitoare, variate de la pas la pas. Pentru acest motiv, acest ţinutul, alături de al Braşovului, Timişului şi Sinaiei, a devenit ţinutul turistic cel mai des vizitat din toţi Carpaţii (I. Simionescu, „Ţara Bârsei", pag. 63).

Solul zonei, pe dealuri şi pe coaste, este argilos, iar pe lunci este argilos-nisipos. Pe teritoriul comunei nu se găsesc bogăţii miniere, cariere de piatră şi nici izvoare de ape minerale, locuitorii transportându-şi piatra, pietrişul şi nisipul necesar construirii de case din râul Turcu.

Clima şi meteorologia

Datorită aşezării sale în apropierea bazinului Ţării Bârsei, la o altitudine de 700-1000 m, şi fiind adăpostită din trei părţi de munţi şi dealuri, localitatea Sohodol are o climă de podiş, însă cu multe varietăţi de temperatură de la anotimp la anotimp şi chiar de la zi la zi.

Zăpada timpurie de pe Bucegi se lasă şi pe Sohodol şi se duce târziu, aşa că iarna începe uneori de Sf. Parashiva (14 octombrie) sau la Sf. Dumitru (26 octombrie) şi se termină abia după vreo cinci luni, către sfârşitul lui martie. La sfinţii 40 de mucenici, pe 9/22 martie, „se sparge gheaţa" ne spune sohodoleanul. Iarna în Sohodol e mai aspră sus pe dealuri şi pe Bradu-Înalt, unde tăria şi asprimea vânturilor se simte mai mult; în partea de jos a comunei se

cultivă şi porumb, iar semănăturile şi fructele se coc ceva mai de timpuriu şi sunt mai frumoase, decât cele de pe Bradu-Înalt.

Cantitatea zăpezii diferă: în unii ani cade mai puţină, în alţii mai multă. Aşa, de pildă, în anul 1922 a căzut o zăpadă de 2 m, imobilizând circulaţia vreo 10-13 zile. În general, clima este temperată, dar totuşi mai rece decât a comunelor vecine ascunse de văi. Localitatea Sohodol este deschisă şi înclinată cu faţa spre nord, fiind expusă vânturilor reci ale nordului şi celor dinspre sud-vest, care ajung prin trecătoarea Branului.

Temperatura mijlocie anuală este de 7° Celsius, în ianuarie -4,8°C, primăvara +5°C şi în iulie +17°C. Oscilaţia temperaturii variază între -27,3° C şi +34,8° C. Primăvara este scurtă, rece şi capricioasă, deseori cu „burhaiuri" (ceţuri) reci şi ninsori când încep pomii să-şi deschidă floarea, compromiţând astfel recolta. Vara este, de asemenea, schimbătoare, cu zile călduroase, urmate uneori de zile reci, datorare grindinei sau zăpezii căzute pe Bucegi. În mijlocul verii, turmele de oi (îndeosebi mieii) aflate pe munţi, suferă din cauza răcelii neprevăzute. Uneori vara este ploioasă şi răcoroasă (ca şi primăvara), asemănându-se astfel cu o primăvară prelungită. Totuşi, ploaia verii, fie ea şi mai abundentă, nu dăunează, ci ajută mult solurile, care, fiind eminamente lutos-argiloase, în timp de secetă se întăresc şi crapă, dăunând culturilor. În legătură cu timpul prea ploios din perioada verii, amintim aici şi credinţa împământenită că, dacă plouă în ziua de 8 iunie, ziua sfântului săsesc Medardus, urmează o perioadă ploioasă, de 40 de zile, fapt care în majoritatea cazurilor se verifică chiar şi numai în parte, plouând între orele 11 şi 16.

Amintim şi alte câteva credinţe băbeşti, cunoscute în Sohodol şi în împrejurimi, în legătură cu vremea:

1) „când tună, fulgeră şi durduie, se zice că umblă Sfântul Ilie cu căruţa lui de foc, trosnind cu biciul de foc după diavoli (în testamentul vechi se spune că Sfântul Ilie prorocul s-a urcat la cer într-un car de foc)";
2) „dacă tună şi durduie în ziua de Sfântul Ilie (20 iulie) alunele vor fi seci sau viermănoase";
3) „când e „vreme tare", cu fulgere şi trăsnete, ca să nu bată grindina, se înfige toporul în pragul casei sau în mijlocul curţii";
4) „dacă rândunelele zboară pe jos, ele prevestesc ploaie, de asemenea, când cântă cocoşii mai des în timpul zilei, când cântă brotăcelul, când se spală pisica, când porcul îşi duce paie în gură la culcuş, când câinii mănâncă iarbă, când se umezeşte sarea sau când ţi se „scocioară" reumatismul, toate acestea prezic schimbarea vremii în rea, cu ploaie";

5) „dacă primăvara şi vara sunt scurte şi schimbătoare, de cele mai multe ori, toamna este mai constantă şi mai plăcută".

Când se întâmplă totuşi să vină o ninsoare timpurie, cu frig şi îngheţ, în luna octombrie, după trecerea acestui fenomen, de scurtă durată, de cele mai multe ori, timpul se îndreaptă, zilele sunt frumoase şi călduţe, iar toamna se prelungeşte.

În Sohodol şi în Bran, toamna se sfârşeşte cu ploi mărunte şi friguroase, cu brumă şi vânturi reci, după care urmează o ninsoare, în mod obişnuit între Sfântul Dumitru (26 octombrie), care „aduce ceva", şi Sfântul Nicolae (6 decembrie). Se spune că „de moş Nicolae, acesta îşi scutură barba" şi din cauza aceasta ninge. Temperatura medie a toamnei este de +7° C.

Deci, în regiunea Branului şi în Sohodol, iernile sunt lungi şi cu zăpadă suficientă, dar există şi ierni cu zăpadă puţină sau cu „Crăciun negru" adică fără zăpadă. Iarna începe la sfârşitul lunii noiembrie sau la începutul lunii decembrie (la Sfântul Nicolae) şi durează până aproape de Paşti, când „pleacă", pentru ca, uneori, să revină şi-n luna mai (câte o aruncătură de zăpadă sau vine să mai dea „câte o ştearsă", cum se spunea în Sohodol), ca să se ducă a doua zi. „Aceasta este zăpada mieilor", ne spune sohodoleanul.

Zăpada din belşug şi ploaia suficientă ajută mult agricultura şi economia sătenilor. Seceta, chiar şi de durată scurtă, „stânjeneşte" semănăturile, pământul fiind argilos şi pietros, se întăreşte ca piatra.

Ploi cu grindină, furtuni şi vijelii apar rar, Sohodolul fiind adăpostit de munţii din jur.

Pe Munţii Bucegi şi pe cei din estul localităţii, plouă des, în comună mai puţin, uneori numai pe Bradul-Înalt. De obicei, ploaia vine dinspre nord-vest, dinspre Măgura Codlei, Munţii Făgăraşului şi Piatra Craiului, căciula de nori de pe Măgura Codlei fiind semn de ploaie.

În regiunea Sohodol-Bran, zilele senine sunt în luna august şi septembrie, zilele seminoroase sunt în aprilie, mai şi iunie, iar zilele posomorâte în noiembrie şi decembrie. Lunile martie şi noiembrie au mai multe zile cu lapoviţă, adică acelea reci, cu ploaie amestecată cu zăpadă şi noroi mult.

În regiunea Branului, deci şi a comunei Sohodol, spune profesorul Ioan Moşoiu (op. cit. p. 88), sunt 80-90 zile senine, 70-80 amestecate, 80-106 mohorâte, 10-20 cu ceaţă, 90-100 cu ploaie şi 40-50 cu ninsoare, adică Branul are 40 de zile de vară, 150 de zile de iarnă şi 176 de zile de primăvară şi toamnă.

În zona Branului şi a Sohodolului deosebim patru vânturi principale: Crivăţul, Austrul, Băltăreţul şi Nemere, denumit şi Moldoveanul. Crivăţul, care bate la nord-est, este un vânt rece şi tăios şi îl întâlnim îndeosebi iarna, atunci aducând zăpadă, iar în timpul verii aduce uscăciune. Austrul, care vine dinspre sud-sud-vest printre defileul trecătorii Bran, este un vânt

cald şi uscat în timpul verii şi primăverii, mai rece iarna, dar şi mai temperat. El aduce şi ploi. Băltăreţul, care bate dinspre sud-est (dinspre Balta Dunării) în timpul lunilor aprilie-octombrie, aduce căldură şi ploaie pe Munţii Bucegi, peste care trece. Acest vânt se anunţă „scociorând" nori de ploaie. De asemenea, el este vântul primăverii, care topeşte zăpada şi gheaţa. Primăvara, după topirea zăpezii, bate un vânt dinspre nord-est, din secuime şi Moldova, numit de secui „Nemere", iar de români „Moldoveanul", acesta fiind un vânt temperat.

În concluzie, Sohodolul, datorită aşezării sale la poalele munţilor (este adăpostit din trei părţi de munţi), fiind deschis numai spre nord, deşi este expus vânturilor de tot felul, dar mai ales Crivăţului şi Austrului, este totuşi ferit de curenţi, de secetă excesivă, de ploi torenţiale cu potopuri, de grindină şi chiar de ierni prea grele, aspre şi geroase, inconvenabile doar în ceea ce priveşte lungimea lor de 4-5 luni (noiembrie-martie).

Datorită climei temperate, destul de favorabile şi prielnice produselor oferite de natură, atât din lumea animală, cât şi din cea vegetală, cultura plantelor şi a cerealelor, în afară de porumb, şi îndeosebi a pomilor fructiferi, reuşeşte destul de bine.

Faptul că Sohodolul este aşezat în imediata apropiere a pădurilor şi vatra întreagă este presărată de grădini şi pomi, că este ferit de atmosfera îmbâcsită de fumul fabricilor şi de praful străzilor, casele fiind răsfirate pe coaste, pe dealuri şi pe lunci la depărtări diferite, faptul că are o aşezare deschisă, plină de lumină în tot timpul zilei, precum şi că întreaga suprafaţă este o mare de verdeaţă, de ierburi şi de flori mirositoare, un adevărat colţ de Rai, face ca aerul întreg al satului să fie foarte curat, dulce, plăcut şi prielnic sănătăţii.

Datorită acestor condiţii climaterice prielnice, sohodolenii se bucură de o sănătate relativ bună şi de o viaţă lungă, sunt voinici şi bine făcuţi, îndeosebi brădulnăţenii (cei din zona Bradul-Înalt).

Pentru clima sa sănătoasă şi pentru frumuseţea naturii, regiunea Bran, de care aparţine şi Sohodolul, a fost recunoscută ca staţiune climaterică şi turistică şi, ca atare, cercetată de vilegiaturişti.

Flora

Întinderea, relieful şi componenţa geologică a solului şi subsolului localităţii Sohodol, cât şi zonele climaterice, în funcţie de altitudinea diferită a terenului, permit ca flora comunei să fie socotită bogată şi felurită.

Datorită faptului că hotarul Sohodolului, adică vatra satului şi terenul ce-l posedă în afară de hotarul politic (dobândit în decursul tipului de la râşnoveni), precum şi dealurile şi

munţii, sunt situaţi la altitudini diferite (între 750-1400 m), flora comunei poate fi împărţită în patru categorii: regiunea cu altitudinea până la 800 m aparţine florei pontice, regiunea cu altitudinea între 800-1200 m aparţine florei baltice, regiunea cu altitudinea peste 1200 m aparţine florei alpine şi, în mică parte, în cadrul florei, găsim şi reprezentanţi din cea mediteraneană (nucul, alunul sau liliacul).

În zona florei pontice (al cărei reprezentant era mai ales stejarul, destul de des răspândit în partea de jos a Sohodolului), se găseşte fagul, teiul şi arţarul, apoi, prin văi şi de-a lungul pâraielor, se găseşte arinul (aninul, conform denumirii locale), salcia, răchita şi, ici-colo plopul, toate acestea, însă, în suprafeţe mici, ca urmă defrişării pădurilor. Pe hotarul Râşnovului (proprietatea Sohodolului), care este un platou întins, se găsesc în abundenţă mesteceni şi aluni, precum şi tufe de zmeură şi de mure. În interiorul comunei, această vegetaţie sălbatică a fost în întregime înlocuită cu alta domestică, cu holde de „bucate" (cereale), cu fâneţe şi păşuni, cu grădini întinse de pomi fructiferi de tot soiul (meri, peri, pruni, cireşi, vişini, nuci, gutui, caişi sau zarzări), cultivaţi cu multă grijă, de pe urma cărora soholodenii harnici obţin venituri frumoase. Sute de vagoane de fructe desfăceau soholodenii în pieţele oraşelor din jur, iar din prunele şi merele mărunţite fabricau şi mai fabrică ţuică în cazanele proprii.

Soiurile de mere care se cultivă în Sohodol sunt cele vechi, băştinaşe: panavrigi, vinete, creţeşti, scorţoase, botane, popeşti, creceşti, brustureşti, dulci, roşioare, văratice, domneşti, de-ale untului sau pătule. Soiurile importate sunt: aureşti (parmen-aurii), london-pepin, belfeur, ionatane, împăratul Alexandru sau rubine. Există şi mere pădureţe (meri nealtoiţi), din care se face oţet cu proprietăţi medicinale.

Soiuri de pere băştinaşe sunt următoarele: pergamute, pepeneşti, mălăieţe, de-ale zahărului, negre, coadeşe, gălbioare, văratice, prescurinţe sau de-ale fânului; iar de import: Maria Luisa.

Dintre soiurile de prune băştinaşe putem aminti: acri (strâmbe), dulci, vinete, văratice, verzişoare, zarzăre sau turceşti. Soiuri de prune importate sunt ringlotele şi cele de Bistriţa.

Dintre soiurile de cireşi putem aminti: galbene-roşii, negre, amare-semipădureţe şi vişine. În această zonă putem întâlni gutui şi caişi.

Pentru prăşirea pomilor, pomicultorii au pepiniere proprii. Primii pomicultori în Sohodol au fost învăţătorii şi elevii (instruiţi în arta pomăritului în perioada şcolarizării lor, în grădina de pomi a şcolii). Primii învăţători pomicultori din Sohodol au fost: Leontin Puşcariu (1837-1905), Aron Puşcariu (1858-1937), Ioan A. Puşcariu (1888-1903), Ioan Buta (1882-1917) şi Eugen Babeş (1890-1951).

Astăzi, fiecare gospodărie deţine o grădină cu pomi, una de zarzavaturi şi una de flori.

În grădina de zarzavaturi se cultivă: ceapă, usturoi, morcovi, tarhon, salată, ridichi, varză, castraveţi, ardei, roşii, sfeclă, dovlecei, fasole, mazăre, bob, gulii sau cartofi.

În grădiniţa de flori putem întâlni: busuioc, magheran, garoafe, panseluţe, coprine, gheorghine, bujori, trandafiri, lemnul Domnului, mirodenii, valapăr, crini, crizanteme, căldăruşe, cercelică şi multe altele.

Cerealele care se cultivă în Sohodol sunt: grâul (de primăvară şi de toamnă), secara, orzul, ovăzul şi porumbul (în partea de jos a comunei), pentru că sus pe Bradul-Înalt nu reuşeşte să se dezvolte din cauza temperaturilor mai scăzute. Localitatea este deficitară la capitolul cultivării cerealelor. Astfel, soholodenii se aprovizionau înainte de 1945 cu porumb, mălai şi alte alimente din Ţara Oltului şi din vechiul regat, în schimbul altor produse pe care ei le produceau. După 1945, toţi se vor aproviziona cu pâine, făină, mălai şi zahăr prin cooperativele care vor exista şi prin cartele de alimente. De asemenea, se vor alimenta cu lemne de foc tot prin cartele de combustibil, după numărul membrilor familiei şi pe preţuri oficiale.

În Sohodol se întâlnesc plante furajere, precum: iarbă pentru fân şi otavă, trifoi, lucernă, măzăriche cu ovăz, sfeclă, lubeniţe (dovlecei), gulii, cartofi şi legume (mazăre şi fasole) şi plante textile, precum: cânepa şi inul (flos), din care se ţese pânza pentru „trebuinţele" casei.

Plantelor domestice, necesare existenţei oamenilor şi animalelor de casă, li se adaugă arborii pădurilor, plantele sălbatice şi cele medicinale (flori, ierburi, frunze şi flori de la arbori), care cresc pe tot teritoriul intra- şi extravilan al comunei, inclusiv pe munţi. Astfel, pe lângă garduri şi în locuri umbroase găsim: negelariţa, măsălariţa, urzica crăiască, urzica de mâncare, izma creaţă, urzica moartă, loboda, lăptuca şi altele. În locurile mai bogate în îngrăşământ cresc: troscotul, rocoina, spancul stânelor, şteghea, măcrişul, piciorul cocoşului, căldăruşa, coada calului, laptele câinelui, nalba, coada şoricelului şi altele. Prin livezi creşte ciuboţica cucului, limba oii, iarba lăptoasă, ochiul boului, ţâţa vacii, degetăruţul, trifoiul roşu, macul roşu, ceapa ciorii de primăvară şi de toamnă, brânduşa, brebenelul, sunătoarea, floarea grâului, chimănul, garoafa sălbatică, floarea Paştelui şi altele. Pe lângă pâraie şi în locuri umede cresc: izma broaştei, ţipirigul, rogozul, spata dracului, brusturele dulce şi amar, castravanul, susaiul, cucuta, pălăria cucului, şteregoaia, lumânărica, buruiana gălbezii şi altele. În locurile mai pietroase cresc: hepatica (văreţea), vioreaua, dediţelul, stânjenelul, spânzul, ghiocelul, odoleunul, floarea Paştelui albă şi galbenă, răsfugul şi altele. Prin lanurile din comună cresc: laurul, neghina, trei fraţi pătaţi, călţunul popii, pălămida, susaiul, rapiţa sălbatică şi altele.

Pe teritoriul Sohodolului, dar mai mult la hotarul oraşului Râşnov, la umbra tufelor de mesteacăn şi a alunilor, precum şi în pădurile de fag, cresc mulţi bureţi comestibili, precum: mitărcile, sbârciogul, urechiuşa, vineciorii, flocoşii, bureţii lăptoşi sau ciuciuleţi, care se con-

sumă fripți, tocați și prăjiți, în ciorbă sau uscați pentru iarnă. De asemenea, putem întâlni și ciuperci otrăvitori, precum: ciuculeții nebuni, buretele porcesc, ciuperca puturoasă, buretele domnesc nebun sau „băşina calului".

În flora baltică întâlnim păduri de fag amestecate cu brad, paltin, carpen și mesteacăn.

Partea de sus a localității, denumită Bradul-Înalt (1012 m), se spune că a fost cândva o pădure de brazi înalți și frumoși. Ea a dispărut, rămânându-i doar numele, și este populată de localnici voinici (ca brazii), denumiți brădunălțeni.

De la 1200 de m în sus se întinde zona alpină, unde predomină bradul alb (în partea de jos, la poalele munților) și bradul roșu-moliftul (spre vârf). În această regiune sunt foarte răspândiți alunul, păducelul și măceșul.

În ceea ce privește vegetația plantelor mici din zona alpină, aceasta diferă foarte puțin de cea din zona baltică, multe dintre plante fiind răspândite în ambele zone. Astfel, limita superioară a fagului se termină într-o serie întreagă de arbuști de zmeură, mure, călin, soc de munte și scoruș, iar pe marginea pâraielor se întâlnesc răchita albă și roșie, cătina și boziul. La umbra stâncilor cresc mușchi hepatici și frumoși (jabghiul) și licheni (mătreața bradului).

În pădurile de brad se găsesc: coada mielului, iarba roșie, limba cucului, limba cerbului, ciuboțica ursului, bujorii de munte și părul Maicii Domnului (printre stânci). Lângă poteci cresc: pliscul cocorului, papucul doamnei, mătrăguna, slăbănogul, brânca ursului, gălbenelele de munte, lopățica, șteregoaia și ameagul.

Acolo unde pădurea se rărește, printre mușchi, apar clopoțeii și măcrișul caprei. Prin pășunile și fânețele subalpine cresc iarba fiarelor, scrintitoarea, obsiga, barba sasului, mălaiul cucului, iarba neagră, ghințura și crucea voinicului.

Pe coastele sărace cresc: buruiana surpăturii, turtureaua și feriga mică. Cea mai frumoasă podoabă a stâncilor o formează floarea reginei, adică floarea de colț. Tot acolo, pe stânci, întâlnim ochiul șarpelui, ochiul șoricelului, urechea ursului și arbuști precum: afinul, coacăzul și smârdarul.

În poienile regiunilor alpine cresc păișul, iarba aspră (părul porcului sau păruşca), inul sălbatic și știrul, apoi specii cu frunza cărnoasă, precum iarba surzilor, gemânariţa și niște plante cu frunze mici și păroase, denumite flămânzica și cimbrul, care formează covorul pășunilor alpine.

Între plantele înșirate mai sus, multe sunt de leac, fiind întrebuințate în medicina de casă de către familiile pricepute. Despre aceste plante vom vorbi în secțiunea care privește igiena și sănătatea.

Această vegetație felurită și foarte bogată oferă sohodolenilor pășunat suficient pentru vărătul oilor și vitelor cornute (în munți în lunile mai-septembrie). De asemenea, putem vorbi

de fâneţe bogate, care oferă fânul şi otava (hrana vitelor în timpul toamnei şi al iernii) şi arături cu recolte, care dau hrană pentru oameni şi paie pentru animale. De asemenea, animalelor de casă le serveşte ca hrană frunza mestecenilor (tăiată şi păstrată în grămezi, aşezate cu vârfurile în sus) şi coaja sălciilor.

Fauna

Într-un mediu atât de variat, cu vegetaţie bogată şi diferenţiată, este normal ca şi lumea animală să fie numeroasă şi diversă.

Prin aşezarea sa pe dealuri, la margine de şes şi la poale de munte, localitatea Sohodol face legătura între cele două regiuni opuse: şes şi munte. Astfel, pe teritoriul acesteia (deluros şi muntos) se adăposteşte o lume întreagă de vietăţi domestice şi sălbatice, de mărimi şi caractere diferite. În jurul gospodăriilor trăiesc oi, vite cornute, cai, porci şi păsări de casă (găini, raţe, gâşte, curci, bibilici şi porumbei), apoi câinele şi pisica.

Prin luminişul poienilor şi prin desimea codrilor îşi au sălaşul animale sălbatice, precum:

1) mamifere: urşi, lupi, mistreţi, căprioare, capre negre, râşi, pisici sălbatice, jderi, bursuci, vidre (pe lângă ape), dihori, nevăstuici, veveriţe, vulpi, iepuri, arici şi sobolicârtiţe (la marginea pădurilor, prin câmpuri şi desişuri);
2) păsări de câmp, de grădină şi de pădure: vrabia, piţigoiul, rândunica, cucul, pupăza, mierla, privighetoarea, cinteza, sticletele, coţofana, codobatura, codiţa roşie, scorţarul, ciocănitoarea, ghionoaia, cioara, ciocârlia, prepeliţa, găinuşa, potârnichea, sturzul mare şi mic, pitulicea, presura galbenă, câneparul, cireşarul, porumbelul sălbatic, cârsteiul sau turturica;
3) păsări de munte: uliul, şoimul, şorecarul, cucuveaua, huhurezul, cocoşul de munte, vulturul negru, vulturul pleşuv, vulturul de stânci;
4) păsări în trecere: rândunica, barza, cocorul;
5) reptile: şarpele de casă, şarpele de apă, şarpele de câmp, fragilul, vipera, şopârla neagră, şopârla verde, salamandra, broasca, brotanul, brotăcelul verde, guşterul, cârtiţa (sobolul), ariciul;
6) rozătoare: şoarecele de casă şi de câmp, şobolanul, hârciogul, cloţarul;
7) peşti: sglăvoaca, râmbiţa, păstrăvul (în valea Porţii şi în râurile Turcu şi Pânicer);

8) moluşte, insecte şi viermi: musca, tăunele, musca calului, strechea vitelor, ţânţarul, melcul, păduchele de cap, de haine, de animale şi de pomi, puricele, căpuşa, ploşniţa, furnica neagră şi roşie (veninoasă), viespea, albina (în localitate se găsesc şi câţiva crescători de albine), lăcusta, greierul, urechelniţa, coropişniţa (care după credinţa poporului este foarte veninoasă şi chiar mortală), cariul, cărăbuşul, gândacul de mai, gărgăriţa, găinuşa Maicii Domnului, păianjenul de casă şi de iarbă (cocoşul cu picioare lungi), păianjenul cu cruce, râma, lipitoarea, fluturi de diferite soiuri şi mărimi, molia de bucate, molia de haine (lână), molia merelor, molia de varză, fluturele alb, de lumină, galben, roşu cenuşiu, pestriţ sau fluturele cap de mort.

În afară de cele amintite mai sus, pe cuprinsul localităţii Sohodol se mai găsesc şi alte vietăţi care trăiesc prin frunzişul pădurilor, prin crăpăturile stâncilor, în pământ, prin ierburi şi flori, prin ape şi în aer. Orice specialist în acest domeniu le-ar putea recunoaşte şi clasifica.

Fauna este potrivit de bogată şi mult folositoare locuitorilor acestor meleaguri. Se înţelege aici că, datorită animalelor domestice, precum vitele şi caii, creşterea acestora şi păstoritul a devenit pentru soholodeni cea mai veche şi mai rentabilă ocupaţie, fără de care nici nu se poate închipui viaţa în aceste locuri mai sărace decât altele.

Nu mai puţin bogată şi folositoare este fauna animalelor de câmp, de păduri şi din ape, de pe urma căreia a rezultat îndeletnicirea vânatului şi a pescuitului, practicate cândva liber şi fără restricţii, azi fiind reglementate legal.

Din prezentarea climei, florei şi faunei Sohodolului reiese că acestea sunt, în mare măsură, satisfăcătoare, pentru că, datorită lor, locuitorii satului au îndrăgit aceste locuri, care le-au fost, în timp de restrişte, adăpost şi refugiu în faţa „neamurilor rele", care veneau să cotropească aceste locuri, iar în perioadele liniştite „mamă bună", care i-a hrănit şi adăpostit într-un loc ferit de zgomotul şi agitaţia lumii.

Cap. II – Cadrul istoric

Istoria regiunii Bran şi a Sohodolului. Consideraţii generale

Regiunea Branului, căreia îi aparţine şi Sohodolul, aşezat între Munţii Bucegi şi Piatra Craiului, prin delimitarea geografică şi topografică a servit, din cele mai vechi timpuri, ca loc pentru adăpostul oamenilor în faţa năvalei numeroaselor neamuri străine, venite aici cu gânduri „rele" şi de aservire a localnicilor.

Urmele care atestă existenţa veche şi felul de viaţă al locuitorilor, găsite în regiunea deluroasă a Ţării Bârsei, sunt: cioburi de vase, unelte şi obiecte de utilitate casnică. Acestea sunt adevărate mărturii care dovedesc existenţa vieţii pe aceste meleaguri încă din timpurile preistorice, din epoca paleolitică şi neolitică a omului primitiv. Aşezările şi întăririle daco-romane, precum castrele de la Vulcan, Râşnov, Bran şi Podul-Dâmbovicioarei, făcute în preajma şi de-a lungul drumului mare ce lega mijlocul Transilvaniei de Braşov şi de Bran, şi trecătoarea Branului, ce lega zona de Câmpulung şi de Dunăre la Zimnicea, drum arătat şi pe o hartă romană din secolul al III-lea, fac dovada existenţei aşezărilor omeneşti pe aceste meleaguri din vremuri îndepărtate.

De-a lungul acestui drum mare, după ocuparea Daciei de către romani, s-au ridicat numeroase aşezări romane, clădite alături şi printre cele dacice, găsite aici. Astfel, s-a produs amestecul celor două neamuri din care a luat fiinţă poporul român şi „aşa s-au pomenit românii pe aceste plaiuri brănene şi soholodene, întemeindu-şi case şi sate (vilae valahales), cu un jude (judecător-conducător) în frunte după legea lor română (jus valachicum)" ne spun I. Moşoiu şi Emil Micu în operele lor. Numele de jude s-a păstrat şi înseamnă ajutor de primar.

De aici reiese că regiunea Branului şi, implicit, a Ţării Bârsei, departe de a fi „terra deserta et inhabitata", adică „ţară pustie şi nelocuită", cum se spune în diploma din anul 1211 a regelui ungar Andrei al II-lea, era populată de români atunci când ungurii au sosit pe aceste meleaguri. Andrei al II-lea dăruieşte Ţara Bârsei ordinului cavalerilor teutoni (v. şi I. Podea – „Monografia judeţului Braşov", pag. 45).

Prin retragerea din Dacia a armatelor romane, în anul 271, în sudul Dunării, întăriturile şi castrele dacice şi romane din Ţara Bârsei au rămas pustii, locuitorii săraci ai acestui ţinut rămânând în văile munţilor, legaţi fiind de pământul sărac, dar iubit şi de oiţele lor, trăind cu

tot felul de lipsuri şi de nevoi şi luptând cu popoarele migratoare (barbare), care pătrundeau până la ei.

Viaţa grea a românilor din această regiune, din primele veacuri, a devenit mai suportabilă, începând cu secolul al VII-lea, când a pătruns aici poporul slavilor, un neam de oameni blânzi şi muncitori ai pământului. Împreună cu ei, strămunii noştri duc o viaţă liniştită şi împart acelaşi destin. Apoi aceştia dispar ca neam, contopindu-se cu poporul băştinaş al vechilor vlahi, care reprezintă poporul român.

De la slavi ne-au rămas, pe lângă meşteşugul de a lucra pământul, şi o mulţime de cuvinte care privesc aratul şi denumiri de văi, dealuri, munţi şi localităţi, care se păstrează şi astăzi: Sohodol (vale seacă), Bran (poartă), Măgura, Zănoaga, Cernila, Topliţa (apă caldă) şi multe altele. Acestea sunt diferite de cuvintele pe care le găsim în cărţile bisericeşti.

Viaţa relativ mai liniştită din timpul convieţuirii cu slavii, protejată întrucâtva şi de scutul natural pe care îl oferea configuraţia terenului, se schimbă iarăşi într-una mai grea şi zbuciumată spre sfârşitul secolului al XII-lea, când ungurii reuşesc să pună stăpânire şi pe Ţara Bârsei, ultima parte din Transilvania neocupată încă de ei. Populaţia brăneană liberă până acum trăieşte sub stăpânire străină secole de-a rândul (800 de ani), exceptând timpul scurt de 15 ani (1412-1427), când Mircea cel Bătrân şi urmaşii săi stăpânesc cetatea şi regiunea Branului (donată lui Mircea de regele ungur Sigismund).

Curând după ocuparea Ţării Bârsei de către unguri, regele maghiar Andrei al II-lea, în 1211, colonizează aici un grup de cavaleri teutoni pentru paza graniţei ungaro-române. El le cedează acestora întreaga Ţară a Bârsei, inclusiv regiunea Branului, acordându-le drepturi şi privilegii mari în dauna populaţiei autohtone. De asemenea, i-a obligat să zidească cetăţi de apărare, astfel construindu-se în această zonă şapte edificii, între care putem aminti cetatea Rucărului, castelul Bran (în 1212), cetatea Râşnov şi cea a Feldioarei.

În 1225, cavalerii teutoni intră în conflict cu regele Andrei al II-lea şi sunt alungaţi de acesta, în locul lor rămânând saşii, veniţi odată cu cavalerii teutoni, şi cei aduşi aici ulterior de regii unguri în secolele al XIII-lea şi al XIV-lea. Ei vor stăpâni Ţara Bârsei până în anul 1848, când se desfiinţează iobăgia. Istoria ne spune că începutul colonizării ordinului cavalerilor teutoni şi a saşilor în Ardeal s-a făcut în urma căsătoriei regelui ungar Ştefan I cu Gizela, fiica principelui Bavariei, şi a regelui Andrei al II-lea, căsătorit cu principesa Gertruda, care au adus cu ei rude şi alţi saşi, inclusiv pe cavalerii teutoni, pe care i-au împroprietărit în Ardeal şi în Ţara Bârsei prin ordinul „Bula de Aur".

Vechimea românilor în regiunea Branului şi a Sohodolului coincide cu însăşi naşterea poporului român pe aceste meleaguri, în urma stabilirii coloniştilor romani şi a „încuscririi"

acestora cu dacii, aşezaţi de-a lungul drumului mare şi în jurul castrului de la Podul Dâmboviciorei întemeiat de către aceştia.

Cu timpul, aceste aşezări s-au înmulţit, extinzându-se la exteriorul celor două obiective (drumul mare şi castrul), împânzind dealurile şi văile din jur, spre Răsărit, Miazăzi, Apus şi Miazănoapte, astfel formându-se pe curmătura Branului cele 10 cătune existente astăzi: Sohodol, Poarta, Şimon, Moieciul de Jos, Moieciul de Sus, Fundata, Predeal, Măgura, Peştera şi Şirnea.

Date şi acte doveditoare despre înfiinţarea acestora sunt puţine. Dar trebuie să amintim că, încă din secolele al XII-lea, al XIII-lea şi următoarele, se face referire la comuna Bran, care includea cele 10 sate enumerate mai sus, despre care doar tradiţia (legată de numele vreunei persoane, a vreunei familii, a vreunei ape sau a vreunui deal) aminteşte. Astfel, putem enumera: satul Lungoceşti (Moieciul de Jos) de la familia Lungoci, satul Şirnea de la numele unei femei pe nume Şirna, Sohodolul de la valea Sohodol (valea seacă), satul Măgura de la dealul Măgura, satul Peştera de la denumirea unei peşteri care se află acolo.

Despre înfiinţarea Sohodolului

Tradiţia orală şi cea scrisă, prinsă în cronicile bisericilor din Sohodol şi în lucrările lui Ioan Cavaler de Puşcariu şi Iosif şi Sextil Puşcariu (originari din Sohodol), ne relatează că primele familii fondatoare ale Sohodolului, care s-au aşezat între anii 1680-1700 în valea Sohodolului, sunt familiile unui anume Juga, zis Puşcaşiu, denumire care venea de la faptul că membrii săi erau veşnic înarmaţi şi buni vânători. Acest lucru ni-l confirmă istoricul Ioan Cavaler de Puşcariu (1824-1911), fost judecător la curia regească şi fiu al Sohodolului, în cărţile sale: „*Date istorice privind familiile nobile române*" (familiile refugiate din Tohanul Nou în Sohodol au fost: Aldea, Aldulea, Babeş, Brătulescu, Briotă, Bucşa, Drăgoi, Dumbravă, Hamzea, Letcă, Mănăiloiu, Munteanu, Moja, Petrişor, Petric, Răduţoiu, Rusman, Rusmanică, Şerban, Tudor şi Tătulea) şi „*Notiţe despre întâmplările contemporane*" (pag. 5-6) din care reproducem următorul pasaj: „Familia aceasta, Puşcaşiu, după tradiţiile ei, a emigrat sub numele de Juga din Marmaţia (Maramureş) în Moldova pe timpul şi odată cu Dragoş Vodă, între anii 1288-1352. Pe la sfârşitul secolului al XVII-lea unii din membrii familiei Juga, implicaţi fiind într-o revoltă în contra fanarioţilor şi turcilor, s-au refugiat în Ardeal la Cason şi la Ditrău, dar urmăriţi şi aici de turci, Juga I tatăl, cu cei trei feciori ai săi: Juga II, Voicu I şi Radu I s-au refugiat la saşii din Braşov, de la care cumpărând un teritoriu, la Bran în valea Sohodol, s-au

aşezat aici cu slugile şi tot avutul lor şi fiindcă erau bărbaţi înarmaţi cu puşti şi vânători vestiţi, conlocuitorii i-au numit Puşcaşiu – înaintaşii familiilor Puşcaşilor de astăzi".

Sextil Puşcariu, în lucrarea *„Spiţa unui neam din Ardeal"*, susţine că în Sohodol au emigrat şi din Ţara Oltului familii cu numele de Puşcaşiu, Renghea, Tătulea, Pandrea, Flucuş, Sdrăilă şi altele, alungate din satele lor de saşii colonizaţi acolo de regii unguri.

Ceva mai târziu, după aşezarea familiei Puşcaşiu în valea Sohodolului, au ajuns în partea de sus a comunei, pe Bradul-Înalt, familiile Chiţu, Moja, Misică şi Lascu, venite aici din valea Prahovei (conform cronicii bisericii noi din Sohodol), iar, prin anii 1765-1780, au venit în această zonă familiile alungate din Tohanul-Vechi de către generalul Schiskovitz, din ordinul guvernului austriac pentru refuzul de a trece la unirea cu biserica de la Roma şi pentru faptul că n-au acceptat să intre în regimentul grăniceresc.

Între primele familii întemeietoare ale localităţii Sohodol se numără şi familia Reit (nume cu rezonanţă germană), adusă aici în slujba castelului şi aşezată în marginea de vest, în lunca şi pe versantul din dreapta văii Porţii, în apropierea castelului (la 500 m).

Cele trei grupuri de familii fondatoare: Puşcaşiu, aşezată în valea Sohodolului, Reit, aşezată pe coastele dinspre Bran, şi cele aşezate pe Bradul-Înalt, înaintând mereu înspre centrul comunei, împreună cu familiile emigrate aici sporadic, au reuşit ca, timp de 200 de ani de la data descălecării lor aici, să defrişeze toate tufişurile şi pădurile care iniţial acopereau întreg intravilanul comunei, de la apa Turcu la hotarul Râşnovului, din Bradul-Înalt la Islazul Tohanul-Nou, înfiinţându-şi gospodării cu case răsfirate, construite în formă de castru din lemnul pădurilor defrişate, înconjurate cu grădini de pomi, cu arături şi fânaţe pe o întindere de 30-34 km^2. Comuna Sohodol, conform recensământului din 15 mai 1966, avea 547 de case şi 1751 de locuitori.

Localitatea, aşezată la gura de jos a curmăturii Bran şi în lungul „drumului mare" Braşov-Bran-Câmpulung, prin care s-au scurs atâtea neamuri străine, a fost martora desfăşurării multor evenimente istorice. Astfel, istoria aşezării este acelaşi cu a regiunii Bran, schiţată mai sus. Despre trecutul istoric al Branului vorbesc datele istorice găsite în cronicele regilor unguri şi ale Braşovului, Branul fiind un domeniu regal şi mai apoi aparţinând Braşovului, spunea profesorul I. Moşoiu în cartea sa *„Branul şi cetatea Branului"*.

Istoria Branului este legată îndeosebi de existenţa castelului Bran şi a cetăţii de la Podul Dâmbovicioarei. Această curmătură a Branului, care este „o cetate" cu două porţi, una spre Câmpulung şi cealaltă spre Braşov, a fost cercetată şi străbătută de străbunii noştri, fapt atestat de urmele de viaţă daco-romană găsite în această regiune la Zărneşti (două monumente funerare cu inscripţii, un vas de metal cu trei picioare şi cărămizi cu semnul legiunii XIII

Gemina) şi între oraşul Râşnov şi Vulcan, la 500 m est de apa Bârsei, unde se văd urmele unei întăriturî din pământ ce corespunde unui castru roman. De la acest castru derivă probabil şi denumirea de „tabără" dată şesului din jurul acestuia. În apropierea lui s-au găsit şi obiecte romane, precum: o strachină de piatră, o fibulă de bronz şi un dinar de argint din anii 138-161.

De asemenea, ruinele cetăţii de la Holbav, de origine dacică, apoi cele de la Bran, Râşnov şi Feldioara, ne indică faptul că acest teritoriu (Ţara Bârsei) a fost teatrul de luptă între daci şi romanii care au pătruns în Dacia în anul 106, prin trecătoarea Bran.

Legenda spune că şi Negru-Vodă a trecut pe aici, în drumul său de la Făgăraş la Câmpulung.

După ce regii unguri şi-au extins stăpânirea până la Carpaţi, pământul cucerit din Ţara Bârsei l-au împărţit, dând o parte din sate cavalerilor teutoni şi saşilor colonizaţi aici, pentru serviciul pe care îl prestau în apărarea graniţei ungaro-române, iar restul de sate oprindu-le pentru stăpânirea proprie. Pe acest teritoriu s-au ridicat castele care purtau denumiri de domenii regale. Regiunea Branului (cu cele 10 sate) împreună cu oraşul Zărneşti, comuna Tohan (Nou şi Vechi) şi cu cele 7 sate: Baciu, Cernat, Satulung, Turcheş, Tărlungeni, Zizin, Purcăreni şi Apaţa, Crizbav, Satu Nou, Ţânţari şi Vlădeni au rămas domenii regale sub conducerea castelanului cetăţii Bran, numit de rege. Locuitorii domeniului Bran, până spre sfârşitul secolului al XVII-lea, au dus o viaţă mai uşoară, nefiind consideraţi iobagi şi având drepturile lor de stăpânire asupra caselor şi pământurilor pe care le foloseau.

Acest lucru îl confirmă şi Ioan Cavaler de Puşcariu, în cartea sa „*Fragmente istorice*", vol. III, unde ne spune că locuitorii din Bran-Sohodol, ca şi cei din Zărneşti şi din Tohan, în vremurile dinainte erau „economi de vite avuţi, cu târle de mii de oi şi herghelii de cai cu sutele, pe care, în baza convenţiilor cu turcii pentru mocani, le iernau în Valahia, Basarabia şi Dobrogea, iar vara le suiau în Munţii Bucegi, din care unii munţi erau ai lor proprii ai mocanilor brăneni şi soholodeni, deţinuţi de ei din vechime, munţii respectivi numindu-se după numele familiei deţinătoare, ca: muntele Noaghea fiind al familiei Noaghea, muntele Bucşa al familiei Bucşa, muntele Clincea al familiei Clinciu, muntele Bărbuleţ al familiei Barbu (Puşcaşu) etc. Astfel de familii deţinătoare de munţi se numeau moşneni (posesori de pământ, răzeşi, moşneni)".

„Mai târziu, obligaţi la unele servicii pentru apărarea castrului şi al frontierei, brănenii liberi au devenit castrenşi şi plăieşi, mai apoi fiind încorporaţi la Braşov, au devenit supuşi dominali şi încetul cu încetul decăzură din vechea lor libertate şi din averea cea însemnată de care se bucurau odinioară, devenind iobagi de-a binelea" (Ioan Cavaler de Puşcariu, op. cit).

Locuitorii Branului şi cei ai Sohodolului, devenind iobagi şi supuşi dominali, s-a ajuns la situaţia în care castelanii cetăţii Bran să aibă dreptul să strângă dările, dijmele şi „nenele" sau nonele (a noua parte din producţie) de la aceştia. Dările cele mai întâlnite erau: cvincvagessima (a cincizecia parte din numărul oilor), trei groşi (monedă de argint moldoveană) pentru casă şi locul pe care îl ocupau şi dijmele (a zecea parte de la albine şi porci).

În anul 1498, castelul Bran ajunge în stăpânirea Braşovului, fiind zălogit acestuia de regele Vladislav Jagello. După ce domeniul Branului va fi subordonat Braşovului, starea locuitorilor brăneni şi soholodeni se înrăutăţeşte tot mai mult. Din cauza acestui lucru, soholodenii şi brănenii de din jos, cu ocazia răscoalei lui Gheorghe Doja, din 1514, refuză să mai plătească Braşovului taxele şi dijmele (articolul nr.1731 din 27 iulie 1785 şi nr.1674/1785 din arhiva municipiului Braşov). Urmările răscoalei lui Gheorghe Doja sunt tot mai aspre. Braşovul, ca proprietar definitiv al ţinutului Branului, a confiscat, rând pe rând, toate drepturile locuitorilor, impunându-le tot felul de obligaţii apăsătoare (le-a luat pădurile, livezile, regaliile, adică dreptul de a ţine o cârciumă, dreptul de a avea o moară sau dreptul la vânat şi pescuit). De asemenea, locuitorii acestor meleaguri trebuiau să plătească un bir ce consta în a presta anumite zile de muncă judeţului sau primarului din Braşov care avea la castel un işpan ca organ executiv. Cu alte cuvinte, trebuiau să-i lucreze 25 jug. de grâu, 20 de jug. de secară şi să-i aducă un car de lemne de foc la casa sfatului orăşenesc din Braşov.

Faţă de aceste obligaţii, locuitorii din Branul de Jos, din plasa Sohodolului, din Poartă şi din Predeal vor adresa o cerere solgăbiroului Andrei Gandi, „tist" în scaunul Branului, în care arată că nu mai vor să plătească dările cetăţii Braşovului, întrucât ei nu mai sunt iobagii cetăţii Braşovului, ci supuşii Tablei Háromszékului. De asemenea, admit că adresează această cerere după porunca Tablei din 16 octombrie 1784, care prevede că orice plângere să fie înaintată mai întâi ispravnicului sau judecătorului locului (actul nr.1731/1785 între 27, Bran, catalogul arhivei oraşului Braşov şi act înregistrat sub nr.1674/1785 în original).

În urma deselor plângeri ale brănenilor şi soholodenilor, are loc o oarecare ameliorare a stării iobagilor din ţinutul şi domeniul Branului, sub domnia Mariei Tereza. Pe lângă alte înlesniri făcute locuitorilor prin normativul urbarial din 1769, aceste concesii se lărgesc. Astfel, munţii se lasă iarăşi în folosinţa comunelor (în arendă), pădurile din care se aprovizionează cu lemne li se dau înapoi, iar păşunile sunt date, de asemenea, în arendă locuitorilor acestor meleaguri. Ceea ce aparţine parohiilor şi bisericilor se lasă în continuare în stăpânirea acestora.

Prin noua conscripţie urbarială din 1819, taxele pe care le plăteau soholodenii şi brănenii se reduc.

Deoarece răspândirea tot mai mare a ideilor liberale în „straturile" de jos ale poporului, care gemea de nedreptate şi apăsări, s-a făcut prezentă, acest lucru i-a determinat pe stăpânii Braşovului, în preajma anului 1848 (an în care s-a desfiinţat iobăgia), să caute o înţelegere paşnică în ceea ce-i priveşte pe locuitorii domeniului Branului. Prin stăruinţa şi colaborarea dintre Ioan Cavaler de Puşcariu şi avocatul Iosif Puşcariu (fii ai Sohodolului), pe atunci funcţionari superiori în ministerul ungar, în 1860 se realizează o împăcare a comunei colective Bran cu oraşul Braşov, în sensul că din 29 de munţi în suprafaţă de 13.078 jug. cat. din 13 părţi, Branul a obţinut 7 părţi, iar oraşul Braşov 6 părţi. Din aceşti munţi, comuna Sohodol a primit Clincea, Bucşa şi o parte din Noaghea (denumiri amintite mai sus în cadrul acestei lucrări).

În urma acestei înţelegeri, a încetat orice servitute, dar s-au menţinut drepturile private, atât ale unor locuitori, cât şi ale Braşovului, ce le aveau anterior împărţirii acestui teritoriu.

Tot acum, s-au obţinut pentru şcoala centrală din Bran cele două jumătăţi ale Măgurii (pădure şi păşune), iar cele 13 biserici din Bran, inclusiv cele două din Sohodol, au obţinut Muntele Predeluşul, în suprafaţă de 659 jug. cat. De asemenea, s-a atribuit, contra cost sau preţ de răscumpărare, celor două biserici din com. Sohodol şi celei din Predeal, terenul „Marginea", de 36 jug. cat., pentru susţinerea şcolilor confesionale din comunele respective. Înţelegerea care a stat la baza tuturor acestor realizări a fost verificată şi aprobată de tribunalul urbarial din Făgăraş, prin decizia nr.402/1869 (Branul în acest timp era încorporat la judeţul Făgăraş), şi părţile au fost puse în posesia terenurilor aferente.

De-a lungul timpului şi înainte de 1905, Braşovul va vinde brănenilor şi soholodenilor munţii şi livezile pe care le mai deţinea pe teritoriul Branului şi al Tohanului-Nou. Astfel, soholodenii vor reuşi să cumpere partea cea mai mare din „Livadie" şi „Marginea", iar „Alunişul" va fi cumpărat de Ioan Cavaler de Puşcariu cu suma de 2.222 coroane şi 22 fileri, prin licitaţie cu ofertă închisă.

Pe terenul cumpărat în „Livadie" şi în „Marginea", soholodenii îşi vor construi case frumoase de o parte şi de alta a şoselei naţionale, până la râul Turcul, pe o lungime de 2 km şi 1,5 km lăţime.

În „Livadie", lângă râul Turcul, Ioan Cavaler de Puşcariu îşi va clădi o vilă, iar, în 1890, pensionându-se, se mută de la Budapesta (unde a fost judecător la curia regească) la Bran, în comuna sa natală, Sohodol. În apropiere de vilă îşi va construi şi cripta sau mausoleul familial, în care îşi doarme somnul de veci împreună cu membrii familiei sale: Juliu de Puşcariu (judecător), Emil de Puşcariu (doctor şi profesor universitar), aceştia fiind fiii săi, Dr. Ilarion de Puşcariu (arhiereu, frate cu acesta) şi alţii.

În apropiere de vila cavalerului, între anii 1905-1965, s-au construit peste 50 de case frumoase, vile care au format un cartier nou, care, din punct de vedere bisericesc, va fi încorporat la parohia din Bran-centru.

Istoria comunei Sohodol şi a Branului ajunge în anul 1921, când se încheie penultimul act al desfiinţării proprietăţii oraşului Braşov asupra regiunii, care durase aproape 600 de ani, între 1377 şi 1920. Aceasta a fost efectuată prin exproprierea din anul 1921 a ultimilor munţi: Greotişul, Clăbucetul, Grădiştea, Zănoaga şi Măgura, atribuiţi comunelor brănene mai sărace.

Ultimul act istoric, datat în 1920, este cedarea, în mod gratuit, de către oraşul Braşov în favoarea familiei regale române a ultimei sale proprietăţi şi anume castelul Bran, cu dealul cetăţii, cu pădurile, terenurile şi construcţiile aferente (casele din jurul castelului). Această donaţie este completată, tot în 1920, de cedarea caselor comunale de către comitetul central Bran, pentru a servi drept casă de odihnă pentru A.C.F. (Asociaţia Creştină a Femeilor).

În istoria comunei Sohodol un loc aparte îl constituie actul de expropriere a Muntelui Pânicer, în suprafaţă de 580 jug. cat. (333,76 ha), realizat în 1921 şi provenind de la oraşul Râşnov, în baza reformei agrare din 1920.

Celor relatate mai sus trebuie să le anexăm următoarele date: în anul 1651, principele Gheorghe Rákóczi cedează oraşului Braşov, prin contract de vânzare-cumpărare pentru totdeauna, plătind 50.000 de florini, domeniul Bran, care cuprinde următoarele: comunele brănene (în număr de 10), comunele Purcăreni, Zizin, Tărlungeni, Satulung, Cernatu, Turcheş, Bacifalu, Crizbav şi Apaţa şi controlul administrativ la castelul Bran. Tot în anul 1651 şi în cei ce vor urma, Braşovul răscumpără pământul arabil, cel nearabil, livezile, păşunile, pădurile, dumbrăvile, munţii, văile, râurile, pescuitul şi morile de pe domeniul Branului.

În concluzie, odată cu cumpărarea domeniului Bran, Braşovul răpeşte brănenilor toate drepturile şi regaliile (morărit, cârciumărit sau comerţ), obligându-i pe locuitorii iobagi la fel de fel de munci istovitoare, la plata unor biruri grele şi a unor dijme din toate produsele lor (din oi, lână, piei, brânzeturi, pânză, fructe şi miere de albine). Astfel, brănenii au devenit cu adevărat iobagi. Conform conscripţiei urbariale din 1761, dată de împărăteasa Maria Tereza, brănenii trebuiau să mai plătească, pe lângă birurile şi dijmele arătate, următoarele: taxa de colibă sau casă de 1 florin de familie, văduva – 50 dinari, taxă de munte de 1 florin, taxă de răscumpărare de 1 florin, dijma mieilor, pentru turmă – 50 dinari, dijmă pentru albine – 12 dinari pentru roi, taxe pentru averea rămasă de la părinţi şi multe altele.

Pentru completarea datelor privind istoricul comunei Bran şi a celor 10 sate componente, este necesar să inserăm aici şi un extras al articolului profesorului C. Muşlea, denumit „Fondul Bran", apărut în cartea „Arhivele statului" – 125 de ani de activitate – 1830-1956, pp. 387-406.

C. Muşlea, *Fondul Bran* – Extras

„Branul se întinde pe un teritoriu de 185 km^2 şi are 10 sate, „divizii" sau „plăşi", cum li se spunea odată.

La anul 1810, toate satele Branului la un loc, aveau 1437 familii, conform arhivelor oraşului Braşov nr.1879/1810.

În anul 1839, în afară de români, erau în Bran 22 suflete germani, 14 unguri şi 129 ţigani – „ţigani ai castelului".

În 1936, numărul locuitorilor trecea de 10.000, cam 54 locuitori pe km^2.

Îndeletnicirea principală a locuitorilor era creşterea vitelor. Prin această ocupaţie mulţi deveneau înstăriţi şi târlaşi, posesori de mii de oi şi sute de cai".

Istoricul Nicolae Iorga susţine că „Branul este un sat al unui Moş Terciu, iar numele german de Torzburg şi unguresc de Törcsvár vine de la numele apei Turcu, plus „burg" şi „vár" ce însemnează „cetate". În documentele vechi, Branul era numit ca: Terch, Turch, Torz, Turz, iar în documentele slave îi spuneau Turciu".

Castelul cu domeniul Bran era condus de un castelan şi de 12 dorobanţi sau trabanţi. Între anii 1780-1849, castelanii au fost saşi şi unguri şi se comportau urât cu localnicii, făcându-le fel şi fel de greutăţi, îndeosebi negustorilor. Castelanul era un fel de stăpân sau guvernator al domeniului Bran şi era denumit de către oameni „Măria Ta". Acesta încasa dările, dijmele şi „naturaliile" cu ajutorul dorobanţilor (trabanţilor), al notarilor şi al pârgarilor. Castelanul avea 1-2 vicecastelani.

Al doilea funcţionar după castelan era arendaşul, şeful politic şi administrativ şi reprezentantul domnului de pământ (oraşul Braşov). Acesta încasa taxele domeniului şi raporta magistratului tot ce se întâmpla în sate. El rezolva diferite neînţelegeri între săteni şi anumite transgresiuni, judecându-le pe loc, avea mare influenţă în problemele bisericeşti şi îl înlocuia pe castelan în problemele judecătoreşti. În satele lor, în cazurile uşoare, birăul şi pârgarul realizau împăcarea dintre oameni.

Până în anul 1836, lângă castel, se afla vama sau oficiul tricesional care încasa a 30-a parte din valoarea mărfurilor ce treceau graniţa (atât la ieşire cât şi în momentul intrării în ţară).

Până în anul 1836, Branul de Sus, care era alcătuit din satele de din sus de vamă, era neutru, în sensul că nu aparţinea nici Ţării Româneşti şi nici Ungariei, iar locuitorii acestuia erau scutiţi de vamă. În 1836 s-a hotărât încorporarea Branului de Sus la Ungaria, iar vama se va muta la graniţa politică ungaro-română, la punctele „Giuvala" sau „La cruce" şi „Pajura" sau „Pajera", cum îi spuneau brănenii. Aici se găsea un stâlp cu o tăbliţă pe care se afla vulturul bicefal (pajura), emblema austriacă. Alipirea definitivă are loc în anul 1870.

Personalul vămii, în timpul cât s-a aflat jos, lângă castel, era compus dintr-un vameş sau şef (tricessinator), un controlor, doi curieri, opt centraşi (coordonaşi), plăieşi şi grăniceri, dintre care doi la Bran, doi la Zărneşti şi patru la Râşnov. Aceştia aveau obligaţia să-i controleze pe cei care treceau graniţa sau linia prin plaiuri. Pe cei prinşi cu diferite probleme în neregulă, îi duceau la contumaţie (carantină, lazaret), unde erau reţinuţi 1-2 sau 2-21 de zile – în vremurile cu molimă. În localul vămii se găsea o carceră şi un spital.

Un alt funcţionar la castel era „provizărul" sau administratorul, care era un ajutor al arendaşului.

Personalul castelului (castelanul, notarul comunei şi cei 12 trabanţi, dintre care 6 erau în serviciul castelanului, iar 6 în cel al arendaşului), ca şi personalul vămii, era format în majoritate din unguri şi saşi, cu excepţia plăieşilor, care erau români. Între trabanţi (dorobanţi) se găseau şi 2-3 români, după cum afirma Ioan Cavaler de Puşcariu: „îmi amintesc de un fost dorobanţ din Sohodol, Ion Vlaicu al Ionaşii".

Români erau „logofeţi", cei care redactau scrisorile în limba română pentru autorităţi sau jalbele locuitorilor şi erau numiţi de castelan. La început, a fost numit un singur logofăt pentru toată zona, apoi doi, unul pentru Branul de Jos şi altul pentru Branul de Sus. Printre logofeţi îi putem aminti pe Leonte Puşcaşu I, preot în Sohodol şi Moldovenescu din Tohanul Nou.

Putem spune că birăii şi pârgarii erau tot români.

După răscoala lui Gheorghe Doja şi a lui Horea, Cloşca şi Crişan, la care au luat parte şi brănenii, situaţia lor s-a înrăutăţit mult. Astfel, soholodenii săraci, care nu-şi puteau plăti birurile de tot felul (birul capului sau „taxa capitis", birul oilor, cota de război sau sidoxia) erau obligaţi să fugă în „ţară". De asemenea, treceau munţii tinerii care doreau să scape de serviciul militar sau erau vinovaţi de vreo transgresiune. Celor fugiţi şi dezertorilor li se confiscau moşia şi casa sau li se zălogea.

Cei care nu se căsătoreau, în speţă burlacii, plăteau o taxă de 1 florin.

Alte taxe pe care le plăteau soholodenii, brănenii şi iobagii de pe domeniul Bran erau: „zlotul de colibă" (văduvele plăteau 50 de creiţari pentru colibă), pentru oi: între 20 şi 40 de exemplare – 25 creiţari, între 40 şi 60 de exemplare – 37,5 creiţari şi pentru o turmă ce o iernau dincolo de acest ţinut – 30 de creiţari, pentru viţei: un viţel – 9 creiţari, pentru un car de fân din livezi – 4 creiţari, pentru folosirea muntelui – 1,40 florini, pentru piuă, dârstă şi joagăr pe an – 8,20 florini, pentru schimbarea proprietăţii prin vânzare-cumpărare – 1 florin.

De asemenea, putem vorbi şi despre: dijmele pentru albine, miei, porci, galiţe, unt, ouă sau fasole. Ouăle date ca dijmă la castel erau încercate de soţia castelanului sau a arendaşului printr-un inel de lemn. Dacă oul trecea prin acesta, era refuzat, iar persoana care l-a adus era obligată să aducă altul mai mare.

Numeroase persoane se plângeau magistratului (în anul 1847, spre exemplu), spunând „şi când ies la dijmuit, ies totdeauna de sărbători, ca nu cumva colonii să ducă dijma în natură şi la aceasta se calcă legea lui Dumnezeu şi a Ţării (actul nr.4160/1847)". Prin regulamentul urbarial din 1769, brănenii şi soholodenii erau obligaţi să lucreze 4 zile pe săptămână „cu mâinile sau cu vitele" pentru domnul „de pământ". Această robotă s-a redus mai târziu la 2 zile pe săptămână.

După cum am afirmat, celor care emigrau li se confisca moşia şi casa, care se vindea altora. Dacă erau prinşi, erau schingiuiţi şi închişi în carcera castelului, unde mulţi mureau, iar oasele lor rămâneau acolo. Cei care îi îndemnau pe alţii să emigreze erau acuzaţi şi judecaţi, iar vecinii acestora erau pedepsiţi, deoarece nu anunţau plecarea acestora.

Recrutarea feciorilor era foarte grea. Aceasta era realizată de castelan împreună cu oamenii lui, întotdeauna la miezul nopţii, îndeosebi sâmbăta spre duminică. Cei mai voinici feciori erau prinşi, legaţi şi trimişi comisiei de recrutare de la Braşov, deoarece recrutarea se făcea în secret, pentru ca oamenii să nu fugă peste graniţă. Procedeul era următorul: câte 4-5 trabanţi împreună cu pârgarii plecau la „vânătoare" de oameni şi îi prindeau pe feciori cu arcanul. Tinerii nu doreau să meargă în armată, deoarece aceasta dura 10-12 ani, chiar şi 20-30 de ani şi erau duşi până în Italia, Austria sau Germania. Putem spune că oamenii plecau tineri şi reveneau oameni în vârstă, lăsând acasă părinţi, soţii şi copii. De multe ori, magistratul dădea ordin să se mai prindă şi alţi tineri, pentru că unul era găsit inapt sau cei de acasă făceau „jalbă" de lăsare la vatră pentru un anumit tânăr, deoarece era singurul fiu al unei văduve sau al unor părinţi bătrâni şi neputincioşi. Mijloacele prin care încercau să scape de armată erau diverse: erau ajutaţi de pârgari să fugă sau se mutilau, tăindu-şi un deget sau o mână. Când se făceau anchete, cei vinovaţi erau aspru judecaţi şi condamnaţi la ani grei şi îndelungaţi de închisoare.

Un alt aspect important al recrutării îl constituia faptul că atunci când feciorii erau duşi în Ţară la vite sau fugeau acolo, se dădea ordin să fie reţinuţi părinţii lor până când se întorceau copiii acasă (conform actului nr. 42 XL VII/1809). De asemenea, când cei înrolaţi dezertau, ei erau căutaţi de pârgari, erau prinşi şi predaţi comandamentului militar, unde îi aştepta o pedeapsă grea şi multe suferinţe (articolul nr. 42 X C VIII/1809).

Protopopul Braşovului, Heines, scria magistratului că mulţi colibaşi din Bran, de teama recrutării, au fugit în Ţara Românească, lăsându-şi turmele de vite fără pază şi declarând că vor trece toţi „dincolo", dacă nu vor fi cruţaţi de recrutare (actul nr. 1102/1797 Ab II-a).

La 18 iulie 1770, a avut loc o furtună foarte mare, care a distrus Branul, mai ales colibele. De asemenea, oamenii au mai suferit din cauza molimelor care intrau prin pasul Bran, venind din Ţara Românească sau mai de departe. Spre exemplu, putem vorbi despre ciuma

din anii 1770 şi 1786. În astfel de cazuri, magistratul, anunţat de către castelan, lua măsuri drastice de apărare: se închidea graniţa şi oraşul prin cordoane sanitare, iar călătorii erau reţinuţi în carantină între 1 şi 21 de zile. În timpul cât dura molima, totul stagna, iar brănenii nu-şi mai puteau procura alimente. Magistratul distribuia cele necesare, dar costurile lor erau foarte mari şi brănenii, doar în 10-15 ani, puteau să restituie ceea ce datorau.

Devastatoare pentru locuitorii acestor ţinuturi era şi apariţia holerei. Cei care nu respectau dispoziţiile sanitare, erau executaţi imediat, fără judecată (dosarul XC 1/1851 nr. 50 şi 121).

În 21 ianuarie 1851 când au apărut cazurile de holeră, magistratul a dispus înconjurarea tuturor localităţilor din apropierea oraşului cu epidemie, cu gard de sârmă şi păzirea acestuia ziua şi noaptea, iar pârgarilor din Bran li s-a dat ordin ca, dacă se va ivi vreun caz de holeră, să nu lase pe nimeni să iasă sau să intre în comună.

Între anii 1790-1800 brănenii nu au suferit de boli (doar de friguri), aşa cum arată rapoartele birăilor. O problemă aparte o constituiau lăcustele, de care brănenii şi soholodenii aveau mare groază şi teamă, pentru că, pe unde treceau, lăsau în urmă numai jale, amărăciune şi sărăcie. De aceea, autorităţile aflau din timp traseul pe care îl urmau aceste insecte şi luau măsuri de precauţie şi distrugere. C. Muşlea spunea „toţi locuitorii ieşeau cu mic cu mare pe hotar, să facă zgomot cu clopotele şi alte obiecte, să alunge lăcustele şi să le distrugă, când se lăsau pe pământ".

În arhivele Braşovului se găsesc multe acte cu privire la domeniul Bran: de ordin administrativ în limba germană şi jalbe ale locuitorilor scrise în limba română, în legătură cu nevoile şi durerile lor. Ele erau înaintate magistratului, castelanului şi inspectorilor dominali. Când oamenii nu mai puteau îndura asuprirea, ei se duceau la preot, la dascăl sau la logofăt, ca să le facă o „carte".

În plângerile lor, soholodenii şi brănenii se jeleau din cauza creşterii contribuţiilor şi taxelor de vamă şi cereau scutirea sau micşorarea acestora, din cauza „aruncurilor" sau cheltuielilor satului, care i-au dus la disperare, şi din cauza corvezilor legate de transporturi de lemne care li se impuneau şi erau foarte multe: pentru şcoala săsească, pentru armată, pentru magazia oraşului sau pentru sărbătoarea de Crăciun. Toate acestea se desfăşurau în mod gratuit. Fiecare colon sau iobag care deţinea un trăgător era obligat să transporte o anumită cantitate (după numărul vitelor pe care le deţinea) pentru autorităţile civile din oraş, pentru castel, vamă, carantină, spital, pentru funcţionarii acestora şi pentru posturile militare.

Oamenii se plângeau, în mod constant, de modul abuziv în care se făcea alegerea pârgarilor, de multe ori în contra voinţei soholodenilor şi a brănenilor. Atunci când castelanul numea pârgarii dintre alte persoane decât cele propuse de către locuitori, oamenii se revoltau,

protestau şi făceau chiar rebeliune. Un astfel de caz s-a întâmplat la Sohodol, după cum reiese din actul („foaia de chezăşie") din data de 6/18 septembrie 1841, scris de notarul Johann Honigberger, în limba română, cu ortografie maghiară şi semnat prin punerea degetelor de către Staicu Jinga (chezeş), Gheorghe Jinga şi martorii Ion Stan Reit, Bucur Babeş (preot), Ion Clişta (pârgar) şi Picu Băncilă (documentul XXV nr. 15 din 1841).

Preoţii se plângeau că trebuie să dea plocoane mari funcţionarilor, că erau destituiţi pe nedrept şi cereau să fie scutiţi de birul pe cap şi de „zlotul colibei", toate impuse ilegal.

Învăţătorii români se plângeau că erau obligaţi să presteze tot felul de munci, treburi de care ceilalţi dascăli de alte confesiuni erau scutiţi. Ei spuneau că „noi suntem aşezaţi şi întăriţi de domnul Episcopal şi Cinstitul Scaun Protopopesc şi suntem însărcinaţi şi cuprinşi cu datoria de a învăţa nezmintit copiii la şcoală, care suntem înzestraţi cu votumuri spre dobândirea preoţiei şi theologiei". O astfel de plângere a preoţilor din protopopiatul Braşov către Consistoriul Neuniţilor din Sibiu, datorită numeroaselor necazuri pe care le suferă din partea tisturilor locului şi a castelanului Johann Gandi, o face preotul din Sohodol, Leonte Puşcaşu, conform actului nr. 2881/1801, reprodus în secţiunea dedicată „Cultului şi bisericii", în volumul al II-lea al lucrării.

Cele mai multe jalbe ale soholodenilor şi brănenilor aveau drept obiect oieritul, ocupaţia principală a acestora. Ei arătau că nu au păşune liberă comună (islaz) şi „Valahia e departe, oile mor de ger şi de gălbează". De asemenea, locuitorii acestui ţinut plăteau taxe mari de tot felul, dregătorii îi înşelau şi le luau din vite, sufereau din cauza fanarioţilor, a saigiilor (slujbaşi) turci, care le luau oile pe un preţ de batjocură, iar pe de altă parte slujbaşii din Ţara Românească îi păcăleau pe oierii brăneni, încasând de la aceştia taxe duble. Putem spune că nu sunt luate în seamă reclamaţiile lor îndreptăţite şi nici ordinele şi privilegiile cu care au fost înzestraţi de către voievozii munteni şi moldoveni.

Din documente se arată că nici reclamaţiile contra soholodenilor şi brănenilor nu lipseau. Dregătorii români se plângeau că oierii treceau graniţele făcând contrabandă cu mălai, hamei sau sare, se plângeau că le fură vitele (caii sau boii), că le calcă păşunile, le taie pădurile şi multe altele. Pentru aceste delicte, cei prinşi erau pedepsiţi de castelan şi magistratul de la Braşov cu închisoarea.

În ciuda atâtor greutăţi şi suferinţe, oierii soholodeni şi brăneni, datorită muncii lor stăruitoare, a calităţii de buni gospodari şi a felului abil de a şti să se descurce în toate situaţiile, au putut să-şi creeze condiţii bune de viaţă. Astfel, existau târlaşi soholodeni care erau stăpâni pe câte 5-10 mii de oi, 50-300 de cai şi sute de vaci.

Această situaţie favorabilă s-a menţinut până prin anii 1870-1880 când, datorită războiului vamal ungaro-român care a luat sfârşit în 1886, s-a ajuns la interzicerea definitivă a trecerii oilor şi vitelor la păscut în Ţările Române. Acest lucru a dus la desfiinţarea parţială a oieritului în Sohodol, în Bran şi în alte ţinuturi ardelene mărginaşe.

O ameliorare a stării economice a sohodolenilor s-a făcut după unirea Ardealului cu România, în 1918. Astfel, între anii 1918-1948, prin desfiinţarea graniţei şi ivirea posibilităţii de păşunat în Munţii Bucegi, numărul oilor şi al vitelor a crescut. După anul 1948, s-a trecut la o viaţă economică de tip socialist.

Încheiem istoricul Branului şi al Sohodolului cu menţionarea câtorva fapte istorice mai însemnate, desfăşurate pe aceste meleaguri, în cursul vremurilor trecute.

Numeroase dovezi (semne, obiecte, documente, scrisori şi cronici făcute de-a lungul timpului), amintesc de expediţii realizate de voievozi români în Transilvania, de regi şi voievozi unguri în Muntenia şi de diferite neamuri de daci, romani şi popoare migratoare în zona Branului, de o parte şi de alta a munţilor. Astfel, prin aceste locuri a trecut Negru-Vodă, de la Făgăraş la Câmpulung, aşa cum spune legenda. De asemenea, în munţii Branului este învins regele ungur Carol Robert de Anjou de către Basarab-Vodă, pe la Bran s-a întors regele ungur Ludovic învins de Vladimir, voievod al Munteniei, şi, tot aici, este învins regele Sigismund de către Vlad al Munteniei. Cea dintâi expediţie turcească în Ţara Bârsei s-a făcut prin trecătoarea Bran, în 1432, când Ioan de Hunedoara luptă cu turcii.

Vlad Ţepeş a făcut dese incursiuni peste Bran, pentru a-i pedepsi pe saşii din Braşov, care îl sprijineau pe Dan al II-lea.

În 1421, prin Bran au năvălit turcii şi tătarii în Ţara Bârsei, ocupând Zărneştiul. Pe la Bran trece şi voievodul Radu Şerban, chemat de braşoveni împotriva lui Moise Secuiul, care moare în lupta de la Braşov.

Tot prin aceste părţi se întoarce Radu Şerban, biruitor asupra lui Gabriel Báthory, în 1610. Când Radu Şerban a poposit în Bran cu oştirea, un cioban brănean i s-a adresat cu cuvintele:

„Auoleu Măria Ta,
Ce potop în ţara mea!
Ungurii ne necăjesc,
Tătarii ne jefuiesc,
Vai de neamul românesc!
Frunză verde micşunea,
Hai, Doamne, Măria Ta,
Ştiu ascunsă cărarea,
Printre stânci strâmte, valea

Să nu simtă pasărea
Te tulesc în Ţara mea;
Hai, Doamne, s-o stăpâneşti,
De păgâni s-o izbăveşti.
Vă duc, Doamne, încetişor,
Printre stâncă spre izvor,
De la spate să-i luam,
Să-i batem, să-i ciopârţim,
Ţara să o izbăvim".

În aceste cuvinte se oglindeau simţămintele mocanilor din Bran, pentru care graniţa reprezenta o mare stânjenire a ocupaţiilor păstoreşti. Prin Bran va trece şi voievodul Transilvaniei, Ştefan Báthory, care se îndrepta spre Bucureşti pentru *a-l ajuta pe Vlad Ţepeş împotriva* turcilor.

În anul 1522, voievodul Ioan Zapolya va intra în Muntenia pe la Bran, pentru a-l ajuta pe Radu-Vodă împotriva turcilor.

În anul 1529, când Petru Rareş va lupta la Feldioara împotriva împăratului german Rudolf Landent, comandantul muntenilor va ocupa cetatea Branului.

Pe la Bran vor trece în Ardeal Mircea Ciobanul, apoi Pătraşcu cel Bun. În anul 1660, cancelarul lui Gheorghe Rákóczi, Miklós Kelemen, va năvăli în Ţara Bârsei şi, cu ajutorul zărneştenilor, va ocupa cetatea Bran.

În 1690, turcii împreună cu Constantin Brâncoveanu şi Emerik Tököly vor intra pe la Bran în Ţara Bârsei şi îl vor înfrânge pe generalul austriac Heisler, lângă Zărneşti.

În anul 1737, un corp de armată austriac va trece pe la Bran în Muntenia şi îi va omorî pe turcii găsiţi în Câmpulung.

În timpul răscoalei lui Horea, Cloşca şi Crişan, din anul 1784, mulţi români vor trece pe la Bran spre Câmpulung, unde vor înfiinţa satele Berivoeştii-Ungureni.

În anul 1787, turcii vor năvăli, pe la Bran, în Ţara Bârsei. Atunci locuitorii se vor uni şi vor lupta în jurul cetăţii.

Pe aici vor năvăli turcii şi tătarii, cu ocazia războaielor dintre aceştia şi ruşi, din anii 1806-1812 şi 1828-1829.

Despre aceste expediţii şi invazii ni se povestesc încă multe grozăvii, existând unele expresii care sunt şi astăzi vorbe de blestem sau de groază, ce se întâlnesc frecvent în Bran şi în Sohodol: „luate-ar turcii", „luate-ar han-tătar" sau „doar nu vin turcii sau tătarii".

De asemenea, evenimentele din cadrul revoluţiei lui Tudor Vladimirescu au avut răsunet în Ţara Bârsei şi în satele brănene şi soholodene, unde s-au înfiinţat cete revoluţionare care doreau să se înroleze sub steagul lui Tudor. Acestea au procurat pentru revoluţie arme şi praf de puşcă. Între cei care s-au înrolat în revoluţie îl putem aminti pe Stoica Oprea Petecilă şi oamenii lui, care i-au îndemnat pe brăneni şi pe soholodeni să se ridice la luptă împotriva

jugului unguresc. Contra acestor fapte şi a protagoniştilor lor, autorităţile austriece au dat ordin grănicerilor de a-i împuşca pe toţi cei care înlesneau trecerea peste graniţă a răsculaţilor şi a armamentului.

Revoluţia din 1848 s-a întins şi în regiunea Branului. Tribunul Aron Moşoiu îi dezarmează pe ungurii lui Kossuth, care păzeau graniţa. În timpul revoltei, mulţi brăneni şi soholodeni au fugit în pădure, unde au stat ascunşi de frica ungurilor. Condiţiile de viaţă erau foarte grele, spre exemplu, din lipsă de făină, ei pisau coajă de fag şi făceau pâine. Mulţi locuitori ai acestor ţinuturi au fugit peste munţi, în Ţară, de unde s-au întors cu armatele ruseşti, care au fost chemate de către austrieci împotriva ungurilor, prin trecătoarea Bran.

Aici, la Bran, s-au dat lupte foarte grele între armatele române şi ungureşti, în luna august 1916, când a fost ucis primul ofiţer român, colonelul Poenaru Bordea, la „Giuvela", la graniţă, şi în lunile septembrie şi octombrie 1916, când a avut loc retragerea trupelor române din calea numărului covârşitor al armatelor germano-ungare.

Cu ocazia trecerii trupelor germano-ungare prin Sohodol, acestea au făcut multă pagubă (în vite şi alimente) soholodenilor şi au ocupat şcolile, pe care le-au devastat, distrugând o parte din mobilier, întreg materialul didactic şi bibliotecile.

În timpul primului război mondial (1914-1919), ungurii vor deposeda ambele biserici de clopotele mari, pentru a fabrica arme, contra unor bonuri de rechiziţie care nu au mai fost executate.

Între anii 1914-1919, soholodenii şi brănenii au suferit mult (bărbaţii pe front, dintre care 37 de morţi şi 14 invalizi, şi femeile şi bătrânii acasă) şi au dus greul vieţii şi al lipsurilor în alimente (făină) şi vite, pentru că multe au fost rechiziţionate pentru armată.

Acestor suferinţe (pentru cei rămaşi acasă) li s-au adăugat persecuţiile pentru manifestările de bucurie datorită sosirii trupelor române în Bran, în august 1916. Mulţi dintre soholodenii şi brănenii care s-au bucurat, au fost bătuţi, maltrataţi şi duşi în lagăre din interiorul Ungariei, timp de doi ani şi jumătate, deoarece au strigat „Trăiască România Mare!" sau pentru că au jucat hora unirii la sosirea trupelor române.

Preoţii din Sohodol, Gheorghe Babeş şi Victor Puşcariu, şi învăţătorul Eugen Babeş, împreună cu familiile lor, au fost urmăriţi pentru atitudinea lor vădit românească, însă au reuşit să scape şi s-au refugiat, odată cu retragerea armatelor române, în octombrie 1916, în Regatul român. De aici au plecat în Rusia până la Ecaterinoslav, pribegind din loc în loc, timp de doi ani şi jumătate.

Preotul Gheorghe Babeş, pentru faptul de a fi binecuvântat trupele române la sosirea lor în Bran, la 15 august 1916, a fost declarat trădător de patrie, judecat în contumacie la moarte şi i s-a confiscat toată averea.

Învăţătorul Ioan A. Puşcariu, singurul dascăl rămas la catedra din Sohodol pe bază de scutire, *la 15 ianuarie 1916* a fost mobilizat din nou timp de *doi ani şi nouă luni (15 ianuarie* 1916-15 octombrie 1918) pentru atitudinea lui românească. În acest timp, şcolile au rămas închise. De asemenea, în ceea ce le priveşte pe cele două biserici din Sohodol, între octombrie 1916 şi 1 ianuarie 1919, serviciul religios a fost realizat de către puţinii preoţi ce nu au fost deportaţi de către unguri: Tătulea în Predeal, Reit în Poartă sau Valer Puşcariu în Şimon. În 1916, aşa cum am mai afirmat, celor două biserici li s-au confiscat clopotele pentru armată.

Negura grea şi rece, ce se lăsase în sufletul soholodenilor, a brănenilor şi a tuturor românilor ardeleni şi de *pretutindeni, în timpul celor patru ani şi jumătate* de război, este alungată abia după retragerea armatelor germano-ungare din Transilvania, în decembrie 1918, şi prin mutarea definitivă a graniţei de pe crestele Carpaţilor pe malurile Tisei, când se deschide, pentru brăneni, ca şi pentru toţi ardelenii dezrobiţi, o nouă viaţă, o nouă arie şi zorii unei propăşiri pe teren economic, cultural şi naţional, în deplină libertate.

Soldaţii soholodeni, tineri şi bătrâni (între 18-60 de ani), care au plecat la război şi care au supravieţuit, precum şi pribegii, se reîntorc pe aceste meleaguri, la casele lor, la sfârşitul anului 1918 şi începutul lui 1919. Mulţi dintre ei nu mai revin în locurile iubite, deoarece sunt răpuşi pe câmpul de luptă, sunt daţi dispăruţi sau rămân definitiv în Rusia.

Până în 1948, în fiecare an, de ziua eroilor (sărbătoarea Înălţării Domnului), se aducea un omagiu memoriei celor 37 de eroi soholodeni care şi-au dat viaţa în războiul pentru întregirea neamului, *din anii 1914-1919. De asemenea, se sărbătoreau eroii căzuţi în războiul din*tre anii 1941-1945, prin Te Deum şi serbări naţionale ce aveau loc la ambele biserici şi şcoli primare. Cu această ocazie se pomenea numele celor căzuţi, iar un tabel cu cei care s-au jertfit era afişat în sălile de clasă la „Colţul eroilor".

Sărbătorirea eroilor în ziua Înălţării Domnului a fost decretată oficial în 1919, în scopul permanentizării acesteia şi pentru ca faptele acestora de arme, de vitejie şi eroismul cu care au luptat pentru eliberarea noastră de sub jugul străin să rămână pentru totdeauna în memoria românilor, ca o pildă înălţătoare şi un îndemn pentru urmaşi. Nimbul serbării îl reprezenta cântecul de început, impresionantul imn al eroilor pe care îl reproducem aici:

„Presăraţi pe-a lor morminte,
Ale laurilor foi,
Spre a fi mai dulce somnul,
Fericiţilor eroi.

Dezvăluiţi tot adevărul,
Să le spuneţi tuturor,
Cum muriră fraţii noştri,
Pentru Neam şi Ţara lor.

Şi pe sacrile morminte,
Puneţi lacrime şi flori,
Spre a fi mai dulce somnul,
Miilor de luptători.

Sufletele lor curate,
Către Ceruri îşi iau zbor,
Căci muriră-n luptă sfântă,
Pentru Neam şi Ţara lor.

Pe copii la sânul vostru,
Alintaţi-i cu-acest cânt,
Povestindu-le cu fală,
Al eroilor avânt."

Dintre intelectualii soholodeni vor fi mobilizaţi în primul război mondial învăţătorii: Ioan Buta, Ioan A. Puşcariu, Valeriu A. Puşcariu, Ioan N. Puşcariu şi Miron Baciu.

Ioan Buta (născut în 1882), mobilizat între 1914-1918, venit de pe front în concediu, va muri la 26 septembrie 1918 acasă, în Predealul Branului. Se presupune că s-ar fi otrăvit, nemaidorind să lupte împotriva fraţilor săi români şi pentru o cauză străină.

Ioan A. Puşcariu (născut în 1888) va fi mobilizat în campanie între 15 ianuarie 1916-15 octombrie 1918. La 15 octombrie 1918, se reîntoarce în localitatea Sohodol şi îşi va relua postul de învăţător la şcoala bisericii vechi, unde va lucra până la 15 septembrie 1929, când se va transfera la şcoala nr. 2 din Braşov.

Valeriu A. Puşcariu (născut în 1898), absolvent al şcolii pedagogice din Sibiu în 1917, mobilizat ca voluntar din 1916-1919, va renunţa la meseria de învăţător şi va activa în armată până în 1937, când decedează în urma unei boli dobândite în timpul războiului, având gradul de căpitan.

Ioan N. Puşcariu (fiul învăţătorului Nicolae Puşcariu din Sohodol, născut în 1893) va fi dat ca dispărut pe front, la 24 noiembrie 1915 şi nu se va mai întoarce acasă.

Miron Baciu (născut în 1899), absolvent al şcolii pedagogice din Sibiu în 1919, moare eroic la 19 septembrie 1919 în luptele de pe Tisa, la Szentes, împotriva ungurilor.

Învăţătorul Eugen Babeş nu a fost mobilizat, fiind infirm (era şchiop). El s-a întors din pribegia dintre anii 1916-1919 din Moldova şi a fost numit învăţător la şcoala de la biserica nouă din Sohodol, pe postul rămas vacant în urma morţii dascălului titular al şcolii, Ioan Buta.

În luna decembrie 1918, se reîntorc din refugiul din Moldova şi preoţii Gheorghe Babeş şi Victor Puşcariu, împreună cu familiile lor, reluându-şi posturile avute în Sohodol.

După terminarea războiului, se reîntorc, rând pe rând, la casele lor, soholodenii mobilizaţi în război, care au rămas în viaţă. Cei care revin teferi într-o ţară liberă, mare şi frumoasă, vor da uitării suferinţele trecutului şi, unindu-şi puterile şi cu o muncă asiduă, în curând, vor reveni la viaţa normală avută înainte de război. Munca lor a fost încurajată de suflul cald al trăirii în pace într-o ţară liberă şi binecuvântată de Dumnezeu cu cele necesare unui trai fericit, aşa cum se întâmpla în trecut.

Această viaţă nouă, progresul, bunăstarea şi dezvoltarea pe toate planurile, timp de 20 de ani (1920-1940) îşi urmează cursul pentru alinierea ţării noaste alături de ţările civilizate şi dezvoltate.

Dar odată cu această dezvoltare frumoasă, apare ura şi invidia ţărilor învinse şi deposedate de unele teritorii şi bunuri (Germania şi Ungaria). Astfel, din dorinţa de a recupera ce au pierdut prin Tratatul de la Versailles, germanii vor declanşa cel de-al II-lea război mondial, la 1 septembrie 1939. România este angrenată în această conflagraţie în anul 1941, împotriva Uniunii Sovietice. Între 1941-1944, România luptă alături de Germania hitleristă, Italia, Japonia şi Ungaria hortystă, dar, la 23 august 1944, românii întorc armele împotriva acestora şi se aliază cu Uniunea Sovietică. După lupte grele duse alături de sovietici, victoria ne-a aparţinut şi, datorită acestui lucru, am reuşit să redobândim Ardealul de Nord, răpit prin oneros Dictat de la Viena, din anul 1940, şi să eliberăm acest teritoriu secular românesc de sub jugul hortyst şi fascist.

Jertfele aduse de locuitorii din Sohodol în acest război au fost: 20 de morţi şi 5 invalizi, însă numeroşi soholodeni s-au întors din război cu sănătatea şubredă.

Acesta reprezintă istoricul Branului şi al Sohodolului, care au fost martore ale tuturor evenimentelor arătate mai sus, desfăşurate din vechime şi până la 1945.

Cap. III – Cadrul biologic. Demografia. Populaţia şi mişcarea ei.

Populaţia localităţii Sohodol o formează în întregime românii de religie ortodoxă. După cum am arătat mai sus, primii locuitori ai acestor meleaguri (păstori şi crescători de vite) s-au aşezat cu turmele şi avutul lor prin poienile pădurilor, pe vale, pe coaste şi pe dealuri, adăpostiţi în stâni şi colibe, de unde şi denumirea dată soholodenilor şi brănenilor de „colibaşi (oameni săraci)" şi de „rumâni (om neliber sau iobag)". Până în anul 1848, în documente apar aceste denumiri.

Astăzi, când colibele (coliba e o căsuţă acoperită cu stuf sau jipi de paie, cu 1-2 încăperi mici şi joase, nişte bordeie) au dispărut, numirea de „*colibaş*", *adresată brănenilor, astăzi*, e considerată vorbă de ocară, de înjosire şi de batjocură.

Date despre populaţia localităţii, din timpurile vechi, ne lipsesc pentru că, până în anul 1885, Sohodolul era un cătun al comunei colective Bran, iar recensământul populaţiei se făcea pentru comuna Bran. Astfel, o conscripţie din 1810 arată că în acel an Branul avea 1437 de familii. În 1762 protopopul Eustaţiu al Braşovului a realizat un recensământ, altele au avut loc în 1787, în 1810 şi 1839. Conform recensămintelor din anii 1869-1930 şi 1930-1956, *Sohodolul avea:*

- în 1869 – 410 locuitori,
- în 1880 – 1.136 locuitori (1.134 români, 2 unguri de religie catolică),
- în 1890 – 1.169 locuitori (1.167 români, 2 unguri),
- în 1900 – 1.235 locuitori (1.234 români, 1 ungur),
- în 1910 – 1.366 locuitori (1.364 români, 2 unguri),
- în 1920 – 1.430 locuitori (1.427 români, 3 unguri),
- în 1930 – 1.538 locuitori (1.537 români, 1 ungur),
- în 1966 – 1.751 locuitori (891 bărbaţi şi 860 femei, toţi români şi 547 de case şi 557 de familii).

Încă de la înfiinţare, Sohodolul a avut numai locuitori români.

Populaţia comunei colective Bran (conform lucrării lui I. Moşoiu *„Branul şi cetatea Branului"*, pag. 29), se prezenta astfel:

- în 1787 în Bran erau 1.000 de case şi 4.485 locuitori,
- în 1839 în Bran erau 2.003 case şi 8.175 locuitori,

- în 1860 în Bran erau 886 familii,
- în 1882 în Bran erau 2.065 case şi 8.462 locuitori,
- în 1910 în Bran erau 2.065 case şi 9.747 locuitori,
- în 1920 în Bran erau 2.185 case şi 9.791 locuitori,
- în 1924 în Bran erau 2.454 case şi 10.000 locuitori,
- în 1927 în Bran erau 10.526 locuitori.

Urmărind datele privind mişcarea populaţiei Sohodolului din ultimul secol (1869-1966), trebuie să admitem că creşterea acesteia, din timp în timp, a fost în progres continuu. Astfel, între 1869-1966, populaţia a crescut de la 1.120 de locuitori, în 1869, la 1.751 de locuitori în 1966, deci cu circa 63%. Acest progres, deşi tulburat de cele două războaie mondiale şi de alte calamităţi, se datorează modului în care soholodeanul îşi trăieşte viaţa în libertate şi în aerul curat de munte şi de sat împrăştiat, hrănindu-se cu alimente naturale – lapte, legume şi carne –, cât şi datorită vieţii sale liniştite şi scutite de infiltraţiile dăunătoare ale oraşului, a luxului şi a bolilor de tot felul.

Aceeaşi populaţie, formată numai din români, a fost şi este de confesiune ortodoxă, în afara câtorva familii de baptişti care s-au întors cu aceste rătăciri după primul război mondial.

Urmărind linia căsătoriilor, observăm că în Sohodol ele se fac după rânduielile bisericeşti şi civile, se menţin legile cinstei, divorţurile fiind foarte rare, iar concubinajul inexistent. Feciorii se căsătoresc după prestarea serviciului militar obligatoriu, la vârsta de 24-30 de ani, iar fetele la 16-20 de ani. Căsătoria este un act însemnat în viaţa sătenilor şi de ea se leagă obiceiuri foarte frumoase, despre care vom aminti în rândurile viitoare.

Tipul şi caracterul soholodeanului

Aşezarea geografică şi topografică a Sohodolului, o defineşte ca localitate de deal, cu casele răsfirate pe coaste şi mai puţin pe vale, la depărtări mai mici sau mai mari, după cum este şi „moşia" gospodarului, mai restrânsă sau mai întinsă. Mediul izolat în care este silit să *trăiască sohodoleanul, munca şi lupta sa grea de fiecare zi pentru existenţă, datorită sărăciei* solului şi a altor lipsuri, toate aceste condiţiuni puţin prielnice unei vieţi modeste, contribuie mult la determinarea fizicului şi psihicului sohodoleanului.

Din punct de vedere fizic, soholodeanul este de statură mijlocie, excepţie făcând unele familii de pe Bradul-Înalt (Moja, Chiţu, Pandrea sau Terejneu), cu vlăstare de statură mai

înaltă şi corp vânjos. Soholodeanul are faţa puţin alungită, cu trăsături regulate, ochii iscoditori, puţin înfundaţi în orbite, nasul normal. Pielea e aspră şi uscată, de culoare gălbuie, palidă sau brunetă. Părul capului e castaniu închis, mustaţa brună şi bălaie la cei tineri.

Femeile nu sunt prea robuste, probabil şi din cauza muncii grele din gospodărie şi pe ogor, când bărbaţii sunt plecaţi cu săptămânile şi chiar lunile departe de casă, ca muncitori, tăietori de păduri sau antreprenori sau în munţi, ca păstori, văcari, ciobani şi baci, cu oile lor sau ale stăpânilor de munte şi ale întovărăşirii zootehnice şi agrare ale localităţii Sohodol sau Râşnov. Ele au înfăţişare plăcută, sunt isteţe şi cu zâmbetul pe buze.

Sohodolenii, încă din copilărie, se deprind a duce greul vieţii, muncind alături de cei mari în gospodărie, pe ogor cu sapa, cu coasa şi cu furca-n mână, ca păstori pe păşunile hotarului şi în munţi, ca zilieri, ca oameni de serviciu, ca băieţi de prăvălie.

Munca şi traiul în aerul liber, tare şi curat, dormitul afară în pădure, la stână, lângă turmele de animale, precum şi urcatul pe coastele munţilor îl întăreau şi îl păstrau pe soholodeanul tânăr sau vârstnic sănătos, curat, ager la minte, sprinten, mlădios în mişcări şi plin de virtuţi (evlavie, credinţă, cinste şi adevăr). Toate acestea sunt rezultatul traiului mereu în singurătate, în mijlocul naturii şi mai puţin influenţat de înrâuririle înşelătoare şi seducătoare.

Soholodeanul, în urma traiului izolat, în sânul naturii, care îi aminteşte la tot pasul de măreţia şi puterea Creatorului, a rămas un fidel păstrător al vieţii patriarhale, trăite de strămoşii îndepărtaţi.

Soholodenii ţin la credinţa ortodoxă strămoşească, cu excepţia câtorva familii devenite adventiste, iubesc biserica, şcoala şi datinile strămoşeşti. Cât priveşte frumosul port românesc din Sohodol, facem dureroasa constatare că, în timpul din urmă, este tot mai puţin respectat, fiind înlocuit cu portul „nemţesc", atât bărbătesc, cât şi femeiesc. Azi îl mai poartă zilnic doar câţiva bătrâni şi îl mai îmbracă cei tineri (feciori şi fete) doar la horă duminica sau la nunţi.

Soholodenii sunt inteligenţi şi se descurcă uşor în toate împrejurările vieţii. La aceasta au contribuit şcoala şi învăţătorii harnici ce i-au avut în ultima sută de ani. Menţionăm şi că între 1860 şi 1910 sohodolenii terminau clasele I-VI sub patru învăţători: clasele I-IV în Sohodol, sub doi învăţători, şi clasele V-VI la Şcoala centrală Bran, sub alţi 2 învăţători, fapt ce a contribuit mult la progresul spiritual al elevilor şi, implicit, al cetăţenilor de mai târziu.

Datorită faptului că soholodenii, în urma aşezării singuratice a caselor, sunt lipsiţi de un contact mai des între ei, se întâlnesc la biserică duminica, la cârciuma din sat sau la vreo nuntă, aceasta duce cu sine la un trai mai izolat şi îi face să fie închişi la fire şi puţin comunicativi. Dar, cu toate acestea, cugetarea soholodeanului este mai „*concentrată*" şi vorba mai chibzuită, cu tâlc şi spusă uneori „în doi peri" sau ironică.

De asemenea, simţul practic este foarte dezvoltat, ei sunt zbătători, cu înclinaţii negustoreşti, atât bărbaţii, cât şi femeile. Unii au şi deficienţe de caracter: „doi bani în trei pungi" (nestabili) şi şiretenie etc. – o deficienţă caracteristică tuturor brănenilor.

În Sohodol, ca şi în tot Branul, se vorbeşte puţin şi se cântă şi mai puţin, lipsindu-le auzul muzical, probabil din cauza traiului singuratic şi a lipsei exerciţiului de cântare. Singura, şcoala deceniilor din urmă (de după anul 1910), prin învăţătorii Aron Puşcariu, Ioan A. Puşcariu, Eugen Babeş şi cei care le-au urmat, a stăruit pentru cultivarea pasiunii pentru cântec în rândul tinerilor, dar şi al persoanelor adulte din această zonă.

Sohodolenii au o conştiinţă cetăţenească socială şi naţională destul de dezvoltată, sunt buni români, nu se umilesc altora şi nici servitori la alţii nu se bagă prea bucuros.

În casă şi în familie, dar şi în afara ei, în curte şi în bătătură, domneşte cinstea, supunerea, ordinea şi curăţenia. Astfel, la orice casă se găseşte o cameră denumită „casa mare", îmbietoare, pentru oaspeţi.

Capul familiei, „stăpânul", este bărbatul, iar femeia se bucură de un tratament omenos din partea soţului. Femeia, la rândul ei, este o soţie credincioasă, o bună gospodină, ţine la onoarea familiei şi îşi respectă soţul, femeile mai în vârstă îi grăieşte cu dumneata, iar la drum femeia merge în urma bărbatului. Divorţurile şi concubinajele sunt foarte rare în sat.

Onestitatea fetelor mari, în trecutul nu prea depărtat, era bine păstrată. Întâlnirile tinerilor (feciori cu fete) se făceau doar la joc (horă), în ziua de duminică, la nunţi, la şezători când şi când, dar şi atunci sub supravegherea mamei. Fetele, după apusul soarelui, îndată părăseau hora sau jocul de la nuntă şi mergeau acasă în grupuri. Azi, aceste bune rânduieli nu se mai respectă întocmai, iar autoritatea părinţilor faţă de copiii lor a slăbit mult, datorită unei democraţii rău înţeleasă de tineret.

Sohodoleanul este o fire destul de paşnică, sociabilă şi darnică. Ţine la obiceiurile vechi creştineşti, de a face slujbe pentru cei bolnavi şi pentru cei sănătoşi (masluri), pentru morţi dau sărindare, fac pomeniri la biserică (căpeţele, parastase) şi la pomenirile cuvenite la soroace (la 6 săptămâni, la jumătate de an, la un an, la trei ani şi la şapte ani, când „caută" mortul prin dezgroparea oaselor).

Toate aceste pomeniri se fac după putinţele materiale. Pentru vii, se plătesc preotului liturghii şi „cununa anului" şi se fac „prinoase" la biserică. Sohodoleanul, dacă este chemat (invitat) la nuntă sau la cumetrie (botezul copilului), ia parte cu plăcere, fie pentru a ajuta pe tânăr sau pe copil, cu darul său, fie pentru a se distra şi a petrece puţin lângă un pahar de „voie bună".

Toţi sohodolenii sunt buni credincioşi, respectă repaosul duminical. Duminica toţi se primenesc cu lenjerie curată, se îmbracă cu hainele cele „bune", pregătindu-se pentru biserică.

Până în anul 1948 (apariţia noii reforme şcolare) elevii şcolii mergeau duminică dimineaţa la şcoală şi de acolo la biserică, în grup, sub conducerea învăţătorilor. Aproape toţi ai casei mergeau la biserică. Mama sau bunica deseori duceau la biserică câte o prescure şi o lumânare făcută din ceară de către mama bătrână pentru pomenirea morţilor.

Religiozitatea soholodenilor s-a menţinut integră până la războaiele mondiale din 1914 şi 1941. Cele două războaie au adus o slăbire serioasă a credinţei şi la înmulţirea sectanţilor în Sohodol şi în comunele din jur. Cauzele sunt multe şi bine-cunoscute de toată lumea.

Comuna Sohodol este o comună curat românească. Aici se vorbeşte o limbă română curată, frumoasă şi lipsită de provincialisme, neologisme şi de accent străin, nefiresc. Situaţia materială a soholodenilor este modestă, fapt ce se datorează terenului deluros şi puţin productiv, cât şi lipsei altor izvoare de muncă, de comerţ şi de câştig, a industriei casnice, a meşteşugurilor, a întreprinderilor industriale, a uzinelor, fabricilor, care să uşureze traiul acestor oameni.

Această stare nesatisfăcătoare se datorează şi stăpânirii trecute ungureşti, care, în 1886, oprind trecerea peste graniţă a oilor şi vitelor pentru păşunat în munţi şi pe Bărăgan, în Vechiul Regat, a desfiinţat oieritul şi a micşorat numărul vitelor, care reprezentau singurul izvor de bunăstare al soholodenilor şi al brănenilor, obligându-i să ducă, în continuare, un trai modest, unii fiind zilieri, alţii muncitori în uzine la Tohanul Vechi, la Zărneşti, la Râşnov şi la CFR. Singura sursă de venit al sohodoleanului este comerţul cu poame, creşterea animalelor şi vânzarea produselor din lapte şi carne.

Soholodenii sunt oameni încercaţi de greul vieţii, muncitori şi zbătători, sunt blânzi, omenoşi şi iertători faţă de duşmanii lor. Ei, de pildă, nu s-au răzbunat pe unguri pentru şicanele şi persecuţiilor suferite în trecut şi în timpul războiului (1916), când mulţi dintre ei au fost târâţi pe nedrept în închisori şi în lagăre sau siliţi să ia drumul pribegiei în străini.

Din punct de vedere politic, soholodenii erau bine intenţionaţi, au fost buni români sub stăpânirea străină, fiind alături de învăţătorii şi preoţii locali în lupta lor pentru apărarea drepturilor naţionale, a limbii, a legii şi a credinţei.

Soholodenii onorează autorităţile comunale şi de stat, pe preoţii şi pe învăţătorii lor, respectă legile, ordinele şi dispoziţiile date de către persoanele de conducere şi muncesc cu spor şi drag pentru ei, pentru satul lor, pentru neam şi pentru ţară.

Râvna soholodenilor a fost recompensată prin obţinerea următoarelor rezultate: ridicarea noului local de şcoală cu 8 săli de clasă, electrificarea satului, înfiinţarea liniei de transport auto pentru călători (Sohodol-Braşov) şi pentru muncitori (Sohodol-Uzina Tohan) şi alte îmbunătăţiri (drumuri sau poduri).

Îmbrăcămintea sau portul. Îmbrăcămintea veche.

Până în anul 1890, îmbrăcămintea sohodoleanului şi a sohodolencei era aproape în întregime confecţionată prin industria casnică, din produsele propriei sale ocupaţiuni de plugar şi crescător de vite: adică din in şi cânepă, completate cu bumbac de cumpărat – pentru pânzeturi, lâna oilor – pentru zechi, dimii şi postavuri, pielea animalelor pentru opinci, ghete şi cizme. Toate aceste materii prime erau prelucrate şi prefăcute de mâna harnică a gospodinei în îmbrăcămintea necesară şi felurită, ce o reprezintă portul neaoş românesc specific regiunii noastre a Branului: fotă şi ie cusute cu fir, cioareci şi cămăşi albe cu poalele înflorate.

Având la îndemână materia primă şi datorită priceperii şi hărniciei sale femeia sohodoleancă, şi când mergea pe drum, torcea din furca pusă în brâu sau îşi îndruga firul lânii, făcând ghemele, puse în coşuleţul atârnat de braţul stâng, în afară de nopţile lungi de iarnă, pe care şi le petrecea fie acasă, fie în şezători, torcându-şi odată cu firul poveştilor şi caierul de lână şi fuiorul de cânepă.

Gospodarul sohodolean, datorită conservatorismului său, însuşire proprie brăneanului, şi-a păstrat neatins, în tot cursul vremurilor, până în preajma primului război mondial, portul său românesc naţional.

În vechime bărbaţii purtau părul lung cu plete date înapoi pe ceafă, numită chică şi mustaţa lungă sau foarte puţin tunsă. Fetele şi femeile purtau părul lung, împletit în coade lăsate pe spate (fetele), strâns în conciu sub căiţă sau sub gimbir (femeile măritate). Femeile tinere şi fetele purtau la gât mărgele şi cercei în urechi, cele înstărite purtau la gât salbe din monede de aur sau argint.

Bărbaţii purtau pălării de postav (înstăriţii) sau de pâslă (săracii), cu fundul lat şi cu borurile largi, iarna căciulă mocănească, neagră, ţuguiată-moţată (tinerii), iar bătrânii căciulă cu fundul lat, făcută din trei hârşii de miel.

Femeile tinere şi fetele purtau vara cârpe subţiri din pânză vopsite sau pălăriuţe rotunde bărbăteşti, iar femeile vârstnice purtau căiţă şi ştergare simple, ţesute din cânepă şi bumbac, cu floricele mici cusute, iar în zilele de sărbătoare (Paşti, Crăciun, nuntă etc.) purtau ştergare fine, subţiri – ştergare „de piatră", ţesute din borangic (mătase), îmbrobodite peste gimbir.

Bărbaţii purtau cămăşi ţesute din cânepă şi in, iar mai târziu cu amestec de bumbac, cămăşi lungi, cu mâneci largi fără pumni (manşete) şi cu guler îngust încheiat cu băieri înflo-

rite. Cămaşa era strânsă peste mijloc cu şerpar – o curea dublă, lată de 10-15 cm, din piele, în care românul îşi ţinea banii, punga cu tutun, punga cu monede (dutci, şfanţi, zloţi, florini, galbeni, creiţari, coroane ş.a.), cremenea, iasca şi amnarul, briceagul legat de curea cu o cureluşă sau lănţişor de lungimea curelei, peste care era înfăşurat. Sub curea, ciobanul îşi păstra fluierul şi răbojul, iar haiducul pistoalele şi cuţitul. Peste cămaşe, primăvara – toamna, purta läibărică de zeichi sau postav, căptuşită cu flanel, flăcăii şi oamenii tineri purtau ilic din postav alb, înflorit cu găitane negre şi roşii, în diferite figuri, iar iarna, purtau pieptare din piele de miel, cusut cu flori de lână (lânică) colorate, care se încheie pe stânga, pe umăr şi subţioară, cu nasturi din piele.

Peste läibărică, primăvara şi toamna (vara se umblă numai în cămaşe) se purta zechioiul făcut din zechi sau zăbunul (mânecarul) făcut din postav, ambele căptuşite cu flanele în dungi. Iarna, peste pieptar se purta, pe lângă, adică peste zechioi, un cojoc scurt cu mâneci, zis „cojocel", iar cei înstăriţi, când mergeau la biserică sau la nuntă, îmbrăcau şi un cojoc lung cu guler de miel şi cu blăniţe de miel la mâneci, pe poale şi pe marginile de pe mijloc, de sus până jos, sau o ghebă – manta – zeche de zeichi, lungă până la glezne şi căptuşită cu piei de oaie, cu guler şi piei de miel pe margini. Oamenii, iarna, la drum sau la pădure şi ciobanii, la oi, purtau sarica, iar toamna, primăvara purtau gluga pentru ploaie şi merinde. Ciobanii, la munte erau nedespărţiţi de glugă, în care îşi purtau merindele şi cartea de rugăciuni. Läibărica şi pieptarul şi ilicul, zechioiul şi zăbunul, cojocelul, sarica şi gluga se poartă şi astăzi, cojocul cel mare şi gheba se mai găsesc la vreo câţiva bătrâni, acestea din urmă fiind costisitoare, au fost înlocuite cu paltoane din prăvălie, mai ieftine şi cusute la modă (pentru lux).

Bărbaţii purtau izmene din pânză „de-a groasă", de cânepă şi in, mai apoi de cânepă şi bumbac, iar peste acestea purtau cioareci albi de dimie groasă, ţesută de gospodină, croiţi şi cusuţi cu mâna tot de dânsa.

În picioare, bărbaţii purtau opinci din piele de vaci sau de viţel, legate cu nojiţe din păr de cal sau din piele. Unii (mai înstăriţi) purtau ghete cu ţug, ghete cu nasturi şi cizme cu tureci (carâmbi) înalţi şi moi sau cu tureci tari. În încălţăminte întrebuinţau obiele şi ciorapi de lână.

În vechime, femeile purtau ie cu mâneci largi şi lungi de 2-3 coţi, pe care le învârteau după mână cu multă măiestrie. Manşetele, mânecile şi ciupagele de la umeri erau cusute cu râuri de mătase neagră sau roşie. Ia încreţită pe umeri se numeau ie cu altiţe. Femeia îşi încingea mijlocul cu brâu roşu, peste brâu încingea fota, iar peste fotă îşi încingea mijlocul din nou cu brăciile, nişte fâşii înguste de 3 degete, ţesute cu modele în diferite culori ori în tricolorul românesc. Acest încins meşteşugit se face cu scop de a face corpul femeii mai frumos şi svelt.

În zi de lucru, peste ie purtau sfrijuri, un fel de bluze ţesute din in şi cânepă, vopsite. Vara purtau lăibărică, iarna pieptare cusute cu culori mai bogate ca ale bărbaţilor, zăbun, zechioiu, cojocel scurt fără mâneci, numit caţaveică, şi cojoc lung de sărbătoare sau ghebă (manta îmblănită). Femeile mai înstărite purtau jachete din pluş sau catifea sau bundă de postav cu guleraş de vulpe şi cu blăniţă de vulpe la manşete şi pe marginea bundei, în faţă şi pe poală.

Fetele până la 14 ani purtau androace (androcele) din postav sau ţesătură de casă. De la vârsta de 14 ani în sus, fetele, ca şi femeile, purtau fote (fotiţe) roşii vărgate, femeile măritate şi vârstnicele, fote vinete şi strâmte, fotă largă de doi coţi, făcută dintr-o singură palpană (foaie), ţesută cu roşu şi vărguţe vinete înainte (în faţă) şi cu negru înapoi, din lână aleasă, iar la măritiş fetele mai bogate îşi făceau fote din mătase. Fotele erau ţesute în două şi în patru iţe (rând de fire).

Înainte vreme, femeile purtau opinci, legate cu nojiţe de păr de cal, înfăşurate peste tureci (nişte ciorapi lungi, fără tălpi din cioarec) traşi peste obiele (obghele). Femeile înstărite purtau şi ghete simple, ghete cu ţug, ghete cu nasturi în părţi şi cizme cu carâmb moale, împodobite la gură cu bentiţe roşii de piele.

Aceasta a reprezentat îmbrăcămintea românească veche din Sohodol, confecţionată în întregime („din cap până în picioare") de mâna harnică a soholodencei.

Îmbrăcămintea de mai târziu şi de astăzi

Îmbrăcămintea de azi a soholodeanului diferă întrucâtva de cea din trecut. Cel mai bun mijloc de documentare pentru noi l-a reprezentat studiul pe teren, realizat în cele mai diverse ocazii, de la adunările ce aveau loc la biserică, la horă, la serbări sau la nunţi, până la cercetarea din gospodărie. Se putea constata că în bună parte îmbrăcămintea este aceeaşi cu aceea din trecut, cu deosebirea că azi a evoluat în ce priveşte ornamentaţia, iar articole de îmbrăcăminte tradiţionale au fost părăsite şi înlocuite cu articole străine, cumpărate din prăvălii şi introduse aici în sat de modă şi de boala luxului. Feciorii azi se poartă cu părul tuns cu frizură.

Pe cap poartă, vara, pălării de postav, de pluş, de pâslă, cu fundul rotund sau tăiate la mijloc sau băşti la lucru, iar iarna, căciuli ţuguiate şi îndoite pe o parte. Bărbaţii vârstnici poartă căciuli negre, ţuguiate, drepte.

Cămaşa bărbătească de sărbătoare are guler dublu, îndoit şi încheiat cu nasturi. Gulerul, piepţii, manşetele şi poalele cămăşii sunt cusute cu râuri de fir sau mătase şi cu fluturi. Cioarecii sunt largi, cusuţi cu maşina şi fără refrec.

Fetele şi femeile tinere, azi, ca şi-n trecut, se poartă cu părul împletit în coadă lăsată pe spate, excepţie făcând şcolăriţele, o parte care se poartă cu părul retezat, care au părul tăiat. Femeile vârstnice poartă părul împletit şi strâns în conciu.

Vara, fetele umblă cu capul gol sau cu cârpe subţiri (barişuri sau baticuri) şi colorate, legate sub bărbie sau sub cosiţă. Iarna poartă pe cap cârpe mai groase, broboade şi şaluri lăsate pe spate. Femeile măritate, la ceremoniile familiare (nunţi sau cumetrii), îşi pun pe cap sub cârpă – gimbirul, simbolul femeilor măritate – şi se îmbrobodesc cu ştergarul de borangic, iar la gât poartă mărgele şi în urechi cercei. În timpul din urmă, a dispărut căiţa, ştergarul din pânză şi pălăriuţele fetelor şi femeilor tinere (pălăriuţele bărbăteşti).

Ia are un guler strâmt, pieptul larg şi încreţit, mânecile largi, încreţite pe umeri, iar la mână sunt încheiate cu pumni şi fodori. Ea este frumos decorată cu cusături cu motive româneşti, cu râuri, cu pui din arnici de diferite culori, pe piept, pe umeri, pe mâneci şi fodori, iar locurile libere dintre cusături sunt umplute cu fluturi argintii şi aurii. Se spune: „poartă ie cu râuri şi altiţe" (broderii late, făcute cu arnici pe umerii iilor). Fotele negre, au urzeală din aţică roşie, bătătura este din lânică roşie, în partea dinainte, şi arnici negru, în partea de dinapoi.

Fotele, ieşite din combinarea artistică a lânicei de diferite culori, cu firul alb şi lucios, în modele variate, sunt de o frumuseţe artistică deosebită, şi de aceea sunt foarte apreciate.

Toate aceste inovaţii adăugate la îmbrăcămintea veche a sohodoleanului şi a sohodolencei se datorează simţului estetic, gustului rafinat şi mai dezvoltat al generaţiei de începutul sec. XX, cât şi înrâuririi cu moda străină, infiltrată şi în această regiune. Prin aceste noi tendinţe, portul vechi naţional nu a suferit prefaceri radicale, care să-i altereze caracterul românesc şi, ca atare, acestea nu prezintă un pericol, ci, dimpotrivă, duc la un progres artistic. Păcatul cel mare, însă, de care se face vinovată generaţia ultimelor decenii, este neglijenţa cultivării şi păstrării portului naţional, ceea ce poate duce la părăsirea lui sau, chiar, la abandonare.

Românul se cunoaşte că-i român după limba românească ce o vorbeşte şi după portul său naţional ce-l poartă. Or, neglijarea sau părăsirea portului românesc şi a limbii româneşti duce la cosmopolitism, adică la indiferenţa faţă de tradiţiile şi valorile naţionale româneşti şi, implicit, la desfiinţarea portului tradiţional şi la înstrăinarea lui de neamul său. Să urmăm îndemnului şi poruncii „ori de poartă cum ţi-e vorba, ori vorbeşte cum ţi-e portul" şi să preţuim portul românesc, să-l cultivăm, să-l păstrăm! Cu toţii, bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, deopo-

trivă, să privim portul românesc ca făcând parte din însăşi fiinţa noastră, ca fiind o comoară a noastră şi o haină de elită, haină de sărbătoare şi, ca atare, dacă din punct de vedere practic şi economic – fiind mai costisitor – nu ne convine să-l purtăm zilnic, cel puţin în dumineci, la sărbători şi serbări naţionale sau la ceremoniile familiare, la horă (joc), la nunţi şi cumetrii, să-l purtăm, arătând că suntem şi vrem să rămânem români adevăraţi. Trebuie să amintim aici sohodolenilor că înaintaşii noştri, cu învăţătorii lor Aron şi Nicolae Puşcaşiu purtau zilnic numai portul românesc.

Îndeosebi tinerimea care părăseşte şcoala, să-şi aducă aminte şi să se însufleţească de poeziile şi istorioarele pline de tâlc ale învăţătorilor lor, în care li se vorbea cu multă căldură şi iubire despre limba românească, despre credinţa şi datinile strămoşeşti şi despre portul naţional, comori sfinte ale neamului nostru.

Încheierea acestui capitol o facem cu poezia frumoasă, despre portul românesc, a învăţătoarei Elena Nicolescu:

Portul românesc

Dragă-mi este cămăşuţa,
Cu fluturi aurii,
La mânecă cu altiţe,
Din flori frumoase, vii.

Ca toţi ai mei de-o seamă,
Cu drag le port şi eu.
Este cea mai frumoasă podoabă,
Portul românesc al meu.

Dragi mi-s fotele, ţesute
Cu fir de aur şi argint,
Iile cu-râuri şi flori multe,
Ce mândră cu ele mă simt.

Păpuşa îmi e îmbrăcată
În portul românesc,
Tuturor să spun de-ndată,
Că eu portul românesc mult îl iubesc.

Alimentaţia

În ceea ce priveşte alimentaţia, sohodoleanul este puţin pretenţios, mulţumindu-se cu produsele ce le obţine din munca şi ocupaţiunea sa, de la mica lui agricultură şi de la animalele de casă (vaci, oi, porci, păsări), ce le creştea în gospodăria sa. Pe mica lui moşioară din jurul casei, cultivă puţin grâu de primăvară şi toamnă, secară, orz, ovăz, cartofi, precum şi legumele şi zarzavaturile necesare. Porumbul, aici în Sohodol, nu se cultivă din cauza toamnei şi a răcelii timpurii, care împiedică coacerea acestuia. Acest aliment se procură din comerţ, la început prin cooperative, iar astăzi direct de la comercianţi, în pieţe sau în magazine. Înainte de 1945, sohodoleanul se aproviziona toamna cu porumbul necesar pe un an întreg din Ţara Oltului, din Ţara Bârsei sau din Vechiul Regat, prin intermediul schimbului de produse (mere şi cartofi).

Dacă agricultura era deficitară în localitatea Sohodol, din cauza solului mai puţin productiv, în schimb, creşterea animalelor de casă şi pomicultura reprezentau principalul izvor de venituri al soholodeanului. Favorizat de natura locului şi de păşunile întinse pe care, dacă nu le avea, şi le procura prin arendarea de munţi în masivul Bucegi sau prin repartizarea de păşuni de către Sfatul Popular, soholodeanul creştea vaci şi oi, de la care obţinea, din belşug, hrana necesară traiului său, având în acelaşi timp şi posibilitatea de a-şi satisface nevoile prin valorificarea animalelor, a păsărilor şi a produselor acestora (lână, piei, carne, lapte, brânză şi ouă), dar şi prin comerţul cu fructe pe pieţele din localităţile vecine – Râşnov, Zărneşti sau Braşov.

Alimentaţia ţăranului, în general, este corespunzătoare, felurită şi hrănitoare, variind după anotimpuri sau după perioada „dulcelui" sau al postului (patru posturi pe an, precum şi în zilele de miercuri şi vineri, la cei care le ţin).

După cum am mai spus, soholodeanul se hrănea cu produsele muncii şi gospodăriei sale sale, îndeosebi cu produse lactate, de care dispunea în cantităţi suficiente şi destul de variate. Astfel, traiul şi munca de fiecare zi, în aerul curat de munte, i-au dăruit acestuia sănătate, robusteţe şi longevitate, sohodoleanul ajungând la vârsta de 70-80-90 de ani.

Igiena şi sănătatea în Sohodol, în trecut şi în prezent

Regiunea satelor brănene este aşezată în defileul trecătorii Bran, pe unde s-au scurs, venind din Răsărit, fel de fel de neamuri, aducând cu ele, uneori, şi diferite boli, precum ciuma, holera ş.a. Astfel, documentele vechi arată că între anii 1770-1786, călătorii veniţi din Răsărit au răspândit în Bran ciuma, iar în 1831 au adus aici holera. În astfel de cazuri, magistratul de la Braşov şi castelanul Branului luau cele mai drastice măsuri contra răspândirii, respectiv curmarea vieţii celor care aveau aceste boli, care în majoritatea cazurilor aduceau moartea. Atunci se închidea graniţa şi la satele contaminate şi la cele din jurul lor, prin intermediul cordoanelor sanitare, oprindu-se intrarea şi ieşirea din satele închise a oamenilor, sub pedepse foarte aspre.[1]

În acest timp, populaţia închisă trebuia alimentată din oraşul Braşov cu mălai şi legume, contra cost şi pe datorie. Deosebit de aceasta, trecătorii erau opriţi în lazaretul de la vamă, de lângă castel, timp de 21 de zile. Mărfurile erau dezinfectate, adică erau afumate dimineaţa şi seara, în locuri anume zidite în lazaret. Contactul şi aducerea mâncării pentru cei din spital se făcea prin gardul cu zăbrele, aşezat pe linia vămii. Zidurile vămii se văd şi astăzi, de o parte şi de alta a râului Turcu. Acest lazaret s-a menţinut până la mutarea oficiului vamal la graniţă, pe munte, la punctul „Giuvala" sau La Pajura, pe hotarul comunei Fundata, în anul 1836.

Primele legi de ocrotire şi de organizare sanitară au fost date în Ungaria şi Austria, în anul 1867. Potrivit acestora, în oraşe şi în comunele mai mari se înfiinţează spitale şi dispensare. De asemenea, vor apărea circumscripţii sanitare pe plăşi şi pe judeţe. În timpul dominaţiei maghiare, în Bran va exista o circumscripţie sanitară (a plăşii Bran), având un medic care deservea toate comunele, inclusiv Sohodolul. Mai târziu, după terminarea dominaţiei ungureşti (în era românească) s-au înfiinţat la Bran două circumscripţii sanitare: la Branul de Jos şi la Branul de Sus, fiecare având medicul său.

În Bran a funcţionat un spital mixt, cu o secţie de maternitate.

Începând din 1930, în judeţul Braşov se fac regulat vaccinări cu vaccinul antituberculos Calmette-Guérin (şi în comuna Sohodol) la toţi nou-născuţii, iar din 1935 se vor vaccina preventiv cu anatoxină difterică şi scarlatinoasă toţi copiii între 1 şi 10 ani. Datorită acestor imunizări, în localitatea Sohodol rareori vor apărea cazuri de difterie şi scarlatină şi doar la cei

[1] Pentru informaţii mai detaliate, vezi Bogdan-Florin Popovici, Emil Stoian: „Carantina Branului", Editura Sigma, Bucureşti, 2002.

care nu s-au dus la medic pentru a se proteja. Din 1937, în Bran s-au făcut consultaţii de puericultură la gravide, sugari şi preşcolari.

În 1946, asistenţa medicală pentru populaţia Branului de Jos, inclusiv a Sohodolului, se făcea de către medicul de circumscripţie dr. Aurel Stoian, iar în circumscripţia Branului de Sus de către dr. Ioan Nedelescu, ambii medici fiind conştiincioşi şi având o bună reputaţie.

Soholodenii primeau asistenţă medicală la spitalul de plasă şi la dispensarul de copii din Bran Centru. Vizitele medicale se făceau la cabinetul medicului din Bran şi, acasă, la bolnavi, atunci când era necesar. Medicul de circumscripţie făcea vizite şi inspecţii oficiale în şcoli, cârciumi, la primărie şi la tribunal, întocmind procesele verbale în funcţie de constatările făcute în locurile vizitate.

În general zis, în comparaţie cu trecutul nu prea îndepărtat, azi, mulţi sohodoleni, mai ales cei din generaţia tânără, pun tot mai mult preţ pe estetică, pe curăţenie şi pe sănătate. Gospodinele îşi văruiesc casele – în interior şi în exterior de două ori pe an (la Paşti şi la Crăciun), spălă duşumelele mai des, chiar şi în fiecare sâmbătă, ţin curtea curată, ferestrele şi veranda împodobite cu flori şi grădina din faţa casei aranjată. Aproape fiecare gospodărie are fântână în curte sau în grădină, closet închis aşezat în grădină, la o parte ferită.

De asemenea, gospodinele tinere se îngrijesc să aibă copiii curat îmbrăcaţi şi sănătoşi, iar naşterile se fac la maternitate, în cadrul spitalului.

Pe lângă aceste lucruri îmbucurătoare şi demne de laudă, pe alocuri se mai găseau şi obiceiuri şi rânduieli care contreneau igienei şi sănătăţii individuale. Astfel, traiul zilnic, mai ales iarna, al tuturor membrilor unei familii într-o singură cameră – în „căsuţă" – şi aceea nu destul de spaţioasă, în care se fierbe, unde ai casei lucrează şi dorm, uneori laolaltă cu animalele „crude" (viţel, miei, purcel, pui etc.), este păgubitor sănătăţii tuturor ai casei, îndeosebi copiilor şi celor suferinzi.

Un alt neajuns care vătăma sănătatea era muncă prea intensă a multor soholodeni (între 15 şi 20 de ore la zi), alternată cu o alimentaţie puţin substanţială şi frugală, care le epuizează forţele, predispunându-i la îmbolnăviri de tot felul.

Bolile epidemice, care decimau cândva populaţia şi în special copiii erau scarlatină, pojar, vărsat de vânt, tuse convulsivă şi anghina difterică. Azi, în urma vaccinărilor preventive ce se fac în mod obligatoriu, epidemiile provocate de aceste boli au dispărut. Tot mai rar se ivesc cazuri de tifos (lingoare), hepatită epidemică, icter (gălbenare), boli de inimă, reumatism, gripă, cancer, paralizii şi boli venerice, care vor fi tratate de medici la spital. Bolile mai uşoare se tratează acasă, în mod empiric, cu ceaiuri, cu legături (cataplasme), cu plante de leac şi cu descântece, dar şi după sfatul femeilor mai pricepute.

În comuna Sohodol invalizi de război, ologi şi ciungi nu existau, aşa cum nu s-au găsit nici cazuri de boli sociale, precum alcoolismul, afecţiuni mintale sau guşe. În anii din urmă, s-au ivit cazuri de cancer (rac) şi boli de inimă.

Bolile omului sunt felurite, unele dintre ele, fiind mai uşoare şi trecătoare, putând fi vindecate în casă, în mod empiric, cu ajutorul mamei sau al unei femei mai pricepute, cu doctorii făcute de ele din plante de leac etc., altele, boli mai grele, se pot vindeca numai de medic. Prin intermediul şcolii, al căminului cultural şi prin conferinţele cercurilor culturale, soholodenii sunt luminaţi şi îndemnaţi ca, în cazuri de boală, să apeleze la sfatul şi la ajutorul medicului, chiar din momentul în care se declanşează boala şi nu în ultima fază a ei. Aici li se spune sătenilor că cele mai multe medicamente şi vitamine întăritoare se extrag din plantele medicinale, din care multe sunt cunoscute şi folosite din vechime, de locuitori.

Medicina populară

În continuare, este necesar să vorbim despre medicina populară şi despre unele plante de leac şi elemente medicinale uzitate în Sohodol în bolile omeneşti şi în cele animale.

Sub medicina populară trebuie să înţelegem „doftoriile" de casă practicate empiric de mulţi cunoscători laici.

Astfel, în boli omeneşti:

1) La înţepături de albine, viespe: se unge rana cu scuipat şi sare, cu oţet, amoniac;
2) La albeaţă la ochi: se suflă zahăr pisat în ochiul bolnav.
3) Pentru bătăturile la picioare: se pune păcură uscată pe bătătură.
4) În caz de limbrici: se dă să se bea usturoi fiert cu miere şi oţet şi se mănâncă usturoi. Se vindecă cu două căpăţâni de ceapă tăiate mărunt, plămădite în apă seara, dimineaţa se dă copilului să bea zeama pe nemâncate. Se dă bolnavului să mănânce şi usturoi crud sau usturoi fiert cu miere şi oţet, dimineaţa, câte o ceaşcă. E bun şi usturoiul fiert în lapte şi hrean cu miere;
5) La durerea urechilor: se stoarce în ureche zeamă caldă de ceapă fiartă sau se picură untdelemn căldicel. La durerea urechilor, cu vâjâieli şi scurgeri se afumă urechea cu băligar uscat de vită, usturoi şi ceapă uscată, pusă pe jăratic. De asemenea, se pot aplica comprese cu muşeţel, cu in şi busuioc;

6) Pentru dureri de măsele (dinţi): în sau pe măseaua bolnavă se pune sare, oţet sau tămâie. Se clăteşte gura cu rachiu tare şi piatră acră; se pune rădăcină de hrean în măseaua găurită sau un fir de spânz. Se întrebuinţează şi mătrăgună, se pune pe umflătură o foaie de mătrăgună unsă cu untură de gâscă. Se înmoaie o cârpă mică în petrol şi se pune la măseaua stricată. Durerile de dinţi sau de măsele se vindecă sau se alină cu floare de muşeţel uscată, pisată şi amestecată cu miere şi zahăr sau cu comprese fierbinţi cu flos (in) sau punem în măseaua găunoasă praf de izmă sau clătim gura cu ceai de cimbru sau cu ceai de rămineală şi rădăcină de lemnul Domnului şi ceai de hrean;
7) La scrântirea braţului (a piciorului): se leagă locul scrântit cu comprese cu apă rece, până la arătarea medicului, sau se leagă cu buruiana zisă „scrântitoare".
8) Pentru râie se amestecă gălbenuşul şi albuşul a 2-3 ouă proaspete cu 2-3 linguri de untură nesărată şi cu funingine pisată. Acestea se bat bine, până se face o pastă sau un lichid gros. Cu o bucată de postav sau de pânză groasă frecăm corpul cu această „medicină" seara, iar dimineaţa se spală corpul cu leşie. Acest tratamentul se repetă. Râia se vindecă şi cu zeamă de rădăcină de şteregoaie sau cu zeamă de tutun fiert (1 kg la 4 litri de apă şi puţină cenuşă).
9) La durerea de plămâni (oftică): se amestecă şi se bat bine ¼ kg de ţuică de drojdie, ¼ untdelemn bun şi ¼ kg miere de albine. Din acest amestec se ia în fiecare dimineaţă, pe nemâncate, câte un păhărel. Acest tratament se urmează neîntrerupt 30-40 de zile. Este bună şi mierea de stup amestecată cu hrean ras, pusă pe pâine, şi ceai de nalbă. Se întrebuinţează şi coada şoricelului fiartă înăbuşit cu untură şi seu de vacă (se bea de 3 ori pe zi). Este bună şi esenţa de usturoi (50 de picături de 2 ori pe zi). Oftica, fiind o boală grea, care nu iartă, trebuie tratată din vreme şi numai cu ajutorul medicului specialist, boala tratată din timp se vindecă;
10) Dacă te doare burta (stomacul): mănâncă usturoi, câte 3-5 căţei dimineaţa pe stomacul gol. Este bună şi sulfina fiartă în vin;
11) Vindecarea rănilor se face presărând pe rană făină de oase arse sau se ung cu petrol sau se pun pe rană frunze de brustur, colapăr, coada şoricelului ş.a.
12) Leacul pentru bube dulci: se ung bubele cu untură de peşte şi se presară cu praf de balegă de vacă uscată. Se ung bubele şi cu suc de rostopască.
13) Anghina se vindecă cu gargară de rachiu şi apă de var.
14) Pentru reumatism se ţin picioarele în zeama în care s-a opărit lâna de oaie sau se folosesc băi cu odoleon, foi de nuc, foi de boz. După băi, bolnavul stă în pat, bine acoperit. Părţile reumatice se frecţionează cu oţet cu sare;

15) Sarea, ca medicament: luată în cantitate mai mare, serveşte ca purgativ, apa sărată este bună contra loviturilor, scrântirilor şi împunsăturilor, sarea măruntă, singură sau amestecată cu seu şi ulei de in, pusă călduţă la gât vindecă gâlcile, la dureri de gât se face gargară cu apă sărată, contra ameţelilor sunt bune băile cu apă sărată, durerile de cap, de măsele, se vindecă repede dacă se trage pe nas apă sărată;
16) Aprinderea de creieri: se vindecă cu ghinţură, 2 ouă bătute şi rachiu de drojdie amestecate la un loc;
17) Aprinderea de ochi şi conjuctivita: se vindecă suflând în ochi praf de corn de şarpe sau zahăr pisat. Durerea de ochi se vindecă ştergând ochii cu rouă de pe flori.
18) Arsura se vindecă punând pe rană cartofi pisaţi mărunt, firnais mestecat cu ceară şi lapte acru.
19) Bătaia de inimă se vindecă dacă se mănâncă inima caldă a unui porumbel, presărată cu zahăr (bărbatul) şi porumbiţa (femeia) (credinţă băbească);
20) Brânca: se vindecă cu foaie de brâncă pusă pe umflătură, cu izmă, muştar, nufăr galben, pătlagină, ridiche ş.a.
21) Buba provenită dintr-o infecţie, lovitură, înţepătură, se vindecă cu pătrunjel fiert în lapte dulce pus pe bubă, pentru alinarea durerii. Pentru ca să grăbim coacerea şi spargerea bubei, se pune pe bubă ceapă albă coaptă cu seu, iar după spargerea bubei se pune pe rană o alifie numită *ir*, pregătită în casă din răşină topită amestecată cu ceapă, untură, untdelemn, săpun, ceară şi miere. Bubele se vindecă şi cu alifii cerute din farmacii.
22) Buba rea („abubă"), dalacul (pustula malignă), antrax (care se capătă de la animale bolnave de dalac), se vindecă cu usturoi amestecat cu untură, pus pe rană, se pun pe rană frunză de dalac sau răsfug. Vindecarea e mai sigură dacă se arde buba cu fier roşu;
23) Degerătura: se frecţionează partea degerată (urechile, faţa, mâinile) mai întâi cu zăpadă, apoi cu apă foarte rece, apoi cu apă stătută şi numai la urmă cu apă călduţă. Frecţiile se fac nu cu putere, ci lin. Se pun pe partea degerată şi comprese cu rachiu;
24) Durerea de cap se vindecă cu băi calde la picioare, cu oblojeală de hrean, cu frecţii cu oţet aromatic sau de mere, cu foi de hrean puse la cap.
25) Durerea de burtă se alină şi se vindecă cu ceai de izmă şi cu legătură caldă de mălai sau făină de flos pusă pe burtă. Când s-a răcit, o schimbăm cu alta fierbinte. Se mai poate face legătură la burtă din foi de izmă şi de bozui şi salcâm, fierte în clocot.
26) Dureri de şale se vindecă cu băi calde la şale, cu cărămidă caldă, cu masaj, cu cataplasme de muştar, frecţiuni cu spirt camforat;

27) Dureri de gât şi gâlci se vindecă cu băi calde cu muştar şi cu sare la picioare, cu gargară cu acid boric, cu ceai de muşeţel şi mâncând usturoi, şi cu ceai de măcriş. Gâlcile se vindecă mâncând hrean şi bând rachiu, şi făcând gargară cu petrol. Se face gargară cu zeamă de miere, cu piatră acră pisată, copiilor li se ung gâlcile cu miere amestecată cu piatră acră pisată;
28) Durerile naşterii se calmează dacă femeia bea ceai de tei sau de muşeţel căldicel.
29) Gălbinarea (icterul) se ameliorează cu consum de lămâi şi cu zeamă de cartofi şi cu ceai de vânariţă (muma pădurii) şi cu ceai de măcriş;
30) Încuiatul (constipaţia): copilului mic i se introduce în şezut un săpunaş, iar adulţilor li se dă untdelemn amestecat cu unt de vacă şi gălbenuş de ou, băut fierbinte. Sau în ziua I-a ulei de ricin, apoi în zilele următoare, înainte de culcare se ia o lingură de parafină sau o lingură plină de seminţe de in, care au stat 10 minute într-un pahar cu apă rece, se vor lua seminţele cu apă cu tot. Aceasta se va repeta până la vindecarea constipaţiei;
31) Lingoarea (tifosul): bolnavul se spală pe tot trupul cu oţet şi cu apă şi se hrăneşte numai cu lapte pe toată durata bolii;
32) Negii se vindecă ungându-i cu sucul ce curge din planta laptele câinelui;
33) Obrinteala se vindecă punând pe locul inflamat o compresă cu terci din mălai, acoperită cu lână neagră nespălată. Vara se aplică pe inflamaţie foi de varză crudă;
34) În caz de otrăvire se bea lapte dulce şi apă caldă;
35) Pecinginea se vindecă ungând buba cu suc stors din coji de nuci verzi, din planta numită laptele câinelui, sau cu zeamă de rădăcină de şteregoaie sau cu alifie făcută din flori de soc amestecate cu untură topită la foc.
36) Pojarul se vindecă frecând corpul cu rachiu de drojdii şi înfăşurându-l într-un cearceaf muiat în zeamă de varză;
37) Răceala se scoate cu ceaiuri de tei, flori de nalbă, cu băi calde la picioare cu frunze de boz. Se bea vin îndulcit, fiert cu piper. Se fac şi inhalaţii cu aburi de la frunze de nuc şi cu ceai de flori de soc, uscate la umbră.
38) Răguşeala se vindecă mâncând ouă crude, bând lapte dulce cu ou bătut şi făcând aburea-lă cu flori de fân şi cu ceai de izmă.
39) Scrofulele (huimele): se tratează înfăşurând gâtul bolnav cu comprese cu cir de mălai şi cu ceai de boabe de jneapăn (juniper).
40) Scurgerea sângelui din nas se opreşte cu zeamă de cimbrişor.
41) Tăietura proaspătă se unge cu alifie făcută din coada şoricelului şi untură râncedă.

42) Tusea se vindecă punând pe piept o legătură cu ceapă coaptă, cu seu sau cu untură. Se bea ceai fierbinte de ceapă cu gălbenuş de ou, zahăr galben (candel), care e diuretic bun şi elimină flegma.
43) În caz de sugel se bagă degetul în apă caldă, pe rană se pune alifie călduţă făcută din albuş de ou prăjit cu piatră acră şi găinaţ sau o foaie de mătrăgună unsă cu untură de gâscă. Sugelul se vindecă şi cu ceapă coaptă;
44) Ulciorul se tratează cu comprese cu apă caldă boricată, se arde cu coada lingurii, să-l scuipe copilul cel mic din casă;
45) Urdinarea se tratează bând rachiu de drojdii, cu usturoi sau cu ghinţură. De asemenea, alifiile uscate amestecate cu făină de sâmburi de măsline, făcute turtiţe şi date să le mănânce, vindecă de diaree. E bun şi usturoiul crud.
46) Menstruaţia se porneşte cu băi la picioare, cu frunze verzi de boz.
47) Urticarea se tratează prin spălarea cu fiertură de frunze şi scoarţă de jneapăn sau cu frecţii cu oţet.
48) Arteroscleroza, tuberculoza şi cancerul se combat cu usturoi crud şi cu ceapă coaptă, plămădită cu vin şi alcool.
49) Bătăturile se tratează cu usturoi pisat.
50) Durerile de ficat, bolile de rinichi şi beşica udului se vindecă cu ridiche rasă şi 150-200 gr. de zeamă stoarsă, amestecată cu untdelemn, luată dimineaţa pe nemâncate, timp de 20 de zile, repetate după 10 zile. Această doctorie e bună şi la bolile de plămâni, tuse măgărească şi constipaţie.
51) Trânjii (hemoroizii) se tratează cu comprese de praz fiert, aplicate pe şezut seara în timpul culcatului.
52) Diareea la copii se vindecă cu zeamă de măceşe fierte şi cu mere rase.
53) Prostata: se combate cu ceai din rădăcini de pătrunjel (2 rădăcini la 1 litru de apă se fierb până rămâne ½ l ceai).
54) Rinichii bolnavi se tratează cu ceai de coada calului (1½ lingură la 1 litru de apă se fierb 10 minute), se bea în loc de apă.

Bolile animalelor, frecvente în Sohodol, molipsitoare şi pentru oameni

1) Dalacul sau talanul este o boală molipsitoare şi omorâtoare. Leacuri: se trage spânz, se lasă sânge. Rana externă se arde cu fier roşu. Carnea şi pielea sunt otrăvitoare, se îngroapă. Boala luată în pripă se vindecă cu injecţii şi vaccin, prin medicul veterinar.
2) Turbarea e boală molipsitoare foarte fioroasă. Semnele boalei în faza ultimă: animalul sau omul e trist, neliniştit, fricos, cu ochii roşii, ţine gura deschisă, îi curg balele, urină, muşcă chiar pe stăpânul său. Calul turbat are furii, are bale, se muşcă singur, tremură. Boul împunge. După 3-5 zile moare. Carnea şi pielea animalului turbat se îngroapă. Imediat după muşcătură, omul trebuie să urmeze un tratament de vaccinare cu ser antirabic şi se vindecă.
3) Febra aftoasă, boală de gură şi unghii, o capătă animalele mari şi mici (vite, oi, porci). E molipsitoare, nu însă gravă şi se cunoaşte după beşicile apărute în gură, pe gingii şi între unghii. Boala ivită la uger otrăveşte laptele şi se transmite la om. Ugerul bolnav se spală cu apă caldă şi se unge cu unt, iar laptele se fierbe. Vindecarea se face frecând gingiile şi copitele cu apă sărată amestecată cu piatră acră, iar unghiile şi cu piatră vânătă de 3-4 ori pe zi, cu soluţia: acid fenic 4 gr., apă 100 gr., apă amestecată cu oţet (4-5 linguri de oţet la 1 litru de apă) sau 1 lingură de sare la 1 litru de apă, pentru unghii: 1 gr. piatră vânătă la 100 gr. apă.
4) Oftica apare la animale pe bojoci (plămâni), pe maţe, pe uger. Omul ia boala de la laptele din uger contaminat, deci laptele trebuie totdeauna fiert. Vaca bolnavă de TBC slăbeşte, tuşeşte, are diaree. Şi oile se pot îmbolnăvi de TBC. Vitele bolnave se tratează cu sare umedă prăjită la foc, dată în tărâţe să o mănânce;
5) Ciuma vitelor e o boală molipsitoare, fără leac. Vitele bolnave sunt ucise din oficiu, statul acordând despăgubiri.
6) Tragănul se arată ca o umflătură pe falcă, pe gât, pe coaste şi se vindecă cu iodură de potasiu topită în apă, câte 10-15 gr. pe zi sau se pune pe bubă jimblă cu şofran şi smântână, apoi făină de vin (să spargă buba). Trăganul e o boală molipsitoare.
7) Vărsatul (bubutul) oilor este o boală molipsitoare, ea se vindecă de la sine, dar pot şi muri animalele. Se vindecă cu vaccin – ser luat din buba unei oi bolnave cu un ac de argint – lucrare pe care o fac ciobanii înşişi.
8) Guşterul porcilor se arată cu pete roşii pe burtă, care învineţesc şi porcul moare. Este o boală molipsitoare, iar ca leacuri se trage spânz între pulpe şi se vaccinează înainte de a se îmbolnăvi.

9) Ciuma porcilor (pesta porcina) e o boală foarte gravă, molipsitoare, fără leac. Porcul bolnav are pete roşii pe burtă care se înnegresc şi moare. Carnea şi slănina se îngroapă;
10) Răpciuga (la cai şi măgari) e o boală molipsitoare, care se ia şi la om. Semnele boalei sunt: calului îi curge nasul, are bube pe nări şi bube pe picioare. Boala e fără leac la animal şi la om. Vindecarea este anevoioasă, în general animalul bolnav este sacrificat.
11) Lintea sau măzărichea (la porci şi la vite): este o boală care se întâlneşte sub forma unor bobiţe albicioase lipite pe carnea spetelor, pe muşchi şi pe limbă, la porci şi la vite, ce se transmite la om mâncând carne de la porc bolnav, nu destul de fiartă sau friptă. Aceste bobiţe ajung în intestinele porcului şi ale omului, se dezvoltă într-o panglică lungă de 3-4 m, un vierme care slăbeşte pe om şi-l ucide. Leac băbesc: se bea apă de mazăre. Se vindecă greu şi numai cu ajutorul medicului.
12) Trichinoza la porci (şi la om, care o ia de la porc): e provocată de un viermişor, zis trichină, care provoacă iritaţii şi umflături interne. Această boală se poate evita mâncând carnea bine fiartă sau friptă.
13) Căpiala la oi e provocată de o panglică şi ouăle ei, care se suie la creier, provocând moartea animalului. Ciobanii vindecă oaia scoţându-i din cap beşica rea, ferind oaia de vânt şi răceală. Aceste trei boli: lintea, trichinoza şi căpiala, omul le poate evita ferindu-se a mânca carnea nu destul de bine fiartă sau friptă.
14) Păduchii (la găini): se stârpesc cu foi de boz verde, aşternute în coteţul păsărilor.
15) Albeaţa la ochi, se vindecă, de popor, suflându-se în ochi cu o ţeavă scrum de ţigară cu sare sau zahăr pisat ori li se rade albeaţa cu un ban de argint.
16) Aprinderea la ochi se vindecă dacă se suflă în ochi praf de corn de şarpe (din farmacie) sau zahăr pisat.
17) Aprinderea la plămâni se vindecă trăgându-i-se rădăcină de spânz la piept.
18) Ariceala (la cai) la chişiţa capului sau a piciorului, se vindecă spălând bubele cu zeamă de piatră vânătă, cu urină sau cu rouă.
19) Aprinderea de uger se vindecă spălând ugerul cu apă rece şi ungându-l cu alifie de piatră vânătă sau punând pe uger o legătură cu mămăligă călduţă cu făină de in, tărâţe ş.a., care grăbesc coacerea. Rana se spală cu muşeţel.
20) Boala de apă se vindecă înţepând splina cu o sulă, ca să se scurgă apa afară.
21) Urinarea cu sânge (la boi) e o boală gravă, uneori mortală şi fără leac. Se dă vitei rachiu de drojdii cu praf de aramă.
22) Însplinarea vitelor cu trifoi şi lucernă cu rouă, dimineaţa sau după ploaie. Vita se umflă şi nu se balegă. Pentru vindecarea animalul bolnav acesta se va plimba la trap şi se va freca

partea stângă a burţii cu un şomoiog de paie şi i se dă să bea ceai de muşeţel, de chimen sau de anason, vin, rachiu sau 3-4 linguri de apă de var, apă cu oţet şi i se străpunge deşertul stâng cu o sulă sau un cuţitaş, în tăietură se va pune o ţeavă, ca să iasă aerul. Timp de o zi nu i se dă de mâncare;

23) Diareea (cufureala) la viţei se vindecă cu sare amară (pentru purgativ), zeamă de sămânţă de in, zeamă de orez cu mac, fiertură de coji de salcie.
24) Holera porcilor e o boală molipsitoare, foarte gravă, care seceră păsările în 1-2 zile. Boala se previne prin vaccinare. Li se dă apă caldă cu untdelemn şi zahăr.
25) Fracturile în general aduc după sine tăierea animalelor.
26) Scrântirile se vindecă cu bandaje cu apă de plumb sau apă rece şi masaje cu spirt camforat – 100 gr, ulei terpentină – 100 gr, amoniac – 25 gr.
27) Râia la oi se vindecă spălându-le cu rădăcină de şteregoaie fiartă.

Reţetele pentru tratamentul empiric, prezentate mai sus şi aplicabile bolilor omeneşti şi celor animale, s-au obţinut de la mai multe persoane, bărbaţi şi femei, din Sohodol, oameni care s-au bazat pe experienţele lor sau şi le-au însuşit de la cei pricepuţi în medicina populară.

Plantele medicinale cunoscute şi întrebuinţate în Sohodol

Încă din timpurile cele mai vechi, când de ajutorul medicului se puteau bucura numai cei bogaţi şi când medicii erau foarte puţini, oamenii de rând (săracii) au învăţat să se ajute pe sine şi să se vindece de multe boli ce-i încercau, folosindu-se de diferite ierburi de leac.

Şi azi, ca şi în trecut, se găsesc mulţi localnici – bărbaţi şi femei – care cunosc numeroase plante de leac şi care ştiu chiar să le întrebuinţeze la vindecarea anumitor boli, cunoştinţe ce şi le-au însuşit de la părinţii şi înaintaşii lor. Aproape în fiecare casă din Sohodol se găsesc în păstrare astfel de plante de leac, frunze, flori şi rădăcini pentru ceaiuri şi cataplasme. De altfel, e proaspătă în memoria multor dintre noi stăruinţa ce se depunea în timpul celor două războaie mondiale pentru strângerea de plante medicinale, mai ales prin elevii şcolilor, pentru trebuinţele armatei. Astăzi, în alte părţi, mulţi oameni găsesc un izvor frumos de venit în strângerea de plante medicinale pentru farmacii.

Cunoaşterea, strângerea şi păstrarea plantelor medicinale este deosebit de utilă. Câteva plante de leac (frunze, flori şi rădăcini), câteva articole farmaceutice (spirt, apă oxigenată, tinctură de iod, ulei de ricin, aspirină şi antibiotice), câteva faşe şi vata pot să formeze o mică

farmacie în casa sohodoleanului, acestea fiind de mare folos ca prim ajutor la diferite îmbolnăviri.

În cele ce urmează, prezentăm o seamă de plante de leac, ce se găsesc şi sunt întrebuinţate în Sohodol.

1) Afinul. Într-o sticlă cu spirt se pun doi pumni de afine, care se lasă câtva timp să fermenteze. Bolnavul de diaree, pentru a se vindeca, mănâncă din acestea boabe şi bea şi o lingură din acest spirt diluat într-un pahar cu apă.
2) Angelica. Ceaiul de angelică tăiat cu vin şi apă calmează durerile de stomac.
3) Arnica (podbalul). Cu ceai de arnică intern, ca tonic întăritor, şi extern, pentru spălarea rănilor.
4) Bozul se întrebuinţează pentru muşcătura de şarpe, iar ca ceai, pregătit din rădăcini, vindecă boala de apă la plămâni şi de rinichi. Toamna se adună rădăcinile de boz, se usucă sau se pisează, obţinându-se praful de boz.
5) Coada de cal – ceai – este bună contra oprirea udului, curăţă stomacul, opreşte vărsăturile de sânge din nas. Se beau 1-2 ceşti pe zi.
6) Cicoarea, cât şi păpădia. Se bea sucul ei cu zahăr, contra durerilor de ficat şi pentru curăţirea stomacului şi a rinichilor. Se bea câte o ceaşcă de ceai dimineaţa şi seara înainte de masă. Cicoarea este bună contra tăieturilor.
7) Ceapa fiartă este calmant, diuretic bun şi ajută la eliminarea flegmei la tuse.
8) Ceapa coaptă plămădită în vin sau alcool este bună contra bolilor căilor respiratorii, tuse seacă, scrofulelor, bolilor de rinichi, arteroslerozei şi cancerului. Cu ceapă coaptă se vindecă sugelul şi buboaiele. Ceapa crudă cu sare e bună contra înţepăturilor de albine şi ţânţari.
9) Cozile de cireşe, sub formă de ceai, sunt un diuretic bun, folosit contra bolilor căilor urinare şi contra pietrei la beşica udului.
10) Călinul. Călinele coapte – fierte, zeama lor îndulcită cu zahăr sau miere e bună contra tusei, iar cu suc de căline se freacă gingiile sângerânde. Zeama de căline terciuite se bea cu zahăr, contra frigurilor.
11) Cuişoarele fierte în vín alb vindecă vomitările de sânge, sunt bune pentru stomac, produc udul, combat beţia, întăresc inima. Ceaiul de cuişoare e bun ca gargară în boli de gât. Câte 3-4 cuişoare puse în ceai sunt un stimulent pentru stomacul leneş. Se recomandă ca bătrânii să bea mai des ceai de pelin, în care s-au pus câteva cuişoare şi puţină scorţişoară. Cuişoarele elimină gazele din stomac, uleiul de cuişoare pus la măsele calmează durerile.

12) Camforul se întrebuinţează ca spirt camforat şi ca ulei de camfor, amândouă pentru fricţiuni pe părţile bolnave. Spirtul de camfor se obţine dizolvând o bucăţică de camfor (cât aluna) într-un litru de apă, iar uleiul de camfor se obţine dizolvând camfor în ulei de migdale.

13) Lemnul Domnului. Se fierb crengi şi rădăcini, iar zeama se ţine în gură la dureri de măsele.

14) Fragile şi căpşunile. Rădăcina de fragi fiartă e bună contra diareei cronice (câte 2-10 gr. într-o ceaşcă dimineaţa şi seara). Ceaiul din frunze de fragi îndoit cu lapte cald şi zahăr e foarte bun şi aromatic pentru cei slăbiţi de boală.

15) Flori de fân. Se întrebuinţează în băi pentru reumatism şi scrofule (înfăşurări).

16) Hreanul domoleşte durerile jungiului, durerile de cap (înfăşurând partea dureroasă în frunze de hrean) şi durerea de măsea cu 2-3 picături de suc puse în măseaua găunoasă. Hrean ras cu miere se dă copiilor mici pentru limbrici.

17) Izma-ceai întăreşte stomacul şi ajută mistuirea (câte o ceaşcă dimineaţa şi seara). Ceaiul de izmă amestecat cu lapte calmează durerile de burtă. Izma e bună contra astmei, domoleşte durerile de rinichi, linişteşte nervii. Ceai de izmă băut seara aduce somn. Urticaria se vindecă cu înfăşurări cu frunze de izmă zdrobite.

18) Jneapăn. Cu boabe de jneapăn arse se dezinfectează camera bolnavilor şi morţilor. Cu boabe de jneapăn plămădite în spirt se fricţionează părţile bolnave de reumatism (picioare, mâini).

19) Lumânărica. Ceaiul de flori e bun pentru tuse, răguşeală şi răceală şi contra gălbinării. Legături cu flori puse pe piept, pe umflături şi buboaie sunt folositoare. Gargara cu ceai vindecă durerea de gât şi guturaiul.

20) Liliacul roşu. Ceai cu flori e bun contra scurgerilor la femei. Cu ceai amestecat cu lapte se curăţă petele de pe faţă. Cu flori plămădite în untdelemn (ţinut la soare 15 zile) se ung părţile bolnave de reumatism.

21) Limba boului. Florile sunt bune contra tusei (ceai). Limba boului pusă în mâncare întăreşte inima şi creierul. Foile, rădăcina şi seminţele fierte în vin, câte o ceaşcă de 2 ori pe zi, curăţă sângele şi ajută la ficatul bolnav.

22) Mărarul luat sub formă de ceai produce lapte la mamele care alăptează.

23) Morcovul e foarte nutritor, digestiv, purgativ, contra limbricilor şi aliment de îngrăşare la copii. Sămânţa de morcov plămădită în alcool (un pumn de sămânţă la un litru de rachiu bun, tare, lăsat să stea 8 zile), din care se bea câte o ceşcuţă dimineaţa, este bună contra diabetului, icterului şi cancerului.

24) Muşeţelul (romaniţa) este bun la multe întrebuinţări. Ceaiul de muşeţel produce transpiraţie, alină căldurile şi durerile, calmează nervii, înlesneşte mistuirea şi, băut seara la culcare, e liniştitor. Ceaiul amestecat cu acid boric e bun pentru spălarea urechilor şi a ochilor bolnavi, a rănilor şi a bubelor, el alină durerile de dinţi şi gingii. Când ai dureri de burtă, să bei ceai de muşeţel, iar pe burtă pui o legătură caldă cu făină de in amestecată cu flori de muşeţel. Ceaiul de muşeţel cald ţinut în gură când te dor dinţii şi o cataplasmă cu florile rămase de la ceai, călduţe, puse pe falca dureroasă, alină durerile de dinţi. Ceaiul de muşeţel calmează durerile în timpul menstruaţiei.

25) Mătrăguna este o plantă otrăvitoare. Întrebuinţarea ei de către babe, de cele mai multe ori, este primejdioasă, în loc de vindecare, aduce înrăutăţirea bolii. Cel mult (spun doctorii), se pot face afumări cu foi uscate de mătrăgună, laur porcesc şi măselariţă bolnavilor de astm, tuse învechită. Ţigările contra astmului sunt făcute cu mătrăgună şi măselariţă.

26) Măselariţa, de asemenea, este o plantă otrăvitoare, care, spun medicii, nu trebuie folosită între leacurile de casă. La sat se folosesc aburii de la seminţe de măselariţă fierte, pentru calmarea durerilor de dinţi.

27) Mărul. Ceaiul de mere alină tusea şi guturaiul. Merele ajută mistuirea. Un măr mâncat înainte de culcare aduce un somn liniştit, pentru bătrâni îndeosebi. Mere rase date copiilor le vindecă urdinarea. Mustul de mere acrit (liveşul, cidrul) e un răcoritor bun şi combate constipaţia.

28) Mierea întrebuinţată face totdeauna bine. Ceaiul cu miere vindecă tusea cu flegmă. Alifia făcută cu miere, făină şi apă e bună la rane (bube), cu miere se vindecă ulcerul. Mierea ajută mistuirea. Mierea e hrănitoare şi mai sănătoasă decât zahărul, spun şi medicii. Cu miere se combate constipaţia şi bolile stomacului. Hrean luat cu miere e bun contra oftici. Mierea e „mama leacurilor". Medicii spun „mierea ne hrăneşte când suntem sănătoşi şi ne vindecă dacă ne îmbolnăvim".

29) Mesteacănul. Frunzele de mesteacăn fierte sunt un bun diuretic şi folositor în boli de rinichi (pietre), scrofule, boli de piele, cresc pofta de mâncare, mugurii de mesteacăn făcut ceai sunt buni la dureri de ficat.

30) Nalba. Ceaiul de nalbă vindecă durerile de gât şi răguşeală şi elimină flegma din piept. Cu aburii de nalbă se fac inhalaţii pentru gât şi urechi. Ceaiul de flori e purgativ. Cu fiertură de rădăcini de nalbă se fac comprese pe umflătură şi părţile dureroase, pe brâncă, buboaie.

31) Nucul. Ceai de foi de nuc e bun pentru scrofuloşi şi slăbuţi. Sunt bune şi băile cu foi de nuc şi cu sare pentru scrofuloşi. Dulceaţa din coji de nuci verzi e şi un medicament pentru pofta de mâncare, gâlci şi rinichi.

32) Păpădia e un leac în boala de ficat, ajută mistuirea şi curăţă sângele, luat ca ceai.

33) Prazul e bun contra trânjilor, prin comprese puse la şezut seara la culcare. Zeama de praz e bună în boli de rinichi şi tuse.

34) Pătlagina (limba oii, plătagina). Frunza se stoarce şi se pune pe rană, pe bube dulci, buboaie. Sucul stors din frunze şi băut curăţă sângele. Din foi uscate se face ceai contra tusei şi flegmelor. Siropul de pătlagină e bun tot contra tusei.

35) Pelinul. Ceaiul de pelin e bun pentru spălarea rănilor şi bubelor şi eliminarea limbricilor. Uleiul de pelin e bun în boli de stomac, ficat şi viermi intestinali.

36) Ridichea rasă şi zeama stoarsă, amestecată cu untdelemn, luată dimineaţa pe nemâncate, în fiecare zi, timp de 20 de zile, e bună contra colicilor la ficat, bolilor de rinichi şi băşica udului. Este bună şi contra bolilor de plămâni, tuse măgărească şi constipaţie, în dureri de cap, ameţeli şi umflătura splinei.

37) Spânzul e o plantă otrăvitoare şi se întrebuinţează mai ales în bolile animalelor (cai, vite, porci), contra dalacului.

38) Socul. Ceaiul de frunze de soc e bun la tuse şi răguşeală, contra urticariei, urdinarei, colicilor (câte o ceaşcă în fiecare dimineaţă înainte de mâncare cu un ceas). Cu ceai de flori de soc se spală rănile şi bubele şi se pun comprese pe brâncă. Din boabele de soc se face marmeladă foarte bună pentru stomac.

39) Şteghia (ştevia) e bună pentru curăţirea sângelui (ca ceai de 3-4 ori pe zi), şi pentru boli de piele, scrofule.

40) Salcia albă. Fiertură, ceaiul din coaje e bun pentru spălarea rănilor, pentru boli de nervi, nesomn şi pentru reumatism.

41) Sunătoarea (pojarniţa). Ceaiul e bun contra răcelii, nădufului, boli de piept, catar, bronşită, boli urinare (beşica udului), limbrici, stomac, ficat, constipaţie, vărsături, durerile de cap, elimină flegma din piept şi plămâni. Flori de sunătoare 15-25 gr. la un litru de vin combat greutatea în a urina.

42) Sulfina albă şi galbenă, cu flori foarte mirositoare, se pun printre haine, contra moliilor. Sulfina fiartă în vin este bună contra durerilor de stomac, iar fiartă în untdelemn se pune pe răni. Ceaiul de flori este bun pentru boli de nervi şi lipsă de somn şi asudărilor.

43) Şteregoaia e o plantă veninoasă. Cu rădăcina ei fiartă se spală oile de râie.

44) Stejarul. În zeama coajii fiarte de stejar tânăr, se înmoaie o cârpă cu care se înfăşoară gâtul peste noapte pentru calmarea durerilor de gât şi a gâlcilor. Cu zeama de coaje fiartă se fac băi la şezut pentru trânji şi se spală rănile.

45) Troscotul (troscoţel). Consumat zilnic câte 2 cești de ceai, curăţă rinichii, ficatul, stomacul, pieptul şi se elimină piatra.

46) Tărâţele de grâu se fierb cu apă, se strecoară zeama, se pune în ea miere, se fierbe din nou 15 minute, din care se dă pacientului, copiilor şi bătrânilor de 2 ori pe zi câte o ceaşcă. Tărâţele de grâu se folosesc şi pentru băi contra urticariei (la o baie 5 kg de tărâţe în săculeţ). Tărâţele se fierb aparte în săculeţ, iar zeama lor se toarnă în baie.

47) Teiul. Ceaiul de flori de tei calmează tusea şi ajută mistuirea. Flori de tei se folosesc şi la facerea băilor pentru copiii fără somn şi nervoşi. Ceaiul de flori de tei e bun contra flegmei din plămâni şi gât.

48) Ţelina. Fiertura e bună contra tusei, răguşelii şi reumatismului şi elimină viermii intestinali. Fiertura de rădăcină e bună pentru ficat, contra frigurilor. Foi de ţelină fierte în lapte sunt bune pentru boli de piept.

49) Usturoiul: e bun contra bolilor de stomac (câte 3-5 căţei luaţi dimineaţa pe nemâncate), contra limbricilor (se ia usturoi cu miere şi oţet dimineaţa câte o ceaşcă). Usturoiul crud ajută mistuirea, alungă gazele din stomac şi intestine, combate diareea şi arterioscleroza. Usturoiul fiert în lapte alină tusea, combate insomnia şi limbricii. 50 de picături, de două ori pe zi, de esenţă de usturoi e bună contra tuberculozei. Usturoiul pisat pus pe bătături le distruge în scurt timp. Usturoiul este şi un bun dezinfectant.

50) Urzica albă (moartă). Ceaiul de flori de urzică e bun contra urdinării şi în boli de rinichi. Urzica usturătoare, e calmantă (primăvara), curăţă sângele, iar seminţele de urzică amestecate în mâncarea găinilor fac ca acestea să ouă mereu.

51) Varza. Foile se pun la cap pentru alinarea durerilor de cap şi pe răni. 1-2 pahare de zeamă de varză, luate dimineaţa, combate constipaţia. Foaia de varză pusă pe rană, pe junghiuri, pe umflături, alină durerea. Varza preparată sub orice formă e foarte bună pentru stomac şi nervi.

52) Vioreaua. Ceaiul de viorele este bun contra tusei şi răcelii cu răguşeală şi produce asudarea. Cu ceai se spală capul când avem dureri de cap şi facem gargară contra gâlcilor şi comprese în jurul gâtului.

53) Zmeura. Fructele se mănâncă după masă. Din zmeură se face dulceaţă, şerbet şi sirop, care întăreşte inima. Ceaiul de foi îndulcit cu miere e bun pentru bolile de piept, răceli şi tuse şi se face gargară în boli de gură şi de gât.

În Sohodol mai există şi alte plante care se folosesc în medicina populară[1]. Printre acestea putem aminti: busuiocul, leuşteanul, cimbrul, tarhonul, coada şoricelului, măcrişul şi altele. Toate acestea sunt bine cunoscute sohodoleanului de rând, care ştie când şi cum să le întrebuinţeze.

---

[1] Editorul nu îşi asumă responsabilitatea efectului terapeutic al leacurilor prezentate de autor.

Cap. IV – Cadrul economic

Clădiri şi unelte gospodăreşti. Locuinţa

Primii locuitori, stabiliţi cu turmele şi avutul lor în valea şi pe dealurile Sohodolului, s-au adăpostit, la început, în stâni şi în colibe primitive, de unde şi porecla de „colibaşi" dată de vecini sohodolenilor şi brănenilor, poreclă ce şi azi li se mai atribuie acestora, sub formă de batjocură. Cuvântul „colibaş" însemna om sărac sau „de mâna a doua". Deşi colibele au dispărut de mult timp, denumirea persistă în memoria locuitorilor, chiar dacă astăzi putem vorbi despre ridicarea unor case frumoase, care nu amintesc deloc de colibele sărăcăcioase.

Coliba, o casă mică, compusă din 1-2 camere, era făcută din lemnul pădurii, care le era la îndemâna oricui şi era acoperită cu jipi şi şindrilă. Pe măsură ce pădurea şi tufişurile Sohodolului au fost tăiate, pe vale, pe coaste şi pe culmile dealurilor, numărul caselor de lemn şi de cărămidă, acoperite cu şindrilă şi mai apoi cu ţiglă, răsfirate şi depărtate unele de altele, s-a mărit. Astfel, la 15 martie 1966 (anul realizării unui recensământ oficial semnificativ), după 300 de ani, existau 547 de locuinţe, acestea fiind făcute din lemn şi cărămidă şi acoperite cu şindrilă şi ţiglă.

Primele case din cărămidă, în Sohodol, au fost cele două biserici (cea veche, zidită în 1812 şi cea nouă, din 1830), casa oierului bogat Barbu Puşcaşiu (1837), casa lui Ioan Secăreanu, cărăuş vestit (1849), cea a lui Ion Tătaru, a lui Nicolae Bumbăcaru, a preotului Leontin Puşcaşu şi a preotului Gheorghe Babeş, case zidite, din cărămidă şi piatră, cu ziduri groase de 50-60 cm, de către meşteri zidari saşi şi au rezistat până astăzi.

Tipul unei gospodării, uzitat în Sohodol, privind din faţa intrării, adică din bătătură este: casa de locuit, în dreapta sau stânga, şi şura, în stânga sau în dreapta, faţă în faţă cu casa, la 10-15 m depărtare. Aceste două clădiri aproape la fel de înalte şi de lungi, erau legate între ele cu două subşopuri, denumite subpolatre, de aceeaşi lungime, însă mai joase decât casa şi şura. Toate aceste patru clădiri cuprindeau, în mijlocul lor, un spaţiu dreptunghiular denumit curte. Ieşirea din curte se face prin poarta mare cu carul şi prin portiţă cu piciorul, ambele aşezate la capătul dinspre casă a subşopului dinspre bătătură, din latura de jos a curţii, iar prin o a doua portiţă, aşezată în subşopul din latura de sus a curţii, se iese în grădina casei.

Ca aspect, înfăţişarea gospodăriei soholodeanului era interesantă prin prisma iscusinţei cu care ştia gospodarul să-şi satisfacă nevoile în mod practic, închizând-o de jur împrejur contra vânturilor, contra animalelor sălbatice, care se abat uneori până la poarta casei, şi contra

oamenilor cu apucături rele (a hoţilor), gospodăria având aspectul unei cetăţi. Casa era aşezată cu faţa spre miazăzi şi cu spatele spre miazănoapte. De obicei, gospodăria soholodeanului, ca şi cea a brăneanului, era plasată în mijlocul „moşiei" acestuia, având în spate (spre Nord, spre Vest şi spre Sud) grădina cu pomi, care îi servea ca adăpost contra vânturilor dese care bat deasupra localităţii Sohodol dinspre Nord şi dinspre Sud-Vest. Terenul din faţa casei, denumit bătătură sau ogradă, era lăsat liber, necultivat, şi servea comunicării între interiorul gospodăriei şi exterior (drumul cel mai apropiat de casă). La capătul dinspre casă a unui subşop, gospodarul îşi construia bucătăria de vară, care era compusă din 1-2 camere mai mici, în care era instalat cuptorul de pâine şi un cuptoraş cu cazanul (tuciul) pentru fiert rufele şi cartofi pentru porci. În restul subşopurilor se păstra inventarul agricol (carul, plugul, grapa şi altele). Tot aici, se găseau şi magazia de lemne, coteţele pentru păsări, grajdul pentru oi, cocina porcilor şi coteţul câinelui (nelipsitul păzitor al casei). La început, casa de locuit a fost construită alături de stână şi era formată din 2 încăperi: tinda cu celarul şi „căsuţa" de locuit, apoi din trei camere: tinda cu cuptorul de pâine, căsuţa din stânga şi „casa mare" cu celarul în dreapta, toate camerele construindu-se în linia casei, cu faţa spre miazăzi.

Gospodarii săraci şi, îndeosebi, tinerii căsătoriţi lipsiţi de mijloace materiale, obişnuiau să-şi clădească pe bucata de pământ primită ca zestre o singură clădire, având la „cap" 1-2 camere, iar în prelungire şura, un grajd pentru vaci, o cocină pentru porci, un grajd pentru oi, un coteţ pentru găini şi un adăpost pentru câine, toate acestea aşezate, în şir, cu faţa spre miazăzi. Mai târziu, în măsura posibilităţilor, ei urmau să-şi completeze gospodăria cu o şură în faţa casei şi un subşop pe marginea curţii. Casa şi dependinţele se construiau din lemn şi erau acoperite cu jipi, cu şindrilă sau cu ţiglă. În faţa caselor vechi de lemn, de-a lungul pereţilor se găsea prispa casei („tepşanul"). Aceasta era făcută din pământ bine bătut şi servea drept laviţă. Prispa era un fel de foişor simplu şi neîngrădit (2-3 scânduri lungi de 4-5 m, aşezate pe capetele grinzilor pivniţei prelungite în afară prin pereţii casei, la 50-80 cm de la pământ).

Pe tepşan sau pe prispă şedeau cei ai casei, lucrând sau odihnind, ori chiar dormind. Cu timpul, tepşanul şi prispa simplă au fost înlocuite cu pridvor (privorul), zis şi foişor, închis pe dinafară cu scânduri de 1 m înalţime, cu sau fără verandă. În foişor se poate dormi în timp de vară, foişorul fiind acoperit cu streaşina prelungită a acoperişului din faţa casei.

În spatele caselor vechi, de-a lungul peretelui şi sub acoperişul prelungit al casei, se ridica un adăpost pentru animalele mici (oi sau viţei). Casele şi celelalte dependinţe se construiau din lemn de brad (molid). Temelia acestora se făcea din piatră şi mortar. În anii care vor urma, se vor construi şi case din cărămidă, cu temelii de beton. Pe temelie se aşezau grinzile pivniţei şi bârnele pereţilor, încheiate la capete cu „închiotori cu crestături". Pereţii edificiului

erau ridicaţi la 2,80-3 m înălţime, peste ei aşezându-se „vanturile", iar peste acestea, în curmeziş, grinzile podului. Apoi, în lungimea podului, pe ambele părţi, se puneau grinzi groase, pe care se fixau căpriorii, în perechi, cu cuie de lemn sau de fier prin crestături. Căpriorii erau legaţi între ei şi întăriţi prin cătuşi şi prin chingi fixate pe dinăuntru în diagonală, iar pe dinafară cu laţi pe care se bătea şindrila sau se aşeza ţigla („ţagla" cum se spunea în Sohodol). Prelungirea căpriorilor în afara vanturilor forma streaşina casei, care, în faţă, era mai largă, pentru a apăra prispa (pridvorul) de ploaie şi zăpadă.

Acoperişul casei are două feţe înclinate, în formă hexagonală, acoperişul din faţă având două fumării, prin care iese fumul din podul caselor ce nu au hornul ieşit prin acoperişul casei respective.

În pereţii caselor erau aşezate uşile şi ferestrele. În vremurile trecute, ferestrele erau mici şi aveau băşici de animale în loc de geamuri, iar pe dinafară aveau loduri şi drugi de fier, pentru a împiedica intrarea prin efracţie. Construcţia caselor de lemn se termina cu lăcuitul pereţilor, cu lipitul şi „spoitul" intern şi extern şi cu poditul camerelor şi a podului. În trecut, în locul podelei se utiliza „pomesteala", adică lutul era bătut bine cu mâinile şi aşezat pe jos. Pe grinzile podului se băteau scânduri, iar peste acestea se punea „pomesteala", care era un bun izolant împotriva frigului. Plafonul caselor vechi se făcea din scânduri groase, vizibile din interiorul camerei. Astăzi, la unele case, plafonul este făcut din „ştiucatură", adică este tencuit. Lutul de lipit se realiza din pământ lutos galben (argilă) amestecat cu bălegar de cal, cu pleavă şi apă, frământat cu picioarele şi bătut bine cu lopata de lemn. Lipitura era netezită cu o cârpă udă, iar când se usca, se văruia cu var amestecat cu puţin nisip uscat şi cu cenuşă. A doua oară se văruia cu var amestecat cu puţin nisip uscat, cernut cu sita, şi cu vineţeală sau ultramarin. Casele se zugrăveau în interior şi în exterior cu var alb, o dată sau de două ori pe an, de obicei la sărbătorile mari (la Paşti şi la Crăciun). Ulterior, casele se vor zugrăvi pe dinăuntru cu „ştreafuri", cu rulouri şi cu tipare, iar în exterior vor apărea şi alte culori, precum gri, galben, alb sau verde.

După modul caselor de lemn se vor realiza şi celelalte dependinţe gospodăreşti. În cele ce urmează, vom arăta destinaţia şi aranjarea fiecărei camere, inclusiv al dependinţelor economice (şură sau grajd).

În Sohodol, casa de locuit avea, în mod obişnuit, trei camere: tinda, căsuţa şi casa mare. Apoi veneau celarul, pivniţa, podul şi, în faţă, pridvorul cu veranda.

Pridvorul – denumit în Sohodol şi foişor, prispă sau privor. Pentru a intra din curte în casa de locuit, se urcau câteva scări în verandă şi de acolo se intra în tinda casei. Veranda era aşezată în faţa tindei, pe un zid pătrat, înalt de 1-1,5 m, cu aria de 2/2 m. Foişorul se afla de-a

lungul peretelui din faţa casei dinspre miazăzi şi, împreună cu veranda, avea stâlpi pe care se sprijinea acoperişul său şi o balustradă închisă cu scânduri. Foişorul servea sătenilor drept loc de recreaţie şi de lucru, dar şi ca loc de dormit în timpul verii. La unele case, foişorul şi veranda erau închise cu geamlâc. Din tindă sau din foişor se face intrarea în pod, pe o scară mobilă. Sub foişor se găsea „gârliciul" cu intrarea în pivniţă, direct din curte. Casele vechi nu aveau foişoare şi verandă, ci numai tepşane sau prispe simple (două, trei scânduri lungi, fixate pe capetele ieşite ale grinzilor de jos ale pivniţei casei).

Tinda – camera de intrare în casă din curte sau din verandă. Aceasta era o odaie mai strâmtă, de 2-3 m lăţime. În vremurile trecute, la casele vechi, în fundul tindei, în colţul din dreapta se găsea o vatră mai largă, cu o „cujbă", unde se pregătea mâncarea.

Căsuţa – din tindă, la stânga sau la dreapta, se intra într-o cameră de mărime mijlocie (3/4 sau 3/5-6 m), în care locuieşte, lucrează, mănâncă şi doarme întreaga familie. Tot aici, uneori, se pregătea şi mâncarea, adăpostind, temporar, mieii, viţeii sau purceii nou-născuţi. Această cameră mai mică era denumită „căsuţă", spre deosebire de cea opusă, care purta denumirea de „casa mare", care era mai spaţioasă (4/5 sau 5/6 m). În vechime, în căsuţă, lângă peretele dinspre miazănoapte se găsea vatra „cu codie şi cămin" (un „tepşan" de 2,50/1,20 m şi 60 de cm înalt). La capătul din stânga al „tepşanului", se afla vatra făcută din cărămizi, pe care se pregătea mâncarea în oale de lut îngropate cu fundul în jăratic sau în tuciul atârnat de „cujba" de fier fixată în colţul vetrei. Restul „tepşanului", aflat în prelungirea vetrei, se numea „codie" şi servea ca loc de dormit pentru copii sau bătrâni. Vatra şi codia aveau deasupra un acoperiş boltit denumit cămin, care era construit din cahle sau din cărămizi. Vatra, codia şi căminul au fost desfiinţate, fiind considerate lucruri învechite, inestetice şi nepractice.

Ferestrele caselor bătrâneşti erau mici, cu cruci la mijloc şi prevăzute cu druguleţi de fier şi cu luduri, ca obstacole contra hoţilor.

Vasele de bucătărie, în vechime, erau: oale şi cratiţi mari şi mici, blide, strachini şi ulcele (bărdăci) făcute din lut ars, linguri, furculiţe şi cuţite de lemn pentru tocat şi tăiat mămăliga, precum şi solniţe şi chiuşoare din lemn, toate acestea fiind produse proprii ţărăneşti. Între vasele vechi – astăzi dispărute – se află oala mare de lut, de 30-40 l, denumită „caţaveică", ce se folosea la pregătirea ciorbelor şi a sarmalelor pentru nunţi, ospeţe şi pomeni. Astăzi, vesela este alcătuită din vase de metal, sticlă, faianţă şi porţelan, care sunt cumpărate din magazine.

În timpul din urmă, în Sohodol, ca şi în alte părţi, s-a încetăţenit obiceiul practic şi cuminte, de a-i înzestra pe tinerii căsătoriţi cu întreaga veselă, cu ocazia nunţii lor, prin cadouri de vase, făcute lor de nuntaşi.

„Casa mare" – se numeşte astfel, deoarece era cea mai mare şi mai frumos aranjată cameră din casă. De asemenea, era şi cea mai curată, deoarece primea oaspeţii mai de seamă şi acolo se ţineau ceremoniile familiale mai însemnate, precum logodna, nunta, cumetriile sau

decesele. Intrarea se făcea din tindă sau din coridor la casele construite în colţ. „Casa mare" avea faţada spre răsărit, spre ogradă şi spre drum, două ferestre spre ogradă şi două spre curte (miazăzi), prevăzute cu perdele lucrate de gospodină, de fetele ei sau de cumetre. La casele mai vechi, între ferestre se aflau firidele cu rame, uşi şi un ungher în colţul camerei, spre răsărit, în care se păstrau sub cheie lucruri de preţ şi acte ale gospodarilor. Pe pereţii din faţă şi din dreapta, sub grindă, se aflau cuiere lungi înflorate, încărcate cu farfurii, ulcele şi ulcereşe înflorite. În mijlocul plafonului atârna o lampă mare cu glob, care, după introducerea electricităţii, a fost înlocuită cu lustre cu becuri. Pe peretele dinspre răsărit erau aşezate icoane sfinte, încadrate de ştergare înflorite şi de flori de busuioc. Sub ele nu lipsea candela, care se aprindea duminica şi de sărbători. În dreapta şi în stânga icoanelor erau aşezate diferite tablouri şi fotografii familiale. Mobilierul casei mari îl formau: un pat încărcat cu ţoale cu flori şi perne; „culmea" – o prăjină încărcată cu haine şi îmbrăcăminte noi; lada (fosta ladă a miresii – a gospodinei mame) – lângă peretele din faţă, între ferestre, care era plină cu trâmbe de pânză şi lenjerie; talpa lungă sau laviţa cu spate înflorită – lângă perete, sub ferestre şi masa mare – în mijlocul casei.

De regulă, în această încăpere nu se găsea nici o sobă, ci doar foarte rar se construia una de teracotă. În casa mare, alături de lada mamei se găsea şi scrinul (dulapul de haine al fetei sau al nurorii), care poate fi considerat înlocuitorul lăzii de mireasă. El cuprindea zestrea, adică hainele şi lenjeria ce aparţineau tinerei gospodine. În vechime, iluminatul în gospodăria soholodeanului se făcea cu ajutorul opaiţelor alimentate cu seu şi cu lumânări de seu sau de ceară, lucrate de femeile care aveau în gospodărie stupi de albine. Apoi se va folosi petrolul lampant, „gaz" (cum se spunea în Sohodol), care era cumpărat de la „găzarii" veniţi prin sat din Vechiul Regat, şi lumânările de stearină. Astăzi localitatea este electrificată şi în case s-a introdus curentul electric.

Celarul – cămara. Din tindă (la unele case mai vechi) şi din casa mare se intra în celar, o cămăruţă în care se găseau sacii sau o ladă mare denumită „tron", cu mălai, făină, cucuruz şi fasole. De asemenea, acolo se găsea o oală mare, care era plină de prune uscate şi numeroase alte alimente. În vremurile trecute, aici se întâlneau saci cu lână, burduşi cu brânză şi urdă sărată şi şteanduri cu lapte gros de oaie, toate fiind produsele turmelor de oi aduse de la munte toamna în timpul răvăşitului şi iarna din Bărăgan şi din bălţile Dunării.

Podul casei – o parte din lucrurile din celar, care nu încăpeau aici, precum şi cerealele şi grăunţele, erau depozitate în podul casei.

Pivniţa – se găsea de obicei la subsolul „casei mari", la o adâncime de 1,80-2 m. Aici se depozitau cartofii, fructele (mere şi pere) aşezate pe paturi de lemn, zarzavaturile, putina cu

varză şi alte alimente. La casele bătrâneşti intrarea în pivniţă se făcea din tindă, printr-o uşă tăiată în duşumea sau în podină şi pe nişte trepte de lemn. Astăzi, intrarea se face din curte printr-o uşă tăiată în zid sub foişorul casei, denumit „gârliciul pivniţei".

Bucătăria de vară – se găseşte în corpul şopronului (de din sus sau de din jos), în capătul dinspre casa de locuit. Aici se găseşte cuptorul de pâine, iar lângă cuptor, în dreapta, soba de gătit, de fier, cumpărată, sau un cuptoraş din cărămidă, cu ploatăn cu ochiuri, iar în stânga e cuptoraşul cu cazanul (tuciul) pentru fiert rufele şi cartofii pentru porci. În bucătărie se află o masă cu scaune, un stelaj (blidarul) sau un bufet pentru vase şi alimente şi un pat de dormit.

O casă bătrânească în Sohodol

Găsesc nimerit să intercalez în acest loc un crâmpei de povestire a intelectualului sohodolean av. Iosif Puşcariu (1835-1923), despre o casă bătrânească din Sohodol, de acum 150 ani (în jurul anului 1800).

„Câte taine nu ascunde o casă bătrânească din Sohodol, făcută din bârne necioplite sau cioplite în patru muchi, cu tinda ei îngustă, fără ferestre, cu „căsuţa" ei mică, cameră în care trăiesc toţi ai casei, uneori învălmăşiţi şi cu miei, viţei, purcei şi pui de curând născuţi, în care, cuptorul cu codia (vatra) lui spaţioasă, în care pot dormi copiii sau bătrânii şi pe vatra căruia bunicii îşi depănau poveştile lor mult gustate de cei mici, ocupă un sfert al camerii şi cu „casa mare" cu fereastra cu druguleţi de fier, în care poţi admira munca şi vrednicia gospodinei şi a fetelor ei, privind patul încărcat cu ţoale, care de care mai frumos ţesute şi cu perinile ce formează viitoarea zestre a fetelor de măritat, culmea încărcată cu hainele, fotele, cojoacele, pieptarele şi alte ţesuturi, toate lucrate artistic, în care poţi admira meşteşugul, cu care soholodeanca a ştiut să facă combinarea culorilor şi desăvârşirea ţesăturilor şi a cusăturilor variate.

Tot aici, găseşti lângă perete lada plină de lingerie de corp şi de pat şi trâmbele de pânză, zestrea fetelor şi feciorilor candidaţi la căsătorie şi păretarele ţesute în casă şi colorate, ce îmbracă de jur împrejur pereţii „casei mari". Toate acestea prezintă un crâmpei din trecutul vieţii soholodeanului, a muncii şi îndeletnicirilor acestuia, perpetuate din moşi-strămoşi".

Putem concluziona că, prin prezentarea pe larg a casei de locuit şi a părţilor ei, s-a urmărit informarea celor care vor lectura această monografie, despre modul în care locuiau sohodolenii, cu scopul de a se păstra pentru posteritate cunoştinţe despre felul gospodăriei vechi a locuitorului acestor meleaguri, care a fost mereu în progres, în transformare şi în adaptare la timpurile noi.

Clădiri economice

Şura (grajdurile) – în marginea curţii, în partea opusă casei de locuit şi la o depărtare de 10-15 m, se construia şura, de obicei cu aceleaşi dimensiuni şi din acelaşi material (lemn şi cărămidă) ca şi casa de locuit. Şura avea la mijloc aria, iar în părţi grajduri pentru cai, vite, oi şi porci. Aria era podită sau pe ea se găsea pomesteala, iar grajdurile sunt cu pomesteală. Construcţiile mai noi s-au făcut cu ciment. Deasupra grajdurilor se aflau şopurile, unde se depozitau furajele, paiele, fânul şi otava. Plusul de furaje, care nu încăpeau în şură, şi paiele se depozitau în clăi, în bătătură sau în ţarcuri. În arie se îmblăteau şi treierau bucatele, cu îmblăcitul, cu maşina de îmblătit şi de treierat, mânată cu mâinile, mai apoi cu maşina de treierat, mânată cu benzină, cu maşini proprietate particulară. Acest mod de lucru s-a întrebuinţat în trecut şi până în anul 1948. După acest an, treieratul în Sohodol se face numai la arii colective, sub supravegherea organelor statului, când cu această ocazie se strâng de la cetăţeni uiumurile şi cotele de bucate impuse şi cuvenite statului.

În grajduri se adăposteau animale de casă, care erau hrănite cu furajele pregătite în aria şurii şi introduse lor prin fânări. Oile şi porcii erau ţinuţi în grajduri separate. Gunoiul animalelor se depozita în platforme şi în grămezi în dosul şurii sau în faţa grajdului, în curte, de unde era transportat pe ogoare şi fâneţe.

Subşopurile (polatrele) – se construiau în dreapta şi în stânga curţii, în spaţiul dintre casă şi şură, astfel închizând curtea din toate părţile, dând gospodăriei soholodeanului aspectul unei cetăţi de format redus. Ambele polatre aveau aceeaşi înălţime, însă erau mai joase decât şura. În corpul polatrei, dinspre ogradă, se găsea poarta mare a curţii şi, lângă ea, în acelaşi perete, se afla portiţa curţii. În corpul celeilalte polatre s-a construit bucătăria de vară, care era despărţită de casă printr-o portiţă prin care se intra în grădina din jurul casei. În spaţiul rămas liber de sub polatre se construiau coteţele pentru păsări, cocina pentru porci, grajdul pentru oi, magazia pentru lemne de foc şi încăperea care adăpostea acareturile gospodăreşti (carul, plugul, grapa şi altele). Eventual, putea fi construit şi un mic atelier de tâmplărie pentru gospodarii care erau pricepuţi în această meserie. În şopurile mici ale polatrelor, denumite „şopăneaca", se depozita otava necesară pentru viţei, pentru mieluşei şi pentru vacile şi oile care au fătat de curând.

Curtea casei – spaţiul liber cuprins între polatrele gospodăriei (casa, şura şi cele două subşopuri) forma curtea casei respective, care, acolo unde era mai spaţioasă, era despărţită în

două printr-un gard cu laţi sau cu sârme cu ochiuri. Curtea din faţa şurii era rezervată pentru animalele şi păsările de casă. Pentru menţinerea curăţeniei, curtea se pardosea.

Fântâna – în curte, într-un loc mai depărtat şi mai înalt faţă de orizontala grajdului şi a latrinei, în ogradă sau în grădină, unde se credea că se poate găsi un izvor de apă, gospodarul harnic îşi construia o fântână. Fântânile din Sohodol erau puţin adânci – între 1 şi 6 m –, straturile de apă găsindu-se mai la suprafaţă. Apa se scotea din fântâni cu ajutorul găleţii cu cârlig, cu ajutorul cumpănii fântânii sau cu ajutorul lanţului aflat pe un sul. Cei care nu deţineau o fântână proprie, îşi aduceau apa de la cele apropiate, cu cobiliţa pe umăr.

Latrina – dacă în vremurile trecute, când partea igienică şi de salubritate publică erau mult neglijate, latrinele particulare erau destul de puţine, astăzi, în urma îndrumărilor organelor sanitare şi a gradului de civilizaţie în progres, fiecare gospodărie are toaleta sa închisă.

Împrejmuirile – garduri, stoboare sau palanuri. Gospodarul din Sohodol avea o bună parte din moşie comasată în jurul casei. Pe aceasta el îşi ridica grădina cu pomi, cea de zarzavat şi grădiniţa de flori (din faţa casei). Pentru a feri aceste grădini de pătrunderea animalelor de casă, sohodoleanul le închidea cu garduri de nuiele, de răzloage sau cu stoboare (palanuri) din scânduri şi stâlpi de stejar, după cum îi permitea starea lui materială. Unii îşi împrejmuiau grădinile cu gard de sârmă ghimpată, pentru a fi apărate mai bine de musafirii nepoftiţi, cât şi pentru a dura mai mult. De asemenea, ţarcurile cu clăile de fân, oborul vitelor, strunga oilor şi grădina porcilor erau închise cu gard, pentru a fi protejate.

Unelte gospodăreşti

În căsuţă şi în bucătăria de vară, găsim: masa şi diferite servicii şi unelte de bucătărie, cârpător de lemn pentru mămăligă, care ţine loc de „crântuţii" (vechiul suport pentru mămăligă, acum dispărut). În lădiţa mesei găsim lingurile, cuţite şi furculiţe de lemn, de tablă şi de cositor, mămăligarul şi făcăleţul, solniţa de tablă sau de lemn, sărăriţa de sticlă sau porţelan, chiuşoară de metal sau de lemn (veche). Tot aici (în bucătărie) se găseşte blidarul cu poliţele pline cu blide de pământ, farfurii (străchini) de pământ, azi mai ales de faianţă, porţelan şi de tablă (în vechime erau şi farfurii de lemn), apoi crătiţi de mărimi diferite, din pământ, de tablă şi de tuciu, numite aici „laboş-laboşe". În vechime, când exista vatra focului, erau şi crătiţi de tuciu cu trei picioare, numite tigăi. Se găsesc aici oale de diferite mărimi, de ¼, ½, 1, 2, 5, 10-20 l, din lut, tablă smălţuită şi de tuci. Până nu demult, se găseau aici în Sohodol nişte oale

mari, de 20-30-40 litri, din lut, numite caţaveică (caţaveici), azi dispărute, în care se fierbeau pentru nunţi ciorbe şi sarmale; în acestea se păstrau prunele, poamele uscate, nucile şi fasolea, sus în podul casei.

Vasele de bucătărie se păstrează încă şi azi în blidar: farfuriile pe poliţe, oalele şi cratiţele în „parsechiul" (dulăpiorul) din partea de jos a blidarului, sau în bufetul (dulap, mobilă nouă) de bucătărie. Lingurile, cuţitele şi furculiţele se ţin în lădiţa mesei de bucătărie sau în sertăraşele bufetului, care înlocuieşte „blidarul" (mobilă veche, pe cale de dispariţie din bucătăria modernă).

În casele vechi, în căsuţă, bucătărie şi în casa mare şi azi se mai păstrează cuiere lungi de lemn de 3-4 m, cu suport, fixate pe pereţi, sus sub grindă, pe care se păstrează farfurii, căniţe şi ulcioare, care se foloseau numai la „mesele mari".

Lângă blidar găsim putineiul cu bătătorul necesar pentru pregătirea zării şi a untului, şiştarul de lemn sau din tablă, întrebuinţat la mulsul vacilor cu lapte, strecurătoarea şi triftărul agăţate de blidar. Din bucătărie nu lipseşte tuciul de mămăligă, ce atârna cândva de cujba deasupra focului de pe vatra cuptorului (azi dispărute). Tuciul se păstrează cu gura-n jos, sub masa de bucătărie. În bucătărie sau în celar se păstrează piua (chiua) de pisat sarea grunjoasă „bolovan" sau grâul pentru colivă, pisătoarea (chisătoarea) de carne, făcută din fag, pentru tocatul cărnii pentru cârnaţi şi sarmale, unde lipseşte maşina de tocat carne, apoi piua de pisat merele bune şi pădureţe, pentru pregătirea liveşului (o băutură răcoritoare) şi a oţetului de mere (pădureţe). Butoiul cu oţet se păstrează în bucătărie sub masă sau sub talpă (laviţă).

În bucătăria de vară, lângă cuptorul de pâine, se găsesc uneltele cuptorului: mătăuzul (pământuful) din zdrenţe, driglul, boldul sau jeruitorul, una sau două lopeţi de lemn cu coade lungi, iar sub talpă se află troaca mare şi trocuţa de pâine şi sacul de făină, în trocuţă se află lopăţica de făină (mălai), iar agăţate de cuie pe perete se găsesc ciurul mare pentru grăunţe, ciurelul de mălai şi sita pentru cernut făina. Lângă soba de gătit se găseşte vătraiul, cleştele, chirostii, frigarea lungă de fier (veche) şi grătarul pentru fript carnea pe jar.

Ciubărul de rufe, băiţa copilului, ciubăraşul şi vedriţa se păstrează în pivniţă, scaunul de rufe şi maiul de rufe în magazie sub şop.

În căsuţă sau în bucătăria de vară găsim şi războiul de ţesut, cu toate dichisele lui: vătale, spete de diferite mărimi şi desimi, iţe, suveici, sucală, mosoare, ţăi (ţevi), vârtelniţă, vancină pentru urzit, urzitoarea de mână, roată de tors, de depănat şi de făcut ţevi, obiecte mărunte aparţinătoare războiului.

Războiul de ţesut, până nu demult, în Sohodol, era elementul de bază al industriei mici de casă, cu care femeia sohodoleană îşi înzestra casa şi familia cu ţesăturile de pânză de bum-

bac, de cânepă şi in, ţesături de postavuri, zeichi şi dimii pentru îmbrăcăminte, pânzeturi, ţoale şi coverturi, procoviţe şi straie, fote, ştergare, ţoale pe jos, preşuri, saci, traiste, desagi şi tot atâtea lucruri folositoare şi necesare unei gospodării ţărăneşti, lucruri obţinute din materii prime: lâna, inul şi cânepa, produse proprii, nu cumpărate. În timpul când această îndeletnicire a industriei de casă a fost practicată cu stăruinţă, gospodăria sohodoleanului era în bună stare înfloritoare. În timpul din urmă, însă, s-a încuibat şi în Sohodol moda, luxul şi comoditatea. Tineretul femeiesc şi bărbătesc, socotind că ţesăturile şi hainele de casă (pieptarul şi cojocul, fota şi cioarecii) sunt mai costisitoare şi mai greu de făcut, ori nu chiar aşa de frumoase ca stofele şi hainele cusute gata din prăvălii, vrând să se acomodeze şi modei de la oraş, a început să părăsească războiul de ţesut, furca şi fusul, aprovizionându-se tot mai mult cu stămburi, stofe şi haine gata cusute din prăvălii, fapt care a adus cu sine, implicit, abandonarea frumosului port românesc brănean.

*

În aria şurii sau sub polatră erau adăpostite uneltele gospodăreşti: carul încheiat cu loitre sau teleaga de pădure (carul fără loitre), sania, plugul, grapa cu cuie de lemn sau de fier, sapa, săpoiul, chirlopanul (târnăcopul), ranga de fier, topoare, barda, bărdiţa, ţapina, joagărul, fierăstrăul, capra de lemne, scaunul de cuţitoaie, tejgheaua, sfredelele, rândelele, ciocanele, nicovala, coasele, tocurile cu gresie, furca de lemn şi de fier, furcoaiele, greblele, grebluţele de fier, hârlezul, lopata de lemn şi de fier, roaba, targa.

Privind teleaga – carul lung pentru transportul bârnelor şi buştenilor –, observăm că acesta are: 4 roţi, osii de lemn sau de fier, proţap cu jug pentru boi sau oişte pentru cai, pod, furcă (craci), brăcinar, inima carului şi cuiul inimii carului şi mânuşi şi, în plus, ataşate la teleagă pentru trebuinţe: lanţuri, pene de fier, tânjală, ţapină şi topor. De menţionat că la încărcarea bârnelor lungi, perechea de roate dinapoi sunt dislocate la distanţă de 3-4-5 m de la cele dinainte, pentru echilibrarea corespunzătoare a buştenilor pe teleagă şi fixarea solidă a bârnelor pe cele 4 roţi.

Adăugând la teleagă loitrele cu leucile lor, şerigla, prăjina, sfoara de car şi lanţul la răscol, avem carul pregătit pentru transportul furajelor (fân, paie).

Jugul boilor are: speteze, resteie de lemn sau de fier şi cuiul jugului (de fier). Caii trag în hamuri. Harnaşamentul cailor constă din: şeaua cu oblânc, chinga, trăgători, opritori, scări, hamuri, frâie, căpăstru şi zăbale.

Sania şi cioacla au plazuri (tălpi) îndoite la vârf şi două legături (curmezişuri). Plugul ce se întrebuinţează în Sohodol are coarnele şi grindeiul din lemn, pentru a fi mai uşor de manipulat la aratul anevoios pe coastele dealurilor. Se folosesc, însă, şi pluguri numai din fier. În afară de coarne şi grândei, plugul mai are: corman fixat laolaltă cu fierul (brăzdarul) plugului, ambele din fier. Cormanul cu brăzdarul plugului este mobil şi se schimbă pe ambele părţi (pe stânga şi pe dreapta). Plugul mai are un fier ascuţit la vârf (cuţitul), fixat vertical în grindei, şi rotilele plugului. Plugul e transportat dintr-un loc în altul pe cobiliţe. În vremea veche, până prin 1880-1900, se mai foloseau şi pluguri numai din lemn, având numai cuţitul plugului din fier. În Sohodol se întrebuinţează grapa de lemn cu cuie de lemn şi cu cuie de fier, grapa numai din fier fiind grea pentru trăgători, pe acele coaste şi dealuri. Ici-colea se găsesc şi tăvăluguri de lemn.

Alte unelte agricole mai de seamă, ca: semănători, prăşitori, secerători, nu se găsesc şi nu se folosesc din cauza terenului accidentat. În Sohodol se găseau, până prin 1950, două batoze de treierat particulare (G. Oncioiu şi fraţii Misică), mânate cu benzină. În 1950, aceste maşini au fost preluate de stat pentru SMT şi date în folosul localităţii Sohodol şi satelor vecine, pentru arii colective.

În Sohodol nu se găsesc întreprinderi de folos obştesc, mori, fierăstraie (joagăr), piuă (chiuă), lipsind apa, forţa motrică necesară funcţionării lor. Prin anii 1880-1890, a funcţionat în Sohodol, în „Groape", lângă apa Turcu, fierăstrăul avocatului Iosif Puşcariu. Fiind vândut, acest fierăstrău a fost mutat în gura Şimonului, lângă apa Turcu, unde există şi azi, trecut în patrimoniul statului de la fostul proprietar Nicolae Puşcariu. În lipsa apei curgătoare, sohodolenii îşi macină bucatele, îşi taie scândurile şi îşi prelucrează lâna la întreprinderile respective din satele vecine (Poarta-Bran, Tohanul-Nou şi Vechi, Râşnov, Vulcan şi Ghimbav). Tot acolo îşi potcovesc trăgătorii boii şi caii (în Sohodol neexistând fierari). De asemenea, muzicanţii pentru nunţi şi joc sunt recrutaţi din satele vecine, Sohodolul fiind deficitar în ce priveşte cântecul, muzica şi muzicanţii.

Manifestări economice

Economia de la deal în Sohodol. Prăsirea animalelor de casă

Dintre animalele existente în Sohodol, putem aminti: vite cornute, oi, cai, porci, păsări de casă, albine şi multe altele.

Familiile Puşcaşu, mai târziu Puşcariu, din valea Sohodolului, şi familiile de pe Bradul-Înalt, cumpărând terenuri de la saşii din Braşov şi Râşnov, s-au aşezat aici (primii) împreună cu turmele lor, înfiinţând satul Sohodol. Aceste familii şi altele, care au venit ulterior pe aceste meleaguri, printr-o muncă stăruitoare, şi-au înmulţit turmele de oi şi de vite, iar unii dintre ei au devenit oieri – târlaşi cu stare foarte bună. Fiind vecini şi în contact permanent cu saşii râşnoveni, soholodenii au învăţat de la aceştia modul de cultivare al pământului şi al creşterii vitelor.

Rasa vitelor cornute

În Sohodol şi în satele brănene, până în jurul anului 1900, rasa vitelor cornute era reprezentată de cea munteană: vite albe-surii, negre-vinete sau galbene-închise, de statură mică şi cu lapte puţin. Acestea erau strigate după culoare sau după zilele săptămânii în care se năşteau, adică Bălaia, Fluria, Vinecioara, Murgana, Mândrica, Lunaia, Joiana, Vinerica, Domnica sau Florica. Urmând îndemnul saşilor, unii soholodeni au adus aici vaci şi tauri din rasa Schweitz (roşii-tărcate), care erau vite mai mari, mai bune de lapte şi de carne, însă cam greoaie pentru coastele şi dealurile din Sohodol. Încercându-se realizarea unor corcituri cu vitele băştinaşe, acestea nu au dat rezultate şi astfel s-au adus corcituri din rasele Schweitz şi Siementhal (vaci roşii-bălţate), care s-au adaptat reliefului de deal al comunei, iar rasa munteană (băştinaşă) a dispărut.

Creşterea cailor

Calul a fost, încă din vechime, animalul favorit şi absolut indispensabil al sohodoleanului. Acesta era folosit pentru călărit, pentru tracţiune, pentru transportul rapid şi la muncile agricole pe coastele abrupte şi pe drumurile greu practicabile ale Sohodolului. Vechii

oieri sohodoleni şi brăneni erau şi crescători de cai, fie pentru trebuinţele proprii păstoritului, fie pentru comerţ, deţinând numeroase herghelii. Ioan Podea, în lucrarea sa „Monografia judeţului Braşov", ne spunea: „Un Puşcariu Cosma avea, în 1840, o herghelie de 800 iepe de prăsilă de cea mai bună rasă". Din timpuri vechi, în Sohodol şi în Bran se putea regăsi rasa mocănească, compusă din cai mici, îndesaţi, vânjoşi, cu copite mici, siguri la mers pe toate cărările munţilor, rezistenţi la orice intemperii şi buni cărăuşi de poveri, care pot ajunge până la 100 kg. În regiunea Ţării Bârsei se creşteau şi caii din rasa Nonius.

Creşterea porcilor

În vremurile trecute, ca, de altfel, şi în zilele noastre, porcul de Crăciun nu lipsea din nici o gospodărie. Cei înstăriţi aveau în ogradă 2-3 porci sau chiar mai mulţi. Ciobanii (oierii) îşi creşteau porcii la stână, dându-le de mâncare zăr şi şteghe.

Rasa porcină a fost adusă în Sohodol din „Ţară" şi cuprindea porci de statură mai înaltă, cu picioarele şi botul lung, cu părul alb, ţepos şi zbârlit şi foarte puţin prietenoşi, chiar răi uneori. Astăzi, se cultivă rasele bârsană, mangaliţă şi făgărăşeană, adică porci cu părul creţ şi botul scurt, care sunt buni pentru untură şi carne. Atât statul ungar (până la 1918), cât şi cel român, au încurajat mult creşterea porcilor, ajutând importul de scroafe şi vieri de rasă nobilă în fiecare comună şi respectiv în gospodăriile colective.

Hrana animalelor de casă

Vitele cornute şi oile erau adăpostite iarna în grajduri călduroase, în sat sau în „odaie", la hotarul Râşnovului, şi erau hrănite cu fân amestecat cu paie, cu tărâţe, cu borhot şi „opărituri" (paie tăiate cu maşina, opărite cu tărâţe şi cartofi fierţi). Vacilor şi oilor care fătaseră li se dădea otavă. Cailor li se dădeau grăunţe de ovăz, iar porcii erau hrăniţi cu cartofi fierţi, cu tărâţe sau cu uruială de orz. Pentru îngrăşat li se dădeau porumb boabe. Până în anul 1948, vara, vitele cornute şi oile erau ţinute la munte, spre exemplu în Pânicer şi în alţi munţi arendaţi de particulari sau de obştea sătească, precum Cocora, Lăptici, Sfântul Ilie sau Grindu. De asemenea, animalele mai erau vărate şi în valea Ialomiţei şi în munţii Piatra Craiului. În timpul Republicii Populare Române şi al Republicii Socialiste Române, văratul vitelor cornute şi al oilor se făcea prin intermediul Întovărăşirii Zootehnice a Cooperativei de Producţie (CAP) şi al Sfatului Popular al comunei Sohodol, în munţii repartizaţi acesteia de către Secţia Agri-

colă a oraşului Braşov. În lipsa unui islaz comunal, primăvara şi toamna păşunatul vitelor şi al oilor se făcea, de fiecare gospodar, pe proprietatea sa, în jurul casei sau pe hotarul Râşnovului. În vremurile trecute, păşunatul vitelor pe hotarul Râşnovului se realiza numai pe pământul propriu, iar vitele găsite pe locuri străine erau confiscate de către jitarii Râşnovului şi duse la obor în localitatea respectivă, de unde erau restituite contra taxei oborului, de 1 florin (2-3 coroane) pe cap de vită.

Bolile între vite, în afară de boala aftoasă de gură şi unghii sunt rare. Bolile uşoare erau vindecate de către localnicii pricepuţi, de către agentul veterinar sau de către medicul veterinar de plasă (de circumscripţie). Gălbeaza oilor se combătea cu „Distol", un medicament găsit în farmacii. În ultima vreme, s-a introdus şi vaccinul animalelor de casă, obligatoriu contra diferitelor boli.

Păsările de casă

Între vietăţile care se găseau în curtea soholodeanului, putem aminti următoarele păsări de curte: găini şi curci (ţinute pentru folosul ce-l aduc: ouă, carne, pui şi fulgi). Raţe şi gâşte nu prea se creşteau, din lipsă de ape curgătoare. Găinile şi curcile sunt de diferite rase: locale, albe, negre, gălbui, rasa Leghorn sau Rode-Island. Gospodinele soholodolence câştigau bani frumoşi făcând comerţ cu păsări, ouă şi pui. Păsărilor li se efectuau vaccinurile, ca şi celorlalte animale.

Albinăritul

În localitatea Sohodol apicultura era o îndeletnicire mult cultivată. Deşi trebuiau să plătească dijmă castelanului din Bran, numeroşi gospodari întreţineau stupi şi creşteau albine, atât pentru mierea lor, care înlocuia zahărul, pe atunci necunoscut la noi în formă cristalizată (ca astăzi), cât şi pentru ceara pe care o foloseau ca leac şi la facerea lumânărilor. Se spunea că bunica mergea la biserică *întotdeauna având o luminiţă de ceară făcută de ea însăşi. Odată* cu apariţia zahărului în comerţ, a lumânărilor fabricate şi a petrolului, albinăritul în Sohodol a stagnat simţitor. Acest lucru reieşea din faptul că, pe vremuri, aproape fiecare casă avea 2-3 stupi, unii chiar între 20 şi 40, precum preotul Leonte Puşcaşu, preotul Gheorghe Babeş, învăţătorul Aron Puşcariu, economii L. Diea şi D. Renghea, care erau frutaşi, iar astăzi abia dacă mai sunt 8-10 gospodari care posedă câţiva stupi.

Recensământul animalelor de casă din Sohodol, din anul 1895, ne este prezentat de Ioan Podea în lucrarea „*Monografia județului Brașov*", pp.156-164, de unde extragem următoarele date: vite cornute: 1250, cai: 47, oi: 1981, porci: 247, păsări: 1640, câini: 280, stupi: 117.

Recensământul animalelor de casă din localitatea Sohodol, din anul 1937, ne este prezentat tot de Ioan Podea în lucrarea „*Monografia județului Brașov*", p.166, de unde am extras următoarele date: vite cornute: 1168, cai: 89, oi: 3718, porci: 313, păsări: 2452, câini: 161.

Fânațe, pășuni, munți și păduri

În afara semănăturilor și a grădinilor, în localitatea Sohodol se dădea mare importanță locurilor de fânaț și de pășune necesare creșterii animalelor de casă. Fânațurile se coseau de două ori pe an. La prima cositură, făcută în jurul Sfântului Petru (29 iunie), se recolta fânul, iar la cea de-a două cosire, făcută în jurul sărbătorii de Sfânta Maria Mare (15 august), se recolta otava. Fânul gol sau în amestec cu paie (denumit „mestecătură") se dădea vitelor iarna, iar otava se dădea vacilor și oilor care au fătat recent. Hrană bună pentru vite erau lucerna și trifoiul. Animalele de casă, în special oile, se hrăneau iarna și cu frunze, cu frunzare (ramuri de mesteacăn cu frunze) și cu salcie (coajă).

În vechime și până la 1866, pentru întreținerea vitelor și a oilor, în timpul primăverii și al verii, sohodolenii, neavând islaz comunal, arendau munții din masivul Bucegi și valea Ialomiței (Padina, Blana, Colții, Bătrâna, Doamnele, Cocora sau Lăptici). Între anii 1850-1860, în urma împăcării intervenite între orașul Brașov și comunele brănene, soholodenii vor răscumpăra părți din Munții Noaghea – 547 jug., Clincea – 336 jug. și Bucșa – 380 jug., terenuri care formau un composesorat urbarial, administrat în mod automat, sub supravegherea Ocolului Silvic, de conducerea comunității urbariale pentru pășunat și exploatarea lemnului. La aceste terenuri s-a adăugat și Muntele Pânicerul (cu 660 jug.) atribuit comunei Sohodol prin reforma agrară din 1922. Între 1860-1918-1948, în acești munți își vărau soholodenii vitele și din pădurile acestora se aprovizionau cu lemne pentru foc și pentru construcții, prin repartizarea de parchete (table) de tăiere în fiecare an. După anul 1948, în Republica Populară Română s-au introdus unele schimbări în adminstrarea bunurilor publice. După desființarea granței româno-ungare (în 1918), soholodenii au reînceput arendarea munților din Valea Ialomiței, de dincolo de fosta graniță, lucru care se menținea și în anul 1968.

Pădurea, muntele şi folclorul lor

Localitatea Sohodol a fost înfiinţată de nişte oieri în mijloc de codru şi era natural ca principala ocupaţie a soholodenilor să fie creşterea oilor şi a vitelor – păstoritul. Implicit putem afirma că pădurea şi muntele erau prietenii cei mai buni ai locuitorilor acestor meleaguri, lor închinându-le primele creaţii folclorice: poezii, cântece, doine, credinţe, datini şi zicători. În cadrul acestei lucrări vom reda unele fragmente din aceste creaţii populare, culese de copii din cărţile didactice şi din cele literare care se găseau în bibliotecile din comună. Astfel:

Românul, mulţumit de binefacerile pădurii, spunea:

„Frate, frate de stejar
Lasă-mă să tai un par,
Să-mi fac osie la car.
Ulmu-mi este verişor,
Iar stejarul frăţior,
Ei, la vreme şi la zor,
Mult mi-au fost într-ajutor,
Mi-a dat ulmul roate mici,
Şi măciuci pentru voinici.
Căci tu ne-ai fost căminul,
Şi mumă tu ne-ai fost,
Ne-ai dat în vremuri grele,
Culcuş şi adăpost.

Alei, codrule fârtate,
Totdeauna mi-ai fost frate,
Şi de bine mi-ai vorbit,
Şi de rele m-ai ferit."

Atunci când codrul suferea din cauza vremii, românul spunea:

„Jelui-m-aş şi n-am cui,
Jelui-m-aş codrului,
Codru-i jalnic, ca şi mine,
Căci nici frunza nu-i rămâne,
Căci vara trece, iarna vine,
Cu crengi veştede rămâne".

Românul plângea şi se întrista când exploatatorul străin intra în pădure şi o tăia:

„Codrule, ce te mândreşti,
Că aşa de tânăr eşti?

Astăzi, mâine, cine ştie?
Codru-i fi, îi fi pustie?

Şi pâraiele cu dor,
N-or mai plânge versul lor,
Ci pe urma lor pustie,
Bate-or vânturi cu urgie.

Munţilor ce vă făliţi,
Că din aur vi-s croiţi?

Astăzi, mâine cine ştie,
Nu-ţi fi voi în sărăcie".

Un alt cântec bătrânesc, denumit „Codrule, Măria-ta", a fost învăţat de către elevi, de la învăţătorul Ioan A. Puşcariu, între anii 1919-1939:

„Codrule, Măria-ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Să mă culc cu faţa-n sus,
Şi să dorm, dormire-aş dus.
Să aud şi-n visul meu,
Dragă codre, glasul tău,
Din cea rarişte de fag,
Doina răsunând cu drag.
Cum jelind s-o trăgăna
Frunza de mi-o legăna,
Iară vântul mulcomit,
Va vedea c-am adormit,
Şi prin tei va răscoli,
Şi cu flori m-acoperi".

Feciorii, când erau îndrăgostiţi, cântau:

„Pădure, dragă pădure,
Nu mă mai spune la lume,
C-am vărat o var-n tine,
Cu mândruţa lângă mine".

La sărbătoarea Sfintei Maria Mari, elevii şcolii din Sohodol cântau următorul cântec ciobănesc:

„Brazilor încetinaţi,
La ce foc vă legănaţi?
Cum să nu ne legănăm,
Dacă singuri rămânem.
Căci atâtea săptămâni,
Rămân stâni fără stăpâni,
Strunguţe fără oiţe,
Scăunaşi fără băciţe.

Că se duc şi nu vin iară,
Pân la dalba primăvară,
Şi se duc şi nu mai vin,
Pân la Sfântul Constantin".

Toamna, la desfacerea stânii, ciobanul soholodean, coborând din munte cu oile, cânta cântece de rămas-bun: „Suntem copiii codrului" sau „Doina, acolo am învăţat-o".

„Arma, din stejarii lui ne-am făcut-o şi mântuirea înlăuntrul lui am aflat" spunea munteanul, prin intermediul condeiului lui Vlahuţă.

Sub poalele Bucegiului, în mijlocul pădurii şi pe vârful munţilor Ialomiţei, în tovărăşia turmelor sale, la umbra copacilor, acompaniat de cântecul păsărilor şi de murmurul izvoarelor,

a trăit soholodeanul sute de ani. Din perioada acestei convieţuiri cu pădurea şi cu muntele s-a născut acea înfrăţire trainică dintre om şi codru, exprimată atât de plastic în creaţiile folclorice amintite mai sus, cât şi în cântările învăţate la şcoală sub îndrumarea învăţătorilor Ioan A. Puşcariu, Eugen Babeş şi Nicolae Ciurea.

Credinţe: în Sohodol, copiilor li se spunea că în pădure se găseşte o femeie urâtă şi rea, numită „muma pădurii", care vine să îi sperie sau să îi „pocească" pe cei răi, pe care îi întâlnea în cale. Mamele supărate îşi ameninţau copiii cu vorbele „luate-ar muma pădurii, blăstămatule". Mama bună, însă, spunea, ca s-o audă copilul: „Fugi, colţato, nu-mi speria băiatul,/ Du-te în întunericul codrilor,/ În coarnele cerbilor".

În ceea ce priveşte pădurea şi muntele, existau numeroase zicători în Sohodol, dar cele mai frecvente erau: „îşi taie craca de sub picioare" – *când vorbeşte sau lucrează în* defavoarea sa, „a rămas buştean" – nelămurit, „a rămas înlemnit" – încremenit ca lemnul, speriat de ce a văzut sau a auzit, „umblă frunză-n buză sau tăind frunza la câini" – fără rost, „spune-mi verde" – spune-mi adevărul sau „român verde" – cu sufletul deschis.

În Sohodol se spunea: „înalt ca bradul, prost ca gardul", „nu e pădure fără uscături", „unde dai şi unde crapă", „din stejar, stejar răsare" sau „sunt mulţi ca frunza, ca iarba".

Despre un bărbat voinic se spunea „Eşti înalt, drept şi voinic ca un brad" sau „Este mândru, tare şi verde ca un stejar". Aceste afirmaţii mai apar şi în cântecul popular „Român verde ca stejarul" învăţat la şcoala din comună.

În Sohodol erau renumite şi ghicitorile, precum: „În pădure născui,/ În pădure crescui,/ Acas' dacă m-aduce,/ Judecător mă puse" – băţul.

Pădurea şi foloasele sale

Pădurea ne dă lemne de foc şi de construcţie. Pădurea e adăpost pentru animale şi pentru om în vremuri de bejenie. Pădurea îl scuteşte pe om şi câmpia de vânturi, de furtuni şi de înzăpeziri. Pădurea ne dă umbră şi răcoare vara, iar frunzişul şi florile ei ne dau aerul curat, ozonat şi sănătate. De n-ar fi pădurea, n-ar fi nici păsări.

„Pădurea dă leagăn copilului, cârje bătrânului, unelte plugarului, stână ciobanului, luntre pescarului, casă şi adăpost omului, masă şi pat familiei şi sicriu şi cruce mortului".

Dat fiind importanţa şi folosul pădurilor, legile statului le ocrotesc şi rânduiesc folosirea lor chibzuită. Este o nelegiuire gravă vătămarea şi devastarea copacilor şi pădurilor. Este interzis păşunatul în plantaţii şi conturbarea rezervaţiilor de stat pentru ocrotirea monumentelor naturii.

Creşterea oilor şi păstoritul

Primii locuitori care au întemeiat localitatea Sohodol, după cum am arătat mai sus, au fost păstorii şi crescătorii de vite. Ei au venit împreună cu turme de oi, vite şi cai, în acest ţinut deluros-muntos, prielnic creşterii animalelor de casă, fiind atraşi de bogăţia păşunilor, de aerul curat şi de apele cristaline. Primii soholodeni şi-au continuat viaţa lor păstorească devenind cu timpul oieri vestiţi, cu numeroase turme şi herghelii, asemenea oeirilor din celelalte satele brănene.

Cu timpul, înmulţindu-se numărul oierilor şi al turmelor de oi, iar terenul Sohodolului devenind neîncăpător şi neîndestulător, locuitorii din valea Sohodolului şi din vecinătatea hotarului oraşului Râşnov au început să cumpere şi să arendeze, de la Râşnov şi Braşov, terenuri în zona Râşnovului, în Pânicer, Zănoaga şi Clincea. Când şi aceste terenuri au devenit din nou neîndestulătoate, oierii soholodeni şi cei brăneni, cu îngăduinţa binevoitoare a Domnilor din Ţara Românească, vor arenda terenuri de păşunat pentru vară pe versanţii de Sud şi de Vest ai munţilor Bucegi şi terenuri pentru iernatul oilor în Bărăgan, în bălţile Dunării şi în Dobrogea.

Urmare a acestor întreprinderi ale oierilor soholodeni, brăneni şi ale mărginaşilor ardeleni, în Ţara Românească şi în Dobrogea, unii dintre aceştia s-au stabilit în acele locuri împreună cu familiile lor, înfiinţând chiar sate de-a lungul drumului Bucegi-Dobrogea şi hanuri la răscruce de drumuri. Din cele mai vechi timpuri, trecerea oierilor cu turmele lor peste Carpaţi în Ţara Românească s-a făcut cu înlesnire, datorită iubirii de neam dintre fraţii de acelaşi sânge, pentru care Carpaţii n-au format niciodată un zid despărţitor de fraţi. Ţinând seama de aceleaşi considerente, Domnii şi boierii români acordau multe înlesniri oierilor ardeleni: brăneni, seceleni, sibieni etc.

Astfel, până în 1630, păstorii-oieri din Ţara Bârsei plăteau proprietarilor de munţi o arendă în bani sau în natură, prin bună-învoială, iar în visteria domnească nu intra nici un fel de dijmă.

Pe timpul lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), vama de la produsele vândute se lua de la vânzător sau de la cumpărător. Când oierii mânau oile de la câmp la munte, trebuiau să dea vameşilor câte un miel de turmă, de un cal plăteau 40 de bani, iar pentru pieile de oi moarte nu dădeau nimic.

În timpul lui Nicolae Mavrocordat (1711-1716), oierilor li se îngăduia să intre în Ţara Românească ori de câte ori ar voi şi cu câte oi or voi, numai să nu strice „pânele", adică grânele, livezile, semănăturile sau alte bucate.

Pentru o înţelegere mai bună a acestor situaţii, reproducem aici un document domnesc privind înlesnirile de care se bucurau oierii în Ţara Românească:

Invitaţia prinţului Ioan Constantin Nicolae spunea: „Din mila lui Dumnezeu, eu prinţul Ioan Constantin Nicolae, vă scriu şi vă fac cunoscut că reînnoiesc vechiul obicei şi vă dau voie să veniţi cu oile în ţara mea şi cine voieşte, poate să-şi ierneze oile aici şi vă asigurez, că oile, cât şi păstorii, pot să vină în ţara mea fără nici o împiedicare; Vă promit că după vechiul obicei, vă apăram şi nu vă luăm nici o para mai mult pentru oi, decât după vechiul obicei decât 16,5 dinari, vă asigurăm că nu vă va face nimeni pagubă de ar fi chiar împărăteşti şi dacă vă vor lua caii pentru transport, va trebui să vă despăgubească. Pentru astfel de cazuri vom îngriji noi. Şi cine are voie să servească în principatul meu, nu va trebui să dea mai mult, decât a făcut învoiala cu stăpânul său, unde vrea să se aşeze. El va fi liber de darea satului şi nu va putea face pretenzii asupra lui nici stăpânul, nici alţi dregători, afară de învoiala făcută. Nici de la păstori nu se va putea pretinde altă dare decât cea stabilită. Cine are oameni streini la oi, să-şi ia din sat. Şi aşa vă arătăm mila noastră, după cum am mai zis mai sus. Aşa veniţi câţi voiţi, că ţara pentru voi nu e mărginită. Aşa vă scrie vouă Domnia mea. Bucureşti, 28 april 1757 – Ioan Constantin Nicolae, Vodă". Această scrisoare a fost redată în lucrarea Dr. Ilarion Puşcariu, *„Documente pentru limbă şi istorie"*, vol. I.

Alte înlesniri acordate brănenilor şi, implicit, sohodolenilor, erau: oieritul domnesc valora 10 bani de oaie şi la numărătoare 10 bani de turmă, ciobanii erau scutiţi de dăjdiile domneşti şi de vamă pentru bucatele (produsele) lor, pe care le duceau acasă, şi vitele cornute ce păşteau vara în munţi erau scutite de ierbărie.

Aceste înlesniri oferite oierilor ardeleni s-au menţinut până la instalarea domniilor fanariote, în anul 1715, noii domni fiind veniţi din cartierul turcesc Fanar. Pe durata dominaţiei fanariote (1715-1821), oierii sohodoleni şi brăneni au avut mult de suferit şi au întâmpinat numeroase neajunsuri, deoarece li se cereau un număr de oi destul de mare pentru Poarta Otomană. De aceea, aceştia au început să-şi vândă oile pe furiş, să nu le mai ducă la iernat în Delta Dunării şi să le aducă acasă în Sohodol.

În anul 1782 s-au înfiinţat consulate austriece la Iaşi şi la Bucureşti, iar situaţia oierilor a început să se amelioreze, deoarece acestea i-au sprijinit în lupta cu autorităţile române. Oierii se vor constitui în tovărăşii şi vor reuşi să obţină unele înlesniri. La intervenţia consulatelor austriece, Domnul Nicolae Mavroghin (1786-1790) va da, din nou, unele înlesniri oierilor

ardeleni, care vor fi însă de scurtă durată, din cauza războiului dintre ruşi, austrieci şi turci, dintre anii 1806-1812, şi datorită ocupaţiei ruseşti a Ţărilor Române, între 1812-1829. Din cauza războiului, dăjdiile se vor mări, iar oieritul şi văcăritul vor avea de suferit.

În urma împroprietăririi din 1864, păşunile se vor micşora mult, iar pentru cele rămase pentru subarendare, oierii erau exploataţi. La acestea se mai adaugă consecinţele războiului vamal iscat între Austro-Ungaria şi România, din 1886, când trecerea vamală a oamenilor şi a târlaşilor dintr-o parte în alta era foarte mult îngreunată şi în cele din urmă oprită de Austro-Ungaria. Din cauza acestor greutăţi şi apoi a închiderii graniţei pentru oierii ardeleni, numărul târlaşilor din Sohodol şi din Bran şi a celorlalţi mărginaşi săceleni şi sibieni a scăzut treptat. Posibilitatea trecerii oilor în Ţara Românească a fost, în bună parte, distrusă şi, apoi, desfiinţată în cursul războiului mondial din anii 1914-1918, de către ocupaţia nemţească.

Prin reforma agrară din 1929, păşunile de câmpie s-au micşorat şi mai mult, ceea ce a dus la situaţia ca şi ultimii târlaşi soholodeni, fraţii Leonte şi Nicolae Puşcariu, şi cei brăneni să renunţe la vechea lor ocupaţie de târlaşi. Oieritul, în linii mari, a dispărut, însă nu a fost părăsit, pentru că oile îi aduceau ţăranului foloase numeroase, adică lapte, brânză şi lână. Soholodenii au continuat să crească, pe lângă vitele cornute, şi câteva oiţe, toamna şi iarna acasă, primăvara şi vara la munte. După războiul din 1914-1919, desfiinţându-se graniţa în 1920, soholodenii au înfiinţat o obşte de păşunat, aşa cum cerea legea, şi prin ea au reuşit să arendeze, între anii 1920-1945, Muntele Cocora din Valea Ialomiţei, pe care l-au folosit toată această perioadă. Datorită bunei conduceri a obştei, a administrării şi îngrijirii vitelor locuitorilor, cât şi a îmbunătăţirilor aduse de obşte proprietarilor de vite, creşterea şi prăsirea vitelor a luat un avânt îmbucurător, şi numai în câţiva ani, s-a ajuns ca numărul vitelor şi oilor să fie mai mare ca înainte de războiul mondial din 1914-1919. O îmbunătăţire frumoasă adusă de obştea de păşunat proprietarilor de vite sohodoleni a fost că a reuşit să facă o distribuţie mai justă a produselor stânii şi stabilirea unei taxe de păşunat mai mică faţă de trecut. Astfel, a reuşit să acorde proprietarilor câte 5 kg de brânză la un litru de lapte: o vacă cu lapte care avea în timpul văratului în munte media de lapte zilnică, obţinută după cele trei măsurători oficiale, făcute la 15 mai, 29 iunie şi 20 septembrie, să presupunem 8 l/zi, primea 5x8=40 de kg de brânză pentru vaca respectivă, ceea ce constituia un beneficiu important faţă de cele maxim 25 de kg de brânză oferite pentru cea mai bună vacă de lapte de către stăpânul de munte particular.

Această obşte de păşunat, condusă şi administrată de secretarul ei, învăţătorul Ioan A. Puşcariu, timp de 7 ani (între 1920-1927), s-a desfiinţat în urma supralicitării unor particulari, care au obţinut arenda Munţilor Cocora şi Lăptici de la Ocolul Silvic Pucioasa, în schimbul

unei sume de bani mai „grase". Desfiinţarea obştii a fost regretată de soholodeni, datorită faptului că au ajuns iarăşi la discreţia vechilor stăpâni de munte. Singura consolare a fost că, pentru câtva timp, s-a menţinut o cotă de brânză-beneficiu mai ridicată pentru vaca cu lapte, apropiată celei stabilite de obştea de arendare, adică 5 kg de brânză la 1 litru de lapte.

În vechime şi până în zilele noastre, păstoritul în Sohodol a fost foarte apreciat, fiind principala ocupaţie a locuitorilor. Meseria de oieri şi târlaşi se moştenea şi se practica din tată în fiu. Printre cei mai vestiţi târlaşi îi putem aminti pe: Barbu Puşcaşu cel Bătrân şi alţi urmaşi şi membri ai familiei Puşcariu, Ioan Păripan, Secăreanu, Lupuleţu şi câteva dintre familiile Chiţu, Moja, Pandrea, Baciu sau Babeş, care dispuneau de târle de câte 5-10 mii de oi, de sute de vite şi de cai. Terenurile lor de păşunat se aflau pe versantul de miazăzi al Munţilor Bucegi, alcătuit din Munţii Blana, Padina, Colţii, Bătrâna, Doamnele, Obârşia, Cocora, Lăptici şi Tătaru ş.a., munţi proprii şi munţi arendaţi, afară de munţii proprii ai comunei Sohodol: Pânicerul (660 jug.), Clincea (335 jug.), Noaghea (547 jug.) şi Bucşa (380 jug.), în total aceştia având 1922 jug., din totalul de 2300 jug., deosebit de proprietăţile individuale de pe teritoriul comunei Râşnov, în „Hotar", de peste 2300 jug.cat.

Viaţa păstorească

Înainte-vreme, când oieritul în Sohodol era în floare, principala ocupaţie a soholodenilor, pentru bărbaţi, de la mic la mare, era ciobănitul. Băieţii de 12 ani, de îndată ce scăpau de şcoală, afară de puţinii care erau angajaţi ca „băieţi de prăvălie" prin oraşele din ţară, ceilalţi, mulţi din ei, erau duşi la munte ca ciobani la oi şi de la etatea aceasta nu se mai despărţeau de oi până la vârsta recrutării şi după armată, până pe la 30 de ani, când se însurau. Unii din noii însuraţi, îndrăgostiţi de turma lor, continuau să rămână mai departe la oi, fie ca ciobani, fie ca stăpâni de oi (târlaşi), alături de taţii sau socrii lor, ei înşişi oieri. După ocupaţia lor de oieri, soholodenii şi brănenii erau numiţi „mocani" sau moroieni, în timp ce oierii din împrejurimile Sibiului erau „mărgineni" sau „ţuţuieni", iar secelenii – mocani.

Desfiinţându-se oieritul, vorba „mocan" şi-a pierdut şi ea sensul de păstor de oi, astăzi însemnând un ţăran simplu, fără ştiinţă multă.

Pentru cei tineri, care vor dori să citească această lucrare şi să cunoască ceva despre viaţa păstorească, acea viaţă patriarhală pe care au trăit-o cândva moşii şi strămoşii lor, redăm o serie de însemnări făcute de autorul acestei lucrări, în timpul conducerii obştei de arendare din Sohodol, între anii 1920-1927, arendatoarea munţilor Cocora şi Lăptici. Aceste însemnări

au fost completate cu amănunte culese de la ultimii târlaşi Leonte şi Nicolae Puşcariu, care *„locuiau în casa a doua din stânga drumului de pe vale, ce intră la „Bătătură" în Sohodol"*, pp. 44-46, precum şi din lucrările lui Ioan Moşoiu – *„Branul şi cetatea Branului"*, a lui V. Păcală – *„Monografia comunei Răşinari"*, a lui Ioan Podea – *„Monografia judeţului Braşov"* şi a lui Iosif Puşcariu – *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"*.

Viaţa păstorească reprezenta îndeletnicirea practicată din cele mai vechi timpuri de către locuitorii acestor meleaguri, obiectivul ei fiind creşterea şi prăsirea turmei de oi, a cirezilor de vite şi a herghelilor de cai. Aceste animale aduceau numeroase foloase sohodolenilor şi brănenilor.

Oile

Oile care se creşteau în Sohodol şi în Bran erau din rasa ţigaie sau ţurcană. Rasa ţigaie era cea mai frumoasă şi mai nobilă după cea merinos. Astfel, oile merinos au lâna fină, de calitatea întâi, oile ţigăi având lâna semifină, de calitatea a doua.

Oaia ţigaie are corpul proporţionat, bine legat, gâtul scurt, picioarele vânjoase şi lâna scurtă, moale şi creaţă, de culoare albă (mai puţin neagră sau roşiatică). Aceasta dădea pe vară (de la Sfântul Gheorghe până la Sfânta Maria) până la 135 l de lapte şi era mulsă până la Sfântul Ilie de 3 ori pe zi, apoi de 2 ori pe zi, adică se „lasă în doi lapţi".

Oaia ţurcană (bârseană) e mai mare în trup ca ţigaia, care are capul mare şi botul lung şi puţin coroiat, e de culoare albă, seină şi neagră, are lâna mai lungă, mai groasă şi mai aspră şi de o calitate inferioară ţigăii, produce lapte mai mult, e mai rezistentă şi mai răbdătoare la intemperiile vremii şi e o adevărată oaie de munte. Totuşi, în Sohodol, oile ţigăi sunt mai numeroase şi mai scumpe în ceea ce priveşte preţul. De asemenea, putem vorbi despre oaia „stogoşă", o corcitură rezultată din încrucişarea ţigăii cu ţurcana. Aceasta are lâna cu firul lung, drept şi greu, fiind inferioară lânii ţigăii şi ţurcanei.

După vârsta lor, oile se numesc astfel: cea de câteva săptămâni sau de 3-4 luni: miel, mielușel, mieluţ, mie, mieluşică, mieluţă; cea de până la 1 an: cârlană, cârlan; cea de 1-2 ani, înainte de fătat: mioară, mior, înţărcat; cea de la doi ani: oaie, berbec sau buhai (berbecul „întors", adică castrat).

Trebuie să amintim că există oi sterpe (acelea care nu fată şi care nu dau lapte), botoaşe (cele care sunt bătrâne) şi mânzări (cele care au lapte). La început, când turmele de oi şi de vite nu erau numeroase, soholodenii le ţineau în munţii din apropiere (Pânicer, Zănoaga

şi Clincea). Mai târziu, când turmele s-au înmulţit, iar terenurile de păşunat au devenit neîndestulătoare, târlaşii soholodeni şi brăneni au început să-şi crească turmele în Ţara Românească, iernându-le în Bărăgan, în bălţile Dunării şi în Dobrogea şi vărând-le în Munţii Bucegi pe versantul de miază-zi-apus, aproape de satul şi de casele lor părinteşti, pe care le cercetau duminica şi de sărbători.

Oierii târlaşi îşi ridicau turmele de oi la munte, de obicei la Sfântul Gheorghe (23 aprilie). La munte, oile se împărţeau în trei categorii: mânzările sau oile cu lapte, sterpele cu mioarele, berbecii cu cârlanii.

Cârdul de mânzări avea 4 ciobani la 800 de oi, iar celelalte cârduri aveau câte 3 ciobani, fiecare la 600-800 de oi. Potrivit acestei împărţiri, în cârduri sau cipoare, se împarte şi terenul de păşunat al muntelui, în trei părţi, fiecare cârd vând partea sa de munte, separat, pe unde îşi are şi umbletul. Această împărţire stabilită, trebuia respectată cu grijă, ca să nu se dea loc la ceartă între ciobani.

Pe seama mânzărilor se rezervă păşunea cea mai grasă, de la poalele muntelui, pentru mioare, cea de la mijlocul muntelui sau un plai al acestuia, iar pentru cârlani şi sterpe se lăsa vârful muntelui. Cârdul sterpelor avea târla separată de a mânzărilor, aflată în jurul unui bordei care se putea strămuta dintr-un loc în altul, unde păşunea era mai multă. Toate cârdurile formau o turmă sau o târlă, care putea avea între 1000 şi 2000 de oi, număr estimat după mărimea muntelui ocupat. Înainte-vreme, târla de oi dintr-un munte era a unui stăpân şi a tovarăşilor săi (foştii şi actualii lui ciobani), care ajunseseră să aibă şi ei cârdul propriu de 300 până la 600 de oi, obţinute drept simbrie în lungul şir de ani serviţi la acelaşi stăpân. Astăzi, dispărţnd oierii târlaşi de odinioară, târla de oi din munte e formată din oile care locuitorilor satului întreg Sohodol.

După felul grupurilor de oi, arătat mai sus, ciobanii se numeau mânzăraşi, miorari, sterpari, cârlănari sau berbecari. Şeful sau vătaful ciobanilor se numea baci sau scutar şi era responsabilul stânei. Ciobanii spuneau în glumă: „scutarul duce contabilitatea, iar măgarul greutatea".

În afară de ciobani, vătafi şi baci (scutar), la stână erau şi 2 mânători, care aduceau lemnele de foc şi apa necesară la stână şi care „dădeau oile la uşă" pentru muls. Baciul era conducătorul stânii şi al târlei şi substitutul stăpânului de munte. De obicei, acesta era un om mai în vârstă, mai cumpănit şi mai chibzuit în toate. De iscusinţa baciului depindea calitatea produselor stânii, iar de cinstea lui şi a stăpânului târlei atârna încheierea bună sau rea a socotelilor la „spartul" stânii în luna octombrie.

Pentru serviciile lor, angajaţii stânei primeau (toamna) simbria, după vrednicia şi după felul serviciului făcut cuvenită, parte în bani, parte în natură, conform tocmelii din toamnă sau primăvară. Ciobanul începător primea o oaie cu un miel, două rânduri de haine, o glugă şi o sarică. Odată cu trecerea anilor la acelaşi stăpân, treptat, i se urca simbria, până ajungea la 6 oi cu miei şi haine sau 14 galbeni pe an. Mânzărarii mai primeau şi „mâncărit", adică 10 oca de brânză, iar baciul, pe lângă bani sau scutirea oilor lui de plata pentru păşune, primea zecimală din brânză. Tocmeala ciobanilor în serviciu se făcea pe un an şi aceştia intrau în slujbă de Sfânta Maria. Aşa era înainte-vreme. Înainte de primul război mondial, prin 1914-1916, un cioban începător, ca de 15 ani, primea pe an de la 50 de lei în sus, vreo 4 perechi de opinci, doi miei (primăvara), hrană, un zăbun, o glugă, o sarică, brânză şi lână, după tocmeală. Un scutar avea leafă până la 500 lei anual (în banii din 1916). Prin anul 1930, simbria ciobanilor se da numai în bani. Un cioban începător primea anual 4-5.000 lei şi câte un rând de haine, ciobanul de mijloc primea anual 10-15.000 lei, iar baciul 10-15.000 lei, zecimală de la brânză şi scutirea oilor sale de taxa păşunatului.

Stâna şi activitatea de la stână

Oile stăteau la munte de la Sfântul Gheorghe (23 aprilie) până la Sfânta Maria Mică (8 septembrie). Desigur că pentru o staţionare mai îndelungată la munte, de aproape 5 luni, era nevoie de adăposturi mai trainice, de stâni şi strungi, atât pentru oameni, cât şi pentru oi.

Stâna pentru adăpost se făcea din lemn, într-o poiană la marginea pădurii, şi pentru apă aproape de pâraie. Aceasta se construia din bârne necioplite sau cioplite pe 2 părţi, încheiate în chiotori, crestate la capete şi fixate cu cuie de lemn şi se acoperea cu şindrilă sau cu hârtie gudronată, iar în lipsa acestora cu coajă de brad, iar intrările erau prevăzute cu uşi de grădeli. Acoperişul avea fumare – deschizături pentru ieşirea fumului. Acest adăpost avea trei încăperi: la mijloc se afla fierbătoarea, unde se pregăteau produsele stânii, precum caşul, brânza sau urda, în stânga se afla stâna foilor, unde se păstra caşul pentru dospit, pus în butoaie mari făcute din coajă de brad, brânza lucrată băgată în burduşe şi proviziile stânii, precum alimentele (mălaiul). Stâna foilor era deasupra podită cu prăjini şi jabghiu, în dreapta se afla comarnicul fără perete în faţă şi cu 1, 2 sau 3 uşi mici în spate, cu ieşiri în strungă, unde se realiza mulsul oilor de către ciobanii mulgători postaţi în faţa acestor uşi mici.

Procedeul mulsului

Când venea vremea mulsului, oile erau mânate de către mânători înspre uşile mici, unde stăteau aşezaţi pe scăunele cu trei picioare, mulgătorii cu şiştarele între picioare. Când intra oaia, mulgătorul o prindea de ceafă, o trăgea spre el, aceasta venind cu picioarele dinapoi deasupra şiştarului (găleţii). Apoi, cu mâna stângă ţinea oaia de picior, iar cu dreapta o mulgea. Mulsul mergea destul de repede, iar un mulgător dibaci reuşea să mulgă între 60 şi 80 de oi pe ceas. Oile se mulgeau de 3 ori pe zi, între 15 mai şi 1 august, şi numai de 2 ori pe zi în restul verii, până erau înţărcate.

Mobilierul stânii era primitiv. Existau câţiva *butuci de lemn în jurul vetrei, câteva* scăunele cu trei picioare pentru mulgători, câteva laviţe de-a lungul peretelui din spate, fixate pe ţăruşi bătuţi în pământ şi, aproape de vatra focului, se afla o masă rotundă cu trei picioare. Pe o poliţă înfiptă în bârne se găseau câteva blide, câteva linguri făcute din lemn, cârligul de mestecat în cazanul cu urdă şi lingura de urdă. Pe laviţă se afla ceaunul sau tuciul pentru mămăligă. Deasupra vetrei se găsea căldarea sprijinită peste foc pe un drug pus pe două crăci.

Tot aici în fierbătoare se aflau şi uneltele necesare pentru prelucrarea laptelui: găleţile, şiştarele pentru muls, cu cupele, făcute din lemn, închegătoarea, crinta aşezată pe patru pari bătuţi în pământ, răvarul de brânză, putina pentru jintiţă, putinelul pentru unt, învelitoarea pentru caş şi zăgârna pentru urdă.

În spatele stânii se găsea strunga mică, în care se băgau oile cu lapte, mânate la uşă de către mânători, pentru a fi mulse.

După sosirea oilor la munte şi după împărţirea lor în cârduri după vârstă, după culoare (albe şi negre) şi după soiul lor (ţigăi, ţurcane, mânzări şi sterpe), avea loc însemnarea lor (cu semne specifice), spre a se deosebi oile unui stăpân de ale altuia. Ioan Moşoiu ne spune că „cele mai uzitate semne erau: preduceaua – o tăietură ovală în urechea dreaptă sau stângă, îmbărburătura – o tăietură în formă de unghi drept în vârful urechii, pişcătura – un fel de crestătură în semicerc a urechii, furculiţă – o tăietură în formă de unghi ascuţit la vârful urechii, şuetură – ciontarea unei urechi în partea de dinapoi, cârneală – când se taie vârful urechii, împleştitură – tăietură pătrată în ureche, teşitura – este ciontarea urechii în partea de dinainte, în felul în care s-a făcut şuetura. Când urechea se crăpa până la preducea, semnul se numeşte ieşitură sau preducea scoasă".

După ridicarea oilor la munte, avea loc înţărcarea mieilor, care erau separaţi de mânzări într-o strungă denumită înţărcătoare sau „areacă". De asemenea, exista obiceiul ca mieii să fie însemnaţi la ureche cu semnul proprietarului. Aceştia intrau în rândul cârlanilor şi, împreună cu sterpele, erau izolaţi de restul turmei de mânzări până către toamnă. Ciobanii care îi păzeau aveau bordeie separate de stână. Înainte de a fi ridicate oile la munte sau curând după aceea, acestea se tundeau, deoarece căldura putea să le facă să sufere, dar şi pentru ca lâna să le rămână curată şi ferită de scaieţi şi murdărie. În condiţiile în care lâna era murdară şi plină de impurităţi, îi scăderea calitatea şi a valoarea.

Turma fiind comună (a stăpânului, a baciului, a tovarăşilor şi a ciobanilor), însemnarea avea loc pe un răboj făcut în mai multe exemplare, dintre care unul rămânea la stână, unul la stăpân şi celelalte ajungeau la proprietarii de oi. Răbojul ţinea locul registrului de socoteli al stânii. Astăzi se foloseşte registrul de contabilitate al stânii, notesul şi creionul din şerparul ciobanului.

În vremurile trecute, când ştiinţa de carte era foarte puţin sau chiar deloc prezentă, răbojul reprezenta singurul mijloc de stabilire al relaţiilor şi al socotelilor dintre cumpărător şi vânzător şi dintre stăpân şi slugă. El se folosea pentru diferitele însemnări din gospodărie şi de la stână.

Realizarea răbojului presupunea un adevărat ritual. Se lua un beţigaş de alun sau de brad, cioplit în formă de paralelipiped şi se cresta peste mijloc până aproape de unul dintre cele două capete, unde crestătura longitudinală se întâlnea cu alta oblică transversală. Astfel se căpătau două răbojuri, menite unul pentru stăpân, ori perceptor, şi altul pentru slugă, ori contribuabil. Răbojurile acestea, aşezate unul lângă altul se încrestau totdeauna la fel, trecând crestăturile sau răvaşele peste amândouă deodată. Răbojul perceptorului de dare se depunea la primărie, iar după achitarea datoriei sau a impozitelor se nimiceau sau se ştergeau numai crestăturile.

Cifrele se încrustau numai pe o faţă a răbojului şi anume: la marginea de sus sau de jos (în dungă) jumătăţile şi unimile, iar zecile şi sutele veneau însemnate pe faţa întreagă. Numărul cinci se putea face în două forme, ori în dungă cu cinci crestături, ori pe faţa întreagă cu o semicrestătură – peană. La 50, cele patru crestături verticale de dinainte se ştergeau, scobindu-se lemnul sub ele şi se înlocuiau cu unul din cele două semne specifice ale lui 50.

V. Păcală, în lucrarea „*Monografia comunei Răşinari*", ne spunea următoarele: „La stână, pe ici-colea, până nu demult (acum 60-80 ani), se mai întrebuinţa răbojul ciobănesc şi prăjina cu coaje. Răbojul ciobănesc e cioplit în patru feţe şi pe el se însemnă cu aceleaşi semne ca cele deja cunoscute cantităţile (în scale) de mălai şi sare, ce s-au adus la stână de către

proprietarii de oi. Pe răboj, fiecare proprietar îşi are foaia sa mărginită de către o curte sau împrejmuire de crestături. În coaja prăjinei vin însemnate, deosebit de numărul oilor, găleţile şi corpurile de lapte sau alte produse (caş, brânză, urdă), ce ia de la stână fiecare proprietar de oi, întrebuinţându-se drept semne grafice: crestături pentru întregi, pene pentru jumătăţi şi unităţi mai mici, prin înţepături în formă de puncte sau cruciuliţe".

Îmbrăcămintea păstorilor

Îmbrăcămintea păstorului soholodean şi brănean, în timp de primăvară-vară şi toamnă este cea obicinuită a portului românesc: cămaşe cu mâneci largi, lăibărică, zechioiu şi cioareci, în picioare opinci legate cu nojiţe, ambele făcute de cioban în timpul liber, sau bocanci grei cu ţinte, pe cap pălărie, iar pe spate poartă glugă de dimie albă, cusută în aşa fel ca să-i servească ca traistă pentru merinde şi o carte de rugăciuni, cât şi ca apărătoare a capului contra ploii şi a viscolului. Peste mijloc poartă cureaua împodobită cu ţinte în şi sub care-şi ţine fluierul, teaca cu cuţitul sau briceagul legat şi înfăşurat peste curea cu „zghileul" de piele, amnarul, cremenea şi iasca şi punga făcută de cioban din pojghiţă de oaie, în care-şi ţine păstorul tutunul.

Iarna, la această îmbrăcăminte se adăuga căciula, pieptarul în locul laibărului, cojocelul în locul sau peste zechi, iar în loc de zeghe, are sarica (un strai cu păr lung), cusută în formă de haină lungă până în pământ. Îmbrăcat cu sarica, păstorul poate sta în ploaie şi pe ninsoare fără teamă de umezeală sau de frig. O parte din haine, ca: opincile, nojicelele, căciula, pieptarul şi gluga şi le pregăteşte păstorul în timpul liber.

Nelipsită îi este păstorului şi bâta, făcută din lemn de corn, o esenţă tare, în care stă răzimat în preajma turmei, şi care-i serveşte şi ca armă de apărare contra dihăniilor pădurii. Bâta îi este tovarăşul lui nedespărţit şi drag, de aceea şi-o împodobea cu fel de fel de desene, crestături şi gravuri, o îmbracă cu fâşi de aramă în spirale, pentru tărie şi durabilitate. Se pot vedea bâte ciobăneşti împodobite cu desene şi gravuri artistice uimitoare.

Hrana ciobanului

Date fiind condiţiile specifice în care ciobanii îşi petreceau viaţa, adică în vârful muntelui, pe întinsul Bărăganului sau în Delta Dunării, precum şi lipsurile pe care erau siliţi să le suporte în ceea ce priveşte alimentele, putem afirma că hrana lor e simplă şi săracă. Ei aveau

un regim pur lactat, foarte puţin suplimentat cu carne, doar când aceasta provenea de la vreo oaie accidentată sau carne conservată (pastramă). În linii mari, hrana era alcătuită din mămăligă cu lapte şi derivatele acestuia: brânză, urdă, fişt şi jintiţă, unt şi lapte gros. În zilele de post, miercurea şi vinerea, care la munte se ţineau cu stricteţe, deoarece exista credinţa că în acest fel nu se vor întâmpla pricazuri în turmă, ciobanii mâncau mămăligă cu ceapă, cu usturoi, cu castraveţi muraţi şi salată cu ulei şi oţet, toate fiind procurate din localităţile apropiate sau aduse de acasă de ei sau de vizitatori. Iarna, mâncarea unui cioban era formată din: o oca de mălai pe zi şi una de brânză pe săptămână. În bălţile Dunării se hrăneau cu peşte şi conserve de carne (pastramă şi sloiu) pregătite din carnea oilor accidentate.

Activitatea ciobanilor

Toţi ciobanii se trezeau în zorii zilei şi se apucau de treabă. Mânzărarii cu şiştarele şi cu cupele în mâini mulgeau oile, iar mânătorii le mânau spre uşa strungii, care corespundea cu ferestrele comarnicului, unde erau postaţi ciobanii mulgători. Una câte una, oile erau predate mulgătorilor, care îşi făceau treaba şi, apoi, le dădeau drumul spre ţarcul făcut lângă stână. Laptele muls era deşertat într-o putină destul de mare de brad, care se găsea în fierbătoarea stânii. Între timp, un mânător avea grijă ca mămăliga să fie fiartă. Baciul sau un cioban lua ciaunul jos de pe cujbă, mesteca mămăliga şi o răsturna pe o pânză curată. Apoi, erau făcute atâtea bulze câţi ciobani avea stâna şi erau servite cu o cratiţă cu talmeş-balmeş. Toţi mâncau ca nişte lupi. Mămăliga ce rămânea era împărţită la câinii care aşteptau în uşa stânii. Fiecare cioban avea câinele său, pe care îl striga pe nume, spre exemplu: Burcuş, Lăbuş, Bercu, Corbu, Bălan sau Grivei.

O altă mămăligă era făcută în grabă şi, împreună cu o bucată de brânză, servea ca hrană pentru întreaga zi fiecărui cioban care şi-o punea în glugă. Vătaful turmei îşi lua câinele, îşi scotea mânzările şi, împreună cu ceilalţi ciobani pe care-i avea sub comanda sa, pleca la păşune. În frunte se găsea batalul cu clopot. Ajunşi pe terenul destinat mânzărilor, turma păştea, iar ciobanii o urmăreau şi o supravegheau îndeaproape.

Turma paşte liniştit, în jurul lor o linişte de altar, gândurile păstorilor, răvăşite, sboară acum departe la ai lor dragi, lăsaţi acasă, şi la horele de duminica din bătătura cârciumii sau a căminului. Şi atunci dorurile şi aleanul şi le varsă în cântecul de jale sau de joc al fluierului ce-l poartă la brâu, încheindu-şi mai apoi cu un chiot de om necăjit, la care ecoul pădurii îi răspundea în acelaşi ton.

Aşa este azi, dar mâine e altfel: natura muntelui e foarte curioasă şi capricioasă. Cerul senin de dimineaţă se întunecă, vin ploi, furtuni şi vijelie. Uzi până la piele, ciobănaşii caută să se adăpostească cu turma în pădure, aşteptând să treacă furtuna. Vine apoi seara, ciobanii cu turma se întorc agale la stână. Termină cu mulsul, cu mâncarea uşoară de seară şi, fiecare la locul său destinat, ghemuit lângă foc, dacă e răcoare, îmbrăcat cu sarica lui, cearcă să închidă un ochi, pentru ca în dimineaţa următoare să se scoale în zori, să-şi ia munca, grija şi dorurile de la cap. Aceasta-i viaţa ciobanului de fiecare zi, destul de chinuită şi amărâtă şi totuşi relativ destul de frumoasă, după ce s-a obişnuit cu ea.

Baciul şi munca lui în stână

Dacă vara viaţa ciobanului era relativ uşoară, în schimb, cea a baciului era mai grea. El avea de lucru în stână cu prelucrarea laptelui şi a derivatelor acestuia, de dimineaţa până seara târziu. Prima fază a muncii era închegarea laptelui muls şi depozitat în putina denumită închegătoare, aşezată în apropierea focului. Apoi, baciul lua cheagul necesar dintr-o rânză de miel, îl dizolva într-o lingură de lapte şi-l turna în putina cu lapte, amestecând bine. După aceea, acoperea putina cu o pânzătură timp de o oră şi jumătate, fără să o mişte, pentru a se închega laptele. În acest timp, baciul îşi pregătea celelalte obiecte, îşi curăţa crinta, pe care punea strecurătoarea, şurluea căldarea de urdă, fiind ajutat de mânători, care aduceau apă şi lemne pentru foc, şi pisa sarea cu două lespezi (doar atunci când nu exista sare măruntă). Când laptele s-a închegat, baciul îşi răsfrângea mânecile cămăşii până la umăr, se spăla bine pe mâini, apoi, cu amândouă mâinile strângea caşul, făcând un bulgăre mare, pe care îl punea într-o învelitoare de pânză, îl strângea, ca să se scurgă zărul, apoi îl frământa şi îl jenţuia (îi scurge zărul). Din janţul obţinut se făcea untul. Pentru a se scurge bine, caşul se punea în crintă sub tăbârcea, un par înfipt cu un capăt în bârnele peretelui, iar de celălalt capăt se agăţau greutăţi. Zărul ce ieşea din caşul pus în crintă se scurgea pe un canal numit şuchelniţă, iar cel rămas în putină după strângerea caşului şi scoaterea lui afară se turna în căldarea mare de urdă, care era pusă gata deasupra focului, pe un par sprijinit între două crăci înfipte în pământ ca ţăruşi, una într-o parte, iar alta în partea opusă. Pentru fierberea zărului, baciul trebuia să se îngrijească de foc, pentru ca acesta să fie potrivit. Acest lucru era necesar deoarece zărul trebuia să fiarbă până începea să facă o spumă albă. Atunci focul trebuia domolit puţin, iar cu ajutorul zăvorului, lingură specială pentru urdă, se amesteca uşor timp de o jumătate de oră, răzuind pe fundul căldării până când toată urda se aduna deasupra zărului, ca o floare albă. Când urda era gata,

baciul, cu ajutorul unei linguri mari cu găuri, o punea într-un săculeţ făcut din zăgârnă (o pânză cu ţesătura rară) pentru a se scurge. Dacă urda din căldare se amesteca şi nu era lăsată să se adune, atunci se făcea jintiţa („janţ") sau ţiţeiul. Zărul ce rămânea după scoaterea urdei se numea fişt şi se dădea ca hrană la porcii stânii şi la câini. Bolnavii de piept, care făceau o cură de fişt îşi ameliorau mult boala, după cum se credea din bătrâni. După ce caşul pus sub tăbârcea s-a scurs, se punea în teancuri într-un coş din coajă de brad numit bodorog sau buturoi şi peste el se aşezau pietre grele, pentru a se scurge bine zărul şi pentru a dospi. Când, după câteva zile, caşului din buturoi i s-au făcut găurele şi când avea gustul acriu, însemna că este dospit. Acum, caşul era scos afară, se rupe în bucăţi şi se frământă (fărâmiţeşte) pe un lemn cu crestături denumit răvar sau se trecea prin maşina de tocat, până devenea un aluat gros, se săra, se frământa şi, apoi, se băga în burduf de oaie, în băşici de porc sau în coşuri făcute din coajă de brad. Aceasta e brânza de burduf.

Brânza de Bran lucrată bine rivaliza cu cea de Breţcu şi era foarte apreciată şi căutată. Calitatea brânzei depindea mult de iscusinţa baciului, cât şi de felul gras sau sărac al păşunii de munte.

Din caşul dospit se pregătea mâncarea denumită balmeş sau talmeş-balmeş în următorul mod: caşul se topea şi se amesteca cu mâna şi se servea cald.

La stână se mai făceau: caşcaval, turte, covrigi din caş şi chiar caş sărat-afumat. Turtele şi covrigii se realizau în nişte forme anume pregătite de baci.

În rândurile ce urmează vom prezenta modul în care se pregăteau următoarele alimente: *caşcavalul* – caşul dulce scos din putină nu se punea la stors în crinta şi sub tăbârcea, ci se lăsa să se scurgă de la sine până a doua zi, când se frământa în apă fiartă, până se întindea. Apoi, într-o veşcă (vas cu apă rece) se punea apă şi sare şi se adăuga caşul pentru a prinde coajă. Coaja se străpungea cu acul, ca să intre sarea. Din materialul pregătit pentru caşcaval, pus în forme, se făceau turte şi covrigi.

Caşul sărat-afumat – după jenţuială (scurgerea zărului), caşul dulce se punea pe o învelitoare şi apoi într-o veşcă, se săra şi se aşeza în crintă sub o greutate oarecare, ca să se stoarcă bine timp 2-3 de zile, apoi se punea la fum.

Untul – janţul (jintiţa) se bătea într-o putină cu ajutorul unei crăci de brad cu nuiele împletite la vârf, denumită vârjog, până se alegea untul.

Laptele gros – vasul (şteanduri) cu lapte muls proaspăt şi strecurat se punea să fiarbă într-un alt vas mai mare, timp de 1 oră, fiind mestecat mereu. După ce a fiert, se lăsa să se răcească bine, se smântânea, apoi se băga în şteandul curat şi opărit şi se închidea ermetic cu un capac. După o lună se putea consuma.

Între mâncărurile obişnuite de la stână, în afară de bulz şi lapte cu mămăligă, puteam întâlni talmeş-balmeşul şi papainogul, iar în zilele de sărbătoare se pregăteau pastramă şi suşala. Acestea erau făcute în următorul mod: *talmeş-balmeşul* – era pregătit din caş dospit, pe care baciul îl topea la foc într-o tigaie cu puţin unt şi în care se puneau jintiţă, ouă, ceapă verde tăiată mărunt, mărar, cimbru şi tarhon, toate înfierbântându-se până se făcea un aluat care se întinde; *papainogul* – se pregătea din mălai fiert cu lapte, *suşala* – se pregătea numai din carne sau pecie de oaie, băgată mai întâi la saramură preparată cu usturoi, apoi uscată vara la umbră în podul stânii sau al casei, fiind agăţată bucată cu bucată pe prăjini; *pastrama* – se pregătea din carne de oaie, dar şi de vită, la fel ca şi suşala. Cea făcută din carne de miel este foarte gustoasă şi se serveşte la masă ca şi delicatesă.

La munte, oilor şi vacilor li se dădea, aşa cum spun credinţele, sare bolovan şi tărâţe cu sare, care erau puse în grămăjoare într-un loc anume destinat, zis sănun. Sarea bolovan se fixa de craca unor ţăruşi înfipţi în pământ. În Sohodol există încă obiceiul ca proprietarii de oi şi de vite să meargă la munte în timpul verii, de câteva ori, cu tărâţe sărate pentru vitele lor. Această alimentaţie suplimentară îngrăşa oile şi le mărea cantitatea de lapte. De la Rusalii şi până în luna august, oile se mulgeau de 3 ori şi, în acest fel, se puteau face 3 bucăţi de caş pe zi.

Brânza băgată în burdufi şi adusă de la stână de proprietarii de oi şi de vite, se păstra până toamna în stâna foilor sau era transportată şi depozitată în sat la stăpânul de târlă şi de munte, iar la desfacerea stânii se împărţea proprietarilor de oi şi de vite. Pentru a face socoteala mai uşoară, baciul înfigea în fiecare burduf o ţăruşe de lemn pe care era însemnată greutatea burdufului respectiv în ocale sau kilograme (ocaua = 1,250 kg, iar 4 ocale = 5 kilograme).

Desfacerea sau „spartul" stânii

Cam în preajma sărbătorii de Sfânta Maria Mici, din 8 septembrie, se ridicau stânele şi turmele de oi coborau de la munte la şes (în Bărăgan, în bălţile Dunării sau în Dobrogea), unde iernau. La plecarea oilor din munte, o parte din ciobani se reîntorceau acasă în sat, iar cu turmele, la baltă, mergeau doar cei mai destoinici.

După ce şi-au depus spre păstrare vasele mai mari ale stânei la Schitul Ialomicioarei, toţi se pregătesc de drum. Fiecare cioban îşi încarcă târhatul, dăsagii cu primenelele, zăchioiul, zechea, cojocul, sarica, căldarea de mămăligă şi găleata de muls pe măgarul sau pe calul său. Pe un alt cal al stăpânului sau al baciului se încarcă sacul cu mălai, burduful cu brânză şi legumă pentru ciobani. Astfel echipat, convoiul porneşte la vale, având în frunte pe

scutarul sau baciul, iar la mijloc şi în urmă ciobanii şi mânătorii pe lângă oi, cu măgăruşii şi caii printre oi, iar câinii pe de lături, grijulii ca oile să nu se răsfire sau să rămână de cârd.

Războiul vamal ungaro-austriaco-român din anul 1886, urmat de închiderea graniţei pentru vite, a dus la următoarea situaţie: la închiderea stânii, vitele şi oile care erau vărate numai în munţii de dincoace de graniţă erau coborâte acasă în Sohodol şi răvăşite proprietarilor. Tomnatul oilor se făcea în colectiv, pe păşuni închiriate în satele din Ţara Oltului sau din Ţara Bârsei, iar iernatul se făcea în gospodăria proprie sau la „odaia" de lângă hotarul Râşnovului.

Timpul petrecut de către cioban la munte, alături de oiţele lui dragi, în tovărăşia vrednicului său câine, în mijlocul naturii şi la poale de codru verde, reprezenta partea cea mai frumoasă a tinereţii acestuia. De aceea, plecarea lui din munte era plină de duioşie, pe care caută să şi-o revărse în cântecul de despărţire, creat de el însuşi:

„La Sfânta Maria Mare, Leano!
Tulesc oile la vale, Leano!
La Sfânta Maria Mică, Leano!
Nu mai rămâne nimic, Leano!
Căci atâtea săptămâni, Leano!
Rămân stâni fără stăpâni, Leano!
Strunguţe făr' de oiţe, Leano!
Scăunaş făr' de băciţe, Leano!"

Tristeţea acestei despărţiri reiese şi din următoarea doină, denumită „Foaie verde, foi de nuc", scrisă de T. Brediceanu şi învăţată şi de elevii şcolii primare din Sohodol:

„Foaie verde, foi de nuc, Leano,
Se duc oile, se duc, Leano!
Şi se duc şi nu mai vin,
Pân' la Sfântul Constantin.

Pe cărarea de la stână, Leano,
Poate creşte iarbă bună, Leano,
Că se duc şi nu mai vin iară.
Pân-la dalba primăvară.

Săraci brazi încetinaţi, Leano,
La ce foc vă legănaţi, Leano?
Cum să nu ne legănăm,
Dacă singuri rămânem.

Când atâtea săptămâni, Leano,
Rămân stâni fără stăpâni, Leano,
Strunguţe făr-de oiţe,
Scăunel făr-de băciţe".

Cântecul ciobanului se împletea cu jelania brazilor încetinaţi, care la întrebarea pusă lor, „Brazilor încetinaţi, la ce foc vă legănaţi?", ei răspundeau „Cum să nu ne legănăm, dacă singuri rămânem" etc.

În acordul acestor doine duioase, convoiul îşi continua drumul la vale, oiţele stârnind praful drumului uscat. „Drumul caravanei noaste – povesteşte târlaşul Nicolae Puşcaşiu – era lung şi obositor pentru oameni şi turme, ţinând 3-4 săptămâni, dar şi împreunat cu multe neajunsuri cauzate de oameni răi şi hoţi de codru, cât şi de săteni hrăpăreţi şi lacomi după bacşişuri, taxe şi amenzi impuse de primarii satelor prin care treceam. Adeseori eram atacaţi de hoţi înarmaţi, pentru a ne jefui, cu care trebuia să dăm lupta, care uneori se solda cu morţi dintre ciobani şi oi furate". Nicolae Puşcariu a povestit o peripeţie care i s-a întâmplat unui alt târlaş vestit, numit Barbu Puşcaşu „cel bătrân" din Sohodol. Astfel, „acesta, pe când cobora odată la şes spre „Baltă", la iernat, cu turmele lui numeroase, avea vreo 4000 de oi, a fost atacat de nişte hoţi înarmaţi. Aceştia, întrebând pe ciobanii din fruntea cârdului unde e stăpânul turmei, unul din ciobani, care era însuşi târlaşul Barbu Puşcaşu îmbrăcat în haine ciobăneşti sărăcăcioase-murdare (ca să nu-l poate distinge uşor), le spune „stăpânul nostru este tocmai în coada cârdului, cu bagajul târlei". Hoţii se îndreaptă într-acolo, în timp ce Barbu Puşcaşu încalecă pe un cal şi, înaintând, ajunge în satul prim teafăr, nejefuit şi după el în curând şi capul cârdului".

După un drum lung, greoi, plin de riscuri, de trudă şi de oboseală, atât pentru oameni, cât şi pentru turmă, convoiul ajungea la locul destinat şi pregătit din vreme de stăpânul turmei cu cele necesare iarnatului, care dura câteva luni.

„În vechime – spunea Nicolae Puşcariu, târlaşul – coborâtul şi urcuşul oilor se făcea nu pe şosele, ca astăzi, ci şi pe „drumul oilor" propriu, peste câmpuri semănate şi nesemănate. Pe atunci coborârea cu turma desfăcută în cârduri se făcea la Gura Belii, lângă Comarnic, urma şoseaua Comarnic-Câmpina-Ploieşti, de aici pe şoseaua Albeşti la Ciorani-Silişlea Gatocii, Grindu, Colilia şi de aici la Nisipuri, Viziru, Batogu şi la Bălţile Dunării. În balta Dunării, toamna, oile găsesc plante verzi, votrice şi mohoreaţă, iarna se hrănesc şi cu salcie. Când se revarsă Dunărea în bălţi, turmele sunt retrase la câmpie, unde sunt hrănite cu nutreţ sau zahara din porumb cumpărat. Viaţa păstorilor în timpul iernatului, trăită în adăposturi simple şi instabile, pentru că sunt siliţi să se mute dintr-un loc în altul, în ploaie şi vânt, pe zăpadă şi în frig, este grea, periclitându-şi sănătatea din cauza frigului. Mulţi din ciobani, de pe urma unui păstorit mai îndelungat, se alegeau cu reumatismul în oase şi cu sănătatea zdruncinată pentru tot restul vieţii. Întoarcerea la munte în primăvară, se făcea pe aceeaşi cale, însă cu mai multă greutate, din cauza semănăturilor".

Viaţa amărâtă din timpul iernii, munca trudnică din timpul fătatului oilor din primăvară, odată cu reînceperea vieţii mai plăcut de la munte, începe să fie dată uitării, reuşind ca sub

influenţa curei de aer şi de soare din timpul celor câteva luni de vară, să-şi reconforteze moralul şi să-şi fortifice sănătatea pusă la încercare în bălţile Dunării.

Din cele descrise mai sus asupra păstoritului din vremurile trecute, constatăm cu multă mândrie ataşamentul oierilor soholodeni, ca şi al brănenilor, în general, pentru această ocupaţie străveche, datorită dragostei sale pentru păstorit. În ciuda atâtor greutăţi şi piedici ce i-au stat în cale ardeleanului mărginaş, a ştiut să o cultive şi să o păstreze veacuri de-a rândul şi să o ridice cândva la o stare înfloritoare, admirată, dar şi invidiată de vecini şi de stăpânii Ardealului de odinioară. În timpul cât păstoritul era în floare în Sohodol, de pe urma lui, oierii din Sohodol au putut să-şi înjghebeze gospodării înstărite. În acele vremuri bune, multe femei şi fete de oieri purtau salbe de bani de argint şi de aur la gât şi cercei scumpi în urechi şi aveau bunzi cu blană de vulpe la mâneci şi în faţă, de sus până jos şi scurteici de pluş şi de catifea şi pe cap ştergare scumpe de borangic, iar bărbaţii purtau căciuli şi gulere la haine de astrahan şi cizme scumpe în picioare.

Se povesteşte că, în acele vremuri, unii oieri avuţi îşi spălau bănetul şi îl uscau pe procoviţe la soare, ca să nu rugínească (spre exemplu, Barbu Puşcaşu cel bătrân). Tot de pe atunci datau şi comorile, adică oalele cu bani, care se găseau uneori la rădăcina unui pom bătrân, în grădină, în pivniţă sau în zidul vreunei case bătrâne. Atunci se făceau donaţii sau danii în bani, în pământuri şi în obiecte (cărţi, veşminte bisericeşti, icoane, cruci şi clopote) pentru biserică sau ridicau, din banii lor, biserici, cum de pildă, oierii târlaşi, fraţii Voicu şi Juga Puşcaşu, au ridicat în Sohodol biserica veche, cea de lemn, din 1750, şi cea de piatră, la 1812, sau troiţe la răspântii de drumuri.

Trecutul oieritului se împleteşte cu trecutul frământat al poporului român. Limba, legea (credinţa religioasă), cântecul, jocul, datinile şi obiceiurile (aceste comori ale neamului) au fost duse dintr-o parte în cealaltă a Carpaţilor, în bună parte de ciobanii satelor noastre. Aceşti oieri ardeleni, deigur, între aceştia şi sohodolenii şi brănenii, au fost aceia care au purtat mereu aprinsă flacăra iubirii de neam între fraţii de acelaşi sânge de dincolo şi de dincoace de Carpaţi, neconsiderând niciodată munţii ca un zid despărţitor între fraţi.

După cum am amintit mai sus, între mărginaşii ardeleni aşezaţi de-a lungul graniţei ungaro-române, între aceştia şi brănenii şi sohodolenii, încă din vremurile vechi, aveau libertatea trecerii turmelor de oi şi de vite dincoace şi dincolo de graniţă, în baza unor documente-autorizaţii numite „reghii", pe care le acorda statul austriac, mai apoi statul austro-ungar. Acestea erau recunoscute şi de autorităţile Ţărilor Române, oierii plătind doar de cap de oaie o taxă mică. Tot în puterea acestor „reghii", oierii ardeleni aveau dreptul să-şi aducă „dincoace" (acasă în Ardeal), fără vamă, o cantitate de „dulceaţă" (brânză, urdă, caşcaval, lapte gros, unt

şi lână mai puţină). Între timp, autorităţile austriece şi ungare, bănuind că ciobanii ar aduce cantităţi mai mari de produse decât cele îngăduite de „reghii", dar şi din invidie că aceştia s-ar îmbogăţi, au început să-i şicaneze pe oieri, iar în anul 1869 au desfiinţat „reghiile" şi, prin aceasta, au cauzat pagube mari crescătorilor de animale, ameninţându-le traiul şi avutul. Economii mărginaşi au interevenit atunci, prin mitropolitul Andrei Şaguna, la guvernatorul Ardealului Schwartzenberg, care, deşi la început a refuzat satisfacerea cererii, totuşi aprobă menţinerea drepturilor date prin „reghii".

După cedarea Transilvaniei ungurilor, în 1867, adică prin 1870-1880, autorităţile ungureşti pentru motivele că oierii mărginaşi îşi ţineau permanent oile (cele mai multe), vitele şi herghelille de cai în Ţara Românească, lucru care era în folosul acestei ţări şi nu al Ungariei, apoi şi pentru motivul că oierii – presupuneau ungurii – duceau „dincolo" toate jeluirile de asuprire ale românilor ardeleni, cât şi pentru motivul că de acolo oierii aduceau, aici, în Ardeal, tot felul de cărţi româneşti şi încurajări de nădejde în realizarea dorurilor de unire ale tuturor românilor pentru faptul că stăpânirea unigurească nu vedea cu ochi buni dezvoltarea economiei populaţiei mărginaşe româneşti, au desfiinţat, pe rând, drepturile date prin „reghii", iar în 1886, printr-o lege, au oprit definitiv trecerea turmelor de oi şi de vite peste graniţa româno-ungară. În urma acestui fapt, s-a desfiinţat, în mare, şi oieritul mărginaşilor ardeleni. Această oprelişte sileşte pe unii oieri soholodeni să se stabilească definitiv în vechiul regat român, iar pe ceilalţi să se despartă de ocupaţiunea lor dragă – păstoritul mare –, mărginindu-se la a-şi ţine pe lângă casă un număr redus de oi şi de vite, din lipsă de teren suficient de păşunat.

Odată cu părăsirea păstoritului, starea materială a multor soholodeni a scăzut, lipsa şi sărăcia încuibărindu-se în multe gospodării, deosebit de starea sufletească deznădăjduită pentru grija zilei de mâine, ce i-a cuprins pe mulţi, ştiindu-se bine, că, în afară de creşterea vitelor, acum stânjenită prin opreliştea trecerii turmelor peste graniţă, comuna Sohodol cu solul ei sărac oferă fiilor ei prea puţine mijloace de trai.

Multă vreme, după părăsirea forţată a acestei ocupaţiuni dragi, îi auzeai pe bătrânii oieri şi pe foştii ciobani exclamând cu o duioşie melancolică, suspinând chiar: „Doamne, tare mi-au fost dragi oiţele, stânele şi munţii şi mi-or fi până oi închide ochii!". Mulţi dintre ei încă îşi mai păstrează încă, drept amintire scumpă, fluierul şi bâta ciobănească încrustată cu flori şi cu crestături de răboj.

Oieritul în Sohodol şi în Bran a reînviat, într-o oarecare măsură, abia după 1920, adică după unirea Ardealului cu România şi după desfiinţarea graniţei, când s-a dat posibilitatea soholodenilor să arendeze, prin intermediul obştei de arendare, munţi în Valea Ialomiţei, aceiaşi munţi pe care îi arendau şi înainte de opreliştea din anul 1886.

Alte amănunte despre păstorit, culese de la târlaşul Nicolae Puşcariu

Toamna, la coborârea oilor din munte la şes în Bărăgan, oile bătrâne „botoaşele", parte din ele erau aduse în sat în Sohodol, iar altele erau coborâte la locul de iernat, unde erau tăiate pentru pastramă – „leguma" principală pentru hrana ciobanilor –, sau erau vândute negustorilor din Braşov pentru acelaşi scop. Aceştia cumpărau chiar şi măruntaiele oilor tăiate: măţăria curăţată, coarnele de la berbeci şi unghiile, care se întrebuinţau în industriile braşovene de coarde de vioară, de piepteni şi de nasturi.

Carnea oilor era sărată şi pusă în putinele spre păstrare pentru iarnă. Stăpânii îşi păstrau pentru ei muşchii, pe care-i păstrau săraţi în butoaie, de asemenea, şi limbile de la oi, pe care le afumau. Acestea fiind foarte gustoase, erau făcute dar rudelor, preotului şi dascălului din Sohodol.

O parte din carnea ce rămânea, precum şi seul şi oasele, se puneau într-un cazan zidit, unde se făcea un foc bun, cu blăni de fag întregi, timp de 24 de ore. Grăsimea şi seul ce rămânea pe fundul cazanului era scos cu căldarea şi turnat în butoaie. Din acest seu gospodinele făceau lumânări de seu, de care aveau nevoie pe acea vreme, petrolul fiind greu de obţinut. Pieile de oi, după ce se zvântau, se argăseau şi se făceau din ele cojoace mari, cojocele şi pieptare înflorite cu arnici de diferite culori. Cele mai multe piei erau „smulturite" (adică li se smulgea lâna), care era vândută „spălătorilor", negustorilor de lână din Braşov, care, după ce o spălau, o vindeau fabricanţilor de postavuri din Braşov, Sighişoara şi Sibiu.

Oierii din vremurile bune câştigau bani buni din economia de oi, care bani, preschimbaţi în galbeni, slujeau la înzestrarea copiilor, pe lângă turmele de oi, vite şi cai, şi pământul pe care-l cumpărau de la saşii din Râşnov şi Braşov, în hotarul Râşnovului. Din galbeni şi bani de argint făceau salbe şi cercei pentru soţie şi fetele de măritat, iar prisosul de bani îl ascundeau în lăzi şi oale, ce erau îngropate la rădăcina pomilor, în pivniţe sau zidul casei, de teama hoţilor. În vechime, ba şi astăzi, se mai găsesc uneori, cu ocazia săpăturilor, astfel de comori uitate.

Sunt interesante şi obiceiurile uzitate la ridicarea şi la plecarea oilor în şi din munte.

Ridicarea oilor în munte primăvara – ne spune târlaşul Nicolae Puşcariu –, se făcea de toţi oierii din sat în aceleaşi zile. Adunarea de plecare se făcea în şoseaua Branului, în Livadie, în cadrul unei serbări cu rugăciuni şi sfeştania preoţilor, urmată de o serbare veselă. Era o scenă duioasă despărţirea vremelnică, de 4-5 luni, de aceste fiinţe blânde, care de mii de ani erau înfrăţite cu stăpânii lor de atunci şi de acum, pe care-i îndulceau cu laptele lor şi-i îmbrăcau cu lâna lor şi tot atât de duioasă era şi despărţirea ciobanilor de soţiile sau logodnicile lor.

Era interesantă şi duioasă, în acelaşi timp, adunarea oierilor în şoseaua Branului, pentru plecare sus la munte în cârduri-cârduri, având în frunte şi în urmă pe ciobani, toţi voioşi, cu pălăria dată pe frunte, cu teaca cu cuţitul şi cu fluierul la şerpar, cârdurile fiind străjuite de pe margini de câini flocoşi şi, în mijloc, ici colea, câte un măgăruş care ducea în spate târhatul, sacul cu mălai şi vasele necesare la stână. Despărţirile duioase erau întretăiate de talangele batalilor, de behăitul oilor şi al mieilor, de glasul domol al mânătorilor, însoţite de fluturările ştergarelor, de rămas bun. Aceeaşi poveste se desfăşura şi la ridicarea oilor din Bărăgan, pentru plecarea spre Munţii Bucegi, cu deosebirea că drumul de parcurs era mai lung şi putea ţine chiar săptămâni. În drumul lor, se făceau popasuri scurte din loc în loc, prin satele prin care treceau, pentru a fi mulse oile, ocazie cu care întreg satul se înfrupta din laptele oilor, pe degeaba sau de pomană, târlaşii şi ciobanii fiind tare bucuroşi când li se spunea „Bogda Prosti" din toată inima şi li se ura să le trăiască oile şi stăpânii. De asemenea, se făceau popasuri pentru tunsul oilor, ce nu fuseseră tunse înainte de a fi suite la munte.

Nicolae Puşcariu spunea: „Nu mai puţin duioasă a fost despărţirea noastră definitivă şi cea din urmă, de stânele, strunguţele, brazii încetinaţi şi munţii dragi, în tovărăşia cărora ne-am petrecut zeci şi zeci de ani, veri după veri, viaţa îndrăgită de păstori şi oieri".

Expunerile despre păstoritul şi viaţa de la stână, din timpurile vechi ale Sohodolului, pot fi completate cu istorisirile avocatului Iosif I. Puşcariu (1835-1923), originar din comuna Sohodol, extrase din cartea lui, „Povestirile lui Moş Barbă-Albă", partea a II-a,1895. Astfel, bătrânul Puşcariu spunea: „În timpurile vechi, păstoritul în Sohodol ajunsese în floare. Aici erau câţiva târlaşi vestiţi, ca: Barbu Puşcaşu fiul, fraţii Voicu şi Juga Puşcaşu şi fraţii Ioan, Josif, Leonte şi Nicolae Puşcariu Păripan, Chiţu, Moga, Pandrea, Renghea, familii înrudite între ele, care dispuneau de mii de oi fiecare, unii aveau chiar 4-5-10 mii de oi, aveau herghelii de cai şi cirezi de vaci şi boi, pe care şi le întreţineau, vara în Munţii Bucegi, iarna pe Bărăgan, în bălţile Dunării şi în Dobrogea".

Oierii noştri, primăvara îşi aduceau oile în Bucegi, la stânele părăsite în toamnă, unde le tundeau. Mulţi din oieri, înainte de a le aşeza la stâni, aduceau oile pentru o săptămână, acasă în Sohodol, pentru a le tunde acasă. Tunsul oilor în Bran era ca şi culesul viilor la Dealu Mare, timpul în care se făceau chefurile mari. Lăutarii mergeau de la o târlă la cealaltă. Ciobanii făceau seara jocuri, bărbaţii oieri tineri, bătrâni, chefuiau seara la cârciumă sau la un loc unde se tundeau oile. Femeile în haine de sărbătoare, se sbenguiau cu bărbaţii. Cheful ţinea 5-6 zile, până se termina tunsul. După tuns, ciobanii suiau cu oile la munte şi se aşezau acolo pentru câteva luni. În fruntea lor era un baci mare şi un baci mic, amândoi meşteri în făcutul brânzei şi a celorlalte produse lactate.

Copilandri de 15-16 ani erau primiţi ca ciobani, aceştia lucrând mai întâi ca mânători. Ei stăteau înaintea strungii, pentru a preda oile ciobanilor mulgători, sau mânzărari, care stăteau afară de strungă, pe un scăuneci. Mulgătorul primea de la mânător oile una câte una, le mulgea şi le dădea drumul în ţarcul de oi făcut lângă stână. Astfel, se mulg cam 2000 de oi de două ori, dimineaţa şi seara. Trebuie să se mire omul, cu ce iuţeală şi dibăcie isprăvesc trei ciobani acest muls dimineaţa şi seara. Laptele era deşertat de către mânători într-o putină mare de brad sau în două putini mari, care se găseau în stână.

Mulgătorii sau mânzărarii formează două trepte între ciobani şi aveau vârsta cuprinsă între 18 şi 20 de ani.

După ce terminau mulsul, mulgătorii intrau în stână, unde un mânător avea grijă ca ceaunul să se afle plin cu apă fierbinte pe foc şi mălaiul să fie băgat în căldare (ceaun), ca îndată să o ia un cioban de pe cujbă, să o mestece şi să o întoarcă, gogeamite mămăligă gata, pe o pânzătură groasă. Baciul mare, baciul mic, trei sau patru ciobani mulgători, doi vătafi de ciobani de câte 22-25 de ani, trei mânători tăbărăsc acum asupra bietei mămăligi. Bacii fac atâtea bulzuri de mămăligă câţi oameni sunt, mânătorii aduc o cratiţă de talmeş-balmeş, care sfârâie la foc, şi o pun pe o pânzătură. Toţi înting cu mămăligă în talmeşul fierbinte, iar alţii mai aduc şi vreo două pături de pastramă sau suşală încălzită pe jar.

„Cu un apetit de lup, încep a mânca, aşa că, după 10 minute, n-a mai rămas decât puţină mămăligă, pe care o împart la flocoşii dulăi, care, până au mâncat ei, înghit în sec la uşa stânii, întinzându-se şi căscând. Na şi ţie, Burcuş, că prea te uiţi cu jind, na şi ţie, Bălan, na, Lăbuş, na, Bercu, na, mă Corbule, na şi ţie!

Într-aceea, mânătorii puseră iarăşi căldarea în cujbă şi băgară făină de cucuruz, ca să o poată amesteca un cioban. Asta avea să le va servească lor ca merinde până deseara. O împart şi fiecare îşi ia o porţie, cu puţină brânză, o bagă în glugă şi pleacă cu oile la păşune."

Acum vine rândul bacilor să se apuce de lucru. Mai întâi ia din o rânză de miel cheagul cu băgare de seamă, ca să nu fi nici prea puţin, nici prea mult, ca să nu strice laptele. Pune într-o lingură de lemn plină cu lapte atâta cât află el de lipsă, îl moaie bine şi-l freacă în lingură. Apoi îl bagă în putina de lapte, aşezată lângă foc, îl amestecă bine cu laptele, acoperă putina cu o pânzătură şi-l lasă ca ½ de ceas, fără a-l mişca. Dacă sunt două putini, face şi al doilea baci, tot aşa. Meşteşugul este în a şti cât chiag trebuie la o cantitate oarecare de lapte.

Într-aceea îşi punea strecurătoarea pe crintă, pe care o curăţa şi o spală mai întâi, şurlueşte căldarea cu urdă şi aşa aşteaptă până ce se încheagă laptele în putină. Băieţandrii mânători erau tot împrejurul baciului şi-l ajută. Ei au a se îngriji ca să fie sare pisată mărunt. Spre scopul acesta iau două lespezi de piatră şi freacă sare grunjoasă între ele, după cum se freacă cele două pietre de

moară şi astfel s-o prefacă în sare măruntă, ca făina de grâu. Această sare îi trebuie baciului pentru săratul brânzei şi a urdei şi pentru săratul tărâţelor, ce le dă în fiecare săptămână oilor. Mânătorii au grijă să pună aceste tărâţe în ziua destinată, în sănun,[1] după cum se numeşte locul acela, în mai multe sute de grămăjoare de câte o jumătate de litră, ca, înspre seară, când vin oile la stână, să fie gata. Oile, acum, dau năvală la sănun şi se întrec în mâncarea acestor tărâţe sărate, aşa că rod chiar şi din pământul unde au fost tărâţele. Acest loc de sănun îl caută, după coborârea oilor toamna, căprioarele şi caprele negre, şi ling bucuros pământul sărat. Asta o ştiu vânătorii şi o folosesc. Baciul, după ce încheagă caşul, îşi resfrânge mânecile până la umăr, se spală pe mâini şi începe a sfărâma cu degetele clăbucul, adecă caşul închegat bine, bine, până la fund. Începe acum cu mare grijă şi foarte încet a apăsa cu amândouă mâinile caşul spre fund, atât de încet, încât îi trebuie aproape un ceas până îl strânge din toate părţile la mijloc şi face un bulgăr, scoţându-l din putină, în care rămânea numai zărul curat. Acest zăr îl bagă în căldarea cea mare de urdă, care este pusă gata pe un par sprijinit între două crăci, bătute cu ţăruşi, una într-o parte şi cealaltă în partea inversă, în pământ. La fierberea zărului, iarăşi baciul trebuie să îngrijească întruna de foc, ca să fie potrivit în creştere, până începe a face zărul înfierbântat spumă albă. Atunci, trebuie focul domolit puţin şi baciul bagă o lingură lungă, numită cârje, pentru facerea urdei în căldare. Cârja este un băţ de 80 cm lungime, în băţ e pusă o blăniţă de ¾ cm de lungă şi ½ cm lată, iar grosimea ei e de 7 mm de partea deasupra, iar partea de dedesubt este ascuţită. Cu această cârje începe baciul a răzui pe fundul căldării încet şi neîntrerupt, cam ½ ceas, până ce toată urda vine de sine şi se suie deasupra zărului, ca o floare albă. Când e gata, o ia baciul cu o lingură mare cu găuri, o pune într-un săculeţ şi e legată de un cui, să se scurgă. Caşul scos se pune sub teasc în crinţi şi storcându-l se scoate laptele, care se numeşte jinţiţă sau janţ, ce-l bagă ciobanii în talmeş-balmeşul ce-l mănâncă cu plăcere. Zărul ce rămâne după scoaterea urdei se numeşte fişt şi se dă la porci şi la câini, câteodată îl beau şi bolnavii de plămâni, care vin la munte, de fac cură de zăr. Caşul se aşează în teancuri, puse în butoaie sub nişte pietre mari şi grele, unde stau 5-6 zile, de se dospeşte. Caşul dospit, baciul îl freacă pe un răvar, îl frământă până se făcea un aluat gros. Acesta îl sară şi îl bagă în burduşi. Urda sărată, de asemenea se bagă în burduşi.

Disciplina între ciobani era severă şi mare. Mânătorii capătă pălme, pumni şi chiar bâte de la toţi, dacă erau leneşi, mincinoşi şi neascultători. Toţi ciobanii sunt sub ascultarea vătafilor şi a baciului. De multe ori se întâmplau conjuraţii contra unuia sau altuia, care şi cădea jertfă. Îl găseau mort şi... gata. Mioarele bălaie îl plângeau, fluierul lui, pus în chiotoarea stâncii, îl tânguia, cum se spunea în balada „Mioriţa".

[1] Uluc, crep, troc (n. ed.)

Între anii 1840-1880, salariul sau plata unui mânător era de 2-3 oi pe an şi creştea în fiecare an cu câte 5-10 oi. Astfel, un cioban, la vârsta de 25-26 de ani, prin îngrijirea şi prin prăsirea oilor, reuşea să aibă între 500 şi 600 de oi în proprietate.

Ciobanii soholodeni, pe lângă meseria de păstori, îşi utilizau timpul cu diferite îndeletniciri, precum: cioplitul lingurilor de lemn, împestriţatul deosebit de frumos al bâtei ciobăneşti, al fluierului şi al furcilor de tors destinate nevestelor, fetelor sau logodnicelor, sau realizarea unor căpestre, frâie, pochii, bice împletite de piele şi gârbace.

Fiecare cioban lucra astfel de acareturi cu ani întregi şi când era de 24 de ani trebuia să-şi aibă frâul, căpăstrul, gârbaciul, pochiile la calul său de ginere, precum şi bâtă de corn, ghinţuită şi împestriţată.

Aceste unelte astfel lucrate ţineau un veac de om şi se lăsau şi moştenire. Lucrurile ciobăneşti erau o scumpă şi duioasă amintire pentru viaţa lor de oieri de odinioară.

Păstoritul şi folclorul despre oi

Locul de naştere şi leagănul poporului român au fost Munţii Carpaţi şi Munţii Apuseni. În aceşti munţi şi în podişul Transilvaniei, s-a scurs viaţa de păstori – păstoritul –, prima şi principala ocupaţie a românului. Sute de ani, păstorii soholodeni au urcat plaiurile pieptişe ale Bucegilor, bătătorite din tată-n fiu. Aici, în codrii şi în văile munţilor, păstorul soholodean şi-a împletit dorul, aleanul, bucuria şi amarul, veacuri de-a rândul. Păstorul român a închinat munţilor, codrilor, oilor şi stânelor toată puterea dragostei sale, pe care şi-a arătat-o în prima lui poezie poporală, exprimată în versuri şi cântec:

„Că mi-s mai dragi oile,
Decât toate fetele,
Cât de mândre ele ar fi,
Mie mi-s mai dragi munţii;
Munţii cei cu iarbă verde,
Că-n ei bine mi se şede". („Hore", de I.Fl. Marian)

Sau:

„Decât cu nevastă toantă,
Mai bine la oi pe coastă,
Decât cu nevastă hâdă,
Mai bine la oi pe zmidă". („Doine", de Jarnik Bârsan)

La rândul lor, fetele, jinduind după ciobani, spuneau:

„După ciobănel m-aş duce,
Că guriţa lui e dulce...
Mult mi-e dor, mămucă, dor,
De cel codru frăţior,
Şi de stâna cea cu oi,
Şi de cântec din cimpoi".

Într-un cântec de dor, ciobanul şi mândra lui dialogau astfel:

„– Eu plec, mândro, azi ori mâine,
Dorul meu la tin-rămâne.
– *Tu te duci, badeo sărace,*
Eu cu dorul ce m-oi face?
Tu te duci cu oile,
Eu rămân cu vorbele.
Tu te duci cu ciobanii.
Eu rămân cu duşmanii".

(V. Păcală, în „*Monografia comunei Răşinari*")

Un cântec din Munţii Bârsei:

„Foaie verde de ostaş,
Am iubit un ciobănaş,
Ce sara mi-aduce caş,
Dimineaţa urdă dulce,
Mă sărută şi se duce". (N. Oancea: culegere cântece din Braşov)

Desigur că *Ciobănaşul*, care se joacă şi în Sohodol, îşi are ca punct de plecare poezia cu acelaşi nume.

Ciobănaşul

„Măi ciobane de la oi,
Măi ciobane, măi,
Mută-ţi stâna lângă noi,
Măi ciobane, măi.
Că am şi eu două oi,
Măi ciobane, măi,
Să le păzim amândoi,
Măi ciobane, măi".

Ciobanul şi oile, fluierul şi doinele

Primii descălecători ai satului Sohodol (familiile Puşcaşu, jos în valea Sohodolului, şi familia Chiţu, sus pe Bradul-Înalt) au fost păstori şi crescători de vite, deci singura şi principala ocupaţie a lor a fost păstoritul, care s-a transmis din tată-n fiu. Astfel, băieţii de 15-16 ani, cum terminau şcoala, doar dacă o frecventau, deveneau ciobani alături de taţii şi fraţii lor. Ciobanul soholodean era obişnuit de mic să colinde cu oile sale coastele şi pădurile cu poieni şi pajişti înverzite şi să audă mereu cântecul păsărilor, behăitul oilor şi ecoul văilor, de îndată ce zilele calde şi însorite de primăvară se iveau. De asemenea, acesta era cuprins de dorul de oi, de stână şi de munte, cu alte cuvinte, de dorul de „ducă". Mereu nerăbdător şi cu gândul la plecare, el repeta „Doina primăverii", auzită şi învăţată de la alţii cu aceiaşi meserie.

Cântecul „Foaie verde, fir de nalbă" a fost învăţat şi de elevii şcolii din Sohodol, îndrumaţi de învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş. Acesta suna astfel:

„Primăvara mama noastră,
Ia zăpada de pe coastă,
Iarba verde să răsară,
Să ies cu turma pe-afară
Şi s-aud cucul cântând,
Să-mi vadă oile păscând.

Frunză verde, foi şi-o fragă,
Ia treci, iarnă, mai degrabă,
Să mă văd în primăvară,
Să mai ies în munte iară,
S-aud brazii vâjâind,
Bacii oile mulgând,
Ciobanii din frunză cântând.

Aşa-mi cântă-un pui de cuc,
Să-mi las satu, să mă duc,
Cântă cucu-n vârf de nuc,
Vine-mi dorul să mă duc".

Zilele treceau repede şi astfel sosea sărbătoarea de Constantin şi Elena, sorocul ridicării oilor la munte. Ciobanii soholodeni, cu lucrurile şi îmbrăcămintea necesare pregătite din timp, din care nu lipseau fluierul, amnarul, cremenea, iasca, bâta, gluga şi sarica, îşi strângeau laolaltă oile şi, după ce s-au „grijit" (cuminecat) la biserică, cu cele sfinte şi preotul le-a dat binecuvântarea lor şi turmelor, şi-au luat rămas bun de la toţi cei dragi, îţi pornesc pe coasta muntelui, urmăriţi de privirile şi suspinele duioase ale mamelor, soţiilor şi iubitelor, care cu lacrimi în ochi, cântau:

„Te duci, dragule, cu oile,
Şi mă laşi cu dorurile,
Tu te duci, badeo sărace,
Eu cu doru-ţi ce m-oi face?"

Gândindu-se mereu la iubitul ei, parcă-l aude cântând, pe o veche melodie cătănească:

„Când aud cucul cântând,
Eu urc muntele oftând,
Şi de jalea mea cea seacă,
Toţi copacii mi s-apleacă.

Când sui vârful piscului,
Îmi văd drumul satului,
Îmi văd şi mândruţa mea,
Şi mi se rupe inima".

La acest strigăt de dor, mândra lui îi răspundea:

„Foicică de lalea,
Măi bădiţă, măi bădea,
Rog pe maica Precista,
Să mă facă păsărea,
Să ies înaintea ta,
Ca să-ţi sărut guriţa,
Să-mi mai ţie inima,
Până tu te-i înturna".

Amândoi, atât ciobanul din vârful muntelui, cât şi mândra lui din valea Sohodolului, erau mistuiţi de acelaşi dor şi de aceeaşi teamă. Astfel, suspinele şi cântecele lor erau atât de duioase şi sfâşietoare, fiecare din ei purtându-şi de grijă, ciobanul temându-se să nu-şi vadă mândra furată, adică măritată cu altul, iar fata gândindu-se să nu-şi vadă iubitul intrat în vreo nenorocire, adică răpus de vreo dihanie, căzut în prăpastie sau uitând de ea şi chiar părăsind-o.

Când dragostea era prea puternică, iar muntele nu prea departe, unii dintre ciobani coborau duminica în sat la horă sau la nuntă. În alte dăţi, mândrele lor, împreună cu alte femei din sat, mergeau sus la munte să-şi vadă iubiţii, ducându-le o dată sau de două ori pe vară, cel puţin, sare şi tărâţe pentru oi şi vite, cum, de altfel, se obişnuia în Sohodol. Cu această ocazie, întâlnirile erau prilejuri de destindere sufletească. Spre exemplu, o astfel de întâlnire între cei de sus, de la munte, şi cei de jos, era la Sfântul Petru (29 iunie), când proprietarii de vite date

pentru brânză veneau, după rânduiala făcută, să-şi ridice jumătate din brânza cuvenită pentru oi şi pentru vaci. În acea zi, oaspeţii obişnuiau să aducă pentru cei de la stână diferite daruri, care constau în tutun, ţigări, rachiu, pâine, ceapă, ardei, plăcinte, scoverzi sau croapfene ş.a. La rândul lor, baciul şi ciobanii îi primeau pe vizitatori, oferindu-le din produsele stânii. Dacă vizita se nimerea într-o duminică sau într-o zi de sărbătoare, aceasta se transforma repede într-o petrecere cu joc şi voie bună, un fluieraş găsindu-se întotdeauna între ciobani, de multe ori acesta fiind chiar baciul.

Folclor, credinţă, datini, proverbe, zicători despre oi

Traiul permanent al soholodeanului în mijlocul naturii, departe de lumea oraşului, ferit de curentele stricătoare de suflete, şi în mijlocul unor animale blânde, a dat naştere unui cioban cu suflet bun, curat, unui om deschis la inimă, ospitalier, cinstit, credincios, blând şi bun la Dumnezeu. Despre aceste frumoase însuşiri sufleteşti ale păstorului ne vorbesc multe legende, cântece, colinde, datini, credinţe, proverbe şi zicători, care circulă în literatura scrisă şi nescrisă a poporului, unele dintre acestea fiind frecvente şi în zonă. Între acestea putem aminti cunoscutul colind „Trei păstori se întâlniră", care se cântă în comună, fiind învăţat de elevi în şcoală. Amintim aicea unele texte biblice, proverbe şi zicători privind unele animale şi vietăţi din gospodăria crescătorului de vite, frecvente şi în vorbirea localnicilor.

Vorbind despre oi: „Eu sunt păstorul cel bun şi cunosc oile mele şi ele mă cunosc pe mine (Biblie)", „Fii blând ca oaia şi curat ca porumbelul", „E blând ca un mieluşel", „Mielul blând suge la două oi", „Se duc ca oile în prăpastie, după una sar toate", „E deştept ca oaia (prostia cuiva) sau e prost ca oaia", „Oaia râioasă batjocoreşte turma întreagă", „Lup îmbrăcat în piele de oaie (om prefăcut, rău)", „Cine are oi, are stare (e avut)", „Oaia e bună, şi vie, şi moartă (tăiată), vie – ne dă lapte, lână, tăiată – ne dă carnea şi pieile", „Oaia şi pământul îţi dă de toate", „Oaia se făcea dar la înzestrarea căsătoriţilor, la botezul copiilor şi la tunderea copilului de 1 an (o mioară)".

Legendele vorbesc despre oi năzdrăvane (v. „Mioriţa"). Ciobanii credeau şi spuneau că oaia, înainte de culcare, îşi făcea cruce pe pământ cu piciorul drept.

Despre capre se spunea: „Sare ca o capră", „Umblă ca o capră, vioi, înţepat, cu capul sus", „E sprinten ca o capră (căprioară)", „Capra sare masa, iada sare casa".

Vorbind despre cai: Fiindcă Sohodolul era un sat de deal, cu drumuri grele, cu poteci strâmte şi pieptişe şi destul de puţin accesibile cu carul şi căruţa, singurul mijloc de comunica-

ţie cu alte sate era mersul pe jos şi cu calul. Când drumurile au devenit cu timpul mai uşor de folosit, tot calul a fost înhămat la căruţă sau la sanie, alături de perechea de boi mici, înjugaţi la car, care era uşor, din lemn şi anume construit pentru deal.

Multă vreme, calul a adus servicii preţioase soholodeanului, toate transporturile şi deplasările în sat şi în afara lui fiind făcute numai cu ajutorul acestuia. Calul îşi transporta stăpânii la Bran la târg (miercurea şi sâmbăta), la moară, la stână la munte, la judecătorie la Zărneşti, la piaţă cu produsele proprii (lână, brânză, fasole, zeichi sau dimii), în vizită la neamuri, la nunţi şi în alte sate. Trebuie să spunem că chemarea la nuntă se făcea de către „chemători" călări. Întâmpinarea personagiilor înalte, precum episcopul sau ministrul, se făcea de un banderiu de călăreţi. Prin 1960, în Sohodol, mai aveau cai cu căruţe câţiva săteni, negustorii de poame (produse proprii), pentru transportul şi comercializarea acesora, precum şi unii stăpâni de munte, pentru deplasările lor la stâni.

De existenţa calului sunt legate unele datini, proverbe şi zicători frecvente în Sohodol. Dintre acestea putem aminti următoarele:

Datini: În ziua de Sfântul Toader, fetele mergeau în grajdul cailor, atingeau cozile cailor cu făn, zicând: „Sfinte Toadere, fă să crească cosiţele fetelor cât cozile cailor".

Calul e un animal inteligent, isteţ, el îşi cunoaşte stăpânul, îi cunoaşte gândul. Stăpânul, de asemenea, trebuie să îşi cunoască calul, să ştie să-l conducă, altfel îl nărăveşte.

Proverbe-zicători: „Nu da hăţurile din mână, adică nu te lăsa dus de nas", „Ţine-l în frâu, nu-l lăsa de capul lui" (copilului obraznic), „Ţi-a venit la hăţ – struneşte-l!", „Umblă ca mânzul după iapă", „Sare ca o iapă" (unei fete care joacă urât, sărind), „Cal de poştă" sau „Cal de bătaie" (omul pus la corvoade multe), „Nici cal, nici măgar" (de nici un fel), „L-a făcut din cal, măgar" (l-a degradat), „L-a legat, ca pe calul de gard" (îl duce de nas), „Dezleagă calul de la gard" (rezolvă chestiunea într-un fel oarecare), „Vezi cai verzi pe pereţi" (aiurează, spune poveşti, prostii), „Face din ţânţar armăsar" (măreşte lucrurile, se laudă), „La paştele cailor" (niciodată), „Paşti, murgule, iarbă verde" (aşteaptă tu mult şi bine), „Calul bătrân nu se mai învaţă la buiestru" (unui greu de cap), „Umblă după potcoave de cai morţi" (umblă în zadar), „Calul de dar nu se caută de dinţi" (mulţumeşte-te cu ce ţi s-a dat în dar), „Bate şaua, să priceapă iapa" (îi dă să înţeleagă), „Mănânci, calule, grăunţe?" (întrebi dacă-ţi place), „Boii ară şi caii mănâncă" (unul care munceşte şi altul ia folosul).

În basme: se vorbeşte despre cai năzdrăvani, care mănâncă jăratic şi merg ca vântul şi despre cei care vorbesc cu stăpânul.

După mersul iute şi viociunea sa, calului i se dădea numele: Şoimu, Vântu, Viforu, iar după culoarea pe care o are i se spunea: Suru, Murgu, Roibu sau Pântenogu.

În colindul „Pluguşorul" se vorbeşte despre cai năzdrăvani.

Cavaleria forma armata de elită a poporului român şi a dus lupte grele, care s-au soldat cu multe victorii asupra duşmanilor. Astfel, în numeroase oraşe din ţară întâlnim statui cu voievozi călare, precum: Ştefan cel Mare la Iaşi, Matei Corvin la Cluj sau Avram Iancu, în 1848, în fruntea moţilor. De asemenea, putem vorbi despre numeroase cântece şi doine în care calul sau murgul este pus în scenă. Spre exemplu, putem aminti „Cântecul Moţului" („Hi, la deal, murguţule,/ Să trecem hotarele..."). Acest cântec şi altele au fost învăţate de elevii şcolii primare din Sohodol la îndemnul învăţătorului Ioan A. Puşcariu.

Vorbind de boi şi vaci: „Boişorii (boulenii) mei", „Văcuţele mele" – aşa îşi alinta sohodoleanu animalele de casă, pe care le creşte şi le îngrijeşte cu dragoste, pentru folosul pe care îl are de la ele. Înainte-vreme, când în Sohodol nu se făcea prea multă agricultură, oierii târlaşi ţineau herghelii de cai şi cirezi de vite mai mult pentru comerţ. Astfel, boii erau vânduţi nemţilor, italienilor şi englezilor pentru carne şi piei, iar localnicii îi ţineau pentru trebuinţele gospodăriei, dar şi pentru înzestrarea copiilor care urmau să se căsătorească.

O gazdă bună era acel gospodar care dădea fetelor şi feciorilor, la căsătorie, 1-2 perechi de boi şi cai, 1-2 vaci şi mai multe oi. Situaţia materială a soholodeanului se aprecia după vitele şi turmele de oi pe care le avea. Lipsa acestora era considerată un semn de sărăcie şi calicie, iar bogaţii cu calicii nu se încuscreau. „E un calic şi de neam prost, nu-mi dau fata după el", spunea mama fetei. Aceeaşi sentinţă se dădea şi fetei sărace. Această situaţie, să-i spunem, cvasimulţumitoare s-a menţinut până în anul 1886, data introducerii interdicţiei de trecere a vitelor peste graniţa româno-ungară. În urma acestei oprelişti, numărul vitelor s-a redus simţitor în Sohodol, locuitorii fiind nevoiţi să ţină numai numărul de vite şi de oi absolut necesar pentru întreţinerea agriculturii şi a gospodăriei sărăcite.

Pentru creşterea animalelor de casă, soholodenii au fost siliţi şi au reuşit ca timp de 30-40 de ani să cumpere circa 1000 de jug. terenuri de păşunat şi fâneţe de la saşii din Râşnov. Aceste terenuri se învecinau cu Râşnovul la drumul de pe muchia hotarului dinspre Răsărit. Soholodenii lipsiţi de vechea ocupaţie (oieritul) s-au apucat cu toată seriozitatea de agricultură şi de creşterea vitelor. Desfiinţându-se oieritul şi, odată cu el, ciobănitul, mulţi tineri au lucrat pentru saşii din Râşnov, Cristian şi Codlea, unde au învăţat multe, deoarece oamenii din aceste localităţi erau foarte pricepuţi în problemele legate de agricultură şi creşterea vitelor. Întorşi acasă şi muncind cu sârguinţă, ei înşişi au devenit plugari pricepuţi, buni crescători de vite şi posesori ai unor cunoştinţe solide de pomicultură. Această din urmă îndeletnicire au învăţat-o de la învăţătorul Aron Puşcariu (între anii 1877-1910). Astfel, pomicultura le-a adus venituri frumoase şi multă bunăstare.

Munca sfântă a pământului şi a îngrijirii animalelor de casă, l-a înfrăţit pe plugarul harnic cu pământul şi cu vitele lui. De aceea, el a acordat animalelor toată atenţia necesară, le-a făcut adăposturi şi le-a păzit de animalele sălbatice. Stăpânii lor le-au pus nume frumoase, poporul le-a făcut legende, proverbe şi colinde, poeţii le-au făcut poezii, iar copiii le-au cântat la şcoală.

Astfel putem aminti aici următoarele:

„Trageţi voi, boi dinainte,
Că voi sunteţi cei de frunte;
Trageţi vorbă de tânjeală,
Că voi sunteţi cei de fală".

Pluguşorul

„Mâine anul se-nnoieşte,
Pluguşorul se porneşte,
Pluguşor cu şase boi,
Pluguşor mândru de noi.
Hai mânaţi, măi!

Boii, boii *dinainte*,
Cu corniţe poleite,
Boii, boii din mijloc,
Cu corniţele de foc.
Hai mânaţi, măi!

Boii, boii de la roate,
Cu corniţe îmbelciugate,
Boi în coade codâlbei,
Să aibă gazda parte de ei.
Hai mânaţi, măi!".

În rândurile ce urmează vom reda *Colindul vitelor,* denumit „Ce-i mai bun pe-acest pământ?":

„Ce-i mai bun pe-acest pământ?
Nu-i mai bun ca boul bun,
El îţi trage brazda neagră,
Şi ne face pâinea albă.

Ce-i mai bun pe acest pământ?
Nu-i mai bun ca un cal bun,
El, calea de nouă zile,
Ţi-o călca în două zile.

Ce-i mai bun pe acest pământ?
Nu-i mai bun ca oaia bună,
Ea cu brânză te hrăneşte,
Şi cu lână te-ncălzeşte.

Noi umblăm să colindăm,
Vouă gazde vă-nchinăm,
La mulţi ani cu sănătate,
Că-i mai bună decât toate".

Aceste versuri se găseau în manualele după care învăţau în trecut elevii din Sohodol.

Datini: În Sohodol, mireasa cu „terfele" (zestrea) ei este transportată la casa mirelui cu un car cu 2 sau 4 boi. Înainte-vreme, în Sohodol, în afară de cele 2-3 sau mai multe jugăre de pământ date ca zestre, boii (1 pereche), vaca (sau vacile) şi oile făceau parte obligatorie din zestre fetei sau a feciorului.

Credinţe: La ţară se credea că o căsătorie e fericită atunci când soţii aduc în căsnicie vite multe şi bani mulţi. Dar uneori această credinţă era dezavuată de zicala „Sutele mărită slutele".

Strigături:

„Boii-s buni şi bade-i plac,
Dar cu ciuma ce mă fac?
Boii-s buni şi bună vere,
Dar mândra nu-i cu plăcere.
Mai bine rămân sărac
Şi să-mi iau una pe plac,
Decât cu avere mare
Şi-n casă cu supărare."

„Are sluta şase boi,
Mândra mea n-are nici doi,
N-are mândra nici o vacă,
Numai ochii ei să-i placă,
Nu dau ochii mândrei mele,
Nici pe boi, nici pe viţele".

Zicători: „Boul este un animal prostuţ şi răbdător: Tace şi trage", „E prost ca o vacă", „E o vacă încălţată", boul reprezintă prostia, de aceea unui om mai nătâng i se spune: „E un bou!", „Măi, boule" (prostule), „O ţine una, ca boul", „Greu de cap, ca boul", „Boul are limbă lungă şi nu poate vorbi" (când n-ai voie să vorbeşti totul), „Nu mi-s boii acasă" (sunt supărat), „Unul ţine cea şi altul trage hăis" (neînţelegere în căsnicie sau între tovarăşi), „E o vacă de muls" (un om bun, exploatat de alţii), „A înţărcat bălaia" (când s-a isprăvit izvorul de venit).

Ghicitori: „Încârligate, îmbârligate, pe vârful dealului aşezate" (coarnele boului), „Patru merg, patru stau" (picioarele boului, vacii), „Patru vamă dau" (ţâţele vacii).

Despre porc, care reprezintă tipul murdăriei şi al lăcomiei, există, de asemenea, numeroase locuţiuni folclorice, dintre care putem aminti următoarele: „E murdar/ e lacom/ e obraznic ca un porc." „Eşti un porc/ mă, porcule", „E un porc de câine", adică e un mişel, un om fără ruşine, „Dă năvală, ca porcul la albie" (la luat), „Are nas de porc" (e obraznic, îl înfrunţi

şi el tot insistă), „Îşi bagă nasul în tot locul, ca porcul" (e obraznic, lacom), „Mânca-te-ar porcii, neruşinatului", „Cine se amestecă în tărâţe, îl mănâncă porcii" (cine se întovărăşeşte cu oameni răi, păţeşte ruşine), „N-am păzit porcii împreună" (nu suntem de o seamă, nu suntem per-tu)", „Mână porcii" (când horcăie dormind) sau „Mănâncă porceşte" (urât).

În gospodăria soholodeanului se găseau şi numeroase păsări, precum găini, cocoşi, curci, curcani, ici-colea bibilici, porumbei, raţe şi gâşte, pe lângă vale. Păsările de casă se creşteau pentru ouă şi pentru carnea lor fragedă şi gustoasă, iar porumbeii îi prăsesc copiii, îndeosebi, pentru drăgălăşenia lor. Porumbelul este simbolul curăţeniei şi al isteţimii. În trecut, aceştia erau întrebuinţaţi în mesagerie (trimiterea de scrisori).

De neamul păsărilor de casă sunt legate diferite legende, tradiţii, credinţe, datini, şi locuţiuni folclorice. Cocoşii prin cântecul lor vesteau venirea zorilor şi deşteptarea. Astfel, ciobanii şi ţăranii, probabil, după un obicei rămas de la romani, împărţeau timpul nopţii după cântatul cocoşilor: întâiul cântat era miezul nopţii, al doilea cântat era ora trei, iar al treilea cântat era când apunea „găinuşa" (luna) de pe cer şi răsărea luceafărul de dimineaţă – vestesc ivirea zorilor, se face ziuă. Atunci se spunea: „Se crapă de ziuă". Cocoşul era considerat ceasornicul satului. Este interesantă contagiunea cântatului cocoşilor între ei, unul de la altul în tot satul. Este şi credinţa că cântatul cocoşului alungă duhurile rele, de aceea prin unele locuri, la noi în Sohodol nu, mai ales în localităţile cu reformaţi, pe vârfurile caselor se punea un cocoş de tablă. Probabil că reformaţii tot pentru acest motiv pun pe turnul bisericii un cocoş în loc de cruce.

Zicători: „Găina care cotcodăceşte seara, dimineaţă n-are ou" (despre un lăudăros, care se laudă înainte că va face şi nu face), „Se culcă odată cu găinile" (i se spune unui somnoros care se culcă devreme), „Fură ouăle de sub cuşcă" (despre un hoţ isteţ – băiat), „E mândru şi înţelept ca un cocoş" (unui înfumurat), „Se bat ca doi cocoşi" (despre doi care se bat), „Nu-mi cântă cocoşul pe gardul tău" (n-am nevoie de tine), „În casă cântă găina, nu cocoşul" (unde femeia porunceşte în casă), „S-a suit găina în vârful grămezii" (cheltuitorului cu bani mulţi), „A ajuns puiul mai deştept ca găina" (cel mai tânăr dă sfat celui mai în vârstă), „Are orbul găinii" (celui care nu vede bine), „Mândru ca un curcan" sau „Se umflă ca un curcan" (se mândreşte), „Stă ca o curcă plouată" (cuiva care este molatic, pleoştit sau necăjit), „Râd şi curcile de el" (a ajuns de batjocură), „Umblă ca o raţă" (umblă cu mers urât, legănat), „I-a băgat o raţă-n traistă" (l-a înspăimântat), „Raţă pe varză" (o mâncare bună), „Strică orzul pe gâşte" (cheltuieşte bani pe lucruri nefolositoare), „Boboc de raţă sau de gâscă" (pui mic de raţă, gâscă), „Are mama un boboc de fată sau băiat" (o fetiţă frumoasă sau un copil mic foarte frumos), „Toamna se numără bobocii" (bobocii de raţă şi gâscă sunt gingaşi şi se prăpădesc

uşor până se fac mari), „Fac gălăgie, ca nişte gâşte" (unor fete zgomotoase), „Toată pasărea pe limba ei piere" (când cineva, prin limbuţia sa, se dă de gol, spune secretul).

Povestea cu cocoşul roşu era lungă şi o spunea bunicul nepoţilor. În Munţii Apuseni există un munte care se numeşte Găina şi acolo se întâlnesc în fiecare an feciorii pentru a-şi căuta o ursită. De asemenea, pe cer poate fi admirat un grup de stele denumit „Cloşca cu pui sau Găinuşa", iar tezaurul „Cloşca cu pui" care s-a descoperit la Pietroasa. Cocoşul tatii, cocoşul mamei, puiul mamei, puiul tatii sau puişorul bunicii sunt dezmierdări frecvent utilizate în Sohodol. Mama avea şi un cântec special pentru copilul ei:

„Frunză verde de bujor,
De-aş avea un puişor,
Mi l-aş lega de picior,
Şi l-aş oprì de la zbor.
Pui, pui, pui,
Vino-n cuşcă să te-ncui,
Puişorul a zburat
Şi cu lacrimi m-a lăsat.
Pui, pui, pui".

Pe lângă ce am amintit mai sus, putem enumera şi următoarele: cocoş de munte (sălbatic). Spunem: creasta cocoşului sau coada cocoşului, piciorul cocoşului. La puşca veche cu cremene avea un cocoşel.

În localitatea Sohodol s-au păstrat şi unele zicători, precum: „Ce nu poţi să pui ca să stea în cui?" (oul), „Casă văruită nicăieri nu-i găurită" (oul), „Ce se naşte neînsufleţit din însufleţit şi însufleţit din neînsufleţit?" (găina şi oul), „La trup sunt uşor şi fără aripi zbor?" (fulgul), „O găină pestriţă, duce vorba lui Gheorghiţă" (scrisoarea), „La cap pieptene, la trup pepene, la coadă secere, la picioare răşchietoare?" (cocoşul).

Despre ouăle roşii împestriţate există numeroase legende, deoarece în cărţile de citire, din care au învăţat la şcoală şi mulţi sohodoleni, erau citate acestea (mai ales la Paşti, când românii creştini păstrează vechiul obicei de a avea ouă roşii şi ouă încondeiate, împistrite pe masă):

„După ce l-au răstignit pe Iisus, Maica Domnului a venit pe Golgota, la crucea lui Iisus, cu un coş cu ouă, să-l dea soldaţilor, ca să o lase să-l ia pe Iisus de pe cruce, să-l pună în mormânt. Maria a pus coşul lângă cruce şi a început să plângă cu amar. Voind să ia coşul să-l dea soldaţilor, o picătură de sânge a picat din rănile lui Iisus în coş şi îndată toate ouăle din coş s-au înroşit. Soldaţii au luat şi ei câte un ou roşu, să aibă şi ei un semn despre cea din urmă minune a lui Iisus Christos. De atunci, a rămas obiceiul ca să se înroşească ouă de Paşti".

„În ziua în care a înviat Domnul Christos, o fată care ducea nişte ouă într-un coş şi care aflase de învierea lui Christos, întâlnind nişte evrei, le-a spus acestora că Christos a Înviat. Evreii, râzând, au spus: „Atunci va învia Christos, când ouăle din coşul tău se vor face din

albe roşii." Uitându-se fata în coş, a văzut că ouăle sunt roşii. În amintirea acestei minuni se înroşesc ouă de Paşti."

În Sohodol, ca şi în alte părţi, există numeroase datini. Astfel, s-a împământenit obiceiul ca, după întoarcerea de la Înviere, toţi ai casei, mici şi mare, să mănânce „paşti" (anafură sfinţită) şi să ciocnească ouă roşii. La ciocnirea ouălor, cel care loveşte oul spune: „Christos a Înviat!", iar cel care primeşte lovitura spune: „Adevărat a Înviat!". De asemenea, există credinţa, totuşi deşartă, că cel care a spart oul este mai tare, adică trăieşte mai mult decât celălalt.

Alte îndeletniciri

După cum am arătat mai sus, prima ocupaţie a sohodolenilor a fost păstoritul. De pe urma creşterii oilor şi a vitelor, de pe urma căruia şi-au dus traiul, relativ în mod satisfăcător până pe la sfârşitul secolului al XIX-lea, când, din diferite cauze pe care le vom aminti mai jos, păstoritul s-a desfiinţat, iar creşterea oilor şi a vitelor s-a redus la strictul absolut necesar gospodăriei: 1-2 cai, 1 pereche de boi, 1-2 vaci cu lapte, 10-30 de oi, 1-2 porci şi câteva păsări de casă. Principalele motive care au dus la această situaţie au fost: în anul 1864 – împroprietărirea în Vechiul Regat, în anul 1878 – Războiul de Independenţă, în anul 1886 – închiderea graniţei româno-ungare.

Pe lângă motivele expuse mai sus, şi alte cauze au contribuit la constrângerea sohodolenilor de a-şi căuta refugiu în alte îndeletniciri: păstoritul şi ciobănitul au fost îngrădite şi restrânse, păstoritul şi ciobănitul nu au mai constituit o ocupaţie şi un mijloc suficient de existenţă, agricultura era puţin practicată, din cauza slabei productivităţi a pământului.

Astfel, mulţi sohodoleni, atât bărbaţi, cât şi femei, în afară de cei care se angajau ca ciobani şi văcari la văratul oilor şi al vitelor în munţii Bârsei, Săcele, Buzău, Trei Scaune sau Făgăraş, de dincoace de graniţă, îşi părăseau gospodăriile, din primăvara până toamna, şi lucrau ca zilieri pe terenurile agricole ale saşilor din Ţara Bârsei (din Râşnov, Cristian, Vulcan, Ghimbav sau Codlea) sau pe cele ale boierilor din „Ţară". De aici se întorceau acasă istoviţi, cu feţele pârlite de soare, supte, şi cu buzele şi mâinile crăpate, iar în spate cu o traistă de mălai şi cu câteva economii cu care abia reuşeau să-şi ţină casa până la primăvară. Mulţi dintre tineri se angajau ca servitori cu anul la saşi. Erau dese cazurile când familii întregi, cu fete şi feciori, plecau în „Ţară", la Bucureşti, la Ploieşti, la Piteşti, la Târgovişte şi în alte oraşe, unde lucrau ca servitoare (fetele) şi ca băieţi de prăvălie (feciorii). Unii, prin destoinicia lor, deveneau comercianţi cu prăvălii proprii şi cu situaţii materiale bune. Alţii studiau şi ocupau func-

ţii în statul român. Între aceştia îi putem aminti pe unii dintre membrii familiilor Puşcariu, Babeş, Petric, Aldea, Toma, Ivănoiu sau Bălăban. Spre exemplu, din familia Puşcariu s-au stabilit în „Ţară" următorii: Valeriu Puşcariu – inginer, Nicolae Puşcariu – inginer silvic, Emil Puşcariu – profesor universitar, Joe Puşcariu – inginer, Ioan Puşcariu – tâmplar, Gheorghe şi Ioniţă Puşcariu – comercianţi.

Din celelalte familii amintite mai sus, îi putem enumera pe următorii: Ioan G. Babeş – director de fabrică, Aldea, Toma, Ivănoiu şi Bălăban – comercianţi.

Toţi aceştia au devenit cetăţeni români. Unii dintre cei care au plecat de tineri s-au reîntors acasă pentru a-şi face serviciul militar şi a nu fi consideraţi dezertori. Acasă se mai întorceau şi cei care reuşeau să strângă nişte sume de bani cu care, în localitatea Sohodol, îşi întemeiau case şi gospodării noi, prin intermediul căsătoriilor.

Între timp, în Munţii Bârsei, în Bucegi şi în zona din jurul acestora, s-a început exploatarea pădurilor de brad, prin tăieri masive. Sohodolenii, care erau nemulţumiţi de ocupaţia de servitori şi de munca sărăcăcioasă de zilieri pe terenurile străinilor, au părăsit, în parte, aceste îndeletniciri silnice şi s-au dedicat noii meserii apărute, care presupunea tăierea copacilor în Munţii Bucegi din apropierea Sohodolului. Oamenii lucrau alături de „granerii" italieni, deosebit de pricepuţi în această meserie, aduşi aici de antreprenori. La început, bărbaţii sohodoleni tăiau brazii, însă datorită isteţimii lor şi însuşirii meşteşugului de la „granerii" italieni, au devenit ei înşişi conducători de lucrări şi chiar antreprenori, câştigând din această îndeletnicire destui bani cu care puteau să-şi cumpere pământ de la saşi în hotarul Râşnovului, unde şi-au construit case noi şi frumoase.

Tăierea pădurilor în Munţii Bucegi a durat câţiva ani. Terminându-se exploatarea pădurilor, unii dintre sohodoleni au continuat această meserie în munţii vecini (la Zărneşti, Făgăraş şi în Buzăul ardelean). Câţiva dintre ei au pătruns până în Munţii Maramureşului, fiind solicitaţi deoarece li se dusese vorba că sunt meşteri pricepuţi în tăiatul pădurilor.

Toate aceste încercări de noi îndeletniciri s-au făcut timp de peste 30 de ani, între 1886-1918. Dacă aceste munci le-au adus sohodolenilor puţine câştiguri materiale şi doar ceea ce era necesar pentru o existenţă modestă, în schimb, profitul principal obţinut de ei a fost acumularea experienţei în practicarea agriculturii şi în creşterea animalelor în mod raţional. Vecinii saşi i-au învăţat toate aceste lucruri şi, astfel înzestraţi, sohodolenii s-au apucat de treabă cu mai mult sârg, pe propriile terenuri, aşa cum au făcut, dar la scară mai mică, atunci când s-au aşezat pe aceste meleaguri. De asemenea, s-au ocupat şi cu creşterea raţională a vitelor şi cu pomicultura, artă pe care au învăţat-o în şcoală de la dascălii Leontin Puşcariu 1862-1867) şi Aron Puşcariu (1877-1910), care, la rândul lor, au fost pomicultori şi agricultori model în localitatea Sohodol.

Agricultura şi pomăritul în Sohodol

În Sohodol, practicarea agriculturii şi-a luat începutul curând după aşezarea pe aceste meleaguri a primelor familii. Pe măsură ce tufişurile şi pădurea erau tăiate şi poienile lărgite, o parte din teren a fost lăsat pentru păşunatul animalelor de casă, o parte a fost închis cu gard pentru grădina de zarzavat şi de pomi din jurul casei, iar o parte mai mică era săpată şi semănată cu cartofi, orz, ovăz, secară şi, mai târziu, cu grâu de primăvară şi de toamnă şi cu secară. Agricultura a luat avânt după desfiinţarea oieritului cel mare, odată cu închiderea graniţei în 1886, cât şi după părăsirea muncii de zilier la alţii (saşi) şi la exploatarea pădurilor şi mai ales după efectuarea comasaţiei pe hotarul Râşnovului, în 1904, în urma căreia sohodolenii, care cumpăraseră de la râşnoveni multe terenuri mărunte, resfirate în hotarul Râşnovului, îşi adună diferitele parcele, comasându-le în trupe de 5-10-20-30 jugăre.

Prin hărnicia lor şi cu cunoştinţele în ale plugăriei câştigate de la vecinii saşi, în timpul când mulţi dintre sohodoleni lucrau la ei ca servitori ori zilieri – sohodolenii cu pământuri pe hotarul Râşnovului s-au apucat de treabă, au tăiat tufişurile de pe terenurile lor, le-au arat şi le-au semănat, ajungând, în scurt timp, să-şi producă bucatele necesare pentru întreţinere. Astfel, aceştia nu au mai fost siliţi să-şi cumpere produse din alte părţi, în afară de porumb, care, din cauza climei reci, nu s-a cultivat în localitate.

Uneltele de care s-au folosit pentru puţinele lor semănături primii plugari sohodoleni au fost: sapa, hârleţul, plugul de lemn, şi abia mai târziu, după anul 1842, s-a întrebuinţat plugul mixt de lemn (gindeiul şi coarnele) şi fier (cormanul şi talpa).

Iosif Puşcariu (1835-1922), în cartea sa „*Povestirile lui Moş Barbă-Albă*", p. 42, ne spune: „Cel dintâi brănean, care, prin 1842, a tras cea dintâi brazdă, a fost popa Ioan Puşcariu, tatăl meu, preot în Sohodol (1798-1871), care, văzând la popa românesc din Râşnov un plug, şi-a tocmit şi el, să-i facă un sas meşter un plug nou şi o grapă şi mergând la popa Nan din Râşnov, acesta l-a învăţat cum să umble şi să are cu plugul, cum să semene şi cum să grape. Aducând aceste unelte în Sohodol, după ce mai întâi a tăiat un pâlc de pădure, ce se afla în ograda sa şi după ce a scos rădăcinile copacilor, l-a arat cu greu, şi semănând pe acest pământ virginal şi îngrăşat cu frunzele topite de sute de ani, a luat o recoltă atât de îndestulătoare, încât această încercare l-a îndemnat să continue cu această îndeletnicire a plugăritului. În anul următor a arat alt loc curăţat de pădure şi l-a semănat. A încercat apoi şi nenea dascălu, fratele popii, iar după el şi cantorul şi gocimanul şi pe rând toţi sătenii".

Astfel, terenul păduros din sat a fost desfiinţat şi înlocuit cu unul liber pentru păşunat, pentru arat şi pentru grădini de pomi. Între timp, acesta a fost completat cu terenul cumpărat de la saşii din Râşnov şi cu hotarul Râşnovului.

Astfel, după vreo 200 de ani, prin 1930, localitatea Sohodol avea ca şi proprietăţi următoarele: pe teritoriul Sohodolului 1620 jug. st (939,60 ha), pe teritoriul Râşnovului 1301 jug. st (754,58 ha), munţi cu pădure şi păşuni 1922 jug. st (1114,76 ha).

Putem afirma că în total comuna deţinea, la acea dată, 4843 jug. (2808,94 ha). Din acest total, cam 1400 jug. erau pământ cultivabil, 90 jug. grădini, iar restul fâneţe şi păşuni.

Solul era argilos-gălbui, sărac în humus şi greu de lucrat. Pe timp secetos, era tare ca fierul şi bulgăros, iar pe timp de ploaie era cleios şi apos. De aceea, necesita îngrăşăminte multe, pentru a putea produce ceva. În Sohodol se cultivau: grâu de primăvară şi de toamnă, secară, orz, ovăz, cartofi, cânepă, in (flos), legume şi zarzavaturi.

Porumbul nu era cultivat din cauza climei. Recolta în cereale era, de obicei, deficitară. Uneltele de lucru care predominau erau: plugurile uşoare, grapele de lemn, tăvălugul, sapele, hârleţele, coasele, secerile.

Maşini agricole nu existau, din cauza terenului accidentat. În Sohodol, până în anul 1948, au existat două batoze, care erau proprietate particulară, însă în acel an au trecut în proprietatea statului. Treieratul se făcea, până în 1948, la casele gospodarilor, apoi după această dată, la terenuri colective. Înainte de 1948, acolo unde batoza nu putea fi transportată, îmblătitul bucatelor se făcea cu îmblăciul. Tot cu îmblăciul se îmblăteau bucatele şi în vremea când nu existau în comună batozele particulare. Înainte de introducerea batozelor particulare, mânate cu benzină, un timp oarecare au funcţionat o maşină de îmblătit şi o vânturătoare, ambele mânate cu forţa braţelor. Aceste două maşini erau proprietatea sohodoleanului Aron Chiţu-Franga. Îmblătitul cu îmblaciul se făcea în aria şurei, iar grăunţele rezultate erau vânturate cu lopăţica în aria şurii, aruncate din fundul ariei spre poarta ariei (a şurei) sau vânturate cu ciurul mare, ridicat în sus, în bătaia vântului, afară în ogradă, pe procoave întinse pe pământ.

Înainte de a fi semănate sau duse la moară, grăunţele de grâu erau alese pe masă în timpul iernii. Cele alese, înainte de semănat, se dezinfectau cu o soluţie de apă de var şi piatră vânătă.

Agricultura şi folclorul

Agricultura are şi ea, ca şi celelalte ramuri despre care am amintit mai sus, folclorul său alcătuit din legende, poezii, colinde, datini, obiceiuri, zicale şi proverbe, creaţii proprii poporului nostru şi moştenite de la strămoşii daci şi romani. De la înaintaşi am preluat meşteşugul plugăriei şi colindul „Pluguşorul", pe care romanii îl cântau la început de an, la 1 martie (romanii aveau anul de 10 luni, din martie până în decembrie), iar noi îl cântăm la 1 ianuarie. Mai târziu, anului romanilor i s-au adăugat încă 2 luni (ianuarie şi februarie), acesta devenind universal pentru toate popoarele lumii.

În Sohodol, de anul nou, se cântă unele colinde de către copiii mai mici, precum:

Pluguşorul

„Mâine anul se-nnoeşte,
Pluguşorul se porneşte,
Pluguşor cu şase boi,
C-aşa-i datina la noi.
Mânaţi măi, hăi, hăi!
C-am *plecat să colindăm,*
Pe la case să urăm,
Brazdă neagră să tragem,
Bob de grâu să semănăm.
Mânaţi măi, hăi, hăi!
Iarna-i grea, omătul mare,
Semne bune anul are,
Semne bune de belşug,
Pentru brazda de sub plug,
Mânaţi măi, hăi, hăi!
Nemerim la astă casă,
Casă mândră şi frumoasă,
La mulţi ani cu sănătate,
Şi la vară cu bucate.
Mânaţi măi, hăi, hăi!".

Copiii mai mari şi flăcăii spuneau un „Pluguşor" mai lung.

În şcoala primară nr. 1 (de la biserica veche din Sohodol) copiii au învăţat cântecele:

Plugarii

de D. Kiriac

„Cu plăvanii de la jug,
Port în ţarini mândrul plug,
Hăi, hăi, hăi, măi!

Dragi mi-s boii, câmpul drag,
Brazde-adânci de-a lungul trag,
Hăi, hăi, hăi, măi!".

Trageţi voi boi

„Trageţi voi boi din-nainte,
Că voi sunteţi cei din frunte".

Este important să amintim aici şi câteva datini. Astfel, la strămoşii noştri romani, începutul aratului se făcea, cu mult fast, de toţi plugarii, la 1 martie. Prima brazdă se trăgea de însuşi conducătorul statului (împăratul sau consulul). Potrivit aceluiaşi obicei, şi la noi, românii, dar numai în unele locuri (în satele de la şes), unde câmpul era comasat, ieşirea plugarilor se făcea în grup, cu binecuvântarea preotului, care făcea sfeştanie pe câmp, stropea cu apă sfinţită plugarii, boii şi ţarina. În Sohodol, plugarul zicea la început de lucru „Doamne, ajută!" şi îşi făcea semnul crucii pe pământ cu „coderiştea" biciului, iar sunetul clopotelor de la gâtul boilor (cailor), trosnetul biciurilor şi strigătul de îndemn al plugarilor („hăis" şi „cea") aminteau de colindul „Pluguşorul".

Plugăria, zicea ţăranul, era o muncă binecuvântată şi sfântă, care îl lega pe acesta de pământul său, aşa cum spunea şi poetul Vasile Alecsandri:

„Sfântă muncă de la ţară,
Izvor sacru de rodire,
Tu legi omul cu pământul,
Într-o dulce înfrăţire".

Da, pământul e mama noastră, el ne hrăneşte şi tot el ne primeşte în sine. Omul, recunoscător pentru toate acestea, îşi plecă genunchii acestui pământ şi se închină.

Iubirea pentru pământul natal o exprimă foarte plastic poetul George Coşbuc, prin gura soldatului de război, muribund, care îi spune camaradului său de arme şi, totodată consătean, atunci când acesta se întoarce în ţară: „Pământul ţării să-l săruţi şi pentru mine".

În Sohodol, sunt foarte uzitate următoarele expresii sau zicători: „Tare ca pământul" (când nu vrea să spună, să divulge), „L-a făcut una cu pământul" (l-a bătut, l-a zdrobit rău), „Să-i fie ţărâna uşoară, că mâine suntem oale şi ulcele", „Mâncate-ar pământul!, mă mir cum te mai rabdă pământul sau cum nu se cufundă pământul cu tine, blestematule!" (blestem), „Noroc şi belşug" (spune sohodoleanul când închină şi bea), „Noroc să ne dea Dumnezeu şi ploaie la vreme!", „Noroc şi sănătate şi la vară bucate!", „Pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele noastre" zice omul când bate piatra sau potopul, îneacă ţarina sau când e secetă mare, „S-a dat pe brazdă" (s-a cuminţit), „Ce semeni culegi, semeni vânt, culegi furtună", „E sărac lipit pământului" (n-are nimic), „Îi merge plugul" (îi merge bine), „E de la coarnele plugului" (e plugar, om simplu), „E om de paie" (om neajutorat, fără prea multă valoare), „Mi-am aprins paiele pe cap" (mi-am făcut de lucru, amestecându-mă unde nu trebuia), „Tace ca porcul în cucuruz" (nu zice nimic, deşi aude şi ştie), „Ei, ce-o să-mi facă? Doar n-o să-mi ia boii de la plug!" (vina nu-i mare), „Boii ară, caii mănâncă" (când unul munceşte şi altul profită de munca aceluia).

Pentru frumuseţea acestor relatări, trebuie să amintim şi o ghicitoare: „Un strigător, patru trăgători, un râmător" (plugul, 4 boi, plugarul).

Pomăritul şi folclorul

Începând cu anul 1862, datorită şcolii bune şi a învăţătorilor ei, Leontin Puşcariu (1862-1867), care va deveni mai târziu preot, şi Aron Puşcariu (1877-1930), sohodolenii au deprins tehnica pomăritului şi cultivarea, cu succes, a pomilor fructiferi, mai întâi în grădina şcolii şi apoi în propriile grădini. Astăzi, locuitorii acestor meleaguri au grădini pline de pomi de tot soiul, de pe urma cărora, în anii roditori, realizează venituri frumoase prin comercializarea fructelor. În anul 1930, grădinile de pomi ocupau un teren de 90-100 jug., circa 52-58 ha.

Într-o grădină se găseau mai multe feluri de pomi de diferite soiuri, precum: meri, peri, pruni, cireşi, vişini, gutui şi nuci. Astfel, putem vorbi despre soiuri văratice (care se coc vara) şi soiuri tomnatice (care se coc toamna). După nume, avem: mere – dulci, văratice, ale untu-

lui, panavrigi, vinete, vinete vărgate, creţeşti, popeşti, scorţoase, sunătoare, pietroase, botul oii, sălcii, paraschiveşti, domneşti, ţigăneşti, roşioare, brustureşti, botane, aureşti (parmen aurii), rubine, împăratul Alexandru, pătule, london pepin, ionatane şi buicăne; pere – gălbioare, ale fănului, ale zahărului, negre, mălăieţe, ale piperului, pepeneşti (văratice), pergamute, prescurăriţe, holţine, înecăcioase, verzişoare şi Maria Luiza (tomnatice); prune – zarzăre, verzişoare (văratice), dulci, strâmbe-acre, turceşti (tomnatice); cireşe albe-galbene, vişine şi nuci.

Cele adaptate şi climatizate regiunii de deal, care rodesc mai bine şi se menţin până primăvara târziu, sunt soiurile băştinaşe (indigene) şi foarte important este faptul că pot fi cultivate şi în zone mai puţin prielnice.

Fructele pot fi lovite de diferite boli şi atacate de omizi, de insecte şi chiar de intemperiile vremii (ceaţă-burhai rece, bruma timpurie şi uneori grindina). Împotriva omizilor şi a insectelor era indicată stropirea pomilor cu soluţii insecticide, operaţie care se face în mod obligatoriu de către agentul agricol. În Sohodol, pomii rodeau alternativ, un an da, altul nu, însă, dacă erau bine îngrijiţi, săpaţi, gunoiţi, curăţaţi, stropiţi şi păziţi de frig, puteau rodi în fiecare an şi acest lucru era în folosul pomicultorilor.

Toamna, merele culese cu mâna erau sortate după varietăţi şi depozitate pe paturi în pivniţe curate, unde unele soiuri se păstrau până în luna aprilie şi chiar până când puteau valora mult, între 5-10 lei kg. Merele mărunte, căzute şi scuturate, erau zdrobite cu teascul, fiind folosite la vin sau erau pisate şi puse în putină, să fermenteze, pentru a se face ţuică în cazane speciale, denumite alambicuri. În Sohodol, între anii 1900-1930, astfel de cazane, care erau proprietate particulară, se găseau în număr de 16 bucăţi şi funcţionau sub supravegherea şi cu aprobarea organelor de finanţe, proprietarii plătind impozite. Mulţi sohodoleni le foloseau pentru a fierbe ţuica proprie. În timpul Republicii Populare România, în urma unor dispoziţii, cazanele de fiert ţuică particulare s-au desfiinţat, acestea intrând în patrimoniul statului. Odată cu acestea s-a desfiinţat şi fabricarea particulară a ţuicii în Sohodol. Astfel, din merele căzute şi mici se făcea vin, oţet sau marmeladă.

Din prune se făcea lictar şi marmeladă, se puneau la murat sau se uscau la „slaniţă", iar din cireşe negre amare (pădureţe) şi din vişine se făceau dulceaţă, vin şi vişinată.

Datini:

1) În seara de Sfântul Vasile (de Anul Nou) gospodarul cu însoţitorul său – femeia sau un copil – cu toporul în mână, merge în grădină, oprindu-se la pomii care nu prea rodesc, îi ameninţă cu toporul, zicând: „Mărule, faci mere ori te tai?". Însoţitorul răspunde în locul mărului: „Lasă-mă, nu mă tăia, că voi face roade";

2) Când cineva mănâncă primul fruct din roada anului respectiv, zice: „Măr nou în gură veche" (să fie cu noroc);
3) Când cineva primeşte fructe în dar, spune: „Să-i fie de sufletul cui i-a pus" (pomii). „Să-i fie pomană cui i-a pus";
4) La nuntă, se face „măr", o creangă de măr împodobită cu turte şi mere, purtat de vornicul în fruntea convoiului la biserică şi înapoi la casa şi masa mirelui. De asemenea, se face „măr" şi la înmormântări sau la pomeni;
5) Colindătorilor, în seara de Sfântul Vasile şi de Crăciun, li se împart mere;
6) Sohodoleanca are frumosul obicei de a-şi trata oaspetele la plecare cu câteva mere frumoase;
7) În Sohodol se cântă colinda cu „Florile dalbe, flori de măr", „Ici în zori, ici în grădină, mărul cu florile dalbe" sau „Sus în poarta Raiului, florile dalbe sunt de măr.

Zicători frecvente în Sohodol: „Soacră, soacră, poamă acră,/ De te-ai coace, cât te-ai coace,/ Dulce tot nu te-i mai face!", „Merele putrede strică merele bune", „Şcoala face pe omul om, iar altoiul pe pomul pom", „L-a bătut măr" (bine, rău), „Treanca-fleanca mere acre" (cel care flecăreşte), „Mărul nu cade departe de pom" (copiii seamănă cu părinţii), „Să-i dai mură-n gură" (de-a gata), „Pică pară mălăeaţă în gura lui Nătăfleaţă" (de-a gata), „Măr frumos, pe dinăuntru găunos" (un om roşu la faţă, dar bolnav), „Se prinde, ca nuca-n perete" (vorbă nepotrivită).

Ghicitoare: „Primăvara veseleşte,/ Vara umbreşte,/ Toamna nutreşte,/ Iarna încălzeşte,/ Poftim de ghiceşte." (pomul).

Grădina de legume şi folclorul

Gospodina sohodoleancă avea rezervat într-o parte a bătăturii, în apropierea casei, un mic teren pentru grădina de legume necesare pentru alimentaţia casei, ca: varză, ceapă, usturoi, morcovi, pătrunjel, mărar, ardei, roşii, dovlecei, cartofi, fasol, linte etc.

Zicători legate de legumele din grădină, frecvente în Sohodol: „Frica păzeşte bostanii", „Doi pepeni într-o mână nu se poate" (sinonim cu: Nu poţi şedea pe două scaune în acelaşi timp), „L-a scos din pepeni" (din sărite, l-a necăjit), „E un frige linte" (zgârcit), „A sfeclit-o" (a păţit-o), „E roşu ca sfecla" (s-a înroşit de ruşine sau de observaţia făcută lui), „I-a

dat cu ardei la nas" (l-a necăjit), „Are cap de dovleac" (e prost), „Cap la tine, nu dovleac, ca la orişicine", „Se fasoleşte" (se laudă).

Ghicitori: „Puse-i una,/ Găsii nouă,/ Puse-i nouă,/ Găsii nouăzeci şi nouă" (cartofii). „Port cămăşi nenumărate,/ Tot pe mine îmbrăcate" (varza). „Este o coconiţă/ Cu 12 rochiţe./ Când începe a se dezbrăca,/ Toţi încep a lăcrima" (ceapa).

Grădina cu flori şi folclorul

La capătul casei dinspre răsărit (sau dinspre drum), sub ferestrele casei mari, de obicei, tânăra gospodină şi fetele ei, au grijă să nu lipsească grădiniţa de flori de tot felul, ca: busuiocul, magheranul, lemnul Domnului, bujorul, gherghina, garoafa, coprinelue, crinul, gura leului, tămâiţa, trandafirul, liliacul ş.a. Iar din ferestrele casei nu lipsesc ghivecele cu muşcate şi cercelici, dar nici oleandrii de pe foişor. Sohodolencele iubesc florile şi le cultivă, atât pentru frumuseţea culorilor, cât şi pentru mirosul lor dulce şi parfumat, dar şi pentru întrebuinţarea lor la diferite ocazii. Femeiele duc la biserică flori pe care le pun la icoane, unde se închină sau la căpătâiul mormântului, alături de luminiţe aprinse pentru cei morţi. Fetele care merg la joc au în mână un bucheţel cu flori, în cosiţă o garoafă, iar feciorul o floare în pălărie sau la butonieră.

La Sfântul Gheorghe (23 aprilie) se pun în poartă „armindeni" (frunză de mesteacăn şi fag), la Paşti se pune la poartă brad, la Sânzenii (24 iunie) copiii strâng flori de câmp, cu care făc buchete şi cununiţe, iar la Ispas (Ziua Eroilor – Înălţarea Domnului) se pun la poartă ramuri de fag şi coroane de flori la mormintele eroilor. Coroane de flori de aduc şi la înmormântări. Coriniţe de flori se dau la examen elevilor distinşi, buchete de flori oferă copiii mamei, tatălui şi profesorilor la aniversarea zilelor de naştere sau a numelui. Flori se pun şi la lumânarea care se aduce la mort.

O mare şi folositoare întrebuinţare se dau florilor şi plantelor medicinale, ceaiurilor, cataplasmelor, prafurilor, la pregătirea multor medicamente.

Cu nume de flori şi „foaie verde" se încep mule cântece şi colinde: „O! brad frumos", „Florile-albe", „Busuioc verde pe masă" etc. Se spune: „Are ochi ca mura" (negri); „Obraji ca bujorii"; „Alb ca crinul"; cineva „E în floarea vârstei"; „Are o floare de fată" (frumoasă); mama îi spune fetei: „Garofiţă, bujorul mamei"; „S-a veştejit ca o floare" (se spune unui bolnav sau unui mort); „Asta-i floare la ureche" (un lucru uşor, fără rost sau o bagatelă); „Cu o floare nu se face primăvară"; „Câtă frunză şi iarbă" (mult).

Busuiocul este floarea dragostei şi aducătoare de noroc şi de aceea, în fiecare „casă mare", la grindă sau la o icoană, se găsesc buchete de busuioc. Tot din acest motiv (norocul),

mama sau fata, pe ascuns, rupea un fir de busuioc al popii, când vine cu botezul (la Bobotează şi la Ziua Crucii) pe la casele oamenilor.

Sunt atâtea poezii poporale, chiuituri, strigături şi cântece cu „vorbe" de flori, ca: „Busuioc verde pe masă, rămâi gazdă sănătoasă" (colind), „Florile dalbe sunt de măr" (refren de colind); „Frunză verde lămâiţă,/ Colo-n vale-n poieniţă,/ Este o dalbă garofiţă"; sau „Câte flori pe deal în sus,/ Toate cu badea le-am pus..."; „Nu mă blestema să mor,/ Că nu ţi-am rupt florile,/ Nici mărgăritarele"; sau „Foaie verde fir de nalbă,/ Răsai lună mai degrabă" etc.

Cântecele de mai sus şi multe altele de acest fel, au fost învăţate de elevii şcolilor din Sohodol de la învăţătorii lor Ioan A. Puşcariu, Eugen Babeş, Nicolae Petric şi Simon Petric.

Multe flori au legendele lor, aşa cum sunt: *Floarea soarelui, Floarea reginei, Rochiţa rândunicii, Lăcrămioarele* şi *Nu mă uita.*

Zicători: „Ce-a fost verde, s-a uscat, ce-a-nflorit s-a scuturat".

Sohodoleanul strângea flori mirositoare, precum busuiocul, siminicul, izma, sulfina, levănţica sau cimbrişorul, pe care le usca, le freca în palme, pentru a mirosi frumos în camere, sau le punea între haine. Unele dintre flori se întrebuinţau pentru „dresuri" de faţă, ca: apa de trandafiri, de liliac, de pelin sau de crin, sau se foloseau la pregătirea vopselelor pentru firele de „tort", bumbac sau lână.

Cap. V – Industria casnică

Datorită vieţii simple şi modeste a sohodolenilor, trebuinţele lor erau limitate. În cea mai mare parte, acestea erau satisfăcute prin hărnicia lor proprie, în cadrul ocupaţiilor casnice. În aproape fiecare gospodărie existând un număr oarecare de îndeletniciri practice. Erau timpuri când întreaga îmbrăcăminte şi încălţăminte, precum şi multe dintre obiectele casnice şi economice (de la coada toporului până la construcţia casei), erau produsul mâinilor harnice ale gospodinei şi gospodarului sohodolean. Astfel se explică faptul că în Sohodol multă vreme nu s-au putut încetăţeni meseriaşi profesionişti străini. Abia în deceniile ultime s-au ivit aici 1-2 pantofari, 1-2 tâmplari şi câţiva dulgheri localnici. Singura şi cea mai bine reprezentată ocupaţie casnică în Sohodol, şi cea mai veche, era *mica industrie casnică* cu meşteşugul torsului, ţesutului şi cusăturilor cu pui, râuri şi altiţe de cămăşi, ii, fote, ştergare, ştergărele ş.a. Până nu demult, aproape în fiecare gospodărie se găsea furcă de tors, roată de depănat şi războiul de ţesut. Vechimea industriei casnice, de altfel, se împleteşte cu viaţa pastorală şi cu agricultura, care au pus la îndemâna gospodinei materia brută (lâna, cânepa şi inul) pentru a o prelucra şi industrializa pentru nevoile proprii gospodăreşti.

Pentru edificarea cunoştinţelor tinerilor cititori ai acestei lucrări, care, poate, nici n-au avut posibilitatea să vadă modul de desfăşurare a lucrărilor despre care vom vorbi mai jos, redăm pe scurt fazele de prelucrare ale lânii, cânepii şi inului, până ce aceste materii devin apte pentru folosirea la confecţii.

Lâna se tunde de pe oi, se spală de uruc (materia grasă din lâna oii) cu apă caldă, se clăteşte cu apă rece şi, după ce se usucă la soare, se alege după culoare, se scarmănă cu mâna, apoi se scoate părul cu ajutorul pieptenilor, făcându-se caierul, care se leagă pe furca de tors şi se toarce pe fus. Firele de pe fuse se deşiră, făcându-se gheme. Când se cere firul în două (mai gros) pe ţevi (ţăi) mici, făcute din soc, care, aşezate în suveică, servesc la ţesut. Firele de pe ţevi se întrebuinţează pentru bătătură. Firele întinse în război, pe două suluri, poartă numele de urzeală şi sunt mai subţiri decât băteala. Firele toarse pentru urzeală se fac gheme, iar de pe gheme se trec pe mosoare, iar de pe mosoare se urzesc cu urzitoarea sau alergătoarea pe gard, afară, sau pe vancină în cameră sau în podul casei sau subşopul polatrei, rezultând firele pânzei şi stofei. Firele pânzei se învelesc pe sulul din urmă al războiului, iar capul firelor urzelei, rămas liber, se trece prin iţe şi prin spată, adică se „măvădueşte" şi apoi se leagă de fuscei şi de sulul din faţă cu nişte sforicele, adecă „îi prinde gura pânzei". După această lucrare, urmează îndată începerea ţesutul, cu suveica prevăzută cu „taia" (ţava) învelită cu „bătătură",

bineînţeles după ce au fost rânduite şi celelalte lucruri ale războiului – aşezarea vătalelor, a „iepelor", a zăvorului, a cârceilor, fusceilor etc.

Prin ţesut se obţine pânza, stofa, postavul, zeichile şi dimiile, care sunt subţiri şi deslânate. Pentru îngroşarea stofei şi dimiei, acestea sunt duse la „chiuă" (piuă), unde se pioreşte. Aici, ţesătura se împătureşte în două în lungimea ei, se aşează într-o troacă, unde se toarnă peste ea întâi apă rece, apoi apă caldă. Păturile se bat cu ciocanele, câte două la fiecare oală. Într-o parte, aceste ciocane sunt cioplite în formă de trepte, cu scopul de a întoarce ţesătura pe toate părţile şi, tot sucindu-se în oală, să fie bătută peste tot. În urma acestor lovituri, ţesătura se îngroaşe (se strânge) şi devine stofă bună pentru confecţionare. Durata pioritului este 12-24-48 de ore (cam 2 zile). Ţesăturile de stofe rămân în piuă o zi, zeichile, postavul, dimiile pentru cioareci – două zile. Lungimea ţesăturilor după piorit, scade la aproape jumătate (din 80 de coţi rămân 45 de coţi). După piorit, ţesăturile se spală bine cu săpun şi apă caldă, se uscă, apoi se întrebuinţează după destinaţia lor. Straiele, saricile şi procaiţele, ca să le scoată părul şi să le îngroaşe, se duc la dârste. Aceasta era prelucrarea lânii, cel mai preţios şi nelipsit articol din casa gospodarului sohodolean.

Prin înfiinţarea maşinii de prelucrat lână (în Bran) – „daracul" –, s-a uşurat mult munca în gospodărie. Lână spălată era dusă în Bran, la maşinile de lână care aparţineau familiilor Stoian şi Danko, unde era scărmănată, se făcea caier şi se torcea în diferite grosimi (după cerere). Cele mai multe gospodine, scoteau lâna din maşină caier, iar torsul îl realizau singure acasă, în timpul iernii.

Cânepa, inul (flosul) *şi bumbacul* reprezentau articole tot atât de importante şi întrebuinţate din vechime în gospodăria sohodoleanului. Gospodina, primăvara semăna seminţele de *cânepă de vară* şi *de toamnă*. *Cânepa de vară* creştea mai înaltă şi avea numai floare, pe când cea de toamnă rămânea mică şi producea şi seminţe. Când cânepa de vară înfloreşte, se îngălbeneşte şi firele se plecacă unele spre altele (când „se adună la vorbă" cum spune poporul), se culege, se face „mănuşi", se punea în picioare să se usuce, câteva zile. Apoi, vârful cu floare se freacă în mâini, iar mănuşile se aşează în „topchile" (bălţi de la marginea apelor curgătoare) sub bolovani şi după 7-8 zile de stat în apă, cânepa se „topeşte", adică tulpinele se înmoaie. Apoi cânepa topită se scoate afară, se întinde la soare, răzimată de gard, pentru a se usca bine. Când e uscată, cânepa se melinţă şi se dă „în trăgătoare" pentru a se curăţi de „puzderii" (partea vârtoasă a tulpinei), rămânând numai firele subţiri, care sunt strânse în fuioare. Pentru definitivarea curăţirii, fuioarele se trag prin piepteni şi prin „hechel" şi, la urmă, se perie cu peria de păr de porc. În urma acestor lucrări, rezultă *fuiorul* cel fin, *feştila* şi *cârlţii*. Din feştilă şi cârlţi torşi şi prefăcuţi în fire se ţes saci şi procoave. Fuiorul curăţat se leagă pe furca de tors şi se torce firul pe fus în grosimea cerută, adică mai subţire pentru urzeală şi mai gros pentru băteală.

Toamma, când *cânepa de toamnă* (sămânţa) e coaptă (când „se rânjeşte", cum spune poporul), se culege, se face claie – câteva zile –, pentru ca să se răscoacă, apoi se întinde pe loc, în picioare, câteva zile, pentru ca să se usuce. Când s-a uscat, se bate floarea mănuşii cu maiul, pe un procov, pentru recoltarea seminţei. Mănuşile scuturate se duc la topchilă (topilă), de unde, după două săptămâni, se scot, procedându-se la celelalte lucrări ca la cânepa de vară. Fuiorul de cânepă de vară e mai moale şi se întrebuinţează la ţesutul pânzei mai fine, din cânepa de toamnă se ţese pânză groasă de cearceafuri (lepedeie) mai groase, procoave, saci, străjace etc. Pânza de groasă se face din urzeală de fire, iar bătătura din fire toarse din cârlţi.

Inul (flosul) se recoltează la sfârşitul verii, când e galben (copt). Prelucrarea inului e aceeaşi ca a cânepii de toamnă, cu deosebirea că în topilă rămâne numai o săptămână. Inul se prelucrează şi singur, dar, de obicei, se amestecă cu cânepa de vară, în părţi egale. Amestecul se realiza astfel: se lua ½ şi ½ de fuior de in şi de cânepă, se scarmănă împreună, se face un caier şi se toarce în acelaşi fir. Din ţesătura acestui amestec rezultă o pânză mai fină, bună pentru articolele de lingerie.

Bumbacul se găseşte gata prelucrat, în prăvălii, ambalat în pachete de 3-4 kg şi compus din sucituri şi sculuri. Din bumbac se ţese pânză, fie singur, fie amestecat cu cânepă de vară – în părţi egale –, bumbacul servind ca urzeală, iar cânepa ca bătătură. De observat că, pentru ca urzeala de cânepă să nu se rupă în cursul ţesutului, cânepa se „mânjeşte", adică se înmoaie într-o soluţie făcută din tărâţe de grâu, sare, sodă, unsoare şi cenuşă, toate firte la un loc. Pânza de bumbac curat e mai frumoasă şi mai durabilă decât cânepa.

Uneltele de ţesătorie sunt: războiul şi componentele lui: picioare, tălpi, blană, braţe, două suluri, vătale cu spată, iţe, găurar, amnar, slobozitor, iepe, natră, spaţ, vergele, fuscei, suveică (ţăi-ţeci) şi zimţi. Alte unelte de ţesătorie mai sunt: pieptenul de scărmănat, scaunul de piepteni, furca, fusul, druga, sucala, capra de depănat, vârtelniţa mare şi cea mică, răşchietorul, alergătoarea, vancina, învăltoarea cu căroaie, mosoarele, ţevile, suveica, roata de depănat şi de tors ş.a.

Prelucrarea pieilor

Pieile de animal erau prelucrate de cei pricepuţi în această meserie, deoarece procesul necesita o muncă foarte laborioasă. Astfel, pielea era bine spălată şi băgată în argăseală preparată din zăr, sare şi tărâţe de grâu sau de mălai. Pieile de miel, de oaie şi de viţel (vacă) se întindeau, cu pielea în afară, pe poarta şurii, pentru a se usca la soare. Apoi se întrebuinţau la confecţionarea căciulilor, a gulerelor şi la îmblănirea hainelor de iarnă, de către meşterii cojocari, dintre care erau câţiva şi în Sohodol. În vremurile când păstoritul în Sohodol şi în regiu-

nea Branului era în floare, iar materiile prime – lâna şi pieile – erau din destul, industria casnică era mult mai dezvoltată şi producţia acesteia întrecea trebuinţele locuitorilor, prisosul de zeichi, dimii, piei şi căciuli fiind comercializat, forma un mic izvor de venit. Pe atunci, fetele, alături de mamele lor, pe întrecute torceau să-şi facă „zestrea": *coseau iile cu râuri şi fluturi*, ştergarele şi batistele cu arnici şi bobinuri şi îşi ţeseau fotele cu fir de lânică de diferite culori, toate aceste în vederea mărituşului în perspectivă.

Mica industrie de casă, după cum am văzut, era săvârşită de femeile harnice sohodolence. La rândul lor, bărbaţii erau *la fel de harnici şi pricepuţi la toate*. Ei nu erau meseriaşi de profesie, însă toate lucrurile din gospodărie erau realizate, cu dibăcie, de mâna lor. Nevoia l-a învăţat pe sohodolean să fie şi lemnar, pentru a-şi putea construi sie-şi casă şi adăpost pentru vitele sale, dovedind multă iscusinţă în construcţia lor. Casele lor de lemn solide, *pridvoarele şi porţile vechi împodobite cu cioplituri şi sculpturi, ne arătau măiestria şi stăruinţa* lor în muncă. Mărturia îndemânării lor ne-o făceau şi crucile vechi de la răscruci de drumuri, cât şi mobilierul vechi din casă (scaune, unghiere, rame de la icoane ş.a.), apoi uneltele lui gospodăreşti – jugul, plugul, îmblaciul, războiul, fluierul şi bâta lui ciobănească încrustate *artistic şi tiparul sculptat al turlelor de caş făcut la stână*.

Din paie, sohodoleanul făcea snopi pentru acoperişul primelor case vechi şi coşniţe pentru albine, iar din lemnul bradului făcea şindrilă, bote, şiştare, crânte, hambare, lăzi de mireasă pentru haine, tronuri, paturi, blidare, cuiere, cruci mici pe case, cruci la morminte şi troiţe la răspântii de drumuri. Sohodoleanul îşi făcea plugul, grapa, carul, sania, cioacla şi uneltele de bucătărie: linguri, furculiţe, strachini, blide, troacă de pâine şi de mălai, steanduri şi putinee etc.

Din pielea oilor, sohodoleanul îşi face căciulă, pieptar, cojoc, opinci şi burduşe pentru brânză, iar din pielea vitelor: talpă şi încălţăminte.

În vremea oieritului, industrializarea şi comercializarea produselor lactate, de asemenea era practicată şi forma o sursă bună de câştig.

În vremea în care în Sohodol existau cazane de fiert ţuică (până prin anul 1950 existau 15-20 cazane), sohodolenii, din prunele, perele şi merele produse proprii fierbeau ţuică pentru casă şi pentru comercializare chiar.

Din mica industrie casnică, sohodolenii, dat fiind traiul modest şi cumpătat al lor, îşi puteau satisface aproape toate trebuinţele gospodăriei lor, putând chiar, după cum am văzut mai sus, să realizeze şi unele venituri, să-şi cumpere pământuri şi să-şi înzestreze copiii. Odată cu decăderea oieritului şi, cu el, şi a bunăstării economice şi, odată cu întinderea industriei mari şi cu înmulţirea fabricatelor acesteia, inclusiv a textilelor şi a manufacturilor, lucruri care au ajuns repede şi de-a gata pe preţuri mai ieftine în mâna sătenilor sohodoleni, industria de

casă-țărănească a început să decadă și, încetul cu încetul, să dispară chiar din multe gospodării ale sohodolenilor. Aproape toată lumea, bărbați și femei, tineri și bătrâni, au început să-și înlocuiască frumosul port românesc (cămașa albă și cioarecii, ia și fota) cu portul străin „nemțesc", molipsindu-se și de boala luxului, care s-a cuibărit în mai toate căsuțele Sohodolului. Părăsirea industriei mici casnice și boala luxului constituie o mare pagubă pentru sohodoleni.

Știind, deci, că înaintașii noștri sohodoleni (părinți, moși și strămoși) au putut să trăiască pe aceste coaste sărace numai datorită traiului lor modest și solid, numai datorită tăriei lor sufletești, hărniciei și muncii lor stăruitoare în practicarea creșterii vitelor și a oilor, în practicarea agriculturii, a pomăritului și a industriei casnice, știind că satul nostru e lipsit de orice alte venituri și de orice întreprinderi industriale, comerciale, fabrici etc., să se stăruie pentru practicarea unei agriculturi sistematice, pentru intensificarea unui pomărit rațional și reînvierea industriei casnice atât de folositoare.

Industria casnică și folclorul în Sohodol

În timp ce bărbații sohodoleni își petreceau majoritatea timpului de peste an mai mult cu păstoritul în munți sau pe Bărăgan, în păduri la tăiatul lemnelor sau la lucrarea pământului propriu sau al sașilor, conducerea gospodăriei și a familiei revenea în sarcina femeii. Ea avea grija de a-și crește copiii, grija de a-și îmbrăca casa cu țoale și pe ai casei cu îmbrăcămintea necesară – haine și albituri din produsele proprii – lână, cânepă și in. De aici, una din primele îndeletniciri, din cele mai vechi timpuri, a fost torsul lânii, cânepii și inului, pe care sohodoleanca și-l făcea în tot timpul când era liberă, ziua și noaptea, fie mergând pe drum, cu furca-n brâu, fie în căsuța ei, la gura cuptorului (a sobei), până în ceasurile târzii din noapte, la lumina slabă a opaițului sau a lămpii cu flacăra scăzută, în timp ce ai casei se odihneau liniștiți, sau în șezătorile din timpul iernii.

În șezătorile de iarnă, s-au născut multe creații folclorice (zicători, strigături, poezii și cântece), printre care și cele în legătură cu torsul, cu furca sau cu războiul.

Drept furcă de tors, sohodoleanca s-a servit de un simplu băț, cu un caier înfășurat în partea de sus, celălalt capăt fiind înfipt în brâu. Firul smuls din caier cu primele trei degete ale mâinii stângi, era răsucit și înfășurat pe fusul ținut cu primele patru degete de la mâna dreaptă.

Gândindu-se la soția sau la simpatia sa, lăsată acasă, în sat, ciobanul din vârful muntelui îi pregătea un băț pentru furca de tors – înflorit cu crestături sau cu aripi, pe care i-l aducea atunci când cobora din munte. Legenda spune că Baba Dochia a urcat la munte cu oile, torcând cu furca în brâu, iar Baba Vrâncioaia l-a întâmpinat pe Ștefan cel Mare, torcând în pragul casei.

Un colind spune:

„Căci Adam dac-a greşit,
Domnul din Rai l-a gonit,
Şi a ieşit Adam plângând,
Cu sapa pe umăr având
Şi Eva din furcă torcând".

Iată câteva frânturi de convorbiri şi fragmente de povestiri ce se puteau auzi aici mai înainte:

„– Ce mai faci, leică Marie?

– Ia, mai stau de furcă, maică!" răspundea bătrâna.

Şi când zice – stă, ea toarce. Toarce şi-n mers, toarce la drum, pe prispa casei, la poartă, în şezătoare, după vite la păzit; toarce seara, noaptea. Toarce mergând la câmp, cu traista cu mâncarea-n spate şi cu furca-n brâu. Furca a îmbrăcat pe om, furca a îmbrăcat casa şi pe toţi ai casei. Furca a pregătit zestrea fetelor. Cu furca îşi ţineau multe femei casa, torcând pentru alţii pe plată.

Legenda spune că şi Maica Domnului a tors şi că Ea este protectoarea femeilor torcătoare. Furca şi fusul sunt lucruri de la Maica Domnului, spun torcătoarele, de aceea grijesc şi cinstesc ele o furcă veche, păstrând-o pusă la grindă. Furca nu se împrumută bucuros, spunându-se că atunci se dă norocul din casă. Cât de mult e preţuită furca de tors prin unele părţi, ne-o arată sfatul lăsat ca un testament de leica Maria, când îi predă fiicei sale furca de tors: „Na, maică, furca asta veche. S-o păstrezi ca pe ochii din cap, ca pe o candelă aprinsă. Cu ea v-am luluit, cu ea v-am crescut. Să nu cumva să o puneţi pe foc sau să vă pue necuratul s-o tăiaţi. Pune-o colo sus la grindă sau în colţ după sobă. Maică, ţine minte vorbuliţa mea: banul li-i împrumuta, dar furca niciodată. Că-ţi dai norocul din casă".

Credinţe: una rămasă de la romani: „Viaţa este un fir tors de trei zâne: una toarce firul, a doua dă ursită noului născut în viaţă, iar a treia taie firul vieţii".

Alte datini: la Ovidenie (sărbătoarea din 21 noiembrie) se duceau la biserică fuioare din întâiul tors, ca să fie sfinţite de preot; când se năştea o fată, i se punea la cap furca, pentru a-i fi dragă furca şi torsul. Până nu demult, în Sohodol, era obiceiul să i se dea preotului, când umbla cu Crucea (la 14 septembrie) sau cu Botezul (6 ianuarie) pe la casele oamenilor, un colac şi un fuior de in sau cânepă.

Strigături:

„Am o mândră floare,
Doarme până la prânzul mare,
Când îi pomenesc de furcă,
Stinge lampa şi se culcă."

„Eu nu torc, mama nu toarce,
Câlţii şed prin boloboace,
Şi i-om toarce-n postul mare,
C-atunci e ziua mai mare."

„Când văd furca şi cu fusul,
Parcă văd lupu' şi ursu',
Când văd fusu' sfârâind,
Parcă-i ursul mormăind".

În oraţie de nuntă, se zice către mireasă:

„Cămăşuţă de fuior,
Să-ţi fie pe trupuşor,
Cămaşă mândră de in,
Să-ţi fie cheful deplin".

Proverbe şi zicători frecvente în Sohodol: „Are de furcă" = are de lucru mult, „A lega gura pânzei" = a începe o lucrare, „S-au încurcat iţele" = s-au încurcat treburile, s-a stricat prietenia, „Până în pânzele albe" = până la sfârşit.

La şezători şi la radio se putea auzi cântecele:

„Du-te, bade, şi te culcă,
Nu-mi mai ţine umbră la furcă"

„Toarce, lele, toarce, toarce,
Pân-ce badea s-o întoarce,
Eu fuiorul mi l-am tors,
Badea nu s-a mai întors" (muzica de T. Popovici)

„Colo-n vale la fântână,
Două fete spală lână".

Odată cu decăderea industriei de casă în Sohodol, aproape că au dispărut şi şezătorile de iarnă, atât de frumoase şi instructive, iar rezultatele acestor şezători – creaţiile folclorice privind îndeletnicirile diferite ale acestei industrii, se aud tot mai puţin în graiul poporului, în Sohodol.

Cap. VI – Comerţul şi căile de comunicaţie

Datorită faptului că vechiul drum comercial care lega Braşovul de ţările din Orient trece prin Sohodol şi, prin Bran, spre Câmpulung, sohodolenii şi brănenii au avut prilejul să participe la acest comerţ, care se făcea pe parcursul acestui drum. Astfel, încă din cele mai vechi timpuri, ei au practicat meseria comerţului, înlăturând accesul negustorilor străini în comunele brănene. S-au pripăşit doar câţiva cârciumarii-hotelieri saşi în centrul Branului (Lucaci, Kurmez, Pichel, Mühlbecher sau Ungart) şi vreo 2-3 pantofari, aduşi aici în serviciul castelului.

Ioan Moşoiu ne spune următoarele: „Cu toate că sohodolenii şi brănenii au trăit multă vreme ca iobagi ai castelului şi ai Braşovului, o parte din ei, totuşi, stăteau bine materialiceşte, datorită venitului ce le aducea ocupaţiunea lor – păstoritul, precum şi comerţul ce-l făceau aceştia cu Braşovul şi Câmpulungul, cu produsele industriei casnice: postavuri, dimii, zechi, lână, piei şi vite şi cu derivatele laptelui, brânzeturi, unt etc.".

Negoţul cu acestea era liber şi aici şi peste graniţă, până prin 1886, când, în urma războiului vamal iscat între Austro-Ungaria şi România şi sfârşitul acestuia cu închiderea graniţei pentru vite şi oi, negoţul brănenilor a stagnat mult din cauza taxelor vamale mari impuse pe mărfurile de import şi export peste graniţă.

Pentru a înconjura taxele vamale, multe produse mărfuri erau trecute prin vama cucului, ocolind punctele vamale, pentru care motiv, brănenii şi sohodolenii erau stigmatizaţi, în zeflemea, ca „profitori (hoţi) de două ţări". Aceasta a fost situaţia până la Unirea din 1918. După această dată, afacerile comerciale s-au intensificat, mai ales cu produse proprii. Negoţul cu aceste produse sohodolenii îl făceau în târgul săptămânal de vite din Braşov, ce se ţinea Joia la Obor cu vite, ar pentru celelalte mărfuri (fructe, păsări, ouă ş.a.), în zilele de târg săptămânal de Vineri, în piaţa mare, şi Duminica în piaţa Bran, în Prund-Schei, apoi Lunea în Zărneşti şi Duminica în Râşnov.

După Unire, s-a început să se facă negoţ de schimb între brăneni-sohodoleni şi munteni, aceştia aducând aici petrol, ţuică, zarzavaturi, porumb şi mălai, cumpărând, în schimb, cartofi, lână şi brânză. De asemenea, mai ales toamna, sohodolenii duceau în Regat cartofi, scânduri şi alte produse şi aduceau în schimb porumb, grâu, vin şi ţuică (pentru nunţi), făcând aprovizionări pentru casă, pentru întreg anul chiar.

Până nu demult, când industria casnică era încă în floare (până prin 1940), cele două târguri de ţară ale Branului, dar îndeosebi târgul cel mare de Sfântul Pantelimon (27 iulie/ 9

august), purtau şi o notă socială caracteristică pentru brăneni. Atunci, la târgul de la Sft. Pantelimon, de la mic la mare, tineri şi vârstnici, veneau la târg, unii ca să vândă sau să cumpere, alţii, mai ales tineretul, venea ca să se distreze şi să cumpere „puiul târgului" unul altuia, fetele să-şi expună costumele frumoase româneşti, rodul muncii mâinilor lor. Aceste târguri erau şi singurele prilejuri de a se întâlni oamenii unii cu alţii – „şusenii" (cei din Branul de Sus) cu „josenii" (cei din Branul de Jos), mulţi dintre ei rudenii, conşcolari la şcoala centrală din Bran, camarazi de armată sau de război (1914 şi 1941) sau tovarăşi de ciobănie. Atunci se aranjau diferite afaceri, iar între tineri legături de prietenie sau chiar urzeli de căsătorie. Un ştergărel cusut frumos, dat de fată feciorului în schimbul unei bentiţe împletite dată fetei de fecior, erau semnul de amintire al unei legături de dragoste sau de căsătorie chiar. (v. I. Moşoiu, o.c.) În felul acesta, târgul mare din Bran, de la „Pantelimon", era considerat o variantă a târgului de pe muntele Găina din Munţii Apuseni.

Ioan Moşoiu ne mai spune (o.c., p.63): „Legenda povesteşte că muntenii, voind a-şi schimba produsele cu brănenii (Moroeni), se întâlneau la bâlciuri (târgul mare), care se ţinea la Sfântul Ilie (20 iulie) pe un munte numit „Sintilie" (Sfântul Ilie), lângă comuna Fundata. Târgul, împreunat cu o sărbătoare păstorească la care se întruneau ciobanii risipiţi prin munţii din apropiere, dura câteva zile. Locul unde se ţinea târgul pe Sintilie este însemnat prin urmele vreunei fântâni, care ar fi fost săpată în acele vremuri. Aici în muntele Sintilie, până nu demult sohodolenii îşi vărau vitele, fiind bun de iarbă".

După mutarea târgului din Sintilie la Câmpulung, brănenii şi-au înfiinţat târgul mare în Bran-Centru, de două ori pe an: la Sfântul Pantelimon şi la Sfinţii Arhangheli (8 noiembrie) şi târgul săptămânal din zilele de miercuri şi sâmbătă.

Ioan Cavaler de Puşcariu, în lucrarea *„Fragmente din istoria bisericească a Românilor"*, v.III, p.120, ne spune: „Originea celor două târguri de săptămână vine de acolo, că până la 1836 linia de vamă mergea pe la Castel, aşa că nu se putea trece linia dintr-o parte în alta, fără lazaret de câteva zile (8-15) şi locuitorii situaţi din sus de vama din Bran, se întâlneau cu cei din jos de vamă, miercurea la barieră, la poarta de grădele a zidului, care traversa drumul şi apa Turcul la Sud de Castel (zidurile se văd şi astăzi), unde cetăţenii reciproc dădeau comenzi să li se aducă mărfuri de la Braşov şi invers de la Câmpulung, iar sâmbătă veneau de luau în primire mărfurile aduse".

Târgul săptămânal cu două zile s-a menţinut până la 1918, data desfiinţării graniţei. Apoi târgul se ţine numai miercurea.

De amintit, că în tot timpul cât vama a staţionat jos, lângă Castel, aceasta a avut o „contumaţie" sau „lazaret" (un local unde erau reţinute în observaţie, 1-2-8 zile, atât mărfuri-

le-tranzit, cât şi toţi cetăţenii care voiau să meargă din Branul de Sus şi Muntenia spre Braşov. Pe timp de boli contagioase, călătorii şi mărfurile erau afumaţi şi reţinuţi timp de 10-12 zile. Cetăţenii supuşi contumaţiei erau afumaţi dimineaţa şi seara în dormitoarele lazaretului. Celor reţinuţi li se dădeau mâncările prin două rânduri de grădele şi numai prin grădelele acestea puteau vorbi unii cu alţii.

Iosif Puşcariu, în lucrarea *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"*, spune că multă vreme, până la mutarea vămii de la Castel la Pajură, în 1836, cele 7 sate din Branul de Sus formau un teritoriu neutru, aparţinător mai mult României decât Ardealului, deşi gravitau spre Braşov. În 1836, când s-a mutat vama la graniţă la punctul „Giuvală", numit şi „Pajura", locuitorii acestor 7 state s-au revoltat şi, numai la stăruinţa protopopului Ioan Popasu şi la făgăduinţa că se va desfiinţa contumaţia şi că anexarea celor 7 sate şi mutarea vămii este numai provizorie, s-au mulconit şi s-au învoit să fie anexaţi la judeţul Braşov.

Numirea punctului vamal „Pajură" de la graniţă, derivă de la emblema Austro-Ungariei – o pajură (vultur) cu două capete.

La 1 decembrie 1918, data Unirii Transilvaniei cu România, vama s-a desfiinţat, frontiera româno-ungară de pe creasta Carpaţilor mutându-se la Tisa.

Între anii 1930-1940 erau în comuna Sohodol: 4 cârciumi în anexă cu mici băcănii, o băcănie, 2 lăptării cu maşini de lapte şi 12 negustori de vite, care comercializau în pieţele Braşovului animalele cumpărate în Bran şi în Muntenia şi în Moldova, obţinând profituri frumoase.

Pentru a veni în ajutorul populaţiei, în anul 1921, când specula cu alimente era destul de evidentă, la iniţiativa învăţătorului Ioan A. Puşcariu, s-a înfiinţat Cooperativa de Consum „Viitorul", înscrisă la tribunal, care făcea aprovizionarea populaţiei cu porumb, de care se simţea lipsă mai mult, în urma crizei economice urmată după Războiul I mondial. Prin cooperativă s-a obţinut şi arândarea Munţilor Cocora şi Lăptici, pentru Obştea de arândare din Sohodol. Între anii 1921-1927, Cooperativa de Consum a funcţionat sub conducerea învăţătorului Ioan A. Puşcariu, cu rezultate bune. Din lipsa concursului moral şi material din partea Federalei şi a Centrocopului, Cooperativa îşi încheie activitatea, restituind membrilor săi fondul social dublat şi donând fondul de rezervă de lei 3000, Cooperativei şcolare „Păstrarea", de la şcoala primară nr.1 (biserica veche) din Sohodol, învăţător I.A. Puşcariu.

În Sohodol, în practicarea comerţului se întrebuinţează măsurile metrice noi: metru, litru, kilogram şi multiplii şi submultiplii lor. Până nu demult în vechime, bătrânii vorbeau şi socoteau cu măsuri metrice vechi: în loc de metru era întrebuinţat *cotul* (1 cot = 0,66 m, 3 coţi = 2 m) la măsurat postav sau pânză; în loc de kilogram era întrebuinţată *ocaua* (1 oca = 1,250 kg, 4 oca = 5 kg) la măsurat brânză, lână etc., şi *litra* (1 litră = 0,3125 kg, 4 litre = 1 oca), în

loc de litru era întrebuinţată *ferdela* = dubludecalitru (20 l) şi *jumătatea de ferdelă* = decalitru (10 l) pentru măsurat grăunţe, mălai, cartofi şi *găleata* = 100 litre = 5 ferdele (1 sac plin). În loc de quintal (100 kg) se întrebuinţa *maja* = 100 kg, pentru măsurat fânul, paiele. Pentru măsurat terenul se întrebuinţau *stânjenul pătrat* = 3,597 m^2 şi *jugărul catastral* = 1600 stj^2 = 5755 m^2 = 58 ari.

În vechime, când nu prea se găseau ingineri hotarnici-topografi, pământul care era dat ca zestre copiilor se calcula: loc preţ de 1 cositor, de 2, 3 etc. cositori, adică: un teren (loc fânaţ) de un cositor echivala cu terenul ce îl putea cosi, într-o zi un om, cca ¾-1 jugăr. Măsurile noi pentru suprafaţă sunt arul (100 m^2) şi hectarul (ha) de 10.000 m^2.

Pentru măsurat lemnele tăiate pentru foc (1 m lungime) se întrebuinţa stânjenul pătrat, de cca. 4 m^3.

Căile şi mijloacele de comunicaţie

Pentru deplasări cu piciorul, cu calul şi cu vehiculele, căile de comunicaţie erau potecile, drumurile vicinale de pe muchia sau hotarul Râşnovului şi de pe muchia Branului, drumurile intermediare de pe coastele dealurilor, şoseaua judeţeană de pe valea Sohodolului via Tohanul Nou – Biserica nouă, cota Bălţatu-Bran la podul Porţii şi o porţiune din şoseaua naţională Bran-Braşov, de la podul Porţii, de 1,5 Km.

Toate drumurile vicinale şi potecile mai lungi au numirile lor proprii ca: drumul Buleştilor (I.N. Puşcariu-Bulea), drumul popii (Puşcariu), drumul lui Arsene (Reit), drumul Săveştilor (I. şi L. Dia), drumul lui Marin, drumul lui Letcă, drumul Bisericii nouă, drumul Cojoceştilor, drumul Reiteştilor, drumul lui Arhip (Puchiu), drumul Marginii, drumul lui Ivan ş.a.

Poteci: poteca bisericii (veche), poteca Voicuţii (spre islazul comunei Tohanul nou), poteca Mariei Popii (spre Bălăban), poteca Hermeneanului (spre Beşoaga, I.T. Roacşa-Bran), poteca lui Arhip (N. Solovăstru), poteca Branului (de la Şaramet la puntea Secării peste v. Porţii).

Aceste drumuri vicinale şi poteci intermediare fac legătura între cele patru drumuri lungi: drumul Muchea Hotarului, drumul Muchea Branului, drumul şoselei de pe valea Sohodolului şi şoseaua naţională Bran-Braşov.

Din cauza terenului accidentat, a pământului lutos, din lipsa de îngrijire şi indolenţei locuitorilor, starea drumurilor din Sohodol este rea. În afară de şoseaua judeţeană de pe vale care, în mare parte, este pietruită, cu şanţuri de scurgere şi podeţe şi bine întreţinută, toate drumurile vicinale sunt într-o stare rudimentară, strâmte de abia 2-3 m., nepietruite, neîngriji-

te, fără şanţuri de scurgere – drumuri greu practicabile. De aici şi viaţa grea ce o duc sohodolenii, din cauza acestor căi de comunicaţie necorespunzătoare şi în stare de plâns.

Circulaţia se face cu piciorul, cu calul, cu căruţa cu cai, cu care şi sănii cu boi, cu bicicletele, motociclete şi maşini uşoare şi autobuze. Comunicarea cu Braşovul, Râşnovul şi cu Uzina 6 Martie se face cu autobuzele, care pleacă de la staţiile Sfat, Bran, Tohanul-Nou, Tohanul-Vechi şi Râşnov.

Distanţele: Sohodol – Bran: 1-4 km, Sohodol – Tohanul-Nou: 4 km, Sohodol – Zârneşti: 8 km, Sohodol – Tohanul-Vechi: 7 km, Sohodol – Râşnov: 8 km, Sohodol – Braşov: 24 km.

Legătura directă, care era mai scurtă, între Sohodol şi comunele vecine (Poarta Bran-Predeal, Tohanul-Nou, Râşnov, Predeal şi Buşteni), se face prin potecí înguste şi drumurile vicinale. Tot pe poteci şi pe plaiuri se face suişul la stâni, în Munţii Bucegi.

Până la 1945, legătura poştală, telegrafică şi telefonică a localităţii Sohodol cu exteriorul se făcea prin oficiul PTTR Bran-Centru, care deservea toate comunele brănene, inclusiv Sohodol. Distribuţia poştei în comună, până la 1945, se făcea de către factorul PTTR, de trei ori pe săptămână, care ridica poşta de la oficiul PTTR Bran şi o se transpunea primăriei, iar aceasta, prin întimătorul ei, o distribuia duminica în amvonul bisericilor, odată cu strigările-comunicările oficiale ale primăriei. Telegramele şi citaţiile pentru procese erau înmânate în timp util de către întimătorul comunal. Din 1945, începând, distribuţia poştei se va face zilnic de către factorul PTT propriu al Sohodolului. Primăria, respectiv Sfatul Popular al comunei Sohodol, începând de la anul 1945, are legătură telefonică proprie cu exteriorul prin oficiul PTTR Bran-Centru.

Cap. VII – Viaţa economică şi situaţia financiară a Sohodolului

Impozitele. Bugetul comunal. Pentru întreţinerea administrativă a comunei, din timpuri vechi, s-au introdus impozitele – dăjdiile (dările, cum le numea poporul) – şi zeciuiala, plătite de sătenii iobagi. Ei plăteau dăjdiile la comună, cetăţii şi oraşului, statului; precum şi zeciuială din toate produsele, iar, pentru transportul lemnelor şi al produselor la Braşov, făceau zile de clacă şi robotă.

Cronicile timpului, însemnările şi jalbele ce se găsesc în Arhivele Cetăţii Bran şi ale oraşului Braşov, vorbesc cu prisosinţă de suferinţele poporului, de jaful neomenesc ce se făcea în averea locuitorilor şi de modalităţile barbare la care erau expuşi cetăţenii cu ocazia încasării dăjdiilor şi zeciuielilor, în cursul vremurilor trecute. Unele înlesniri, în ce privesc impozitele, s-au făcut abia către sfârşitul veacului trecut, când administraţia a trecut în mâna statului, care a stabilit impozitele în mod proporţional, după averea fiecărui cetăţean, şi când s-a desfiinţat iobăgia cu zeciuielile şi zilele de clacă şi de robotă nedreaptă.

În locul neomenos pentru neplata dărilor, s-a introdus procedeul „zălogirei" sau chiar vinderii obiectelor zălogite, pentru achitarea dărilor.

Până la 1945, pe lângă darea statului şi a judeţului, cetăţenii mai plăteau „aruncul" comunal şi prestau zile de „poştă" cu braţele şi cu carul (care aveau trăgători). Cei care nu făceau zile de poştă, plăteau zilele în bani. După 1945, s-au menţinut impozitele, iar în locul aruncului s-a introdus „autoimpunerea".

Situaţia materială a sohodolenilor era şi este şi azi în funcţie în primul rând de averea lor în pământuri şi vite, cât şi de hărnicia fiecărui gospodar în parte. Locuitorii Sohodolului, exceptând cei câţiva foşti oieri, stăpâni de munte (arândători), antreprenori de păduri şi pomicultori mai iscusiţi, în majoritatea lor sunt agricultori săraci (cu pământ puţin) şi puţini mijlocaşi (cu 10-20 jugăre). În Sohodol, mari proprietari nu au fost şi nu sunt şi foarte puţini cu depuneri în bănci (până la 1948). În schimb, erau mulţi sohodoleni debitori la bănci, cu banii luaţi împrumut pentru a-şi cumpăra o bucată de pământ, pentru a-şi face o casă sau pentru a-şi căsători vreun copil. Mulţi dintre aceşti datoraşi au fost înlesniţi şi ajutaţi de legea Conversiunii, din anul 1934 (legea Argetoianu), care le-a redus datoriile cu 50% şi achitarea restului în anuităţi timp de 17 ani.

În anul 1948 s-a făcut naţionalizarea întreprinderilor particulare, deci şi a băncilor brănene „Parsimonia" şi Banca Românească a Branului, avutul lor trecând în patrimoniul statului.

Comuna politică Sohodol are ca proprietate muntele Pânicerul, în mărime de 660 jugăre cat., obţinut prin legea reformei agrare din 1922, pe care îl arendează pentru păşunatul vitelor. Arânzi pentru vânat, pescuit, mori sau fierăstraie (acestea lipsind) nu se încasează, de aceea bugetul comunei era modest şi abia suficient pentru a satisface necesităţile comunei (salarii etc.). Până la 1948, a existat în Sohodol o comunitate urbarialistă, societate particulară cu buget şi gestiune proprie, care administra 1262 jug. munţi cu păduri şi păşuni, folosite în devălmăşie, societate care, în 1948, prin legea naţionalizării desfiinţându-se, avutul ei a trecut în patrimoniul statului.

Mijloacele de schimb: banii

În vechime, comerţul se făcea prin schimbul de mărfuri, iar mai târziu a apărut mijlocul de schimb unic: banul (banii). La început, comerţul se făcea cu bani de metal (monezi) şi, mai apoi, cu bani de hârtie (bancnote). Banii de hârtie erau nişte hârtii de valoare cu acoperire de aur. În vechine, în secolele XVII-XX, banii care circulau în Austro-Ungaria şi în Ardeal erau: bani de metal – monede – şi hârtie – bancnote.

A. Monede vechi:

- finicul (din aramă) = ½ crucer;
- crucerul sau creiţarul (din aramă);
- dutca (din aramă)= 4 cruceri;
- firfirica, piţula, băncuţa (din nichel)= 10 şi 20 cruceri;
- sfanţul (din argint) = 33 cruceri = 8 dutci;
- 3 sfanţi (din argint) = 1 florin;
- florinul (din argint) = 100 cruceri ≈ 25 dutci = 3 sfanţi;
- galbenul (din aur) de 10 şi 20 de florini.

B. Începând cu 1900, în Ungaria şi în Ardeal, în urma unei reforme monetare, monedele vechi, arătate mai sus, au fost înlocuite cu bani:

1. Monede noi:

- 1 filer (din bronz) = ½ crucer vechi = 1 ban rom. în Vechiul Regat;
- 2 fileri (din bronz) = 1 crucer vechi = 2 bani rom. în Vechiul Regat;
- 5 fileri (din bronz) = 5 bani rom. în Vechiul Regat;
- 10 fileri şi 20 fileri (din nichel) = ferferică, piţulă, băncuţă = 10 şi 20 bani rom. în Vechiul Regat;

- 50 fileri (din nichel);
- 100 fileri (din argint) = 1 coroană = 1 leu românesc;
- 200 fileri (din argint) = 2 coroane = 2 lei românești;
- 500 fileri (din argint) = 5 coroane = 5 lei românești;
- 10 și 20 coroane = galbeni din aur = 10 și 20 lei românești.

2. Bancnote: bani de hârtie, cu acoperire aur, de: 1, 2, 5, 10, 20, 100, 1000 coroane = 1, 2, 5, 10, 20, 100, 1000 lei.

După Unirea Ardealului cu România, între anii 1919-1920, banii ungurești (coroanele) sunt înlocuiți cu valută românească, cu lei, respectiv sunt preschimbate la valoarea de: 1 coroană pentru o jumătate de leu (50 bani) și 2 coroane pentru 1 leu.

Banii ungurești vor fi scoși din circulație, cetățenii ardeleni predând coroanele în schimbul leilor.

Banii românești, în 1919 (după Unire):

1. Monedă:
   - de ½ de leu (50 bani) (din bronz);
   - de 1 ban și de 2 bani (din bronz);
   - de 5, 10, 20 și 50 bani (din nichel și aluminiu);
   - de 1, 2 și 5 lei (din argint).
2. Bancnote (din hârtie cu acoperire în aur), de: 1, 2, 3, 5, 10, 25, 100, 500, 1000 lei etc.

Schimburi de mărfuri în Sohodol prin anii 1885-1890

1 hl grâu = 5 florini;
1 hl secară = 3 florini;
1 hl cucuruz (porumb) = 3 fl. 50 cr.;
1 hl ovăz = 2 florini 40 cruceri;
1 hl cartofi calitatea I = 1 florin;
1 hl cartofi calitatea a II-a = 60 cruceri;
1 kg. carne de vită = 40 cruceri;
1 kg. carne de porc = 40 cruceri
1 kg. carne de vițel = 30 cruceri;
1 kg. carne de oaie = 26 cruceri;
ouăle (6 buc) = 10 cruceri;
1 litru vin vechi = 50 cruceri;
1 litru vin nou = 36 cruceri;
o pereche de boi frumoși = 250-350 fl. v.a.[1];
o vacă = 40-80 florini;
un cal = 50-150 florini;
un berbec = 6 florini;
o oaie stearpă = 4 fl. 50 cr..

[1] v.a. = valută austriacă

Circulaţia capitalului. Băncile de credit în Bran şi Sohodol

Pentru sprijinirea şi dezvoltarea vieţii economice a Branului, un grup de intelectuali (preoţi, învăţători şi economi fruntaşi), la îndemnul protectorului Branului – Ioan Cavaler de Puşcariu –, fost judecător la Curia regească în Budapesta, în pensiune, retras la vila sa din localitatea natală Sohodol, în 1890, la anul 1893 a înfiinţat, în Bran-Centru, institutul de credit şi economii „Parsimonia" (Păstrarea), societate pe acţii. Banca „Parsimonia" acorda sătenilor brăneni împrumuturi pe termen lung, pentru cumpărarea de pământ, vite, unelte economice, construcţii de case ş.a., primind şi depuneri spre fructificare.

Banca Parsimonia, în 1927, avea un capital social de un milion de lei, depuneri spre fructificare de 4.625.037 lei şi împrumuturi acordate de 6.932.446 lei.

La 1932, Banca Parsimonia avea: 2 milioane capital social, 4.168.625 lei – depuneri spre fructificare şi 8.680.000 lei – împrumuturi şi efecte scontate.

În 1924, un alt grup de intelectuali şi ţărani fruntaşi brăneni, în frunte cu Ioan Ionică (inginer), originar din Predeal-Bran, au înfiinţat „Banca Românească a Branului", având în minte acelaşi scop: dezvoltarea vieţii economice a Branului. Această bancă, în 1927, avea: capital social – 2 milioane lei, depuneri spre fructificare – 4.530.607 lei, împrumuturi acordate – 5.475.150 lei. În rândul acţionarilor celor două bănci brănene se găseau şi cetăţeni sohodoleni.

Ambele bănci au fost de un real folos pentru brăneni, contribuind mult la prosperitatea lor economică. Sohodolenii îndeosebi, datorită sprijinului dat lor prin împrumuturi de către cele două bînci, au reuşit să cumpere de la saşii din Râşnov sute de jugăre de pământ pe hotarul Râşnov, să-şi ridice case noi şi să-şi cumpere vite şi unelte agricole, maşini de treierat ş.a.

Cooperativa de consum „Viitorul"

În anul 1921, se înfiinţează în Sohodol o cooperativă de consum şi valorificare, înregistrată la Tribunal sub numele de „Viitorul", care funcţionează cu rezultate bune sub conducerea iniţiatorului ei, învăţătorul Ioan A. Puşcariu, între 1921-1927, făcând operaţii de aprovizionare cu cereale, de care Sohodolul ducea lipsă. În anul 1927, din lipsă de fonduri băneşti suficiente şi din lipsa sprijinului material şi moral din partea Federalei Coop. Braşov şi a

Centrocoopului, Cooperativa e silită să-şi încheie activitatea. În anul 1945, Cooperativa se reînfiinţează şi funcţionează şi azi.

Tot în anul 1921, în vederea pregătirii cooperatorilor de mâine, pentru încetăţenirea comerţului cooperatist, care aduce ţăranului muncitor un folos mai mare decât comerţul liber-particular, învăţătorul Ioan A. Puşcariu a înfiinţat, în acest scop, o cooperativă şcolară cu casă de economii, absolvenţii şcolii urmând să devină cooperatorii de mâine ai cooperativei de consum din localitate.

Obştea de păşunat

Până la Unirea din 1918, sohodolenii îşi păşunau vitele (oi, vaci), vara, în munţii şi în pădurile urbariale: Clincea, Noaghea şi Bucşa şi în munţii particulari din Bucegi, Piatra Craiului, Bârsa şi Buzău. După Unire şi după desfiinţarea graniţei odioase, sohodolenii şi brănenii, pe lângă munţii lor proprii, care nu erau suficienţi pentru numărul sporit al vitelor, au solicitat şi au obţinut de la guvern în arendă (pe seama obştilor de arendare) păşuni în munţii statului, în Bucegi şi Piatra Craiului, în Valea Prahovei, Valea Ialomiţei şi Valea Dâmbovicioarei. Înfiinţându-şi o Obşte de arândare, obţin în arândă munţii Cocora şi Lăptici, din 1921-1928. Obştea de arândare de păşunat funcţionează sub conducerea învăţătorului Ioan Puşcariu, oferind locuitorilor sohodoleni avantaje deosebite. Astfel, prin o administraţie corectă, se majorează cota de brânză pentru vitele cu lapte, adică câte 5 kg la 1 litru de lapte, se micşorează taxele de păşunat şi se acordă despăgubiri şi ajutoare pentru vitele pierdute.

În anul 1928, datorită stăruinţelor depuse de nişte arândatori particulari sohodoleni, aceştia oferind arânzi majorate, aceştia reuşesc să arândeze muntele Cocora pentru dânşii, în urma cărui fapt, Obştea de păşunat din Sohodol se desfiinţează, spre paguba şi regretul sohodolenilor. Însă, siliţi de împrejurări şi deoarece muntele Cocora era foarte bun pentru păşunat, sohodolenii au continuat să-şi văreze vitele acolo, până prin anul 1945, când s-a schimbat regimul de folosinţă a păşunatului în munţi. Se menţionează că cota de brânză de 5 kg la 1 litru de lapte, stabilită de administraţia obştei, s-a menţinut încă câtva timp, mai apoi micşorându-se, s-a revenit iar la uzul din trecut, adică acordarea de brânză după tocmeală.

Composesoratul urbarial

În afară de pământul din vatra satului, asupra căruia sohodolenii erau deplin stăpâni – după care plăteau dăjdii, zeciuială şi făceau prestaţii şi zile de robotă –, munţii cu pădurile şi păşunile din masivul Bucegilor din imediata apropiere, formau bunăstarea sohodolenilor, folosinţa acestora fiiind liberă încă din vremurile străvechi. *Întinzându-şi stăpânirea în Ardeal*, până la Munţii Carpaţi şi în părţile Ţării Bârsei, regii unguri au făcut din satele Ţării Bârsei, inclusiv Branul, Tohanul şi Zârneştii, „domeniu regal" numit „domeniul Bran". Locuitorii acestui domeniu au devenit, din oameni liberi, din moşneni, servanţi pe domeniul regal, fiind lipsiţi, în bună parte, de vechile drepturi ce le aveau ca moşneni (mici proprietari rurali). Atunci când voievozii unguri ai Ardealului au zălogit şi au cedat saşilor din Braşov domeniul regal al Branului, aceştia din urmă i-au deposedat de toate drepturile lor vechi (de regalii, de folosirea munţilor etc.) pe locuitori, între aceştia şi pe sohodoleni, aceştia devenind cu adevărat iobagii castelanilor şi ai oraşului Braşov. Iobăgia pe meleagurile Branului, ca în întreg Ardealul, a ţinut din veacul al XIV-lea până la 1848, anul desfiinţării acesteia în Ungaria şi Ardeal. Uşurinţa în viaţa grea a iobagilor s-a făcut abia târziu, prin anii 1761, 1769, prin câteva normative Urbariale date de împărăteasa Maria Tereza, prin care se acordau iobagilor înlesniri privind folosirea pădurilor şi păşunilor din foştii lor munţi. Unele înlesniri în plus, s-au mai făcut iobagilor şi prin noua conscripţie urbarială din anul 1819.

În preajma anului 1848, suflul ideilor de libertate şi egalitate, venit de la revoluţiile din Apus (Franţa, Austria etc.), i-a determinat pe stăpânii Braşovului să caute o înţelegere cu iobagii din comunele brănene. Astfel, după desfiinţarea iobăgiei, decretată în 1848, s-au început tratativele de împăcare, care, prin mijlocirea fruntaşilor brăneni: cavalerii I. Puşcariu şi I. Alduleanu, s-au încheiat în mod satisfăcător în anul 1860, junie 8. Potrivit acestei împăcări, Sohodolul a obţinut, prin răscumpărare, Munţii Clincea (335 jug.), Noaghea (547 jug.) şi Bucşa (380 jug.), în suprafaţă totală de 1262 jug. Aceste terenuri vor fi administrate de Composesoratul Urbarial al comunei Sohodol.

Începând din 1885, adică după declararea celor 10 sate brănene în comune politice independente, comuna Sohodol şi-a format COMPOSESORATUL URBARIAL propriu, care s-a condus şi a activat pe bază de Statut legal, autentificat de Tribunal, până la naţionalizarea întreprinderilor particulare din 1948.

În cursul anilor următori împăcării, Braşovul a mai vândut şi livezile şi grădinile, proprietăţi ce le avea încă pe terenul Branului, din care, cele două biserici – veche şi nouă – din

Sohodol şi biserica din Predeal au răscumpărat terenul „Marginea", ce se află pe versantul dinspre Apus al dealului dinspre Bran.

În anul 1905, oraşul Braşov îşi vinde sohodolenilor şi altora – prin licitaţie publică – unele proprietăţi, şi anume: terenul „Livadia" dintre „Marginea" şi şoseaua Bran, arendată sohodolenilor, pe care se ridică în scurtă vreme 50-60 de case noi; terenul cu pădurea „Alunişul" (capătul de Sud al Marginei) îl cumpără cavalerul I. Puşcariu, cu 2222.22 coroane; terenurile „Groapele", „Funicele" şi „Lunca Domnească" (dintre Marginea şi apa Turcu şi drumul lui Ivan), le vinde locuitorilor din Sohodol, din comuna Tohanul-Nou şi avocatului Ioan Moşoiu, pe care acesta din urmă înfiinţează o grădină cu pomi (grădina Moşoiului).

Restul de păduri şi munţi, reţinut de oraşul Braşov, după împăciuirea din 1860, este atribuit comunelor brănene prin copropierea din 1922, când şi Muntele „Pânicerul" este dat comunei Sohodol.

Proprietăţile Composesoratului Urbarial erau conduse şi administrate pe bază de statut şi regulament dat de Ministerul Agriculturii, de către Comitetul şi Adunarea Generală Urbarială, şi erau folosite în devălmăşie pentru păşunatul vitelor şi pentru aprovizionarea locuitorilor cu lemne de foc şi de construcţie.

Din composesorat făceau parte toţi locuitorii familişti vechi ai localităţii Sohodol şi cei noi, înscrişi pe bază de cereri (neoganii). În anul 1948, în urma naţionalizării întreprinderilor particulare, Composesoratul Urbarial s-a desfiinţat, avutul său trecând în patrimoniul statului.

Cap. VIII – Administraţia şi conducerea *Sohodolului*

În trecut, regele ungar Andrei al II-lea ocupă şi ultimul colţ al Ardealului – Branul şi Ţara Bârsei – abia la finele sec. XIII, la 300 de ani după năvălirea lor în valea Tisei (896). La venirea lor aici, ungurii lui Andrei al II-lea găsesc în Ţara Bârsei şi în regiunea Branului pe românii *aşezaţi aici risipiţi* (împrăştiaţi) la poalele *Munţilor Bucegi, pe plaiurile dealurilor şi* munţilor, fugiţi de la câmp, de teama năvălitorilor barbari. Satele lor se aflau sub ascultarea judeţilor (primarii de mai târziu), care judecau şi neînţelegerile dintre oameni. Numirea veche de „jude" se va păstra până în 1945, când va fi înlocuită cu cea de primar al comunei.

Din punct de vedere administrativ, Branul şi satele din jur: Tohanul, Zărneştiul, Poiana Mărului, Ţânţari şi Vlădeni, care formau „Domeniul Regal" al Branului, îndată după ocuparea lor de către unguri, sunt anexate la judeţul Alba de Sus şi predate de regele ungur în patrimoniul domnului feudal – episcopul Wilhelm de Alba-Iulia. În anul 1211, domeniul regal al Branului era luat de la acesta şi dat Ordinului călugăresc al Cavalerilor Teutoni. După alungarea acestora din ţară, în 1225, comuna colectivă Branul şi Ţara Bârsei sunt cedate saşilor, aduşi aici de Cavalerii Teutoni, şi oraşului Braşov, condus de saşi, sub administrarea lor rămânând până la 1784.

De la 1784 la 1790, Branul, Zărneştiul şi Tohanul-Vechi şi Nou sunt ataşaţi la judeţul Făgăraş. De la 1790 la 1876, comunele Bran, Zărneşti şi Tohanul-Vechi şi Nou sunt anexate la judeţul Braşov. De la 1876 la 1925, aceste patru comune, care, împreună cu Poiana Mărului şi Holbav, formau plasa Bran, sunt ataşate din nou la judeţul Făgăraş, iar de la 1925 şi până în prezent (1966) se află anexate iarăşi la judeţul Braşov.

Conducerea comunei colective Bran, de la înfiinţare până în prezent

Până la ocuparea lor de către unguri, satele din regiunea Branului au fost independente, fiind conduse de un jude ales dintre bătrânii satului. După ocupaţie, în timpul cavalerilor teutoni şi sub administrarea saşilor şi a oraşului Braşov, brănenii, deci şi sohodolenii, care au devenit iobagii castelului şi ai Braşovului, au stat sub ascultarea comesului secuiesc, a castelanilor, a jurilor saşi ai Braşovului şi, mai pe urmă, a comitetului suprem şi a prefectului judeţului. Rolul acestor conducători era omnilateral, aceştia având atribuţii administrative, judiciare, executive, poliţieneşti, militare etc.

Castelanul de la Bran era comandantul unei garnizoane, căpitanul unei mici unităţi de lictori (ofiţeri, subofiţeri), care compunea garnizoana, era judecător peste satele ce aparţineau

cetății și, în același timp, administratorul bunurilor domeniului și al veniturilor din dijme și alte contribuții. Toți conducătorii de seamă ai castelului erau sași și unguri, o singură dată a fost castelan un român: Gheorghe Valahul.

După Revoluția de la 1848/9, viața brănenilor și a sohodolenilor, ca și a tuturor românilor ardeleni, scăpați de iobăgie, a început să se amelioreze. În locul legilor aspre din timpul dominației străine, care apăsau greu pe umerii țăranilor, se vor adopta legi mai umane, în spiritul legiuirilor din Apus. Potrivit acestor legi, se introduce și aici o administrație mai bună, mai cinstită și o justiție nouă, aplicată cu multă seriozitate. Brănenii, scăpați de numeroasele dăjdii, zeciuieli și corvoade, încep să se învioreze, să se organizeze și să progreseze.

Până la anul 1872, cele zece sate: Sohodol, Poarta-Bran, Predeal, Șimon, Moieciul de Jos cu cătunul Cheia, Moieciul de Sus, Fundata, Șirnea, Peștera și Măgura, fiind mici, au format o singură comună mai mare, comuna Bran, condusă, sub supravegherea castelanului, de către un primar numit de acesta, satele având fiecare un viceprimar sau un jude, denumit pârgar, ales de săteni. Comuna Bran avea și un notar cercual.

La anul 1872, Branul se va subîmpărți în două comune: Branul de Jos, cu cele trei sate așezate din jos de castel: Sohodol, Poarta și Predeal – și Branul de Sus, cu cele șapte sate așezate din sus de castel: Șimon, Moieciul de Jos, Moieciul de Sus, Fundata, Șirnea, Peștera și Măgura. Ambele comune vor avea câte un primar ales de săteni și fiecare sat câte un viceprimar (judele), ales tot de săteni. Aceste două comune au aparținut plasei Bran, împreună cu comunele Tohanul-Nou, Tohanul-Vechi, Zărnești, Poiana Mărului și Holbav.

Plasa Bran a ținut de: județul Brașov – între anii 1848-1876, județul Făgăraș – între 1876-1925 și județul Brașov – de la 01.01.1926.

Cele două comune (Branul de Jos și de Sus) vor avea fiecare câte un notar cercual, un vicenotar și un perceptor. Notarul trebuia să fie un om cu carte, cu bacalaureat și cursul de notar. Fiecare sat avea un agent fiscal (casier comunal), care încasa dările și aruncul comunal și câte un jude, care împărțea cetățenilor actele oficiale, citațiile și corespondența (scrisorile și ziarele), pe care le primea de la Notariat și de la Oficiul Poștal Bran.

În anul 1885, Branul de Jos și Branul de Sus se desființează, în urma faptului că cele 10 sate brănene se constituiesc în comune politice independente, fiecare având primarul, viceprimarul, casierul și alți slujbași specifici, aleși pe 4 ani, de popor. Oficiile notariatelor acestor două comune au fost menținute cu sediul la Bran-Centru, având atribuția de a rezolva toate actele oficiale ale comunelor care aparțineau notariatului respectiv. Aceste notariate cercuale au fost menținute până în 1952, când au fost înlocuite cu secretariatele comunale. Ele vor funcționa în fiecare comună din țară, deci și în Sohodol, care va fi declarată comună independentă, pendentă însă de orașul Brașov, în urma reorganizării administrative din anul 1968.

Conform reorganizării administrative din 1968, cele zece comune brănene se vor constitui în 3 comune mari, precum urmează: 1. comuna Bran, cu satele componente: Sohodol, Poarta, Predeal, Şimon, şi care va avea sediul în Bran-Centru; 2. comuna Moeciul de Jos, cu satele: Moeciul de Jos, Moeciul de Sus, Cheia, Peştera, Măgura, cu sediul în Moeciul de Jos; 3. comuna Fundata cu satele: Fundata, Fundăţica, Şirnea, cu sediul Fundata.

Cu ocaziunea constituirii celor zece sate brănene în comune politice, independente, în anul 1885, averea comună ce aparţinea Branului de Jos şi de Sus s-a împărţit acestora, însă au rămas nedivizate casele cercuale din Centrul Branului, zidite pe ţărmurile Văii Reci, pentru adăpostirea în ele a Şcolii Centrale, a Judecătoriei Cercuale, a preturii şi a notariatelor cercuale, aicu, în Bran-Centru fiind sediul preturii (a plăşii) Bran. Ceva mai târziu, sediul acesteia şi cel al judecătoriei cercuale s-au mutat la Zărneşti, aici rămânând numai şcoala centrală şi notariatele. În anul 1920, aceste case comunale au fost donate familiei regale, iar în anul 1948 au fost naţionalizate, fiind destinate cazărmi pentru armată. A rămas neîmpărţit islazul, deoarece se dorea ridicarea pe acest teren o biserică centrală şi o şcoală. Neputându-se realiza aceste proiecte, islazul a fost transformat într-un parc frumos, încadrat de o troiţă a eroilor şi cu bustul cavalerului Ioan Puşcariu. A rămas neîmpărţit şi terenul cu păduricea din stânga Văii Grajdului, cu destinaţia pentru susţinerea Şcolii Centrale.

Aceste realităţi rămase neîmpărţite erau administrate de Comitetul Central, compus din delegaţi ai celor zece comune brănene. Prin naţionalizarea acestor realităţi, în 1948, Comitetul Central s-a desfiinţat.

Paza şi ordinea publică în comuna Branul de Jos (Sohodol, Poarta-Bran şi Predeal) erau asigurate de către postul de jandarmi cu sediul în Bran-Centru, în colaborare cu caraulele comunale care făceau paza de noapte.

Paza de noapte în Sohodol se făcea de către locuitorii comunei, cu rândul, după numărul casei, bărbaţi de vârstă până la 60 de ani, sub supravegherea postului de jandarmi (miliţieni). Cei puşi de căraulă umblau risipiţi pe vale şi pe dealuri, fiind obligaţi să răspundă cu fluerița la signalul dat de şeful caraulei (un jandarm de la postul Bran-Centru).

Între alte dispoziţii, fiecare comună rurală aparţinătoare celor 7 judeţe de pe „Fundus Regius" din Ardeal, între acestea şi comuna Sohodol, avea un semn al său, zis „fier comunal" – propriu. Semnul acesta era fixat în mijlocul sigiliului comunal şi pe fierul comunal care se păstra la sediul primăriei şi cu care se înfierau vitele aparţinătoare locuitorilor comunei Sohodol: caii pe coapsă, iar cornutele pe şold sau pe coarne. Fierul comunal aplicat animalelor de casă era folositor îndeosebi pentru cazuri de pierderi de vite, în cazuri de furturi sau pripăşiri de vite străine, care erau recunoscute după semnul fierului comunal ce-l purtau. Înfierarea animalelor de casă era obligatorie şi se făcea oficial primăvara, la cerere.

Cap. IX – Legislaţia, justiţia

Până la 1848, neînţelegerile mici erau judecate de judele şi pârgarii satului, pricinile mai mari, amenzile, furturile, delictele şi nesupunerile, de către castelanul cetăţii Bran, de judeţii oraşului Braşov sau de Voevodatul Ardealului.

Între 1848-1918, în era ungară, publicarea şi executarea legilor, a regulamentelor şi a ordinelor privind administraţia, siguranţa statului, justiţia, sănătatea etc., emanate de la guvernul ţării şi transmise de Pretură comunei Sohodol, o făcea primăria comunală. Primarul, ajutat de Consiliul Comunal, judeca şi aplana pricinile mărunte ivite între sătenii comunei, iar neînţelegerile mai mari erau rezolvate de judecătoria cercuală, care, la început, îşi avea sediul în Bran-Centru la casele comunale, pentru ca mai târziu să se mute la Zărneşti. Apelurile se judecau la tribunalul din Făgăraş sau Braşov, la Tabla regească din Târgu-Mureş şi la Curia regească din Budapesta (aici a funcţionat ca judecător şi Ioan Cavaler de Puşcariu (1824-1911), originar din Sohodol).

Cele mai dese procese, în Sohodol, erau cele legate de pământ, care ţineau ani de zile, apoi procesele de vătămare de onoare, de divorţ şi de moştenire. Procesele erau asistate de avocaţii părţilor în proces. Între primii advocaţi români din regiunea Branului, amintim pe adv. Iosif Puşcariu (1835-1922), originar din Sohodol, care în primii ani a fost judecător la judecătoria din Bran, Veneţia ş.a., apoi a devenit avocat şi s-a stabilit la Braşov, şi pe adv. N. Moroian, I. Moşoiu din Şimon.

Delictele silvice şi de păşunat erau judecate de către Ocolul silvic şi de pretorele. Legile ungureşti erau bune şi aspre, erau bune însă pentru ungurii bogaţi (nemeşi) şi aspre şi apăsătoare pentru iobagi, săraci şi de alt neam, pentru noi românii. Ura şi lupta între ungurii bogaţi şi asupriţii de români a dăinuit de când ei au pus stăpânire pe pământurile şi drepturile noastre, până la 1 decembrie 1918, data scuturării definitive a jugului de robie şi stăpânire nemeşească ungurească. În cursul stăpânirii de aproape 1000 de ani, stăpânirea nemeşească ungurească a încercat prin fel de fel de mijloace aspre şi neomenoase, prin iobăgie şi opresiune, după ce ne-a despoiat de pământ şi de drepturi, să ne ia şi credinţa şi limba, să ne deznaţionalizeze, să ne maghiarizeze prin vicleşug sau cu forţa, în primul rând prin şcoală.

Pentru executarea legilor în Ardeal, guvernul de la Budapesta a numit comisari pe Ştefan Széll şi pe contele Bethlen. Acesta din urmă a cerut guvernului, printr-un memoriu, maghiarizarea Ardealului cu orice preţ, prin orice mijloace:

1) Să se ia măsuri imediate pentru exterminarea românilor şi pentru întărirea ungurilor şi saşilor în Ardeal, prin colonizări şi prin înlesnirea emigrării românilor;
2) Să se înfiinţeze de zone (ţinuturi) grăniţăreşti ungureşti. (S-au înfiinţat în 1917);
3) Statul să cumpere pentru colonizări toate pământurile pe care românii le-au cumpărat individual sau prin obşti şi cooperative *în timpul războiului* 1914-1918;
4) Să înfiinţeze în Ardeal bănci de credit şi cooperative maghiare şi să limiteze înfiinţarea de bănci româneşti;
5) Statul să confişte minelor deţinute de români;
6) Să stratifice şcolile confesionale de toate gradele, să se înmulţească numărul revizorilor şcolari maghiari, pentru un control mai sever al şcolilor româneşti. Seminariilor teologice româneşti să fie anexate la Universitatea maghiară;
7) Statul să distribuie direct congrua (ajutorul de stat) preoţilor şi să pună sub controlul său fondurile şcolare şi bisericeşti româneşti;
8) De asemenea, să fie supusă unui control riguros activităţile tuturor societăţilor culturale româneşti;
9) Să se înfiinţeze imediat biserica ortodoxă maghiară (s-a şi înfiinţat la Hajdudorog), iar greco-catolicii unguri să aparţină la biserica maghiară şi să se înlesnească trecerile de la confesiunile româneşti;
10) Să se înfiinţeze în tot Ardealul numai grădiniţe de copii maghiare, de stat;
11) Să se facă o nouă împărţire a judeţelor, în aşa fel ca ungurii şi saşi să fie în majoritate;
12) Posturile de notari comunali şi cercuali şi de medici de circumscripţie să se dea numai oamenilor de încredere (maghiarofili), iar funcţionarii români să fie numiţi numai în ţinuturile ungureşti, pe câmpia Ungariei, între Tisa şi Dunăre;
13) Să se înăsprească pedepselor pentru instigaţii antipatriotice, prin confiscarea averilor trădătorilor;
14) Să se încurajeze sporirea populaţiei (a naşterilor) maghiare şi secuieşti din Ardeal;
15) Să se facă educaţie patriotică ungurească în cămine, aziluri şi internate;
16) În unităţile armatei, militarii unguri să fie în majoritate şi în regimentele de hovezi să se pretindă mai multă limbă ungurească;
17) Să se organizeze apărarea graniţelor şi poliţia de frontieră, ţinându-se seama de interesele de stat. Etc., etc.

Aplicarea acestui plan barbar, desigur ar fi dus la mari prejudicii poporului român din Ardeal.

Evenimentele politice externe şi ale războiului, ce s-au precipitat la finea anului 1918, au dărâmat, însă, planurile barbare de desfiinţare a românilor ardeleni. Providenţa a voit să ridice pedeapsa milenară căzută asupra poporului român, învrednicindu-l cu o soartă mai bună, redându-i libertatea şi reunirea lui într-o singură ţară: ROMÂNIA MARE.

Asprimea legilor şi rânduielilor nedrepte ale stăpânirii nemeşeşti maghiare a trebuit s-o simtă din plin, în tot cursul vremurilor, şi sohodolenii, la fel ca toţi românii ardeleni. Şi ei au simţit greutăţile iobăgiei, povara birurilor, a zeciuielilor şi a corvezilor, năpasta serviciului militar prelungit pe ani şi ani de zile (12 ani), de groaza căruia mulţi fugeau în Ţara Românească, de unde nu se mai puteau întoarce. Şi ei au avut să înfrunte şicanele ce li se făceau oierilor la trecerea turmelor dintr-o parte într-alta a graniţei. Şicane şi nedreptăţi au suferit preoţii şi dascălii din Sohodol, care erau supuşi la corvezi ca şi ţăranii.

Aceasta a fost viaţa românilor sub stăpânirea nemeşească ungurească. Un şir întreg de lupte şi suferinţe. Am luptat, am suferit, credinţa şi limba maicii noastre nu o-am părăsit!

Administraţia şi justiţia în Sohodol în era Austro-Ungară

Drept completare la capitolele anterioare, inserăm aici unele date privind istoria, administraţia, economia şi gospodăria comunelor brănene, inclusiv a Sohodolului, extrase din opul „Catalogul documentelor româneşti", vol. I, al Arhivei oraşului Braşov, pag. X p. 7, capitolul „*Fondul actelor Bran*", cu acte din secolul XVIII şi XIX, precum urmează:

– p.XIV. Scriitori de acte româneşti în Ţara Bârsei:

„Cele mai vechi ştiri despre „birăi şi pârgari" în satele româneşti: Bran, Zârneşti sau Tohan etc.. În Bran se aminteşte de „birăi", de la 1756, la început unul singur pentru întreaga com. Bran (cu cele 10 sate), apoi, ceva mai târziu, prin 1767, apare pentru fiecare din cele două comune brănene (Branul de Sus şi Branul de Jos) câte unul. Se presupune, deci, că înainte de 1756, satele din ţinutul Branului, din punct de vedere al conducerii interne, aparţineau de Zârneşti.

Pe lângă birăi şi pârgari, mai târziu, apar în administraţia satelor şi „logofeţi" (oameni cu carte, care scriau actele locuitorilor), unul, apoi doi pentru întreg Branul";

– p. XVI catalog: „Primul logofăt numit de arendatorul castelului Bran a fost popa Grigorie",

– p. XII (catalog I, pag. 150, act 561 scris în 1771 şi p. 113, act 373): „După anul 1771, întâlnim şi în Tohanul-Nou un logofăt, pe Stoica logofătul, iar de la 1778 trece ca logofăt Stan, fiul popei Mihai; ambii scriau cu litere chirilice. Începând cu anul 1780, logofătul Stan, zis şi Stan Bran, fiu al popii Mihai, scria cu litere latine",

– act nr. 2543, catalog I, p. 410 din 12 martie 1752, Sohodol, v. actele magistr. nr. 2054 - 1797: „*În Sohodol este logofăt Leonte Puşcaşu preot, care scrie* cu litere chirilice şi latine, alternativ",

– actul din Bran nr. 152 1796-1806, catalog I, p. 289: Preotul Bucur Puşcaşu din Sohodol notează, pe circulara imprimată cu caractere chirilice, din 20 ianuarie 1784, a Guvernului (în care se dau instrucţiuni cu privire la necuviinţele care sunt interzise şi muncile pe care trebuiesc să le presteze iobagii pentru domnul de pământ, ca şi cele pe care nu trebuie să le presteze), că instrucţiunile a fost luate la cunoştinţă; semnează Bucur Puşcaşu, paroh.

După anul 1790, oficial scrisul cu litere latine devine unanim în actele magistratului şi în cancelariile din satele din Ţara Bârsei. În catal. Doc. I, act nr. 1727 din 25 iulie 1785 – Bran: „Se spune că prin 1770 a fost ciumă în Bran"; act nr. 1731 – Bran, 27 iulie 1785, actele magistratului nr.1674, 1785, originale cu caractere latine şi semnături: „Locuitorii din Sohodol, din plasa Bran, din Poarta şi Predeal adresează cerere solgăbirăului Andrei Gandi, „tist" în scaunul Branului din porunca Tablei Haromsekului, împreună cu ţinutul Bârsei şi pravila Bălgradului, în care arată că nu vor să mai plătească dările cetăţii Braşovului, ei fiind supuşi Tablei Haromsekului, formând al şaselea scaun. Arată că fac această cerere după porunca Tablei, an 1784, octombrie 16, care prevede că orice plângere să fie mai întâi înaintată ispravnicului sau judecătorului ţinutului; act nr. 1956 din 3 iulie 1787, catalog, document I, p. 323: „În 3 iulie 1787 a fost un potop mare în Sohodol, la Gura Cernilei şi în Tohanul-Nou"; act nr. 244/1787 catalog, document I, p. 348: „Divezia Sohodol avea jurat, care întocmea listele de bir etc."; act nr. 2310 – Tohanul-Nou, din 19 noiembrie 1790, act nr. 225/1790: „Rugarea lui Bucur Răduţoiu birău, Bucşa Răduţoiu birăul bătrân, Bucur Garoiul, Stoica Surdu dimpreună cu alţi săteni, înaintată magistratului Braşovului, prin care cer „testimoniu" de recomandare la domnul Episcop, pe seama lui Bucur, feciorul popii Bucur Puşcaşu din Sohodol, pe care îl cer preot în sat, în locul celui răposat de vreo cinci ani"; act nr. 23677/1791 catalog, document I, p. 385: „Birăii din regiunea Bran erau plătiţi de castelan. De exemplu birăul Ion Bidu primeşte 89 fl. r. şi 18 bani pe anul 1789"; act nr. 30340 – Sohodol – Bran, din 18 octombrie 1794, catalog I, p. 407: „Birăul Jarca Misică din Sohodol preţuieşte casa fugarului în România a lui Ioan Cojirea, nr.72 din Sohodol, la 14 fl. ung." şi act nr. 3396, din 10 martie 1797, actele magistratului nr.3525/1799 şi catalog I, p. 541: „Cuprinde testamentul lui Barbu Puşcaşu, fiul lui

Voicu Puşcaşu locuitor în Sohodolul Branului, prin care lasă avuţia sa stătătoare – casa, grădina, grajdurile, moşia de lângă casă şi avuţia mişcătoare, soţiei sale Neacşa şi fiului său Barbu. Aceştia să nu fie supăraţi din partea ginerilor şi a celor 5 fete ale sale, înzestrate fiecare la căsătorie. Martori. Actul e scris de popa Bucur, fiul lui Juga Puşcaşu, paroh în Sohodol".

Testamentul lui Barbu Puşcaşu cel bătrân – act nr. 3525/1799

„De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută şi însuşi îngerilor necunoscută, pentru că numai lui Dumnezeu sunt cunoscute, drept aceea eu, Barbu, feciorul Voicului Puşcaşu, locuitor în Sohodolul Branului, am socotit mai înainte până a nu mă cuprinde sfârşitul vieţii mele şi până îmi sunt minţile întregi, sănătoase, să fac Diata şi să dovedesc gândul meu către moştenitorii mei cei ales, cu care voiesc să chivernisească ei avuţia mea şi mişcătoare şi nemişcătoare, după petrecerea mea din viaţă. Ci întâi mă rog lui Dumnezeu ca unui milostiv, să-mi ierte mulţimea păcatelor mele, cele ce am făcut ca un om într-această lume. Mă rog şi tuturor creştinilor cui ce voi fi greşit, să mă ierte. Şi de mine încă să fie iertaţi toţi cei ce îmi vor fi greşit şi veri ce rău îmi vor fi făcut.

După aceasta mai înainte de toate, după voinţa şi socotinţa noastră, a mea şi a nevestei mele Neacşa, dacă mă va chema Dumnezeu mai înaintea ei, aşa las cu sufletul meu, ca din avuţia stătătoare adecă: casa, grădina, grajdurile, şura şi toată moşia ce se ţine împrejurul casei una de alta, un darab să aibă a stăpâni nevasta mea Neacşa, împreună cu feciorul meu Barbu. Aşişderea şi la cea mişcătoare, adică: vaci, boi, cai, oi, stupi, să n-aibă voie a se întinde ginerii la nimic, încât la cea stătătoare aşa şi la cea mişcătoare. Aşişderea, după moartea nevestei mele, iarăşi aşa ne-am socotit şi ne-am învoit, ca iarăşi toată avuţia, ce se va afla stătătoare şi mişcătoare, precum mai sus s-au pomenit, anume să rămână ale feciorului nostru Barbu, neavând voie a-l supăra vre-unul din ginerii sau din fetele mele, de nimic. Numai feciorul nostru Barbu cu aceasta va rămâne îndatorit, ca din avuţia cea lui încredinţată să aibă datoria, ca ori după moartea mea, ori după a mâni-sa, toate socotelile ce se cuvin după moarte, la legea creştinească, să aibă datoria a le împlini singur, nesupărând pe gineri la nicio cheltuială. Iar moşia cea de alături să o împartă ginerii frăţeşte, că socotesc că şi ginerilor am dat din ce am avut şi m-am îndurat, precum voi arăta înainte.

Adecă, întâi am dat Saftei:

Oi mari 100 groase şi 2 berbeci, plătite de toate cheltuielile primăvara la perechie şi iarăşi 5 iepe cu mânzi şi un cal bun şi mai pe urmă iarăşi un cal şi doi boi şi două vaci cu viţei şi florinţi 10.

Neacşii i-am dat:

Oi mari 100 groase şi 2 berbeci, plătite de toate cheltuielile primăvara la perechie şi iarăşi 5 iepe cu mânzi şi un cal bun şi mai pe urmă iarăşi un cal şi doi boi şi două vaci cu viţei şi pentru nişte fân 20 de lei şi iarăşi 10 lei.

Stanchii i-am dat:

Oi mari groase 100 şi 2 berbeci şi primăvara la pereche plătită toată cheltuiala şi doi boi, iar pentru vaci ne-am învoit şi i le-am plătit cu bani şi 5 iepe cu mânzi şi un cal. Şi aşişderea dovedesc că până s-au căsătorit aceste trei fete am avut dobitoace mai multe şi au fost dobitoace mai ieftine, dar la aceste două am mai repus dobitoacele şi au fost şi mai scumpe şi n-am putut împlini cât la celelalte trei, dar am socotit că cu scumpetea şi preţul mai mare se vor ajunge unele cu altele.

Mariei i-am dat:

Oi mari 40, iepe cu mânzi 5 şi un cal şi doi boi şi două vaci cu viţei.

Bucurei i-am dat:

Oi mari 40, iepe cu mânzi 5 şi un cal şi doi boi şi două vaci şi un viţel.

Dar pentru haine şi alte cheltuieli aşa am socotit, cât la toată fata am cheltuit câte 100 florinţi afară de sălbile de la gât, în mare au fost naşterea florini 30, câte s-au făcut la fieştecare fată florinţi 190, cât să n-aibă a repsti (a cârti, reproşa) una au pre altă ia. Dar pentru banii ce s-ar afla remânători după moartea mea, nimeni să nu socotească că sunt sau se vor afla, să se supere pe nevasta sau pe băiatul meu, că eu abia mi-am purtat cheltuielile şi necazul meu din zi în zi.

Pentru acestea mai sus arătate şi prin mâna noastră dată şi împlinite lucruri aşa las ca după moartea mea nici unul să nu se mai scoale asupra altuia sau a nevestei sau a băiatului, după cum le-am lăsat şi le-am hotărât cu voia mea.

Dar oricare din moştenitorii mei care am zis mai sus sau din domni sau judecători ori din cei bisericeşti sau din cei lumeşti s-ar ispiti a strica Diata, să aibă a da seamă şi răspuns la înfricoşata şi aceea a răsplătirii înaintea judecătorului celui drept şi nefăţarnic, Domnul nostru Isus Cristos, Dumnezeul adevărat. Amin. Martie 10.1787".

Eu Barbul Feciorul Voicului Puşcaşu am lăsat această Diată la mâna nevestei mele Neacşa şi a băiatului meu. ss. Barbul m. Precum această Diată, după arătarea şi pofta numitului Barbu, feciorul Voicului Puşcaşu o am scris prin mine iscălitul aicea.

Popa Bucur feciorul Jugii Puşcaşu paroh la Sohodol şi prin ştirea acestor numiţi oameni: ss. Stan Reit – birău, ss. Silvestru Meşcoiul, ss. Stanciu Floaja, ss. Stanciu Chiţu, ss. Stan Jinga – jurat, ss. Ion Bohâlţeanu-Voija, ss. Oancea Stiaul, ss. Ioan Buta, ss. Şerb Lupuleţ – gociman. Coram me Ioanne Gandi, castelano-ad huc actum requisto Testo".

Jalba lui Barbu Puşcaşu

înaintată odată cu Testamentul, către Magistratul Braşov:

„Prea Cinstit Magistrat!

Ai noştri mai mari stăpâni şi milostivi Domni!

Cu plecata mea jalbă jeluiesc şi arăt cinstitului Magistrat, precum că având eu cinci fete, am muncit, am silit şi le-am crescut şi le-am măritat pe toate după oameni de treabă şi gazde bune şi le-am înzestrat cum s-au căzut pe una care alta, după cum curat şi adevărat se va vedea din Testamentul meu (sub A) în original ce l-am făcut până sunt în viaţă, eu şi nevasta mea. Şi fiindcă mai avem un copil al nostru, anume Barbu, am socotit cu suflet curat şi-n frica lui Dumnezeu, de am făcut această diată şi aşezământ. Că după moartea mea şi a nevestei mele să n-aibă numitul copilul nostru nici un fel de turburare dinspre ginerii mei şi despre fetele mele, surorile lui, a-l mai împărţi, fiindcă lor le-am dat mai mult decât s-a căzut şi ca să lipsească gâlceavurile şi judecăţile dintre dânşii şi ca să nu aibă nici cinstiţii Domnii noştri nici un fel de supărare despre ginerii mei şi fetele mele, după moartea mea. Mă rog prea cinstitul Magistrat ca la nişte mai mari stăpânitori ai noştri ca să milostivească a-mi întări acest testament şi aşezământul meu, cu iscălitura şi pecetea preacinstitului Magistrat, ca după moartea mea să n-aibă volnicie nici unul dintre ginerii mei sau din fetele mele a strica acest testament al meu şi să rămână în puterea lui, după cum am lăsat şi am hotărât cu suflet curat şi în frica lui Dumnezeu, fiind şi alţi oameni de faţă.

La care aşteptând milostivirea hotărârii şi facerea de bine, rămân plecat şi supus rob.

Eu Barbu Puşcaşu cel bătrân,

dimpreună cu nevasta mea Neacşa, locuitori de dinjos de Bran din Sohodol.

Prezenta 28 februarie 1799".

Pe verso (rublul) jalbei scria: „Prea cinstitul Magistrat al Slobodei şi Crăieştei Cetăţi a Braşovului şi a tot Districtu Ţării Bârsei, ai noştri mai mari stăpâni şi milostivi Domni.-aclus.2.

Plecata jalbă a celui înlăuntru numit jeluitor şi supus V.L. 3525/1799".

Se cuvine să notăm că aceste două acte (testamentul şi jalba) au fost scrise de preotul Bucur Puşcaşu din Sohodol cu ortografia din vremea sa. Iscălitura originală este: „jeu Barbul Puşkaşu csel Bătrân din preună ku nvasta mea Nejakşa lokuitori de dinkosz de Bran din Szohodol...".

Cap. X – Manifestări administrative şi politice

Raportul dintre săteni şi autorităţi, în Sohodol, este normal. Educaţi într-o legislaţie severă şi judicios aplicată în era ungară, căreia vrând-nevrând trebuia să i te supui, sohodolenii, şi în era românească de după 1918, continuă să respecte autorităţile şi legile româneşti cu îndoită seriozitate şi regularitate, şi pentru faptului că de acum aveau bucuria şi fericirea să-şi servească autorităţile curat româneşti şi să muncească pentru „Ţara Mamă", la sânul căreia de mult au jinduit să se adăpostească.

Ei îşi plătesc dările regulat. Cazuri de nesupunere sau dezertări de la împlinirea datoriei de cetăţean nu sunt. Serviciul militar şi-l îndeplinesc cu drag. Tinerii găsiţi inapţi pentru serviciul militar rămân demoralizaţi, prestigiul lor fiind oarecum scăzut în faţa sătenilor (îndeosebi, a fetelor). Teama de militărie, de altădată, însoţită – la recrutare – de cântece de jelanie sau chiar de dezertări peste munte, în „Ţară", teama şi dezgustul de a servi şi de a lupta pentru o stăpânire departe de sufletul său, dușmană neamului românesc, azi este înlocuită cu sentimentul de dragoste, de mândrie şi entuziasm pentru armată, neamul şi ţara sa România, iar jelaniile (ca pentru mort) de odinioară sunt înlocuite cu cântece duioase pentru despărţirea vremelnică de cei dragi ai săi (părinţi, soţie, logodnică) şi cu cântece pline de voioşie şi sentimentalism patriotic românesc.

Autorităţile statului (primarul, viceprimarul, perceptorul, consilierul comunal, preoţii, învăţătorii, Sfatul Popular, Comitetul Executiv sau preşedintele Sfatului) se bucură de respectul şi ascultarea sătenilor, aceştia fiind îndrumătorii şi conducătorii lor fireşti.

În ceea ce priveşte problema politică, în era unguresc existau în Ardeal două partide mai însemnate: Partidul guvernamental maghiar şi Partidul Naţional Român, care era foarte iubit. Cei aleşi ca deputaţi în Dieta Ţării sau în adunările judeţene erau recrutaţi dintre „virilişti" (cei care plăteau dări mari) şi dintre funcţionarii publici. Alegerile în era ungurească se făceau sub presiune şi teroare, acestea fiind exercitate de către autorităţile ungureşti mai ales asupra funcţionarilor, pentru reuşita candidaţilor guvernului.

Între 1885-1925, plasa Bran a aparţinut judeţului Făgăraş. Aici românii erau preponderenţi şi reuşeau să-şi aleagă deputaţi români în Dieta ungară şi în adunarea regnicolară judeţeană. După anul 1918, alegerile pentru Cameră şi Senat, cât şi pentru Consiliile comunale şi judeţene, se făceau pe baza votului universal, egal şi secret şi pe partide.

Între 1918-1945, sohodolenii şi brănenii nu erau militanţi ai partidelor politice şi făceau politica candidaţilor la deputăţie sau senat, care de regulă erau de origine brăneană şi

aparţineau celor două partide politice mari, liberal sau naţional-ţărănist. Astfel, între anii 1918-1940, au fost aleşi ca deputaţi sau senatori, bărbaţi fruntaşi originari din regiunea Branului, ca: Valeriu Puşcariu – inginer în minister (din comuna Sohodol), Ioan Clinciu – profesor (din Poarta-Bran), Ioan Ionică – inginer (Predeal-Bran), Traian Moşoiu – general (din Tohanul-Nou), Ioan Stoian – avocat (din Bran) şi alţii.

Odată cu instalarea Republicii Populare Române, ce a luat fiinţă în 30.12.1947, vechile partide politice au fost desfiinţate, conducerea republicii fiind preluată de Partidul Muncitoresc Român, devenit ulterior Partidul Comunist.

Alegerile electorale pentru deputaţi în Marea Adunare Naţională a Ţării, pentru regiuni, raioane şi comune se fac din patru în patru ani, pe baza votului universal, egal, direct şi secret, alegătorii fiind toţi cetăţenii ţării (bărbaţi şi femei), de la vârsta de 18 ani.

Între anii 1918-1945, în localitatea Sohodol, sătenii citeau ziare (puţine) precum: „Universul", „Dimineaţa", „Gazeta de Transilvania", „Libertatea", „Deşteptarea", „Ardealul", „Albina", dar şi cărţi din biblioteca Casei Culturale „Ioan Cavaler de Puşcariu", cu sediul în casele bisericii vechi, şi din bibliotecile celor două şcoli primare. Sătenii participau la conferinţele Despărţământului „Astra"-Bran, la şezătorile culturale ale cercului cultural învăţătoresc nr.1 Branul de Jos (când acestea se ţineau în Sohodol) şi la producţiile teatrale aranjate de şcolari şi tinerimea adultă, la cele două şcoli primare (nr. 1 şi nr. 2), cu ocazia sărbătorilor naţionale, a celor de Crăciun, de Anul Nou şi a serbărilor de încheiere a anului şcolar.

În perioada comunistă s-a acordat o mare atenţie culturalizării poporului. Astfel, în locul celor două şcoli primare, care au devenit neîncăpătoare, s-a ridicat, în 1950, pe terenul „şcolii vechi" din mijlocul comunei, o şcoală nouă, cu săli pentru clasele I-VIII, şi, de asemenea, o grădiniţă pentru copii. S-a înfiinţat un Cămin Cultural instalat în edificiul Sfatului Popular, înzestrat cu o sală de festivităţi şi pentru cinematograf, cu săli pentru bibliotecă (dotată cu numeroase volume) şi o sală pentru televizor. În căminul cultural se ţin de către învăţători şi profesori şezători culturale, producţii teatrale şi conferinţe pentru tinerimea şcolară şi adultă.

Mulţi dintre săteni cercetează biblioteca căminului, vizionează filmele cinematografului, participă la şezători, producţii şi conferinţe, sunt abonaţi şi citesc ziarele „Scânteia", „Scânteia Tineretului", „Munca", „România Liberă" şi „Drum Nou".

Şcoala elementară are abonamente la şi mai multe ziare şi reviste.

Cap. XI – Manifestări etico-morale

Viaţa morală a sohodolenilor, în general, este bună. Tinerimea, sub influenţa vieţii morale sănătoase a părinţilor şi vârstnicilor, susţinută de biserică şi şcoală (prin slujitorii lor, oameni vrednici), urmează calea acestora, cazurile de indisciplină, de abateri, furturi, neînţelegeri sau bătăi fiind destul de rare. Purtarea socială a tinerimii adulte (feciori şi fete), în majoritatea lor, se păstrează în cadrele şi a rânduielilor bunei cuviinţe şi purtării morale bune. Fetele mari, de exemplu, potrivit uzanţelor vechi, părăsesc hora satului („jocul") de dumineca sau hora nunţii, înaintea înserării, întorcându-se acasă pentru grijile gospodăriei. De asemenea, raporturile dintre fete şi feciori se menţin în marginile moralei şi cinstei. Că sunt şi unele cazuri de abateri de la morală, e firesc, pădure fără uscătură neexistând nicăieri. Trăirea în concubinaj şi divorţurile sunt rare în Sohodol, acestea fiind considerate contraveniente poruncilor moralei, bisericii şi tradiţiilor vechi şi, ca atare, sunt privite ca fapte ruşinoase. Fetele şi feciorii se feresc de căsătorii cu divorţaţi (te).

Raporturile dintre tineri şi vârstnici, în general este normal, tinerimea respectă vârsta şi întâietatea acestora în biserică şi în adunări, femeile îndeosebi salută pe preot şi învăţător prin ridicare. Femeile vârstnice, unele, îşi respectă soţul mergând pe potecă în urma lui şi agrăindu-l cu „dumneata", la moartea lui îl jeluieşte spunându-i „stăpânaşul meu".

După anul 1945, s-a constatat o oarecare răzvrătire a tinerimii, atitudinea lor devenind, mai insolentă, neomenoasă şi obraznică. Astfel, câteodată poţi auzi despre tinerii de azi: „mai înainte copiii ascultau de părinţi, azi, vai de părinţii care nu ascultă copiii!". Dar acest lucru se datoreşte şi lipsei de educaţie din familie în primii ani, adică „cei şapte ani de acasă".

CAP. XII – Viaţa religioasă în Sohodol

Istoria bisericească – consideraţii generale

Istoria ne spune că românii s-au născut din amestecul Dacilor cu coloniştii romani aduşi în Dacia de împăratul Traian.

Dacia Traiană, ţara de naştere a poporului român, aşezată în hotarele României de azi, timp de 165 de ani fiind sub scutul armatelor romane, a fost o ţară fericită, fiind supranumită şi Dacia fericită („Dacia Felix"). Când, însă, împăratul roman Aurelian, la a. 271 şi-a retras armatele din Dacia, la sudul Dunării, din cauza năvălirilor continue dinspre miazănoapte şi răsărit a popoarelor barbare, soarta românilor rămaşi pe loc în Dacia şi a vieţii lor creştine a fost destul de tristă şi maşteră. Spre a-şi scăpa viaţa din vâltoarea primejdiilor, românii căutau adăpostul codrilor din munţi. Ei nu au dat însă uitării învăţătura evangheliei, nici aici, în văile munţilor. Strămoşii noştri erau prea săraci ca să-şi fi putut ridica biserici încăpătoare. Pentru ei era bună şi poieniţa sau vreo peşteră, în care un călugăr sau vreun preot bătrân, care se abătea pe la ei cu o carte subţioară, le slujea, sub cerul liber, Sfânta Liturghie, pe care o ascultau pătrunşi de o adâncă evlavie, în genunchi şi cu capetele descoperite.

Scriitorul Alexandru Vlahuţă, călătorind prin munţii noştri, caracterizând religiozitatea oamenilor trecutului, retraşi în munţi, spune despre ei: „În liniştea măreaţă a munţilor, sufletele celor ce au trecut prin atâtea dureri sorbeau însetate credinţa cea dătătoare de putere, credinţă şi nădejde. O cruce de lemn înfiptă la gura unei peşteri, însemna pragul unei biserici. În zilele de sărbătoare se aprindeau ca nişte candele în întunericul timpului, tot mai larg răsuna toaca, toţi mai mulţi credincioşi îi auzeau chemarea" (Alexandru Vlahuţă – *„Din trecutul nostru"*, cap. VI). Aceasta va fi fost viaţa simplă şi smerită a strămoşilor noştri brăneni şi soholodeni din acele timpuri grele, când ei au fost siliţi să se adăpostească în cetăţuia Bucegilor şi pe dealurile de la poalele lor, păscându-şi turmele prin văile şi poienile pădurilor, în vreme ce la şes mişunau popoarele năvălitoare, mai apoi saşii colonizaţi aici de regii ungurilor.

Tradiţia şi vorbe din bătrâni şi din Cronici şi acte vechi ne spun că românii care trăiau în munţi şi văi, multă vreme neputându-şi ridica biserici şi sate, din cauza nestabilităţii lor, cât şi din cauza sărăciei, se închinau în peşteri sau la o cruce, sub cerul liber. „Acolo în jurul crucii se făcea toată slujba, ea înlocuia biserica, o rezuma în ce avea ea mai caracteristic" (N. Iorga – *Introd. la album. I. Voinescu*).

Pentru apărarea crucilor la loc deschis, sub cerul liber, credincioşii făceau în jurul lor stoboare, apoi le ridicau de la pământ pe postamente de piatră şi le puneau sub adăpostul unui acoperiş, proptit pe stâlpi de lemn sau de zid, făcând aşa-numitele Cruci-paraclise, cum, de pildă, şi-au făcut şi sohodolenii Crucea din valea Sohodolului lângă Grigore Schiopu, azi N. Muscoiu, la care se face slujba Bobotezei la 6 ianuarie. Multă vreme aceste cruci au servit ca loc de închinare, primele biserici de lemn, în regiunea Branului apărând mai târziu, prin veacul al XVI-XVII-lea.

Organizarea Bisericii Ortodoxe Române

Cetăţenii români ortodocşi dintr-o comună rurală sau urbană formează, după numărul locuitorilor, una sau mai multe parohii, fiecare parohie având unul sau mai mulţi preoţi, dintre care, cel care conduce parohia se numeşte paroh. Mai multe parohii formează un protopopiat (protopresbiterat), condus de un protopop (protopresbiter). Mai multe protopopiate formează o dieceză sau episcopat, condusă de un arhiereu numit episcop.

Mai multe episcopii formează o mitropolie. Toate mitropoliile României formează Patriarhia română, condusă de Sanctitatea sa Patriarhul român.

Comuna Sohodol are două parohii, cu doi preoţi-parohi. Ea aparţinea, până în anul 1947, de protopopiatul Bran, cu sediul în Zârneşti, iar de la anul 1948 aparţine de protopopiatul Braşov şi de arhidieceza şi mitropolia Ardealului, cu sediul în Sibiu.

Arătăm mai jos numele protopopilor şi episcopilor care au servit în cursul anilor:

Protopopii protopopiatului Bran:

1) între 1808-1831 – Bratu Baiul;
2) între 1831-1837 – Simion Datcu;
3) între 1837-1858 – Petru Gherman;
4) între 1858-1875 – Ioan Meţianu;
5) între 1875-1884 – Iosif Barac, administrator, care a fost substituit la Bran de Leontin Puşcariu, paroh al Sohodolului, protopop onorar;
6) între 1885-1903 – Traian Meţianu;
7) între 1903-1907 – Ioan Dan, administrator protopopial;
8) între 1907-1929 – Ioan Hamzea;
9) între 1929-1930 – Gheorghe Babeş, preot în Sohodol, administrator protopopial;
10) între 1930-1947 – Vasile Stoicanea.

La 1 ianuarie 1948, protopopiatul Zârneşti se desfiinţează, respectiv este trecut la protopopiatul Braşov.

Protopopii protopopiatului Braşov – ianuarie 1948-1970:

1) până la 31.12.1948 – Dr. Nicolae Stinghe;
2) între 1949-1951 – Ioan Comşa;
3) între 1952-1956 – Nicolae Bârsan;
4) între 1957-1970 – Dr. Vasile Coman.

Episcopii şi mitropoliţii români ai Ardealului din anii 1700-1965:

1) între 1700-1713 – mitropolitul Atanasie Anghel, sub care se face unirea unor credincioşi ortodocşi cu biserica romano-catolică de la Roma, numiţi greco-catolici (uniţi);
2) Mitropolia Ortodoxă Română rămâne *în văduvie* de la 1700-1761 (fără episcop);
3) episcopii sârbi (ai Carloviţului), administratori ai diecezei române din Ardeal:
    a) între 1761-1767 – Dionisie Novacovici, fost episcop de Buda. Acesta a fost în vizitaţie canonică în Sohodol şi a dăruit bisericii vechi un antimis;
    b) din anul 1768-1770 – Ioan Georgevici din Versetz a fost episcop administrativ;
    c) între 1770-1783 – Sofron Chirilovici.
4) între 1784-1788 – Ghedeon Nichitici, episcop stabil. Acest episcop face vizitaţii canonice în Bran şi în Sohodol, în 1787, cu care ocaziune stabileşte parohiile în colectiv ale comunelor Sohodol şi Tohanul Nou, în număr de trei. Ghedeon Nichitici este înmormântat în comuna Răşinari, sediul din Sibiu;
5) între 1789-1796 – Gherasim Adamovici, decedat în 1796, episcop statornic. Acesta, împreună cu episcopul I. Bob-Blaj, înaintează împăratului Austriei cerea „Supplex Libellus Valachorum". Gherasim Adamovici, înfiinţează în 1790 cursuri pregătitoare pentru învăţători. Sub păstorirea lui, biserica română ortodoxă din Ardeal progresează. Este înmormântat în Sibiu;
6) Dieceza română din Sibiu rămâne fără episcopi din 1796-1810 şi este administrată de Ioan Popovici, protopop actual în Hondol de la 1796-1805 şi de
7) Nicolae Huţovici, vicar şi protopop Hunedoara, acesta funcţionând ca administrator episcopal de la 1805-1810, ajutat de notarul consistorial Aron Budai-Deleanu (român unit);

8) între 1811-1845 – Vasile Moga (1774-1845), preot de la sat, cu carte puţină, fără energie, însă cu multă râvnă de a face multe. Pe timpul lui, în anul 1811, s-a deschis seminarul de 6 luni pentru clerici şi de 6 săptămâni pentru dascăli, cel dintâi profesor fiind învăţătorul Gheorghe Lazăr. Vasile Moga a cumpărat, după multă trudă, o casă în Strada Cisnădiei: „Casa clerului" şi pentru seminar. A muncit cu râvnă pentru înaintarea bisericii, a şcolii, a preoţilor şi a poporului, însă cu rezultate puţine, din cauza piedicilor ce i se puneau în cale de vremuri şi de guvern. Vasile Moga a sfinţit biserica veche din Sohodol în 1812 şi biserica nouă (de din sus) din Sohodol, în 1830;

9) Episcopul-mitropolit Andrei Şaguna (1809-1873) funcţionează ca vicar episcopal din 1846-1848, ca episcop din 1848-1864 şi ca mitropolit din 1864-1873, în total 27 de ani. *Andrei Şaguna a fost cel mai mare*, cel mai însemnat episcop şi mitropolit al românilor. El a muncit cu multă râvnă şi cu mult succes pentru ridicarea culturală, religioasă, economică şi politică a românilor ardeleni. Prin stăruinţa lui s-au înfiinţat peste 600 de şcoli elementare, 3 gimnazii (licee) (Braşov, Brad şi Năsăud), seminarii teologico-pedagogice româneşti în Sibiu şi Arad, Societatea Culturală „Astra", s-a reînfiinţat Mitropolia Ortodoxă Română, desfiinţată în anul 1700, s-a obţinut de la guvern „Statutul Organic" – legea ocrotitoare şi de progres a bisericii şi neamului românesc din Ardeal. A murit în 1873, deplâns de întreaga suflare românească, şi este înmormântat la Răşinari. Andrei Şaguna a lăsat bisericii întreaga sa avere de un milion de florini;

10) Procopiu Ivacovici – 1809-1881, episcop de la Arad, a funcţionat ca mitropolit la Sibiu, din 1873-1874 (un an) – fiind ales patriarh sârbesc la Belgrad;

11) între 1874-1898 – Miron Romanul (1828-1898), episcopul Ardealului, a funcţionat ca mitropolit la Sibiu 24 de ani. În 1886, Miron Romanul a vizitat comuna Sohodol la sfânta Maria Mare, când a făcut o rugăciune-molitvă de dezlegare la mormântul preotului Ioan Puşcariu, de la biserica veche;

12) Ioan Meţianu (1828-1916), originar din Zârneşti, fost protopop al Branului, fost episcop al Ardealului, funcţionează ca mitropolit de la 1899-1916 (17 ani), dezvoltând o activitate bogată în arhidieceza Transilvaniei. Sub el s-a zidit şi s-a sfinţit, în anul 1906, Catedrala română ortodoxă din Sibiu, s-a reconstruit Seminarul „Andreian", în 1914, a luptat cu stăruinţă pentru şcolile româneşti. A lăsat bisericii române suma de 200.000 de coroane;

13) Vasile Mangra, fost episcop la Oradea Mare, funcţionază ca mitropolit din 1916-1919, având reşedinţa în Oradea Mare, unde s-a retras cu Consistoriul său de la Sibiu, după intrarea României în războiul din 1916. Considerat de lumea românească ca maghiarofil şi renegat, a devenit odios şi desconsiderat pentru ţinuta sa antiromânească. El a militat împotriva intrării României în războiul pentru eliberarea Ardealului;

14) Dr. Nicolae Bălan, fost profesor la seminarul „Andreian" din Sibiu, funcţionează ca primul Mitropolit al Ardealului în România întregită, din anul 1919 până la moartea sa din 1955, adică 36 de ani. Înzestrat cu o minte luminată, a condus cu mult tact şi râvnă treburile mitropoliei Ardealului, fiind considerat, după Andrei Şaguna, cel mai vrednic mitropolit al Ardealului. Actul cel mai însemnat al activităţii sale a fost reunirea bisericii române greco-catolice cu biserica ortodoxă română, făcută în anul 1948, în catedrala de la Alba Iulia. Este înmormântat la mânăstirea Sâmbăta de Sus, restaurată de el. El a hirotonisit ca arhiereu pe arhimandritul şi vicar metr. Dr. Ilarion Puşcariu, originar din Sohodol-Bran;

15) Iustin Moisescu, profesor universitar la Iaşi, funcţionează ca administrator al mitropoliei Ardealului din 1955 până în 1957, când este ales mitropolit al Moldovei;

16) Nicolae Colan, fost episcop al diecezei Cluj din 1936-1957, funcţionează ca mitropolit de la 26 februarie1957 până în 1967, când decedează. Este înmormântat în comuna Răşinari, alături de mitropolitul Andrei Şaguna;

17) Dr. Nicolae Mladin, fost profesor la seminarul Sibiu, între 1967-1969.

Patriarhii României:

1) Dr. Miron Cristea, fost episcop al Lugojului, funcţionează ca mitropolit al Ungro-Vlahiei-Bucureşti, apoi ca primul patriarh la României, de la 1925-1939. Între anii 1927-1930 a fost preşedintele Regenţei, iar în 1938-1939 a fost şi prim-ministru. Sub păstorirea sa, biserica ortodoxă română a fost în plin progres şi cu prestigiul mult ridicat;
2) Nicodim, fost mitropolit al Moldovei, între 1939-1948;
3) Justinian Marina, fost preot, funcţionează de la anul 1948 – prezent (1966).

Cultul religios în Sohodol. Biserica veche („de din jos")

Tradiţia şi cronica bisericii vechi din Sohodol, scrisă de Arhimandrit Dr. Ilarion Puşcariu, şi cronica bisericii nouă din Sohodol, scrisă de preotul Gheorghe Babeş, ne spun că, în Sohodol, primele slujbe bisericeşti se ţineau sub cer liber, la o cruce, sub un păr mare de la casa lui Muscoiu-Ioan Zecheru, azi I. Chiţu, şi la un schit ce se afla pe terenul bisericii „de din sus", de către preoţi ambulanţi şi de călugări de la schituri.

În anul 1690, Juga Puşcaşu bătrânul (I) donează un loc în mărime de 900 stj.^{2}, pe care se înfiinţează cimitirul satului. Ceva mai târziu, prin anul 1750, familiile Juga şi Voicu (I. Puşcaşu şi alte familii) ridică pe acest teren o bisericuţă de lemn, cu vreo 30 de metri mai jos de actuala biserică. Mormintele actuale din dosul altarului, ale familiei Aron Puşcariu, ce cuprind şi mormintele familiei Barbu şi Voicu Puşcaşu, ctitorii bisericuţei de lemn, cândva se găseau în faţa bisericii de lemn. Biserica de lemn a fost pictată în interior în întregime. Aceasta o dovedeau scândurile de pe plafonul şcoliţei de lemn, clădită în anul 1813 în faţa bisericii, din materialul bisericii demolate, pe care se mai vedeau capetele sfinţilor, zugrăvite cu aureolele lor. Se ştie că bisericuţa de lemn, în anul 1812, devenind neîncăpătoare, a fost demolată şi înlocuită cu actuala biserică, zidită din piatră şi cărămidă, iar din materialul bisericii demolate s-a construit, în 1813, prima şcoală din Sohodol (cronica bisericii vechi din Sohodol, scrisă în anul 1911, de Dr. Ilarion Puşcariu, arhimandrit).

Actuala biserică, numită „biserica veche" şi „biserica de din jos" (-ul satului), zidită în anul 1812, a fost ridicată cu cheltuiala soholodenilor fraţii Barbu şi Voicu Puşcaşiu, familiile Şerb, Cojocea, Lupuleţiu, Păripan ş.a., fără ajutor străin, având hramul Sfintei Paraschiva, şi a fost sfinţită de episcopul Vasile Moga, în timpul cât era preot Leonte I. Puşcaşiu. Biserica a fost zugrăvită de Nicolae Zugravu de la Săcele, în interior şi la exterior. Pe peretele de la intrare în tinda bisericii, în stânga, sunt pictaţi preotul Leonte Puşcaşiu I şi soţia, preoteasa Smaranda (cronica bisericii), picturi ce fiinţează şi astăzi (1968).

Biserica e zidită în formă de corabie, fără hori, având în interior: altar, naos, pronaos şi un antreu, iar deasupra antreului este turnul. Dimensiunile bisericii sunt: 20 de m lungime, 8 m lăţime (interior) şi turnul de 16 m înălţime, în care se găsesc două clopote, o toacă de fier şi una de lemn. Biserica, în urma renovărilor făcute, se găseşte în stare bună.

Prima biserică şi prima parohie, deci, s-au înfiinţat în partea de jos a comunei, unde, de fapt, s-au aşezat unii din primii întemeietori ai satului, familia Puşcariu, primind numirea de biserica (parohia) veche sau „de din jos", cum mai târziu biserica zidită mai sus s-a numit „biserica nouă" şi „biserica de din sus".

Biserica nouă „de din sus" s-a zidit între anii 1825-1830. De la data de 1830, ambele biserici au preotul lor şi parohia sa proprie, delimitate încă din 1788 de episcopul Ghedeon Nichitici. Fiecare biserică are cantorul şi gocimanul propriu, plătiţi din fondul bisericii, administraţie şi comitet parohial propriu.

Sentimentul religios al soholodenilor este bine dezvoltat şi viaţa lor morală e sănătoasă, neînţelegerile, procesele şi divorţurile fiind cazuri destul de rare. Soholodeanul iubeşte pacea, şcoala şi cartea, biserica şi credinţa, datinile strămoşeşti, neamul şi ţara lui.

Slujitorii altarului la biserica veche („de din jos") din Sohodol

De la înfiinţarea satului Sohodol până la anul 1750, soholodenii, fiind puţini la număr şi lipsiţi de mijloace (iobagi săraci), nu au putut să îşi ridice o biserică şi nici preoţi localnici şi statornici nu au avut, iar în acest timp slujbele bisericeşti se ţineau când şi când, la crucea din ograda lui Muscoiu sau la schitul ce exista pe locul bisericii noua (de din sus), de către preoţii ambulanţi sau călugării de la schituri, chemaţi aici de soholodeni.

Abia pe la anul 1750 se ridică prima bisericuţă de lemn, în Sohodol, de către fraţii Juga II şi Voicu I Puşcaşu, iar primul preot localnic şi statornic, Bucur Puşcaşu I se iveşte numai la anul 1762. Preotul Bucur Puşcaşu I era nepotul lui Juga Puşcaşu I, unul dintre primii întemeietori ai Sohodolului.

Preotul Bucur Puşcaşu I (1723-1809) absolvă cursul teologic de 6 săptămâni la Sibiu, e sfinţit în 1762, în vârstă de 39 de ani, şi serveşte ca preot în Sohodol (1762-1798) şi în comuna Tohanul Nou (1805-1809). El serveşte la biserica de lemn din Sohodol, câtva timp singur, şi câtva timp împreună cu preotul localnic Dumitru Babeş-Cârstea, până la anul 1788, în parohia singură, care în anul 1788 avea vreo 165 de familii.

Ivindu-se neînţelegeri între preoţii Bucur Puşcaşiu şi Dumitru Babeş-Cârstea, episcopul Ghedeon Nichitici (1783-1786) de la Sibiu, cu ocazia vizitei sale canonice făcută în anul 1787-1788 în regiunea Branului şi în Sohodol, orânduieşte ca parohia din Tohanul Nou, sat care s-a înfiinţat în anul 1764, având vreo 125 familii, să fie „chilien" (filie) la parohia din Sohodol. Tot atunci, episcopul Ghedeon Nichitici orânduieşte ca preotul Dumitru Babeş-Cârstea să aibă în partea de sus a Sohodolului parohia întreagă cu 100 de gazde, preotul Bucur Puşcaşiu II (fiul) să aibă iarăşi parohie întreagă cu 100 de gazde în satul Tohanul Nou, preotul Bucur Puşcaşiu I (tatăl) să aibă parohia sa, compusă din 65 gazde ce prisosesc de la parohia Sohodol şi 25 gazde ce prisosesc de la parohia Tohanul Nou. Această orânduire durează din

1788-1798. În 1798, se face preot Leonte, fiul preotului Bucur Puşcaşiu I, când bătrânul preot Bucur Puşcaşiu cere magistratului din Braşov, iar acesta aprobă ca el, Bucur Puşcaşiu să lase preoţia, fiind bătrân de 75 ani de ani şi pentru el fiind foarte greu să facă zilnic drumul între Sohodol şi Tohanul Nou, iar în locul său să fie numit fiul său, Leonte, preot capelan pe lângă preotul Dumitru Babeş-Cârstea în Sohodol, ceea ce se aprobă începând cu anul 1798, când preotul Bucur Puşcaşiu bătrânul rămâne în pensie.

Bătrânul preot însă, nu are parte de o bătrâneţe tihnită, pentru că în 1805 moare fiul său, preotul Bucur Puşcaşiu II din Tohanul Nou, în vârstă de 36 de ani şi după 17 ani de serviciu (1788-1805), iar bătrânul preot Bucur Puşcaşiu revine preot în Tohanul Nou, având pe lângă dânsul capelan pe preotul Stan Băncilă, venit aici din Zârneşti. După moartea acestuia (a preotului Stan Băncilă), urmează ca preot-capelan în Tohanul Nou, fiul acestuia, preotul Stan St. Băncilă junior, care ia în căsătorie pe Iustina Puşcariu, fiica preotului Ion Puşcariu din Sohodol, o strănepoată, adică, a preotului Bucur Puşcaşiu I – bătrânul.

Preotul Bucur Puşcaşu I, după o păstorire de 36 de ani (1762-1798) în Sohodol şi ultimii 5 ani în Tohanul Nou (1805-1809), decedează la 5 august 1809, în vârstă de 86 de ani, şi este înmormântat în Tohanul Nou (Sextil Puşcariu – *Monografia familiei*, manuscris).

Preotul Bucur Puşcaşiu I a fost un preot evlavios, activ şi un bun cărturar. De la el au rămas mai multe codicele-manuscrise, scrise de el cu o îngrijire rară, cuprinzând materii bisericeşti şi notiţe istorice din timpul său. Unele din aceste scrieri au ajuns la Academia Română şi în Biblioteca „Astra", iar altele se păstrează la descendenţii familiei (arhimandritul Ilarion Puşcariu, Sextil Puşcariu, Ioan A. Puşcariu ş.a.).

Codicelul „Sinatarul" bisericii ortodoxe, scris de Bucur Puşcaşiu I, preot la biserica veche din Sohodol între anii 1786-1789, legat în piele, cuprinzând 156 file, precum şi un codice muscelaneu de 130 file, legat, scris de preoţii Leonte şi Bucur Puşcaşiu, în 1786, aflate în custodia lui Ioan Ar. Puşcariu, fost învăţător în Sohodol, au fost donate de acesta Muzeului Bisericii Sfântul Nicolae din Braşov, la mâna directorului, profesor Ioan Colan, la data de 20 mai 1967.

Preotul Bucur Puşcaşiu a purtat condici bisericeşti. De la el s-au format mai mulţi scriitori şi caligrafi în Sohodol şi satele vecine, de la care au rămas manuscrise (cu flori). Între astfel de scriitori au fost şi fiii săi, Bucur şi Leonte. Bucur, fiul său, pe lângă preoţie avea şi slujba de logofăt în Branul de jos, numit de Castelanul Cetăţii Bran. Un învăţăcel al preotului Bucur Puşcaşiu a fost şi Stan Toma-Cojocea, devenit cantor şi dascăl în şcoala ridicată în 1813, lângă biserica veche.

Preotul Bucur Puşcaşiu a avut şi doi fii, pe: Leonte B. Puşcaşiu (1763-1830) şi Bucur B. Puşcaşiu (1769-1805), ambii devenit preoţi – Leonte în Sohodol, iar Bucur în Tohanul Nou.

Leonte B. Puşcaşiu I s-a născut în 1763, absolvă cursul teologic de 6 săptămâni şi este sfinţit la Arad în 1798 şi serveşte ca preot capelan în Sohodol, pe lângă preotul Dumitru Babeş-Cârstea, *care moare în 1812, iar din 1812 până în 1830, ca preot plin la biserica nouă* – zidită în 1812, de verii săi, Barbu şi Voicu V. Puşcaşiu II (fraţi).

Privitor la zidirea bisericii „de din jos" (1812), Sextil Puşcariu, în cartea sa „Monografia familiei Puşcariu", relatează: „Încă din anul 1807, Bucur Puşcaşiu-Bulea, fiul lui Voicu Puşcaşiu I, cere magistratului Braşov să-i dea voie ca împreună cu fraţii lui: Voicu II şi Barbu Puşcaşiu zis „cel bătrân I" să zidească din piatră „din banii lor şi fără nici un ajutor străin" biserică în Sohodol, pe locul unde se află biserica de lemn – ruinată. Această biserică de piatră a fost terminată în 1812 şi clădită după modelul bisericilor streine, fără hori în părţi. Ea nu e frumoasă, dar are ziduri solide şi are, mai ales, pe dinăuntru, o frumoasă pictură în frescă, făcută în 1817 de un meşter zugrav, Nicolae Zugravu, adus de popa Leonte Puşcaşiu, din Turcheş, unde servise ca preot puţin timp. Pe peretele din stânga uşii de la intrare este zugrăvit în frescă portretul preotului Leonte Puşcaşiu şi al soţiei sale preoteasa Smaranda, născută Enescu, în port naţional cu cusături pe marginile iei şi cu ştergar (maramă) pe cap. Soţia sa, preoteasa Smaranda era originară din fruntaşa familie Enescu din Poiana Mărului, adusă aici de Voevodul Constantin Brâncoveanu, ca administrator al moşiei sale din Poiana Mărului" (op. cit. pg. 40). Un fiu al preotului Leonte Puşcaşiu I, cu acelaşi nume – Leonte Puşcaşiu II – ajunge preot în Poiana Mărului, în satul de unde se trăgea mama sa, ai cărui descendenţi: preotul Gheorghe Puşcariu-fiul, născut în 1847 şi mort în 1930, şi fiul acestuia, Ioniţă Puşcariu, învăţător şi preot, născut în 1879 şi mort în 1943, au servit ca preoţi în Poiana Mărului.

Leonte Puşcaşiu I, preot în Sohodol, a fost evlavios şi zelos şi a purtat protocoalele bisericii în regulă. Sub el s-a zidit biserica de piatră la 1812 şi s-a ridicat primul local de şcoală în Sohodol, în anul 1813, din materialul lemnos al bisericii de lemn – demolată, şcoală care a durat până la anul 1861, când se ridică o şcoală comună pentru amândouă parohiile, în prundul dintre văi, în mijlocul comunei, rămasă în graiul posterităţii de „şcoala veche".

Preotul Leonte Puşcaşiu I continuă activitatea literară a tatălui său, preotul Bucur Puşcaşiu I, scriind împreună cu fratele său, Bucur Puşcaşu II, preotul din Tohanul Nou, câteva *codicele, despre care aminteşte profesorul Sextil Puşcariu în opera citată mai sus: Cuprinsul* acestui codice de 130 de pagini, scris de cei doi fraţi preoţi (Leonte şi Bucur II) e din cele mai interesante, căci, în afară de scrieri de natură bisericească şi de curentă literatură profană, găsim în el câteva sfaturi gospodăreşti şi o culegere de fabule. În codicel se află nişte stihuri la

naşterea lui Hristos, împreună cu „oraţia" spusă de colindătorii cu steaua, precum şi nişte versuri populare spuse de „credincerii ce umblă la peţit". Aceste versuri populare, spune profesorul Sextil Puşcariu, sunt unele din cele dintâi versuri populare culese la noi de un cărturar. Ele sunt scrise cu litere latine. Totuşi, în registrele bisericii din Sohodol, popa Leonte scria totdeauna cu litere chirilice (acest codicel miscelaneu se află în muzeul bisericii Sfântul Nicolae din Braşov, donat de Ioan A. Puşcariu, în mai 1967).

Atât popa Leonte, cât şi tatăl său, popa Bucur bătrânul, erau nişte oameni învăţaţi. Pentru că preotul Leonte Puşcaşiu, care se iscălea şi Leonte Popovici, după moda de la Arad, unde studiase, era numit de Castelanul Branului şi „logofăt" (scriitor de acte publice) pentru Branul de Jos, la el se duceau sohodolenii şi cei din satele din Branul de Jos să le facă cererile pentru magistratul Braşov. Aceste cereri le scria cu litere latine şi ortografie ungurească şi în ele intercala uneori formule latineşti. Preotul Leonte Puşcaşiu, unde-şi va fi câştigat cunoştinţele de care dădea dovadă, nu se ştie precis, poate la Arad, unde a fost sfinţit. Se ştie numai că „a fost dat la învăţătură" şi că „ştia bine cele de treabă ale bisericii" şi că „pe lângă ceva carte slavonească, el ştia şi ceva latineşte". Codicelul său îl încheie cu formula slavonă „pisah egr mej greasmi Leonte Popovici at Bran Sohodol anno 1788", adică „am scris eu mult păcătosul Leonte Popovici din Bran-Sohodol". Iar uneori, pentru ca să nu afle şi alţii vreo taină, în registre se folosea de expresii latineşti, ca: „Johannes filius Foetae Hilaria Mircan ex Sohodol – Ioan fiul din flori al Bucurii Mircan" sau deflorata Nedelca N. N.

Dovada despre inteligenţa preotului Leonte Puşcaşiu este, între altele, şi cererea smerită pe care el o face şi o scrie în numele şi din încredinţarea preoţilor din Protopopiatul Braşov, către Consistoriul neuniţilor din Sibiu, pentru multele necazuri ce trag preoţii de către Tisturile Locului (Castelanul Branului), conform actului nr. 2881/1801 arhidieceza Braşov. Copia e publicată în revista Ţara Bârsei, nr.1/1930, Braşov, de profesorul C. Muşlea. Redăm aici *extractul* plângerii către Consistoriul neuniţilor din Principatul Ardealului, făcută de Leonte Puşcaşiu, preotul din Sohodol, în numele tuturor preoţilor protopopiatului Braşov:

„Preoţii din Protopopiatul Braşovului arată precum că măcar că Domnul Gubernator la 27 ianuarie 1793 nr. 39 s-au fost încredinţat prin Dl. Episcop Gerasim Adamovici, că feciorii nu vor fi supăraţi la reglate şi această încredinţare pentru dascăli şi cantori, care încă din feciorii lor se află alcătuiţi ar fi urmat şi de la Înălţatul Creiescul Guvernium la A. 1800 nr. 709. Totuşi n-au nicio scutinţă de către arândaş şi tisturile locurilor, ci împotriva acestor mai sus numite rânduieli se supără şi se batjocuresc de către aceste tisturi, care trimit cu puterea pe casele lor şi le prind feciorii, cantori şi dascăli.

Deosebit arată asupra Castelanului de la Bran, Johan Gandi, că acesta nu numai într-acest chip tare-i batjocureşte, dar şi pe popa Johan Comşa de la Zârneşti, fără nicio vină, însuşi cu mâna sa l-au bătut şi pe popa Vlad Ţeposul de la Bran, prin trimisul lor Ion Corcodel asemenea l-au batjocurit, luându-l încă de la Sfântul Altariu, din slujba dumnezeiască şi bătându-l cu măciuca acel trimis până a-l duce înaintea lui Gandi.

Pentru care toată preoţimea se roagă ca să se aştearnă la Înalţatul Crăiescul Gubernium să-şi capete mângâiere şi făgăduite scutinţe, ca să avem şi noi o mângâiere şi să putem mai cu mare dragoste sluji pe mai marii noştri şi lui Dumnezeu".

Preotul Leonte Puşcaşu decedează în 1830, lăsând ca urmaş pe fiul său, Ioan Puşcariu.

Preotul Ioan L. Puşcariu, născut în 1798, decedat la 2 iulie 1871 (în vârstă de 73 de ani), este fiul preotului Leonte Puşcaşiu I şi a avut 7 feciori şi 3 fete:

1) Ioan Puşcariu, preot în Sohodol;
2) Bucur Puşcariu III, teolog, căruia murindu-i soţia, renunţă la preoţie, se recăsătoreşte şi rămâne în sat, cantor şi dascăl, de i se spunea: Bucur dascălul şi „nenea dascălul";
3) Iosif Puşcariu, teolog, însă priceput ca un popă în ale bisericii: de aceea i s-a zis „Popişca" (popă mic). El a rămas cantor şi dascăl la biserica nouă, „de din sus". El este străbunicul preotului Iosif Ios. Puşcariu din Sohodol;
4) Stanciu Puşcariu, econom;
5) Nicolae Puşcariu – „al popii", econom;
6) Leonte Puşcariu, care a devenit preot în Poiana Mărului, în satul de unde se trăgea mama sa, Smaranda Enescu;
7) Ioan L. Puşcariu absolvă cursul de 6 luni la Sibiu, e sfinţit de episcopul Vasile Moga şi serveşte ca preot capelan între 1821-1830, alături de tatăl său, iar din 1830-1871, ca preot plin la biserica veche „de din jos". Se căsătoreşte cu Stana, fiica preotului Avertie Tătulea din Predeal-Bran, având 10 copii: 5 feciori şi 5 fete.

Prin străduinţa preotului Ioan Puşcariu, s-a construit, în 1862, localul de şcoală în prundul dintre văi, comun pentru amândouă parohiile din Sohodol. Preotul A.I. Puşcariu a păstorit 50 de ani. A fost un preot zelos şi harnic, reuşind să dea celor zece copii ai săi o creştere aleasă, toţi cei cinci feciori ai săi, amintiţi mai sus, devenind oameni distinşi. Pentru munca sa conştiincioasă, mitropolitul Andrei Şaguna l-a distins cu brâu roşu, cu rangul de protopop onorar. Şi astăzi (1968), încă există căsuţa de bârne, acoperită cu şindrilă, clădită în apropierea bisericii vechi, de popa Ioan, unde acesta şi-a crescut cei zece copii ai săi.

Preotul Ioan Puşcariu a fost primul între sohodoleni care a introdus plugul de fier, el făcând prima arătură cu plugul de fier în Sohodol. El a murit la 2 iulie 1871, în vârsta de 73 de ani, fiind condus la groapă de 9 preoţi, în frunte cu protopopul Ion Meţianu, mitropolitul de mai târziu al Ardealului.

Preotul Leonte (Leontin) Puşcariu (1837-1905), fiul preotului Ioan Puşcariu, născut în 1837, a studiat 4 clase gimnaziale la gimnaziul român din Braşov, cursul pedagogic, în 1858, şi cursul teologic de 2 ani, în 1860, în Sibiu. A servit ca preot-capelan alături de tatăl său, de la 1862-1871, şi preot singur, de la 1871-1905, în total 43 de ani. Capelan fiind, serveşte şi ca învăţător la şcoala centrală nou-înfiinţată din Bran-Centru, în anii 1860-1862, şi la şcoala elementară din Sohodol, în anii 1862-1867. Murind preotul Stan Băncilă (cumnatul său) din Tohanul Nou, preotul Leonte Puşcariu serveşte ca preot administrator, în anii 1870-1871, la biserica din Tohanul Nou.

Leonte Puşcariu a fost un învăţător şi un preot destoinic. Alături de tatăl său, a stăruit la ridicarea localului de şcoală din prund, în anul 1861. Sub el s-a construit zidul împrejmuitor al cimitirului, în 1875, şi tot în anul 1875, s-a demolat şcoliţa de lemn din faţa bisericii şi s-a zidit, în acelaşi loc, casa parohială cu trei camere, cu pridvor la mijloc şi cu o cameră în dreapta. În 1899 s-a construit fruntaliul (tâmpla) altarului, cu ajutorul tâmplarului Ioan Puşcariu-Pietroşiţa, originar din Sohodol. La iniţiativa lui s-a înfiinţat postul al doilea la şcoala elementară din prund, în 1876, fiind ales pe acest post ca învăţător suplinitor Nicolae Puşcariu, absolvent a trei clase gimnaziale. În anul 1904, sub conducerea preotului A.L. Puşcariu, s-a clădit un nou local de şcoală pentru parohia bisericii vechi, la 100 m depărtare de biserică.

Mult timp, preotul Leonte Puşcariu a fost preşedintele Eforiei Şcolii Centrale din Bran (în timpul când protopopul Braşovului a fost Ion Barac), şi a administrat protopopiatul Bran, între anii 1874-1883.

Timp de 43 de ani, preotul Leontin Puşcariu a fost un adevărat părinte sufletesc şi o pildă vie de bun gospodar şi bun conducător al satului Sohodol şi al Branului chiar. Alături de albinărit, grădinăritul era pasiunea sa. Ca învăţător în Sohodol (1862-1867), a înfiinţat în grădina şcolii o şcoală de pomărit, în care elevii satului au deprins pomăritul. Elevii preotului-învăţător Leonte Puşcariu şi ai învăţătorului de mai târziu, Aron Puşcariu, practicând învăţământul pomiculturii însuşit de la aceşti doi dascăli, în gospodăriile lor, toţi şi-au înfiinţat grădini de pomi, devenind cu timpul pomicultori dibaci şi producători de fructe apreciate în regiunea Ţara Bârsei. Mulţi sohodoleni, prin cultivarea pomilor şi comercializarea fructelor, au devenit oameni înstăriţi.

Un elev al învăţătorului Aron Puşcariu, de pildă, Leonte Lupuleţ, fost cantor al bisericii vechi, avea în grădina lui de pomi vreo 45 de soiuri de pomi roditori, soiuri frumoase şi nobile.

Pentru activitatea sa prodigioasă, preotul Leonte Puşcariu a fost distins cu brâu roşu şi rangul de protopop onorar.

Decedează în 1905, după un serviciu de 45 de ani, în etate de 68 de ani. La înmormântare participă întreaga preoţime a protopopiatului Bran, în frunte cu protopopul Ioniţă Dan Zârneşti. Lui îi urmează în funcţie fiul său, Victor Puşcariu.

Preotul Victor Puşcariu (1879-1939)

Preotul Leontin Puşcariu, decedând la 26 aprilie 1905, urmează în locul lui fiul său, Victor, ales în 4 septembrie 1905, care e sfinţit în săptămâna brânzei din 1906. În timpul vacanţei postului, parohia de din jos este administrată de preotul local Gheorghe Babeş. Victor Puşcariu s-a născut în Sohodol, la 13 octombrie 1879. Îşi face studiile la şcoala elementară din Sohodol şi la şcoala centrală din Bran, absolvind liceul român din Braşov, urmează doi ani la Politehnica din Leoben vrând să se facă inginer de mine, însă, la stăruinţele părinţilor şi ale unchiului său, arhimandritul dr. Ilarion Puşcariu, intră la seminarul teologic din Sibiu, curs de 3 ani, pe care îl absolvă în 1905. Serveşte ca preot între anii 1906-10 februarie 1938. Din această dată, este bolnav în spital, unde şi decedează, la 11 aprilie 1939. Este înmormântat în cavoul familiei, din Sohodol.

Între 10 februarie 1938 şi 17 aprilie 1940, parohia bisericii vechi este administrată de preotul local Ion Sumedrea.

Preotul Victor Puşcariu, înzestrat cu o cultură frumoasă, face parte dintre preoţii distinşi din regiune. A fost preşedinte al Despărţământului „Astra" – Bran şi al Camerei de Agricultură Braşov.

Rămas văduv de timpuriu, în 1913 (era căsătorit cu Florica, născută Sturza), întreaga muncă şi-a consacrat-o păstoririi cu mult tact al parohiei sale şi creşterii fiicelor sale Marioara şi Florica, devenite profesoare.

Prin grija sa, s-a reparat biserica, în 1930, deteriorată de cutremurul din 1916, s-a refăcut pictura veche, s-au construit strane noi, s-a renovat casa parohială, în 1926, în care s-a instalat casa culturală „Ion Cavaler de Puşcariu", s-a cumpărat clopotul mare al bisericii, în locul clopotului vechi rechiziţionat de armatele austro-ungare în 1917, s-a cumpărat terenul pentru cimitirul nou ş.a. Preotul Victor Puşcariu lasă în urma sa biserica şi casa parohială frumos renovate în interior şi în exterior şi o parohie ataşată bisericii.

În septembrie 1916, odată cu retragerea trupelor române din Transilvania, preotul Victor Puşcariu, cu fetiţele de mână, de 8 şi 9 ani, a trebuit să ia şi el toiagul pribegiei, trecând munţii în Regat, împreună cu mulţi alţi intelectuali, şi, timp de doi ani şi câteva luni, să sufere mizeriile pribegiei şi ale războiului, în Moldova şi Ucraina, unde a fost şi profesor. Reîntors acasă în ianuarie 1919, şi-a continuat activitatea preoţească, încununată cu realizările descrise mai sus, binemeritând „brâul roşu" cu care a fost distins de mitropolitul Nicolae Bălan.

Cu moartea preotului Victor Puşcariu, întâmplată la 11 aprilie 1939, la vârsta de 60 de ani, în urma unei boli grele, se încheie şirul preoţilor din neamul preotului Bucur Puşcariu şi preotului Ioan L. Puşcariu, în Sohodol, care, timp de 177 de ani, fără întrerupere, a dat bisericii din Sohodol cinci generaţii de preoţi distinşi şi cărturari, autori ai mai multor codicele-manuscrise, ce constituie azi o podoabă şi o valoare deosebită.

În afară de cele cinci generaţii de preoţi din familia Puşcariu, care s-au perindat la biserica veche din Sohodol, din tată în fiu, de la 1762 până la 1939, şi, în afară de arhimandritul-arhiereu Ilarion Puşcariu şi călugărul Ionel, fiul lui Joe Puşcariu, inginer, merită să fie amintiţi şi alţi descendenţi ai primului preot Bucur Puşcaşu, adică pe: Bucur Puşcaşu *II*, preot în Tohanul Nou, şi fiul acestuia, Nicolae Puşcariu, preot în Bruiu; pe Leonte Puşcariu, preot în Poiana Mărului, pe fiul acestuia, Gheorghe, şi nepotul Ioniţă Puşcariu, preoţi în Poiana Mărului. Amintim şi pe alţi descendenţi ai familiei Puşcariu din Sohodol, preoţi, ca: Valer Ioan Bratu Puşcariu, preot în Şimon, Iosif N. Puşcariu, preot în Predeal-Bran, şi Iosif Jos. Puşcariu, preot al bisericii vechi din Sohodol, începând cu anul 1960. Tot din neamul Puşcariu s-au recrutat atâţia învăţători confesionali, cantori şi epitropi, iar un strănepot al preotului cărturar Bucur Puşcaşu, cărturarul savant dr. Sextil Puşcariu, profesor universitar, a fost conducătorul organizaţiei laice bisericeşti „Frăţia Ortodoxă" (FOR-ul) din Cluj, înfiinţată în 1932 pentru apărarea şi întărirea ortodoxiei române în Ardeal.

Din rodnica activitate pe teren bisericesc, şcolar şi cultural a generaţiilor de preoţi şi intelectuali din neamul Puşcariu, reiese legătura strânsă şi ataşamentul cald faţă de credinţa strămoşească, precum şi generozitatea sufletească şi intransigenţa morală de care au dat dovadă în viaţa lor membrii acestui neam fruntaş între fruntaşi.

Preotul Ioan Sumedrea – administratorul parohiei bisericii vechi.

În timpul bolii preotului Victor Puşcariu şi după moartea acestuia, până la alegerea noului preot, parohia bisericii vechi, de la 10 februarie 1938 până la 17 aprilie 1940, a fost administrată de preotul local de la biserica nouă din Sohodol, Ioan Sumedrea, preot tânăr, absolvent al Facultăţii de Teologie din Sibiu, între anii 1931-1935. Preotul Ioan Sumedrea

serveşte la biserica nouă din Sohodol între anii 1935-1943, iar între 1944-1968 serveşte ca preot la biserica veche din cătunul Cheia.

Preotul Ioan Zăbavă.

După preotul Victor Puşcariu urmează ca preot ordinar la biserica veche din Sohodol, tânărul preot Ioan Zăbavă, născut la 4 aprilie 1914, originar din comuna Şimon, ales pe bază de concurs, la 14 aprilie 1940. Acesta a urmat şcoala elementară în Şimon, absolvă liceul (8 clase) în Braşov, în anul 1934, şi Facultatea Teologică de 4 ani la Cernăuţi.

Preotul Ioan Zăbavă serveşte ca preot la biserica veche din Sohodol, între 1940-1960.

Ioan Zăbavă a fost un preot destoinic. Sub păstorirea sa s-au renovat casele parohiale, între 1945-1950, s-a refăcut pictura bisericii, în 13 aprilie 1957, pentru 30.000 lei, de pictorii Sfeclă M. Stan Anghel şi D. Brătulescu, şi s-a reînnoit gardul grădinii bisericii cu stâlpi din beton şi sârmă ghimpată, în 1957, pentru 9.000 lei. Aceste lucrări s-au făcut cu banii obţinuţi din vânzarea terenului „Marginea", proprietatea bisericilor veche şi nouă din Sohodol şi a bisericii din Predeal, şi din donaţii de la arhid. Anton şi Ileana – 100.000 lei, V. Popescu – 100.000 lei, Coop. Sohodol – 50.000 lei.

Biserica cu pictura renovată a fost sfinţită la 27 octombrie 1957, de către mitropolitul Nicolae Colan din Sibiu.

Pentru zelul şi destoinicia sa în ale preoţiei, preotul Ioan Zăbavă a fost distins cu „brâu roşu" de către mitropolitul Nicolae Colan.

În anul 1960, ivindu-se postul vacant la biserica din Moieciul de Jos, preotul Ioan Zăbavă, la cererea sa, fiind numit, se transferă la biserica din Moieciul de Jos, iar în locul său, la biserica veche din Sohodol, s-a transferat, în 24 august 1960, preotul Iosif I. Puşcariu, un fiu la comunei Sohodol, fost preot în comuna Sita Buzăului, sat Zăbrătău, până în data de 29 august 1960.

Preotul Iosif Ios. Puşcariu (Popişca) s-a născut în Sohodol, la 12 mai 1925, din părinţii Iosif Ion Puşcariu-Popişca (născut în 1888) şi Aurelia I. Briotă (născută la 05 martie 1902) – plugari. Iosif Puşcariu a urmat 7 clase elementare în Sohodol, a terminat liceul (8 clase) în Sighişoara şi Facultatea Teologică din Sibiu, între 1946-1950.

A funcţionat ca preot în Sita Buzăului – satul Zăbrătău, între 1 aprilie 1952-29 august 1960, iar din 29 august 1960 funcţionează în comuna Sohodol, la biserica veche.

Preotul Iosif Puşcariu îşi trage originea în ramura I a lui Juga Puşcaşu, care a dat bisericii vechi din Sohodol cinci generaţii de preoţi. Deci preotul Iosif Puşcariu este a şasea generaţie a preoţilor din familia Puşcariu la această biserică slujitori, între anii 1762-1939 şi 1960-1969 etc., este adică strănepotul lui Iosif Leonte Puşcariu-Popişca (1800-decembrie 1892), teolog, cantor şi dascăl la biserica nouă din Sohodol.

Cantorii de la biserica veche din Sohodol, vrednici de amintit sunt:

1) Stan Toma-Condei I („Stan Condei"), a fost cantor şi dascăl de şcoală între anii 1780-1820. Îi ziceau „Stan Condei", fiindcă ştia să scrie frumos cu condei – pană de gâscă;
2) Vasile Ţăreanu, venit din alt sat, a fost cantor şi dascăl de şcoală, între anii 1820-1825;
3) Bucur Puşcaşiu (1801-1881), fiul preotului Leonte Puşcaşiu I şi fratele preotului Ioan L. Puşcariu. El avea cursul teologic de 6 luni şi cursul dăscălesc de 6 săptămâni, făcut în timpul Episcopului Vasile Moga. A fost cantor şi dascăl de şcoală între anii 1825-1861. Era un bun cântăreţ de „psaltichie" cu „gorgoane" (înfloriturі) şi foarte bun tipicar. I se spunea „nenea dascălu";
4) Iosif Barbu-Puşcaşu (1819-1901), cantor instruit de „nenea dascălu", a servit pe lângă Bucur Puşcaşu ca ajutor de dascăl şi cantor. Era un cântăreţ şi tipicar bun şi un om zelos. A murit în anul 1865, om tânăr, de 46 de ani;
5) Ioan Voicu Puşcariu (1819-1901), cantor instruit de „nenea Bucur dascălu". Serveşte ca ajutor pe lângă cei doi cantori (Bucur şi Iosif Barbu Puşcariu), iar între anii 1865-1877 serveşte singur la strană, iar între 1877-1900 serveşte alături de învăţătorul cantor Aron Puşcariu. Nenea „Nică-Voicu" a fost un cântăreţ mediocru; fizicul şi glasul îmbătrânit nu-l mai ajută. Aşa ni-l reamintim;
6) Aron I.R. Puşcariu (1858-1937), ales ca învăţător şi cantor în anul 1877, serveşte în calitate de cantor până la moartea sa, din 22 septembrie 1937, adică 60 de ani. El a fost un cântăreţ foarte bun şi un tipicar priceput. Acesta avea o voce puternică şi melodioasă. Cântările „Ca robul ce cântă..." şi elegia „Oh, amar şi jale-adâncă", cântate de el la morţii tineri, cu multă duioşie, storceau lacrimi. Salariul cantoral, în 1880, era de 5 florini, apoi 15,25 florini anual şi venitul de la umblatul cu icoana la Crăciun şi cei doi colăcei de la căpăţel sau prinos şi 1/3 sau 1/5 parte de la botez, cununie, morţi etc. La veniturile cantorale se adaugă şi produsele din Sâmbetele morţilor şi de la pomeni.
7) Ioan Ar. Puşcariu, fiul învăţătorului Aron Puşcariu, a fost ales ca învăţător şi cantor II (gratuit, conform condiţiilor din concurs). Funcţionează între anii 1908-1929, când se transferă cu serviciul la Braşov. Absolvent al cursului pedagogic din Sibiu, Ioan A. Puşcariu cunoştea foarte bine cântările bisericeşti şi

tipicul. Înzestrat cu o voce frumoasă şi melodioasă, a reuşit să formeze un cor bisericesc cu elevii şcolii şi să cânte la strană răspunsurile liturghiei, heruvicul şi axionul, cu feciorii orânduiţi în jurul străinii. „Răsuna biserica când începea să cânte dascălul Aron", spuneau cei care îl auzeau cântând. „Când cânţi dumneata, se deschide biserica", îl măgulеau oamenii pe învăţătorul Ioan A. Puşcariu şi se bucurau când le cerceta satul şi biserica, venind la sărbători, vara în vacanţă, de la Braşov. Adeseori era chemat la înmormântări în Sohodol. Aceleaşi aprecieri le avea învăţătorul Ioan A. Puşcariu de la scheienii din Braşov, unde a funcţionat 17 ani;

8) Leonte Lupuleţiu (1873-1959), unul din primii elevi ai învăţătorului Aron Puşcariu. Din copilărie s-a ataşat bisericii şi dascălului său, care l-a instruit în meşteşugul cântărilor bisericeşti şi al tipicului. După plecarea învăţătorului Ioan A. Puşcariu la Braşov, Leonte Lupuleţiu rămâne cantor-ajutor pe lângă cantorul bătrân Aron Puşcariu, iar după moartea acestuia, fiind ales cantor, serveşte în această calitate până la adânci bătrâneţe. Leonte Lupuleţiu avea o voce destul de frumoasă. *În timpul din urmă* avea un salariu de la biserică, plus *veniturile* stolare.
9) Ilie Mogan, născut în anul 1918, în Sohodol, a absolvit 7 clase elementare şi şcoala de cântăreţi de 3 ani din Sibiu. Este ales cantor II, alături de bătrânul Leonte Lupuleţiu şi serveşte până în prezent (1968). Ilie Mogan este un cântăreţ bun şi cunoaşte bine tipicul.

Epitropii bisericii vechi din Sohodol

Aceştia sunt următorii:

1) Nicolae G. Puşcariu (Niculae al Savei);
2) Ioan Zecheru-Muscoiu;
3) Ioan Tătaru;
4) Ion Gheorghe Cojocea Jr.;
5) *Ilie Giurcovici*;
6) Ioan Gh. Cojocea.

Gocimanii bisericii vechi din Sohodol

Aceştia sunt următorii:

1) Grigore Schiopu (Păvălache), între anii 1840-1900;
2) Ilie Nenciu, între anii 1900-1920;
3) Gheorghe I. Puşcaşiu (al Stanei);
4) Ioan Gh. Puşcariu (al Smarandei);
5) Iosif Cârstoiu;
6) Ioan Munteanu;
7) Gheorghe Gh. Ciapă.

Întreţinerea bisericii vechi din Sohodol

Sohodolenii, în tot timpul, au fost şi sunt oameni evlavioşi, credincioşi buni şi cu frica lui Dumnezeu. Iubesc pe Dumnezeu şi biserica şi o ajută. La câtva timp după înfiinţarea comunei Sohodol, în 1750, ei şi-au ridicat bisericuţă de lemn din avutul lor, fără ajutor străin, pe locul donat pentru cimitir, în 1690, de Juga Puşcaşu II. Tot din avutul lor, soholodenii „de din jos" şi-au zidit biserica de piatră, în 1812, şi prima şcoliţă lângă biserică, în 1813. Şi fiindcă naţia românească şi confesiunea română ortodoxă din Ardeal nu erau recunoscute şi nici ajutate, ca alte naţiuni de stăpânirea ungurească, ci, dimpotrivă, persecutate, biserica şi pe slujitorii săi tot numai bieţii români îi susţineau din obolul lor. Multă vreme, sohodolenii îşi susţineau preoţii prin materiale în natură (alimente şi altele) şi prin taxele stolare şi-şi ajutau biserica prin donaţii în pământuri şi bani şi prin procurări directe în natură (cărţi, veşminte, icoane şi alte ustensilii bisericeşti). Abia târziu, după 1848, după desfiinţarea iobăgiei şi prin editarea legii naţionalităţilor, în 1868, s-au acordat şi românilor unele drepturi şi uşurinţe şi mici ajutoare pentru întreţinerea bisericilor, pentru plata preoţilor (congrua) şi pentru susţinerea şcolilor şi respectiv pentru plata dascălilor, care erau plătiţi de particulari (părinţii elevilor), în Sohodol până la 1860, şi prin repartiţie de la parohieni, de 15,30 cruceri şi 1 cor. anual.

Ajutor pentru învăţătorii (doi) din Sohodol – de la stat – se obţine numai în anul 1895 (câte 60 şi 120 florini).

Sarcina aceasta destul de grea a întreţinerii şi susţinerii bisericii şi şcolii confesionale române numai din puterile proprii ale românilor ardeleni, s-a sfârşit odată cu efectuarea Unirii Ardealului cu România, din 1918, când şcoala confesională e preluată de stat, iar bisericii,

susţinătoarea şcolii confesionale, uşurată de această povară, i se dă posibilitatea de a-şi îndeplini în mod demn misiunea educării religioase-morale şi sociale a poporului român.

Donaţiuni şi jertfe făcute pentru biserica veche din Sohodol

Inserăm aici unele date extrase din registrele arhivei bisericii vechi, „de din jos", care dovedesc, pe de o parte, vechimea bisericii din Sohodol, precum şi simţul religios al credincioşilor, pe de altă parte.

Amintim aici donaţiile, procurările şi renovările în cursul vremii, în ordine cronologică, pentru biserica veche.

În anul 1690, Juga Puşcaşu I donează bisericii locul cimitirului din jurul bisericii actuale, în mărime de 900 stj^2.

În anul 1750, credincioşii din partea de din jos a satului îşi ridică o bisericuţă de lemn pe terenul cimitirului, la vreo 30 de metri mai jos de biserica actuală.

În anul 1760, credincioşii cumpără clopotul cel mic, cu 130 florini.

În anul 1762, episcopul Dionisie Novacovici donează bisericii un antimis, cu ocazia vizitei canonice.

În anul 1840, credincioşii cumpără clopotul mare, cu 300 florini.

În anul 1858, localnicul Ion Babeş donează bisericii un loc de 300 stj^2 pentru ridicarea şcolii parohiale comune, în prund.

În anul 1858 şi 1862, credincioşii cumpără două rânduri de veşminte preoţeşti, în valoare de 64 florini.

În anul 1862, parohia bisericii vechi şi parohia bisericii noi, împreună ridică o şcoală din lemn, comună, în mijlocul comunei, în prundul dintre văi.

În anul 1866, Stana Puşcariu, născută Enescu, donează bisericii un rând de veşminte preoţeşti.

În anul 1871, erezii preot Ioan Puşcariu donează un rând veşminte preoţeşti de mătase, în valoare de 80 florini.

În anul 1871, preot I. Puşcariu donează 200 stj^2 de pământ.

În anul 1875, se închide cimitirul cu zid, se demolează fosta şcoliţă de lemn din faţa bisericii şi în locul acesteia se zideşte casa parohială cu două camere şi pridvor şi încă o cameră (bucătăria) în dreapta zidirii, care un timp a servit ca prăvălioară de lumini. Aceste zidiri s-au făcut prin munca benevolă şi jertfa credincioşilor.

În anul 1885, Ion Renghea donează 450 stj^2 de pământ, 30 de florini şi un potir de argint.

În anul 1895, Ioan Cavaler de Puşcariu donează o Evanghelie legată şi îmbrăcată în argint, în valoare de 120 florini, iar în anul 1896 donează 1000 stj. de pământ în Livadie, în *jurul criptei familiei Cavalerului de Puşcariu.*

În anul 1897, dr. Ilarion Puşcariu, arhimandrit, donează 2 jugăre 1438 stj pământ cu grădină de pomi, lângă biserică („Groapa Tătarului").

În anul 1899, se renovează biserica, construindu-se iconostasul bisericii din lemn de tâmplarul Ion Jos. B. Puşcariu Pietroşiţa (originar din Sohodol), pentru suma de *150 florini.*

În 1899/1900, se pictează iconostasul – 40 de icoane şi alţi câţiva îngeri, în altar, prin pictorii Romanschi şi Kreutzer, pentru suma de 270 florini.

În anul 1904, se cumpără de la localnicul Gheorghe Răşină 400 m^2 teren, cu 380 coroane, ca donaţie, prin dr. Ilarion Puşcariu, arhimandrit, pentru zidirea şcolii primare la 100 m depărtare de biserica veche.

Tot în anul 1904/5, se ridică un nou local de şcoală pe terenul cumpărat de la localnicul Gheorghe Răşină. Localul a costat 8080 coroane, strânşi de la popor şi din donaţii.

În anul 1912, s-a cumpărat de la localnicul Ion N. Puşcariu 450 m^2 pentru cimitirul nou II, pentru 900 coroane.

În anul 1913, credincioşii cumpără un policandru.

În anul *1916,* Ion A. Puşcariu, învăţător, cumpără un patrahir în valoare de *200* coroane.

În anul 1917, Ioan A. Puşcariu, învăţător, dăruieşte bisericii cărţile bisericeşti cu litere latine: Penticostarul, Orologionul, zece mânsie, un Octoih Mare, Apostolul şi Psaltirea, toate în valoare de 387 lei.

În anul 1923, s-au construit 52 buc. străni din stejar, de către L. Lupuleţ, tâmplar, răscumpărate de credincioşii bisericii.

În anul 1926 se renovează casa parohială, în care se instalează casa culturală Ion Cavaler de Puşcariu, şi se renovează (se curăţă) pictura bisericii cu ajutorul de 40.000 de lei, obţinut de la Ministerul Cultelor, prin ministrul Alexandru Lepădatu.

În 1926, credincioşii cumpără clopotul cel mare, înlocuind astfel clopotul rechiziţionat de armatele austro-ungare în *1917.*

În anul 1930, se renovează biserica la exterior, se repară turnul şi acoperişul bisericii, deteriorat de cutremurul din 1916, se pune o cruce nouă la turn şi paratrăsnetul, se închide antreul mic de la intrarea în biserică cu ferestre şi uşă şi se repară şi se vopseşte exteriorul

bisericii. Această renovare a costat 27.000 de lei, sumă acoperită de credincioşi şi din fondul bisericii.

Renovările bisericii şi ale caselor parohiale, dintre anii 1906-1938, s-au făcut sub păstorirea şi cu stăruinţele parohului distins Victor Puşcariu.

Averea bisericii vechi din Sohodol, între anii 1930-1965

A) Edificii:

1) Biserica, zidită din cărămidă şi piatră în anul 1812, renovată şi în stare bună, cu dimensiunile: 20 m lungime, 8 m lăţime, 8 m înălţime, turnul de 1,6 m;
2) Casa parohială din faţa bisericii, zidită din cărămidă în anul 1875, renovată în 1926 şi rezidită în 1945. Are trei camere, pridvor la mijloc şi o cameră pentru oficiul parohial, în stânga edificiului. Aceasta a servit ca local pentru şedinţele comitetului parohial şi ale comitetului comunal, pentru şedinţele primăriei, mai târziu ca sediul Casei Culturale şi pentru atelierul şcolar de tâmplărie (1927-1940), iar între 1960-1968, ca locuinţă pentru preotul Iosif Ios. Puşcariu;
3) Crucea parohială, cu postament şi acoperiş, zidită lângă valea Sohodolului unde se face slujba de Bobotează la 6 ianuarie, zisă „Crucea lui Grigore" (Şchiopu) Păvălache.

B) Realităţi:

1) 1/13 din muntele Preduşu (359 jug/13) = 27,5 jug., proprietate indiviză a celor 13 biserici brănene, răscumpărată de la oraşul Braşov în urma împăciuirii din 1860. Muntele Preduşu, în anul 1948, a trecut în proprietatea statului;
2) 1/3 din terenul „Marginea" (36 jug/3) =12 jug., situat în „Livadea" din Sohodol, proprietate indiviză a celor trei biserici: biserica veche şi nouă din Sohodol şi biserica din Predeal-Bran, teren răscumpărat de la oraşul Braşov în 1860. Terenul „Marginea", în a. 1945-1957, a fost vândut şi parcelat pentru locuinţe muncitoreşti de către proprietarul terenului – cele trei biserici. Banii obţinuţi din vânzarea terenului „Marginea" au fost întrebuinţaţi pentru renovarea şi pictarea celor trei biserici proprietare;
3) O grădină cu pomi, în mărime de 2 jug = 1475 stj^2, donaţie făcută bisericii, în anul 1897, de dr. Ilarion Puşcariu, arhimandritul Sibiului. Această grădină era partea sa de moştenire de la părinţii săi – preotul Ioan L. Puşcariu;

4) Un teren în mărime de 1000 stj^2, pe care se află Cripta Cavalerilor Puşcariu, în Livadă, donat bisericii vechi, în anul 1896, de Ion Cavaler de Puşcariu;
5) Cimitirul din jurul bisericii, în suprafaţă de 900 stj^2, donat de Juga Puşcaşiu I în 1690;
6) Cimitirul nou din faţa caselor bisericii vechi, în mărime de 450 stj^2 (1.177 m^2).

În afară de realităţile funciare arătate mai sus, biserica dispunea şi de un fond bănesc bisericesc, format şi alimentat din veniturile acestor realităţi (arenzi, chirii), din donaţii, din cotizaţii (zise „repartiţii"), taxe şcolare, încasări din „disc" (colecte făcute duminica în biserică), din taxele de înmormântare (pentru gropi, trasul clopotelor), din vânzarea stranelor, din ajutoare de la Consistor şi de la stat. Acest fond se întrebuinţează pentru întreţinerea bisericii (impozite, salarii, combustibili, edificări, reparaturi şi altele), precum şi pentru întreţinerea şcolii confesionale, între anii 1813-1919, data desfiinţării şi trecerii acesteia la stat.

Începând cu anul 1891, când s-a hotărât ca fiecare biserică (parohie) din Sohodol să-şi susţină învăţătorul şi şcoala sa, biserica, în cursul anilor 1891-1919, va administra două fonduri: fondul A, pentru întreţinerea bisericii, şi fondul B, pentru întreţinerea şcolii confesionale.

Administrarea averii bisericii se va face de epitropie şi consiliul parohial, conform legilor bisericeşti şi civile, pe bază de registre de contabilitate şi buget, supuse aprobării forurilor tutelare. Personalul bisericesc este plătit de biserică, pe bază de state de plată şi din ajutoare de la stat.

Registrele de casă ale bisericii vechi prezintă:

- La 31 decembrie 1930: la venituri: 69.496 lei
  la cheltuieli: 64.265 lei
  sold: 5.231 lei
  preşedintele epitropiei preotul Victor Puşcariu
- La 31 decembrie 1945: la venituri: 1.500.560 lei
  la cheltuieli: 1.481.897 lei
  sold: 18.663 lei
  preşedintele epitropiei preotul Ion Zăbavă
- La 31 decembrie 1965: la venituri: 24.558 lei
  la cheltuieli: 23.196 lei
  sold: 1.362 lei
  preşedintele epitropiei preotul Iosif Jos. Puşcariu

Arhiva bisericii vechi din Sohodol

Protocoalele bisericii vechi, existente în arhiva bisericii, în anul 1906, data scrierii cronicii bisericii vechi de către arhimandritul dr. Ilarion Puşcariu sunt:

1) *Protocolul ordinaţiunilor*, de sub preotul Bucur Puşcaşiu I, fiul lui Juga Puşcaşiu, între anii 1784-1809, legat din nou laolaltă cu Protocolul vizitaţiunilor canonice al Episcopului Ghedeon Nichitici (Tom. I);
2) *Protocolul ordinaţiunilor*, de sub preoţii Bucur Puşcaşiu I şi Leonte Puşcaşiu I, din anii 1798-1821 (Tom. II);
3) *Protocolul ordinaţiunilor*, de sub preoţii Leonte Puşcaşiu şi Ion Puşcaşiu, între anii 1822-1841 (Tom. III);
4) *Protocolul ordinaţiunilor*, de sub preotul Ioan Puşcariu, din anii 1842-1851 (Tom. IV);
5) *Protocolul învoielilor de căsătorie*, de sub preoţii Leonte I şi Ioan Puşcariu, din anii 1818-1839 (Tom. V);
6) necunoscut;
7) necunoscut;
8) necunoscut;
9) necunoscut;
10) necunoscut;
11) *Protocolul învoielilor de căsătorie*, de sub preotul Victor Puşcariu, din anii 1919-1932 (Tom. I);
12) *Idem*, de sub preoţii Victor Puşcariu şi Ioan Zăbavă, între anii 1932-1946 (Tom. II);
13) *Idem*, de sub preoţii Ioan Zăbavă şi Iosif Puşcariu, între anii 1947-1966;
14) *Protocolul botezaţilor* (Tom. I), între 16 martie 1798-1812;
15) *Idem* (Tom. II), între 1813-1847;
16) *Idem* (Tom. III), între 1847-1880;
17) *Idem* (Tom. IV), între 1881-1935;
18) *Idem* (Tom. V), între 1836-1966;
19) *Protocolul cununaţilor* (Tom. I);
20) *Idem* (Tom. II);
21) *Idem* (Tom. III), între anii 1847-1923;

22) *Idem* (Tom. IV), între anii 1923-1966;

23) *Protocolul morţilor* (Tom. I);

24) *Idem*(Tom. II), între anii 1818-1847;

25) *Idem*(Tom. III), între anii 1848-1866;

26) *Idem*(Tom. IV), între anii 1867-1923;

27) *Idem*(Tom. V), între anii 1923-1966;

28) *Registrul pentru protocoale-procese verbale* ani necunoscuţi;

29) *Idem*;

30) *Idem*;

31) *Idem*;

32) *Idem*;

33) *Registru pentru protocoale-procese verbale* (Tom. I), pe anii 1928-1944;

34) *Idem* (Tom. II), pe anii 1945-1954;

35) *Idem* (Tom. III), pe anii 1955-1966-1968;

36) *Registrul pentru protocoale-procese verbale ani necunoscuţi*;

37) *Idem;*

38) *Idem;*

39) *Idem;*

40) *Idem.*

Cultul religios la biserica nouă „de din sus" din Sohodol

După cum s-a arătat şi în alt loc, primele aşezări în satul Sohodol s-au făcut în partea de jos, în „Mesteceni" şi pe valea Sohodolului, prin familiile Juga Puşcaşu, apoi pe versantul dinspre Vest al dealurilor Sohodolului dinspre Bran, prin familiile Reit şi, ceva mai târziu, pe dealul Bradul-Înalt, prin familiile Moja, Chiţu, Pandrea şi altele migrate aici din Valea Prahovei.

Familiile Puşcaşu, Paripan şi altele, din partea de jos a satului, şi-au făcut prima bisericuţă de lemn în 1750. După vreo 75-80 de ani, familiile înmulţindu-se şi extinzându-se înspre centrul satului, simţind lipsa, şi-au făcut un schit, în cimitirul bisericii noi actuale, ca loc de închinăciune, servit de 1-2 călugăriţe. Mai apoi, prin anii 1825-1830, şi-au ridicat o biserică din cărămidă pe locul actualei biserici noi, pe malul lui „Matalan", cu dimensiunile: 22 m lungime, 5,80 m lăţime, 4,5 m înălţime interior şi turnul 20 m înalt. Până la ridicarea bisericii

noi (1830) credincioşii de din sus ai satului cercetau biserica de „din jos" – cea de lemn şi cea de piatră.

Din mijlocul credincioşilor de „din sus", din familia Babeş, s-au ridicat câţiva preoţi destoinici (4 generaţii), descinzând din tată în fiu, precum urmează (conform cronicii bisericii noi din Sohodol):

1) Primul preot – Dumitru Babeş-Cârstea (decedat în 1812) a servit la început ca preot ambulant în satele Poarta, Săcele şi Tohanul Nou şi mai pe urmă a servit alături de preoţii Bucur Puşcaşu I şi Leonte Puşcaşu I la bisericuţa de lemn „de din jos", până la 1812, când a decedat. În timpul serviciului la aceeaşi biserică, între preoţii Bucur Puşcaşu bătrânul şi Dumitru Babeş-Cârstea s-au născut neînţelegeri, care au fost aplanate de episcopul Ghedeon Nichitici cu ocazia vizitei sale canonice făcută în Bran, Sohodol şi Tohanul Nou, în anul 1788, în următorul mod: Tohanul Nou se afiliază la Sohodol, înfiinţându-se din cele două sate trei parohii, pe care le va împărţi între preoţii Bucur Puşcaşu I bătrânul, Bucur Puşcaşu junior fiul şi Dumitru Babeş-Cârstea, după cum s-a arătat mai sus. Preotul Bucur Puşcaşu bătrânul îndeplineşte acest serviciu greu între 1763-1798, când îşi cere pensionarea, lăsând în locul său pe fiul său Leonte Puşcaşu, devenit capelan lângă preotul Dumitru Babeş-Cârstea, servind până la anul 1812, când preotul Babeş decedează. Nu se cunoaşte nici anul naşterii, nici locul înmormântării preotului Babeş-Cârstea. Se ştie că preotul Babeş-Cârstea a absolvit cursul teologic de 6 săptămâni la Răşinari (sediul episcopului ortodox de Sibiu).
2) Preotul Bucur Babeş (decedat în 1848) este fiul preotului Dumitru Babeş-Cârstea. Anul naşterii nu se cunoaşte. A fost sfinţit de episcopul Vasile Moga, în anul 1820. A făcut şcoala sătească în Sohodol şi cursul clerical de 6 săptămâni în Sibiu. A păstorit în parohia bisericii nouă din Sohodol, între anii 1820-1830, la schit şi la biserica nou-zidită, din anul 1830 până în 1848, în total 28 de ani, când decedează, fiind înmormântat în cimitirul bisericii nouă. La îndemnul stăruitor la preotului Bucur Babeş, credincioşii, în 1820, hotărăsc să-şi clădească o biserică din piatră şi cărămidă. În acest scop, doi oameni de încredere sunt trimişi după „milă" în Ţările Române şi în Rusia, iar preotul Bucur Babeş a mers călare până la Cluj pentru a obţine aprobarea pentru zidirea bisericii. Între anii 1825-1830, cu cheltuiala credincioşilor şi din daniile strânse, sohodolenii de „din sus" reuşesc să-şi ridice o biserică din piatră, încăpătoare,

care este sfinţită de episcopul Vasile Moga în luna iunie a anului 1830, având hramul „Sfinta Treime". Biserica nouă, zidită de meşteri saşi, are forma reglementară de corabie, în formă de cruce, cu horă în părţi, având dimensiunile: 22 m lungime, 5,80 m lăţime, 4,50 m înalt, turnul de 20 m înalt.

De acum (1930), *Sohodolul are 2 biserici de piatră – noi –* corespunzătoare pentru numărul credincioşilor din acea vreme, are doi preoţi şi două parohii, împărţite în mod egal şi delimitate printr-un hotar convenţional în diagonala satului. Gazdele care cad de la diagonală spre Râşnov şi Munţii Bucegi formează parohia bisericii noi, gazdele care cad de la diagonală spre Bran şi Tohanul-Nou formează parohia bisericii vechi.

Preotul Bucur Babeş umbla îmbrăcat ţărăneşte şi purta în picioare „meşi", nişte cizme scurte şi largi, în care strângea dutcile (1 dutcă = 4 cruceri) de la slujbe, umblând prin sat. Pe timpul lui, când venea cu Boboteaza, primea o groşiţă (1 ban de 2 cruceri), un fuior, un colac de grâu, iar în Ziua Crucii, de 14 septembrie, primea o groşiţă, o lână de oaie sau un „miţ" de miel, un caşcaval sau un crap sărat. A murit în decembrie 1848 şi este înmormântat în cimitirul bisericii nouă.

3) Preotul Gheorghe B. Babeş (1825-1893) este fiul preotului Bucur Babeş şi al Mariei, soţia lui, născută Aron Puşcariu. El s-a născut în anul 1825, în Sohodol, a învăţat la şcoala sătească în Sohodol şi la cea grăniţărească din comuna Ohaba, judeţul Făgăraş, a absolvit cursul clerical de un an, în anul 1850/51, în Sibiu. A fost sfinţit ca preot, în 25 iulie 1851, de episcopul Andrei Şaguna şi a păstorit la biserica nouă din Sohodol 42 de ani, adică până la moartea sa din 27 martie 1893, la vârsta de 68 de ani. Gheorghe B. Babeş a fost un preot destoinic. A avut 5 copii, dintre care Ioan (Iancu) Babeş a fost directorul fabricii de postavuri din Azuga, până în anul 1918, când a decedat, iar Gheorghe Babeş a devenit preot în Sohodol, în locul tatălui său. Preotul Gheorghe B. Babeş a fost un preot blând, iubit şi respectat de credincioşii săi. Pe cei care lipseau de la biserică sau trăiau în concubinaj îi readucea pe calea cea bună prin sfaturi şi amenzi. Slujea frumos şi avea biserica plină de credincioşi;

4) *Preotul Gheorghe Gh. Babeş (1862-1934)* este fiul preotului Gheorghe B. Babeş şi al Mariei (decedată în anul 1868). S-a născut în Sohodol, la 17 martie 1862, a terminat şcoala sătească în Sohodol şi şcoala Centrală-Bran, liceul român (8 clase) din Braşov şi cursul teologic de 3 ani de la Sibiu, în anul 1884.

Între anii 1884-1889, a funcţionat ca învăţător la şcoala elementară din Miercurea, judeţul Sibiu. În anul 1889 depune examenul de calificaţie preoţesc, de defensor matrimonial şi examenul de calificaţie învăţătorească. În anul 1889, este ales capelan, pe lângă tatăl său, iar, din 1893, serveşte singur ca preot, timp de 45 de ani, până la moartea sa, din 17 decembrie 1934.

În anul 1889 s-a căsătorit cu Maria, fiica preotului Ilarie Plotogea din Tohanul Nou, având doi copii: pe Eugen Babeş, devenit învăţător în Sohodol, şi pe Ioan, decedat (copil mic).

Gheorghe Babeş a fost un preot destoinic şi fruntaş între preoţi şi un orator distins. Ani de-a rândul a fost preşedintele Eforiei şcolare Bran-Centru şi al reprezentanţei celor 13 biserici brănene. Până la moartea sa, a condus mulţi ani ca director Despărţământul „Astra" din Bran, cu multă competenţă, a fost preşedintele Comunităţii urbariale din Sohodol etc. După moartea protopopului Ioan Hamzea, a fost numit administrator protopopesc.

S-a manifestat ca un bun român şi un vajnic apărător al intereselor româneşti (bisericeşti, şcolare şi naţionale), în timpul dominaţiei ungare, în adunările regionale de plasă şi judeţ şi cu ocazia alegerilor de deputaţi în camera ungară. A fost un preot cult, a scris diferite articole în „Telegraful român", „Gazeta Transilvaniei", a scris monografia bisericii noua. Pentru activitatea sa frumoasă, a fost distins cu brâu roşu şi cu rangul de protopop onorar de către mitropolitul Ioan Meţianu, iar regele Ferdinand I l-a decorat cu ordinul „Coroana României" în grad de cavaler.

În 16 august 1916, el a binecuvântat trupele române sosite în Bran-Centru. Din cauza atitudinii sale româneşti ferme, preotul Gheorghe Babeş, odată cu retragerea trupelor române din Ardeal, a trebuit să ia bătul pribegiei împreună cu familia şi rudele sale de la Tohanul Nou, pribegind în Moldova şi Ucraina, din septembrie 1916 până la 1 ianuarie 1919. Aici, în refugiu, i se încredinţează conducerea unei colonii de 300 de refugiaţi ardeleni, e numit profesor de religie şi istorie bisericească la Şcoala Normală din Băcă-Coţofeneşti pe Trotuş, apoi director al şcolii pregătitoare din Păuneşti-Putna, până la 28 decembrie 1918, când se reîntoarce acasă, la 1 ianuarie 1919 ţinând prima slujbă bisericească în biserica sa dragă din Sohodol. Reîntors acasă, îşi găseşte casele complet goale. Autorităţile ungureşti, pentru ţinuta sa românească, l-au declarat

trădător de patrie, l-au condamnat la moarte în lipsă, confiscându-i averea şi vânzându-i-o la licitaţie publică.

În timpul păstoririi sale de 45 de ani, preotul Gheorghe Babeş s-a îngrijit în tot timpul de bunul mers al bisericii şi şcolii. La stăruinţa sa, în 1924, s-a reparat biserica nouă, deteriorată de cutremurul din 26 februarie 1916, şi s-a clădit un nou local de şcoală, în 1906/07, la 200 m depărtare de biserica nouă.

Credincioşii îl iubeau, îl stimau, îl ascultau, cercetau biserica cu drag şi jertfeau cu drag pentru înfrumuseţarea bisericii lor.

Preotul Gheorghe Babeş decedează la 19 decembrie 1934, în etate de 72 de ani, deplâns de toată lumea care îl cunoştea şi condus la groapă de toţi preoţii protopopiei Bran, în frunte cu protopopul Stoicanea.

Cu el se încheie şirul preoţilor din familia Babeş, care au servit biserica nouă din Sohodol timp de peste 150 de ani, în patru generaţii consecutive.

În a cincea generaţie de preoţi din familia Babeş, enumerăm şi pe nepotul preotului Gheorghe Babeş, Gheorghe Eugen Babeş, fiul lui Eugen Babeş, învăţător în Sohodol, care funcţionează ca preot la parohia din Bran-Centru.

După moartea preotului Gheorghe Babeş, parohia bisericii nouă a fost administrată de preoţii Ilarie Plotogea, Victor Puşcariu, Ioan Sumedrea, toţi între 17 decembrie 1934-20 decembrie 1935.

5) Preotul Ioan Sumedrea urmează, fiind ales, preotului Gheorghe Babeş decedat. Acesta s-a născut în comuna Moieciul de Sus, la 17 septembrie 1908, a urmat clasele elementare la şcoala din Moieciul de Sus, clasa I-VIII liceală la liceul Andrei Şaguna din Braşov şi Academia Teologică din Sibiu, între 1931-1935. Între 15 decembrie 1935-19 iunie 1938, a funcţionat ca preot în Sohodol la biserica nouă. Între anii 1938-1939, a administrat parohia bisericii vechi din Sohodol, suplinindu-l pe preotul Victor Puşcariu, aflat în concediu medical. Între anii 1943-1968 etc., serveşte ca preot în cătunul Cheia-Moieciul de Jos. În anul 1947, urmează ca preot la biserica nouă teologul Gheorghe Mija, căsătorit cu Eugenia Juga Babeş;
6) Preotul Gheorghe Mija, născut la 5 aprilie 1919, în comuna Comăna de Jos, judeţul Făgăraş, absolvă 4 clase primare în comuna Comăna de Jos, 8 clase de liceu, 4 cursuri la Institutul Teologic din Sibiu. Serveşte ca preot, între 19 martie 1944-1967, în Sohodol-Bran, la biserica nouă. Preotul Gheorghe Mija este un preot muncitor, bun cântăreţ şi bun slujitor la altar, fiind iubit de credincioşii

săi. Prin stăruinţele sale, s-a pictat biserica nouă, în anul 1960, care a fost sfinţită de Înalt Prea Sfinţia Sa, mitropolitul Nicolae Colan, la 16 octombrie 1960. Pictura bisericii a costat 24.000 lei, sumă obţinută din vânzarea unor parcele din terenul „Marginea", proprietatea bisericilor Sohodol şi Predeal. Preotul Gh. Mija, pentru meritele sale câştigate pentru pictarea bisericii, a fost distins cu brâu roşu.

Cantorii bisericii noi din Sohodol

Între cei mai vechi cantori, se amintesc:

1) Iosif Popii Puşcaşu (teolog), fiul preotului Leonte Puşcaşu I, a fost primul cantor la biserica nouă „de din sus" (zidită între 1825-1830), un cântăreţ şi tipicar foarte bun;
2) Nicolae Miculeţ (Hubus), tipicar şi cântăreţ foarte bun. Era o plăcere să-l asculţi cântând dulce o priceasnă, irmos sau catavosie podobnice;
3) Elefterie Babeş, fratele preotului Gheorghe B. Babeş, a fost cantor II – ajutor pe lângă cantorul Nicolae Miculeţ (Hubus) şi supravieţuitor acestuia;
4) Ion Jinga Lăptici, care şi-a însuşit cântările şi tipicul de la cantorul Nicolae Miculeţ (Hubus), serveşte până în 1943, când decedează;
5) Nicolae I.I.V. Puşcariu, un nepot al cantorului Ioan V. Puşcariu de la biserica veche „de din jos". Este cântăreţ bun şi funcţionează între anii 1943-1967.

Epitropii bisericii noi din Sohodol (de din sus)

Cei mai importanţi epitropii au fost:

1) Bucur Chiţu/Moşicuţu, care a umblat după milă în Ţările Române şi în Rusia, pentru zidirea bisericii noi;
2) Ioan Malu, om foarte cinstit;
3) Gheorghe Hermeneanu, om inteligent, fost primar 20 de ani;
4) Ioan Babeş-Văja;
5) Ioan Şerb Baciu;
6) Gheorghe Misică;
7) Ioan Staicu Chiţu;
8) Dumitru Josif Renghea-Malu (1933);

9) Gheorghe Misică;

10) Aron Petric;

11) Ioan Moja;

12) Ioan Terejneu;

13) Gheorghe Baciu.

Epitropi la fondul bisericii şi la cel şcolar, după anul 1909 n-au fost, fondul şcolar întreg fiind întrebuinţat la zidirea şcolii noi din anul 1907.

Donaţii pentru biserica nouă din Sohodol. Averea bisericii

S-au făcut donaţiuni multe pentru: procurarea cărţilor şi hainelor-odăjdii, pentru procurarea clopotului celui mare, în locul celui rechiziţionat în 1917 de armatele maghiare, şi pentru zidirea, în 1930, şi repararea bisericii, în 1924 ş.a.

Averea bisericii:

a) Edificii: edificiul bisericii, zidită, în 1930, din cărămidă şi piatră, renovată în 1924, sub păstorirea părintelui Gheorghe Babeş, renovată din nou, în 1940, şi zugrăvită în 1960 sub păstorirea preotului Gheorghe Mija, fiind sfinţită de Înalt Prea Sfinţia Sa, mitropolitul Nicolae Colan, la 16 octombrie 1960. Edificiul bisericii, azi, 1968, se găseşte în stare bună;

b) Realităţi: 1/13-a parte din muntele Preduşu (359/13 = 27,5 jug.), proprietate indiviză a celor 13 biserici brănene, obţinută de la oraşul Braşov, în urma împăcării din 1860; 1/3-a parte din terenul „Marginea" – 12 jug. cat., proprietatea indiviză a celor trei biserici: biserica veche, biserica nouă din Sohodol şi biserica din Predeal-Bran, teren obţinut de la oraşul Braşov prin răscumpărare, în anul 1860. Din întreg terenul „Marginea", de 36 jug., în 1957 au fost vândute de către proprietari 8 jug., pentru a se putea, cu aceşti bani, acoperi cheltuielile de renovare şi de pictare ale bisericii, care a costat 20.677 lei, iar restul de 28 jug. au fost preluate de Sfatul Popular Sohodol şi distribuite cetăţenilor (42 parcele) pentru terenuri de case;

c) Cimitirul din jurul bisericii, în mărime de 1000 stj^2;

d) Fondul bisericii, alcătuit din veniturile de la realităţile bisericii, din donaţii şi din diferite taxe (gropi, clopote, discuri, din vânzarea luminelor etc.), din care fond se acoperă cheltuielile bisericii (impozite, procurări, salarii, reparaţii etc.).

Administraţia averii bisericii o face Epitropia şi Comitetul Parohial, conform legilor bisericeşti şi civile, sub controlul autorităţilor bisericeşti. Administraţia averii indivizibile se făcea de Reprezentanţa celor 13 biserici brănene, un comitet lărgit, compus din preotul fiecărei biserici şi din doi mireni ai fiecărei biserici. Terenul „Marginea", până la anul 1948, era administrat de comitetele celor 3 coproprietari şi veniturile din arenda terenului se întrebuinţau pentru susţinerea şcolilor celor trei parohii din Sohodol şi Predeal. În anul 1948, Sfatul Popular al Sohodolului, din terenul „Marginea", de 36 de jugăre, a reţinut pentru stat 28 de jug., iar restul de 8 jug., proprietarii – cele 3 biserici – l-au parcelat şi vândut cetăţenilor ca loturi de case. Suma de circa 100.000 lei încasată, revenind proprietarilor, fiind întrebuinţată pentru pictarea şi renovarea bisericilor proprii.

Câteva bugete şi raţiocine ale parohiei biserica nouă din Sohodol

Anul 1923 – buget biserică: intrate 7.450 lei, cheltuieli 7.422 lei;

Anul 1928 – raţiocine: intrate 76.708 lei, ieşite 65.277 lei;

Anul 1934 – bugetul: venituri 10.857 lei, cheltuieli 10.857 lei;

Sub administraţia preotului Gheorghe Babeş.

Anul 1936 – raţiocine: încasări 30.308 lei, plăţi 15.930 lei;

Anul 1940 – raţiocine: încasări 29.679 lei, plăţi 27931 lei;

Sub administraţia preotul Ioan Sumedrea.

Anul 1944 – raţiocine: încasări 245.492 lei, plăţi 183.250 lei;

Anul 1950 – raţiocine: încasări 70.808 lei, plăţi 70.808 lei;

Anul 1955 – raţiocine: încasări 2.744 lei, plăţi 2.742 lei;

Anul 1963 – raţiocine: încasări 14.200 lei, plăţi 14.200 lei;

Anul 1965 – raţiocine: încasări 14.600 lei, plăţi 14.600 lei;

Sub preotul Gheorghe Mija.

Arhiva bisericii noi din Sohodol

Registrele bisericii noi, existente în arhivă, sunt următoarele:

1) Registrul morţilor, pe anii 1830-1847, scris cu litere cirile până la anul 1840 şi cu litere latine între anii 1840-1847;
2) Registrul botezaţilor, pe anii 1830-1847, scris cu litere cirile până la anul 1840 şi cu litere latine între anii 1840-1847. În acest registru este înregistrat botezul lui Iuga Puşcaşu, fiul preotului Ioan Puşcaşu din Sohodol;
3) Registrul căsătoriilor, pe anii 1830-1846, scris cu litere cirile ca şi registrele de mai sus, nr.1 şi 2. Acest registru este văzut şi semnat de protopopul Gherman P. la 16/28 octombrie 1945;
4) Registrul cu socoteli al bisericii nouă din Sohodol, pe anii 1831-1866, scris cu litere cirile şi văzut de protopopul Gherman P. şi Ioan Molnar în anii 1864, 1866. Conform acestui registru, parohia avea în anul 1839: la venituri 74 florini şi 26 cruceri şi la cheltuieli 15 florini şi 17 cruceri, şi restul casei: 59 florini şi 9 cruceri. În anul 1863, aveau la venituri: 146 florini şi 61 cruceri şi la cheltuieli 18 florini, iar restul casei: 128,61 florini.
5) Registrul de socoteli comun al bisericii vechi şi bisericii nouă, pentru Fondul şcolar pe anii 1872-1886. Partea I a registrului şi partea a II-a cuprind procese verbale ale comitetelor bisericii nouă, pe anii 1887-1907.

Salarizarea preoţilor în Sohodol în cursul vremurilor

Despre o salarizare legal stabilită a preoţilor români din vechime, înainte de 1850, cum, de pildă, o aveau preoţii altor confesiuni în ţările locuite de români (Ardeal, Banat etc.), nu se aminteşte.

În vechime, până la 1848, românii brăneni erau iobagi supuşi domnului de pământ, adică saşilor din Braşov şi Castelanului Branului, care îi obligau pe români a plăti zeciuiala şi diferite taxe şi a face prestaţii de care nici preoţii nu erau scutiţi. Pe când preoţii altor neamuri şi confesiuni se bucurau de scutinţe şi diferite favoruri, putând să ducă un trai tihnit, preoţii români erau siliţi să îndure lipsuri şi asupriri, în rând cu credincioşii lor. (Vezi plângerea pe care o face preotul Leonte Puşcaşu I către Consistoriul român din Sibiu, în contra Castelanului din Bran – Gandi, care şi-a bătut joc de preoţii de sub jurisdicţia lui.) Astfel, preoţii erau

avizaţi numai la obolul dat de bunăvoie al credincioşilor, împărţind cu ei frăţeşte zilele cele multe de durere şi clipele puţine de bucurie. Astfel s-a înfiripat acea legătură intimă, trainică şi folositoare, între preot şi poporenii lui, deopotrivă umiliţi, şi unii, şi alţii (Lupaş, op. cit.).

O oarecare ajutorare aduce preoţilor români împăratul Iosif al II-lea, în 1786, când reglementează contribuţia pe care fiecare gazdă o avea să o dea preotului: o ferdelă de grâu sau două ferdele de cucuruz (văduvele pe jumătate), reglementare care pentru Sohodol rămâne neaplicabilă, fiindcă în Sohodol nu se produceau bucate în acea vreme, dedeau însă preotului din produsele ce le aveau. Prin anii 1760-1850, pe timpul preoţilor Bucur şi Leonte Puşcaşu, Dumitru Babeş-Cârstea şi Bucur Babeş, la umblarea cu Boboteaza, ei primeau o groşiţă (un ban de 2 cruceri), un fuior de cânepă şi un colac de grâu, iar la ziua Crucii – 14 septembrie, primeau o groşiţă, o lână de oaie sau un „miţ" de miel, un caşcaval sau un crap sărat. Serviciile bisericeşti, ca: botezuri, cununii, înmormântări, cuminecat, sfeştanii etc., erau plătite de credincioşi cu bani florini, sfanţi, groşiţe, dutci, cruceri-creiţari, conform stolei statorite de comitetul parohial.

În vechime, între anii 1750-1850, taxele stolare în Sohodol erau următoarele: o sfeştanie la locuinţa credinciosului – 1 sfanţ (34 cruceri); un maslu la locuinţa credinciosului – 3 sfanţi (1 florin); un acatist la locuinţa credinciosului – 2 sfanţi; botezul copilului – 2 sfanţi; îngropăciunea cu predică (cazania) – 6-10 sfanţi; pomană – 2 sfanţi şi colacii etc.; slujba pentru femeie chendelă – 2 sfanţi; spovedanie, cuminecat – ½ sfanţi; canonul şi sărindarul spovedaniei – 10-20 sfanţi; umblatul cu Iordanul la Bobotează: pentru preot – 1 sfanţ, un colac, un fuior şi o pecie afumată, pentru cantor – 1 firfirică (10 cruceri) şi un colac, pentru băiatul cu căldăruşa: 1 dutcă (4 cruceri); umblatul cu crucea şi botezul la 14 septembrie, de Ziua Crucii – 3 sfanţi simbria preotului şi pentru văducă ½ sfanţ, un colac şi un miţ de miel. Venituri ocazionale: căpeţele, colaci, prescuri, în dumineci şi sărbători şi obicinuit în miercurea şi în joia Paştilor, în ziua morţilor sau a moşilor, în sâmbăta Rusaliilor, la Sfântul Nicolae şi în posturi, mai ales, se făceau parastase pentru morţi.

Din colaci, căpeţele şi lumânări 4/5 părţi, lua preotul, iar cantorul primea 1/5 parte.

De la un prinos sau un căpeţel preotul reţinea căpeţelul, cantorul primea colacii (2), gocimanul primea prescura.

Cantorul şi gocimanul primeau în fiecare duminică de la preot câţiva cruceri de la liturghii, botezuri etc.

După a. 1848/49, adică, după desfiinţarea iobăgiei şi recunoaşterea românilor ca naţiune egală în drepturi cu celelalte naţionalităţi conlocuitoare din Imperiul Austro-Ungar, la stăruinţele episcopilor Şaguna şi Lemeny şi a fruntaşilor politici români, între care şi

soholodeanul Ioan Cavaler de Puşcariu, către împăratul şi guvernul ungar, intervin unele uşurări şi îmbunătăţiri în viaţa românilor ardeleni. Aşa, de pildă, guvernul ungar aduce legi – art. XX paragraful 3/1848, prin care se hotărăşte ca „cerinţele bisericeşti şi şcolare a tuturor confesiunilor recepte, sunt a se acoperi din mijloacele statului" tec. (cf. Dr. Emil Roşca, *„Monografia Institutului teologic-pedagogic"*, pag. 39). Această lege, însă, abia mai târziu a fost pusă în aplicare pentru biserica şi şcoala românească. Poporul român credincios a continuat a-şi plăti, ca şi în trecut, preoţii şi slujitorii bisericii şi pe învăţătorii şcolilor confesionale, din puţinul lor, prin repartiţie (în bani) şi în naturalii. Statul ungar abia în anul 1861, la cererea insistentă a mitropolitului Andrei Şaguna, a înţeles să acorde bisericii române ortodoxe un ajutor anual de 24.000 florini.

Andrei Şaguna a fost primul ierarh care, în Sinodul bisericii din 1850, a hotărât să se acorde preoţilor salarii mai corespunzătoare, spunând că „lucrarea preotului va rămâne fără efectul dorit, dacă nu i se asigură şi o dotaţiune corespunzătoare".

Atunci s-a hotărât să se acorde: unui paroh cu o parohie de 800 suflete – 800 florini m.c, 12 stânjeni de lemne şi casă parohială, unui paroh cu o parohie de 600 suflete – 600 florini m.c, 10 stânjeni de lemne şi casă parohială şi unui paroh cu o parohie de 400 suflete (de exemplu, Sohodol) – 400 florini m.c, 8 stânjeni de lemne şi casă parohială.

Salariile cantorilor să fie după categoria parohiilor: 200, 160 şi 140 florini, iar eclesierilor, de 100, 80 şi 60 florini de argint.

Văduvelor şi orfanilor de preoţi să li se acorde pensii, ca şi oficialilor statului. Această hotărâre însă nu s-a putut aplica decât numai în parte şi în marginile posibilităţilor şi în funcţie de ajutorul statului, de 24.000 florini, obţinut în 1861 (vezi, Emil Roşca, *„Monografia Institutului teologic-pedagogic"*, pag. 40).

Salarizarea preotului, a cantorului şi a gocimanului, în Sohodol, în trecut şi în prezent, se făcea în baza „stolei" stabilită din timp în timp de comitetul şi de adunarea parohială.

În anul 1872, comitetul parohial din Sohodol, la care asistă şi protopopul Branului, Ioan Meţianu, s-a stabilit stola parohială, precum urmează: salariul preotului, de 400 de florini anual, se acoperă din taxele stolare arătate mai jos şi numai diferenţa ce nu se putea acoperi din taxe se ridica din fondul bisericii.

Taxele stolare stabilite în 1872: pentru sfinţirea apei când naşte femeia – 10 cruceri, pentru botezul pruncului – 50 cruceri, pentru rugăciunea când iese femeia la biserică – 30 cruceri, pentru cununie, strigări şi logodnă – 4 florini, pentru slujbă şi sfântul maslu făcut de preot acasă – 50 cruceri, pentru sfeştanie în casa creştinului – 30 cruceri, pentru o liturghie – 10 cruceri, pentru un sărindar – 5 florini, pentru un sărindar cu parastas – 8 florini, pentru

îngropăciunea omului mare – 3 florini, pentru îngropăciunea pruncului mic – 1,50 florini, pentru un parastas – 50 cruceri, pentru umblarea cu sfânta cruce la Bobotează – 60 cruceri de familie, iar pentru văduve – 30 cruceri, pentru umblarea cu sfânta cruce la Bobotează – 14 septembrie, de familie – 40 cruceri şi pentru văduvă – 20 cruceri.

La finea anului se făcea socoteala taxelor sigure (botez, cununie, înmormântări şi umblarea cu crucea, celelalte, nefiind sigure, nu erau socotite) şi întrucât aceste venituri nu acopereau suma de 400 de florini, diferenţa se ridica din fondul bisericii.

Alte taxe pentru serviciile bisericeşti, stabilite în anul 1909: pentru botezul pruncului – 1 coroană, pentru mortul mic, sub 7 ani – 3 coroane, pentru mortul mare, cu predică – 7 coroane, pentru cununie – 4 coroane, pentru logodnă – 6 coroane, pentru maslu – 1,60 coroane, pentru sfeştanie mică – 0,60 coroane, pentru sfeştanie mare – 1,60 coroane, pentru molitvă de dezlegare – 0,20 coroane, pentru molitvă de dezlegare pentru o persoană – 0,40 coroane, pentru extrase matriculare – 2 coroane, pentru umblat cu botezul la Bobotează – 1 coroană, pentru umblat cu botezul la Ziua Crucii – 1 coroană, pentru umblatul cu botezul la Bobotează şi la Ziua Crucii pentru văduve – 0,50 coroane, taxe pentru Paşti şi Sărindare – la buna învoială, cuminecarea copiilor de până la 12 ani – gratuit.

Taxe bisericeşti stabilite în anii 1946 şi 1947

Acestea erau: pentru trasul clopotelor mari la morţi – 28.000 lei, pentru trasul clopotelor mici la morţi – 15.000 lei, pentru îngropatul mortului – 30.000 lei şi pentru un loc de mormânt – 200.000 lei.

Pregătirea preoţilor de-a lungul vremurilor

În vremurile mai vechi, până la desfiinţarea iobăgiei, în 1848, în Ardeal, singura slujbă publică pe care o profesa românul din Ardeal era preoţia, care, în multe cazuri, se moştenea din tată în fiu. Pregătirea pentru preoţie se câştiga – de cei mai săraci – de la tata-preot, iar cei mai înstăriţi învăţau preoţia în şcolile mănăstireşti sau în şcolile normaliceşti din Braşov, Făgăraş, Sibiu, Arad, unde tinerii învăţau scrisul, cetitul, cântările bisericeşti şi rânduiala slujbelor necesare preotului şi cântăreţului, folosindu-se de cărţile bisericeşti pe care le aduceau aici călugării din Moldova şi Ţara Românească.

Cum se făcea instruirea şi pregătirea diecilor pentru preoţie, ne-o arată actul denumit „Pohta Vlădicăi", din anul 1700, a mitropolitului apostat Atanasie Anghel, la pct. 2, care zice: „Diecii care vor vrea să se preoţească să ştie: Psaltirea de înţeles şi glasurile şi toate tainele bisericii până nu vor fi la metropolie 40 de zile, până atunci Vlădica să nu-l preoţească".

După Unirea de la 1700, în biserica ortodoxă, în timp de 61 de ani (1700-1761) şi chiar în timpul administrării episcopiei Sibiului de către episcopii sârbi din Buda, Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici – 1701-1783, nici această pregătire nu se mai făcea.

În anul 1783, fiind numit episcop administrativ al bisericii ortodoxe române din Ardeal, Ghedeon Nichitici, acesta a făcut prima încercare pentru înfiinţarea unui seminar pentru pregătirea preoţilor, dar n-a reuşit. Pregătirea diecilor pentru preoţie, sub aceşti doi episcopi, cât şi sub vicariatul lui N. Huţovici, până la 1801, se făcea la reşedinţa episcopilor, în Răşinariu, în timpul celor 40 de zile (6 săptămâni).

În anul 1808/9 profesorul învăţat Gheorghe Lazăr, întors de la Viena, înfiinţează un curs de pregătire pentru preoţi, de 6 luni, care durează între anii 1808-1814, când Gheorghe Lazăr, neputându-se înţelege cu episcopul Vasile Moga, trece la Bucureşti, înfiinţând aici prima şcoală înaltă românească, la Sfântul Sava. Cursul teologic de la Sibiu, de la 1814, funcţionează cu doi profesori: Moise Fulea şi Ion Moga. La aceste cursuri veneau şi tineri neştiutori de carte. Pentru curmarea acestui obicei, episcopul Vasile Moga, în anul 1815, dispune ca tinerii care vin la cursurile teologice de 6 luni să fie absolvenţi ai unei şcoli normaliceşti (Braşov, Făgăraş, Lugoj, Năsăud, Orlat etc.) şi să ştie „norma", o carte scrisă de Moise Fulea, *„Bucoavna de normă cu slove române şi latine"* – Sibiu 1815, „aritmetica, scrisoare bună, cetanie şi cântări bisericeşti.

Urmând Andrei Şaguna ca vicar şi episcop, acesta, în 1846, stabileşte cursul teologic la un an, fiind primiţi la curs numai absolvenţi cu gimnaziul, în anul 1852/3, la 2 ani, în anul şcolar 1861/2, cursul teologic se ridică la 3 ani. În anul 1924, mitropolitul dr. Nicolae Bălan transformă cursul teologic în Academie teologică de 4 ani.

Comuna Sohodol, în cursul vremurilor, între anii 1762-1965, a fost păstorită de 6 preoţi din familia localnică Puşcaşu-Puşcariu, de 4 preoţi din familia localnică Babeş şi de 3 *preoţi veniţi: doi din Bran şi unul din Comăna de Jos. Toţi aceşti preoţi au avut pregătirea* corespunzătoare vremurilor respective: cursuri de 6 săptămâni, de 6 luni, de 1, 2, 3 şi 4 ani, *unii dintre ei – teologi şi intelectuali distinşi.*

Potrivit hotărârii Consistoriului-Sibiu, preoţii, de la 1853-1894, erau obligaţi să ser*vească mai întâi ca învăţători, apoi ca preoţi. De la anul 1894 începând, s-a admis funcţiona-*

rea preoţilor ca învăţători numai având cursul pedagogic terminat (dr. Roşca, *„Monografia seminariului Sibiu"*).

În legătură cu pregătirea preoţilor în „cazuri de urgenţă" – de pe vremuri se poate consulta capitolul *„Istorisirea unui preot din Bran"*, cuprins în lucrarea *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"* (avocat Iosif Puşcariu), Braşov p. II, r. 46.

„Fiii de preoţi sau de oameni înstăriţi, care voiau să se facă şi ei preoţi, învăţau în sat ca băieţi sau feciori să citească, să scrie, învăţau bucoavna, catehisul, citeau Psaltirea, Apostolul, cântau cu cântăreţul rânduiala utreniei şi a vecerniei, cu cele 8 glasuri, podobiile, condacele, troparele şi antifoanele. Unii din aceşti feciori de preoţi cercetau şi vreo şcoală grăniţărească din Tohanul Vechi, Ohaba, Oralt ş.a., unde învăţau nemţeşte şi muştră cătănească. Cei ieşiţi din aceste şcoli avea trecere de oameni învăţaţi. Urmau, apoi, un curs de teologie de 6 săptămâni şi de 6 luni, la Sibiu, după care teologul absolvent putea să se sfinţească. În cazuri de „urgenţă", se făceau şi excepţii, când ajungeau şi numai 2-3 luni de teologie sau chiar o săptămână de pregătire, făcută cu duhovnicul Vlădicului".

Povestiri din viaţa preoţilor din Sohodol, între anii 1760-1900

Acestea au fost scrise în 1909, de av. Iosif Puşcariu (1835-1922), fiul preotului Ioan L. Puşcariu (1798-1871) din Sohodol, în cartea sa *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"*, p. II, pag. 46-67 (avocatul Iosif Puşcariu purta o barbă mare albă).

„Preoţii din vremurile vechi învăţau ca băieţi sau feciori să citească, să scrie, unii mai mult, alţii mai puţin. După bucoavnă învăţau Catehisul, citeau Psaltirea, se întreceau care să zică Apostolul în biserică, cântau cu cântăreţul la strană. Învăţau mai cu seamă copiii preoţilor, care, ţinând seama de tradiţia de moştenire a preoţiei din tată-n fiu, aceştia învăţau glasurile, troparele, deprindeau rânduiala bisericii şi tipicul la strană, cercetau apoi o şcoală grăniţărească, care substituia „gimnaziul mic" şi cel ce ieşea din această şcoală, avea trecere de om învăţat. La şcoala grăniţărească din Ohaba (Făgăraş), au învăţat şi preoţii Leonte Puşcaşu I şi Bucur Babeş din Sohodol. De aici treceau al cursul teologic la Sibiu, care ţinea 6 săptămâni, 6 luni, 1, 2, 3 ani. După terminarea acestuia, teologul „absolut" putea să se sfinţească ca preot.

În cazuri de „urganţă" erau de ajuns şi numai 2-3 luni de seminar, ori chiar 1-2-3 săptămâni, în care timp îl pregătesc pe candidat-duhovnicul Vlădicului (V. Moga), cu parale grele, cum, de pildă, a fost cazul preotului I. din Bran.

Locuitorii din Sohodol erau evlavioşi, cu deosebire femeile. În vremea veche, se ştie că la fiecare gazdă se făcea sfeştanie, iar pentru bolnavii greu – maslu şi citiri de acatiste noaptea în biserică. Pentru mort se făceau pomeni la 6 săptămâni, la jumătate de an, la anu şi la 7 ani. Femeii chendelă i se cetea molitva de ieşire la biserică numai după 6 săptămâni.

În cele patru posturi şi mai ales în postul Paştilor şi Crăciunului, toată lumea, de la mic, la mare, se spovedea şi se cumineca, chiar şi copiii mici 1-7 ani şi copiii de şcoală, in corpore, sub conducerea dascălului. De două ori pe an – în ajunul Bobotezei şi a Zilei Crucii (14 septembrie) – preotul cu cantorul şi doi copii, mergea cu botezul pe la casele oamenilor, botezând casa, pe toţi ai casei, curtea şi stupina, cu apă sfinţită.

Dacă cădea în fântână un om, animal sau vreo spurcăciune, se sleia (curăţa) fântâna, iar preotul citea rugăciuni şi turna apă sfinţită. La cerere, preotul, în secret, citea slujbe, prin care se ruga lui Dumnezeu pentru diferite trebuinţe: furturi, afurisanii, blesteme (rugăciunea Sfântului Vasile, Trifoneta), logodne, cununii, pentru duhuri necurate, ploi, secetă, sfinţirea vaselor, icoanelor, binecuvântarea pâinilor, prinoaselor, căpăţelelor, ouălor, brânzei, cărnii, rugăciuni la plecarea turmelor, vitelor în munte etc.

Toate aceste slujbe le taxa preotul după importanţa lor, aceste taxe stolare formând plata lui.

Astfel: pentru o sfeştanie se plătea 1 sfanţ (34 cruceri), pentru un maslu se plăteau 3 sfanţi, pentru un acatist se plăteau 2 sfanţi, pentru îngropăciune şi predică se plăteau 6-10 sfanţi, pentru pomană se plăteau 2 sf., plus colaci, lumânări, şi pentru spovedanie: 1/2 sf., iar pentru canon şi sărindar pentru spovedanie. La umblatul cu Iordanul la Bobotează, sf. preotul căpăta sfanţ, cantorul 1 firfirică (10 cruceri) şi băiatul cu căldăruşa o dutcă (4 cruceri). Pe masă se afla 1 colac mai mare pentru popa şi altul mai mic pentru cântăreţ. Pe colacul popii era pus şi un fuior de in sau de cânepă şi un darab de pecie afumată. Când ieşea afară băieţandrul, lua colacul şi-l punea în desagii puşi pe calul care-l ducea de căpăstru şi pe care călărea *popa, după ce se obosea de multul umblat pe dealuri şi pe văi şi prin zăpadă*. Tot aceştia umblau cu botezul şi la Ziua Crucii (14 septembrie), când se cânta troparul „Mântuieşte Doamne" când, la această zi i se plătea popii din partea fiecărei gazde simbria anului, stabilită de 3 sfanţi, şi i se mai da şi un colac, iar gazdele mai bune îi dau şi un miţ de miel sau lână de la un miel.

În joia Paştilor, în sâmbăta morţilor, în sâmbăta Rusaliilor şi în duminecile din postul Paştilor se umplea biserica de prinoase, de căpeţele, colive, de oamenii nu mai aveau loc în biserică. Două ceasuri îi trebuia popii să slujească fiecăruia prinoasele şi căpeţelele, având a ceti şi pomeni fiecăruia morţii familiei.

Din colaci, căpeţelele şi lumânările aduse, preotul lua 4/5 părţi, cantorul primea 1/5, gocimanul primea din prescuri.

Ca această mulţime de colaci să nu se strice, preoteasa băga colacii în cuptorul de pâine bine încălzit, pentru a face pesmeţi, pe care îi pregătea la lucrători dumicaţi, într-un vas mare, puind deasupra lor urdă sau jumeri de slănină, apoi turnând peste ei apă fierbinte, îi lăsa până se muiau şi se făcea o păpară destul de gustoasă, din care oricine putea mânca.

Grea era pe atunci slujba unui preot conştiincios în Sohodol. De multe ori trebuia să se scoale noaptea şi să o ia prin zăpadă pe jos, cale de o jumătate sau de un ceas, ca să meargă la vre-un bolnav, la care era chemat să-i citească o slujbă sau să-l spovedească şi cuminece, pentru ½ sfanţ. Altă dată, chemat la 2 sau 3 îngropăciuni într-o zi, la depărare de mai mulţi kilometri, trebuia să alerge de la una la alta şi să-i facă fiecăruia slujba.

Preotul tânăr suporta mai bine greutăţile, pentru preotul îmbătrânit, dealurile se făceau tot mai mari şi atunci numai cu un cal bun şi domol se putea ajuta, umblând călare cu uneltele cele sfinte, băgate în gluga de la oblincul calului.

Dacă slujba preotului conştiincios era grea, în schimb, era destul de bine plătită. După mărturisirea unui preot bătrân, preoţia îi aducea cam 3000 de sfanţi – cam 3000 floreni v.a. (în anul 1900)".

Numai aşa se explica faptul că pe acea vremuri numai popii şi târlaşii puteau şi aveau posibilităţi mai bune să-şi întreţină familiile cu 8-10-12 copii şi să facă din ei „domni" cu situaţii bune. De exemplu, preotul Ioan L. Puşcariu din Sohodol (de la biserica veche) şi-a purtat la şcoli înalte 5 feciori: pe Ion Cavaler de Puşcariu – devenit judecător la Curia regească, pe Iosif – avocat, pe Leonte – preot, pe Ilarion – arhiereu şi pe Juga – pretor.

Aspectul vieţii religioase a sohodolenilor

Poporul român, născut în religia creştină de la naşterea sa chiar, a fost un neam blând, evlavios şi credincios. El crede că credinţa lui în Dumnezeu l-a scos din toate nenorocirile, l-a ajutat să alunge furtunile şi primejdiile ce s-au abătut asupra capului său, l-a întărit în durerile lui, învingând şi reuşind să rămână români şi creştini în religia ortodoxă în care s-au născut, în afară de defecţiunea temporară din anul 1700, când o parte din românii ardeleni au fost ademeniţi să treacă la Unirea cu Roma, să se facă greco-catolici, defecţiune care s-a reparat în anul 1948, românii uniţi revenind la ortodoxie.

Ţăranul român crede că există Dumnezeu, care răsplăteşte binele făcut cu Raiul, iar răul cu Iadul. Această credinţă îl opreşte de la multe acte rele. Ţăranul român din Sohodol,

având parte de preoţi destoinici, cu educaţie religioasă curată, fiind conştienţi de binecuvântarea cerească ce se revărsă asupra bunului creştin, în trecut ca şi în prezent, a căutat şi caută să ducă o viaţă creştinească. Sufletul lui credincios chemă pe Dumnezeu în ajutor în toate împrejurările vieţii. El se închină când se scoală şi când se culcă, se închină înainte şi după ce ia masa, înainte şi după terminarea lucrului. El nu uită, când pleacă la lucru, la drum, să-şi facă sfânta cruce şi să spună un „Doamne, ajută", iar dacă trece prin faţa bisericii sau a unei cruci, să-şi facă o cruce şi să se descopere. În casă, săteanul sohodolean are icoana cu candela aprinsă la sărbători şi împodobită cu busuiocul mirositor atârnând cu cinste pe peretele dinspre răsărit. Lumânarea de la prohodul din vinerea Paştelui o păstrează cu grijă, pusă după icoană, şi o aprinde în timp de „vreme tare", cunoscând că puterea ei potoleşte tunetele şi alungă trăsnetele şi grindina („piatra").

Sohodoleanul e credincios bun, iubeşte biserica, o cercetează, cei mai în vârstă ţin posturile, miercurile şi vinerile. Înainte vreme toţi – de la mic la mare – ţineau posturile. În postul mare (al Paştelui), mulţi fac sfeştanii la casele lor, pentru ferirea de rele, de pagube, nenorociri şi primejdii, fac masluri pentru bolnavii lor, iar în postul Crăciunului, al Paştelui şi al Sfintei Marii, care se spune că este rupt din postul Paştelui, cei mai mulţi se spovedesc şi se cuminecă.

Tot credinţa în Dumnezeu îl face pe sohodolean să ţină cu cinste sărbătorile cu toate datinile şi obiceiurile lor, cu nelucrare în acele zile, să respecte legile bisericeşti privitoare la naşteri, la botez, la cununie şi la moarte, nelipsindu-se de rugăciunile preotului şi binecuvântarea lui Dumnezeu la toate momentele însemnate din viaţa lui de creştin, neuitând nici de morţii lui, cărora le face pomenirile cerute de soroace, dând preotului sărindare, liturghii şi *molitve de dezlegare pentru morţi şi pentru vii. Între slujbele şi rugăciunile de ocazie, practicate* de preoţii din Sohodol, sunt şi rugăciuni pentru femei lăuze, în prima zi, rugăciunea la „ieşirea lăuzei la biserică", după 30 de zile, rugăciunea (citirea) acatistelor şi paracliselor la diferite necazuri familiale, sfeştanie la sfinţirea unei case şi a unei fântâni noi, sfeştanie la casele oamenilor în posturile mari (Paşti, Crăciun etc.), rugăciuni pentru sfinţirea pâinilor (în Joia mare) şi a prinoaselor, la sfinţirea turmelor de oi şi vite, la ridicarea lor la munte etc.

Pentru toţi românii, biserica a fost ca o stea călăuzitoare, prin care au scăpat de la pieire din mijlocul valurilor năprasnice care s-au abătut asupra lor în tot cursul vremurilor trecute. Bisericii îi revine meritul, în bună parte, că poporul român există ca neam liber. Întocmai ca o mamă bună, biserica ocrotea în timpurile de grele suferinţe pe fiii săi, îi mângâia şi le alina durerile.

Ca încheiere a acestui capitol, redăm mai jos poezia „Biserică străbună", a bunului creştin V. Popescu, pentru a se vedea cât de frumos a ştiut să prindă într-un mănunchi de versuri simţămintele înalte ale românului faţă de biserica sa străbună.

Biserică străbună, de V. Popescu (revista „Izvoraşul")

Cu inima zdrobită de lacrimi şi durere,
Mă-ndrept astăzi la Tine – biserică străbună,
În timp de liturghie, când clopotul răsună,
Să-mi dai o rază dulce, cuvânt de mângâiere.

Tu ştii s-alini durerea din patimile noastre,
Şi lacrimile toate, cu mâinile-amândouă,
Le ştergi ca şi o rază bobiţele de rouă,
Şi ne îndrepţi privirea spre zări mereu albastre.

La tine se adună, biserică prea sfântă,
Atâtea inimi frânte... copii, moşnegi şi mame,
Ei, toată suferinţa încep să ţi-o destrame,
Şi-ascultă cu-ndurare, când glasul tău cuvântă.

La sânu-ţi cald de mamă, tu ai primit în noapte,
Voievozi învinşi în lupte, străjeri de la hotare,
Şi blândelor domniţe cu feţe plângătoare,
Le-ai dat şi ocrotire şi mângâiere-n şoapte.

Te văd sclipind prin neguri, în luptă cu duşmanii,
Dar i-ai învins, slăvito, corabia în valuri,
Căci mare e puterea Domnului în veacuri,
Şi puterea ta divină ei n-o cunosc, sărmanii.

Mă rog acum fierbinte, stăpână-a tuturora,
Ascultă-mi suferinţa, cu slabele-mi cuvinte,
Dorinţelor înalte şi visurilor sfinte,
Din adieri divine, redă-le aurora.

Am ţinut să dăm o extensiune mai completă capitolului „Cultul şi biserica", însoţind numele preoţilor care au păstorit în Sohodol, cu scurte biografii, pentru ca să se cunoască mai

bine viaţa preoţilor sohodoleni, care prin munca lor stăruitoare au ştiut să ţină aprinsă în inimile credincioşilor lor flacăra credinţei şi a iubirii faţă de Dumnezeu şi faţă de neamul românesc.

Extrase din actele arhivei oraşului Braşov

În continuare, vom prezenta cronica bisericii vechi din Sohodol, pentru o mai bună înţelegere a dezbaterii avute în vedere. Astfel:

1) **Act 3543 – Bran 15.03.1798**: Popa Bucur Puşcaşu, paroh în Sohodolul-Branului, cere Magistratului Braşov să fie numit preot în locul său, feciorul său, „Leonte al popii Puşcaşiu", deoarece el este bătrân şi neputincios. „Cerea locuitorilor din Sohodol adresată Magistratului Braşov de a numi ca preot pe Leonte al popii Puşcaşu, fiind om vrednic şi priceput, deoarece tatăl său este bătrân (v.Acte.Mag.nr.718/1798 orig. cu caracter latin în ortografie).
2) **Act 3615 – Tohanul-Nou 30.12.1798**: Preoţii Bucur Puşcaşiu senior şi junior dau jalbă Magistratului Braşov, în care arătă că, după moartea preoţilor din Tohanul-Nou, popa Oprea şi Mihai, emigraţi cu poporul din Tohanul vechi la 1767, în Tohanul-Nou, Episcopul Ghedeon Nichitici a rânduit ca Tohanul Nou să aparţină de Sohodol. Dar neînvoindu-se popa Bucur Puşcaşu senior cu popa Dumitru Babeş-Cârstea, ambii din Sohodol, să stea unul în Tohanul Nou şi altul în Sohodol, episcopul Ghedeon Nichitici a preoţit pe Bucur Puşcaşu junior şi l-a trimis în Tohanul Nou, cu ştirea Magistratului. Cei trei preoţi au împărţit între ei familiile celor două sate, după hotărârea Episcopului Ghedeon Nichitici, astfel: Dumitru Babeş: 100 familii – Sohodol, Bucur Puşcaşu junior 100 familii – în Tohanul Nou şi Bucur Puşcaşu senior 90 familii – în Sohodol şi Tohanul Nou. Îmbătrânind popa Bucur Puşcaşu senior, acesta a adus, în 1798, capelan preotul Leonte, fiul său, pe lângă preotul Dumitru Babeş, iar el să treacă capelan la Tohanul Nou. Dar oamenii din Tohanul Nou s-au sculat şi uneltesc să mai aducă un preot de al lor, pe Iuon al Aldii Brătulescu (vezi actele Mag.nr.796/1799 şi cat.I p575/76).
3) **Act.3635 – Tohanul-Nou 10.02.1799** cuprinde: înştiinţarea popii Bucur Puşcaşu junior paroh şi a popii Bucur Puşcaşu senior, că în Tohanul Nou nu este lipsă de nici un alt preot, ci numai oameni din pizmă uneltesc să aducă un preot de al lor şi de a izgoni pe cei mai bătrâni, dar numai câţiva sunt de aceştia. Ara-

tă Magistratului că de când e Ţara Bârsei, popă din neam de olar şi cu meşteşugul de olar nu s-a făcut (vezi act 25696/1799), act original cu 27 semnături, pe verso fiind scris: arătarea sătenilor din Tohanul Nou, că nu-l vreau pe Iuon al Aldii Brătulescu ca preot şi lipsă de alt preot nu au.

4) **Act nr.2310/19.11.1790 şi nr.2257/1790** cuprinde cererea sătenilor din Tohanul-Nou către Magistrat, de a le da o recomandare către Episcop pentru Bucur Puşcaşu junior, fiul preotului Bucur Puşcaşu senior din Sohodol, pentru ca acesta să fie preot în Tohanul-Nou.

5) **Act nr.2881/1801** cuprinde o plângere a preoţilor din protopopiatul Braşov către Preacinstitul Consistorium al Neuniţilor Sibiu, scrisă în numele preoţilor de către preotul Leonte Puşcaşu, din Sohodol: „Prea Cinstitul Consistorium al Neuniţilor în Marele Principat al Ardealului; Zmerita cerere a tuturor Preoţilor din Protopopiatul Braşovului; Pentru multe năcazuri ce trag de către Tisturile locului. Prea Cinstit Consistorium! Greutăţile şi năcazurile care le tragem noi preoţii neuniţi din Protopopiatul Braşovului de către arândatori şi alte tisturi ale scaunului acestuia, care şi până acum mai în multe rânduri li-am aşternut atâta Cinstitului Consistorium cât şi înălţatului crăiesc gubern, ne sileşte iarăşi şi de iznov a mai supăra pe Cinstit Consistorium şi a ne ruga ca iarăşi să ne înştiinţească la Înălţata Crăiască Gubernie, căci că vedem că deşi vine ceva mile şi scutinţe pe seama noastră de la Înălţatu Crăiescu Gubernium pe aici foarte puţin se bagă în samă. Adică s-au fost milostivit Excelenţia Sa Domnul Gubernator George Banfi la 27 Ianuarie 1793 Nr.39, Prezidialiter prin reposatul Domnul Episcop Gherasim Adamovici, pe toţi preoţii noştri milostiveşte a încredinţa precum că feciorii noştri cei din preoţi născuţi nu se vor jura la Reglute. Care milostivă rânduială după aceea şi de la Înălţat Crăiesc Gubernium pentru cantori care încă sunt feciori de ai noştri, şi pentru dascăli supt nr.709 anului 1800 au urmat şi nouă la toţi de obşte ni s-au publiceluit. Însă ce folos că:

Întâi. Domnul Arendatorul Raaber din Satulung necăutând la mai susnumitele milostive rânduieli, au sculat Săcui de aici şi iau trimis acum nu de mult pe preotul Iuoan Martin de aici de iau căutat feciori cu puterea prin poduri şi pivniţe săi prinză în cătane, apoi văzând că nu capătă, au poruncit numitului preot că au săi dea cătanele sau un fecior de ai săi;

Al doilea: Domnul arendatorul Mijs au trimis asimenea putere pe casa popii Eremia Eremievici de la Bacifalu, care aflând pe feciorul popii în curte, l-au prins şi ducându-l la numitul arândator lau ţinut legat până a doua zi, apoi după multă rugăciune a popii iarăşi lau slobozit;

Al treilea: Deregătoarele de la Râşnov au făcut asemenea potenţie pe casa popii Oncii de acolo, dară nau găsit nimica;

Al patrulea: În Braşovul Veichi sau sculat prinzătorii şi au prins pe feciorul popii Dumitru Popovici de acolo în câmp şi lau dus în Czukthaus, apoi iarăşi lau slobozit;

Al cincilea: La Herman au prins pe feciorul popii Iuon Popovici în curtea lui, măcar că acest fecior este şi cantor şi dascăl, apoi după ce lau dus la Braşov iarăşi lau slobozit;

Al şaselea: La Bran au prins pe ficiorul răposatului Popa Iuon Vartolomei, anume pe Nicolae, din curtea popii lui Ion Fota, însuşi domnu Castelan Johan Gandi cu mâna sa / care pretutindenea aţâţa oamenii la unele ca acestea / măcar că feciorul acesta era acuma şi candidiluit să se facă preot în locul răposatului tatălui său, care după ce sau trimis prin Gandi la Braşov în Czukthaus şi prin Domnu Judeţu de loc sau slobozit iarăşi afară.

Tot acest domn Gandi face atâta îndrăznire şi ne ciufulueşte cât noi preoţii de prin prejur neam speriat, că au bătut pe popa Iuan Comşa de la Zârneşti cu palma şi cu bâta, numai pentru că au mers săl roage ca să nu bată pe alt om ce era cu sfinţia sa, omul fiind din fruntea satului.

Mai încolo au trimis la preotul Vlad Ţeposul dela Bran pe slujitorul său de lau luat din biserică şi din slujba Dumnezeiască cu puterea, afară puindui năpastă în batjocură că ar fi găsit comoară săi dea dintrânşii 200 de florinţi, ba rugând numitul preot pe acel trimis de Gandi, ca săl lase până îşi va isprăvi slujba, lau lovit cu măciuca tocmai în cap, şi nemerindul peste falcă, iau stricat falca, apoi după ce lau dus înaintea numitului Gandi şi iau cerut popa satisfacţie aflânduse nevinovat, în batjocură iau răspuns Gandi dute acasă despre care bătaie dovedeşte adeogatul atestat;

Al şaptelea: Au trimis Arendatorul Mijs de au prins pe feciorul popii Constantin Brencia din biserică. Măcară că acesta ieste dascăl şi pe Iuon al Zamfirii care este cantor, amândoi din Turcheş şi după ce leau văzut dreptăţile, iară iau slobozit.

Asemenea au prins pe dascălul Crăciun Nicolae de la Altstadt şi lau dus în Czukthaus.

Pe cantoru de la Satu Tely şi alţi mai mulţi pe care nui mai putem socoti aici.

Pentru aceia ne rugăm Cinstitului Consistorium ca de vreme ce noi toate poruncile câte ni se trimit de la mai marii noştri, ne silim şi cu inimă dreaptă le împlinim, pe lângă aceia Sidoxia, şi dare dăm şi deosebit când au venit să ajute fieşte care pe Înălţatul Imperatul la război cu ce se va putea, nu numai fieşte ce preot am dat câte 1 galben ce şi pe norodul nostru la atâta lam îndemnat spre acest scopos şi la Milostenia pentru Tiroli şi alţi care sau primejduit şi sau sărăcit de la Franţozi, umblând noi de la casă la casă, pentru ajutorul acelor săraci, cât socotim că nau ieşit nici întrun protopopiat atâta sumă cât de la noi în tot Ardealul. Ba prin osteneala şi strădania noastră şi hoţii de pre munţi sau risipit, care lucru şi Cinstit Consisotrium va fi cunoscut, că Popa Radu Verzea de la Satulung pe 3 hoţi cu cuvinte bune şi cu cumpăna capului suinduse în sus singur cu capul său acolo la iei în munte iau plecat şi iau adus la Braşov şi şiau cerut pardon, din care pricină şi ceilalţi hoţi sau împrăştiat şi cu toate că noi aşa am păzit norodul nostru spre pace, cât şi acum cu prinderea regutelor celor multe la Ţara Bârsei nu sau întâmplat atât primejdii de moarte, cum auzim pe airea, şi tot n-avem nicio mângâiere, ci mai multă batjocură de cât alţii. Aşa să se milostiverască Cinstitul Consistorium, a arăta la Înălţatul Crăiesc Gubenium şi osteneala şi plata noastră ce luăm pentru ostenele, fiind că pe noi ca toleranţi nare cine ne recomăndălui, de nu ne vom recomăndălui însuş noi, ca să avem şi noi o mângâiere şi să putem mai cu mare dragoste sluji pe mai marii noştri şi al lui Dumnezeu. ss. Leonte Puşcaşu din Sohodol în Numele tuturor Preoţilor din Protopopiatul Braşovului". Observ.: S-a copiat cu ortografia originală.

6) **Act nr.73/1807 – Sohodol** – din dosarul „Fond Bran" (1808-1819). Bucur Puşcaşu preot cere magistratului Braşov să i se dea voie, lui şi verilor săi, Barbu şi Voicu Puşcaşu, să zidească pe acelaşi loc, din averea lor şi fără nici un ajutor strein o biserică nouă, deoarece biserica veche ridicată de părinţii lor fiind atât de ruinată încât stă să cadă. Arendaşul castelului trebuia să raporteze dacă într-adevăr era atât de ruinată şi dacă aceşti veri au atâta avere încât să poată zidi o biserică fără ca averea lor să se resimtă.

7) **Act nr.289/1812 – Sohodol.** Preotul Leonte Puşcaşu se jeluieşte magistratului că a fost numit încă din 1798 capelan pe lângă preotul Dumitru Cârstea-Babeş, dar făcându-se „regulaţia" preoţilor el a devenit supranumerar. Acum preotul Babeş murind cere să fie sprijinit căci un fiu al răposatului umbla să ajungă el preot.
8) **Act nr.456/1812 – Sohodol.** Mai mulţi parohieni din Sohodol cer să li se lase ca preot Leonte Puşcaşu, iar fiul lui Babeş să nu i se ia în consideraţie cererea, căci biserica lor e săracă şi cât a trăit răposatul preotul Babeş a fost pururea ceartă între el şi capelanul Puşcaşu. Se va cerceta.
9) **Act nr.663/1812 – Sohodol.** Arendaşul castelului raportează magistratului că cele spuse de Leonte Puşcaşu sunt adevărate. Acesta este unul dintre cei mai liniştiţi şi mai modeşti preoţi şi partea cea mai mare a satului îl cere ca preot acolo. Să rămână Leonte Puşcaşu preot.
10) **Act nr.77/1812 – Sohodol.** Dosar „Fond Bran" magistratul cere castelanului Andreas Bakes de la Bran să comunice preotului Leonte Puşcaşu din Sohodol că Guvernul aprobă să rămână în parohia Sohodol după ce credincioşii din Turcheş unde fusese repartizat în urma împărţirii nouă a parohiilor au refuzat să-l primească. Din acest motiv Guvernul nu le mai poate aproba turcheşenilor un al doilea paroh.
11) **Act nr.1538/1837 – Sohodol.** În Sohodol sunt preoţi Ioan Puşcaşu şi Bucur Puşcaşu. Dascăl e Bucur Puşcaşu, cantori Iosif Puşcaşu şi Stan Toma şi clopotar (campanator).

Cronica bisericii vechi din Sohodol (continuare)

Date extrase din cronica bisericii vechi, scrisă de dr. Ilarion Puşcariu, în 1910, şi dispărută în 1939/40:

1) Între anii 1650-1680, se înfiinţează satul Sohodol, prin familia Juga Puşcaşu, aşezată în partea de jos a comunei, prin familiile Chiţu, Moja, Misică, Petric ş.a., aşezate pe Bradu-Înalt şi prin familia Reit, aşezată pe luncă şi pe coastele din dreapta Văii Porţii;
2) Între anii 1680-1750, slujbele bisericeşti din duminici şi sărbători, în lipsă de biserică, se ţineau sub cerul liber, lângă o cruce sub un păr bătrân, la casa locuitorului Muscoiu (de la biserică peste părău, la sud), de către vreun călugăr sau un preot ambulant;

3) În jurul anului 1750, sohodolenii îşi ridică prima biserică din lemn, în cimitirul bisericii actuale, donat în 1690 bisericii vechi de Juga Puşcaşu I;
4) În anul 1765, episcopul Dionisie Novacovici donează bisericii vechi un antimas;
5) Între anii 1762-1798, funcţionează preot Bucur Puşcaşiu (1723-1809), primul preot localnic şi stabil;
6) Între 1798-1830, funcţionează preot Leonte B. Puşcaşiu (1763-1830), fiul preotului Bucur Puşcaşiu, şi preotul Dumitru Babeş-Cârstea şi fiul său, Bucur Babeş;
7) În anul 1787, episcopul Ghedeon Nichitici face o vizită canonică în Bran şi în Sohodol, cu care ocazie stabileşte trei parohii pentru satele Sohodol şi Tohanul-Nou, aşezând pe preotul Dumitru Babeş-Cârstea în Sohodol cu 100 familii (din 160), pe preotul Bucur Puşcaşiu junior în Tohanul-Nou cu 100 familii (din 120) şi pe preotul Bucur Puşcaşiu senior peste cele 65 familii din Sohodol şi peste cele 20 familii din Tohanul-Nou;
8) În anul 1798 preotul Bucur Puşcaşiu senior cere pensionarea sa şi numirea fiului său, Leonte B. Puşcaşu preot în Turcheş, de capelan pe lângă preotul Dumitru Babeş în Sohodol, iar Magistratul Braşovului aprobă. În anul 1812, murind preotul Dumitru Babeş, Leonte Puşcaşu rămâne preot plin în Sohodol, la biserica veche, până la deces, în anul 1830;
9) Preotul Bucur Puşcaşu senior funcţionează iarăşi între 1805-1809, la biserica Tohanul-Nou, în locul fiului său B. Puşcaşiu, decedat în 1805;
10) În anul 1812, biserica de lemn, devenind necorespunzătoare, se demolează, iar fraţii Voicu şi Barbu Puşcaşiu ridică din piatră o biserică nouă, pe care o sfinţeşte, în 1812, episcopul Vasile Moga;
11) În anul 1813, din materialul lemnos al bisericii demolate se construieşte prima şcoală în Sohodol;
12) În anul 1830, episcopul Vasile Moga sfinţeşte biserica nouă „de din sus" din Sohodol şi vizitează şi biserica veche „de din jos";
13) Între anii 1830-1871, funcţionează preotul Ioan L. Puşcariu (1798-1871);
14) Între anii 1871-1905, funcţionează preotul Leonte I. Puşcariu (1837-1905);
15) În anul 1873, decedează mitropolitul Andrei Şaguna (1809-1873);
16) În anul 1886, mitropolitul Miron Romenul a vizitat biserica veche din Sohodol;
17) În anul 1895, s-a introdus căsătoria civilă, care se făcea înaintea căsătorie bisericeşti;
18) În anul 1898, decedează mitropolitul Miron Romanul şi în acelaşi an este ales ca mitropolit Ioan Meţianu, fost episcop al Ardealului, originar din Zârneşti;

19) În anul 1905, se zideşte localul nou şcolar, la 100 de m depărtare de biserica veche, sub conducerea preotului Lt. Puşcariu şi a învăţătorului Aron Puşcariu;
20) În anul 1906, este ales preot Victor L. Puşcariu (1879-1939), care funcţionează între 1906-1939, când decedează;
21) În anul 1940, este ales preot Ioan Zăbavă, care serveşte între 1940-1960;
22) Între anii 1945-1950, s-au reparat casele bisericii vechi;
23) În anul 1957, se renovează pictura bisericii vechi;
24) În anul 1960, este ales preot Iosif Jos. Puşcariu, fost preot în comuna Zăbrătău, în locul preotului Ioan Zăbavă, ales la biserica din comuna Moieciul de Jos.

Cronica bisericii noi din Sohodol

Date extrase din Cronica bisericii nouă, scrisă de preotul Gh. G. Babeş din Sohodol:

1) Între anii 1825-1830, se zideşte biserica de din sus (cea nouă), cu banii strânşi din danii, în Ţările Române şi în Rusia;
2) În anul 1830, episcopul Vasile Moga sfinţeşte biserica cea nouă;
3) În anul 1812, decedează primul preot din familia Dumitru Babeş-Cârstea;
4) Între anii 1820-1848, funcţionează preotul Bucur D. Babeş;
5) Între anii 1851-1893, funcţionează preotul Gheorghe B. Babeş (1825-1893);
6) Între anii 1893-1934, funcţionează preotul Gheorghe G. Babeş, un orator distins (1862-1934);
7) În anul 1924, s-a reparat biserica nouă deteriorată de cutremurul din 1916;
8) În anii 1906-1907, se edifică şcoala nouă (de la biserica nouă) sub preotul Gheorghe Babeş şi învăţătorul Nicolae Puşcariu;
9) Între anii 1939-1943, funcţionează preot I. Sumedrea (născut în 1908);
10) Din anul 1944, funcţionează preot Gheorghe Mija (născut în 1919);
11) Între anii 1959-1960, s-a pictat biserica nouă sub preotul Gheorghe Mija.

Cap. XIII. Monografia şcolii. Şcoala elementară din Sohodol. Edificiile şcolare. Întreţinerea şcolii şi salarizarea învăţătorilor

Cele dintâi locuri de învăţătură pentru copilul şi tânărul sohodolean au fost casa părintească şi şezătoarea. Aici, în mijlocul familiei şi al şezătorilor, câştigau ei primele învăţături, primele cunoştinţe despre viaţă şi societate şi lumea înconjurătoare.

Al doilea loc de învăţătură în Sohodol, pentru mici şi mari, în vremurile vechi, când încă nu existau local de şcoală şi cărţi, a fost bisericuţa veche de lemn, ridicată în jurul anului 1750, în partea de jos a Sohodolului, pe locul actualei biserici de piatră „de din jos", zidită în 1812 şi numită şi biserica veche, spre deosebire de biserica „de din sus", de sub Bradu-Înalt, zidită în 1830, numită biserica „nouă".

Aici, preotul ambulant sau vreun călugăr, mai apoi preoţii locali din familia Puşcaşu, după slujba bisericească, conform îndrumărilor episcopului, în duminici şi sărbători, explicau poporului adunat evanghelia zilei sau citeau cazania cu învăţături, dând sfaturi şi îndemnuri.

Acelaşi lucru s-a făcut ceva mai târziu şi în schitul, mai apoi în biserica „nouă", zidită în anul 1830, în partea de sus a Sohodolului, prin preoţii localnici din familia Babeş.

Aici, în tinda acestor biserici, primii preoţi localnici Bucur şi Leonte Puşcaşiu, Dumitru şi Bucur Babeş-Cârstea s-au străduit să-şi lumineze credincioşii (mici şi mari) cu învăţături pentru viaţă.

Locuri de învăţătură – în vechime, în timp de iarnă au fost şi casele proprii ale cantorilor-dascăli. Toate aceste lăcaşuri au servit ca loc de învăţătură în Sohodol, între anii 1750-1812.

Prima casă care a servit ca local pentru şcoală în Sohodol a fost casa ridicată în anul 1813, în faţa actualei biserici vechi, din materialul lemnos al bisericuţei de lemn demolată în 1812. Acest mic local de şcoală a servit ca şcoală pentru copiii din parohia „de din jos", până la 1861, şi chiar şi pentru copiii din parohia „de din sus" a bisericii noi, până la 1830, când se ridică şi lângă biserica nou zidită, o căsuţă din lemn, ca al doilea locaş de şcoală propriu. În aceste două şcoliţe servesc ca dascăli cantorii celor două biserici, până la anul 1861, când se ridică al treilea local de şcoală în Sohodol, pe terenul din „prundul" dintre văi, în mijlocul comunei, între vecinii de atunci – Ion V. Căpăţână, Ion Brătulescu şi Ion Puşcariu-Popişca – cu cheltuiala ambelor parohii, noul local şcolar cuprinzând pe toţi copiii de şcoală ai localităţii Sohodol. În 1871, se adaugă la acest teren, în partea de sus, încă 490 stj^2, teren cumpărat de la vecinul şcolii – Ion Brătulescu-Cornea. Întregul teren a fost plantat cu pomi roditori şi închis

cu palan de scânduri de jur împrejur, sub supravegherea învățătorului școlii – Leontin Pușcariu, capelanul bisericii vechi din Sohodol.

Localul nou de școală, zidit în 1861, a fost făcut din lemn și acoperit cu țiglă și avea: o sală de clasă de 5/6 m^2 și de 2,80 m înălțime și a doua sală de clasă de 3,5/6 m^2 și 2,80 m înălțime, orientată spre sud, la mijloc tinda de 3/6 m, ce servea ca și magazie pentru lemne, iar în stânga – spre vest – erau 2 camere de câte 3/3 m, cu destinația de locuință pentru învățător. În față, în lungimea ei, școala avea un pridvor (foișor) lung.

Planul școlii

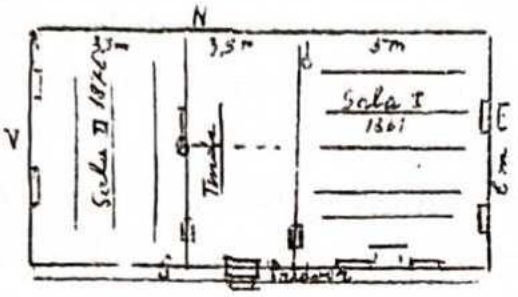

Dimensiunile:

- sala I: 5/6 m/ 2,8 m
- sala II; 3,5/6 m/2,8 m
- tinda: 3,5/6 m/2,8 m

La această școală a urmat clasele I-IV, între anii 1894-1898, și autorul acestei lucrări, Ioan A. Pușcariu.

Acest local de școală durează din anul 1861 până la 1903, când inspectoratul școlar unguresc, găsindu-l necorespunzător, a dispus închiderea lui, somând comitetul școlar a-și ridica alt local, corespunzător legilor școlare și sanitare.

În urma acestui ordin, comitetul școlar comunal hotărăște ca fiecare parohie să-și ridice câte un local de școală în centrul fiecărei parohii, în preajma bisericilor respective.

Astfel, parohia bisericii vechi, în 1904, își ridică un local de școală, zidit din cărămidă de arhitectul Ioan Voicu din Brașov, pe un teren de 400 stj^2, la 100 m depărtare de biserică. Noul local de școală cuprinde: două săli de clasă de 11,5/6,5 și 4 m înălțime, respectiv 6/5/4 m, un antreu și o cancelarie.

Dimensiunile externe ale edificiului școlar nr.1 sunt: fațada 12,5 m, peretele I – 13 m, peretele II – 7 m, peretele III – 7 m și peretele IV – 5,5 m.

Zidirea școlii de la biserica veche s-a făcut între anii 1904-1905. Costul zidirii a fost de 8.080 coroane.

Noul local de școală are o poziție frumoasă, e așezat pe un loc ridicat, uscat și solid, cu fațada spre Sud și scăldat tot timpul zilei de razele soarelui. Ridicarea acestui local de școală se datorește străduințelor depuse de arhimandritul și arhiereul de mai târziu dr. Ilarion Pușca-

riu, fiul acestei comune, care a cumpărat şi donat terenul şcolii, şi muncii stăruitoare a preotului Leontin Puşcariu, a învăţătorului Aron Puşcariu şi a parohienilor bisericii vechi.

Planul şcolii nr.1

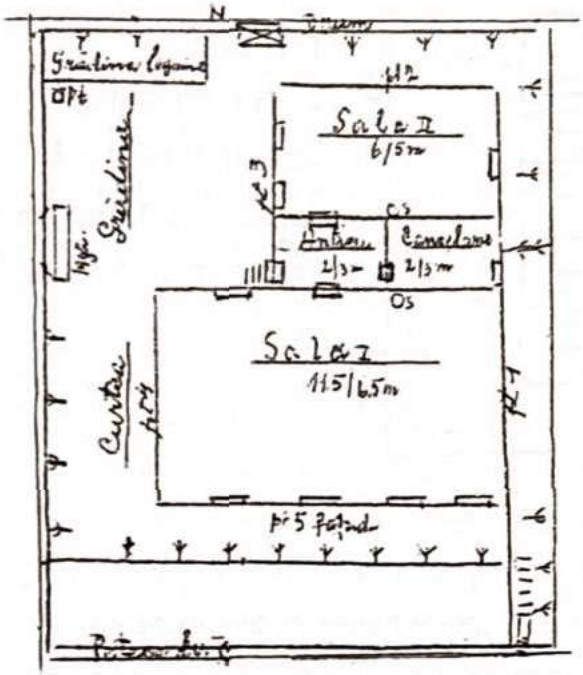

Dimensiunile:

Extern:

- faţada: 11,5 m
- peretele 1: 13 m
- peretele 2: 7 m
- peretele 4: 5,5 m.

Intern:

- sala I: 11,5/6,5 m/ 4 m înalt
- sala II: 6/5 m/ 4 m înalt
- antreu: 3/2,5 m/ 4 m înalt
- cancelarie: 3/2,5 m/ 4 m înalt

La 1 septembrie 1905, localul şcolar este dat în folosinţă învăţătorului Aron Puşcariu, care funcţionează aici până la 10 octombrie 1910, când este pensionat de Ministerul ungar, în mod forţat, pentru necunoaşterea limbii maghiare în mod satisfăcător.

Parohia bisericii noi, de asemenea, îşi ridică localul său şcolar, în anii 1906-1907, pe un teren de 400 m^2, lângă valea Sohodolului, la 250 m apropiere de biserica nouă. Localul zidit din cărămidă a costat 8.000 de coroane, sumă acoperită din repartiţie pe popor, de 40 de coroane de fiecare familie, din fondul bisericii şi din donaţii. Localul cuprinde: o sală de clasă de 8/6 m şi 4 m înălţime, trei camere pentru locuinţa învăţătorului şi un antreu. Localul este orientat cu faţada spre vest. În faţă, şcoala are curte, o grădină de legume, fântână şi o magazie pentru lemne.

Noul local de şcoală de la biserica nouă s-a zidit între anii 1906-1907 şi este dat în folosinţă, în toamna anului 1907, învăţătorului Ioan Buta, transferat aici în urma pensionării, în mod forţat, a fostului învăţător Nicolae Puşcariu, pentru necunoaşterea limbii maghiare.

În anul 1923, înfiinţându-se un al doilea post de învăţător la şcoala aceasta, locuinţa învăţătorului este transformată în două sală de clase de 7/6 m.

Planul şcolii nr.2

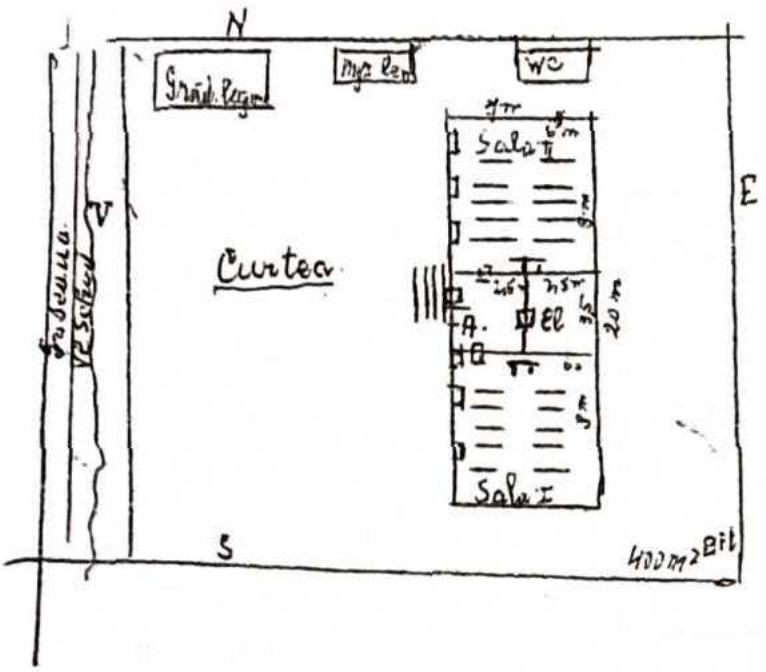

Dimensiunile:

Extern: 20 m L, 7 m l, 4 m Î

Intern:

- sala I: 6/8 m/ 4 m Î
- sala II: 6/8m/ 4 m Î
- antreu: 2,5/3,5 m/ 4 m Î
- cancelarie: 2,5/3,5 m/ 4 m Î

Aceste două localuri de şcoală noi, corespunzătoare, conduse fiind de învăţători destoinici, îşi îndeplinesc din plin rolul de focare răspânditoare de lumină în masele poporului din Sohodol, timp de 46 de ani, din 1905-1950, când, în urma faptului că cele două localuri de şcoală au devenit neîncăpătoare, au fost înlocuite cu un nou local – al şaselea – local şcolar unic pentru întreaga comună Sohodol, ridicat în mijlocul comunei, în anul 1950, local care funcţionează şi în anul 1968.

De fapt, nevoia ridicării unui nou edificiu şcolar unic în localitate, s-a simţit îndată după Unirea din 1918 a Ardealului cu România, prin anul 1922, în urma însufleţirii şi dorinţei sohodolenilor de a-şi vedea copiii lor frecventând toate clasele primare I-IV, numai în Sohodol, scăpând de obligaţia veche a frecventării şcolii centrale din Bran (cl.V, VI).

Astfel, în anul 1922, comitetele celor două şcoli au hotărât ridicarea unui nou local şcolar pe terenul şcolii vechi din mijlocul comunei, în prund, teren care era însă proprietatea comună a celor două biserici din Sohodol. Pentru ajungerea scopului – zidirea şcolii – acest teren trebuia să fie expropriat de la biserică pentru şcoală.

În acest scop, învăţătorul-director Ioan A. Puşcariu, din încredinţarea comitetelor şcolare, stăruie şi obţine, în 1922, de la comisia agrară de expropriere a judeţului Făgăraş (de care aparţinea plasa Bran până la 1 ianuarie 1926), exproprierea de la biserici a terenului grădinii şcolii vechi, pe seama şcolii primare de stat din Sohodol. Terenul pentru zidirea şcolii fiind obţinut, urma ca să se pună în lucrare zidirea noului local, să se procure sumele şi materialele. Ori, criza economică şi financiară cauzată de Primul Război Mondial şi sărăcia materială proverbială a sohodoleanului, au determinat amânarea problemei ridicării noului local şcolar pen-

tru vremuri mai bune, care s-au ivit abia în 1950, când, în urma impulsului şi ajutorului dat de guvernul Republicii Populare Române, sohodolenii şi-au putut ridica – al şaselea – actualul local şcolar pe terenul şcolii vechi, în mijlocul comunei.

Curtea şi grădina şcolilor din Sohodol

Primele şcoliţe ridicate pe lângă cele două biserici nu aveau curte şi grădină proprie. În anul 1861, s-a ridicat în prundul dintre văi un local şcolar comun al ambelor parohii. Şcoala comună din prund, adică „şcoala veche" cum i-a rămas şi azi numele, avea în jurul ei un teren de 1.106 stj., plantat cu pomi roditori, şi o şcoală de pomi, în care elevii şcolii, sub învăţătorii Leonte Puşcariu şi Aron Puşcariu, în cursul dăscăliei acestora, şi-au însuşit deprinderea pomăritului, devenind buni pomicultori. Azi, sohodolenii, iniţiaţi în pomărit de aceşti învăţători, posedă cele mai frumoase grădini de pomi din împrejurimi, tot ei fiind şi cei mai numeroşi liferanţi de fructe pe pieţele oraşelor din jur: Braşov, Zărneşti, Râşnov, realizând, din vânzarea acestora, venituri frumoase. Şcoala veche din prund, devenind neîncăpătoare şi necorespunzătoare, a fost înlocuită cu alte două şcoli, ridicate în 1905 şi 1907, fiecare în parte având curtea şi grădina lor şcolară, cu pomi fructiferi şi cu legume. De asemenea, şcoala generală (zidită în 1950) posedă curtea şi grădina cu pomi a „şcolii vechi" din prund.

Averea şcolii şi mijloacele de întreţinere ale acesteia

În Ardeal, şcoala românească a fost fiica bisericii ortodoxe şi unite române, iar biserica cu credincioşii ei – parohia – a fost susţinătoarea şi ocrotitoarea ei, de aici şi caracterul ei de şcoală „parohială" şi „şcoală confesională", care s-a menţinut până la Unirea din 1918 a Ardealului cu România, când şcolile confesionale române au trecut, în 1919, sub autoritatea statului român, acestea devenind şcoli de stat, susţinute de acesta.

Atât biserica, cât şi şcoala românească din Ardeal, aveau aceeaşi sursă de întreţinere: obolul şi jertfa poporului, puţine din ele având averi – terenuri, imobile sau fonduri proprii, spre deosebire de bisericile minoritare – romano-catolică, reformate – ungureşti şi săseşti, care dispuneau de latifundii întinse şi de privilegii de tot felul.

Bisericile şi şcolile din Sohodol, în afară de terenurile din jurul lor: cimitire, curţi şi grădinile şcolare, mai posedau unele mici terenuri, şi anume: biserica veche şi biserica nouă din Sohodol şi biserica din Predeal-Bran posedau în comun terenul „Marginea", în extensiune

de 36 de jugăre cat.1396 stj^2, situat în marginea de Vest a localităţii, lângă terenul zis „Livadia" Sohodolului, teren obţinut prin răscumpărare de la oraşul Braşov, în 1860. Arenda acestui teren forma venitul celor trei biserici, din care o parte se aloca pentru întreţinerea şcolii celor două comune – Sohodol şi Predeal.

Întreţinerea celor două şcoli elementare, ce erau deservite de cantorii bisericilor între 1813-1861, o suportau părinţii copiilor de şcoală, plătind dascălului câte 2-3 sfanţi de copil, pentru o „iarnă". Şcoala ţinea din luna noiembrie până în luna aprilie, cât ţinea, adică, iarna şi repausul agricol în Sohodol.

Încălzitul şcolii îl făceau elevii, aducând fiecare elev, zilnic, câte un lemnişor, subţioară. Curăţenia şcolii (măturatul) o făcea zilnic, după orele de curs (seara) „femelierul" – un băiat ori mai ales o fetiţă mai mărişoară, din despărţământul IV, în schimbul unei remuneraţii lunare de un crucer (creiţar) de elev. Acest sistem de întreţinere al şcolii şi al dascălului s-a menţinut până prin 1861, când s-a încheiat activitatea şcolilor de pe lângă cele două biserici, aceste două şcoli fiind înlocuite cu un local nou de şcoală, construit din lemn, în 1861, în prundul dintre văi, în mijlocul comunei.

Odată cu ridicarea noului local şcolar, unic, pentru deservirea ambelor parohii, întreţinerea şcolii şi salarizarea învăţătorului a suportat-o comitetul şcolar comun, compus din delegaţii ambelor comitete parohiale, inclusiv cei doi preoţi ai bisericilor veche şi nouă. Cel mai în vârstă dintre preoţi era preşedintele comitetului, iar învăţătorul diriginte era secretarul comitetului şcolar.

Fondul şcolar comun era format din participaţia ambelor parohii şi alimentat printr-o repartiţie şcolară anuală de câte 15 cruceri pentru văduve şi 30 cruceri de familie; mai târziu, câte 25 cruceri pentru văduve şi 50 cruceri de familie (50 şi 100 fileri = 1 coroană). Fondului şcolar i se repartiza şi venitul poamelor şi a ierbii din grădina şcolii şi din arenda terenului „Marginea".

Începând din anul 1861, din fondul şcolii se cheltuia: pentru combustibil pentru şcoală şi câte un stânjen de lemne pentru fiecare învăţător, pentru plata pedelului, pentru procurări diverse pentru şcoală şi pentru salarizarea învăţătorului unic, până în 1876, şi a celor doi învăţători, între anii 1876-1891.

În anul 1891, comitetul şcolar hotărăşte ca fiecare parohie să-şi susţină învăţătorul său: parohia bisericii vechi pe înv. Aron Puşcariu, iar parohia bisericii noi pe înv. Nicolae Puşcariu.

Procurarea combustibilului pentru şcoală şi plata pedelului şcolii o face mai departe comitetul şcolar, până în 1903, când localul şcolar existent, găsit necorespunzător de către inspectorul şcolar regesc ungar, din ordinul lui, urmează să fie închis şi înlocuit cu alt local

corespunzător, ceea ce s-a şi întâmplat, fiecare parohie ridicându-şi localul său şcolar propriu, biserica veche, în anul 1904/5, şi biserica nouă, în anul 1906/7.

În urma acestui fapt, învăţământul şcolar se scindează pe parohii, începând din anul 1904/5, iar fondul şcolar comun se desfiinţează, numerarul existent, de 2.382,04 florini, împărţindu-se, s-a atribuit: bisericii vechi suma de 1.3411,02 florini, iar bisericii noi, 1042,02 florini. Aceste sume, restituite bisericilor susţinătoare de şcoli, formează baza fondului bisericesc B, destinat întreţinerii şcolii, iar fondul bisericesc A va ajuta la întreţinerea bisericilor.

Fondul B şcolar, se alimentează din veniturile arendei, pe jumătate, a grădinii şcolii vechi, din repartiţia şcolară anuală de 20 cruceri, apoi de o coroană (50 cruceri) de cap de familie (văduvele pe jumătate), din 5% din aruncul comunal şi din eventualele donaţii. Fondul B şcolar este administrat de epitropul bisericii respective, până în anul 1921, când şcolile confesionale au trecut în administraţia statului român. De la această dată, întreţinerea şcolilor s-a făcut de stat, prin comitetele şcolare, care aveau casier pe casierul comunal şi contabil pe învăţătorul-director al şcolii. După 1921, cheltuielile de întreţinere ale şcolilor din Sohodol se efectuau din subvenţiile obţinute de la comitetul şcolar judeţean şi din cota de 14% din veniturile comunei, iar salariile învăţătorilor erau plătite de stat. Gestiunea comitetului şcolar se conducea conform legii comitatelor şcolare în vigoare, se încheia la sfârşitul anului şcolar de către directorul şcolii – gestionarul comitetului şcolar – şi era supusă aprobării comitetului şcolar judeţean (conform datelor extrase din arhiva bisericilor).

Salarizarea învăţătorilor în Sohodol de-a lungul timpului

Între anii 1813-1861, salariul cantorilor-învăţători era de 2-3 sfanţi de elev, pe anul de şcoală (1 sfanţ = 33 cruceri, 3 sfanţi = 1 florin – valută austriacă) şi se ridica la 40-50 florini pe an, plătiţi direct dascălilor de părinţii copiilor de şcoală. Aceasta era leafa ultimilor cantori-dascăli din Sohodol – Bucur Puşcaşiu, dascălul şcolii bisericii vechi – (1825-1861) şi Iosif Puşcaşu-Popişca dascălul şcolii bisericii noi (1830-1861), afară de veniturile lor cantorale.

Între anii 1861-1891, învăţătorii care s-au succedat la şcoala din Sohodol, primeau leafa de la comitetul şcolar, stabilită prin contract de angajament între comitet şi învăţători, la 80, 100, 120, 140, 150, 200 florini anual.

Astfel, învăţătorii Leontin Puşcariu (1862-1867), Trifon Renghea (1868-1871), Ion Cojanu (1871-1872), D. Tătulea (1872-1873) şi Vasile Reit (1873-1875), primesc 140 florini, Gh. Tănăsescu (1875-1877), 150 florini.

Între anii 1877-1879, învăţătorul Aron Puşcariu (1877-1910), conform contractului încheiat la alegerea sa, în 1877, primeşte 150 florini.

În anul 1879, comitetul şcolar hotărăşte alegerea definitivă a lui Nicolae Puşcariu ca al doilea învăţător şi mărirea salariului pentru cei 2 învăţători, de la 150 florini, la 200 florini anual, primind învăţătorul-diriginte Aron Puşcariu 120 florini anual, iar învăţătorul Nicolae Puşcariu 80 de florini anual. Salariul de 200 de florini era plătit din fondul şcolar – 150 florini, iar 50 florini, din repartiţia şcolară de la popor. Acest salariu de 200 de florini pentru ambii învăţători se menţine până în anul 1891, când comitetul şcolar hotărăşte scindarea fondului şcolar comun, precum şi repartizarea învăţătorilor pe parohii, şi adică: Aron Puşcariu rămânând învăţătorul parohiei bisericii vechi, iar Nicolae Puşcariu învăţător al parohiei bisericii noi, fiecare parohie urmând a-şi plăti învăţătorul său.

Tot în anul 1891, comitetul şcolar stabileşte salariul fiecărui învăţător la 200 florini anual, plătibil din repartiţia de la popor, câte 30 de cruceri de familie şi 15 cruceri de văduvă, iar diferenţa până la 200 florini, completându-se din fondul şcolar.

În anul 1893, guvernul ungar aduce o lege, prin care se stabileşte salariul învăţătorilor din Ungaria la 300 de florini plus 25 de florini (600 coroane şi 50 coroane), cincvenal din cinci în cinci ani, obligând confesiunile la aplicarea legii în cursul celor 3 ani următori, până în 1896, din puterile proprii sau cerând ajutor de la stat.

Urmare acestei legi, în anul 1896 comitetele bisericilor – veche şi nouă – stabilesc salariile învăţătorilor la 600 de coroane, cerând şi ajutor de la stat. Ministerul aprobă pentru învăţătorul Aron Puşcariu 120 coroane şi pentru învăţătorul Nicolae Puşcariu ajutorul cerut de 280 coroane.

În anul 1904, salariile învăţătorilor erau de câte 600 de coroane, plus 200 de coroane pentru 4 cvincvenale şi 40 de coroane relut de cvartir, în total 840 coroane. Salariul învăţătorului Aron Puşcariu, de 840 de coroane în 1904, era acoperit din 520 coroane din fondul B şcolar şi repartiţie şcolară şi din 320 coroane ajutor de la stat. Salariul învăţătorului Nicolae Puşcariu, de 840 coroane, era acoperit din 350 coroane din fondul B al bisericii noi şi repartiţie şi 490 coroane ajutor de la stat. Această salarizare se menţine până la anul 1908, când Ministerul ungar, prin legea şcolară, art. XXVII din 1907 (Legea Appony), stabileşte salariile învăţătorilor la 1000 coroane leafa de bază, plus cvincvenalele, care după 25 de ani de serviciu se ridică cu încă 1000 coroane, în total 2000 coroane. Legea obligă confesiunile ca în următorii 3 ani – până în 1910 – să aplice dispoziţiile legii.

Ajutoarele de stat acordate se menţin până la anul 1910. Potrivit legii şcolare art.XXVII/1907 – art. 15, pentru obţinerea ajutorului de stat se cerea ca învăţătorul confesio-

nal român să poseadă bine limba maghiară şi să fie în măsură de a şti preda în şcoală în limba maghiară. Prin această lege severă, se urmărea eliminarea învăţătorilor români neştiutori de limba maghiară, împuţinarea şcolilor româneşti şi înlocuirea lor cu şcoli de stat sau comunale, în care limba de predare era, exclusiv, numai limba maghiară, urmărindu-se prin aceste şcoli maghiarizarea învăţământului în ţinuturile româneşti, respectiv deznaţionalizarea românilor. Şi iată întâmplarea face ca art. 15 din legea XXVII – 1907 să fie aplicată şi în Sohodol, în sensul că ambii învăţători – Aron şi Nicolae Puşcariu, care nu posedau limba maghiară în măsura cerută de lege, fiind somaţi, siliţi şi-au cerut şi au fost pensionaţi. Nicolae Puşcariu, în 1907, şi Aron Puşcariu, la 10 octombrie 1910, cu 1200 coroane, pensie, după un serviciu neîntrerupt de 33 de ani.

Urmaşul învăţătorului Aron Puşcariu, învăţătorul Ioan A. Puşcariu, primeşte un salariu de 1120 coroane, de la 1 noiembrie 1910 şi până la 31 decembrie 1912, adică: de la biserică 1120 coroane, fără ajutor de la stat. În anul 1913, primeşte 1120 coroane: 840 de coroane de la biserică şi 280 coroane ajutor de stat. Începând cu 1 ianuarie 1914 şi până la 1 ianuarie 1916, învăţătorul primeşte, conform art. XVI – 1913, salariu de 1400 coroane (de la biserică 1120, de la stat 280). De la 1 ianuarie 1916 şi până la 1 iulie 1918, salariul învăţătorului este de 1600 coroane anual (1120 de la biserică şi 480 de la stat).

Învăţătorul Ioan Buta, urmaşul învăţătorului Nicolae Puşcariu, de la şcoala bisericii noi, primeşte salariul plătit de la biserică şi din ajutorul de stat, din anul 1907 – data alegerii sale ca învăţător în Sohodol – până în anul 1917 – data morţii sale.

Postul de învăţător devenit vacant prin moartea învăţătorului Ioan Buta, în 1917, este completat numai la 20 ianuarie 1919, prin numirea învăţătorului Eugen Babeş, fiu al Sohodolului.

După Unirea de la 1 decembrie 1918, şcolile confesionale din Ardeal, fiind stratificate, sunt supuse legilor româneşti, iar membrii corpului didactic ardelean sunt asimilaţi cu corpul didactic din Vechiul Regat şi încadraţi, în anul 1921, ca învăţători de stat, beneficiind de aceleaşi drepturi materiale ca şi învăţătorii statului român.

Astfel, între anii 1919-1920 şi în următorii, învăţătorii din Sohodol: Ioan Ar. Puşcariu şi Eugen Babeş, ca învăţători de gradul I, primesc: în anul 1919 – 2.600 lei anual, în anul 1920 – 3.792 lei anual şi în anul 1921 – 4.032 lei anual.

Între anii 1922-1925, sub noua lege de salarizare a ministrului P. Negulescu, învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş primesc câte 1.500 de lei lunar, minus impozitul, adică 1.481 lei salariu net.

Conform legii învăţătorilor primari, din 1926, salarizarea acestora se stabileşte precum urmează: învăţătorul primeşte un salariu fix şi 5 gradaţii din 5 în 5 ani şi, în plus, gradaţia a VI-a „de merit" şi a VII-a „militară" (regulamentul Legii învăţământului din 1926, pag. 108).

Potrivit Legii învăţământului din 1926, învăţătorii de gradul I cu două gradaţii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş din Sohodol, în anii 1926-1929, primesc 1.750 lei lunar fiecare.

Salarizarea învăţătorilor (conform registrelor bisericii şi şcolii din Sohodol), între anii 1930-1932:

1) Înv. Gheorghe Rădulescu: ca învăţător suplinitor – 2.984 lei şi ca învăţător definitiv – 3.245 lei;
2) Înv. C. Tuinea: ca învăţător provizoriu – 2.400 lei;
3) Înv. Neculae Ciurea: ca învăţător – 3.245 lei;
4) Înv. Maria Şerban: ca învăţător – 3.245 lei.

Primele începuturi de învăţătură şi primii dascăli în Sohodol, între anii 1763-1812

Învăţătura din familie, de la şezători, din tinda bisericii şi în primele şcoli

Ascunşi în desişul codrilor şi în văile dealurilor, unde au fost aruncaţi de viforul vremurilor, românii brăneni şi sohodoleni, multă vreme, nu s-au putut bucura de razele binefăcătoare ale luminii de carte, ale învăţăturii din şcoală, pentru că şcolile româneşti prin aceste părţi nu existau şi nici nu au existat decât târziu prin veacul al XVIII-lea şi al XIX-lea, pentru că stăpânitorii de ieri, nemeşii unguri, au avut grijă să-i oprească pe români de a avea şcoli, cum ei, stăpânitorii unguri şi saşi, aveau, şi nici chiar şcoli străine să urmeze nu li se permitea, pentru ca românii să rămână mereu în beznă, să poată fi mai uşor înrobiţi şi stăpâniţi.

Singurele cunoştinţe ce le puteau primi copiii şi tinerii în primele începuturi ale vieţii româneşti pe aceste meleaguri, erau învăţăturile în familie, cele câteva rugăciuni şi poveţe morale, puţinele istorisiri biblice auzite în biserică şi povestite acasă de măicuţa sau bunica lor, apoi cântecele de stea şi colindele auzite de la părinţi sau fraţii mai mari sau unele ghicitori, strigături de joc, glume, snoave şi poveşti auzite la şezători.

Aceste cunoştinţe puţine, câştigate în familie şi în şezători, erau completate la biserică cu învăţăturile primite de la preoţii şi cantorii celor două biserici din Sohodol, duminica după slujbă, în faţa altarului, în tinda sau amvonul bisericii, aşa după cum li se poruncea lor de către mai marele lor – episcopul.

În faţa bisericii vechi din Sohodol se afla şcoala clădită din materialul lemnos al bisericuţei de lemn demolată în 1812, iar lângă şcoală se afla lipit şi un foişor acoperit, care se numea „amvon", care există şi astăzi. Din acest amvon se făceau şi se fac şi azi publicaţiile pentru popor dumineca.

Deci, primele învăţături, primele raze de lumină, au fost acelea primite în familie şi şezători şi acelea primite în biserică sau în amvon, iar primii dascăli ai poporului sohodolean au fost preoţii şi ajutoarele lor, cantorii, care făceau şi serviciul de dascăli ai celor mici, numiţi pe latineşte „ludi magisteri".

În Sohodol, primii preoţi şi dascăli au fost: preotul Bucur Puşcaşiu (1723-1809) de la biserica veche de din jos şi Dumitru Babeş-Cârstea, preot la biserica nouă de din sus, decedat în 1812, ambii localnici, care au trăit pe vremea împăraţilor Maria Tereza şi Iosif al II-lea, care au dat edictele pentru înfiinţarea de şcoli pentru românii ardeleni. Ajutaţi şi încurajaţi de circularele şi îndemnurile personal date preoţilor de episcopul Ghedeon Nichitici, cu ocazia vizitelor sale canonice făcute în 1787 şi 1788 în Sohodol şi în regiunea Branului, preoţii Bucur Puşcaşiu şi Dumitru Babeş-Cârstea au continuat cu sârg luminarea poporului. Învăţătura de către preoţii şi dascălii din Sohodol, până în 1812, se făcea numai duminica după slujbă, când toată lumea, cu mic şi mare mergea la biserică. Pe acea vreme, cei care ocoleau biserica erau pedepsiţi de preot cu dojană şi pedepse canonice (nu erau cuminecaţi sau nu li se făceau anumite slujbe bisericeşti etc.). Preoţii le citeau cazania, le explicau evanghelia zilei, îi învăţau rugăciuni şi poruncile în cor, tot repetându-le, până ce le ştiau spune pe de-a rost. Toţi credincioşii trebuiau să ştie rugăciunile, credoul, poruncile şi psamul 50. Fără cunoaşterea acestora nu puteau fi naşi la botez sau la cununie şi nu erau cuminecaţi. După cunoaşterea acestora, preoţii îi învăţau cântările bisericeşti, răspunsurile liturgice, Sfinte Dumnezeule, Unule născut, Heruvicul şi Axionul (Cuvine-se cu adevărat) şi să spună Apostolul. Toţi credincioşii cântau în biserică la unison.

Învăţătura, şcoala aceasta a preotului de fiecare duminică (de sărbători nu se ţinea şcoală în biserică, pentru că iobagii trebuiau şi de sărbători să muncească în brazda domnului, să facă cărăuşii) se sfârşea cu rugăciunea Tatăl Nostru – spusă în cor –, se închinau, primeau nafură (anafură) şi plecau sărutând mâna bunului lor părinte (păstor).

Cu unii dintre tineri, care aveau mai multă dragoste pentru biserică şi carte şi erau mai inteligenţi, părintele Bucur Puşcaşiu, care avea o scrisoare caligrafică foarte frumoasă (el a scris cu mâna sa vreo câteva codicele, fiecare cu sute de pagini, ce se păstrează şi astăzi în biblioteci publice, în Bucureşti, Sibiu, Cluj), deprindea şi cititul şi scrisul cu litere „bătrâne" – chirilice, lucru care cerea multă muncă, metoda de învăţământ cu litere chirilice fiind foarte greoaie, pentru că figura încâlcită a literelor, scrise şi de tipar, era destul de complicată. Din

această cauză, numai puţini elevi puteau să-şi însuşească scrisul şi cititul chirilic. De altfel, scrisul şi cititul chirilic căutau să şi-l însuşească mai ales cei dornici să devină cantori, dascăli, preoţi sau logofeţi.

Date de mai sus, despre primele începuturi de luminare ale sohodolenilor, sunt culese de noi, în anul 1906, de la bătrânul ajutor de cantor de la biserica veche, Stan Toma, zis şi „Condei II" (Stan Condei), atunci de 82 de ani, el fiind unul dintre puţinii sohodoleni ştiutori să scrie cu condei-peană de gâscă. Acest bătrân deţinea aceste cunoştinţe de la tatăl său, Stan Toma Condei I, care fusese cantor şi „ludi magister", între anii 1813-1820, la prima şcoliţă de lemn de la biserica veche din Sohodol şi contemporan cu primii preoţi localnici, Leonte şi Bucur Puşcaşiu şi Dumitru Babeş-Cârstea.

Învăţătura din biserică prima şcoală a poporului sohodolean a fost de mare folos pentru el. Pe de o parte, preotul îşi ţinea poporul sub ascultarea sa, ferindu-l de influenţele străine, pe care le exercitau adepţii unirii religioase cu Roma, din 1700, sau de ispitele şi apucarea pe căi greşite. Prin această învăţătură din biserică s-au putut susţine credinţa şi religiozitatea şi prin ea fiinţa neamului.

Această învăţătură din biserică a fost în general, pentru poporul sohodolean, prima şcoală, iar preotul a fost primul dascăl al său. Şcoala din biserica din Sohodol a ţinut, de la înfiinţarea primei biserici de lemn, prin anul 1750, la început prin silinţa preoţilor ambulanţi, iar între anii 1763-1798 prin silinţa preotului localnic stabil, Bucur Puşcaşiu, şi a fiului său, Leonte Puşcaşiu, între anii 1798-1812, ambii preoţi la biserica de din jos (biserica veche).

Aceeaşi învăţătură în biserică o fac şi preoţii de la biserica „de din sus", Dumitru Babeş-Cârstea şi fiul său, Bucur Babeş, între anii 1780-1830, conform cronicelor bisericilor veche şi nouă din Sohodol.

Şcoala veche cu cantori-învăţători, între anii 1813-1861.
Şcoala parohială şi confesională de la biserica veche şi nouă din Sohodol.

Preotul Leonte Puşcaşu, animat de dorinţa luminării credincioşilor săi, în 1813, construieşte pe terenul casei bisericii actuale un lăcaş de şcoală propriu, din materialul lemnos al bisericuţei vechi de lemn, demolată în 1812, care se afla pe locul bisericii vechi actuale, zidită în 1812. În acest local de şcoală, care durează între anii 1813-1861, învăţământul îl fac cantorii bisericii vechi şi unii dascăli cu pregătire de 6 săptămâni şi apoi de 6 luni, câştigată la Sibiu de la directorul şcolilor – Moise Fulea. Aici servesc ca „ludi magisteri" cantorul Stan Toma

Condei I, localnic, între 1813-1820, dascălul Vasile Ţăranu, între 1820-1825, venit aici din alt sat, despre care se spunea că era un om mic de statură.

Între anii 1825-1861, a funcţionat ca dascăl cantorul Bucur Puşcaşiu (născut în 1801 şi decedat în 1884), fiul preotului Leonte Puşcaşiu (născut în 1769 şi decedat în 1830), care avea ca pregătire cursul teologic de 6 luni şi cursul dăscălesc de 6 săptămâni, făcut la Sibiu, la Moise Fulea, în timpul episcopului Vasile Moga. Dascălul Bucur Puşcaşiu fusese sfinţit ca preot, însă, murindu-i soţia în urma unei naşteri, a renunţat la preoţie şi, recăsătorindu-se, s-a făcut dascăl la şcoala bisericii de din jos şi cantor lângă fratele său, preotul Ioan Puşcaşiu. Bucur Puşcaşiu era un bărbat bine instruit, foarte bun cântăreţ de psaltichie cu „gorgoane" (înfloriturí) şi foarte bun tipicar. Era caligraf de slovă veche şi nouă foarte bun. La şcoala lui veneau foarte mulţi copii din Sohodol şi din alte sate; chiar din şcoala lui au ieşit mulţi care ştiau a citi şi scris şi a cânta în biserică (*Cronica monografiei bisericii vechi din Sohodol*, scrisă de dr. Ilaroin Puşcariu arhiereu, nepotul şi discipolul lui Bucur Puşcaşiu-dascălu).

La şcoala lui Bucur Puşcaşiu-dascălu au învăţat primii ani de şcoală şi nepoţii săi: Ioan – cavalerul, Iosif, Leonte, Ilarion şi Juga Puşcariu[1], fiii preotului Ioan Puşcariu (1798-1871), care au ajuns oameni de valoare. Astfel, au devenit pe rând: Ioan – judecător (septemvir) la Curia Regească şi Cavaler, Iosif – avocat în Braşov, Leonte – preot şi protopop onorar în Sohodol, Ilarion – arhimandrit, vicarul mitropoliei şi arhiereu de Sibiu, şi Juga – pretor la Veneţia-Făgăraş, precum şi fiii săi: Ioan Bucur Puşcariu – notar în Bran şi Bucur B. Puşcariu – profesor în Vechiul Regat.

Dascălul Bucur Puşcariu avea dotaţie (salar) slabă, circa 50 florini val. vieneză, bani obţinuţi de la părinţii elevilor, câte 2-3 sfanţi de copil (1 sfanţ = 33-40 cruceri, iar 3 sfanţi = 1florin). La şcoala dascălului Bucur Puşcariu urmau numai elevi care plăteau, învăţământul pe atunci fiind facultativ. Bucur Puşcaşiu a trăit 83 de ani. În ultimii ani de serviciu (1850-1861), a fost ajutat la şcoală de cantorul-ajutor Iosif Barbu Puşcaşiu (1819-1865), strănepotul său, care era un cântăreţ şi tipicar bun şi un om zelos. În anul 1859/60, a funcţionat ca învăţător ajutor pe lângă dascălul Bucur Puşcaşiu şi nepotul său, Ilarion, arhimandrit.

După Bucur Puşcaşiu, urmează ca dascăl Nicodim Dan din Zârneşti, care era şchiop. El serveşte un an, în 1861/62.

După înfiinţarea parohiei a doua „de din sus", în anul 1793, preotul Dumitru Babeş-Cârstea îşi ţine slujba bisericească şi învăţătura de după slujbă în schitul mic ce exista pe locul actualei biserici noi. Tot aici se ţinea şi un fel de şcoală cu copii, de către cantorii bisericii.

---

[1] Numele original al familiei, de Puşcaşiu, a fost preschimbat, în anul 1848, în Puşcariu pentru toţi membrii familiei, prin decanul familiei, Ioan Cavaler de Puşcariu, septemvrir la Curia regească Budapesta.

Între anii 1825-1830, se construieşte actuala biserică nouă şi lângă ea o şcoală mică din lemn, în care se instruiesc copiii, între 1830-1861, de către cantorii bisericii noi, Iosif Popii L. Puşcaşiu (născut în 1800 şi decedat în 1891), fiul preotului Leonte Puşcaşiu, absolvent al cursului teologic de 6 luni de la Sibiu, şi cantorul Bratu Duşescu din Zărneşti. (*Cronica bisericii nouă Sohodol*, scrisă de preotul G. Babeş (1863-1934) şi *Cronica bisericii vechi din Sohodol*).

Învăţământul în aceste şcoliţe de pe lângă bisericile veche şi nouă, existente între anii 1813-1861, conduse de cantori, calitativ era mărginit la gradul de pregătire minoră a acestora şi consta din câteva cunoştinţe de religie, de citire şi scriere, de comput (socoteli) şi în cântări liturgice, iar cantitativ, învăţământul era redus în raport cu timpul scurt de şcolarizare, care dura numai în timpul iernii, din noiembrie până în luna aprilie – timpul pauzării muncilor agricole şi păscutului vitelor. Totuşi, dată fiind pregătirea bunişoară a celor doi fraţi dascăli – Bucur şi Iosif Puşcaşu – mulţi sohodoleni, trecuţi prin mâna acestora, au devenit oameni fruntaşi, gospodari buni şi oameni de afaceri pricepuţi şi câţiva intelectuali de valoare.

Din felul şi modul de învăţământ al acestor dascăli – în speţă Bucur Puşcaşiu – cu 36 de ani de dăscălie, ne povesteşte pe larg dr. Ilarion Puşcariu, discipolul său (vezi rev. „Vatra şcolară", nr. 2/1911, pag. 52-60, din care redăm aici un extras din articolul „Din primii ani de şcoală"):

„În toamna anului 1847, împlineam 5 ani ai etăţii. Când au început să cadă primii fulgi de zăpadă (căci atunci se începea şcoala), cei doi fraţi ai mei mai mari, Iosif (născut în 1835) şi Leonte (născut în 1837), îşi iau fiecare câte o carte mică subţioară şi pe umăr câte un lemn din stânjenii aşezaţi lângă casă şi plecau la şcoală. Rămas singur acasă, eram neastâmpărat şi supărăcios pentru părinţi. Tatăl meu, aducându-şi aminte de primul lui abecedar, mi-a făcut şi mie un astfel de abecedar dintr-un mai de rufe cu feţele bine netezite, pe care a scris buchiile şi în dimineaţa următoare m-a trimis cu maiul la şcoală. Eram fălos cu maiul meu, de care nu avea nimeni, iar copii mă invidiau. Dar, până să încep să învăţ buchiile de pe mai, s-au şters, iar în curând cursurile s-au întrerupt din acuza revoluţiei din 1848/9. Abia în toamna anului 1850, începură copilaşii să meargă la şcoală. Începutul şcolii, pe aceea vreme, se făcea cu ziua în care ningea pentru prima oară. Fiecare copil de şcoală trebuia să ducă în fiecare zi câte un lemnişor de foc pe umăr, pentru încălzitul şcolii, iar lemnele rămase de prisos în primăvară, rămâneau dascălului. Aducerea lemnelor era un neajuns pentru bieţii copilaşi, care veneau la şcoală din depărtări de câte o oră prin omăt, peste dealuri, cu mâinile îngheţate. Pentru măturatul şcolii şi facerea focului se alegea dintre şcolari câte unul mai mare, ca „familiaş"

(femelier), pentru care serviciu primea de la fiecare conşcolar câte un crucer pe lună. Funcţia de femelier era un titlu de favor.

Şcoala în care am învăţat, era o casă de lemn, făcută din lemnele rămase de la bisericuţa veche demolată în 1812 şi înlocuită cu alta din zid. La scândurile de la pod se mai vedeau capetele sfinţilor, zugrăvite cu aureolele lor. Această împrejurare ne impunea ca să fim cu oarecare sfinţenie faţă de acest locaş.

În şcoală care consta dintr-o singură cameră şi un loc pentru lemn, se aflau, în anumite timpuri, câte 100-200 de şcolari de toată mâna şi de ambele sexe. Mă cutremur şi acum, când mi-aduc aminte cum şedeau copii în bănci, înghesuiţi ca sardinele şi mulţi în picioare, nemaiavând loc de şezut. Era câte un timp, când da frigul mai tare, de nu auzea omul în şcoală decât o larmă lugubră, produsă de o tusă generală ce domnea între copii, mulţi se prăpădeau.

Doi ani de şcoală pierdusem cu răsmăriţa. Cu buchiile scrise pe mai nu mă pricopsisem. În toamna anului 1850, tata îmi procură o bucoavnă nouă, frumoasă, cu tablele colorate, legată în piele şi pe scoarţe acoperite cu hârtie roşie traversată cu nişte râuri galbine subţiri şi fine, iar înlăuntru cu chipuri şi iconiţe mici, tăiate din hârtie aurită, reprezentând chipul unui sfânt.

În şcoală, copiii erau împărţiţi în 5 despărţăminte. În despărţământul prim erau „bucherii" adică cei ce începeau, în despărţământul al II-lea erau cei ce învăţau rugăciunile din hrisoave, în despărţământul al III-lea se socoteau cei ce învăţau istoria biblică, în despărţământul al IV-lea erau cei cu catehismul şi în despărţământul al V-lea erau cei ce aveau ceaslovul şi învăţau din el psalmii de dimineaţa, pavecerniţa etc. Scrisoarea era un previlegiu exclusiv al celor din despărţământul IV şi V. Pentru cei din despărţămintele de mai jos se socotea scrisoarea ca un mare secret. Eu fui rangiat între „bucheri". Era datina la şcoala noastră, ca fiecare bucher să meargă pe la fiecare şcolar din despărţămintele IV şi V, ca să-i citească buchile şi el să le zică pe rând, până când le ştia. Era în şcoală o bâzâitură de buchi, când se porneau bucherii. Unii copii mai ambiţioşi şi mai deştepţi, se emancipau de buchi în 2-3 săptămâni, alţii rămâneau la buchi câte un an sau ieşeau din şcoală fără a cunoaşte o buche. Pe mine toţi şcolarii mai mari mă chemau să mă înveţe şi astfel încă a treia zi mă putui anunţa la dascălul că ştiu buchile. Dascălul, fiind surprins de această minune mare, mă chemă la sine şi mă întrebă pe sărite.

De la slove, am ajuns la slovenit (silabizare), de la sloveneală la sloveneală cu poftereală (silabizare cu repetirea silabelor anterioare), de la sloveneală cu poftereală, la citire".

Prima lucrare la învăţatul cetitului era învăţatul „buchiilor" – al slovelor cum se zice. Buchiile se învăţau mecaniceşte: „nenea dascălu" le zicea de atâtea ori, până ce copiii le memorizau. Iar, pentru ca şcolarii să le ţină mai bine minte, le spuneau în versuri:

Az, buche, vede,
Dobre, iest, mislete,
Glegor, on, povoi,
Lude, ije, zalo,
Jemle, naş, uc, caco,
Terdo, hite, şvite
Fiţă, rîţă.

Ordinea lor alfabetică era cea arătată mai sus în alfabet. Cititul îl „buchizau", adică pentru pronunţarea unei litere trebuia spusă buchea (slova) întreagă. De exemplu, pentru „a" se spunea „az", pentru „b – buche", pentru „g – glagoli", iar pentru „v – vede".

După învăţatul literelor (slovelor): az, buche sau vede, urma slovenirea (silabizarea), care era o adevărată tortură, apoi citirea. De pildă, pentru exprimarea şi citirea cuvintelor: pentru rugăciunile trebuia să se spună pe silabe (slovenirea): poco-est-naş = pen, terdo-raţi-uc = tru: pentru; raţi-uc = ru, glagoli-iar = gă, cerf-in = ci, naş-in = ni, lude-est = le: rugăcinile.

„Deşi eram isteţ din fire", povesteşte un alt nepot al lui „nenea dascălu" – Iosif, ajuns avocat –, „totuşi mi-au trebuit două ierni până ce am învăţat să citesc cu literele sloveneşti. Nici nu era lucru uşor să înveţi silabizatul după aceste slove. Mulţi copii stau câte 3-4 ierni în şcoală, dar nu puteau a o aduce până la capăt. Mă prinde mirarea cum a fost cu putinţă a învăţa cu o astfel de silabizare a ceti. Se vede treaba că pedepsele aplicate de dascălul Bucur m-au ajutat mult la aceasta". (Iosif Puşcariu, *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"*, p. 4-5).

Dr. Ilarion Puşcariu povesteşte: „Începând cu sloveneala, am început a învăţa pe de a rost „salomul" (psalmul de seară). Când am ajuns la „acum slobozeşte..." am început a-l zice în biserică de-a rost, fără greşeală. Orele de şcoală ţineau de dimineaţa de la opt până la amiaz, aşa că se ura de la o vreme şi şcolarilor şi dascălilor. Metodul de cetit era că „nenea dascălu" citea o dată, de două ori cu glas tare lecţiunea, pe care copiii o aveau să o înveţe, apoi o citea în cor cu băieţii şi apoi li se dădea s-o înveţe pentru ziua următoare, când aveau s-o citească la masă, înaintea dascălului. Metodul la scris era că dascălul scria buchile pe tablă şi copiii copiau numai sunetele (literele propriu-zis) reale ale buchilor. De pildă de la „az" scria pe „a", de la „buche" pe „b" etc. Metodele pentru învăţarea cetitului şi scrisului fiind nu din cele mai bune, apoi lipsind abecedarele (bucoavnele), progresul învăţării cititului şi scrisului era anevoios şi nu toţi copiii puteau să-l perceapă odată şi să fie cu toţii la aceiaşi lecţie.

Astfel, fiecare elev îşi spunea lecţia „sa", îşi „dădea tabla" la masă înaintea dascălului. După ce fiecare elev îşi „spunea tabla", cel puţin jumătate de oră trecea, cu plânsete şi vaiete, până ce se pedepseau cu nuele sau virgaşe şcolarii care nu au ştiut „tabla".

Dascălul, în această muncă grea de şcoală, se ajuta şi cu elevii mai mari şi mai buni, zişi „monitori", obligaţi să ajute la citit şi la scris pe „bucheri". Fiecare bucher din despărţământul I, cât şi cei din despărţămintele II şi III, trebuiau să meargă la elevii din despărţămintele IV şi V, ca să le citească lecţia (buchile, citirea şi lecţia de comput).

Copiii scriau cu plaivasul pe hârtie, iar cei din despărţămintele IV şi V scriau cu pene de gâscă şi cerneală făcută din funingine sau cumpărată. Penele de gâscă se procurau de la „domnii" (slujbaşii unguri şi saşi) din Bran, care ţineau gâşte. Penele erau ascuţite de dascăl şi de monitori.

Cărţile folosite de elevi erau „Bucoavna pentru învăţătura pruncilor", Octoihul, Ciaslovul şi Psaltirea. Cele trei din urmă erau cărţi bisericeşti. Bucoavna şi-o procurau de la Braşov şi Sibiu şi o foloseau mai mulţi copii din familie. Nenea dascălu-Bucur Puşcaşiu – cel mai dibaci dascăl dintre cantori – şi fratele său, Iosif Popii Puşcaşiu – iarăşi dascăl bun, ambii fiind absolvenţi ai cursului teologic şi al celui pedagogic –, pe lângă citit şi scris şi cântări bisericeşti, învăţau pe copii şi religia, şi computul.

Materialul de religie pentru începători erau rugăciunile, care erau memorizate în mod mecanic, fără explicaţia acestora. Acest material era repetat în despărţământul II, odată cu citirea în bucoavnă, care cuprindea rugăciuni şi cântări bisericeşti.

În despărţământul III se învăţa istoria biblică, în despărţământul IV catehismul, iar în despărţământul V psalmii din Ciaslov, ai dimineţii (utreniei) şi ai vecerniei, şi pavecerniţii, pe care elevii trebuiau să-i înveţe şi să-i reciteze în biserică în timpul slujbei, la utrenie şi vecernie şi salomul mare – 50."

Sentimentul religios obţinut prin învăţământul religiei, făcut mai mult în mod mecanic, era întărit, însă, de obiceiurile bisericeşti, posturi, cercetarea regulată a bisericii şi mai ales prin cântarea bisericească. Copiii şi tinerii erau puşi să spuie psalmii, să citească apostolul şi să cânte în biserică, uneori individual (solo) heruvicul, axionul sau pricesne, lucruri care influenţau mai mult asupra sentimentului religios şi iubirii de biserică a elevilor şi a părinţilor, deopotrivă, care se bucurau mult auzindu-şi odraslele lor cântând sau spunând Credeul şi Tatăl Nostru în biserică.

Copiii care spuneau Credeul şi Tatăl Nostru în biserică erau cinstiţi de credincioşi cu câte un crucer. Credinciosul întindea mâna cu crucerul, iar copilul primea banul sărutând mâna credinciosului.

În şcoala cantorilor-dascăli se făcea şi comput cu numere până la 100 şi cu suta până la 1000 oral şi scris, mai ales adunări (sumări), scăderi (subtrageri), înmulţiri (multiplicaţiuni) şi împărţiri (diviziuni), cu exemple luate din viaţa de toate zilele şi din viaţa familiei şi a satului. Exemple: 15 oi + 20 oi = ...; din 100 de oi, lupii au mâncat 15 oi, etc. Se făcea mai mult comput mintal, cu cifre: 12+16 = ..., 25+28 = ..., 65-25 = ..., etc. În scris se făceau adunări, scăderi, înmulţiri. Cvantumul materiei de învăţat într-un an de şcolar nu era fixat, se învăţa cât se putea. Orele de şcoală variau de la zi la zi şi erau pendinte de ocupaţiile dascălilor: cantorat, gospodărie şi economie proprie. În orele prime se făcea ascultarea individuală la masă şi la tablă, iar în orele următoare se făceau lecţii noi. În ora din urmă, în care şi elevii şi dascălul erau obosiţi, se făcea învăţatul în şcoală. Elevii învăţau şoptind sau mormăind, ca să atragă, vezi Doamne, atenţia dascălului. Când acesta observa că zumzetul e cam slăbit, dascălul îi împintena la învăţat cu cuvintele: ziceţi, ziceţi!

Când se apropia amiaza, lecţiile se încheiau cu cântarea: „Sfinte Dumnezeule" şi „Cuvine-se cu adevărat". După cântare, un elev recita cele 10 porunci ale lui Dumnezeu, cele 9 porunci ale bisericii şi unele rugăciuni, ca să le poată învăţa cu toţii, prin repetare deasă. La încheierea lecţiilor la amiază, şcolarii ieşeau din bănci pe întrecute, alergând la traista cu merinde, ce era acăţată de cuiele bătute în pereţi sau în ţâţâna uşii.

Se menţionează aici că copiii, din cauza depărtării de şcoală, 1-3 km, îşi aduceau merinde pentru amiază în traistă. În timp de iarnă, copiii îşi mâncau merindea în clasă în bănci, primăvara şi toamna – afară pe pajişte, în curtea şi grădina şcolii şi în grădină, în tovărăşie câte 2-3, pentru ca prânzul să fie cât mai variat şi mai bogat. În recreaţie, la ieşirea din clasă îi *auzeai întrebându-se între ei „Ce merinde ai? Dar tu? Mănânci cu mine?". În bănci sau afară* pe pajişte se făceau tot grupuleţe de câte 2-3 copii, aşezaţi în jurul merinzilor întinse la mijloc, unul având merinde ouă fierte, altul carne friptă, altul mămăligă cu brânză, iar în post ceapă, măsline, zahăr, cartofi. Era o plăcere să-i vezi cu câtă poftă se ospătau bieţii copilaşi, cu mâncărurile reci, considerate de ei atât de gustoase. După mâncare urmau jocurile, iarna bătaie cu zăpadă, trânta, să se vadă care e cel mai tare, ori făceau oameni de zăpadă, iar toamna şi primăvara făceau jocuri cu mingea sau pile făcute din zdrenţe, jocul „de-a poarca", săritura de-a capra ş.a. Bătăuşii, cei care făceau stricăciuni, cei care spărgeau vreun geam şi cei răi – după masă îşi primeau partea cuvenită de bătaie de la dascăl.

După-masă, învăţământul ţinea 2 ore şi era cel mai plăcut, căci învăţătorul era mai domol, mai obosit şi mai bine dispus. În timp ce elevii erau ocupaţi, adeseori dascălul îşi făcea şi unele lucrări private, câte un zapis la oameni şi aducea câte ceva de lucru de acasă. Atunci era lumea noastră! Altădată, avea să meargă dascălul la câte o pomană sau la vreo în-

mormântare; atunci răsuflam şi mai bine. Cu cenzorul ce era pus peste noi, făceam cauză comună. Numai când se întorcea dascălul ostenit în şcoală, cu un colac subsuoară, ca să vadă dacă mai trăim, şedeam ca sfinţii, neştiind ce dispoziţie are.

Aşa se împleteau cele două slujbe – cantoratul şi dăscălia – la „nenea dascălu", care era totuşi mai pregătit şi mai destoinic decât înaintaşii lui sau chiar decât contemporanii lui din satele vecine. Avea, doar decret învăţătoresc de la Directorul Şcolilor neuniţilor – Moise Fulea. Cântările şi rânduielile bisericeşti le ştia de minune, pentru că absolvise şi cursul teologic de 6 luni. Era un om bisericos. În fiecare sâmbătă seară îşi ducea şcolarii la biserică la vecernie. Unul dintre elevi zicea „salomul cel de seară", „dascălul cânta cu glas mângâios Doamne strigate-am", iar şcolarii după el ţineau isonul. În postul Paştelui, din săptămâna a patra începând, şcolarii în şcoală, se ocupau mai mult cu ale bisericii, citind psaltirea în fiecare zi, fiecare şcolar dintre cei mari citea câte o „caftismă". La ora 10, elevii erau duşi la lăcaşul sfânt, care era la câţiva paşi de şcoală, unde citeau ceasurile unul pervi-ceas (ceasul I), altul terti-ceas (ceasul al III-lea), altul deveti-ceas (ceasul al VI-lea). Citirea ceasurilor se făcea pe întrecute, căci cel ce isprăvea mai curând cititul avea dreptul să bată toaca de lemn – ceasul I cu o lovitură, ceasul III cu trei lovituri, ceasul VI cu şase lovituri şi ceasul IX cu nouă lovituri. Ceremonia ceasurilor se anunţa cu sunarea unui clopot. Adeseori se întâmpla ca la intrarea în turn, care era strâmtă, să se nască scene frumoase de concurenţă pentru bătaia-n toacă şi tragerea clopotului, la care se îmbulzeau aproape toţi şcolarii dascălului (conform Viaţa şcolară a IV-1911, nr. 2 art. Viaţa Şcolară, p. 52).

Mijloacele de disciplină şi cu efect, când dojenile, admonierile verbale nu reuşeau, pentru obţinerea de rezultate mai bune la învăţătură şi bună purtare şi disciplină, se întrebuinţau şi alte pedepse, diferite şi gradate, ca: punerea în genunchi, punerea în genunchi pe boabe de mazăre sau cucuruz, câte 2-3 ore, facerea de mătănii pe aceste boabe. O pedeapsă mai grea era înţepenirea chicei de păr (pe atunci şi copii purtau chică) în gaura făcută în uşa şcolii, cu un căluş, pe care-l înţepenea, apucând chica vinovatului în gaură, aşa încât, bietul băiat, când intra sau ieşea cineva din clasă, îl buşea cu uşa, de-i hodorogea capul.

Se întrebuinţa şi pedeapsa lovirii cu bâtul sau virgaşul (o nuia de mesteacăn cu smicele împletite la vârf). O altă pedeapsă mai ruşinoasă, care se da pentru vinovăţii mai grave (furt, bătăi), era purtarea „măgarului". Vinovatului îi se atârna de gât o scândură, pe care era zugrăvit un măgar, pe care trebuia să-l sărute şi să meargă cu el acasă la părinţi şi a doua zi să vină la şcoală tot cu măgarul legat la gât. Cei ce-l întâlneau, ziceau: ptiu, ptiu uite un măgar! (cf. *„Povestirile lui Moş Barbă-Albă"*). Altă pedeapsă: cei leneşi, ori cu purtare rea erau puşi în „banca măgarilor", care era aşezată în fundul clasei, la perete.

Elevii, în şcoala veche, erau primiţi la vârsta de 8-9-10-11-16 ani. Învăţământul în această şcoală (a cantorilor) dura cam 1-2-3 ani sau chiar 4-5 ani. Salariul învăţătorului-cantor Bucur Puşcariu era 2 sfanţi de elev pe an (1 sfanţ = 20 cruceri-vienezi) sau de 33 cruceri noi, 3 sfanţi = 1 zlot (florin) = 2 coroane, în total cam 50 florini pe an, plătit de părinţii elevilor.

Manualele de învăţământ erau: bucoavne, care erau puţine, iar elevii cei mari se foloseau de cărţile bisericeşti.

Organizarea învăţământului în Sohodol, între anii 1812-1904, în era maghiară

După cum am arătat mai sus, în Sohodol, până pe la anul 1812, prima şcoală pentru popor (mic şi mare), a fost învăţătura din tinda şi amvonul (foişorul) bisericii, făcută de primii preoţi: Bucur Puşcaşiu şi Leonte Puşcaşiu-fiul, de la biserica veche de din jos, şi Dumitru Babeş-Cârstea şi Bucur Babeş, de la biserica nouă de din sus, în orele de după serviciul divin şi în orele de după-amiază, în dumineci.

Între anii 1813-1861, potrivit instrucţiunilor date de episcopii de la Sibiu, Ghedeon Nichitici, Vasile Moga şi Andrei Şaguna, învăţătura cu cei mici au făcut-o cantorii bisericilor, dintre care mai destoinici au fost fraţii Puşcaşiu, Bucur („nenea dascălu"), la şcoala de lângă biserica veche de din jos, între 1825-1861, şi Iosif-Popişca, la parohia de lângă biserica nouă de din sus, între 1830-1861, ambii fiind absolvenţi ai cursului teologic de 6 luni şi ai celui pedagogic de 6 săptămâni din Sibiu, conform cronicilor bisericilor din Sohodol.

Învăţământul făcut de cantori, dascăli cu învăţătură puţină, era rudimentar, redus la 4 obiecte: cititul cu litere chirilice (buchisarea) şi mai puţin scrisul (mai ales cu cei mai inteligenţi), apoi rugăciuni, câteva istorioare biblice, cântarea bisericească şi computul (aritmetica). În şcoala cantorilor (1813-1861), manualele pentru elevi erau: Bucovna, care înlocuia abecedarul clasei întâi, Ceaslovul, Psaltirea şi Apostolul, rechizitele şcolare: plaivasul (creionul), „măiucul", hârtie albă, tăbliţa şi stilul de ardezie. Drept tablă servea uşa clasei, apoi o tablă agăţată de perete, pe care se scria cu cretă.

Între anii 1813-1861, cercetarea şcolii era benevolă, copiii învăţau de la 7 şi 16 ani, în şcoala de toate zilele, câte 4-5 ore pe zi, iar de la 16-18 ani, la catahizaţie – duminica d.a., câte 2 ore.

Anul şcolar ţinea în lunile de iarnă (octombrie-aprilie). În restul anului, copiii erau întrebuinţaţi în gospodărie. Examenul de fine de an se ţinea în luna aprilie sau în mai (la Paşti şi

la Rusalii). Registre şcolare nu se purtau. Leafa cantorului-dascăl era 2-3 sfanţi de copil (1 sfanţ = 33 cruceri, 3 sfanţi = 1 florin), plătiţi de părinţii elevilor. Totalul lefii dascălului era 40-50 florini anual.

În anul 1861, şcoala veche a cantorilor-dascăli în Sohodol se încheie, ultimii cantori-dascăli fiind fraţii Bucur şi Iosif Puşcaşiu.

Odată cu sfârşitul revoluţiei din Ungaria, din 1848-1849, şi desfiinţarea iobăgiei, viaţa românilor din Ardeal a luat un curs mai omenos, mai civilizat, acordându-li-se şi românilor unele drepturi social-culturale şi politice. În urma legii Naţionalităţilor nr. XXXVIII din 1862 şi a Legii Statutului Organic, acordat bisericii române ortodoxe din Ungaria, în 1868, precum şi datorită conducătorilor destoinici români: episcopul Andrei Şaguna, Simion Bărnuţiu, George Bariţiu, Ion Bran de Lemeny, Mocioni, Gojdu, Ioan Puşcariu (originar din Sohodol) ş.a., viaţa culturală a românilor ardeleni a început să se dezvolte. Prin munca şi zelul acestora, s-a organizat învăţământul elementar şi mediu, s-a înfiinţat Asociaţia Culturală Transilvăneană „Astra", s-a reorganizat biserica ortodoxă şi catolică (unită), fiind ridicate la rangul de mitropolii. Îndeosebi, Legea Statutului Organic, câştigată prin stăruinţele depuse de mitropolitul Andrei Şaguna, cel mai mare arhiereu al românilor, ajutat şi de Ioan Cavaler de Puşcariu, în acel timp consilier în Ministerul Cultelor maghiar, a fost fortăreaţa şi scutul românilor ardeleni, sub care dezvoltarea culturală şi bisericească a luat un avânt îmbucurător.

Sub scutul legii Statutului Organic şi datorită înţelepciunii neobosite a lui Andrei Şaguna şi a lui Gheorghe Şincai de la Blaj, între anii 1850-1873 s-au înfiinţat peste 600 de şcoli elementare confesionale ortodoxe româneşti în Ardeal, dotate cu învăţători cu pregătiri pedagogice tot mai bune, de 2 şi 3 ani, obţinute la seminarul teologic-pedagogic din Sibiu şi Blaj.

Acest suflu de organizare culturală s-a extins şi în regiunea Branului, inclusiv în Sohodol prin reorganizarea învăţământului elementar şi ridicarea de localuri noi de şcoală (în anii 1812, 1861, 1904 şi 1907).

Învăţământul în şcolile confesionale româneşti ortodoxe din Ardeal, adică şi în Sohodol, între anii 1861-1918, în era maghiară, se făcea în baza „Normativului" întocmit în anul 1858 de către episcopul (mitropolitul de mai târziu) Andrei Şaguna şi a instrucţiunilor Consistoriului de la Sibiu, revizuite şi completate în cursul timpului de acelaşi Consistoriu în vederile legii date de Ministerul şcolar ungar în anii 1868, 1879, 1893, 1896, 1907, 1911, 1913 şi 1917.

Şcoala elementară din Sohodol se conformează Normativului şcolar, instrucţiunilor şi circularelor Consistoriului, introducând, în anul 1883, pentru prima dată, registrele şcolare cerute de circulara nr. 3898/1883 a Consistoriului de la Sibiu: 1. Registrul de frecvenţă al

obligaţiilor de şcoală, 2. Matricola şcolarilor, 3. Catalogul de clasă, 4. Cronica şcolară, 5. Protocolul de clasificaţi şi absenţi, registre care există şi astăzi (1968) şi se păstrează în arhiva şcolii generale de 8 ani din Sohodol.

De asemenea, învăţătorii ce s-au succedat la şcoala elementară poporală din Sohodol, între anii 1861-1918, ţinând seama de Normativul şcolar, de programele analitice, de instrucţiunile şi mai pe urmă de planul de învăţământ al Consistoriului de la Sibiu, din anul 1911, şi-au întocmit programele analitice şi orarele conform acestora şi au introdus în şcoală, conform ordinelor Consistoriului, numai manuale aprobate de Consistoriu şi de Ministerul ungar.

Şcoala elementară poporală din era maghiară din Sohodol, cu clasele I-IV, zisă „şcoala cotidiană", cuprindea copii de 6 şi 12 ani şi funcţiona zilnic, afară de joi, iar mai târziu, de miercuri – hotărâtă zi săptămânală liberă. Elevii de 12-15 ani urmau şcoala de repetiţie, clasele I, II şi III, iar tinerii de 16-18 ani urmau şcoala de catehizaţie. Lecţiile cu aceştia se ţineau duminica după-masă, la şcoală, sub conducerea celor doi învăţători, alternativ: într-o duminică un învăţător, în cealaltă duminică alt învăţător.

În Sohodol, cu anul şcolar 1861/62 deci, se începe o nouă viaţă şcolară. Cele două şcoliţe ce funcţionau pe lângă cele două biserici (veche şi nouă), în 1861, încetează a mai funcţiona, acestea devenind neîncăpătoare, iar slujitorii lor fiind bătrâni. În urma acestui fapt, comitetele celor două parohii, într-o şedinţa comună, în 1861, hotărăsc să construiască în comun un nou local de şcoală, în mijlocul comunei, în prundul dintre văi, pentru copiii de şcoală ai ambelor parohii, cumpărând în acest scop, de la localnicul Ioan Babeş terenul aşezat lângă vale, între localnicii Ion V. Căpăţână, Ion Brătulescu şi Ion Puşcariu, în mărime de 616 stj^2, din care jumătate a fost donat de vânzătorul I. Babeş pentru şcoala nouă. Acest local, clădire din lemn şi acoperit cu ţiglă, avea o sală de clasă, tindă şi două camere mici pentru locuinţa învăţătorului. În 1871 se adăugă la terenul şcolar încă 490 stj^2, cumpărat de la localnicul Ion Brătulescu (Cornea). Întreg terenul a fost plantat cu pomi şi închis de jur împrejur cu stobor înalt de scânduri.

În anul 1876, înfiinţându-se al doilea post de învăţător, sala a doua de clasă se formează din cele două camere ale locuinţei învăţătorului, prin desfiinţarea peretelui despărţitor. În acest local a funcţionat şcoala elementară unică a Sohodolului, din anul 1861 până în 1904, cu doi învăţători, şcoala având 2 clase cu 4 despărţăminte: clasa I cu despărţămintele I şi II şi clasa a II-a cu despărţămintele III şi IV. Elevii claselor a III-a şi a IV-a cu despărţămintele V şi VI din Sohodol şi comunele brănene (băieţii obligatoriu, fetele facultativ), începând cu anul 1860, trebuiau să urmeze la şcoala din Bran, care funcţiona cu doi învăţători.

Spre deosebire de şcoliţele anterioare de pe lângă cele două biserici, deservite de cantori-învăţători între anii 1813-1861, şcoala nou, clădită în mijlocul comunei, începând cu anul 1861-1862, are norocul să aibă învăţători cu pregătire din ce în ce mai bună, tineri absolvenţi de câte 2-4 clase gimnaziale sau tineri teologi şi pedagogi, absolvenţi a 2-3 ani de teologie sau pedagogie şi cu examene de calificaţiune învăţătorească, făcute la seminarul româno-ortodox din Sibiu.

Învăţătorii care au servit la şcoala elementară din prund (denumită mai târziu „şcoala veche"), între anul 1861/2-1903/4, au fost:

1) În anul 1861/62: Nicodim Dan – originar din Zărneşti, absolvent a 4 clase gimnaziale, care a funcţionat un an. Despre el se ştie că a fost un om mic de statură.
2) În anii 1862-1873: Leontin Puşcariu – născut în 1837 în Sohodol (fiul preotului Ioan L. Puşcariu), a absolvit şcoala elementară din comuna natală, 4 clase gimnaziale la Braşov, cursul pedagogic de un an (în 1858) şi cursul teologic de 2 ani (în 1860) la Sibiu. E ales capelan pe lângă tatăl său, serveşte ca învăţător la şcoala centrală din Bran, între 1860-1862, apoi, ca preot plin, la biserica veche din Sohodol, în anul 1871 (după moartea tatălui său, prt. I. Puşcariu), până în 1905. Leonte Puşcariu a fost un învăţător şi un preot destoinic. Ca învăţător, el a plantat în grădina şcolii comune din prind unde servea – cu pomi şi a închis-o de jur-împrejur cu un gard-palan de scânduri şi tot el a înfiinţat în grădina şcolii o şcoală de pomi, în care elevii săi au deprins pomăritul, înfiinţându-şi, după exemplul învăţătorului lor, grădini de pomi, devenite pentru sohodoleni un foarte bun izvor de câştig. Sub păstorirea sa şi în urma stăruinţelor şi a muncii sale depuse, s-a clădit, în 1904-1905, nouă şcoală al bisericii vechi, la 100 m depărtare de biserică. Leonte Puşcariu a fost un preot distins şi bine apreciat, fiind distins de mitropolitul Miron Romanul cu brâul roşu şi gradul de protopop onorar. Mult timp a fost preşedintele reprezentanţei şi eforiei bisericii şi şcolii din Bran. A murit în anul 1905, în vârstă de 68 de ani şi 47 de ani de serviciu.
3) În anul 1867/68: Ioan Iosif Tătulea – originar din Predeal-Bran şi absolvent a 4 clase gimnaziale. El serveşte numai câteva luni, pentru că, în drum spre casă, trecând pe o punte Valea Turcu, a căzut în apă şi s-a înecat.
4) În anii 1868-1871: Trifon Renghea – originar din Sohodol, absolvent a 4 clase gimnaziale, funcţionează 3 ani, cu un salar de 140 florini anual. Moare în 1871.
5) În anul 1871/72: Ioan Cojanu – originar din Peştera-Bran, funcţionează un an.

6) În anul 1872/73: Dumitru Tătulea – originar din Predeal, absolvent a 4 clase gimnaziale, funcţionează 1 an, când merge la teologie în Sibiu şi devine preot în Predeal-Bran.

7) În anii 1873-1875: Ilarie Reit – originar din Poarta-Bran, absolvent a 6 clase gimnaziale, funcţionează 2 ani, cu un salar de 150 florini, făcând un bun spor în şcoală. Absolvă teologia în Sibiu, devenind preot în Poarta-Bran.

8) În anii 1875-1877: Gheorghe Tănăsescu – originar din Moieciul de Jos, s-a născut la 26 octombrie 1846. Absolvent a 4 clase gimnaziale şi cu examen particular de cvalificaţie înv. Sibiu, având şi cursul pregătitor de limba maghiară, terminat în 1882, la preparandia de stat maghiar din Cristurul Secuiesc (Székély Keresztúr). A funcţionat 4 ani în comuna Poiana-Sibiu, 1 an în comuna Rod, 1 an în comuna Vaca, 1 an în comuna Râşnov, 1 an în comuna Holbav, 2 ani în comuna Sohodol, 1 an în comuna Şimon şi 28 ani în comuna Poarta-Bran. Moare în 1907, în vârstă de 61 de ani, cu 39 de ani de serviciu.

9) În anii 1876-1907: Nicolae Puşcariu (1857-1939) – născut la 12 noiembrie 1857 în Sohodol, este absolvent a 3 clase gimnaziale. La 1 octombrie 1876, este ales ca învăţător provizoriu pe postul al doilea la şcoala din Sohodol, alături de Gheorghe Tănăsescu, şi serveşte ca atare în anii 1876/77 şi 1877/78. În anul 1879 se pregăteşte şi depune examenul particular de cvalificaţie înv. la Sibiu, conform ordinului ministrului, iar la 10 octombrie 1879 este ales ca învăţător definitiv pe postul al doilea, alături de Aron Puşcairu (ales, la 16 octombrie 1879, pe postul I la şcoala din com. Sohodol, în locul învăţătorului Gheorghe Tănăsescu, transferat la şcoala din Bran). Între anii 1879-1882, înv. Nicolae Puşcariu urmează cursul de perfecţionare a limbii maghiare la preparandia de stat din Cristurul Secuiesc (Székély Keresztúr), terminându-l cu succes. El serveşte ca învăţător la şcoala elementară din Sohodol, între 1876-1907, astfel: la şcoala veche din mijlocul comunei, între anii 1876-1904, împreună cu învăţătorul diriginte Aron Puşcariu. La 1 octombrie 1904, când învăţământul în comună se stabileşte pe parohii, învăţătorul Nicolae Puşcariu funcţionează ca învăţător al parohiei biserica nouă – până la ridicarea noului local şcolar, în curs de lucrare – în case închiriate: în anul şcolar 1904/5, în casa lui Gheorghe Puchiu, în anii şcolari 1905/6 şi 1906/7, în casa lui Gheorghe Corboş Chiţu. Nicolae Puşcariu serveşte în Sohodol 30 de ani (în 1876/7, 1877/8 şi din 1879/80-1906/7).

În anul 1907, deşi avea numai 50 de ani vârsta, pentru motivul că nu posedă limba maghiară, găsindu-l neapt a preda limba maghiară în şcoală, este pensionat în mod forţat de Ministerul ungar, în baza legii şcolare nr. XXVII/1907, acordându-i-se o pensie de 700 de coroane anual.

În anul 1920, se reactivează, funcţionând ca învăţător în comuna Poarta-Bran, până în anul 1924, când este pensionat pentru limită de vârstă (65 ani), primind o pensie mai bună.

Nicolae Puşcariu fiind învăţător cu pregătire mai puţină, nu s-a putut ridica la o situaţie de apreciere în societate, mai agreabilă, fiind socotit ca învăţător mijlocaş. I se zicea şi „dascălu Ciungu" pentru defectul din naştere, ce-l avea la mâna stângă, lipsindu-i 3 degete, pe care o ţinea permanent îndoită subţioară. Învăţătorul Nicolae Puşcariu a fost totuşi un gospodar harnic, reuşind să-şi crească bine copiii. Fiul său, Ionel Puşcariu, învăţător, a murit pe front, în anul 1915, în vârstă de 22 de ani. Înv. N. Puşcariu a murit în 1939, în vârstă de 82 de ani.

Un episod din viaţa dăscălească a lui N. Puşcariu, rezultat din necunoaşterea limbii maghiare. Inspectorul şcolar ungur al fostului judeţ Făgăraş (până la 1 ianuarie 1926, plasa Bran aparţinea de judeţul Făgăraş), Szabó Elemér, cu ocazia inspecţiei făcute învăţătorului Nicolae Puşcariu, în anul 1907, întrebându-l unde este emblema şcolii, care lipsea de pe faţa şcolii, acesta i-a răspuns: „lopta vagy szél vagy tolvai", adică „a furat-o sau vântul sau hoţul". Întors la Făgăraş, inspectorul i-a comunicat cazul prefectului judeţului, care se chema Széll István, făcându-se haz pe seama acestuia, că el – Széll (vânt în lb. maghiară) a furat emblema şcolii. Tragicul acestui episod a fost că înv. Nicolae Puşcariu încă în acelaşi an (1907) a fost pensionat în mod forţat, pentru necunoaşterea limbii maghiare.

Un alt episod hazliu: La un examen de fine de an, protopopul care prezida, îl îndrumă pe înv. Nicolae Puşcariu, care nu ştia prea bine să facă învăţământul intuitiv, ca elevii, la ştiinţe naturale, să înveţe după tablouri şi când elevul răspunde în examen, să se uite în ochii preşedintelui, aceluia care-l aascultă sau examinează. Atunci, înv. N. Puşcariu cheamă un elev la tablă, pe care era agăţat un tablou cu animale de casă şi-i spune: „Ioane, uită-te la domnul protopop şi spune-ne cum e măgarul". (elevul se execută întocmai, în timp ce publicul asistent izbucneşte în râs).

10) Între anii 1877-1910: Aron Puşcariu – s-a născut în Sohodol-Bran, la 2 noiembrie 1858. Clasele primare I-II le-a urmat în comună, iar clasele III-IV la şcoala centrală din Bran. A absolvat apoi 3 clase reale şi 2 comerciale la Braşov, între anii 1872-1877. La 17 octombrie 1877, este ales învăţător pe postul întâi la şcoala elementară din Sohodol, în locul învăţătorului Gheorghe Tănăsescu. Între 15 iulie-1 septembrie 1878, urmează un curs de pregătire la şcoala pedagogică din Sibiu, depune examenul de cvalificaţiune şi obţine diploma de învăţător cu cvalificativul „foarte bine". Şcoala din Sohodol câştigă, astfel, un învăţător bine pregătit, care cunoaşte 4 limbi: româna, maghiara, germana şi franceza.

Înv. Aron Puşcariu funcţionează între 1877-1904 la şcoala „veche" din mijlocul comunei, împreună cu înv. Nicolae Puşcariu. În anul 1904, după scindarea învăţământului pe parohii, Aron Puşcariu, învăţătorul parohiei bisericii veche, cuntinuă să funcţioneze, ţinând cursurile cu elevii parohiei, în anul şcolar 1904/5 în localul şcolii vechi (din prund), iar în anii 1905-1910, în localul şcolar nou zidit, în 1905, în apropierea bisericii vechi.

La 1 noiembrie 1910, Aron Puşcariu este pensionat forţat de către Ministerul ungar, pentru motivul necunoaşterii limbii maghiare în măsura cerută de legea şcolară din 1907, art.XXVII, acordându-i-se o pensie anuală de 1200 coroane. La pensionare, avea 52 ani vârstă şi 33 de ani de serviciu.

Înv. Aron Puşcariu a fost un învăţător bine pregătit, destoinic, muncitor, conştiincios şi socotit între învăţătorii fruntaşii din regiune. Pe lângă studiile iniţiale, 4 clase primare, 3 clase reale (sec.), 2 clase de comerţ superior şi curs pedagogic suplimentar, în anii 1879-1882 a urmat cursurile de perfecţionare a limbii maghiare la preparandia din Cristurul Secuiesc, terminate cu succes bun. În anul 1891, a urmat un curs de lucru manual, de tâmplărie şi împletit la Sibiu. A fost secretarul conferinţei didactice învăţătoreşti din regiunea Branului, care-şi ţinea şedinţele lunare ţinând lecţii practice şi referate pedagogice. Conferinţa didactică îşi ţinea şedinţele în fiecare joi, la începutul lunii, la şcoala centrală Bran, sub preşedinţia învăţătorului diriginte al şcolii centrale – Teodor Pop (1868-1878), Ioachim Ciurea şi alţi diriginţi între anii 1879-1895.

Învăţătorul Aron Puşcariu a fost un cântăreţ foarte bun, servind în calitate de cantor la biserica veche, timp de 60 de ani. El era şi un gospodar bun şi un pomicultor priceput. În tot timpul de 27 de ani, cât a funcţionat la şcoala „veche" din „prund", el a condus şcoala de pomărit, învăţându-i pe elevi pomăritul –altoirea

şi îngrijirea pomilor. Datorită învăţământului pomăritului, mulţi sohodoleni şi-au însuşit această deprindere, înfiinţându-şi grădini de pomi, care au constituit un izvor de venit foarte bun, mulţi dintre ei devenind oameni înstăriţi în urma comerţului de fructe. Azi, sohodolenii sunt cei mai buni pomicultori din regiune.

Pensionat la vârsta de 52 de ani, în floarea bărbăţiei, restul vieţii de 27 ani ca pensionar l-a dedicat familiei, gospodăriei şi agriculturii, reuşind să devină un gospodar bun, de model şi să dea copiilor săi o creştere, fiii săi: Ioan devenind învăţător în locul său, Valeriu devenind ofiţer-căpitan, Aron şi Valeriu – gospodari fruntaşi.

Învăţătorul Aron Puşcariu a murit în 1937, în vârstă de 79 de ani.

Cu pensionarea învăţătorilor Aron şi Nicolae Puşcariu, se încheie generaţia învăţătorilor bătrâni din Sohodol, acestora urmându-le la cele două şcoli primare, între anii 1907-1950, învăţători tineri, absolvenţi ai şcolilor pedagogice de 3 şi 4 ani, cu pregătire corespunzătoare vremurilor respective, care au servit şcoala şi învăţământul în Sohodol, cu rezultate dintre cele mai bune.

În continuare, prezentăm seria învăţătorilor care au funcţionat la şcoala primară nr.1 de la biserica veche şi, consecutiv, seria învăţătorilor care au funcţionat la şcoala primară nr.2 de la biserica nouă din Sohodol, între anii 1907-1950.

Învăţământul la şcoala bisericii veche. Şcoala nr. 1, între anii 1904-1950

Astfel, la şcoala primară nr. 1 (biserica veche) funcţionează:

Între anii 1904-1910, Aron Puşcariu, despre care s-a vorbit mai sus.

Între anii 1910-1929, serveşte înv. Ioan A. Puşcariu (coautorul lucrării de faţă).

Învăţătorul Ioan A. Puşcariu s-a născut la 19 octombrie 1888, în Sohodol-Bran, din părinţii Aron şi Cristina Puşcariu (născută Puşcariu), urmează, clasele I-IV la şcoalka elementară din Sohodol, la înv. Aron şi Nicolae Puşcariu, iar clasa a V-a la învăţătorul Nicolae Reit, la Şcoala Centrală Bran întrea anii 1894-1900, apoi clasele I-IV la gimnaziul român din Braşov, în 1900-1904, clasa a V-a la gimneaziul romano-catolic maghiar Braşov, în 1904/5, cursul I-III pedagogic la Sibiu, în anii 1905-1905, unde obţine diploma de învăţător, pe baza examenului de calificaţie ţinut în anul 1908. În anul şcolar 1908/9, frecventează clasa a IV-a la şcoala pedagogică romano-catolică maghiară în Segedin, ca auditor pentru însuşirea limbii ma-

ghiare. Deosebit de studiile fundamentale (pedagogie pregătitoare pentru profesiunea de învăţător), înv. Ioan A. Puşcariu, în cursul cariere sale, urmează şi alte cursuri de perfecţionare, ca:

1) cursul de „pompierit", în 1909, la Seghedin;
2) cursul de muzică de 2 săptămâni, în anul 1924, la Braşov, sub îndrumarea lui N. Saxu;
3) cursul de lucru manual şi tâmplărie, de 6 săptămâni în 1927, la Deva;
4) cursurile de vară ale Asociaţiei Generale de Învăţământ, în 1932, la Braşov;
5) cursul de cooperaţie, de 3 săptămâni, în 1932, la Braşov;
6) curs de „străjerie", de 4 săptămâni, în 1936, la Breaza;
7) cursul de apicultură, de 2 săptămâni, în 1937, la Braşov;
8) cursul de apărare pasivă, de 2 săptămâni, în 1939, în Braşov.

În anul şcolar 1909/10, înv. Ioan A. Puşcariu suplineşte pe învăţătorul Aron Puşcariu, aflat în concediu de boală. La 17 octombrie 1910, înv. Ioan Puşcariu este ales ca învăţător definitiv, de către adunarea parohială la şcoala primară confesională a biserica veche din Sohodol, în postul devenit vacant prin pensionarea înv. Aron Puşcariu, la 10 octombrie 1910. Alegerea înv. Ioan Puşcariu s-a făcut conform legii Bisericii Ortodoxe Române – Sibiu, pe bază de concurs. Înregistrăm aici acest concurs publicat în gazeta oficială „Telegraful Român", nr. 647/1910 din Sibiu, la 19 august 1910.

„Concurs

Pentru ocuparea postului de învăţător la şcoala noastră confesională din Sohodol biserica veche, protopopiatul Branului, se publică concurs cu termen de 15 zile de la publicare în Telegraful Român.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1 – salariu 1000 coroane, anual şi anume: 310 coroane din fondul bisericesc, cu menţiunea pentru susţinerea şcolii, 140 coroane din repartiţie pe popor, 50 coroane din aruncul de 5 % după darea directă şi 500 coroane ajutor din fondurile arhiedecezane, 2 – cvartir şi ¼ jugăr grădină în natură. Adaosele cvincvenale se vor socoti numai de la ocuparea definitivă a acestui post.

Învăţătorul ales este dator să formeze cu elevii şcolii cor şi să cânte cu el la biserică, iar când corul nu ar cânta, să ducă singur strană în dumineci şi sărbători, fără altă remuneraţie.

Concurenţii au a-şi înainta cererile concursale, înzestrate cu documentele recerute, în termenul deschis subsemnatului oficiu protopresbiterial, având a se prezenta în una din dumineci sau sărbători în biserică spre a se face cunoscut şi poporului şi a-şi arăta dexteritatea şi în cântările bisericeşti.

Concursurile intrate după termen, precum şi acelea din care lipseşte vre-un document, nu se vor lua în considerare.

Zârneşti, în 14 august 1910.

Oficiul protopopopiatului român ortodox al tractului Bran, în conţelegere cu comitetul parohial.

ss. Ioan Hamzea, protopop".

Conform legilor învăţământului din 1868, 1879, 1893, 1907 şi 1911, în statul ungar, şcoala elementară din Ardeal şi Ungaria funcţiona cu 6 clase, cu copii de la 6-12 ani, în şcoala cotidiană şi şcoala de repetiţie de 3 ani, cu copii de la 13-15 ani.

Şcoala elementară din Sohodol, ca şi toate şcolile din comunele brănene, între anii 1862-1910, a funcţionat cu 4 clase. Explicaţia: Şcoala Centrală din Bran-Centru a fost înfiinţată în anul 1860, de către cele 10 comune brănene, la îndemnul lui Ioan Cavaler de Puşcariu, numai cu clasa a V-a şi a VI-a, cu doi învăţători, cu scopul de a uşura şi de a întări, în acelaşi timp, învăţământul elevilor şcolilor din comunele brănele, acestea fiind sărace, neputându-se susţine 2 sau 3 învăţători pentru clasele I-IV şi V-VI – pe de o parte –, pe de altă parte, cu scopul de a întări învăţământului şi a da o pregătire mai bună copiilor ce ar voi să continue studiile la şcoli medii sau să devină buni profesionişti, meseriaşi, comercianţi etc. Şcoala Centrală era susţinută de către parohiile bisericilor brănene, prin contribuţii anuale, şi era condusă de reprezentanţa bisericilor brănene, prin Eforia şcolară aleasă din sânul acesteia.

Şcoala Centrală din Bran a funcţionat între 1860-1907, fiind condusă de învăţători dintre cei mai buni, cu rezultate foarte bune, dând societăţii româneşti multe elemente brănene, devenite personalităţi de frunte în viaţa culturală şi comercială a ţării (ex. din familia Puşcariu, Moşoiu, Mănoiu, Enescu, Cojanu, Runceanu, Stoian ş.a.).

Datorită faptului că în Bran-Centru se aflau câteva familii maghiare şi germane, ca funcţionari la oficiul vamal, poştal, la finanţe, pretură, castel, jandarmerie, comercianţi şi meseriaşi, statul ungar a înfiinţat pe seama acestora o biserică româno-catolică şi, prin anul 1896, o şcoală primară de stat maghiară, aceasta din urmă şi cu scopul bineintenţionat de a contracra activitatea şi influenţa şcolii centrale româneşti din Bran şi a intensifica învăţării limbii maghiare de către populaţia românească, prin şcoală. Pentru ajungerea acestui scop, autorităţile şcolare au impus, prin ordine, comunelor brănene trimiterea copiilor de clasele a V-a şi a VI-a la şcoala primară de stat din Bran şi nu la şcoala centrală românească. În urma şicanelor făcute învăţătorilor şi şcolii centrale, denegându-le acestora ajutorul de stat, şcoala centrală, din lipsa mijloacelor materiale pentru susţinerea ei, e silită să-şi închidă porţile, în anul 1907.

În urma acestui fapt, comunele brănene şi învăţătorii brăneni, pentru a se putea scuti de obligaţia trimiterii copiilor la şcoala primară de stat din Bran, hotărăsc înfiinţarea claselor a V-a şi a VI-a pe lângă fiecare şcoală din sat.

Astfel înv. Ioan Puşcariu, încă din primul său an ca învăţător (1910/11), pentru a înlesni frecvenţa copiilor la şcoala lor cea mai apropiată, de lângă biserica veche, şi a-i scuti de drumul lung şi obositor (de 3-4-5 km), ce-l făceau până la şcoala centrală din Bran sau la şcoala de stat maghiară, înfiinţează la şcoala sa şi clasele a V-a şi a VI-a.

*

* *

La 20 iulie 1914 se începe Primul Război Mondial, în care sunt mobilizaţi şi învăţătorii din Sohodol, Ion Buta, învăţător la şcoala bisericii nouă, mobilizat între 1914-1917, iar şcoala sa rămâne închisă până la 1 ianuarie 1919.

Învăţătorul Ioan A. Puşcariu este dispensat şi lăsat la post între 1915-15 februarie 1916. Între 15 februarie 1916-15 octombrie 1918, este mobilizat, timp de 2 ani şi 8 luni, în care timp şcoala sa rămâne închisă. În acest timp, unii dintre elevii sohodoleni frecventează şcoala de stat din Bran (pentru că şi şcoala primară de la biserica nouă din Sohodol a rămas închisă pe tot timpul războiului 1914-1919, învăţătorul I. Buta fiind mobilizat în război).

În timpul războiului, cu ocazia retragerii trupelor române, în toamna anului 1916, trupele germane staţionează câteva zile în localurile şcolilor din Sohodol, distrug bibliotecile şi materialele didactice ale ambelor şcoli.

Reîntors la catedră, la 15 octombrie 1918, învăţătorul Ioan Puşcariu, după potolirea revoluţiei militare în Ungaria din luna noiembrie 1918, redeschide cursurile la 10 noiembrie 1918.

La 1 decembrie 1918, se face Unirea Ardealului cu România, iar la 1 ianuarie 1919 se face stratificarea învăţământului şi a şcolilor din judeţul Făgăraş (la care aparţine, până la 1 ianuarie 1926 şi plasa Bran şi com. Sohodol). Şcolile primare confesionale din Sohodol devin, deci, şcoli de stat şi primesc numirile: Şcoala primară de Stat nr. 1 (biserica veche) şi Şcoala primară de Stat nr. 2 (biserica nouă). Fiecare şcoală are director pe învăţătorul de la postul I; Şcoala primară nr. 1 are director pe învăţătorul Ioan A. Puşcariu; Şcola primară nr.2 pe învăţătorul Eugen Babeş. Fiecare şcoală are comitetul şcolar propriu. Întreţinerea şcolilor se face din cota de 14 % acordată de primărie comunei şi din subvenţia de la Comitetul şcolar judeţean. Învăţătorul primeşte salariul de la stat, pe bază de stat de plată.

Învăţământul la şcolile nr. 1 şi 2, între anii 1919-1929, urmează astfel: între anii 1919-1923: ambele şcoli funcţionează cu 6 clase, cu câte un învăţător pentru fiecare şcoală: Ioan A. Puşcariu la şcoala nr. 1 şi Eugen Babeş la şcoala nr. 2. Între anii 1923-1927: învăţământul celor 2 şcoli se unifică sub conducerea lui Ioan A. Puşcariu, în sensul următor: învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş instruiesc clasele I-III, fiecare la şcoala sa, iar elevii claselor IV-VI ai ambelor şcoli sunt instruiţi în sala a 2-a de la şcoala nr. 2, de către învăţătorul postului II nou înfiinţat la şcoala nr.2 – Ioan Axinte, între anii 1923-1925, şi Dumitru Crişan, între anii 1925-01.02.1927. La 1 februarie 1927, înfiinţându-se postul al doilea la şcoala nr.1, unificare învăţământului se sistează, fiecare şcoală urmând să funcţioneze cu 7 clase sub direcţie şcolară proprie, la şcoala nr. 1 funcţionează: Ioan Puşcariu şi Cristina Urian-Puşcariu, şcoala nr. 2: Eugen Babeş şi Dumitru Crişan. Înv. Ioan Puşcariu funcţionează la şcoala primară nr. 1 (biserica veche) Sohodol, între anii 1909-1929, în total 20 de ani. La 1 septembrie 1929, la cerere proprie, se transferează la şcoala primară de stat nr. 2 mixtă, din Şcheii Braşovului, unde serveşte ca învăţător şi director şcolar până la 1 septembrie 1946, în total 17 ani, când se pensionează pentru limită de vârstă (57 ani) şi limită de serviciu – 36 de ani, conform dispoziţiilor legilor în vigoare atunci. În total, învăţătorul Ioan Puşcariu funcţionează 37 de ani şi se pensionează ca învăţător director, distins şi cu gradul de învăţător superior. Ioan Puşcariu a fost un învăţător bine pregătit. Dotat cu cunoştinţe multilaterale şi cu multă dragoste de muncă, a reuşit să desfăşoare o bogată activitate şcolară şi extraşcolară, plină de rezultate frumoase, bine apreciate de cei din jurul său şi de autorităţile şcolare superioare. În şcoală lucra cu mult tact, cu conştiinciozitate şi cu multă dragoste pentru elevii săi, pentru care fapt era iubit şi respectat de elevi şi de părinţii elevilor. Cunoştinţele teoretice din şcoală caută să le coordoneze cu activităţi practice folositoare în viaţă, înfiinţând în acest scop la şcoala primară nr.1 din Sohodol şi la şcoala primară nr.2 din Braşov, unde a funcţionat – o grădină şcolară, atelier de tâmplărie, cooperativă şcolară cu casă de păstrare şi cor şcolar, făcând excursii şcolare, producţii şcolare la sărbători naţionale, de fine de an şi la sărbătorile mari bisericeşti (Crăciun, Paşti) şi expoziţii şcolare cu lucrări efectuate în atelierul de tâmplărie – de elevi – şi cusături naţionale – se elevele şcolii. O astfel de expoziţie, expusă în corpul expoziţiei de lucru manula a judeţului Braşov – în oraşul Braşov, în 1928, a fost distinsă, cu un premiu de 2000 de lei şi cu diplomă de merit pentru învăţătorii Ioan şi Cristina Puşcariu.

Înv. Ioan Puşcariu a muncit şi pe teren social-economic şi cultural, pentru ridicare satului său Sohodol şi a cartierului Schei-Braşov, în care a trăit timp de 17 ani.

Activitatea şcolară şi extraşcolară a învăţătorului Ioan Puşcariu, desfăşurată timp de 37 de ani (1910-1946) în Sohodol şi în Braşov, în folosul poporului de plugari şi muncitori, în

mijlocul căruia a trăit, a fost încununată cu rezultate bune şi apreciată de autorităţile şcolare superioare şi răsplătită în mod deosebit, fiind onorat cu numeroase distincţii:

1) 1-4 adrese de mulţumire cu nr. 37886/1922, 91443/1936, 261046/1942 sau 184286/1946;
2) Medalia Centenarului C.I brevet nr.37886/1940;
3) Ordinul Coroana României în gradul de Cavaler cu decretul regal nr. 1258/1943;
4) Răsplata muncii pentru 25 de ani de activitate în serviciul statului, cu decretul regal nr. 630/1944;
5) Calificativul „foarte bine" acordat de Inspectoratul Şcolar Regional cu decizia nr. 8958/1945;
6) Gradaţia de merit acordată de Ministerul Învăţământului cu decizia nr. 191384/1943;
7) Distincţia de învăţător grad superior acordată de Ministerul Învăţământului cu decizia nr. 192425/1945.

Între anii 1927-1929, funcţionează învăţătoare Cristina Puşcariu, născută Urian, originară din comuna Vad, judeţul Făgăraş. S-a născut la 17 august 1908. A studiat clasele primare în comuna Vad, apoi 4 clase secundare în Făgăraş şi şcoala normală din Sfântu-Gheorghe, obţinând diploma de învăţătoare în anul 1925. Între anii cşolari 1925/, 1926/7-1 februarie 1927, a funcţionat la şcoala primară din comuna Şimon-Bran, între 1 februarie 1927-1 septembrie 1929, funcţionează la şcoala nr. 1 din Sohodol, iar între 1 septembrie 1929-2 octombrie 1942, funcţionează la şcoala primară mixtă nr. 2 din Braşov-Şchei. În anul 1932, urmează cursurile de vară ale Asoc. Înv. Glă, în Braşov, în 1938, cursurile de străjerie-Predeal, iar în 1940, cursurile de apărare pasivă în Braşov.

Cristina Puşcariu a fost o învăţătoare destoinică, muncitoare şi conştiincioasă, fiind bine apreciată de autorităţile şcolare superioare, mult iubită în şcoală şi în societate. După o boală îndelungată şi necruţătoare, câştigată în timpul şi din cauza serviciului – muncind la cantina şcolară-obştească într-un subsol rece, a contractat o pneumonie cu complicaţii, decedează la 2 octombrie 1942, în floarea vârstei de 34 de ani, după 17 ani de serviciu.

Între anii 1927-1929, Ioan I. Puşcariu, maistru tâmplar funcţionează ca instructor la atelierul de tâmplărie al şcolii primare, fiind numit cu ordinul nr. 4172/1927 Rev. Şcolar Braşov. Ioan I. Puşcariu s-a născut în 1909, în Sohodol, a absolvit 6 clase primare la şcoala nr. 1

din Sohodol şi Şcoala de Arte şi meserii din Braşov. A funcţionat la atelierul de tâmplărie sub direcţia învăţătorului Ioan A. Puşcariu, cu rezultate foarte bune.

În urma transferului (la cerere proprie) a soţilor învăţători Ioan şi Cristina Puşcariu la şcoala primară mixtă nr. 2 din Braşov-Şchei, posturile de învăţători I şi II de la şcoala primară nr. 1 din Sohodol sunt ocupate de învăţătorii: Gheorghe Rădulescu post I şi Nicolae C. Tuinea post II.

În anul şcolar 1929/30 funcţionează Gheorghe Rădulescu învăţător originar din comuna Dobreşti, judeţul Muscel, născut în 1906. Este absolvent al şcoalii normale din Piteşti. La 1 septembrie 1930, se transferă la şcoala primară din comuna sa natală, Dobreşti.

În anul 2929/30 funcţionează şi Nicolae C. Tuinea ca învăţător provizoriu şi soţia lui, Neli Tuinea, ca maestră de lucru manual. La 1 septembrie 1930, ambii soţi se transferă.

În anul 1930/31 funcţionează Nicolae Ciurea în post I ca învăţător director. Născut la 24 aprilie 1908, în Moieciul de Sus, absolvă şcoala normală din Câmpulung Muscel, în 1926. În anii şcolari 1928/29, 1929/30 funcţionează în comuna Moieciu de Jos-Cheia. Din 1930/31-1950, funcţionează la şcoala primară nr. 1 din Sohodol, iar din 1950, funcţionează la şcoala generală nou-zidită, în 1950, în centrul comunei Sohodol, ca profesor de de ştiinţe naturale şi chimie, clasele V-VIII.

În anul 1930/31, la şcoala primară nr.1 în postul II funcţionează înv. Maria Şerban, născută în 1909, în com. Tohanul-Nou; absolventă a Şcolii Normale Sfântu-Gheorghe. În anul 1931/32, funcţionează la şcoala primară nr. 2 Sohodol, iar, între 1932-1965, la şcoala primară din Tohanul-Nou;

În anii şcolari 1931/33, la şcoala primară nr.1 în post II, funcţionează înv. Silvia Rogozea, născută în 1910, în Bucureşti.

În anul şcolar 1933/34 funcţionetă în post I înv. director Nicolae Ciurea, în post II înv. Livia Popovici şi înv. suplin Maria Comanescu.

În anul şcolar 1934/35 funcţioneată în post I înv. dir. N. Ciurea, în post II înv Doina Vodă şi înv. Oct. Economu.

În anul şcolar 1935/36 funcţionează în post I înv. dir. N. Ciurea, în post II S. Rogozea, înv. Salangaci şi înv. Ana Oprişan, înv. supl.

În anul şcolar 1936/37, funcţionează în postul I înv. dir. N. Ciurea; în postul II Virginia Popa.

În anul şcolar 1937/38, funcţionează în postul I, înv. dir. N- Ciurea; în postul II înv. S. Rogozea-Balca şi înv. supl. Elis. Ciurea.

În anul şcolar 1938/39, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. Silvia Balca şi înv. Demetra Ciurea n. Popa.

În anul şcolar 1939/40, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. Demetra Ciurea şi înv. Maria Benga.

În anul şcolar 1940/41, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi II înv. Demetra Ciurea şi înv. Tudorache Ursa.

În anul şcolar 1941/42, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi II înv. Demetra Ciurea şi înv. M. Dancu.

În anul şcolar 1942/43, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. D. Ciurea şi înv. Doina Vodă.

În anul şcolar 1943/44, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi II înv. D. Ciurea şi înv. Doina Vodă.

În anul şcolar 1944/45, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. D. Ciurea şi D. Vodă.

În anul şcolar 1945/46, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. D. Ciurea şi înv. Ecat. Stănculescu.

În anul şcolar 1946/47, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. D. Ciurea şi înv. Octavian Cojocea.

În anul şcolar 1947/48, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II şi III înv. D. Ciurea şi înv. Octavian Cojocea.

În anul şcolar 1948/49, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II înv. D. Ciurea.

În anul şcolar 1949/50, funcţionează în postul I, dir. N. Ciura; în postul II înv. D. Ciurea, n. Popa, în 1913, în Segarcea, judeţul Teleormam. A absolvit Şcoala Normală din Turnu-Măgurele, în anul 1935, funcţionează, în 1935/36, în comuna Segarcea, în 1936/37, în comuna Daiu, în 1937/38, la şcoala primară nr. 2 Sohodol, în 1938-1950, la şcoala primară nr. 1 Sohodol, în 1950-1969 funcţionează încă, ca învăţătoare, la clasele I-IV la Şcoala Generală de 8 ani în Sohodol, în 1965/66 funcţionează ca înv. detaşată la Şcoala generală din Tohanul-Nou, iar din anul 1966/69 funcţionează la Şcoala generală de 8 ani în comuna Sohodol.

Odată cu încheierea anului şcolar 1949/50, se încheie perioada de funcţionare a şcolilor nr. 1 şi 2 din Sohodol. Datorită faptului că acestea au fost zidite în 1905 şi 1907, perioadă în care numărul elevilor nu era atât de mare, cu câte 2 săli de clasă, ele au devenit neîncăpătoare pentru toţii copiii dornici de carte din comună şi, de aceea, s-a decis construirea unui nou local, ridicat în anii 1949-1950, în mijlocul comunei, în grădina şcolii vechi „din prund".

Învăţământul la şcoala elementară de la bisericii nouă (nr.2) din Sohodol, între anii 1904-1950

După cum am arătat de mai sus, învăţământul în Sohodol a luat fiinţă la finea veacului al XVIII-lea, în urma ordinelor date de împărăteasa Maria Tereza şi împăratul Iosif al II-lea, de a înfiinţa şcoli româneşti în Ardeal.

La început (1762-1800), în ambele parohii din Sohodol, se ţinea şcoală cu poporul de către preoţii satului Sohodol, în pridvorul bisericii vechi şi la schitul ce exista pe locul bisericii nouă – actuale, precum şi la locuinţa cantorilor-învăţători. După zidirea bisericii nouă, actuală, în 1830, lângă ea clădeşte o şcoală mică de lemn, unde învaţă copiii de şcoală, între anii 1830-1861, instruiţi de cantorii bisericii: 1) Bratu Duşescu (originar din Zârneşti); 2) Iosif Popii Puşcariu, absolvent al cursului teologic din Sibiu; 3) Miculeţ Hubes şi 4) Elefterie Babeş. Salariul acestor dascăli era de 2 sfanţi de elev (1 sfanţ = 20 de cruceri vechi sau 33 cruceri noi).

În anul 1861, se clădeşte între văi, „în prund", o şcoală din lemn, comună pentru ambele parohii – cu o clasă şi două camere mici, ca locuinţă pentru învăţător. Ea va funcţiona până în anul 1904 sub denumirea de „şcoala veche". La această şcoală au funcţionat zece învăţători: Nicodim Dan, capelanul Leontin Puşcariu, Ioan Tătulea, Trifon Renghea, Ioan Cojanu, Dumitru Tătulea, Ilarie Reit, Gheorghe Tănăsescu, Aron Puşcariu şi Nicolae Puşcariu. (Aici au urmat cursurile cl. I-IV, în anii 1894-1898, învăţătorii de mai târziu Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş.

În anul 1903, şcoala din prund, devenind neîncăpătoare şi necorespunzătoare, a fost închisă din ordinul inspectorului şcolar ungar. În urma acestui fapt şi datorită neînţelegerilor existente privind construirea unei şcoli noi şi unice, pe acelaşi teren din grădina „şcolii vechi", cum se proiectase, cele două parohii din Sohodol, la recomandarea Consistoriului de la Sibiu, îşi vor ridica propriile şcoli, fiecare cu învăţătorul ei propriu: şcoala de la biserica veche pe Aron Puşcariu, şcoala de la biserica nouă – pe Nicolae Puşcariu, aşa cum se stabilise încă din anul 1891.

La şcoala bisericii noi, între anii 1903-1950, funcţionează:

1) între 1903/4-1906/7: *Nicolae Puşcariu*. Până la ridicarea unei noi şcoli, acesta îşi va ţine cursurile în localuri închiriate: în anul şcolar 1903/4 – în localul şcolii vechi, în 1904/5, 1905/6 – în casa lui Gheorghe Corboş Chiţu, în 1906/7 în casa lui Gheorghe Puchiu. În anul 1907, înv. Nicolae Puşcariu este pensionat în mod forţat de către Ministerul Învăţământului Public Ungar, pentru necunoaşterea

limbii maghiare, pensia sa fiind de 700 coroane anual. Tot în acel an, se termină construcţia noului local de şcoală, zidit lângă valea Sohodolului, la 300 de m depărtare de biserica nouă, pe un teren de 400 m^2 (teren cumpărat de la localnicul Nicolae Jigăra). În acest local nou, funcţionează:

2) *Ioan Buta*: originar din comuna Predeal-Bran, s-a născut în anul 1882, a absolvit 4 clase gimnaziale în Braşov şi cursul pedagogic de 3 ani din Sibiu. El va funcţiona la şcoala centrală din Bran, împreună cu Nicolae Runceanu, între 1902-1906/7 (data desfiinţării şcolii centrale), iar în perioada 1907/8-1917, la şcoala primară de la biserica nouă din Sohodol. Din iulie 1914 este mobilizat în Primul Război Mondial până în august 1917, când va deceda subit acasă în Predeal-Bran, fiind în concediu militar. Se crede că s-ar fi sinucis prin otrăvire, refuzând să mai lupte pentru o cauză străină, în contra fraţilor români din Vechiul Regat, intraţi în război în 1916. Ioan Buta a fost un învăţător bine pregătit, destoinic şi foarte apreciat. Din 1914-1919, învăţământul la şcoala primară de la biserica nouă rămâne suspendat, *învăţătorul şcolii – I. Buta – fiind mobilizat în război.*
3) *Miron I.S. Baciu*: va ţine cursurile timp de 3 luni, în anul şcolar 1917/18. Fiu al Sohodolului, va absolvi cursul de pedagogie din Sibiu şi obţinând titlul de învăţător în anul 1917. Acest tânăr va fi mobilizat în război şi va muri ca un erou în luptele cu ungurii de pe Tisa, în anul 1919;
4) între anii 1919-1947: funcţionează ca învăţător *Eugen Babeş*. Fiu al Sohodolului, s-a născut în anul 1890, părinţii săi fiind preotul Gheorghe Babeş şi Maria Babeş (n. Plotogea). El a absolvit 5 clase liceale la Braşov şi şcoala pedagogică de 4 ani la Sibiu, în anul 1912. Între 1912-1913, a fost învăţător în satul Peştera-Bran, iar, între 1913-1916, în comuna Bod. Din cauza războiului, între anii 1916-1919, s-a refugiat cu familia sa în Moldova şi a fost învăţător în diferite sate moldovene. Reîntors din pribegie, din luna ianuarie 1919, este ales învăţător la şcoala bisericii nouă din Sohodol, la care serveşte până în 1947, când se pensionează pentru limită de vârstă şi de serviciu. În decembrie 1951, decedează în vârstă de 61 de ani şi cu 35 de ani de serviciu. Eugen Babeş a fost un învăţător muncitor, îndeplinindu-şi cu prisosinţă misiunea de dascăl şi familist, lăsând în urmă 9 copii, care au devenit oameni cu studii şi funcţii;
5) între anii 1923-1925: *Ioan Axinte*. El a ocupat postul de învăţător al II-lea, înfiinţat în anul 1923 la şcoala primară nr. 2 (biserica nouă). Acesta era originar din

comuna Părău, judeţul Făgăraş. A instruit elevii claselor IV-VI (ai ambelor şcoli cu învăţământ unificat), în sala a II-a a şcolii nr. 2;

6) Între 1925-1927/ I/II, în postul al III-ea al şcolii unificate funcţionează învăţătorul *Dumitru Crişan,* originar din comuna Şinca Veche, de religie greco-catolic, devenit mai apoi adventist. Continuă să funcţioneze la şcoala nr. 2, la clasele IV-VI, în a.şc. 1926/27 şi în 1927/28. La 1 februarie 1927, înfiinţându-se postul al II-lea la şcoala nr. 1, unificarea învăţământului se sistează, fiecare şcoală urmând să funcţioneze independent, cu 7 clase, cu 2 învăţători, sub direcţie şcolară proprie. Astfel, Dumitru Crişan funcţionează, în p.II, la şcoala nr. 2, şi în a.şc.1927/28, alături de Eugen Babeş – director;
7) în a.şc. 1928/29, funcţionează în postul II, *înv. Constantin Nicolescu;*
8) în a.şc. 1929/30, funcţionează în postul II, *înv. Ecaterina Constantinescu,* originară din Bucureşti;
9) în a.şc. 1930/31, funcţionează în postul II, *înv. Elena Constantin,* originară din Săcele-Turcheş, judeţul Braşov;
10) în a.şc. 1931/32, funcţionează în postul II, *înv. Maria Şerban,* originară din comuna Tohanul-Nou, cântăreaţă bună, a înfiinţat cor şcolar;
11) în a.şc. 1932/33, funcţionează în postul II, *înv. Elena Vasilescu,* din Ruşeţel, judeţul Brăila;
12) în a.şc. 1933/34, funcţionează în postul II, *înv. Maria Marinescu,* din Valea Cânepii, judeţul Buzău;
13) în a.şc. 1934/35, funcţionează în postul II, *înv. Maria Economu;*
14) în a.şc. 1935/36, funcţionează în postul II, înv. supl. *M.B. Ciurea* şi *Doina Vodă,* orig. din Tohanul-Vechi;
15) în a.şc. 1936/37, funcţionează în postul II, *înv. Eliza Nicolau* şi *înv. Constantin Rădulescu;*
16) în a.şc. 1937/38, funcţionează în postul II, *înv. Demetra Popa,* originară din Segarcea, judeţul Teleorman;
17) în a.şc. 1938/39, funcţionează în postul II, *înv. I. Năstase* şi *înv. Alexandru Gâscă;*
18) în a.şc. 1939/40, funcţionează în postul II, *înv. V. Chindescu* şi *înv. Maria Benga;*
19) în a.şc. 1940/41, funcţionează în postul II, *înv. A. Rogozea* şi *înv. Mihai Vasile;*
20) în a.şc. 1941/42, funcţionează în postul II, *înv. Doina Vodă, înv. Mihai Vasile* şi *Valeria Petrişor-Puşcariu;*
21) în a.şc. 1942/43, funcţionează în postul II, *înv. Doina Vodă* şi *înv. Mihai Vasile;*

22) în a.şc. 1943-1944, funcţionează în postul II, *înv. Ana Ardelean*;

23) în a.şc. 1944-1945, funcţionează în postul II, *înv. Ana Ardelean, înv. Elena Zecheru* şi *înv. Neluş Zenaida*;

24) între anii 1945-1950 – *înv. Simion Petric* (învăţător în postul II – între 1945-1950 – şi director, în postul I – între 1947-1949). Acesta s-a născut în anul 1909, în Sohodol, şi a absolvit 6 clase primare şi 7 clase la şcoala pedagogică din Sibiu. Funcţionează în comuna Şimon, în a.şc. 1929/30, în Ţânţari – 1930/31, în Sita-Buzău – 1932-1945, şi în Sohodol, între 1945-1950: la şcoala primară nr. 2 şi la Şcoala Generală (1950-1969). Între 1931-1932, a urmat stagiul militar.

La data de 1 septembrie 1950, şcoala elementară nr. 2 (biserica nouă) se desfiinţează, iar învăţătorii trec şi funcţionează la şcoala generală de 8 ani, zidită în 1950, în grădina şcolii vechi din prund.

Şcoala generală de 7, 8, 10 clase din Sohodol. Organizarea şi învăţământul ei

În capitolul precedent am vorbit despre dezvoltarea ştiinţei de carte şi învăţătură a poporului sohodolean în timpul scurs între anii 1762-1950, arătând fazele desfăşurării învăţăturii în Sohodol, care, în rezumat sunt: învăţătura în familie, la şezători, în şcoala din tinda bisericii şi în cele două şcoli parohiale-confesionale (până la 1 decembrie 1918), apoi la şcolile primare de stat nr. 1 şi nr. 2, dintre anii 1918-1950.

Odată cu terminarea celui de al II-lea Război Mondial, odată cu instaurarea puterii democraţiei populare şi prin proclamarea Republicii Populare Române, în anul 1947, şcoala română burgheză este înlocuită cu *şcoala nouă social-democrată*, care, prin legea reformei şcolare din 1948, va îmbrăca o haină nouă, de nuanţă social-democrată, bazată pe ideile vremurilor noi marxist-leniniste.

În urma acestor reînnoiri a şcolii primare de stat române, cele două şcoli primare de stat nr. 1 şi nr. 2 din Sohodol se vor desfiinţa începând cu anul şcolar 1950-1951. În locul lor se va forma o singură şcoală, care va purta numele de „Şcoala Generală de 8 ani". Începând cu 1 septembrie 1950, elevii şi învăţătorii celor două şcoli urmează să funcţioneze în noul local de şcoală, zidit între 1949-1950 pe terenul din grădina „şcolii vechi" din prundul dintre văi, local şcolar unic cu clasele I-VIII, care deserveşte întregul Sohodol. Conform legii şcola-

re din 1969, începând cu anul şcolar 1969/1970, şcoala generală va funcţiona şi cu clasele a IX-a şi a X-a.

Conform noii legi şcolare, cadrele didactice sunt compuse din profesori şi învăţători provizorii, definitivi gradul II şi I – grade obţinute pe bază de examene. Gradele de distincţie: profesori şi învăţători „fruntaşi" şi „emeriţi".

Pentru pregătirea profesională funcţionau: cursuri pedagogice trimestriale pe clase şi pe materii şi conferinţe anuale în septembrie, pentru analiza muncii.

Cercetarea şcolii elementare poporale din Sohodol în cursul vremurilor (1813-1950-1968)

Cronicile celor două biserici din Sohodol ne relatează că primele şcoli elementare au fost: 1) cea de la biserica veche („de din jos"), zidită în anul 1813 din materialul lemnos al bisericuţei vechi demolate, şi 2) şcoliţa de lângă biserica nouă („de din sus"), zidită în anul 1830, din lemn. Ambele şcoli au fost conduse, până în anul 1861, de fraţii Bucur şi Iosif Puşcaşiu, cantori-învăţători. Frecventarea acestor şcoli era benevolă, până la 1868, iar cantorii-învăţători îi instruiau pe copii contra sumei de 2-3 sfanţi/elev pe an, plătiţi de părinţi. Deşi participarea era benevolă, şcoala dascălului Bucur Puşcaşu era arhiplină (cu câte 40-50-60-80 de elevi), aşa cum ne relatează arhiereul dr. Ilarion Puşcariu, un elev al lui Bucur Puşcaşu.

În primele două şcoli, registre sau însemnări oficiale, între anii 1813-1861, nu s-au purtat.

În arhiva şcolii generale actuale se pot găsi registre, consemnări şi conspecte şcolare, provenite de la şcoala comună (1861-1904) şi de la şcolile nr. 1 (biserica veche) şi nr. 2 (biserica nouă), pe anii 1904-1950. Aceste şcoli au fost conduse de învăţătorii: Aron Puşcariu, Ioan A. Puşcariu, Nicolae Ciurea (şcoala bisericii veche) şi Nicolae Puşcariu, Ioan Buta, Eugen Babeş, Simion Petric (şcoala bisericii nouă). Registrele şcolare oficiale – propriu-zis – la şcoala elementară din Sohodol – ca şi în toate şcolile confesional ort. române din Ardeal – s-au introdus numai în anul 1883, conform ordinului Consistoriului Sibiu.

Din cercetarea registrelor şi a actelor arhivei şcolare din perioada 1861-1950, se poate constata că participarea la cursurile şcolare era satisfăcătoare. De altfel, aceasta a devenit obligatorie, conform legii XXXVIII şi a Normativului şcolar editat de Consistoriul ortodox din Sibiu. Şcoala elementară cotidiană, de repetiţie şi şcoala de adulţi din Sohodol, îndeosebi sub îndrumarea învăţătorilor localnici (Aron Puşcariu, Ioan A. Puşcariu, Nicolae Ciurea – şcoala elementară nr. 1 de la biserica veche – şi Nicolae Puşcariu, Ioan Buta, Eugen Babeş,

Simion Petric – de la şcoala elementară nr. 2 de la biserica nouă), aveau o frecvenţă şcolară tot timpul satisfăcătoare, în ciuda greutăţilor de comunicaţie, a împrăştierii caselor, a depărtării de şcoală, a frigului, a ploii, a foametei şi a oboselii, toate aceste greutăţi fiind suportate de bieţii elevi dornici de învăţătură.

Până la 1919, şcoala era frecventată obligatoriu de toţi copiii apţi de şcoală, astfel: de la 6 la 12 ani în şcoala cotidiană, de la 12-15 în şcoala de repetiţie şi de la 16-18 ani în şcoala de catehizare şi adulţi. Erau exceptaţi de la învăţătură copiii bolnavi, inapţi, scutiţii de medic şi de Comitetul şcolar.

Datorită stăruinţei şi conştiinciozităţii învăţătorilor, numărul analfabeţilor în Sohodol era redus. În timpul din urmă – din era românească – pentru analfabeţi s-au ţinut cursuri de alfabetizare, micşorându-se mult numărul neştiutorilor de carte.

Este important să amintim aici următorul lucru: legea şcolară ungară (articolul XXVII din 1907) pretindea ca învăţământul în şcolile de repetiţie şi în cele de adulţi să se facă numai în limba maghiară, iar legea Berzevicky, din 1913, cerea ca alegătorii tineri să prezinte certificatul absolvirii cursului de adulţi, care, de asemenea, se făcea numai în limba maghiară. Cursul de adulţi înlocuia şcoala de repetiţie.

În urma acestor dispoziţiuni grele, situaţia învăţământului în şcolile de repetiţie şi de adulţi s-a îngreunat mult, atât pentru elevi, cât şi pentru învăţători. Materiile trebuiau predate în două limbi, română şi maghiară, lucru care sileau pe elevi să ocolească şcoala, să absenteze, neputând sau nevoind să suporte bilingvismul greoi.

Această situaţie grea a şcolii a luat sfârşit în mod provizor odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, care a cauzat închiderea şcolilor, ca urmare a mobilizării în război a învăţătorilor Ioan Buta şi Ioan A. Puşcariu, şi, în mod definitiv, la 1 decembrie 1918 – data Unirii Ardealului cu România.

Învăţământul şi materia de învăţământ în şcoala elementară din Sohodol

Din istoria şcolii româneşti de dinainte de 1 decembrie 1918, ştim că românii din fosta Ungarie, deveniţi iobagii ungurilor veacuri de-a rândul au fost ţinuţi în întunerec, fiind opriţi a-şi înfiinţa şcoli şi a învăţa carte. Acest lucru s-a datorat faptului că stăpânilor unguri le era teamă ca românii, luminaţi, să nu încerce a se scutura de jugul iobăgiei ei rămânând fără braţe de muncă, fără slugi neplătite.

Abia sub Maria Tereza şi Iosif al II-lea, împăraţii Austriei (1740-1790) s-a acordat şi românilor dreptul de a-şi înfiinţa unele şcoli. O ameliorare a situaţiei culturale a românilor va avea loc după revoluţia din 1848 din Ungaria, când se va desfiinţa iobăgia şi li se acordă românilor dreptul de a-şi înfiinţa şcoli şi să înveţe şi ei carte. Astfel, în urma obşinerii acestor drepturi, între anii 1850-1873, sub înţeleapta conducere a arhiereului Andrei Şaguna, se vor înfiinţa în Ardeal peste 600 de şcoli elementare ortodoxe, 4 gimnazii, o şcoală pedagogică şi teologică teologică confesionale ortodoxe şi o societate culturală denumită ASTRA în Sibiu. Impulsul pentru înfiinţarea ASTREI a fost dat de Ioan Cavaler de Puşcariu, originar din Sohodol, care a formulat şi statutul acesteia „Astrei" Sibiu.

Dar, după încorporarea Ardealului din nou la Ungaria, în anul 1867, guvernul ungar va încerca să anihileze bruma de drepturi acordate românilor, prin legi de oprimare a limbei româneşti. Astfel, prin legea ministrului Trefort, din 1879 şi 1883, se impune obligator introducerii limbii maghiare în şcolile româneşti, în locul limbei germane, introdusă de stăpânirea austriacă în timpul absolutismului din anii 1850-1860, şi obligaţia pentru învăţătorii români de a-şi însuşi limba maghiară în măsură suficientă, pentru a o putea preda în şcolile româneşti.

În urma acestor dispoziţii, învăţătorii români, care nu cunoşteau limba maghiară în măsura cerută (între aceştia şi cei din Sohodol – Aron şi Nicolae Puşcariu), vor fi chemaţi în lunile iulie şi august din anii 1883-1885, să urmeze cursurile de limba maghiară, la preparandia maghiară de stat din oraşul Cristurul Secuiesc. Un astfel de curs pentru perfecţionarea limbii maghiare pentru învăţătorii români, s-a înfiinţat şi în anul 1917 la Cluj.

Legile ungureşti de oprimare a limbei româneşti în Ardeal prin şcoală şi administraţie, s-au menţinut şi intensificat în perioada 1879-1918, silind pe români să lupte cu îndârjire contra deznaţionalizării urmărite de opresorii guvernanţi unguri. Greul acestei lupte l-au dus dascălii români confesionali, care, ajutaţi de autorităţile şcolare bisericeşti (de la preotul satului şi până la vlădică), susţinuţi de patriotismul lor românesc şi de dragostea de neam care i-a înflăcărat şi însufleţit, au reuşit să cultive, să apere şi să păstreze limba şi fiinţa românească.

Lumina învăţăturii în Sohodol, aprinsă de preoţi în tinda bisericii, a fost perpetuată şi dusă înainte de dascălii bisericilor şi de învăţătorii şcolii.

Între anii 1861-1918, învăţământul elementar în Sohodol s-a făcut potrivit instrucţiunilor Normativului şi planului de învăţământ al Consistorului din Sibiu şi folosind manualele editate şi aprobate de Consistor şi de Ministerul ungar.

Zi de zi, materiile de învăţământ predate erau notate în registrul de prezenţă al şcolii. Totodată, acestea erau planificate pe ore, zile, săptămâni şi luni. Ele, împreună cu orarele săptămânale, erau înaintate în luna august inspectoratului şcolar, pentru a fi aprobate pe anul şcolar următor.

Mijloacele de învăţământ în şcoala elementară din Sohodol

A. Manualele

Pentru ca instrucţia elevilor să obţină rezultatele cele mai bune, învăţătorul trebuie să întrebuinţeze toate mijloacele pe care i le recomandă ştiinţa pedagogiei. Între mijloacele învăţământului se număra şi manualul de învăţământ, dintre care unele privesc pe învăţător (pedagogie, didactică sau metodică) iar altele pe elevi (cărţi didactice).

Programele de învăţământ, cărţile şi revistele de pedagogie vin în ajutorul învăţătorului, arătându-i experienţa pedagogilor, carea şi metodele de lucru în profesiunea sa, iar manualele de şcoală uşurează munca elevilor.

În vechime, noi românii care am trăit atâta vreme în iobagie şi-n întuneric, nu aveam dascăli şi pedagogi români, nici şcoli şi cărţi de şcoală nu existau. Abia pe la finea secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea au început să răsară primii luceferi ai cărţii şi şcolii româneşti, precum: Petru Maior, Samuil Micu Klein, Gheorghe Şincai ş.a., care ne-au dat, în anul 1780, prima carte de gramatică română scrisă cu alfabet latin, şi un Gheorghe Lazăr şi Ion Heliade Rădulescu, ultimul încercând, între anii 1820-1860, introducerea alfabetului mixt, numit alfabet civil, care era compus o parte din litere latine şi cealaltă parte din litere cirile. După 1860, a fost introdus alfabetul pur latin.

În şcoala din Sohodol, se introduce alfabetul latin între anii 1862-1870. Apoi, alfabetul ciril îl învăţau numai cei ce doreau să ştie citi în cărţile bisericeşti, care erau scrise numai cu litere cirile, sau aceia care, având glas bun, râvneau să devină cantori de biserică sau preoţi.

La şcoala din Sohodol, înfiinţată în anul 1813, prima carte de citire şi de religie a fost Bucoavna, tipărită cu cirile, care cuprindea rugăciunile dimineţii, cele de masă, de seară, rânduiala utreniei şi cea a liturghiei. Prima Bucoavnă se tipăreşte în Ardeal, în anul 1699, la Bălgrad (Alba Iulia), iar, mai târziu, în anul 1744, va apărea Bucoavna episcopului Grigorie al Râmnicului, care va fi adusă în Ardeal de călugării şi de boierii care cutreierau Ţara Bârsei şi Ţara Oltului şi de către ciobanii.

În secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, la Braşov, Radu Tempea şi Dimitrie Eustatievici au scos mai multe cărţi de şcoală, între care o gramatică şi o „bucoavnă pentru învăţătura pruncilor", tipărită în anul 1845 la tipografia lui Ioan Gott. Exemplare din această bucoavnă s-au folosit şi la şcoala din Sohodol.

Bucoavna începe cu alfabetul cirilic cu numele literelor: az, buche, vedi, glagor, dobre, iest ş.a.m.d. Din litere se formau silabele şi din silabe cuvintele. Sunt arătate şi numerele pe slavoneşte (cu litere cirile) şi numere arăbeşti: 1, 2, 3, 4 etc., şi latineşte (romane): I, II, III, IV, V etc. La sfârşitul cărţii se află tabla înmulţirii.

Înainte de apariţia cărţilor şcolare, se foloseau manuscrise religioase traduse din slavoneşte în româneşte. Exemplare din aceste cărţi şcolare vechi se găsesc în Biblioteca Centrală „ASTRA" Braşov şi la bibliotecile bisericilor româneşti din Braşov şi la Muzeul Bisericii Sfântul Nicolae din Şcheii Braşovului. La şcoala din Sohodol, între anii 1813-1861, se întrebuinţează cărţile bisericeşti de la strană.

Prin aceste cărţi apărute în Ardeal şi Ţările Române, aduse de acolo aici, s-a făcut începutul învăţământului românesc în Ardeal, deci şi în Sohodol, şi tot prin aceste cărţi s-a cultivat şi s-a păstrat limba şi credinţa strămoşească în Transilvania sub ocupaţia străină.

După introducerea alfabetului latin, pe măsură ce s-a înmulţit numărul dascălilor tot mai bine pregătiţi la seminariile şi şcolile pedagogice, a crescut şi numărul manualelor de şcoală pentru elevi şi învăţători.

Folosindu-ne de datele găsite în registrele şi însemnările aflate în arhiva şcolii, aflăm că, între anii 1861-1918, la şcoala elementară din Sohodol s-au întrebuinţat numai manuale scrise de autori-dascăli ardeleni, aprobate de autorităţile şcolare bisericeşti din Sibiu şi de autorităţile ungureşti (minister).

Astfel, primele abecedare şi cărţi de citire introduse la şcoala din Sohodol, au fost cele scrise de Zaharia Boiu, asesor Consistorial în Sibiu şi Fibel-ul (Deutsche Sprachlehre für Schuller) pentru învăţarea limbii germane (de la 1851-1879).

Între anii 1883-1910, învăţătorii Aron şi Nicolae Puşcariu au folosit următoarele manuale:

1) I. Popescu – *Întâia carte de lectură şi învăţătură pentru clasa I elementară*;
2) I. Popescu – *Legendariu – a doua carte de lectură şi învăţătură pentru clasa II-a elementară*;
3) I. Ludu, I. Dariu – *Istoria biblică – cu întrebări şi răspunsuri*;
4) L. Boiu – *Elemente de istoria naturii*, tipărită în 1869 la Sibiu;
5) Ip. Ilasievici – *Istoria Naturală*, tipărită la Braşov;
6) Dr. N. Pop – *Istoria Patriei şi Geografie*, tipărită la Braşov;
7) I. Dariu – *Istoria Patriei*, tipărită la Braşov (folosită până în 1910);
8) I. Dariu – *Aritmetica*, tipărită la Braşov (folosită până în 1910);
9) N. Putnoky – *Abecedar pentru limba maghiară*, folosit între 1879-1896;

10) Mai mulţi prieteni ai şcolii – *Legendar, carte de citire pentru clasa a II-a curs 3 şi 4*, folosit între 1896-1910;

11) Fr. Koss şi V. Goldiş – *Abecedar pentru limba maghiară pentru clasa a II-a curs 3 şi 4*, folosit între 1896-1897;

12) Dr. Ilarion Puşcariu – *Istoria Biblică*, tipărită la Sibiu (1910-1918);

13) Dr. Ilarion Puşcariu – *Istoria bisericească*, tipărită la Sibiu (1885-1918);

14) Dr. Ilarion Puşcariu – *Gramatica limbei române*, tipărită la Sibiu;

15) P. Liuba – *Gramatica limbei române*;

16) Mai mulţi prieteni – *A treia carte de citire pentru clasele a V-a şi a VI-a* (între anii 1918-1919);

17) I. Dogariu-Dariu – *Aritmetica pentru şcoala elementară*, Braşov, Editura N. Ciurcu;

18) A. Vlaicu – *Aritmetica pentru clasele I-IV elementară*, Braşov, Editura N. Ciurcu;

19) *Carte de rugăciuni*, tipărită la Braşov, Editura N. Ciurcu;

Din 1861-1898 s-au întrebuinţat şi tabele de perete cu litere, tablouri de ştiinţele naturale. La geografie s-au folosit: harta Transilvaniei, a Ungariei, a Europei şi globul pământesc. La aritmetică: 1 metru frânt, 1 metru rudă, măsuri de ½ şi 1 litru şi măsuri de ½ şi 1 kilogram. Acest material didactic a fost folosit şi de învăţătorii Aron şi Nicolae Puşcariu, între anii 1875-1910.

Începând cu anul 1911 şi terminând cu 1918, învăţătorii Ioan Buta şi Ioan A. Puşcariu de la şcoala din Sohodol, vor folosit următoarele manuale:

1) Dr. I. Stroia, Lepădatu, Crişan – *Abecedar pentru clasa I elementară*, Sibiu;

2) Arsenie Vlaicu – *Aritmetica pentru clasele I, II, III, IV, V, VI*, Braşov;

3) Dr. Stroia, Lepădatu, Crişan – *Carte de citire pentru clasele II-VI*;

4) I. Berescu, Aron I. – *Religiunea pentru şcoala poporului*, Braşov 1908;

5) I. Berescu, Aron I. – *Istoria Biblică*, Braşov 1908;

6) Jul. Vuia – *Gramatica română*;

7) Jul. Vuia – *Aritmetica pentru clasele II-IV-VI*;

8) Jul. Vuia – *Geografia pentru clasele III-IV-VI*;

9) Dr. Pop, Dan P. – *Geografia pentru clasele III-VI*;

10) I. Vuia – *Gyakorlati tanmenet a magyar beszéd ert. gyakorlat pentru clasele II-VI*;

11) Dr. Ilarion Puşcariu – *Istoria biblică*;

12) Dr. I. Lupaş, Crişan – *Magyar olvasó könyv pentru clasele II-IV* (carte de citire în limba maghiară);

13) Dr. V. Stan – *Limba maghiară*.

Începând cu 1 decembrie 1918, ziua Unirii Ardealului cu România, şcoala românească din Ardeal îşi reînnoieşte firea şi îmbrăcămintea şi devine cu adevărat românească, liberată de coşmarul deznaţionalizării.

Şcoala românească confesională, declarată şcoală naţională, sub conducerea resortului învăţământului Consiliului Dirigent, în primii doi ani 1919-1920, se conduce după Planul analitic şcolar al Consistoriului de la Sibiu, din 1911, modificat de Consiliul Dirigent, introducându-se în şcoală manualele şcolare unice aprobate de Ministerul Învăţământului.

În anul 1921, şcolile naţionale româneşti din Ardeal vor fi încadrate ca şcoli româneşti de stat şi supuse legilor şi programei şcolare editate de Guvernul român. Astfel, se vor introduce manuale şcolare unice, *scrise de autori români şi aprobate de Ministerul Învăţământului* din Bucureşti.

Şcolile primare din Sohodol, de la biserica veche şi nouă, devenite şcolile de stat nr. 1 şi nr. 2, vor folosi, începând cu anul şcolar 1921-1922, următoarele manuale:

1) Marin Biciulescu, I. Stroia, P. Giura Ioanovici, dr. Teodorescu, dr. P. Şpan şi alţii – *Abecedare pentru clasa I*;
2) Marin Biciulescu, I. Stroia, I. Matei, I. Vuia, mai mulţi prieteni, Ghiaţă, Cristescu, Bratu, P. Dulfu, N. Sulică şi alţii – *Cetiri pentru clasele II-VII*;
3) I. Vuia, M. Beiu-Paladi, Arsenie Vlaicu, I. Dariu, I. Ciorănescu, M. Biciulescu şi alţii – *Aritmetică pentru clasele I-VII*;
4) Dr. Ilarion Puşcariu, N. Mihălţeanu, P. Liuba, I. Vuia, Marin Biciulescu şi alţii – *Gramatică pentru clasele III-VII*;
5) Gh. Codrea – *Geografia judeţului Făgăraş*; C. Ciurea, P. Dulfu, P. Dan, Marin Biciulescu – *Geografia judeţului Braşov* şi alţii – *Geografia pentru clasele II-VII*;
6) I. Popovici – *Constituţia pentru clasele IV-VII*;
7) Istoria, Ştiinţele naturale, Religia şi Gramatica erau cuprinse în Cartea de citire;
8) G. Tănăsescu – *Cartea adultului* pentru cursul de adulţi şi şcoli de repetiţie;
9) Marin Biciulescu – *Caiet de desen-model pentru clasele I-VII*;
10) Marin Biciulescu – *Caiet de caligrafie-model pentru clasele I-VII*.

Învăţătorul Ioan A. Puşcariu, la orele de citire, de lectură şi de şezătoare, care aveau loc sâmbăta, folosea cărţi şi reviste din biblioteca şcolii, precum: „Caracterele morale" de I. Popea, revistele „Lumina copiilor", „Ghiocelul" , „Înşiră-te, Mărgărite" ş.a.

Între mijloacele de învăţământ folosite de învăţători şi de şcolari cu mult folos, erau şi cărţile şi revistele din bibliotecile corpului didactic şi ale şcolarilor (ambele şcoli din Sohodol deţineau biblioteci pentru învăţători şi pentru elevi.

B. Materialul didactic

În afară de manualele de şcoală, pentru promovarea învăţământului, şcoala are nevoie şi de un oarecare material didactic: tablouri, hărţi, planşe etc. Şcoala „veche" – unică – (din prund) din Sohodol, până la 1904, din lipsă de mijloace băneşti – mai ales, poseda foarte puţin material didactic, toată averea erau câteva tablouri de ştiinţele naturale, două hărţi (harta Europei şi harta Ungariei), o maşină de socotit, două table de scris, un glob pământesc, două bucăţi metru-rudă, o măsură de 1 litru şi una de 1 kg. Acest materialul didactic, cu ocazia scindării învăţământului pe şcoli din 1904, a fost împărţit celor două şcoli nou-înfiinţate pe parohii (nr. 1 şi nr. 2).

Cu instalarea noilor învăţători la cele două şcoli: Ion Buta (1907) şi Ioan A. Puşcariu (1910), aceştia, prin serbări şi a colecte, dar mai ales prin munca lor stăruitoare, au reuşit fiecare să-şi înzestreze şcolala sa cu materialul didactic strict necesar. Astfel, elevii şcolii nr. 1 de la biserica veche – director Ioan Puşcariu – au confecţionat 15 table de intuiţie şi de ştiinţele naturale, ierbar, insectar, colecţie de minerale şi numismatică, obiecte fizice, casnice şi gospodăreşti lucrate în atelierul şcolii, cu toate acestea înfiinţându-se un frumos muzeu şcolar. La 1 septembrie 1929, data predării inventarului de către Ioan A. Puşcariu directorului şcolii, Gheorghe Rădulescu, în muzeul şcolii nr. 1 se mai găseau, pe lângă aceste obiectele: o colecţie de corpuri geometrice, o planşă pentru creşterea viermilor de mătase, tabloul corpului omenesc în mărime naturală, o serie de tablouri religioase, istorice, geografice şi aparate fizice şi măsuri de greutate, lungime şi capacitate, obţinute de la Ministerul Învăţământului Public din Bucureşti.

C. Atelierul şcolar

În anul 1927, învăţătorul Ioan A. Puşcariu, care a urmat un curs de lucru manual (tâmplărie şi confecţionarea de unelte) de 6 luni, la Deva, va înfiinţa la şcoala nr. 1 (biserica veche) un atelier de tâmplărie cu 5 mese de lucru (tişghele) şi cu 71 de unelte de lucru, parte cumpărate, parte oferite în dar de Ministerul Învăţământului Public, toate în valoare de 23.583 lei.

Atelierul şcolar de tâmplărie, instalat într-o cameră din casa parohială a bisericii vechi, a funcţionat în anii şcolari 1927/28 şi 1928/29, sub conducerea învăţătorului Ioan A. Puşcariu şi a maestrului tâmplar Ion I. Puşcariu. În atelierul şcolar lucrau elevii claselor IV-VII ele-

mentară şi ai cursului de adulţi, câte 4 ore pe zi, joia, vinerea şi sâmbăta d.a., diferite obiecte casnice şi gospodăreşti, ca: etajere pentru cărţi, prosopiere, poliţe-cuier, ştergătoare de picioare, cuiere de haine şi de vase – în stea, poliţe de flori, poliţe de colţ, solniţe, umeriere, rame, lăvicioare, talere etc., etc.

Elevele şcolii, sub îndrumarea învăţătoarei Cristina Puşcariu, lucrau cusături naţionale, obiecte de lingerie, împletituri, ciorapi, flanele şi altele.

Lucrările elevilor şi ale elevelor au fost expuse, la finea anului şcolar 1927/28 într-o expoziţie bogată, foarte bine reuşită şi apreciată. La invitaţia Revizoratului şcolar judeţean Braşov, această expoziţie expuse a fost prezentată şi la expoziţia şcolară a judeţului, în Braşov, unde au fost apreciate şi premiate cu o diplomă şi un premiu în valoare de 2000 lei.

Atelierul va funcţiona şi în anul şcolar 1928/29 şi se încheie cu expoziţia din 29 iunie 1929. Odată cu transferarea învăţătorilor Ioan şi Cristina Puşcariu la Şcoala nr. 2 din Braşov, la 1 sept. 1929, atelierul şcolar de tâmplărie îşi încetează activitatea din lipsă de conducător.

D. Grădina şcolară („şcoala de pomi")

Curând după ridicarea şcolii din prund, în 1861, terenul din jurul acesteia va fi plantat în întregime cu pomi fructiferi. Aici, în şcoala de pomi înfiinţată într-un colţ al grădinii, învăţătorul Leontin Puşcaşu (serv. 1862-1867), primul, mai apoi înv. Aron Puşcariu (serv. 1877-1910) şi-au iniţiat elevii în practica pomăritului. Cu ajutorul cunoştinţelor pomicole câştigate aici, elevii, la rândul lor, şi-au înfiinţat acasă şcoliţe de pomi şi grădini în jurul casei lor. În urma acestui fapt, după 40-50 de ani, tot satul a fost împânzit cu grădini cu pomi fructiferi, iar din roadele grădinilor de pomi, sohodolenii şi-au creat un principal izvor de câştig.

E o plăcere să priveşti Sohodolul primăvara înflorit, iar toamna să vezi pivniţele sohodolenilor adăpostind zeci şi zec de vagoane de mere de toate soiurile. Pieţele Braşovului, Râşnovului şi Zârneştilor, în bună parte sunt aprovizionate cu fructele sohodolenilor (pomicultori formaţi şi şcoala din Sohodol). Cultura pomilor, astăzi, este exercitată în toate gospodăriile, această deprindere fiind transmisă de către părinţi copiilor.

Odată cu desfiinţarea şcolii vechi din prund, în anul 1904, s-a desfiinţat şi şcoala de pomi din grădina şcolii, care a rămas în custodia bisericilor proprietare, din 1904 până la 1922. Reînfiinţarea grădinii şcolare pe lângă cele două şcoli nu s-a putut face, pământul nefiind folositor culturii pomilor. Pe terenul celor două şcoli s-au înfiinţat totuşi grădini de legume, în s-a practicat cu elevii cultivarea zarzavaturilor.

În anul 1911, pe ternul grădinii şcolii nr. 1 (biserica veche) învăţătorul Ioan A. Puşcariu, cu elevii săi, a plantat 26 de meri, iar într-un colţ al grădinii s-a înfiinţat o grădiniţă cu straturi de flori şi legume, îngrijite de către elevi, sub îndrumarea învăţătoarei lor Cristina Puşcariu. Lucrări practice în grădina şcolii nr. 1 (biserica veche) au fost efectuate, între anii 1930-1950, şi de învăţătorii Nicolae şi Demetra Ciurea.

Odată cu reluarea învăţământului în noua şcoală, ridicat în 1950, s-au reluat şi lucrările practice în grădina de pomi şi de legume a şcolii, sub conducerea profesorilor de ştiinţe naturale.

E. Biblioteca şcolară şi cea a Casei culturale „Ioan Cavaler de Puşcariu"

Între mijloacele care ajută mult învăţământul elementar în Sohodol, sunt şi bibliotecile. Cu ajutorul bibliotecilor şcolare ale şcolilor nr. 1 şi 2, elevii şi-au îmbogăţit şi întărit cunoştinţele câştigate în şcoală. Primele biblioteci şcolare în Sohodol vor fi înfiinţate de către învăţătorii tineri: Ioan A. Puşcariu la şcoala nr. 1 (biserica veche) şi Ioan Buta şi Eugen Babeş la şcoala nr. 2 (biserica nouă), prin anul 1910 şi următorii, prin venitul producţiilor şcolare, prin taxele de înscriere, prin colecte şi donaţii.

Bucuria învăţătorilor şi a elevilor pentru realizarea acestor biblioteci, a fost întrucâtva umbrită de furtuna Primului Război Mondial, care s-a abătut, în 1916, şi peste Sohodol. Fiind în urmărirea trupelor române, care se retrăgeau prin regiunea Branului, trupele austro-germane, trecând prin Sohodol şi ocupând temporar şcolile, au devastat mobilierul, materialul didactic şi bibliotecile. Astfel, la şcoala nr. 1 (biserica veche), din 429 de volume s-au mai găsit 230, iar la şcoala nr. 2 (biserica nouă) n-a mai rămas nimic. După terminarea furtunei războiului, răsare soarele bucuriei pentru românii ardeleni. Sohodolenii de bucuria Unirii, uită necazurile războiului. Învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş, reîntorşi la posturile lor, vor repara pagubele pricinuite de război, prin refacerea bibliotecilor pe baza fondurilor strânse din serbări şi din taxele de înscriere, spre bucuria elevilor şi a tinerilor adulţi.

Biblioteca refăcută se împarte în două grafice: A – biblioteca învăţătorilor şi B – biblioteca elevilor, pe clase, după vârsta şcolarilor.

Biblioteca se dă în folosinţa elevilor prin împrumuturi de cărţi, pe 1-2 săptămâni, de către învăţătorul bibliotecar.

Sâmbăta, la orele de şezătoare, se face controlul celor citite de elevi.

Prin folosirea cărţilor de citit din biblioteca şcolii, s-a dezvoltat mult gustul cititului şi imboldul de a-şi forma elevii înşişi biblioteci personale.

Casa culturală „Ioan Cavaler de Puşcariu"

Pentru ridicarea culturală a sohodolenilor, în afară de bibliotecile şcolare, s-au înfiinţat şi biblioteci parohiale, din fondurile bisericilor, pe seama Societăţii tinerimii „Sft. Gheorghe", iar în parohia bisericii veche, s-a înfiinţat, în 1926, „Casa culturală Ioan Cavaler de Puşcariu", instalată în casa parohială de curând renovată şi amenajată spre acest scop, având două camere şi o bibliotecă proprie, care era deschisă în fiecare dumineca, când, după terminarea slujbei, învăţătorul I. Puşcariu, conducătorul casei culturale, distribuia cărţi pentru citit – cu împrumut – sătenilor.

Biblioteca Casei Culturale a fost înfiinţată din cărţi donate de despărţământul ASTRA Braşov, din donaţii şi din cărţi cumpărate din venitul producţiunilor date de tinerimea şcolară şi adultă. Biblioteca Casei Culturale avea catalog-inventar, evidenţa cititorilor. La 1 septembrie 1929, data predării directorului şc. Gh. Rădulescu, biblioteca avea 1139 de volume.

Producţii teatrale

Producţiile teatrale şcolare au un rol însemnat în educaţie şi sunt un mijloc eficace în cimentarea legăturilor dintre şcoală, familie şi societate. Prin piesele de teatru, prin recitările, corurile, dansurile naţionale, se dezvoltă imaginaţia, memoria, curajul, atitudinile, dicţia şi vocabularul tineretului şcolar. Din producţiunile şcolare se obţin rezultate morale evidente asupra asistenţei, asupra părinţilor, care aleargă cu drag la şcoală sau la căminul cultural, să-şi vadă şi asculte glasul odraslelor lor şi, în acelaşi timp, să culeagă, din cuprinsul pieselor teatrale, al recitărilor şi al conferinţelor, atâtea şi atâtea învăţături, sfaturi şi îndemnuri folositoare în viaţă, deosebit de plăcerea de a se distra, auzind coruri frumoase, bucăţi muzicale din instrumente sau privind frumoasele dansuri naţionale prezentate pe scenă de tinerimea satului.

Primele încercări de a face producţiuni şcolare, se spune bătrânul dascăl Aron Puşcariu, le-a făcut dascălul său, Leontin Puşcaşu, în anul 1867, cu ocazia unui examen de fine de an şcolar. Pilda lui a fost urmată de elevul său, învăţătorul Aron Puşcariu, prestând cu elevii săi, cu ocazia examenelor de fine de an, dialoguri, recitări de poezii, coruri şi aranjând maialuri cu muzică şi dansuri.

Urmaşul său, învăţătorul Ioan A. Puşcariu, precum şi înv. Eugen Babeş, fiecare la şcoala sa, aranja producţiuni şcolare, împreunate cu dans, la sărbătorile şi sărbătorile mari: Crăciun, Bobotează, Paşti şi cele naţionale: 10 mai, ziua eroilor şi încheierea anului şcolar, la

examene, obţinând rezultate morale şi materiale bune. Cu ajutorul producţiilor şcolare şi ale tineretului s-au înfiinţat şi augumentat an de an bibliotecile şi muzeul şcolar, s-a procurat material didactic, mobilier, dulapuri, drapele ş.a.

Deosebit de aceste manifestări culturale, învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş au înfiinţat coruri şcolare şi bisericeşti.

„INVITARE

Tinerimea din Sohodol, biserica veche are onoarea a Vă invita la

Producţiunea declamatorică-teatrală

împreunată cu joc, ce va aranja

Joi, în 6 januarie 1910

în sala şcolii bisericii veche, în favorul şcolii. Începutul la orele 6 seara; preţul de intrare: de familie 1 coroană, de persoană 0,80 coroane.

PROGRAMUL

1. *O, ce veste – colindă – cor*
2. *În marginea râului – colindă – cor*
3. *Declamare.*
4. *Un patrulog – predat de 4 fetiţe*
5. *Declamare.*
6. *Un patrulog – predat de 4 elevi şi adulţi.*
7. *Herşcu Boccegiu – monolog predat de Simion Petric*
8. *Trei păstori; Cana Galileii – colinde – cor.*
9. *Au plecat la târg la vite – teatru comic predat de Ioan A. Puşcariu învăţător şi Simion Petric*
10. *Pe al nostru steag – cor.*

Bal, muzică, joc.

Comitetul aranjator

Conduce: I. Puşcariu înv. "

Obs. Venitul curat de 30,94 coroane s-a predat fondului bibliotecii tinerimii.

„INVITARE

Tinerimea din Sohodol – biserica veche, are onoarea a Vă invita la

Producţiunea declamatorică-teatrală

împreunată cu joc, ce va aranja în 6 januarie 1911 în sala şcolii bisericii veche din localitate, în favorul şcolii.

Începutul la orele 6 – seara.

Preţul de intrare: 1 coroană de familie, 0,80 coroane de persoană.

PROGRAMUL

1. *Trei păstori – colindă – cor.*
2. *Mama – declamare. N. Bucşa*
3. *Portul românesc – patrulog declamare de Valeria Puşcariu, M. Nenciu, M. Căpăţână, M. Petric.*
4. *După ochi ca murele. Cântare solo de Florica Popovici, studentă universitară.*
5. *Altă cântare – solo de Florica Popovici, studentă.*
6. *Moţul de la drum. Cântare solo de I. Hozan, student universitar.*
7. *Altă cântare – cântare solo de I. Hozan student universitar.*
8. *Şeaua ţiganului – declamare de Ioan A. Puşcariu învăţător.*
9. *Eu mă duc codrul rămâne – cor cu elevii şcolii repetiţie.*
10. *Barbu lăutarul – monolog predat Iacob Flucuş*
11. *Mătuşa surdă – dialog predat de Maria Nenciu, Valeria Puşcariu*
12. *Ţiganul în căruţă – dialog predat de Ioan A. Puşcariu învăţător şi Simion Petric.*
13. *Aşa a fost să fie – teatru predat de: Ioan A. Puşcariu învăţător, Simion Petric, I.C. Flucuş, A.A. Puşcariu, Sofia Răsură, El. Măgureanu*
14. *Banul Mărăcine – dans naţional.*

Bal, muzică, joc.

Comitetul aranjor

Conduce I. Puşcariu înv."

Serbarea paserilor şi a arborilor

În regimul unguresc dinaintea anului 1918, prin ordinul Ministerial nr.26120/1904, în şcolile primare, s-a stabilit o zi pentru o serbare şcolară, în care să se explice elevilor folosul şi importanţa paserilor şi pomilor (arborilor) în economia naturii şi a omului.

Acelaşi lucru îl prevede şi programa de învăţământ a şcolilor primare din România. În această zi de serbare, copii de şcoală, conduşi de învăţători, ies în mijlocul naturii, în grădină, la câmp sau în pădure, unde, în cadrul unei serbări şcolare, pregătită din vreme, asistă la manifestarea ce se face în cinstea în cinstea paserilor şi pomilor (arborilor), prin conlucrarea lor proprie, declamând, cântând şi ascultând prelegerile învăţătorilor şi lecturile despre paseri şi pomi.

Potrivit acestor dispoziţiuni, şcolile din Sohodol nr. 1 şi nr. 2, în fiecare an, în luna aprilie şi mai, ţineau astfel de serbări.

În anul 1911, a avut loc o astfel de serbare la şcoala nr. 1 (biserica veche), ocazie cu care au fost sădiţi 12 pomişori pe marginea grădinii. Ei s-au dezvoltat frumos, iar după câţiva ani rodit. Aceştia trăiesc şi azi.

Aceste serbări a păserilor şi a pomilor s-au ţinut şi în anii următori. Ele au fost un imbold puternic pentru elevi de a iubi, îngriji şi de a ocroti păsările şi pomii, oamenii trăgând de pe urma lor numai foloase şi bucurii.

Excursiile şcolare

„Sufletul nostru lesne îşi găseşte oglindire în sufletul naturii. Rolul educativ al ştiinţei despre natură este prea mare, pentru ca să nu luăm pe copii şi să-i deprindem a o cunoaşte în plina ei desfăşurare. Excursiile sunt una din mijloacele principale ale învăţământului", spunea I. Simionescu.

O lecţie, fie ea examinată ca metodă, dacă nu este însoţită de intuiţie, numai în parte îşi ajunge scopul. Îndeosebi cunoştinţele geografice şi cele din ştiinţele naturale fizice, numai dacă le cuprindem cu cele cinci simţuri ni le putem însuşi în mod temeinic, iar aceasta se poate dobândi numai pe baza intuiţiei în mijlocul naturii, posibilitate care ne-o dă învăţământul făcut în şi după natura pe care ni-l mijloceşte din plin plimbările şi excursiile şcolare.

Facerea de excursii şcolare, atât în interiorul, cât şi în afara comunei şi la diferite instituţii culturale, întreprinderi, ateliere, uzine, fabrici sau gospodării colective agricole etc., ni le recomandă şi legea învăţământului primar.

Pentru ca o excursie să fie un ajutor eficace al învăţământului, e necesar ca orice excursie să fie dinaninte pregătită, spunându-le elevîlor să observe totul, să întrebe şi să-şi în-

semne ce a văzut, având pe urmă să facă descrierea excursiei. Excursia, deci, nu va fi o simplă plimbare pentru distracţie şi joc, ci o cercetare minuţioasă, analiză, observaţie şi învăţătură.

Odată cu prezenţa la cele două şcoli din Sohodol a tinerilor învăţători Ion Buta (1907), Ioan A. Puşcariu (1910) şi Eugen Babeş (1919), învăţământul a început să întinerească şi să îmbrace o haină nouă. Înzestraţi cu cunoştinţe pedagogice temeinice, tinerii învăţători aplică metodele pedagogice noi, pentru a face un învăţământ temeinic, plăcut şi interesant. Excursiilor, care sunt şi ele un preţios sprijin al învăţământului, li se acordă tot mai multă atenţie şi întrebuinţare. Multe din lecţiile de geografie şi de ştiinţe naturale-fizice se fac în cadrul excursiilor şcolare. Pentru bucurie copiilor, excursiile se făceau plăcute prin jocuri, distracţii, cu coruri, recitări şi exerciţii gimnastice. În cadrul excursiilor în luna mai se făcea aşa-zisul „maial", în grădina şcolii vechi sau în „islazul" Tohanului Nou, laolaltă cu şcoala din Tohanul Nou, cu muzică şi cu asistenţa părinţilor elevilor.

În cursul anilor 1910-1929, elevii şcolilor din Sohodol făceau excursii în colectiv cu cei ai şcolilor din comunele vecine – pe Dealul Cetăţii, pe Dealul Măgura, în Pânicer ş.a. O excursie frumoasă şi de plăcută amintire au făcut elevii şcolii nr. 1 biserica veche, în luna iunie 1929, pe ruta Sohodol-Braşov-Predeal-Buşteni-Azuga-Sinaia, cu un camion, sub conducerea învăţătorilor de Ioan şi Cristina Puşcariu. (Aceasta a fost o excursie de adio şi despărţire de elevii lor, a soţilor învăţători Puşcariu, transferaţi la şcoala primară nr. 2 din Braşov, pe data de 1 sept. 1929).

Cooperativa şcolară

Îndată după Unirea Transilvaniei cu România, de la 1 decembrie 1918, în Braşov şi în Ţara Bârsei s-a pornit o mişcare ziaristică („Gazeta Transilvaniei" şi „Deşteptarea") şi prin broşuri şi conferinţe populare, pentru înfiinţarea de întovărăşiri şi de cooperative de consum, în vederea ridicării nivelului de trai al poporului rămas în suferinţă de pe urma războiului mondial (1914-1919). Rezultatul acestei mişcări a fost pozitiv. În anii 1920-1921, învăţătorii tineri din regiunea Branului, însufleţiţi de exemplul şi experienţa celor din Vechiul Regat, au înfiinţat, aproape în fiecare comună, cooperative de consum şi obşti de arendare de munţi. În anul 1920, învăţătorul Ioan Puşcariu a înfiinţat în Sohodol cooperativa de consum „Viitorul", care se va ocupa îndeosebi cu aprovizionarea populaţiei cu cereale şi alimente şi cu valorificarea produselor proprii.

Noile cooperative brănene au funcţionat greoi, având să lupte cu nepriceperea şi necunoaşterea problemei cooperaţiei de către oameni, cu sabotajul negustorilor, cu lipsa de capital

şi cu lipsa concursului moral şi material al conducerii cooperativei superioare. Datorită acestor lipsuri, majoritatea cooperativelor brănene s-au desfiinţat după câţiva ani de funcţionare, printre care şi cea din Sohodol, în anul 1927. Aceasta, după 7 ani de funcţionare, şi-a încheiat activitatea în mod onorabil, reuşind să restituie celor 125 de membri, părţile sociale dublate.

Învăţătorul Ioan Puşcariu, dându-şi seama că, fără o pregătire în prealabil a cetăţenilor asupra problemei cooperaţiei, viitoarele cooperative nu vor reuşi, a hotărât să introducă ora cooperaţiei în orarul şcolii (sâmbătă d.m.). După această pregătire, înfiinţează, în anul 1921, împreună cu elevii, o casă de păstrare, la un loc cu o cooperativă şcolară numită „Comoara". Astfel, aici în şcoala satului, copilul sohodolean a învăţat teoretic şi practic organizarea vieţii sociale a satului şi a ţării, cu toate manifestările ei, a cunoscut şi a activat în organizaţii mutuale: întovărăşiri şi muncă în colectiv, în grădina şcolii şi pe lotul şcolar, la protejarea naturii şi a bunului public, la strângerea de economii şi procurări în colectiv de cărţi şi rechizite şcolare, prin înfiinţarea casei de păstrare, combinată cu o cooperativă şcolară.

Cooperativa şcolară, combinată cu casa de economii şi păstrare – sub numele de „Comoara" de la şcoala nr.1 biserica veche, înfiinţată în 5 martie 1921, a funcţionat, sub conducerea înv. I. Puşcariu, până la 1 septembrie 1929. Cooperativa şcolară, în acest timp, a fost de mult folos elevilor. Prin ea, elevii şi-au procurat cărţile şi rechizitele şcolare cu preţ redus. Tot prin ea, elevii, activând practic, au deprins meşteşugul şi simţul conducerii economisirii şi al păstrării economiilor şi simţul ajutorului reciproc şi de binefacere, prin ajutorarea elevilor săraci cu cărţi şi rechizite şcolare din fondul de binefacere al cooperativei şcolare. La data predării direcţiei şi inventarului şcolii noului director, Gheorghe Rădulescu, 1 septembrie 1929, Cooperativa şcolară avea 54 de membri (toţi elevi în clasele I-VII), cu 3216 lei fond social şi depuneri, 3350 lei în fonduri diferite (fond de rezervă – 1100 lei, fond cultural – 1600 lei, fond filantropic – 650 lei), în total, 6566 lei, sumă depusă la Banca Parsimonia-Bran, cu libretul br. 545 c.V, p. 273, libret predat învăţătorului director Gh. Rădulescu, dimpreună cu registrele de contabilitate ale cooperativei şcolare.

Stocul de mărfuri al cooperativei (rechizitele şcolare), în valoare de 500 lei, a fost donat elevilor săraci. Cooperativa şcolară continuă să funcţioneze şi în anii următori 1929-1950, sub conducerea învăţătorilor Gh. Rădulescu, a lui N. Ciurea, cu rezultate satisfăcătoare.

Disciplina şcolară

Un factor de seamă al învăţământului este şi disciplina şcolară. Sub disciplină şcolară înţelegem o seamă de norme şi reguli pedagogice şi de educaţie, stabilite de autoritatea şcolară, după care trebuie să se conducă şcoala, învăţătorul şi tinerimea şcolară, pentru ca învăţământul şi educaţia să dea rezultate mulţumitoare.

Introducerea şi menţinerea unei discipline şcolare bune depinde de conducerea şcolii, de învăţătorii acesteia, de modul cum aceştia reuşesc să-şi impună autoritatea şi voinţa în îndeplinirea de către elevi a normelor şi regulelor şcolare în şi în afară de şcoală.

Direcţiunea şcolii şi învăţătorii din Sohodol au căutat tot timpul să folosească toate mijloacele de reglementare ale disciplinei, întrebuinţând metodea recompenselor şi pedepselor pe măsura principiilor pedagogice şi umane. Normele şi regulile disciplinei şcolare stabilite, sfaturile şi îndrumările, precum şi recompensele şi pedepsele decurgând din respectarea şi nerespectarea disciplinei şcolare, li se făceau cunoscute elevilor verbal şi prin afişarea lor pe tablouri în sălile de clasă şi prin practicarea perseverenţei disciplinei şcolare.

De la anii 1813 – 1 decembrie 1918, la şcoala din Sohodol, care era şcoală confesională, deschiderea anului şcolar se făcea cu sfeştanie, în prezenţa părinţilor, cu sfaturi şi îndemnuri de bunăpurtare şi sârguinţă pentru elevi şi de colaborare cu şcoala pentru părinţi. Tot atunci li se citea elevilor Regulamentul şcolar asupra conduitei elevilor în şcoală şi în afară de şcoală.

Învăţătorii şcolii din Sohodol, urmărind conştiincios şi constant îndeplinirea prescripţiilor Regulamentului şcolar şi aplicând judicios recompensele şi pedepsele pentru respectarea sau nerespectarea regulamentului, au reuşit să creeze în şcoală o disciplină şcolară corectă şi să dea societăţii oameni instruiţi, educaţi, pricepuţi, isteţi, cumpătaţi la vorbe şi la fapte, cinstiţi şi harnici. Elevii acestor învăţători îşi amintesc cu satisfacţie de ţinuta bărbătească şi autoritară a acestora şi de stăruinţa ce o depuneau aceştia pentru luminarea şi buna creştere a copiilor, învăţătorii înşişi fiind un model de conştiinciozitate şi purtare civică corectă.

Regulamentul şcolar

(întocmit la 1 septembrie 1910 şi menţinut până în anul 1929)

Sfaturi privind pe fiecare elev în parte:

1) Să iubeşti şcoala şi să o cercetezi regulat, cu drag;
2) Să iubeşti pe învăţătorii tăi, să-i asculţi şi să-i respecţi, întocmai cum îţi iubeşti părinţii tăi, ei fiind părinţii tăi sufleteşti;

3) Să-ţi iubeşti conşcolarii, să-i ajuţi şi să nu-i superi cu nimic;
4) Să fii atent la lecţii în şcoală şi harnic la treabă;
5) Fii sârguincios, pregăteşte-ţi lecţiile acasă; la şcoală să vii cu lecţiile pregătite şi cu lucrările făcute de tine, nu de alţii;
6) Să fii un elev cuminte, liniştit şi să nu faci rău nimănui;
7) Să fii un elev cinstit, să spui numai adevărul cu curaj, să nu minţi, să nu lăcomeşti la bunurile altuia, adică să nu furi. Necinstea, minciuna şi furtul sunt fapte urâte;
8) Să dai cinstea cuvenită celor mai mari şi mai în vârstă ca tine;
9) De acasă la şcoală şi de la şcoală acasă, mergi pe drum liniştit, întins şi să dai bineţe trecătorilor, ridicându-ţi respectuos pălăria, fetele înclinându-şi capul;
10) Ajuns la şcoală, te ştergi pe picioare, intri în clasă, te aşezi la locul tău în bancă, îţi repeţi lecţiile, fără să faci gălăgie sau alte rele;
11) La intrarea şi la ieşirea din clasă a învăţătorului sau a vreunui oaspete, te scoli în picioare şi te aşezi numai la semnul dat de învăţător;
12) Să nu te însoţeşti cu copiii răi, căci aceştia te smintesc şi pe tine;
13) Elevilor buni şi sârguincioşi li se acordă laude, note bune şi premii;
14) Elevilor răi şi leneşi li se dă note rele şi pedepse, după gradul greşelii făcute;
15) Recompensele pentru elevii buni şi sârguincioşi: laudă adusă în faţa clasei, acordarea de note mari la studiu şi la purtare, încredinţarea funcţiei de „monitor" al clasei, pentru: elevii slabi, pentru menţinerea ordinei, pentru curăţenie, pentru supravegherea în recreaţie etc., şi premii în cărţi la finele anului şcolar;
16) Pedepsele pentru elevii răi şi leneşi: greşeala I: dojană, greşeala II: stat în picioare, greşeala III: stat în genunchi, greşeala IV: oprirea de la plimbări, excursii, greşeala V: reţinerea după orele de curs („rămâne închis"), greşeala VI: oprirea de la joc în recreaţie, greşeala VII: scăderea notei la purtare, greşeala VIII: pedeapsă mai aspră şi greşeala IX: înştiinţarea părinţilor.

Director şcolar, Ioan Puşcariu

Cele 10 virtuţi pentru şcolari:

1) Şcolarul este demn de încredere, el spune întotdeauna adevărul;
2) Şcolarul este bun român şi se jertfeşte pentru ţara lui;
3) Şcolarul este voios şi plin de însufleţire în orice împrejurare;

4) Şcolarul crede în Dumnezeu, practică învăţăturile bisericii sale şi nu face deosebire de clasă socială şi avere;
5) Şcolarul este cuviincios, el îşi ia răspunderea faptelor sale;
6) Şcolarul iubeşte natura, îngrijeşte şi ocroteşte pomii, florile şi animalele;
7) Şcolarul ascultă de părinţi şi de îndrumătorii buni şi învăţătorii săi; el este un bun camarad;
8) Şcolarul este un bun muncitor, dornic de învăţătură şi econom; el respectă munca şi avutul altuia;
9) Şcolarul îşi îngrijeşte corpul şi duce o viaţă sănătoasă; el e curat în gând, în vorbe şi în fapte;
10) Şcolarul caută să fie folositor şi să facă în fiecare zi o faptă bună.

Învăţătorul

I. Puşcariu

În continuare, amintim la acest capitol şi unele aspecte ale disciplinei şcolare din vremurile vechi: 1825-1909.

La recompense:

1) Elevii buni – dintre cei mai mari – erau puşi „monitori" ai clasei: pentru instruirea celor mai slabi la carte, pentru ascultarea celor mici la lecţii şi cercetarea lucrărilor date pentru scris acasă, pentru ţinerea ordinei în curte, în recreaţie şi în clasă, în absenţa dascălului;
2) Laude în faţa clasei şi la examen;
3) Acordarea cinstei de a spune în biserică Tatăl nostru, Credeul şi Apostolul şi să cânte solo Heruvimul şi Axionul;
4) „Disputarea" adică dreptul celui care ştie, să ia locul celui din banca înaintată, care nu ştie lecţia. Metoda „disputării" s-a menţinut în şcoala din Sohodol până la 1909. Observare privitoare la „disputare": la şcoala veche din prund (1861-1904), băncile din clasă erau lungi de 4 m. Întâietatea în bănci se socotea de la banca din faţă (banca I) spre fundul clasei, banca ultimă de lângă perete fiind socotită banca leneşilor, supranumită şi „banca măgarilor", iar întâietatea în bancă se socotea de la dreapta la stânga; cel din dreapta lua locul celui din stânga, adică „îl dispută", dacă ştiu mai bine lecţia.

La pedepse: în afară de cele arătate în Regulament, în vechime se mai aplicau şi:

1) Punerea în genunchi pe boabe de cucuruz, boabe de fasole sau coji de nuci;
2) Bătaia la palmă şi la spate (fund) cu cureaua sau vârgaşul;
3) Plimbarea elevului leneş şi rău cu „măgarul" de gât (un carton desenat cu un măgar) de la şcoală acasă şi de acasă la şcoală, căruia trecătorii îi spuneau „Ptiu, ptiu, uite un măgar";
4) Introducerea chicei elevului în gaura uşii (elevii purtau păr lung, plete=chică). Această pedeapsă era şi ruşinoasă şi dureroasă, prin loviturile ce la primea de la uşă la închidere şi deschidere. Pedepsele de la 1), 3) şi 4) erau aplicate până la anul 1860. Pedeapsa cu nuiaua, sprijinită pe dictonul că „bătaia e ruptă din rai", s-a menţinut până la 1945, când bătaia în şcoală s-a desfiinţat prin lege.

*

Ca anexă la Regulamentul şcolar prezentat mai sus, am socotit justă şi necesară însuşirea unor sfaturi şi reguli igienice, folosit în şcoala nr. 1 biserica veche, sub conducerea învăţătorului Ioan A. Puşcariu, între anii 1910-1929.

Regulament şcolar (afişat în sala de clasă)

Reguli igienice pentru şcolari:

I. Să grijim şi să iubim curăţenia.

1) Dimineaţa, cum ne deşteptăm, imediat să ne sculăm, să ne spălăm mâinile, faţa, gâtul şi pieptul, până la brâu cu apă şi cu săpun, să ne spălăm gura, dinţii, să ne pieptănăm părul, să ne periem hainele şi ghetele şi aşa curaţi să ne prezentăm la şcoală (copiii trebuie să ştie şi să repete poezia: Dimineaţa cum mă scol);

Şcolarul harnic

Dimineaţa cum mă scol,
Mă-mbrac iute şi mă spăl,
Faţa-ntreagă, gâtul tot
Şi mâinile până-n cât
Lin apoi îngenunchez,
Mâinile frumos le-aşez
Şi mă rog lui Dumnezeu
Să-mi dea ajutorul său.

Când ceasul de şcoală vine,
Îmi iau cărţile cu mine
Şi spre şcoală mă-ndreptez,
Cum ajung la loc m-aşez.

Şi ascult cu voie bună
Tot ce vrea ca să ne spună
Bunul nostru învăţător,
Fie-i Domnul într-ajutor.

2) Mâinile şi unghiile să ne fie întotdeauna curate;
3) Să ne spălăm mâinile înainte de fiecare mâncare, iar după mâncare să ne spălăm dinţii cu apă curată şi cu periuţa sau o cârpă curată, pentru că resturile de mâncare strică dinţii şi produc miros urât;
4) A scuipa pe podină în casă e obicei urât şi nesănătos; bolnavii tuberculoşi, prin scuipatul lor, molipsesc şi îmbolnăvesc pe cei din jurul lor. Să scuipăm în batistă sau scuipătoare;
5) Nasul, de asemenea, îl curăţăm cu batista şi nu cu degetele sau suflându-l pe podină jos;
6) Ştergeţi-vă pe picioare de tină, când intraţi în clasă sau în casă, pentru că tina şi murdăria conţine microbi, care produc bolile;
7) Iubiţi curăţenia în casă, în clasă şi peste tot locul. Nu faceţi gunoi aruncând pe jos hârtii, fărâmituri, coji de poame ş.a.;

II. Să ne ferim de răceală.

8) În casă şi în clasă, ne dezbrăcăm de hainele groase, ieşind afară iarna ne îmbrăcăm cu haine mai groase şi cu ciorapi de lână şi mănuşi în mâini;
9) Să respirăm numai pe nas, nu prin gură; perişorii nasului curăţă aerul pe care-l inspirăm;

III. Aerul curat ne dă sănătate, aerul stricat ne îmbolnăveşte.

10) Timpul liber, adică şi recreaţia la şcoală (pauzele), să le petrecem în aer liber, în curte, în grădină sau în foişor (când plouă). Trebuie să aerisim des clasa şi camera de locuit acasă, deschizând ferestrele. Ţineţi minte proverbul: „unde nu intră aerul, soarele pe fereastră, acolo intră doctorul pe uşă";
11) Când se mătură clasa sau odaia acasă, să nu stăm în praf, care e plin de microbi de boală, de oftică; să măturăm cu mătura udă;
12) Să nu bem apă încălziţi, transpiraţi, ca să nu căpătăm o aprindere de plămâni. Să ne jucăm liniştiţi, să nu zbierăm;
13) De asemenea, pe drum să mergem liniştiţi, nu fugind sau alergând prin praf;

IV. Să stăm şi să şedem drepţi.

14) Când umblăm, când stăm sau şedem, să ţinem totdeauna trupul drept;

15) Tot astfel, când cetim, scriem, desenăm sau ne ocupăm cu lucrul de mână, să nu ţinem trupul încovoiat, ci drept, ca să nu ne gheboşăm, iar plămânul să nu se îmbolnăvească;

16) Când stăm în bancă fără ocupaţie, să ţinem mâinile la spate, nu pe piept;

V. Să ne îngrijim ochii.

17) Ca să putem citi uşor, să scriem cu litere mai mari;

18) Să nu citim la lumină slabă, în zori sau în amurg, căci ne obosim ochii şi ne strică vederea;

19) Să nu privim la lumină puternică, la soare, la fulger, ca să nu orbim. Nici să citim la lumină prea puternică sau prea slabă;

VI. Imediat să anunţăm pe domnul învăţător.

20) Dacă de la locul nostru nu vedem bine ce e scris pe tablă;

21) Dacă nu auzim bine toate cuvintele ce ni le spune domnul învăţător;

22) Dacă la locul nostru simţim prea mult frig sau răceală;

23) Dacă nu ne simţim bine sau suntem bolnavi;

24) Dacă observăm că vecinul, vreun elev, are vreun necaz sau e bolnav;

25) Dacă acasă e cineva bolnav de o boală molipsitoare;

Învăţător I. Puşcariu.

Observaţiuni: acest tablou era afişat pe uşa şcolii, iar elevii obligaţi a şi-l copia în caiet şi a-l urma cu stricteţe. În clasă erau 1-2 monitori cu igiena. Elevii şcolii trebuie să ştie şi să memorizeze poezia „Şcolarul harnic".

Examene şi serbări şcolare în Sohodol

Încoronarea tuturor străduinţelor şcolii din cursul anului o face examenul şcolar de fine de an. Tradiţia şi amintirile bătrânilor (date şcolare scrise lipsesc) ne spun că, între 1813-1860, cantorii-dascăli ai primelor două şcoliţe de pe lângă cele două biserici din Sohodol, îşi încheiau munca „buchizării" elevilor, făcută în lunile de iarnă – noiembrie-aprilie –, cu un mic examen, ce se ţinea în după-amiaza unei dumineci de la începutul lunii mai, adeseori a II-a zi de Paşti sau a II-a zi de Rusalii (când Paştile cădea în luna aprilie) – sub conducerea preotului local.

Începând cu 1861, la şcoala nou-clădită în prundul dintre văi, pentru uzul ambelor parohii, încep să funcţioneze învăţători tot mai bine pregătiţi în seminarul pedagogic-teologic din Sibiu. Rânduiala învăţământul şi a examenelor se îmbunătăţeşte, acestea fiind făcute mai temeinic, după Normativul şcolar edat de episcopul Andrei Şaguna. Date şcolare scrise, oficiale, asupra învăţământul între anii 1861-1883 lipsesc cu totul, în acest timp nefiind încă introduse registrele şcolare. Ele se introduc oficial în anul 1883.

Din datele acestor registre, din însemnările autobiografice rămase de la înv. Aron Puşcariu (care serveşte din 1877-1910) şi din amintirile noastre de elevi şi din practica de învăţător la această şcoală a scriitorului acestei lucrări, inserăm aci date privind examenele de fine de an la şcoala veche, din anul 1861 până la 1904, şi la cele două şcoli noi nr. 1 biserica veche şi şcoala nr. 2 biserica nouă, din anii 1904-1948.

Potrivit Normativului Şcolar din Sibiu, ediţia din 1878, anul şcolar se începe la 1 octombrie st.v. şi se termină la finea lunii mai st.v. cu examen. Începând din anul 1900, anul şcolar se începea la 1 septembrie şi se termina la 29 iunie, la Sfântul Petru, cu examen. Examenul era o zi însemnată pentru învăţător şi elevi, cât şi pentru părinţi. În această zi se făcea o dare de seamă a muncii învăţătorilor şi elevilor, desfăşurată în faţa părinţilor dornici de a-şi vedea şi auzi odraslele răspunzând şi recitând poezii, dialoage şi patruloage sau jucând în piese teatrale (la serbarea şcolară de fine de an).

În această zi se încheie anul şcolar, se anunţă rezultatele muncii de peste an, clasificarea elevilor. Aceasta e ziua secerişului şi a recoltei. Pentru a se da o mai mare amploare acestei zile, la şcoală se făceau anumite pregătiri, se spoia şi se curăţa sala de clasă şi se împodobeau cu frunzari de mesteacăn şi cu flori – buchete şi cununi care se puneau pe masa preşedintelui examenului.

În vederea încheierii anului şcolar, învăţătorii îşi încheiau registrele şcolare, iar pe baza acestora directorul şcolii făcea Tabloul datelor statistice, pentru a fi înaintate Consistorului şi inspectoratului şcolar, şi Tabloul materiilor predate în semestrul II, pe baza căruia preşedintele examenului – protopopul –, iar după 1 decembrie 1918 – directorul şcolii –, făcea examinarea elevilor. În vederea unei bune reuşite a examenului, învăţătorii făceau din timp repetiţiile necesare a materiilor învăţate.

După terminarea examenărilor, învăţătorii citeau lista clasificaţilor şi a premianţilor, cărora preşedintele le împărţea cărţile de premii.

Serbarea examenului se încheia cu recitări de poezii, cu coruri, dialoguri, şi o piesă teatrală şi cu dansuri naţionale, prezentate de elevii şcolii. Sebarea se încheia cu vorbirea pre-

şedintele examenului şi a directorul şcolii, adresând elevilor şi părinţilor cuvinte de laudă şi încurajare.

Începând cu anul 1919, în ziua examenului avea loc şi o expoziţie şcolară, cu lucrările manuale efectuate de elevii şi elevele şcolii, în cursul anului şcolar în orele de lucru manual şi în atelier – lucrări de tâmplărie – *băieţii* –, *iar fetele – cusături naţionale*, împletituri, croşetări etc.

Inspecţiile şcolare la şcoala elementară din Sohodol

Şcoala este o instituţie, având în frunte o conducere, care îndrumează şi controlează activitatea lucrătorilor ei: învăţători şi elevi, pentru ca munca lor să dea un randament optim. Conducerea şi controlul şcolii îl face Ministerul, prin organele sale în subordine: directorul şcolii şi inspectorii şcolari (primari, de circumscripţie şi de regiune), inspectorii generali şi directorul învăţământului din Minister.

Sub stăpânirea ungurească, şcoala română confesională din Ardeal a avut parte să fie controlată de două categorii de inspectori: confesionali români şi inspectori de stat unguri. Din punctul de vedere al modului şi caracterului lor de inspecţie, aceste două categorii de inspectori se deosebeau mult între ele. Inspectorii confesionali: preotul, ca director şcolar, protopopul şi referentul şcolar al Consistorului, ca inspectori, ca nişte buni cunoscători ai condiţiunilor grele în care se făcea învăţământul sub stăpânirea maghiară, făceau inspecţii obiective, însoţite de îndrumări folositoare. Deficienţa era, că controlul la şcoala elementară din Sohodol, făcut de aceste organe, în majoritatea cazurilor era prea rar şi superficial, control făcut de mântuială.

Protopopul inspecta şcolile peste an, o dată cu ocazia vizitelor canonice făcute în parohie şi a doua oară cu ocazia examenelor de fine de an, pe care le prezida. Inspecţia referentului şcolar consistorial dr. Onisifor Ghibu la şcolile din Sohodol s-a făcut o singură dată în anul 1911, în cursul anilor 1911-1918, la şcoala nr. 1 biserica veche şi la şcoala nr. 2 biserica nouă. Rezultatul acestor inspecţii a fost bun, la ambele şcoli conduse de învăţătorii Ioan A. Puşcariu şi Ioan Buta şi de preoţii Victor Puşcariu şi Gheorghe Babeş.

Statul ungar îşi va exercita controlul asupra şcolilor româneşti, prin organele sale: inspectoratul regesc şcolar al judeţului Făgăraş, subinspectoratul şcolar al circumscripţiei Bran, cu sediul în Zârneşti, şi subinspectoratul şcolar al judeţului. Şcolile din Sohodol au fost inspectate de inspectorii: Szabó Elemér, Varó Beni, Kóos K. Radvanyi şi Stanesek.

Rolul acestor organe şcolare de stat era mai mult un rol de jandarm, de supraveghetor al modului de învăţământ şi al progresului realizat în limba maghiară cât şi al sentimentului patriotic unguresc însuşit de elevii şi dascălii români.

De rezultatul pozitiv sau negativ al inspecţiilor inspectorilor maghiari depindea acordarea şi menţinerea ajutorului de stat pentru şcoală sau neacordarea sau sistarea acestui ajutor. Învăţătorii români găsiţi la inspecţii cu rezultate nesatisfăcătoare în progresul limbei maghiare erau pedepsiţi ori amovaţi din posturi, ori pensionaţi în mod forţat, iar şcoala transformată în şcoală comunală, în care limba de predare era cea maghiară. Astfel de cazuri s-au întâmplat în multe comune din Ardeal, şi chir şi la şcolile din Sohodol şi la şcoala centrală din Bran, în anul 1907.

Inspectorul şcolar al judeţului Făgăraş, Szabó Elemér, un şovinist înfocat, inspectând şcoala din Sohodol în anul 1907, şi găsind spor insuficient în şcoală la limba maghiară şi constatând că învăţătorii acestor şcoli – Nicolae şi Aron Puşcariu –, nu posed limba maghiară bine, a cerut ministerului ungar sistarea ajutorului de stat pentru ambele şcolì şi pensionarea din oficiu a celor doi învăţători, lucru care s-a şi întâmplar, învăţătorul Nicolae Puşcariu fiind pensionat în mod forţat în anul 1907, iar învăţătorul Aron Puşcariu în 16 octombrie 1910.

Tot pentru acelaşi motive – sistarea ajutorului de stat – a trebuit să se desfiinţeze şi şcoala centrală românească din Bran-Centru, în 1907, aceasta fiind substituită cu şcoala primară de stat maghiară din Bran, care avea 6 clase şi 2 învăţători. Furia oamenilor, privind desfiinţarea şcolilor româneşti şi înlocuirea lor cu cele comunale şi de stat ungureşti, a fost amplificată de legile care întăreau aceste fapte: legea lui Berzevizy, din 1910, şi cele din 1913, art. XXVII din 1917 a ministrului Apponyi A., şi legea din 1917 privitoare la înfiinţarea zonei culturale maghiare. Aceste legi aspre au fost făcute cu scopul desnaţionalizării elementului românesc din Ardeal.

Soarta a voit, însă, ca tentativa de maghiarizare a românilor ardeleni să fie zădărnicită prin precipitarea sfârşitului războiului prim mondial din 1918, care a adus desmembrarea Austro-Ungariei şi alipirea Ardealului la România.

Între inspectorii confesionali-primari ortodocşi, amintim: între 1858-1879: Ioan Meţianu – protopop al Branului; între 1874-1883: Iosif Barac – protopop administrativ al Branului (protopop virtual Braşov); între 1883-1907: Traian Meţian – protopop al Branului; şi, între 1907-1918: Ioan Dan şi Ioan Hamzea – protopopi ai Branului. Inspectori şcolari ai Consistorului au fost: referentul şcolar dr. I. Matei şi dr. Onisifor Ghibu, între anii 1900-1920.

Între inspectorii regeşti şcolari unguri au fost: Réti Lajos şi Goga Ilie, până la anul 1873; acesta era inspector şi peste judeţele Braşov şi Alba de Sus; Szeremley Császár Lajos,

între anii 1873-1878; Kóos Ferencz, 1878-1880, la judeţele Făgăraş şi Braşov; Schreiber Ferencz, 1881-1889; Varó Beni, 1894-1907 (acesta a fost un om înţelegător şi corect. Se ştia că era de origine română – Vărău Beniamin –, vorbea româneşte, iar la plecare, după inspecţie, spunea: „Vă las cu Dumnezeu"); Szabó Elemér, 1907-1910, a fost un şovinist şi un duşman declarat al şcolii româneşti; şi dr. Radvanyi F., dr. Sztancsek Zoltán şi dr. Seremley Császár Ákos între anii 1907-1918.

În România întregită – între anii 1919-1920 –, şcolile româneşti confesionale, devenite şcoli naţionale, au fost sub controlul primilor revizori şi inspectori şcolari numiţi de Consiliul Dirigent.

Primul revizor şcolar român al judeţului Făgăraş, la care aparţinea şi plasa Bran, a fost învăţătorul Gheorghe Codrea, un om corect, conştiincios şi un bun prieten al dascălilor, iar ca subrevizor al plăşii Bran, a fost Emil Reit, directorul şcolii din Bran, până în anul 1924. Acestuia iau urmat, ca revizori şcolari, Gheorghe Cojan, directorul şcolii din Măgura, şi Ioan Puşcariu, directorul şcolii din Moeciul de Jos.

Primul revizor al judeţului Braşov, la care a fost ataşată plasa Bran, la 1 ianuarie 1926, a fost înv. Pompiliu Dan, directorul şcolii din Zârneşti, iar ca subrevizor de cancelarie a fost înv. Ioan Darie director la Braşov, originar din comuna Măgura-Bran. Apoi, vor fi: Vasile Micudă, înv. director Purcăroiu, un om destoinic, corect şi bun sprijinitor al învăţătorilor.

Între anii 1930-1950, şcolile nr. 1 şi nr. 2 din Sohodol au fost inspectate de revizorii, subrevizorii, inspectorii primari, de circumscripţie şi de regiune: Andrei Goicea, Gheorghe Pavel, Gheorghe Clinci, Nicolae Beşchea, Dumitru Vicol, Ioan Ionescu, Nicolae Apreotesei, M. Popovici, Gheorghe Ţică, Gheorghe Rădulescu şi R. Cosma. Rezultatele inspecţiilor făcute învăţătorilor şi şcolilor a fost notat cu „bine" şi „foarte bine".

Din viaţa profesională-socială a învăţătorilor din Sohodol – conferinţe, cercuri culturale, despărţăminte tradiţionale, conferinţe generale, reuniuni etc.

Raporturile între învăţătorii şcolilor din Sohodol şi ai celor comunele învecinate au fost totdeauna bune, colegiale. Începând cu anul 1860 (anul înfiinţării şcolii centrale din Bran), învăţătorii din comunele brănene vor fi constituiţi într-o *„Conferinţă"*, cu preşedinte şi secretar, care ţineau şedinţe trilunare, în care se tratau chestiuni de învăţământ, lecţii practice şi lucrări pedagogice şi de învăţământ. Preşedintele conferinţei era învăţătorul diriginte al

Şcolii Centrale din Bran. Un preşedinte destoinic a fost Teodor Pop, între anii 1868-1878, iar ca secretar al Conferinţei a fost şi Aron Puşcariu, învăţător Sohodol, între 1878-1883, adică până la data desfiinţării, respectiv a cumulării Conferinţei Branului cu *Conferinţa tractuală* a protopop. Zârneşti – în 1883. Conferinţa tractuală îşi ţinea adunarea generală o dată sau de două ori pe an, sub conducerea protopopului în calitatea sa de inspector şcolar. Tot în anul 1883, conform Normativului şcolar, capitolul X, se constituiau *„Reuniunile învăţătoreşti"*, care-şi ţin adunările o dată pe an, timp de 3 zile, în vacanţa mare, sub conducerea unui comisar consistorial. Reuniunea cuprindea pe învăţătorii din 3 protopopiate (Bran, Braşov şi Treiscaune), şi se conducea după Statutul şi regulamentul propriu, aprobat de Consistor.

În anul 1898, aceste reuniuni se desfiinţează şi vor fi înlocuite cu aşa-zisa *Conferinţă generală înv.*, condusă de un comisar Consistoral, care se ţine anual până în 1914, data izbucnirii războiului I mondial, când se sitează orice fel de întruniri.

Constituirea învăţătorilor români confesionali în conferinţe şi reuniuni, şi activarea lor în adunări a fost de mare folos pentru aceştia, deoarece aici aveau posibilitatea să se cultive din punct de vedere profesional, prin lecţii, studii pedagogice şi conferinţe, să discute şi să-şi apere drepturile tagmei învăţătoreşti.

În aceste conferinţe s-au pus bazele diferitelor asociaţii de ajutor reciproc şi înfiinţării revistei şcolare „Şcoala şi familia", care era tribuna învăţătorilor români ai Reg. Înv. Braşov.

Deosebit de Reuniunile învăţătoreşti române, în timpul stăpânirii ungare, învăţătorii români de la şcolile comunale, precum şi învăţătorii care beneficiau de ajutor de stat, erau constrânşi să intre ca membri şi în Asociaţia învăţătorilor de stat maghiari judeţeană, care avea filiale în fiecare plasă a judeţului. Învăţătorii din Sohodol şi din regiunea Branului participau şi la şedinţele Asociaţiei judeţene în Făgăraş şi şedinţele Conferinţelor de plasă a învăţătorilor de stat maghiari în Zărneşti.

Curând după Unirea Aredealului cu România, la 1 decembrie 1918, învăţătorimea română din Ardeal, întrunită în congres, în zilele de 24, 25 şi 26 februarie 1919, la Sibiu, întemeiază *„Asociaţia învăţătorilor români din Ardeal, Banat şi părţile ungurene"*.

La câţiva ani mai târziu, Asociaţia Învăţătorilor din Ardeal se unifică cu *„Asociaţia generală a învăţătorilor din România"*.

Între anii 1921-1945, continuă să funcţioneze „Asociaţia generală a învăţătorilor din România" cu sediul în Bucureşti şi în fiecare judeţ – „Asociaţia judeţeană a învăţătorilor".

În anul 1945, aceste asociaţii învăţătoreşti se transformă în *Sindicatul muncitorilor în învăţământ din România*, iar învăţătorii vor deveni membri ai Sindicatului corpului didactic şi

obligaţi a plăti cotizaţia de 1% din salariu. Membrii sindicatului înv. beneficiază de anumite drepturi şi avantajii, ajutoare în caz de boală, cură, locuri de odihnă ş.a.

În ce priveşte cultivarea profesională a învăţătorilor şi perfecţionarea culturii acestora, Ministerul Învăţământului, între anii 1919-1948, a înfiinţat aşa-numitele *Cercuri culturale învăţătoreşti*, cuprinzând pe învăţătorii din 5-6-10 şcoli din satele apropiate unele de altele.

Învăţătorii din plasa Bran-Zărneşti vor fi împărţiţi în 3 cercuri culturale învăţătoreşti:

1) Cercul Cultural înv. Zărneşti, cuprinzând: Zârneşti, Poiana-Mărului, Tohanul-Vechi şi Măgura;
2) Cercul Cultural înv. Branul de Sus, cuprinzând: Moeciul de Jos, Moeciul de Sus, Fundata, Şirnea şi Peştera;
3) Cercul Cultural înv. Branul de Jos, cuprinzând: Sohodol, Bran-Poartă, Predeal, Şimon şi Tohanul-Nou. Acesta a avut ca preşedinte pe învăţătorul Emil Reit (1919-1924), pe învăţătorul Ioan A. Puşcariu (1924-1929), pe învăţătorul Ioan Tănăsescu (1929-1938) şi pe învăţătorul Ioan Boş (1932-1948).

Cercurile cult. înv. au avut un rol important pentru perfecţionarea culturii profesionale a învăţătorilor şi pentru culturalizarea maselor poporului.

Cercul cult. înv. îşi ţinea şedinţele lunare, în localităţile aparţinătoare lui, pe rând, dumineca, în două şedinţe: intimă şi publică, după un program stabilit în şedinţa precedentă. Ex:

I. Şedinţa intimă – orele 8-11

1) Lecţie practică cu elevii unei clase, la şcoala din loc.;
2) Critica lecţiei practice;
3) Conferinţă pedagogică;
4) Discuţii asupra conferinţei;
5) Chestiuni profesionale – discuţii;
6) Participare la serviciul divin şi la parastas pentru înv. decedaţi.

II. Şedinţă publică – la şcoala din comună, între orele 12-15, cu:

1) Conferinţă publică pentru popor, ţinută de un învăţător;
2) Desfăşurarea unui program artistic, compus din: coruri, recitări de poezii, dialoguri şi o piesă teatrală;
3) Încheierea – cu un cuvânt al preşedintelui cercului sau al preotului local;
4) *Masă colegială.*

Între anii 1907-1930, în afară de cercurile culturale înv., învăţătorii din Sohodol – Ioan Buta, Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş –, activează şi în cadrele Despărţământul ASTRA Bran, ţinând conferinţe sau aranjând producţii artistice cu ocazia ţinerii adunărilor Desp. ASTRA în localitatea respectivă, precum şi în cadrul Societăţilor tinerimii „Sft. Gheorghe" din Sohodol, conduse de învăţătorii şcolilor, cu producţii artistice, ţinute de învăţători, fiecare la şcoala sa.

Învăţătorul Ioan A. Puşcariu, în timpul funcţionării la şcoala primară nr. 1 din Sohodol (1910-1929), se distinge cu activităţi extraşcolare în plus, conducând ca preşedinte: Cercului cultural înv. Branul de Jos (1924-1929), Cooperativa de Consum şi Obştesc de arândare – Sohodol, între anii 1920-1927, obţinând de la autorităţile şcolare superioare (Revizorat şi Minister) bune aprecieri şi scrisori de mulţumire pentru activitatea şcolară şi extraşcolară depusă.

Învăţătorul Eugen Babeş de la şcoala nr. 2 biserica nouă, de asemenea a activat cu stăruinţă în şi în afară de şcoală, în timpul funcţionării sale în Sohodol, din 1919-1947, făcând cor bisericesc şi aranjând producţii artistice cu tinerimea din parohia bisericii nouă.

Din viaţa şcolarilor din Sohodol

a) Jocuri şcolăreşti, fără muzică

Copilul de şcoală ne spune: „Eu sunt copil. Vreau să trăiesc, vreau să râd, să mă joc, să iubesc, să fiu iubit şi să muncesc. Vreau să alerg prin pădure, să fac sport şi să mă scald în gârlă, iarna să mă joc cu zăpadă."

„Eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul. Eu sunt speranţa voastră! Eu sunt copilul! Ajutaţi-mă şi vă voi ajuta la rândul meu!"

Aceasta-i o rugăminte a copiilor, de a li se da instrucţie şi educaţia necesară lor.

Ştim că elevul se rupe şi vine la şcoală din lumea jocurilor şi a visurilor copilăreşti. Nu vom uita, deci, ca instrucţia şi educaţia copiilor să o facem ţinând seama şi de lumea frumoasă a jocurilor din care a venit.

Pentru ca şi cei de azi şi de mâine să ştie cu ce jocuri se jucau copiii prin anii de până prin 1930 şi se mai joacă şi azi, inserăm aici o salbă de jocuri şi dansuri, versuri şi cântece şcolare ce erau cunoscute de copiii din Sohodol.

Jocuri pentru copiii de 3-7 ani: de-a calul (încălecau pe o nuia), de-a caii înhămaţi, de-a dura şi de-a berbeleaca, de-a curu-n cap, de-a prinselea sau de-a chituluşu, de-a prinselea prin fugă etc.

Jocuri pentru fetiţe de 3-7 ani: cu păpuşile (îmbrăcat), spălat, pieptănat, culcat etc.

Pentru copiii de la 7 ani în sus erau jocurile următoare:

1) *De-a chituluşu* sau *de-a ascunselea.* Unul dintre copiii jucători, care a căzut la sorţi e „chituluşu". Acesta îşi acoperă ochii, în timp ce ceilalţi se ascund, care pe unde poate. Când toţi s-au ascuns, unul dintre ei, la întrebarea pusă de „chituluş": gata? – răspunde: gata! (tare). Atunci, chiteluşul se descoperă la ochi şi caută pe tovarăşii ascunşi. Primul găsit şi prins de „chituluş" devine „chituluş" şi jocul continuă. Jucători: 3-4-5. Locul: în curte (liber);
2) *De-a baba oarba.* Unul dintre copii e legat la ochi cu o batistă. Ceilalţi jucători, risipiţi, aleargă în jurul celui legat la ochi, lovindu-l uşor cu palma sau trăgându-l de haină. Cel legat la ochi, cu braţele întinse, caută să prindă pe careva şi să-i spună numele. Dacă reuşeşte să-l ghicească, cel prins îi ia locul şi jocul continuă. Jucători: 5-10 inşi. Locul: în curte, loc liber;
3) *De-a prinsa (de-a prinselea).* Unul dintre jucători îi numără pe ceilalţi jucători aşezaţi în cerc, spunând silabizând, textul următor: „Unilică, dadilica/ Da-po-gon-na ron-ghiş, ponciş/ Pân la poar-ta lui Chi-riş/ Chi-viş-ca na, ber-be-ca-na, Sperc". Jucătorul asupra căruia a căzut silaba sperc, va fi cel care îi prinde din fugă pe jucători, care se răspândesc fugind din calea prinzătorului. Primul lovit va fi prinzătorul nou. Jucători: 10-20. Locul: în liber, în curte;
4) *Lupta într-un picior.* Doi copii de aceeaşi înălţime şi putere, cu braţele încrucişate pe piept, la un semnal dat, caută, sărind într-un picior şi împingându-se energic cu umărul, să-şi răstoarne adversarul la pământ sau să-l facă să-şi piardă echilibrul şi să-şi pună al doilea picior pe pământ, în care caz a câştigat lupta (jocul). Jucători: 2. Locul: în liber, în curte;
5) *Lupul şi mielul (pisica şi şoarecele).* Copiii jucători formează un cerc, prinşi de mână. Dintre ei se desemnează doi copii să fie, unul lupul (pisica) celălalt mielul (şoarecele). Mielul (şoarecele) se aşează în cerc la mijloc, iar lupul (pisica) în afara cercului. Lupul (pisica) cearcă să intre în cerc să prindă mielul (şoarecele), însă copiii cercului caută să-l împiedice pe lup să intre, lăsând mâinile în jos. Când lupul reuşeşte să intre în cerc, mielul fuge afară din acesta, prin îngăduinţa jucătorilor, care ridică mâinile în sus, pentru a putea ieşi, împiedicându-l în acelaşi timp pe lup să iasă din cerc. Când reuşeşte totuşi lupul să prindă mielul, cei

doi îşi schimbă rolurile şi jocul continuă, eventual alţi doi jucători continuă jocul. Jucători: întreaga clasă. Locul: în curtea şcolii;

6) *De-a capra.* Jucătorii se aşează în rând unul lângă altul, la 1-2 m distanţă. Primul din capul rândului păşeşte câţiva metri înainte, îşi lărgeşte picioarele lateral, îşi îndoieşte corpul înainte în unghi drept, mâinile şi le propteşte ferm pe genunchi, capul plecat pe piept şi coatele lipite de corp. Al doilea copil, fugind spre cel plecat, se avântă şi, punându-şi mâinile pe spatele celui plecat, care se cheamă capră, sare peste el dincolo, apoi, făcând câţiva paşi înainte, se face şi el capră. Al 3-lea din rând continuă acelaşi joc, devenind şi el al 3-a din rând. Şi aşa mai departe se continuă jocul cât se crede de cuviinţă. Jucători: câţiva elevi, câţi vor. Locul: în curtea şcolii;

7) *Cloşca cu pui şi gaiţa (uliul).* Un elev e gaiţa (uliul), alţi elevi sunt puii aşezaţi în rând, unul după altul, fiind conduşi de un elev mai abil, care reprezintă cloşca, care stă în capul şirului. Toţi puii se prind unul de altul de mijloc sau de haina celui dinaintea lui. Gaiţa (uliul) se apropie de şirul puilor, alergând când în dreapta, când în stânga şirului, pentru a prinde puii, pe care cloşca îi apără cu energie cu braţele ridicate şi cu degetele răsfirate (ghearele). Puii, la rândul lor, se ţin strânşi unul de altul, ferindu-se din faţa gaiţei, când la stânga, când la dreapta. Puii prinşi de gaiţă sunt prizonierii (prada) ei şi scoşi din joc. Jocul continuă până ce gaiţa reuşeşte să prindă majoritatea puilor. Jucători: număr nelimitat. Locul: curtea şcolii cu loc plan;

8) *Iese ursul din bârlog.* Lângă un zid sau gard se desenează un semicerc în care intră un elev mai voinic, care face pe ursul, iar semicercul fiind bârlogul lui. Ceilalţi jucători stau în preajma bârlogului. Unul, cu braţele prinse în pumni, iese din bârlog strigând: „iese ursul din bârlog"! şi, alergând după jucători, caută să atingă cu pumnii încleştaţi cât mai mulţi copii, pentru a-i face prizonierii săi, reţinându-i în bârlog. Bineînţeles că jucătorii se vor feri din calea ursului, pentru a nu fi prinşi. Ursul cu prizonierii săi, ţinându-se de mâini, continuă să iasă din bârlog la vânătoare, până ce majoritatea jucătorilor au fost prinşi, când jocul ia sfârşit. Ursul şi prizonierii săi n-au voie să-şi descleştеze pumnii, altfel vor fi ghiontiţi de jucători. Jucători: număr – după plăcere. Locul: curtea şcolii;

9) *Uliul şi porumbelul* sau *Borcănaşul.* Copiii se aşează în perechi în formă de cerc, un copil înaintea celuilalt, distanţa între perechi fiind 1-2 m. Doi copii: uliul şi porumbelul se urmăresc în jurul cercului, pe din afara lui. Porumbelul, ca să sca-

pe de uliu să nu fie prins, se aşează înaintea unei perechi, silind pe al 3-lea, devenit acum porumbel, să fugă, aşezându-se el înaintea altei perechi. Porumbelul lovit de uliu devine şi el uliu şi jocul continuă. Jucători: număr nedefinit. Locul: curtea şcolii.

10) *De-a basmaua.* Copiii se aşează în cerc. Unul din ei, ales anume, are în mână o basma înnodată. Acesta aleargă în jurul cercului, pe din afară, lăsând basmaua jos, la spatele unui jucător, fără ca acesta să observe, el continuând să fugă mai departe. Copilul la spatele căruia se află batista o ridică repede şi fuge după celălalt şi, ajungându-l, îl loveşte cu batista pe spate, iar, dacă n-a fost lovit, el fuge să ocupe locul celui care deţine batista. Jucători: clasa întreagă. Locul: în curte;

11) *Lupta cu funia.* Doi copii sau două grupe cu număr de elevi, egal şi de aceeaşi mărime, trag în părţi opuse de o funie groasă. Grupa care reuşeşte să tragă după sine cealaltă grupă, e învingătoare. Jucători: la discreţie. Locul: în curte;

12) *Pe sub sfoară.* Doi jucători ţin o sfoară, fiecare de câte un capăt. Între ei la mijloc, se află al treilea jucător. Cei doi învârtesc sfoara pe deasupra capului celui din mijloc, care trebuie să sară cu picioarele sus, ca să nu împiedice sfoara în învârtire continuă. Acest joc îl exercită şi o fetiţă de una singură, învârtind sfoara cu ambele mâini, pe sub picioare, săltând mereu. Jucători: 3 sau 1. Locul: în curte;

13) *Trânta.* Pentru a-şi măsura puterile, copiii se iau la trântă, îmbrăţişându-se peste mijloc, fără a-şi pune piedică. Cel pus la pământ este cel învins. Trânta se face între doi de mărimi şi puteri egale. Jucători: doi. Locul: în liber, pe iarbă;

14) *Săritul în înălţime (săritoarea).* Se folosesc trei beţe (nuiele), adică: două cu crăcuţe, de 1-1,5m, înfipte în pământ la distanţă de 1-1,5m. Băţul al treilea se aşează orizontal pe crăcuţele celor două beţe. Peste această săritoare sar jucătorii. Nuiaua orizontală se ridică gradat, pentru a se constata care poate sări mai sus. Jucători: la discreţie. Locul: în curte;

15) *Săritura în lungime.* Se alege un teren plan, pe care se fac săriturile în lungime, cu avânt, marcându-se cu linii distanţele realizate de jucători. Jucători: la discreţie. Locul: în liber, teren cu iarbă, nisip;

16) *Întrecerea în alergare (în fugă).* Pe un teren plan se marchează linia de plecare şi linia de ajungere prin fugă. Jucătorii se înşiră în linie de front şi, la semnalul dat, fug pe întrecute până la ţinta stabilită. Primul sau primii care au ajuns şi au atins ţinta sunt învingătorii. Jucători: la discreţie. Locul: în liber;

17) *De-a fuga împiedecată (fuga în sac).* Mai mulţi copii aşezaţi în rând de front, fiecare cu picioarele strâns legate la glezne cu o sfoară sau cu picioarele băgate în sac, la semnalul dat, încep a fugi, sărind spre ţintă. Cei care reuşesc să atingă ţinta sunt învingători. Acest joc produce mult haz. Jucători: la discreţie. Locul: în liber, loc plan;

18) *Prinderea* prin fugă cu lovitul peste mână, *cu prizonieri.* Jucătorii se împart în două partide, I şi II, aşezate în linie de front, pe un teren plan, la distanţă de 20-30 m. Un jucător din partida I trece în revistă partida II din faţă, care stă cu braţul stâng întins orizontal înainte, şi din mers atinge cu mâna braţul stâng întins al unui jucător şi în acelaşi moment se retrage în fugă spre partida sa, urmărit de cel lovit, care, dacă îl prinde pe atacatorul din partida I, îl ia prizonier, iar dacă nu reuşeşte să-l ajungă, cel lovit peste mână devine prizonierul atacatorului din partida I. Prizonierii se aşează la spatele învingătorului. Fiecare partidă caută să-şi recâştige prizonierii săi, făcând prizonieri pe adversarii cu prizonieri. Jocul se face alternativ. Jocul se termină cu victoria partidei cu cei mai mulţi prizonieri luaţi. Jucători: la discreţie. Locul: în liber, teren plan;

19) *Bătaia cu zăpadă.* Jucătorii (băieţi) se grupează în două partide egale, ca număr şi forţă, care se aşează faţă în faţă. Când fiecare jucător s-a echipat cu câţiva bulgări (făcuţi numai din zăpadă, nu şi din gheaţă sau bulgări cu pietre), la semnalul dat, jucătorii încep să arunce cu bulgări unii în alţii. Partida care e silită să dea înapoi e considerată ca învinsă. Jucători: la discreţie. Locul: în liber;

20) *Omul de zăpadă.* Când zăpada e lipicioasă, copiii adună zăpada, făcând un trup în mărimea unui om mare. Deasupra trupului pun un glob de zăpadă de mărime potrivită, în raport cu trupul, care reprezintă capul. Doi cărbuni sunt ochii, un beţigaş vertical reprezintă nasul, alt beţigaş orizontal e gura, iar al treilea beţigaş, pus în gură, e pipa. Pe cap i se pune o pălărie (căciulă neagră);

21) *Arcul cu săgeţi.* Se ia o nuia verde, de alun sau de salcie, se îndoaie făcându-se un cerc, legat la capete cu o sforicică, care e coarda arcului. Din alte beţigaşe de alun sau de brad se fac săgeţi. Cu arcul şi săgeţile se trage la ţintă, de la o distanţă potrivită, într-un cerc desenat cu cretă pe un carton fixat pe un stâlp. Jucătorii care nimeresc la ţintă sunt avansaţi pe grade milităreşti: fruntaş, caporal, sergent. Jucătorii: câţiva. Locul: în liber;

22) *Sulul (de-a şarpele).* Copiii, ţinându-se de mâini, formează un şir, numit şarpele. Capul şirului este un copil mai voinic. Acesta fuge şerpuind într-o parte sau alta,

trăgând şirul după el. La un moment dat, conducătorul şirului coteşte energic la stânga sau la dreapta, şirul luându-şi un avânt mai mare, cei din coada şirului, dacă nu se ţin zdravăn, cad zburând cât colo, rostogolindu-se în hazul celorlalţi. Jucători: mai mulţi copii. Locul: în liber;

23) *De-a poarca.* Câţiva jucători, înarmaţi cu câte o bâtă în mână, se aşează în cerc, iar în mijlocul cercului se aşează porcarul. Fiecare jucător îşi face în faţa sa o gropiţă, în care îşi înfige bâtul. Porcarul şi el îşi face o gropiţă în mijlocul cercului. Jocul începe: porcarul se sileşte să bage cu bâta o minge (făcută din zdrenţe) în groapa din mijlocul cercului, însă ceilalţi jucători caută să-l împiedece, abătând mingea în altă parte, cu beţele lor. Dacă între timp porcarul reuşeşte să-şi pună bâta sa în gropiţa rămasă liberă a vreunui jucător, acesta rămâne el porcar. Jocul continuă până se obosesc sau se plictisesc. Jucători: câţiva. Locul: în liber;

24) *Ineluş-învârteluş (învârtecuş).* Un băiat sau o fetiţă, numit „cel ce mije", stă aplecat cu faţa pe masă sau pe genunchi plecat, ca să nu vadă, iar ceilalţi în jurul lui, punându-şi degetul arătător pe spatele lui. Unul dintre jucători îşi pune degetul pe al altuia, apăsându-l, îl întreabă „pe cel al cui deget am pus?". Dacă ghiceşte, cel care a întrebat îi ia locul celui care „mije", dacă nu, cel care mije rămâne mai departe. Jucători: câţiva. Locul: în casă, în clasă;

25) *De-a inelul (pietricica).* Jucătorii se aşează în rând, unul lângă altul, stând în picioare sau şezând pe o bancă lungă sau jos pe iarbă, ţinând palmele lipite în poală. Se aleg doi copii, unul care ascunde un inel, ineluşul sau, în lipsa inelului, o pietricică, iar altul, ghicitorul care urmează să ghicească la cine se află inelul (pietricica). Astfel „ineluşul" trece prin faţa rândului, de la un cap la altul, zicând fiecărui copil: „na, na inelul (pietricica)", trăgând cu palmele lipite printre palmele tuturor jucătorilor, strecurând în palmele unuia dintre ei inelul. În acest timp, ghicitorul pândeşte din spate ineluşul, căutând să ghicească din mişcările sau privirile jucătorilor cărui copil i-a lăsat inelul (pietricica). După ce „ineluşul" a terminat cu trecerea în revistă a copiilor, ghicitorul vine să caute inelul. Copiii, ca să-l necăjească sau să-l păcălească, spun: „inelul e la mine, inelul e la mine". Ghicitorul, mergând de la unul la altul, spune: „e aici, nu-i aici...", până când se opreşte în faţa unuia şi zice: „aici e inelul !" şi-i desface mâinile. Dacă l-a ghicit, acela devine ghicitor, iar dacă n-a ghicit, el continuă jocul (dacă a ghicit, acela devine ghicitor, el devine ineluşul) şi jocul continuă. Jucători: mai mulţi. Locul: în liber;

26) *De-a şoanta (căldarea)*. Pe un teren neted, fără iarbă, se trasează o figură dreptunghiulară, la capătul de sus boltită, cu lungimea de circa 7 paşi şi lăţimea de 2 paşi, având două despărţituri. Acest joc îl pot juca: unul singur, pentru a face exerciţiu; îl pot juca 2-3 copii. Fiecare jucător îşi are bucăţica sa de ţiglă, necesară la joc. Jocul: sunt 2 băieţi, câte 2. Începe nr.1, aruncând piatra (ţigla) în despărţământul I, sare într-un picior în despărţământul I şi scoate piatra cu vârful piciorului, acelaşi lucru îl face la fiecare despărţitură următoare, până la despărţitura a 9-a, unde, ajungând, se odihneşte pe ambele picioare, apoi, cu o singură lovitură, scoate piatra afară, în lungimea figurii de joc, printre cele două ferestre. Ieşirea pietrei prin lături sau prin fereastră e o greşeală. Jucătorul care reuşeşte să termine jocul în felul arătat este învingătorul jocului. Dar, în cursul jocului, de cele mai multe ori se întâmplă că jucătorul greşeşte, în care caz, continuă celălalt tovarăş de joc. Jucătorul poate greşi când: aruncând ţigla, ea nu cade în despărţământul dorit, când ţigla cade pe linie sau, când, la scoatere, ţigla iese prin laturi, când ţigla sare nu din despărţământ în despărţământ sau când iese prin fereastră. De fiecare greşeală, jucătorul 1 e înlocuit de al 2-lea jucător. Durata jocului e nelimitată (adică după vrere, oboseală);

27) *Cloşca cu pui şi uliul*. La jocul „cloşca cu pui" se spune: „Ce faci, moşule?", „Fac mămăligă!", „Cu ce-o mănânci?", „Cu puii tăi!", „Cu care? Cu ăsta? Nu! Cu ăsta? Nu! Cu ăsta? Nu! Cu ăla!", „Eu ţi-aş mânca puişorii", „Eu ţi-aş scoate ochişorii". După rostirea acestor versuri, se începe jocul cloşca cu pui. Jucătorii se prind de spate unul de altul, formând un şir, având în frunte pe cel mai voinic dintre ei, care reprezintă cloşca, iar jucătorii din şir fiind puii ei. În faţa cloştii se postează un alt copil voinic, care reprezintă uliul. Cloşca îşi plimbă puii prin curte, chemându-şi puii, iar uliul dă târcoale cloştii spunându-i: „Eu ţi-oi mânca puişorii", iar cloşca burzuluită îi răspunde: „Eu ţi-oi scoate ochişorii". Aceste cuvinte de ceartă şi ameninţarea se repetă, până când uliul se repede să fure un pui. Cloşca cârâind, se luptă cu uliul, zgâriindu-l cu ciocul şi ghearele. Desigur că uliul, fiind mai sprinten, îi fură din pui. Pentru ca cloşca să-şi recapete puii, cei doi voinici îşi schimbă rolurile, iar jocul continuă. Jucători: la discreţie. Locul: în liber;

28) *De-a rişchitorul*. Doi cu doi, aşezaţi spate la spate, se încleştează cu braţele bine, apoi când unul, când celălalt se pleacă înainte, ridicându-şi partenerul pe spatele său, cu faţa în sus. Acest exerciţiu se repetă de câteva ori;

29) *Joc cu gogole (goagăle)*. Jucătorii îşi procură gogole şi ichi. Gogolele sunt din faianţă, iar ichiul este din sticlă sau din plumb. Fiecare jucător pune câte un gogol jos pe podină sau pe pământ neted, în linie dreaptă, la o distanţă de un pas. Pot să joace 2-4 copii laolaltă. Se stabileşte numărul de ordine: I, II, III etc. Fiecare caută să lovească gogolele cu ichiul său. Gogolele lovite sunt câştigate şi puse în buzunar. Dacă nu reuşeşte, urmează altul şi altul. La acest joc unii pierd, alţii câştigă gogole, pe care le vând altora pe bani. Acest joc devine o patimă pentru unii elevi şi un neajuns pentru ei, reţinându-i de la carte, fiind în acelaşi timp şi un joc neigienic. Ca învăţător, am oprit practicarea acestui joc;

30) *Ţingilang-ţingiling* sau *de-a florile*. Un grup de copii îşi aleg dintre ei un grădinar (o fetiţă), un elev şi un cositor, care are o coasă de lemn. Jucătorii se aşează cu toţii pe o bancă lungă sau jos pe iarbă, iar grădinarul le dă fiecăruia un nume de floare: bujor, crin, garoafă, gherghină, busuioc, coprină. Apoi vine la grupul jucătorilor pe rând, elevul şi cositorul şi cer grădinarului flori. Elevul vine săltând ca o păsărică, bătând din aripi şi, sunând cu un clopoţel, zice:

Elevul: Ţingi-lingi, ţingi-lingi!

Grădinarul: Cine-i?

Elevul: Elevul.

Grădinarul: Ce vrei?

Elevul: O floare.

Grădinarul: Ce fel de floare?

Elevul: Bujor.

Grădinarul: *Na-ţi-o!* (i-o dă) şi elevul ia bujorul (pe fata sau băiatul cu acest nume). Vine apoi cosaşul, zicând: *Bim, bim, bim!* Grădinarul îi pune cosaşului aceleaşi întrebări ca şi elevului, cosaşul, cerând o floare: tămâiţă şi grădinarul îi dă o tămâiţă. Şi vin alţi doi, elevul şi cosaşul, şi cer flori până se termină şi atunci jocul ia sfârşit;

31) *Zboară, zboară...* Un grup de copii se aşează în jurul mesei sau şezând în bănci, cu mâna dreaptă gata s-o ridice sus la pronunţarea vorbei „zboară-zboară... vrabia, zboară-zboară... pisica". Cei care ridică mâna la fiinţe nezburătoare sau la lucruri, greşesc şi sunt luaţi în râs sau pedepsiţi cu o pedeapsă uşoară. Este un joc hazliu;

32) *Joc de-a ranţa* (joc cu bani de metal – pe câştigate). Explicaţie: banul de metal are imprimat pe o parte valoarea (1, 2, 5, 10, 15 bani), iar pe verso stema sau pajura sau cap. Un jucător aruncă moneda nouă în sus sau o loveşte de perete. Că-

zând, cel care aruncă îl întreabă pe alt jucător: „Ce vrei, număr sau cap?". Când răspunsul e pozitiv, ghicitorul câştiga banul, când e negativ, plăteşte banul respectiv. Acest joc trebuie înlăturat (jocul pe bani fiind interzis).

33) Un joc cu cântec: soldaţii – de Gr. Teodoroiu.

Soldaţii au o tobă când pleacă la război,
Dar toba este dragă şi la copii ca noi,
Bim, bam, bum, bim, bam, bum;

Soldaţii au şi steaguri când pleacă la război,
Dar steagul le stă bine şi la copii ca noi,
Fâl, fâl, fâl...;

Soldaţii au trompete când pleacă la război,
Trompeta e dorită şi de copii ca noi
Ra ta, ra ta, ta...;

Soldaţii au şi puşcă când pleacă la război,
Dar puşca ne stă bine şi la copii ca noi
Pif, paf, pif, paf...

Soldaţii au şi săbii când pleacă la război,
Dar sabia stă bine şi la copii ca noi,
Fâş, fâş, fâş...;

Bum, bum, bum, bum, bum, bum,
bum, bum,
Ra-ta-ta, ra-ta-ta, ra-ta-ta,
Fâş-fâş-fâş, fâş-fâş-fâş, fâş-fâş-fâş,
Fâl, fâl, fâl, fâl, fâl, fâl, fâl, fâl, fâl,
Pif paf pif, pif paf pif, pif paf pif.

Explicaţia jocului: copii, aşezaţi doi câte doi în coloană, merg în ritmul cântecului. Când vine vorba de tobă, imită prin gesturi cu mâinile bătaia tobei, cântatul trompetei cu pumnii la gură etc.

Alte jocuri cu cântece, care se întâlneau în Sohodol erau următoarele: „Noi suntem păsărele", „Semânatul", „Cic-ciric" şi altele. Versurile cântecului „Ciripit de păsărele", des interpretat de copiii din Sohodol, au fost scrise de Gr. Teodoroiu.

Versuri de copii

Astfel, în Sohodol, ca şi în alte sate, copiii, când se jucau, foloseau la număratul jucătorilor şi unele versuri, precum:

1) „Unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece şi un berbece";
2) „Mă Ioane/ Cacă boane/ Ce ai mâncat?/ De te-ai umflat?/ Şapte chite şi-un chitoi/ Şi-un căţel de usturoi";

3) „Uite moşul pe colea/ Cu doi pui de turturea./ Dă-mi-i mie, moşule,/ Că ţi-oi păzi oile/ Pe coasta cu florile/ Şi ţi-oi păzi vacile/ Pe coasta cu fragile";
4) *Colindeţilor*: „Colindă, colindă,/ Bagă iapa-n tindă/ Şi-o leagă de grindă/ Şi-i dă fân să roază/ Şi-o pupă-n găuoază";
5) *Lunii nouă* (în prima seară când o vezi pe cer): „Lună nouă, lună nouă,/ Taie chita-n două/ Şi ne dă şi nouă./ Ţie jumătate,/ Nouă sănătate,/ Sănătoşi ne-ai găsit/ Sănătoşi să ne laşi!";
6) *Melcului*: „Melc, melc, codobelc,/ scoate coarne boiereşti/ Şi te du la baltă/ Şi bea apă caldă/ Şi te du la Dunăre/ Şi bea apă tulbure/ Şi mănâncă leuştean/ Şi te fă ca un buştean/ Şi mănâncă usturoi/ Şi te fă cât un butoi";
7) *Mămăruţă*: „Mămăruţă, ruţă,/ Suie-mă-n căruţă/ Şi mă du la Dunăre/ Să beau apă tulbure/ Şi mă du la Dumnezeu/ Să beau apă din părău";
8) *Unilica, dadilica*: „Da pagoma ronchiş, ponchiş/ pân' la curtea lui Chiriş/ Chivişcana, berbecana,/ sperc şi un berbec";
9) *Azi e luni şi mâine-i marţi*: „Pleacă Gheorghe la Galaţi/ Şi aduce doi cârnaţi/ Una mie, una ţie,/ Unu' domnului Ilie";
10) *Cărămidă nouă:* „Dă, Doamne, să plouă/ Cărămidă veche,/ Dă, Doamne, săncete";
11) La numărătoare se spune: „Eghera, beghera, ţuţum be/ Aer, faier, drumun dre/ Aş, paş, şuntru duc/ Aer, faier, hup!";
12) Tot la numărătoare se spune: „Eghera, beghera, ţuţu neghi/ Orom, forom, dubi neghi/ Aş, pa, deal, hup/ Şi-un burduf de piele-buf!";
13) „Foaie verde, garofiţă,/ Ieşi, fetiţă, la portiţă/ Că te-aşteaptă Talion,/ Talion fecior de domn,/ Cu căruţa satului,/ Cu caii-împăratului,/ Cu biciul cumnatului/ La curtea-împăratului";
14) Când plouă, copiii spun: „Fugi, ploaie călătoare,/ Că te-ajunge sfântul soare/ Pe toate răzoarele/ Şi-ţi taie picioarele/ Cu un mai,/ Cu un pai,/ Cu căciula lui Mihai,/ Plină de coji de mălai";
15) *Hai, Ileană*: „Hai, Ileană, la poiană/ Să culegem buruiană,/ Buruiana macului/ Să o dăm bărbatului,/ Să se ducă dracului";
16) „Măi băiete cucuiete,/ Şade mă-ta la perete/ Şi mănâncă un castravete";
17) „Piţigaie, gaie,/ Ce-aduci în tigaie?/ Un picior de oaie/ Cine îl mănâncă?/ Popa Ciuma/ Mânce-l bruma";

18) Numărătoare: „Un-cu mine, doi cu tine,/ sanchina, banchina/ Lugăr, plugăr/ Căngoriţa, boriţa/ Scorobăţ, sai coteţ";

19) Numărătoare: „Unu, doi, trei,/ Baba la bordei/ Curăţă ardei/ Pentru moş Andrei,/ Patru, cinci, şase,/ Câine cu cămaşă,/ Şapte, opt, nouă/ Şi-o căţea cu ouă,/ Mămăligă rece/ Şi se face zece".

Jucării de copii în Sohodol

Putem vorbi de:

1) mingea – făcută din păr de animale sau zdrenţe;
2) praştia – era de trei feluri: una era făcută dintr-un beţigaş cu două crăci, de care sunt fixate două elastice, ce sunt cusute la capete cu o bucăţică de piele, în care se aşează pietricica ce urmează, prin întinderea elasticelor, să fie aruncată departe; a două era făcută dintr-o sforicică de 1,5 m lungă, care îndoită fiind în două, avem două braţe lungi de câte 80 şi 70 cm fiecare. La îndoitură se coase o mică plasă din piele, în care se pune piatra de azvârlit. Prindem cele două fire cu mâna, învârtim sfoara (praştia) cu piatra în aer de 2-3 ori, dăm drumul la firul cel scurt (de 70 cm), iar piatra iese din plasă hăt departe; a treia era făcută dintr-un băţ de alun sau de salcie, lung de 80-100 cm, cu vârful crăpat în două. În despicătură se pune o piatră. Săltăm băţul, iar piatra zboară hăt departe. Jocul cu aceste praştii e permis în locuri libere, nicidecum între oameni sau între case;
3) sbârnâitoarea – este o linie sau o scândurică legată la un capăt de o sforicică, pe care învârtind-o în aer, se produc vâjâituri, sbârnâituri;
4) prisnelul – se face dintr-un capăt de mosor, introducându-se în găurice un lemnişor ascuţit la vârfuri. Prisnelul răsucit între degete pe masă (podea) se învârte singur. E o jucărie plăcută copiilor;
5) morişca de hârtie – se face dintr-un pătrat de hârtie care se taie în diagonală cu foarfecele până aproape de mijloc, îndoim tot al doilea colţ spre mijloc, prinzând aceste colţuri la mijlocul hârtiei cu un ac de gămălie fixat într-un beţigaş la capăt. Pusă în bătaia vântului sau vânturând-o cu mâna, hârtia se învârte ca moara de vânt, de aici şi numirea de „morişca de vânt de hârtie". Este o jucărie plăcută pentru cei mici;
6) fluierul de salcie – se face din salcie tânără (primăvara), când salcia are mâzgă. Se ia, adică, un beţigaş de salcie de 6-8 cm lungime şi de grosimea degetului.

Acest beţigaş se taie la un capăt oblic, iar pe partea opusă tăierii oblice se face o crestătură. La capătul opus al beţigaşului se face, de jur împrejur, o tăietură a coajei, până la lemn. Acest beţigaş îl batem de jur împrejur cu latul briceagului, pentru ca coaja să se dezlipească de lemn. Coaja dezlipită o scoatem uşurel, să nu se rupă, şi la ambele capete introducem câte un dopuşor tăiat din acelaşi beţigaş dezbrăcat de coajă şi fluierul este gata. Copiii fac fluiere de salcie pe întrecute;

7) puşcoiul de apă – se face dintr-o nuia de soc de 10-15 cm lungime, căruia i se scoate măduva. Se face apoi un piston dintr-un beţigaş de alun, având capătul înfăşurat cu o cârpă sau câlţi. Acest piston este introdus întreg în ţeava de soc şi împreună introdus în apă, apoi încet tragem pistonul afară şi ţeava se umple cu apă; împingem pistonul în ţeavă, iar apa iese cu putere afară, împroşcând pe cel aflat în faţa puşcoiului. Copiii se împroaşcă unii pe alţii cu apă cu puşcoaiele. E un joc vesel;
8) puşcoiul cu doape – acelaşi puşcoi manipulat cu doape de câlţi împinse cu pistonul produc pocnete, dopul fiind aruncat departe. Cu astfel de puşcoaie copiii se joacă de-a războiul, puşcoiul fiind luat drept puşcă cu gloanţe;
9) lămpaşul – făcut dintr-un bostan scobit de miez; i se fac tăieturi în coajă, după chipul feţei omului, iar înăuntru, pe fundul de jos, se fixează o lumânare aprinsă, având astfel lămpaşul dorit, interesant prin luminile ce străbat afară prin tăieturile făcute;
10) diferite jucării: pahare, portmonee, coifuri, sărăriţe, solniţe, pocnitoare, luntre, vaporaşe şi altele confecţionate din hârtie. Sunt obiecte plăcute şi folositoare;
11) căruţul – făcut din cioplituri din lemn, cu roţile făcute din mosorele;
12) unelte gospodăreşti: topor, cuţit, grapă, plug, sapă, hârleţ, război de ţesut făcute din cioplituri de lemn cu cuţitul sunt tot atâtea obiecte plăcute copiilor;
13) sabia şi puşca – făcute din lemn şi folosite de copii în luptele lor de-a războiul;
14) steaua de Crăciun – făcută din vesca unui ciur îmbrăcat în hârtie colorată prevăzută cu colţuri de carton sau din lemn, împodobite cu iconiţe, iar înăuntru cu lumânărele, ce se aprind cu ocazia colindului.

Toate aceste jucării şi obiecte arătate mai sus, dar şi altele existente, însă neamintite aici, formează bogăţia de „ocupaţii" pe care copiii din Sohodol le exercitau cu plăcere la şcoală şi în afara ei şi pe care le moştenesc din generaţie în generaţie.

Importanţa instructivă şi educativă a acestui tezaur al copiilor e bine cunoscută şi este de datoria educatorilor, învăţători şi părinţi, să-i facă pe copii să păstreze această moştenire şi să o transmită urmaşilor.

Rezultatele învăţământului şi ale şcolii. Persoanele mai însemnate care au terminat şcoala elementară din Sohodol

Rezultatele învăţământului, la orice şcoală, sunt pendinte de factorii de conducere: învăţători, directori, inspectori şcolari şi organe administrative, care încredinţate cu susţinerea materială a şcolii, precum şi de mijloacele de învăţământ: legile şcolare, programe, material didactic, muzeu, bibliotecă şcolară etc., de care dispune şcoala respectivă.

În ce priveşte şcoala din Sohodol, ea, de la înfiinţare ei din anul 1813, a avut norocul de dascăli şi învăţători localnici cu dragoste pentru satul şi oamenii acestuia, cât şi de ajutorul permanent al comitetelor şcolare conduse de preoţi destoinici: George Babeş, Leontin Puşcaşu, Victor Puşcariu şi alţii.

Datorită acestor factori buni, învăţământul din Sohodol a fost în continuu progres, şcoala dând societăţii cetăţeni vrednici, gospodari buni şi o seamă de oameni de valoare, fruntaşi ai culturii şi vieţii româneşti, cu care Sohodolul s-a putut şi se poate mândri.

Între personalităţile de seamă ieşite din rândul sohodolenilor, enumerăm membrii din familiile: Puşcariu, Babeş, Reit, Renghea, Petric, Pandrea, Toma-Cojocea, Mirică, Chiţu şi altele.

Pentru ca, atât cei de azi, cât şi posteritatea noastră de aici din Sohodol să poată cunoaşte oamenii de valoare ce s-au ridicat din Sohodol, inserăm la acest loc unele date biografice ale unora din aceştia.

I. Persoane originare din Sohodol, care au ocupat diferite funcţii în comună.

Între cei mai vechi locuitori, îi putem aminti pe cei din neamul *Puşcaşu-Puşcariu*, una din familiile întemeietoare a Sohodolului, care a dat 6 generaţii de preoţi, slujitori la biserica veche „de din jos", între anii 1763-1939 şi 1960-prezent. Astfel, putem vorbi despre:

1) Preotul Bucur Puşcaşu (1723-1809);
2) Fiul său, preotul Leonte B. Puşcaşu (1763-1830);
3) Fiul lui Leonte B. Puşcaşiu, preotul Ioan L. Puşcariu (1798-1871);
4) Fiul lui Ioan L. Puşcariu, preotul Leonte Puşcariu (1837-1905);

5) Fiul preotului Leonte, preotul Victor Puşcariu (1879-1939);

6) Stră-strănepotul primului preot Bucur Puşcaşiu, preotul Iosif Ios. Puşcariu (1960-?).

Aceste 6 generaţii de preoţi servesc la biserica veche din Sohodol, din tată în fiu, timp de peste 180 de ani. Preotul Bucur Puşcaşu I şi fiii săi, preoţii Leonte şi Bucur Puşcaşu II, au fost cărturari şi autori al vreo 10 codicele, scrise într-o caligrafie chirilică de toată frumuseţea. Aceste codicele se află unele în Biblioteca Academiei Române, la Biblioteca Mitropoliei Sibiu – Sinaxarul bisericii ortodoxe, cu 312 pagini, şi Cartea de învăţătură, cu 130 pagini – ambele fiind scrise în 1785/1787, de către fraţii Leonte şi Bucur Puşcaşiu II, al treilea exemplar la dr. Sextil Puşcariu şi două exemplare în biblioteca lui Ioan A. Puşcariu învăţător. Cele două manuscripte („Sinaxarul bisericii ortodoxe" şi „Cartea de învăţătură") au fost predate, în anul 1967, de I.A. Puşcariu, şi se găsesc în Muzeul Bisericii Sfântul Nicolae Schei-Braşov.

Pentru munca zeloasă şi aplicaţiile lor cărtureşti şi vrednicia de a fi dat neamului cărturari de valoare, ca Ioan Cavaler de Puşcariu, Sextil, Emil şi Valeriu Puşcariu, toţi aceşti preoţi au fost distinşi de mitropoliţi cu brâu roşu şi rangul de protopopi onorari.

La biserica nouă din Sohodol au servit, între 1788-1834, patru generaţii de preoţi din *familia Babeş-Cârstea*, originară din Sohodol, imigrată aici prin 1764 din comuna Tohanul Vechi pentru tăgăduirea unirii religioase cu Roma. Preoţii slujitori din această familie au fost:

1) Preotul Dumitru Babeş-Cârstea (1788-1812);
2) Fiul său, preotul Bucur Babeş (1820-1848);
3) Fiul lui Bucur Babeş, preotul Gheorghe B. Babeş (1851-1893);
4) Fiul lui Gheorghe Babeş, preotul Gheorghe Gh. Babeş (1889-1934). Acesta a fost un om destoinic, bun orator şi va fi distins cu brâu roşu şi cu titlul de protopop onorar;
5) Al cincilea preot din familia Babeş este un nepot al prt. Gh. Babeş, adică prt. Gheorghe, care a servit la biserica din Bran-Centru şi din Sohodol.

Familia de preoţi Babeş serveşte la biserica nouă între 1788-1934, timp de 146 de ani.

Între bărbaţii-cărturari, fii ai Sohodolului, care au servit în localitate, enumerăm şi pe:

1) *cantorii-dascăli:* fraţii Puşcaşu, care au servit la biserica veche, şi Iosif Bucur Puşcariu-Popişca – dascăl-cantor la biserica nouă;
2) *Învăţătorii*: Trifon Renghea, Aron Puşcariu, Nicolae Puşcariu, Ioan Ar. Puşcariu, Eugen Babeş, Simion Petric, Ioan N. Puşcariu, Miron Baciu;

3) *Primarii*: Ioan Misică (comuna Branul de Jos, între anii 1780-1795), Ioan T. Cojocea, Ioan R. Puşcariu, Gheorghe Hermeneanu, Ioan Aldulea, Iacob Flucuş, Nicolae Ivănoiu, Nicolae Cojocea, Ioan Feroiu, Ioan Moja,

4) *Notarul* Ioan B. Puşcariu, fiul dascălului Bucur Puşcariu.

II. Persoane însemnate originare din comuna Sohodol, stabilite în diferite părţi ale ţării – Ardeal şi Vechiul Regat – România, educate de către dascălul Bucur Puşcaşiu

Printre aceştia, îi putem aminti pe fiii preotului Ioan Puşcariu, din Sohodol:

1) Ioan Cavaler de Puşcariu (1824-1911) – consilier la curtea regească din Budapesta şi autor de cărţi;
2) Iosif Puşcariu (1835-1922) – avocat la Braşov şi autor de cărţi;
3) Dr. Ilarion Puşcariu (1842-1922) – arhiereu la Sibiu şi autor de cărţi;
4) Juga Puşcariu – pretor la Veneţia de Jos.

De „obârşie" sohodoleni după părinţii lor, îi putem aminti pe fiii lui Ioan Cavaler de Puşcariu:

1) Dr. Emil Puşcariu – profesor universitar la Iaşi şi autor de cărţi;
2) Dr. Joe Puşcariu – inginer la Bucureşti şi autor de cărţi;
3) Dr. Iuliu Puşcariu – judecător la Budapesta, care i-a avut ca fii pe: Ioan Zeno – ofiţer şi Iuliu Puşcariu – consilier la Budapesta;
4) Dr. Iulius Puşcariu – consul la Moscova şi Viena.

Fiii lui Iosif Puşcariu, avocat, au fost:

1) Dr. Sextil Puşcariu – profesor universitar la Cluj, care a preluat şi organizat Universitatea românească din oraşul ardelean, în 1919, şi autor de cărţi;
2) Anton Puşcariu – inginer la Buhuşi;
3) Alături de aceştia este important să-l amintim şi pe nepotul său, dr. Valeriu Bologa – profesor universitar şi autor de cărţi.

Fiii preotului Leontin Puşcariu din Sohodol au fost:

1) Valeriu Puşcariu – inginer, secretar general într-un minister la Bucureşti şi autor de cărţi;
2) Leontin Puşcariu – contabil la Cluj;
3) Victor Puşcariu – preot în Sohodol, ale cărui fiice au fost: Maria şi Florica – profesoare.

Fiii lui Iosif Barbu Puşcariu (soţul Mariei I. Puşcariu, fiica prt. Ioan L. Puşcariu):

1) Nicolae Puşcariu – inginer silvic în Dobrogea, cu fiii:
   1.1) Valeriu Puşcariu – profesor conferenţiar universitar la Cluj şi autor de cărţi;
   1.2) Emil Puşcariu – avocat la Bucureşti şi autor de cărţi;
   1.3) Victor Puşcariu – profesor la Târgu Neamţ.
2) Aron Puşcariu – învăţătorului din Sohodol, cu fiii:
   2.1) Ioan A. Puşcariu – învăţător în Sohodol şi în Braşov, care a avut copii pe:
      2.1.1) Valeria Puşcariu-Petrişor – învăţătoare în Sohodol şi Bran, cu fiicele dr. Viorela Petrişor – medic şi Cristina Petrişor – inginer
      2.1.2) Sextil Puşcariu – inginer, născut în Sohodol;
   2.2) Valeriu A. Puşcariu – ofiţer-căpitan.
3) Aron A. Puşcariu – învăţător în Breţcu, născut în Sohodol, cu fii:
   3.1) Aron Puşcariu – inginer la Direcţia CFR Bucureşti,
   3.2) Gheorghe Aron Puşcariu – medic la Cluj,
   3.3) Nicolae B. Puşcariu – învăţător, născut în Sohodol, cu fiii:
      3.3.1) Ioan N. Puşcariu – învăţător, decedat în 1915 în război,
      3.3.2) Ioan Bratu Puşcariu, născut în Sohodol şi care a locuit în Câmpina şi Tohanul-Nou.

Fiii lui Ioan Bratu Puşcariu, fiul lui Aron A. Puşcariu, au fost:

1) Trifon Puşcariu – profesor la Mediaş, ai cărui copii au fost: Mircea Puşcariu – inginer şi Doina Puşcariu – profesoară;
2) Valeriu Puşcariu – preot în comuna Şimon, ai cărui copii au fost: dr. Valeriu Puşcariu – medic, Maria Puşcariu Căprioară – profesor la Cluj, Virginia Puşcariu Stoia – profesoară şi Valeria Puşcariu-Rădulescu – medic la Cluj;
3) Dr. Octavian Puşcariu – medic la Bucureşti şi director general în Ministerul Sănătăţii;
4) Axente Puşcariu – general-maior în Ministerul de război, a cărui fiica a fost Doina Puşcariu – farmacistă;
5) Virginia Puşcariu-Ştirbeţ – profesoară.

Fiii lui Gheorghe B.V. Puşcariu, născut în Sohodol şi comerciant la Târgovişte, au fost:

1) Dr. Valer G. Puşcariu – medic şi autor de cărţi;
2) Alexandru G. Puşcariu – inginer.

Fiii lui Iosif I.L. Puşcariu, născut în Sohodol şi locuind în Bran, au fost:

1) Ioan Iosif Puşcariu – inspector şcolar în Braşov, ai cărui fii au fost: dr. Horia Puşcariu – medic şi Mircea Puşcariu – inginer la Braşov;
2) Dr. Iosif Puşcariu – medic oculist în Braşov, ale cărui fiice au fost: Stanca P. Gologan – profesoară, Bălaşa Puşcariu-Comănescu – inginer chimist şi Zmaranda Puşcariu-Dimitriu – inginer electronist;

Fiii lui Nicolae Iosif Puşcariu, născut în Sohodol şi locuind la Braşov, au fost:

1) Iosif Puşcariu – preot în Predeal;
2) Radu Nicolae Puşcariu – inginer la Braşov.

Fiii lui Iosif I. Puşcariu-Popişca, născut în Sohodol, au fost:

1) Iosif I. Puşcariu – preot în Sohodol (născut în comună);
2) Aurelia Iosif Puşcariu – contabilă, născută în Sohodol.

Fiul lui Gheorghe G. Babeş – preot, născut în Sohodol, a fost Eugen G. Babeş – învăţător.

Fiii lui Eugen Babeş – învăţător, născut în Sohodol au fost:

1) Gheorghe E. Babeş – preot în Bran (născut în Sohodol);
2) Aurel E. Babeş – inginer în Zărneşti (născut în Sohodol);
3) Ioan E. Babeş – tehnician în Braşov.

Fiul lui Dumitru Renghea, născut în Sohodol, a fost dr. I. Renghea, având profesia de medic.

Fiul lui Ioan Tereşneu, născut în Sohodol, a fost dr. I. Tereşneu, având profesia de medic.

Fiul lui Ioan Chiţu, născut în Sohodol, a fost Viorel Chiţu, care era preot în Şirnea.

Fiica lui Leonte Ureche, născut în Sohodol, a fost M. Ureche-Pop – învăţătoare în Râşnov.

Fiul lui Ioan Iancu Chiţu, născut în Sohodol, a fost dr. I. Chiţu, având profesia de medic.

Fiul lui Aron Petric-Ţuţuianu, născut în Sohodol, a fost Aron Petric – profesor universitar la Bucureşti, autor a unor cărţi de istorie.

Fiii lui Simion Petric, născut în Sohodol, au fost:

1) Simion Petric – învăţător în Sohodol;
2) Nicolae Petric – profesor la Braşov;
3) Maria Petric – învăţătoare la Sibiu.

Fiul lui Ioan S. Petric, născut în Sohodol, a fost Simion I. Petric – învăţător în Tohanul-Vechi.

Fiul şi fiica lui Nicolae Is. Toma Cojocea, născut în Sohodol, au fost:

1) Ioan N. Cojocea – funcţionar;
2) Octavia T. Cojocea-Aldea – învăţătoare;

Ioan Gh. Babeş, născut în Sohodol, directorul fabricii de postav Azuga şi autorul lucrării „Din plaiul Peleşului".

Deosebit de persoanele intelectuale ieşite din sânul Sohodolului şi stabilite pe tot întinsul Ţării Româneşti, încă mule alte persoane, absolvenţi ai şcolii elementare Sohodol au părăsit satul lor, stabilinsu-se provizoriu ori definitiv, ca băieţi de prăvălie, prin marile oraşe ale Ţării Româneşti, devenind, cu timpul, ei înşişi negustori apreciaţi şi înstăriţi (Aldea, Cojocea, Balaban, Petric, Babeş, Popescu, Chiţu, Misică şi alţii).

În cele ce urmează, prezentăm biografiile câtorva intelectuali scriitori, figuri proeminente ieşite din sânul localităţii Sohodol, în cursul vremurilor trecute. Între aceste persoane, prima şi cea mai proeminentă figură de cărturar din Sohodol a fost:

Ioan Cavaler de Puşcariu (1824-1911) – fost consilier (septemvir) la Curia regească din Budapesta şi membru al Academiei Române.

Joan Cavaler de Puşcariu, fiul cel mai mare al preotului Ioan L. Puşcariu şi al soţiei sale Stana (născută Tătulea), s-a născut în Sohodolul Branului, la 28 septembrie 1824. A urmat şcoala din satul lor, la „nenea dascălul", unchiul său, Bucur Puşcaşiu, timp de 2 ani. În 1834, trece la şcoala primară germană din Braşov, iar, în 1837, îşi urmează studiile gimnaziale la gimnaziul catolic din Braşov, condus de directorul Iacob Mureşan, unde a urmat până la clasa „Retorica", trecând apoi, la 1841, la liceul german din Sibiu, unde termină şi clasa ultimă, „Poezia", paralel cu cursurile teologice, pe care le absolvă cu gândul să se facă preot. Între 1843-1845, urmează două clase „Filozofica"-„Logica" şi „Fizica" la liceul din Cluj, împreună cu colegii Alexandru Papiu Ilarian şi Iosif Hodoşiu.

În 1846, s-a înscris la „Academia de Drepturi", înfiinţată atunci în Sibiu, pe care o termină în 1848, când izbucneşte revoluţia, având coleg pe Simion Bărnuţiu. Ambii jurişti, Bărnuţiu şi Puşcariu, compun şi răspândesc proclamaţia pentru ţinerea Adunării Naţionale la Blaj, la 3/15 mai 1848.

În ajunul Adunării de la Blaj din 3/15 mai, tinerimea română, concentrată la Sibiu, a plecat la Adunare, unde tânărul I. Puşcariu e numit stegarul Adunării şi membru în comitetul naţional permanent. După potolirea revoluţiei din Ardeal, Ioan Puşcariu îşi începe cariera de funcţionar administrativ, ca asesor. În decretul de numire dat de Comisarii Laurian şi Bran de Lemeny, aceştia l-au trecut cu numele romanizat din Puşcaşiu în Puşcariu, nume care a fost trecut de acum înainte în toate actele sale. Numele de Puşcariu l-au adoptat toţi membrii din familia Puşcaşiu din Sohodol şi de pretutindeni, cu excepţia urmaşilor preotului Radu Puşcaşu din Ditrău, care s-au catolicizat, menţinându-şi numele maghiarizat de Puskas. În anul 1850, a fost numit comisar (pretor) la Cercul Perşani, în 1851 la Cercul Viştea în judeţul Făgăraş.

apoi, în 1851, adjunct la judecătoria din Deva, apoi ca jude cercual la Pui-Haţeg. În 1854 e numit pretor în Veneţia de Jos, unde funcţionează până în 1861, când e chemat ca concipist la cancelaria Aulică Ardeleană din Viena. În 1862 e numit administrator (prefect) al Comitatului Cetatea de Baltă, în 1865 căpitan suprem (prefect) al districtului Făgăraş, în 1867 Consilier de secţie în Ministerul Cultelor şi Învăţământului Public în Budapesta, iar în 1869 a fost numit judecător la Curia regească (Curtea de Casaţie) din Budapesta, unde funcţionează până la pensionarea sa, în 1890.

Timp de 42 de ani a funcţionat şi progresat fără protecţie, decât datorită activităţii sale conştiincioase, până la cel mai înalt grad la care a putur ajunge un fiu de român din tagma poporului. Pentru activitatea sa zeloasă, a fost distins de regele ungar cu numeroase documente de laudă, între care şi cu decretul c.r. din 1864, prin care e decorat cu ordinul coroanei de fier clasa III, conferindu-i-se şi rangul de cavaler ereditar. A mai fost distins cu: Signum laudis, cu medalia română Bene Merenti clasa I, cu medalia jubiliară etc.

În timpul funcţiei sale, a fost membru al Dietei din Sibiu şi al Senatului imperial din Viena, deputat al Dietei din Cluj şi al Dietei de încoronare din Budapesta, membru al Academiei Române (onorariu, din 1877, şi, din 1901, activ), membru onorar al Atheneului român şi al ASTREI-Sibiu, membru al Congresului naţional şi al celui bisericesc, membru sinodal, protopresbiterial şi parohial, precum şi al diferitelor societăţi literare şi economice.

Ioan Puşcariu a luat parte la aproape toate mişcările contemporane ale vieţii publice-politice, naţionale, bisericeşti şi literare. El a fost iniţiatorul înfiinţării Asociaţiei pentru Cultura Poporului Român din Transilvania – ASTRA.

În serviciul neamului său şi-a pus şi condeiul iscusit, colaborând la mai multe ziare şi reviste, scriind şi studii importante, precum:

1) *Comentar la Patenta Urbarială*, din 1854 – 2 volume 1858, 1859;
2) *Die rumänische Amts-Sprache*, Ediţia I – 1860, Ediţia a II-a – 1863;
3) *Formulare de acte şi documente publice*, Viena, 1861;
4) *Proiect de împărţirea politică a Ardealului*, 1864;
5) *Oare libere – studii istorice*, 1867;
6) *Memorand pentru apărarea dreptului românilor pe Fundus-Regius*, 1868;
7) *Cauza românilor la 1872 – studiu politic*;
8) *Consideraţiuni asupra timpului şi spaţiului*, 1878;
9) *Date istorice despre familiile nobile române*, p. I – 1892, p. II – 1895 – 2 volume;
10) *Fragmente istorice despre biserica din Ţara Făgăraşului*, I-IV, 1904-1907 – 4 volume;

11) *Negru-Vodă*, 1898;

12) *Fragmente din istoria bisericii românilor*, 1903;

13) *La ierarhia română*, 1904;

14) *Reminiscenţe din 1860*, 1897;

15) Discursuri ţinute la Academia română: „Ugrimus", „Episcopul Mitropolit Circa de Gombutz", „Cetatea Neamţului la Rucăr", „Cele două Zamfire", „Munţii Tămaş şi Tămăşel";

16) *Un comentar la paragraful 96 al Statutului Organic al bisericii greco-ortodoxe române*, 1899;

17) *Proect de regulament pentru Consistorul Mitropolitan*;

18) *Ce e patria română* – poezii, 1848;

19) *Măru* – poezii, 1883;

20) *Strugurul* – poezii, 1898;

21) Un fragment despre scrierea română;

22) *Regule gramaticale*;

23) *Dintre imitaţiile lui Ioan dela Bucegi*, 1900 (poezii);

24) *Notiţe despre întâmplări contimporane*, Sibiu, 1913;

25) Mai multe manuscrise de istoria bisericii şi politică;

26) Poezii în manuscris – 6 tomuri;

27) Un număr însemnat de acte şi documente – manuscrise;

28) Corespondenţă purtată cu diferite autorităţi şi personalităţi;

29) *Alfabetul secuilor*, 1905.

În anul 1890, după o muncă intensivă de 42 de ani, Ioan Cavaler de Puşcariu se pensionează, retrăgându-se din zgomotul capitalei Ungariei, la Bran, în satul său natal, Sohool, unde îşi ridică o modestă locuinţă, în care-şi petrece în linişte cei 21 de ani ai vieţii de pensionar (între 1890-1911).

Dragostea sa pentru Bran, locul drag al originii sale, şi dorinţa vie de a-l vedea ridicat tot mai sus, pe toate terenurile, l-au făcut în tot cursul vieţuirii sale aici, să-i acorde un interes cald şi o solicitudine deosebită, arătându-i interes pentru toate chestiunile obşteşti, de ordin cultural, economic şi social. În calitatea sa de preşedinte al Eforiei şcolare a Şcoalei Centrale din Bran-Centru (înfiinţată din iniţiativa şi la străduinţa sa), urmărea cu viu interes mersul învăţământului la Şcoala Centrală, pe care dorea s-o vadă în plină dezvoltare şi model pentru şcolile din satele brănene, reuşind să convingă pe membrii Eforiei de necesitatea ridicării unui nou local şcolar pentru şcoala centrală şi a unei capele, respectiv a unei biserici or-

todoxe în centrul Branului. El însuşi contribuind cu sume importante la fondurile acestor edificii proiectate, care ar fi costat circa 44.000 de coroane. Păcat, însă, că acest plan nu s-a putut realiza din cauza faimoasei legi şcolare a ministrului învăţământului, Apponyi, din anul 1907, căruia i-a căzut jertfă Şcoala Centrală, aceasta fiind desfiinţată în mod forţat.

Despărţământul Bran al ASTREI a aflat într-însul un mare sprijinitor. El se interesa de mersul acestui despărţământ, lua parte la toate adunările generale ce se ţineau pe comune, le încuraja şi le îndruma.

Cu ocaziunea ţinerii Adunării Generale a despărţământului Bran pentru comemorarea aniversării a 50 de ani de la înfiinţarea ASTREI, al cărei iniţiator a fost, Adunarea Generală a înfiinţat Fondul Cultural „Ioan Cavaler de Puşcariu", din care s-a ridicat bustului Cavalerului Puşcariu, aşezat în parcul Branului, care există şi azi (1969).

La îndemnul şi stăruinţa Cavalerului Puşcariu s-a înfiinţat Reuniunea Femeilor Române din Bran şi s-a pus baza unui fond pentru crearea unui internat pe seama fetiţelor din Bran, care cercetau Şcoala Centrală de fete înfiinţată tot la îndemnul său.

Tot prin stăruinţa şi intervenţia sa, Cavalerului a reuşit să aplaneze conflictul şi să-i împace pe Urbarialiştii brăneni proprietari de munţi, cu proprietarii de „ocale" din aceiaşi munţi, convingându-i şi înduplecându-i pe cei din urmă să renunţe la folosirea ocalelor în schimbul unei despăgubiri minimale, evitând procesele ce urmau să se deschidă între aceste două parti-de litigioase.

Ca preşedinte al Comitetului Central Bran, a stăruit să se parceleze locurilor virane pentru clădirea de case în centrul Branului şi să se cumpere livezile de la marginea de vest a Sohodolului, de lângă şoseaua Branului, pe care, ulterior, s-au şi ridicat case noi, aparţinând Sohodoluluisub numirea de „Livadă".

Descendenţii lui Ioan Cavaler de Puşcariu, în număr de patru, au fost:

1) Ioan Joe de Puşcariu – născut în 1852, inginer la CFR Bucureşti. Acesta a scris: un studiu despre stereometru (inventat de el în 1877), un studiu „*Suprastructuri de cale metalică*" – în 1885; un studiu „*Descrierea uneltelor de cale ferată*" – în 1896; şi un „*Curs elementar despre electricitate*";
2) Dr. Juliu de Puşcariu – născut în 1855, jude instructor la tribunalul din Budapesta;
3) Dr. Emil Puşcariu – născut în 1859, medic. Studiază medicina la Budapesta, Viena şi Paris şi ajunge profesor la Universitatea din Iaşi, apoi secretar general în Ministerul Cultelor. El a scris: un tratat „*Compe rendu sur la traitemente antirabique*", în 1900, „*De la Prag*", în 1899, şi alte studii, în calitatea sa de di-

rector al Institutului antirabic din Iaşi. El a lucrat împreună cu dr. Victor Babeş din 1887-1891, când fu numit ca profesor la Universitatea din Iaşi, unde în acelaşi an a înfiinţat Institutul antirabic. Prin cercetări personale, a izbutit să introducă un tratament simplificat contra turbării. A lucrat cu efect la profilaxia contra variolei în România. A murit la Iaşi, la 3 noiembrie 1928, şi este înmormântat în cripta Cavalerului Puşcariu din Sohodol-Bran;

4) Iuniu-Silviu de Puşcariu – născut în 1864, consul în Tiflis, Alexandria, Viena şi Moscova. A murit în 1917.

Ilarion Puşcariu (1842-1922)

Bucur, fiul preotului Ioan L. Puşcariu din Sohodol, intrat în cinul călugăresc sub numele Ilarion, s-a născut la 5 septembrie 1842 în localitate.

Între 1850-1853, adică până la vârsta de 11 ani, a urmat şcoala din Sohodol (trei clase), iar din toamna anului 1853 a urmat şcoala normală română din Braşov (clasele II şi III). Între anii 1855-1859 a terminat clasele I-IV la Gimnaziul român (nou-înfiinţat), unde i-a avut profesori pe Iosif Barac, David Almăşan, Ştefan Iosif, Ioan Petric şi director pe Gavril Munteanu. În anul şcolar 1859/60 funcţionează în Sohodol ca învăţător-ajutor şi ca scriitor la cancelaria notarială din Bran. În 1860/61 urmează clasa a V-a la gimnaziul de stat, iar între 1861-1864 clasele a VI-a, a VII-a şi a VIII-a gimnaziale în Sibiu şi, în acelaşi timp – în paralel –, urmează şi „clerica" anul I, II şi III, în mod particular, obţinând astfel, în 1864, bacalaureatul, cât şi examenul de calificaţie preoţesc, pentru a se face preot.

Pentru purtarea lui bună şi hărnicia la studii, a fost remarcat de mitropolitul Andrei Şaguna, care l-a trimis ca bursier de stat cu un stipendiu de 500 de florini Viena, la Universitate, înscriindu-se la filozofie, la filologie şi istorie. În acelaşi timp, urma şi cursurile juridice, îndeosebi Drept Roman şi canonic al bisericii ortodoxe. După terminarea cursului filozofic de 3 ani, a depus timp de 1,5 ani toate trei riguroasele, fiind promovat doctor, în mai 1869.

În timpul şederii sale la Viena, studentul Puşcariu a fost vicepreşedinte al Societăţii literare a studenţilor români din Viena.

Întors de la Viena, Ilarion Puşcariu devine colaboratorul şi „favoritul" lui Andrei Şaguna, fiind de îndată ales ca secretar al Consistorului în 1869, şi hirotonisit ca diacon, celibe. În 1870, a fost numit profesor la Seminarul din Sibiu şi hirotonisit ca preot şi ales asesor consistorial în senatul şcolar. În 1875, a fost ales asesor în Senatul bisericesc, iar în 1878 asesor referent. În 1889, e ales vicar arhiepiscopesc în locul vicarului lui Nicolae Popea, ales episcop în dieceza Caransebeş.

Dr. Ilarion Puşcariu a fost, de la începutul erei constituţionale bisericeşti şi până la moartea sa din anul 1922, deputat sinodal şi congresual, asesor consistorial şi comisar mitropolitan la alegerea mitropolitului Ioan Meţianu, în 1898.

În anul 1874, e uns ca monah, în acelaşi an e promovat ca arhimandrit, în 1900 propus ca arhiereu, iar în 1920 e sfinţit ca arhiereu de către mitropolitul dr. Nicolae Bălan.

În anul 1881, ministerul cultelor austriac îl solicită să fie profesor la Facultatea Teologică din Cernăuţi.

Ca profesor la seminarul din Sibiu (1870-1878), predă la secţia teologică: Istoria bisericească, Exegetica, Patristica, Morala, Isagogia, iar la secţia pedagogică: ştiinţele naturale şi limba română.

Dr. Ilarion Puşcariu editează manuale de şcoală pentru şcolile elementare şi medii şi pentru institutele teologice şi pedagogice, care au fost utilizate până în 1920, şi anume:

1) *Limba română, manual de gramatică pentru şcolile poporale*, Sibiu 1875, 1894;
2) *Isagogia*, 1878;
3) *Principii de pedagogie*, 1880;
4) *Manual de istoria bisericească pentru şcolile medii*, 1892, 1919;
5) *Manual de istoria bisericească pentru şcolile poporale*, 1893;
6) *Istoria biblică pentru şcolile medii*;
7) *Istoria biblică pentru şcolile poporale*, 1893.

În colaborare cu asesorul Matei Voileanu, editează:

1) *Evanghelia*;
2) *Octoihul*;
3) Alte cărţi bisericeşti.

În colaborare cu alţii, scrie:

1) *Contribuţiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc*, Sibiu;
2) *Biserica catedrală din Sibiu*, 1906.

Dr. Ilarion Puşcariu a mai scris:

1) *Mitropolia românilor din Ungaria şi Transilvania*, 1900;
2) *Documente pentru limbă şi istorie*, vol. I, 1885;
3) *Documente pentru limbă şi istorie*, vol. II, 1886;
4) *Răspuns la observările critice ale domnului dr. P. Ionescu*, Sibiu, 1891.

Ca profesor seminarial, a condus Societatea de Lectură a elevilor seminariali şi, împreună cu profesorii dr. P. Barcian, Dimitrie Comşa, Eugen Bratu şi alţii, a format un club literar, care a redactat „Foişoara Telegrafului Român". Ilarion Puşcariu a fost mulţi ani redactorul foii arhidiecezane „Telegraful Român". Timp îndelungat (până la moartea sa), a fost membru în Comitetului ASTREI, 12 ani a fost vicepreşedintele ei, iar din 1906 este ales membru onorar al acesteia.

Între 1870-1916, Dr. Ilarion Puşcariu a servit biserica sub patru mitropoliţi, timp de 46 de ani. În anul 1916, după moartea mitropolitului Ioan Meţianu, căruia i-a urmat Vasile Mangra, episcop de Oradea Mare, dr. Ilarion Puşcariu, vicarul Mitropoliei, s-a retras din serviciul bisericii, pensionându-se, neputând fi de acord cu politica maghiarofilă a noului mitropolit.

În anul 1920, urmând în scaunul de mitropolit dr. Nicolae Bălan, acesta binemeritează pe vrednicul vicar arhiepiscopesc dr. Ilarion Puşcariu, sfinţindu-l ca arhiereu – rang acordat de Sinodul Arhidiecezan în anul 1900.

La 8 septembrie 1922, dr. Ilarion Puşcariu decedează la Sibiu, în vârstă de 80 de ani, fiind înmormântat în cripta familiei Cavalerilor de Puşcariu din Sohodol-Bran.

Dr. Il. Puşcariu moare sărac, singura lui avere imobilă – 4 jugăre de grădină, moştenite de la părinţii săi, dăruind-o bisericii, precum şi 400 de stj^2. teren cumpărat de dânsul şi donat pentru zidirea, în 1904, a localului de şcoală de lângă biserica veche din Sohodol.

Dr. Ilarion Puşcariu a fost un bărbat de înaltă cultură şi un bun român. Profesorul doctor Nicolae Neaga din Sibiu spune despre el (în revista „Mitropolia Ardealului"): „Dr. Ilarion Puşcariu a fost un om pilduitor prin munca şi strădania sa, în lupta pentru idealurile bisericii, într-o vreme de grea cumpănă. Devotamentul său i-a fost răsplătit, căci numele îi rămâne legat de cea mai mare epocă a bisericii românilor din Ardeal, de epoca marelui dătător de legi şi datini, Andrei „Mitropolitul", epocă la a cărei desvoltare a contribuit prin activitatea sa prodigioasă şi vicarul-Arhiereu dr. Ilarion Puşcariu, în cei 46 de ani de muncă în slujba bisericii". (vezi amănunte biografice în op. Dr. Sextil Puşcariu, *Spiţa unui neam – Monografia familiei Puşcariu* (manuscris, p. I), precum şi în op. Dr. Eusebiu Roşca, *Monografia seminarului ortodox român*, Sibiu, şi a lui Dr. Diaconovici, *Enciclopedia Română*, Sibiu).

În cartea lui Ilarion Puşcariu, *Documente pentru limbă şi istorie*, vol. II, Sibiu, 1897, putem citi notiţa următoare: „Un manuscris în limbă românească, legat în piele, cu 156 file, format folio, e scris în anul 1796-1799 de preotul Bucur Puşcaşu şi cuprinde «Sinaxarul» celor 12 luni". Acest manuscris a fost donat şi se găseşte în Muzeului Bisericii Sfântul Nicolae din Braşov-Schei, în 1967, de I.A. Puşcariu înv." Tot în cartea citată, pg. 383, p. 10, citim: „Manuscript românesc din a. 1811-1813, în folio, ce stă din două părţi: una de 30 foi scrise prin

smerenia şi nevrednicia mea, mult păcătosul şi mai zmeritul Ioan Zichil et (de la) Sohodol, iar alta de 29 de foi de mâna mea a păcătosului şi smeritului Ion Sin (fiul) Bucur Zecheriu în Sohodolul Branului în anul 1811 august 17. Cuprinsul manuscriptului sunt predici bazate pe istoria evangheliilor şi vieţii sfinţilor. Manuscriptul acesta se distinge prin frumuseţea literelor iniţiale de la titluri şi începutul capitolelor, care prin desenuri liniale şi în colori, intercalează flori, animale, mai ales şerpi şi alte figuri."

Din aceste însemnări reiese că în Sohodol, încă din timpuri vechi, datorită preoţilor satului, în şcoala înfiinţată de aceştia şi a dascălilor, care s-au perindat la această şcoală, au răsărit cărturari din sânul plugarilor, cărturari autori sau scriitori de manuscripte în limba românească şi cărturari purtători de slujbe înalte. (conf. dr. Sextil Puşcariu – *Spiţa unui neam*)

Iosif Puşcariu (1835-1923)

Iosif, al şaselea copil al preotului Ioan L. Puşcariu din Sohodol, s-a născut la 11 decembrie 1835. El a urmat şcoala din sat, de la vârsta de 9 ani. În două ierni consecutive a învăţat bucoavna şi ceaslovul, iar în a treia iarnă, scrisul cu buchi. În toamna anului 1847, Iosif trece la şcoala românească din Braşov în clasa a II-a, unde îl are coleg pe Titu Maiorescu. În anul şcolar 1848/49, trece în clasa a III-a, pe care o termină în luna martie 1849, când se închid şcolile din cauza revoluţiei. De teama revoluţiei şi a ungurilor, Iosif se întoarce acasă la Sohodol şi de aici se refugiază împreună cu părinţii săi la Rucăr şi Câmpulung, unde Iosif rămâne până în toamna anului 1850, ca băiat de prăvălie. Chemat de părinţii care se reîntorseseră acasă la Sohodol, Iosif e trimis iar la şcoală, în clasa a II-a la gimnaziul lutheran din Braşov, unde urmează clasele a III-a şi a IV-a gimnaziale. La sfatul fratelui său Ioan, care era amploaiat (funcţionar), Iosif trece la Sibiu, unde urmează clasele a V-a şi a VI-a de gimnaziu. La dorinţa tatălui său, Iosif se înscrie la teologie şi în acelaşi an şi în clasa a VII-a la gimnaziul luteran din Sibiu. Renunţă, însă, la teologie, urmează clasele a VII-a şi a VIII-a şi, terminând gimnaziul superior, se înscrie la Academia de Drept din Sibiu, pe care o termină susţinându-se din mijloace proprii, ca diurnist la locotenenţa din Sibiu, cu 30 fl. pe lună, plus 5 florini primiţi de la fratele său Ioan şi 5 fl. de la tatăl său.

În timpul studenţiei sale la Sibiu, Iosif Puşcariu a redactat foaia umoristică „Calicul", foarte mult gustată de sibieni.

După absolvirea Academiei de Drept, în 1861, Iosif Puşcariu este numit pretor în cercul Veneţia din fostul comitat Făgăraş, în 1862 este numit judecător în Făgăraş, iar în 1863 este mutat ca judecător în cercul Bran. În acelaşi an – 1863 – îmbrăţişează cariera de avocat, fiind un vajnic apărător al drepturilor româneşti în faţa atacurilor ungureşti şi săseşti.

Avocatul Iosif Puşcariu a continuat să-şi desfăşoare talentul său umorist, editând în Braşov, între 1875-1878, foaia umoristică „Cocoşul roşu", o revistă redactată cu gust. După doi ani şi jumătate, revista a fost interzisă de guvernul ungar, pentru înţepăturile inserate în revistă la adresa prigonitorului românilor – Coloman Tisa –, iar redactorul Iosif Puşcariu amendat cu 200 de florini.

Iosif Puşcariu şi-a strâns amintirile sale în cartea *Povestirile lui Moş Barbă-Albă*, în două volume, apărută la Braşov, în anul 1909.

Avocatul Iosif Puşcariu a devenit un membru marcant al societăţii Braşovului, deţinând diferite funcţii onorifice: deputat în Sinodul Arhiepiscopal-Sibiu decenii de-a rândul, membru în consiliul municipal, membru şi preşedinte al Eforiei Şcolilor Române Braşov etc.

Iosif Puşcariu a fost un fiu vrednic al Sohodolului, un bun sfătuitor şi apărător al intereselor obşteşti şi a multor concetăţenilor sohodoleni şi brăneni din vremea sa. El moare în 1923, în vârstă de 87 de ani, fiind înmormântat în Braşov. El lasă în urmă pe copii săi: Anton – inginer, Sextil – profesor universitar, Dora şi Lucia, căsătorită Bologa, al cărei fiu a fost dr. Valeriu Bologa – profesor universitar.

Sextil Puşcariu (1877-1948)

Între cărturarii ardeleni care şi-au închinat toată activitatea lor numai ştiinţei, un loc de frunte l-a ocupat Sextil Puşcariu, profesor universitar la Cluj, a cărui rodnică activitate a reprezentat un titlu de mândrie pentru ţara noastră.

Sextil Puşcariu s-a născut în Braşov, la 4 ianuarie 1877, dintr-o familie originară din Sohodolul-Branului, tatăl său fiind avocatul Iosif Puşcariu, întemeietorul revistei satirice „Cocoşul roşu" (1876).

Spirit ager, suflet nobil, încălzit la focul sacru al patriotismului, Sextil Puşcariu, prin activitatea sa de cărturar, care-l situează alături de ilustrele figuri ale lui Simion Micu, Gheorghe Şincai, Timotei Cipariu, Andrei Şaguna, George Barițiu – poate să fie un model pentru toţi aceia care urmează să slujească cu demnitate la altarul de afirmare şi de mărire al neamului românesc.

Studiile primare şi le face la Braşov, la gimnaziul român şi săsesc. Studiază apoi Filologia la Leipzig, unde şi-a luat doctoratul, în 1899. Studiile de filologie le continuă la Paris, mai apoi la Viena, unde a fost şi docent de filologie romanică, între 1904-1906, la primul seminar de limbă română deschis de el la Universitatea din Viena.

Cei patru ani din Austria şi cei doi din Franţa vor fi hotărâtori pentru viitoarele preocupări ale lui Sextil Puşcariu. Puternic influenţat de profesorii săi de filologie şi îndeosebi de

marele romanist W. Mayer-Lübke, părăseşte literatura şi poezia, în care debutează în primii ani cu „Schiţe" – Craiova, 1896 şi „Juvenilia" – Braşov, 1898, şi se dedică în totul spre lămurirea problemelor de limbă.

De acum, numeroasele studii, articole şi etimologii publicate în reviste străine de mare circulaţie şi în revistele româneşti, fac ca numele lui Sextil Puşcariu să fie aşezat printre personalităţile care vor avea un rol hotărâtor în propăşirea culturii româneşti. Îndeosebi *Dicţionarul etimologic al elementelor latine din limba noastră* („Etimologisches Wörterbuch der Rumänischer Sprache" – Heidelberg, 1906), îi creează în romanistica apuseană un nume nepieritor. Prin această lucrare unică şi neîntrecută până acum, se câştigă limbii noastre un loc de frunte între celelalte limbi neolatine. Dicţionarul etimologic va înscrie o culme din activitatea lui Sextil Puşcariu (vezi art. Sextil Puşcariu, de conf. univ. Sever Pop, în revista „Ţara Bârsei" nr. 2/1937).

În anul 1905, Academia Română l-a ales pe Sextil Puşcariu membru corespondent şi i-a încredinţat redactarea *Dicţionarului limbii române* (1 ian. 1906). În 1906, Sextil Puşcariu a fost chemat ca profesor de limba şi literatura română la Universitatea germană din Cernăuţi, unde ocupă şi funcţia de decan al Facultăţii de Litere şi Ştiinţă. Venirea lui Sextil Puşcariu la Cernăuţi a avut menirea darul să trezească la o nouă viaţă societatea românească bucovineană, care lunecase pe povârnişul desnaţionalizării. Cu talentul său de vorbitor neîntrecut, care cucereşte inimile, cu cea minunată limbă românească pe care o stăpânea ca nimeni altul, el a aprins în sufletele generaţiilor de dinainte de Unire dragostea de limba românească, de literatura românească, strecurând printre cuvinte credinţa neclintită în realizarea unităţii noastre naţionale. Soarta i-a hărăzit să se bucure de truda sa, în 1918, când a putut prezenta regelui Ferdinand I Actul Unirii pentru vecie a Bucovinei cu Vechea Ţară Românească.

Sextil Puşcariu a editat cotidianul „Glasul Bucovinei" (primul număr a fost scris în întregime de acesta dânsul) şi a însufleţit societatea „Junimea" a studenţilor români bucovineni.

Aici, în Bucovina, reuşeşte Sextil Puşcariu să editeze, în 1913, primul volum (literele A şi B) de 7016 pagini. Până în 1937, au mai apărut din Dicţionar literele F, G, H, I şi fascicolele din C şi J.

În 1910, S. Puşcariu publică lucrarea *Reconstruire a Străromâniei (Zur Rekonstrukzion des Urromänischer)*. În 1914 este ales membru activ al Academiei Române.

În anii de război 1914-1916, căpitanul de artilerie Sextil Puşcariu, mobilizat pe frontul italian, în timpul cât a zăbovit pe coasta Dalmaţiei a reuşit să studieze la faţa locului materialul de limbă al Românilor din Istria şi să-l cuprindă în două volume de 704 pagini, stabilind felul cum s-a format limba noastră şi cum s-au născut cele patru dialecte ale limbii române.

În 1919, Sextil Puşcariu este chemat de Ministerul Învăţământului din Bucureşti la Cluj, capitala Ardealului, să organizeze Universitatea, fiind numit rectorul (primul rector) al acesteia. Ajutat de un mănunchi de oameni învăţaţi, cu suflet şi cu dragoste faţă de cultura înaltă, veniţi din toate ţinuturile locuite de români, el ridică Universitatea din Cluj pe cele mai înalte trepte culturale.

De la 1919 şi până aproape de pensionarea sa, el a stat neclintit la postul de conducere, îndrumând cu mintea sa luminată şi cu firea blândă şi înţeleaptă pe tovarăşii profesori şi pe tinerii studenţi, numai şi numai pe calea binelui şi a înălţării neamului românesc. Ca profesor de istoria limbii şi literaturii vechi româneşti, el era neîntrecut, atât prin intensele sale cunoştinţe, cât şi prin darul pe care îl avea de a înfăţişa şi altora din bunurile sale sufleteşti.

Pentru studierea cuvântul românesc în toate amănuntele lui şi pe tot cuprinsul ţării, materialul necesar la alcătuirea Dicţionarului, marele savant creează, în 1919, *Institutul Muzeului Limbii Române*, strângând în jurul lui pe cei mai de seamă filologi, lingvişti şi istorici. Cu ajutorul acestora şi al aproape 1000 de colaboratori (intelectuali ai satelor – preoţi şi învăţători), s-a reuşit să se strângă un bogat şi preţios material. Rezultatele acestei munci au fost publicate, sub conducerea lui S. Puşcariu, în Biblioteca Dacoromâniei, în 12 volume, care cuprind circa 12.000 de pagini. Pentru ca această operă să aibă aparatul ştiinţific necesar, Sextil Puşcariu a pus bazele şi a condus realizarea celei mai grandioase opere lingvistice a secolului nostru, anume: *Atlasul Lingvistic al României*.

Prin strădania neobosită a lui S. Puşcariu, Muzeul Limbii Române, care la înfiinţarea lui nu poseda nici o carte, şi-a alcătui, până în 1940, o bibliotecă de peste 20.000 de volume, devenind muzeul limbii române cel mai important centru de documentare din ţara noastră în domeniul lingvisticei limbei române.

Pe lângă problemele de filologie şi lingvistică ale limbii, Sextil Puşcariu s-a ocupat intens şi de cultivarea limbii scrise, publicând numeroase articole asupra folosirii şi scrierii corecte a limbii literare şi elaborând, împreună cu T.A. Naum, *Îndreptarul Ortografic* (1932), însuşit de Academia Română ca Îndreptar ortografic oficial.

Alături de studii privind limba contemporană şi ca o completare a lor, Sextil Puşcariu a scris şi câteva lucrări de istorie literară:

1) În 1906: *Cinci ani de mişcare literară* – o culegere de texte asupra dialectului istrian, pentru că marele savant s-a ocupat şi de probleme legate de dialectologie şi gramatică;
2) În 1914: *Cartea cu învăţătură a lui Coresi* – în colaborare cu elevul său Alexandru Procopovici, cartea fiind scrisă cu litere latine;

3) În 1921: *Istoria literaturii române veche*;

4) În 1925: 3 volume din culegerea de texte asupra dialectului istrian;

5) Memorii despre gramatica istorică română

Sextil Puşcariu a publicat în permanenţă articole de popularizare a problemelor lingvistice în majoritatea revistelor româneşti: „Convorbiri literare", „Familia", „Semănătorul", „Luceafărul", „Junimea literară", „Transilvania", „Telegraful român", „Noua revistă română", „Societatea de mâine", „Ţara Bârsei" şi altele, precum şi în reviste străine (germane şi franceze).

Alte lucrări, între care „Istoria literaturii române – epoca veche", vol. II, „Limba română"", vol. II, „Monografia familiei Puşcariu cu tablouri genealogice" p. I şi II, „Călare pe două veacuri", „Braşovul de altădată", au rămas în manuscris din cauza evenimentelor războiului mondial al II-lea, cât şi din cauza bolii sale grave survenite în anii din urmă ai vieţii.

Cele aproape 400 de lucrări (în 1937 avea 363 de lucrări), articole şi recenzii publicate până în 1944 şi activitatea sa aproape neîntreruptă de peste 4 decenii, îl aşează, fără exagerare, printre cei mai de deamă bărbaţi de ştiinţă ai ţării noastre şi printre savanţii cu renume mondial. Bibliografia operelor lui S. Puşcariu, până la 1927, se găseşte în *Revista filologică* –1927 an I, nr. 1-2, p. 1-23, iar de la această dată şi până în 1937, în publ. S. Puşcariu, *Etudes de linguistique roumaine* – Cluj, 1937, p. VII-XII.

„Pentru generaţiile tinere, – spune prof. S. Pop – S. Puşcariu este o pildă dintre cele mai alese de viaţă închinată ştiinţei şi de afirmare a rolului nostru de străjeri credincioşi ai latinităţii celei mai răsăritene din Europa, pe teren cultural." (vezi S. Pop: „Sextil Puşcariu" în rev. „Ţara Bârsei" nr. 2/1937) „Sextil Puşcariu – spune prof. D. Macrea – este în cultura noastră un reprezentant caracteristic al spiritului ardelea, care a dat ţării o pleiadă de cărturari militanţi pentru ridicarea culturală a maselor şi pentru afirmarea prin cultură a poporului român." (v. D. Macrea: „Opera lingvistică a lui S. Puşariu – în revista „Lima Română" nr. 6/1956)

„S. Puşcariu a fost un ilustru cărturar ardelean, care a ridicat ştiinţa filologică şi a lingvisticii române la culmi neatinse de ea până acum şi care a sădit în sufletele generaţiilor care l-au cunoscut ca profesor o iubire fără margini pentru vorba românească şi pentru pământul românesc." (S. Pop: op. cit.).

Dr. Sextil Puşcariu a murit în anul 1948 şi este înmormântat în capela cimitirului Groavăr din Braşov. El lasă în urmă pe fiul său dr. Radu Puşcariu – medic şi pe fiica sa, Lia Puşcariu – fost profesor asistent universitar la Cluj.

Despre personalitatea şi activitatea profsorului Sextil Puşcariu s-au scris articole elogioase. Între acestea, amintim: articolul profesorului universitar Sever Pop – „Sextil Puşcariu", publicat în revista „Ţara Bârsei" nr. 2/1937; articolul profesororului universitar doctor D.

Macrea – „Opera lingvistică a lui Sextil Puşcariu", publicat în revista „Limba română" nr. 6/1956; şi articolul profesorului Axente Banciu – „Sextil Puşcariu", publicat în revista „Ţara Bârsei" nr. 2/1937.

Valeriu Bologa

Valeriu Bologa a fost nepotul avocatului Iosif Puşcariu şi s-a născut în 1892, la Braşov. Acesta a profesat ca medic, apoi ca profesor de istoria medicinei la Universitatea din Cluj, întemeind noua catedră şi muzeul de istoria medicinii la universitatea ardeleană. De asemenea, a scris şi a publicat numeroase studii de specialitate, precum:

1) *Ioan Molnar Piuariu* – 1924, 1925;
2) *Contribuţiuni la istoria medicinii din Ardeal* – 1927;
3) *Învăţământul istoriei ştiinţei la Universităţi* – 1930;
4) *Medicii aromâni din Monarhia Habsburgică* – 1931;
5) extras din *Închinarea lui Nicolae Iorga*;
6) *Din istoria sifilisului* – 1931;
7) *Institutul de istoria medicinei, farmaciei şi de folclor medical* – 1932;
8) *Lamatu, Karina Samos* – 1935.

Leonte I. Puşcariu (1837-1905)

Leonte Puşcariu este feciorul preotului Ioan Puşcariu din Sohodol şi s-a născut în 1837. Acesta absolvă şcoala elementară în Sohodol, avându-l ca dascăl pe unchiul său, Bucur Puşcaşu, „nenea dascălul". Urmează 4 clase la gimnaziul român din Braşov, cursul pedagogic de 1 an (1858) şi cursul teologic de 2 ani (1860), în Sibiu. Întors acasă, devine capelan şi serveşte şi ca învăţător la şcoala centrală din Bran, 2 ani – între 1860/62 –, şi la şcoala elementară nou-clădită în Sohodol – în prud – între anii 1862-1868. Între 1870-1871 serveşte ca preot administrator al parohiei Tohanul-Nou, iar din 1871-1905 ca preot la biserica veche din Sohodol. Decedează în 1905.

Descendenţii (fiii) preotului Leonte Puşcariu: Valeriu L. Puşcariu, Leonte (Leontin) Puşcariu şi Victor Puşcariu.

Valeriu L. Puşcariu (1868-1932)

Valeriu Puşcariu s-a născut în Sohodol, în 1868, a absolvit şcoala elementară din localitate şi pe cea din Bran, Liceul Român din Braşov şi Facultatea de Mine din Semniţ (Selmecz-

bánya) din Ungaria, devenind inginer de mine. În această calitate va obţine un serviciu în Ministerul Minelor din Bucureşti, unde devine director general şi, mai apoi, inspector general de mine.

Valeriu Puşcariu a fost deputat al Branului în Parlamentul român, între 1921-1925. El a decedat în 1932 şi a fost înmormântat în Bucureşti. Ing. Valeriu Puşcariu este şi autorul unor scrieri ştiinţifice:

1) *Industrie du petrole roumaine, exploitation du petrole de l'Industrie et du Commerce*, Bucureşti, 1912, 100 pagini;
2) *Observaţiuni asupra legii numelui şi a punerii ei în aplicare: Mica Industriei şi Comerţului*, Bucureşti, 42 pagini;
3) *Statistica industriei miniere din ţară (afară de cariere) de la 1 iulie 1897-30 iunie 1898*, scrisă împreună cu inginerul dr. Filotti şi publicată de Ministerul Agriculturii şi Comerţului şi D. Serviciul Minelor şi Carierelor, Bucureşti, 1899, 79 pagini;
4) *Întrebuinţarea electricităţii în exploatările petrolifere. Extras din buletinul Societăţii Politehnice*, Bucureşti, 1913, 20 pagini, lucrare redactată împreună cu N. Vasilescu-Karpen ş.a.

Leonte (Leontin) Puşcariu

Leonte Puşcariu este al doilea fiu al preotului Leonte I. Puşcariu şi s-a născut în Sohodol, în 1877. Urmează şcoala elementară în Sohodol şi Bran-Centru şi şcoala reală şi comercială în Braşov, devenind contabil la Banca Albina-Cluj. Fiii săi sunt Emil Puşcariu (avocat, născut în 1905) şi Mircea Puşcariu (inginer).

Victor Puşcariu (1879-1939)

Victor Puşcariu este al treilea fiu al preotului Leonte I. Puşcariu, s-a născut în Sohodol, la 13 noiembrie 1879 şi a decedat la 11 aprilie 1939. Urmează studiile la şcoala elementară Sohodol şi Bran-Centru, clasele I-VIII la Liceul Român din Braşov şi 2 ani la Institutul de Mine din Semniţ şi Loeben, voind să se facă inginer. La dorinţa familiei, va urma teologia la Sibiu, iar în anul 1906 va deveni preot la biserica veche din Sohodol, în locul tatălui său, decedat în 1905.

Victor Puşcariu s-a căsătorit cu Florica Sturza şi a avut două fete: pe Marioara Puşcariu, născută în 1907, în Sohodol, devenită profesoară şi pe Florica Puşcariu, născută în 1908, în

Sohodol, devenită profesoară. Ambele surori au terminat şcoala elementară în Sohodol, liceul la Braşov şi facultatea la Cluj. Marioara Puşcariu s-a căsătorit cu Radu Puşcariu (medic) şi a avut două fete: pe Cristina, născută în 1936, arhitect, şi pe Mariana, născută în 1942, profesoară. Florica Puşcariu s-a căsătorit cu Dorin Ionescu (medic în Braşov) şi a avut un fiu, pe Radu Ionescu (medic la Cluj).

Juga Ion Puşcariu

Juga Ion Puşcariu este fiul preotului Ioan L. Puşcariu şi s-a născut în 1840. Acesta urmează şcoala elementară în Sohodol, 2 clase normale în Braşov, devenind pretor în Veneţia de Jos (Făgăraş).

Nicolae Iosif B. Puşcariu

Nicolae I.B. Puşcariu s-a născut în Sohodol, în 1864, urmează şcoala elementară Sohodol şi Bran-Centru, Liceul Român din Braşov şi Institutul Silvic în Semniţ (Ungaria), devenind inginer şi inspector silvic în România. Are copii pe: Valeriu N. Puşcariu – conferenţiar universitar, Emil N. Puşcariu – magistrat şi Victor N. Puşcariu – profesor.

Aron A. Petric

Aron A. Petric s-a născut în 1915 în Sohodol, fiind fiul Elisavetei şi al preotului L.B. Puşcariu. Urmează şcoala elementară Sohodol, liceul şi facultatea în Bucureşti, devenind profesor conferenţiar universitar în Bucureşti şi autor de cărţi.

Indicii bibliografici privind biografiile intelectualilor arătaţi mai sus sunt: Sextil Puşcariu – *Spiţa unui neam*; C. Diaconovici – *Enciclopedia română*; A. Banciu; D. Macrea.

Gheorghe Voicu Puşcariu

Gheorghe Voicu Puşcariu s-a născut în 1939 şi a fost avocat şi scriitor.

Virgil Voicu Puşcariu (1929-1968)

Virgil Voicu Puşcariu s-a născut în 1929, a decedat în 1968 şi a fost profesor.

Ioan Voicu Puşcariu

Ioan Voicu Puşcariu s-a născut în 1923 şi a fost contabil.

Prezentând tabloului persoanelor mai însemnate, ieşite din şcoala elementară din Sohodol, suplimentat cu biografiile persoanelor devenite proeminente în viaţa cultură a neamu-

lui, conchidem, spre lauda şi satisfacţia sohodolenilor, că şcoala elementară din Sohodol, datorită slujitorilor ei vrednici, dintre anii 1825-1965, şi-a făcut pe deplin datoria, bărbaţii ieşiţi din sânul Sohodolului, aşa cum arătam mai sus, ajungând intelectuali de seamă, care au adus servicii bune satului, renume bun neamului şi ţării lor.

Prinos de recunoştinţă se cuvine să le aducă sohodolenii acestor persoane marcante, pentru serviciile şi renumele bun aduse Sohodolului, sohodolenii amintindu-şi cu drag, cu satisfacţie şi recunoştinţă de aceste persoane meritoase.

Cronica şcolară

Date extrase din registrele: Cronica şcolară (registrul de prezenţă a şcolii elementare Sohodol):

1) Începând cu anul şcolar 1901/2, o parte din elevii şcolii din Sohodol, din clasele IV, V şi VI, cu locuinţa mai aproape de Bran, în urma recercării şi ordinelor inspectorului şcolar regesc unguresc din Făgăraş, sunt îndrumaţi să frecventeze şcoala primară de stat ungurească din Bran-Centru, de curând înfiinţată (1896), inspectorul şcolar interzicând frecventarea şcolii centrale ortodoxe române din Bran-Centru. Scopul acestui ordin? Tendinţa de maghiarizare a elementului românesc, prin intermediul şcolii maghiare. Rezultatul? Parţial numai, cei mai mulţi sohodoleni, refuzând trimiterea copiilor la şcoala ungurească, îi trimite tot la şcoala centrală românească din Bran;
2) În anul şcolar 1903/4, cursurile şcolii cotidiene din Sohodol încep la 22 septembrie v./ 5 octombrie nou. Elevii înmatriculaţi din parohia bisericii vechi, pe 1903/4, au fost: în şcoala cotidiană – 43 elevi, în şcoala de repetiţie – 23 elevi;
3) În anul şcolar 1904/5, la şcoala bisericii vechi cursurile încep la 15/8, 8 septembrie 1904, cu elevii înscrişi: 40 la şcoala cotidiană, 24 la şcoala de repetiţie;
4) În anul şcolar 1905/6, la şcoala bisericii vechi cursurile încep la 28 septembrie n. 1905, cu elevii înscrişi: 38 la şcoala cotidiană şi 22 la şcoala de repetiţie;
5) La 6 aprilie 1904, şcoala a fost inspectată de inspectorul şcolar unguresc Varo Beni (Vărău Beniamin, român maghiarizat, însă un om cinstit şi corect, vorbea şi româneşte cu elevii şi cu învăţătorii). La plecare saluta româneşte;

6) În anul şcolar 1905/6, şcoala elementară biserica veche funcţionează cu 3 clase: I, II, III; clasele IV, V, VI frecventează şcoala centrală română din Bran-Centru, unde funcţionează învăţătorii Nicolae Runceanu şi Ioan Buta;
7) Învăţătorul Ioan A. Puşcariu îşi începe cariera la 8 mai 1910, numit învăţător suplinitor al învăţătorului Aron Puşcariu, aflat în concediu medical, până la finea anului şcolar, încheiat cu examen şi serbare şcolară;
8) În anii şcolari 1910/11, 1911/12 şi 1912/13, şcoala elementară biserica veche, condusă de învăţătorul Ioan A. Puşcariu, funcţionează cu clasele I-IV, iar în anul şcolar 1913/14, cu clasele I-IV; din ordinul inspectoratului şcolar, elevii claselor V şi VI fiind obligaţi a cerceta şcoala ungurească de stat din Bran-Centru. Manualele didactice folosite la această şcoală din Sohodol au fost, în 1913/14: la clasa II-IV: dr. Ilarion Puşcariu – „Istoria biblică"; la clasa I: I. Stroie, I. Crişan – „Abecedar"; la clasa II: I. Stroie, I. Crişan – „Carte de citire română", I. Crişan, dr. I. Lupaş – „Carte de citire maghiară", I. Vuia – „Aritmetica pentru clasa II elementară"; la clasa III: I. Vuia – „Geografia pentru clasa III" şi „Aritmetică", I. Stroie, I. Crişan – „Cartea de citire română pentru clasa III", I. Crişan, dr. I. Lupaş – „Cartea de citire limba maghiară pentru clasa III"; la clasa IV: I. Storie, I. Crişan – „Carte de citire română pentru clasa IV", I. Crişan, dr. I. Lupaş – „Carte de citire limba maghiară pentru clasa IV", I. Vuia: „Aritmetica pentru clasa IV" şi „Geografia pentru clasa IV".
9) În anii 1914-1919, şcoala nr. 2 biserica nouă nu funcţionează, învăţătorul şcolii, Ioan Buta, fiind mobilizat, copiii acestei şcoli urmează la şcoala nr. 1 biserica veche şi la şcoala de stat ungurească din Bran-Centru. De la 25 februarie 1916 până la 15 octombrie 1918, şcoala elementară biserica veche nu funcţionează, învăţătorul Ioan A. Puşcariu fiind mobilizat (de la 25.I.1916 – 15.X.1918);
10) În anul şcolar 1918-1919, şcoala se deschide la 1 noiembrie 1918, însă din cauza morbului gripei spaniole şi a exodului cauzat de revoluţia din Ungaria din luna octombrie şi noiembrie 1918, înscrierile şi şcoala încep la 4 decembrie 1918. Examenul se ţine la 29 mai 1919;
11) În anul şcolar 1921-1922 a grasat printre elevi morbul „mus" – oreion, din care cauză, cursurile au fost suspendate de medic timp de 20 de zile;
12) Sigiliile şcolii elementare confesionale din Sohodol. În urma faptului că şcolile confesionale române ortodoxe din Ardeal erau sub egida bisericii, iar directorul

şcolii fiind preotul, până la 1910 actele oficiale şcolare erau prevăzute cu sigiliul bisericii locale. Din anul 1910, potrivit legii şcolare ungare, şcolile confesionale române sunt obligate să întrebuinţeze sigilii proprii, redactate în limba română şi maghiară, în formatul prezent: „Szohodol – Biserica veche. Ó templom". De la 1 decembrie 1918, data Unirii Ardealului cu România, şi până în 1921, se foloseşte acelaşi sigil, cu înlăturarea textului unguresc;

13) În 1921, după stratificarea şcolilor confesionale româneşti din judeţul Făgăraş (şi Ardeal), cele două şcoli elementare din Sohodol primesc numirile: Şcoala primară de stat nr. 1 (biserica veche) şi Şcoala primară de stat nr. 2 (biserica nouă) şi sunt prevăzute cu sigilii şcolare noi, cu numirea şcolii respective şi cu emblema regatului român. Sigiliile şcolii sunt păstrate de învăţătorul director al şcolii;

14) De la data 1921, fostul director şcolar confesional – preotul paroh – rămâne membru de drept al comitetului şcolar, directorul şcolii devenind diriginte: Ioan A. Puşcariu şi Eugen Babeş. În Sohodol, fiecare şcoală are circumscripţie şcolară şi Comitet şcolar propriu, preşedinte fiind ales parohul local respectiv. Preşedinţi ai comitetelor şcolare din Sohodol sunt menţinuţi parohii locali, din anul 1921 până în 1948, data reformei şcolare socialiste;

15) În şedinţa Comitetului bisericesc, din 14 aprilie 1896, se hotărăşte întregirea salariului învăţătorului Aron Puşcariu, de 150 florini, votat în 1877 (data alegerii sale ca învăţător), cu 50 florini remuneraţie de cantor, plus 40 florini din repartiţia de la popor (30 cruceri de familie şi 15 cruceri de văduvă), plus 60 florini ajutor de stat, care se va cere pentru completarea salariului învăţătorului la 300 florini anual, conform cerinţelor legii învăţământului ungar, din 1893;

16) În şedinţa Comitetului bisericesc, din 23 aprilie 1896, conform cerinţelor legii învăţământului ungar, din 1893, se stabileşte pentru învăţător relutul de cvartir la 45 florini şi relutul de grădină la ¼ jugăre în natură din grădina şcolii vechi – iarbă, fără fructe, pentru învăţătorul Aron Puşcariu ¼ jugăre şi pentru Nicolae Puşcariu ¼ jugăre. Se hotărăşte statorirea unei taxe şcolare de înscriere de 15 cruceri de elev, conform ordinului inspectoratului şcolar. La 31 decembrie 1896, fondul bisericesc B (şcolar) avea 1870 florini;

17) În şedinţa Comitetului bisericesc, din 28 februarie 1898, se cere de la Consistorul de la Sibiu un ajutor de 50 florini pentru plata cvinvenalului învăţătorului Aron Puşcariu. Nu s-a aprobat de Consistor;

18) În şedinţa Comitetului bisericesc, din 29 ianuarie 1900, se cere de la stat mărirea ajutorului de la 60 la 200 florini. Nu s-a aprobat de inspectoratul şcolar;

19) În şedinţele cumulative ale Comitetelor bisericii veche şi nouă, din 2/15 februarie, 13 iunie şi 6 august 1902, se discută ridicarea unui nou local şcolar, cu etaj, în locul şcoalei vechi, devenită neîncăpătoare şi necorespunzătoare. La 31 decembrie 1902, fondul şcolar B al bisericii vechi avea 3503 coroane;

20) În şedinţa Comitetului bisericii vechi, din 1 februarie 1903, se stabileşte o repartiţie pentru şcoală de 1,40 coroane de familie şi 70 filleri de văduvă pentru acoperirea sumei de 196 coroane cheltuieli pentru susţinerea şcolii;

21) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 13/26 aprilie 1903, se cer de la stat 100 coroane pentru cvincvenalul al doilea pentru învăţătorul Aron Puşcariu. S-a aprobat de inspectoratul şcolar;

22) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 4 mai şi 16 august 1903, şi a Sinodului bisericii veche, din 31 august 1903, se hotărăşte zidirea unui nou local şcolar în apropierea bisericii vechi, cu două săli de clasă, pentru 8000 coroane şi statorirea unei repartiţii şcolare pentru zidirea localului şcolar, de 32 coroane de familie şi 16 coroane de văduvă, în valoare de circa 4980 coroane. Se va cere un ajutor de Consistor, de 1000 coroane; se vor lua din fondul şcolar al bisericii 1600 coroane, iar din donaţii circa 1000 coroane. Se hotărăşte cumpărarea a ¼ jugăr de teren, cu 580 coroane, de la locuitorul Gheorghe Răşină (la 100 m depărtare de biserică). Se cere: materialul lemnos necesar de la Comunitatea Urbarială din pădurea Bucşa, să se facă 45.000 de cărămizi (cu 8 coroane/100 bucăţi), pe terenul şcolii cumpărat; să se cumpere 35 de buţi de var a 10 coroane bucata. Arhimandritul dr. Ilarion Puşcariu cumpără terenul, ¼ jugăre, necesar pentru zidirea localului şcolar, cu 380 coroane, şi-l donează bisericii pentru şcoală. Consistoriul din Sibiu acordă 600 coroane ajutor pentru zidirea şcolii.

23) La 31 decembrie 1903, fondul şcolar B al bisericii avea 3586 coroane avere;

24) În şedinţa Comitetului bisericii, din 8/21 august 1904, se dă în licitaţie şi se aprobă edificarea localului de şcoală, de către arhitectul Ioan Voicu din Braşov, pentru suma de 4160 coroane. Din fondul bisericii pe anul 1904, 3197 lei se alocă pentru zidirea şcolii noua, 1600 coroane, restul, prin repartiţie de la parohieni;

25) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 30 octombrie 1904, comitetul ia în primire edificiul ridicat în roşu;

26) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 6 aprilie 1905, se constată că cheltuielile curente pentru edificarea şcolii sunt de 5570 coroane;

27) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 31 iulie 1905, se face recepţionarea edificiului şcolar de către o comisie de recepţie compusă din arhimandrit dr. Ilarion Puşcariu, fratele preotului Leontin Puşcariu, care decedase în luna aprilie 1905, protopopul Petru Popovici, inginerul Joe Puşcariu şi Comitetul bisericii, găsind că edificiul este bine lucrat;

28) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 14/27 septembrie 1905, se dă în licitaţie construcţia a 16 bănci pentru şcoală, pentru suma de 174 coroane. Ulterior se majorează costul cu 30 coroane. Banca avea să fie 1,80 m lungă, pentru 4 elevi;

29) În 25 martie 1906, se face sfinţirea localului nou şcolar, printr-o sfeştanie, şi se dă în folosinţă învăţătorului Aron Puşcariu;

30) În şedinţa Comitetului bisericii, din 6 mai 1907, se obţine, prin schimb de teren, de la Ioan N. Puşcariu, vecinul şcolii, o fâşie de pământ de 3 m lăţime, necesară pentru drum de ieşire din grădina şcolii în poteca bisericii;

31) În şedinţa Comitetului bisericii veche şi nouă, din 25 noiembrie 1907, se vinde în licitaţie publică edificiul şcolii vechi din Prund, în favorul fondurilor bisericeşti şcolare ale celor două parohii;

32) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 1 decembrie 1907, se hotărăşte că biserica nu poate să-l plătească pe învăţător conform legii şcolare, art. XXVII din 1907, cu 1000 coroane din fondul său. Consistorul nu aprobă această hotărâre, ci aprobă un ajutor de 500 coroane anual la salariul învăţătorului;

33) În şedinţa Comitetului bisericii veche, din 12/25 august 1910, se publică concurs pentru ocuparea postului de învăţător, în urma pensionării învăţătorului Aron Puşcariu, pe lângă următoarele condiţiuni: salariul anual 1000 coroane, plătibil din: 500 coroane ajutor de la Consistoriu, 310 coroane din fondul şcolar B al bisericii, 50 coroane din 5% darea de cult şi 140 coroane din rarunc pe familie, locuinţă în natură (sala a II-a la şcoală sau casele parohiale din faţa bisericii), ¼ jugăre de grădină în natură (a şcolii nouă). Învăţătorul este obligat a cânta cu elevii în cor la biserică în dumineci şi sărbători;

34) În 17 octombrie 1910, se face alegerea învăţătorului Ioan A. Puşcariu, fiul al Sohodolului, de către adunarea parohială;

35) În şedinţa Comitetului bisericii, din 6/19 februarie 1911, se statoreşte „Foaia de emulumente" a învăţătorului Ioan A. Puşcariu, conform hotărârii comitetului parohial din 12/25 august 1910, cu suma de 1120 coroane (adică 1000 coroane salariu de bază, plus 120 coroane relut de lemne), obligându-se învăţătorul a dona fondului şcolar B al bisericii suma de 60 coroane anual;

36) În şedinţa Comitetului bisericii, din 12/25 iulie 1913, se statoreşte salariul învăţătorului Ioan A. Puşcariu, conform legii din 1913, art. XVI, la 1780 coroane, plătibil din: 140 coroane repartiţie şcolară, 60 coroane din 5% darea de cult, ajutor de la stat 1200 coroane, relut de locuinţă 240 coroane, relut de lemne 120 coroane, relut de grădină 20 coroane;

37) În anul 1914, statul acordă ajutor pentru învăţător 280 coroane;

38) În 25 noiembrie 1914, Comitetul bisericii veche cere inspectorului şcolar lăsarea la post a învăţătorului Ioan A. Puşcariu, mobilizat. Se aprobă până la 15 ianuarie 1916, când este concentrat în război, de la 15 ianuarie 1916 până la 15 octombrie 1918, în care timp cursurile şcolare sunt suspendate, 2 ani şi 8 luni. Şcoala se redeschide la 1 noiembrie 1918, după reîntoarcerea din război a învăţătorului Ioan A. Puşcariu;

39) La 1 septembrie 1929, data predării direcţiunii şi inventarului Şcolii Primare nr.1 (biserica veche) din Sohodol noului director Gheorghe I. Rădulescu, de către fostul director Ioan A. Puşcariu, situaţia valorică a averii şcolii era următoarea: edificiul şcolar – valoare lei: 150.000, curtea şi grădina şcolii = 450 mp – valoare lei: 15.000, jumătate parte din grădina şcolii vechi = 600 stj.^{2} – valoare lei: 20.000, jumătate parte din grădina şcolii (de lângă I. Aldulea) = 200stj.^{2} – valoare lei: 6.000, mobilierul existent: 16 bănci de brad, 2 mese, 3 scaune, 2 dulapuri mari, 2 table cu stative – valoare lei: 29.505, rechizite şi obiecte de muzeu şcolar – valoare lei: 18.798, alte diverse obiecte – valoare lei: 3.675; inventarul atelierului de tâmplărie: 5 mese şi unelte – valoare lei: 27.439. total: edificii, pământuri – valoare lei: 171.000, mobilier – valoare lei: 79.417= 250.417.

40) La 15 septembrie 1929, s-a predat noului director Gheorghe Rădulescu: biblioteca şcolii: gr. A şi B, care avea 1139 volume – valoare lei: 9.185 şi arhiva şcolii, ce cuprindea 102 bucăţi registre şcolare, matricole, cataloage, cronici, registrele comitetului şcolar, dosare, legi şcolare, buletine din anii 1875-1929, îndosariate pe ani.

Cap. XIII – Datini, obiceiuri şi credinţe populare la sărbătorile bisericeşti şi la cele naţionale. Graiul sohodolean.

Folclorul, datini, credinţe, obiceiuri şi superstiţii privind viaţa omului.

Alecu Russo ne spune că „Datinile, povestirile, muzica şi poezia sunt arhivele poporului. Cu ele se poate oricând reconstrui trecutul neamului. Arta, jocul şi doina, datinile şi obiceiurile, acestea sunt create de masa poporului. Ele izvorăsc din însăşi viaţa sa, ele sunt expresia sufletului poporului".

Poezia populară, cântecul, dansul popular, colindele, doinele, baladele, obiceiurile, tradiţiile şi datinile populare, toate aceste creaţii artistice şi comori ale poporului, formează folclorul, care s-a născut odată cu poporul român şi s-a păstrat de-a lungul veacurilor prin viu grai şi în scris. Acest folclor există pretutindeni pe întinsul ţării.

Câtă vreme ştiinţa de carte li era necunoscută, vechii noştri înaintaşi cultivau, răspândeau şi păstrau folclorul românesc prin şezătorile de iarnă care erau şcoala graiului viu al bunicilor.

Tradiţiile, obiceiurile, credinţele, cântecele şi colindele au circulat din gură în gură şi din casă în casă, la marile momente din viaţa omului (naştere, botez, nuntă sau moarte), la muncă în grădină şi la câmp, în jurul turmei, lângă vatră şi pretutindeni în Sohodol, în Bran şi pe toate meleagurile româneşti, devenind, astfel, un bun al tuturor şi o comoară a neamului.

Veacuri de-a rândul, prin folclor, s-a menţinut vie flacăra iubirii pentru neam, limbă şi credinţă strămoşească.

Dat fiind rolul mare ce-l îndeplineşte folclorul în viaţa poporului român, avem datoria sfântă de a-l cultiva, de a-l păstra în sufletul poporului şi pentru posteritate, acesta fiind un mijloc fericit, dar şi o chezăşie pentru dăinuirea poporului nostru ca neam românesc.

Urmând acestei îndatoriri ce cade în sarcina intelectualilor (conducătorii fireşti ai poporului), a învăţătorilor deosebi, inserăm aici comorile folclorice ce au existat, există şi se mai practică în Sohodol, pe care am reuşit să le culegem. Prezentarea acestor datini, obiceiuri şi credinţe, o vom face în ordinea producerii lor pe scara vieţii: naştere, botez, nuntă, moarte.

Naşterea

De-ar vrea bunul Dumnezeu,
De-aş avea un copilaş,
Să-mi asculte dorul meu,
Dragul mamei îngeraş.

Aceasta-i dorinţa cea mai fierbinte a femeii sohodolence, care, din oarecare motive, întârzia să fie mamă. Pentru împlinirea dorinţei sale, ea roagă pe Dumnezeu, dă liturghii şi acatiste, pune lumânări la icoane, bate mătănii, umblă pe la babe descântătoare şi la medici. Şi mare este bucuria când D-zeu îi îndeplineşte dorinţa. De acum, casa ei n-are să-i mai fie pustie, nici ca un clopot fără limbă, ca până acum, însă încep grijile pentru ducerea sarcinii la bun sfârşit şi pregătirile pentru oaspetelui ce se află pe drum. De acum, viitoarea mamă ştie că trebuie să urmeze poveţele medicului, ale moaşei cu şcoală, ale mamei şi cele citite în cărţi. De asemenea, ea căuta să ţină seama şi de o sumedenie de obiceiuri şi credinţe în legătură cu sarcina şi cu naşterea pruncului, auzite şi practicate de alte alţii din jurul său.

Sarcina; obiceiuri şi credinţe:

În Sohodol, femeii gravide i se spune: e grasă, e cu burta mare, e în poziţie, e însărcinată.

Femeia gravidă să nu dea cu piciorul în câine, pentru ca copilul să nu fie păros ca un câine şi să nu facă pecingine pe cap.

Să nu fure poame sau flori, pentru ca copilul să nu aibă flori sau semne pe faţă.

Dacă vede vreo fiinţă schimonosită, să scuipe, zicând: ptiu, ptiu, ptiu să fii tu, să nu fiu eu sau copilul meu o pocitură.

Să nu treci pe dinaintea femeii gravide, las-o pe ea să treacă înainte, din politeţe (obicei roman). În semn de respect e şi zicala: *nici pe dinainte să nu-i treci.*

Să nu treci peste picioarele unei femei gravide.

Femeia gravidă să nu toarne cuiva apă să se spele, pentru că nu va putea naşte până ce vreo persoană nu-i va da să bea apă din pumni.

Femeia gravidă, dacă râmneşte şi pofteşte anumite lucruri de ale mâncării, trebuie satisfăcută, altfel poate avorta (i se prinde rău, expresie locală). Acelaşi lucru se întâmplă şi cu vaca în gestaţie. De asemenea, şi copiii mici râmnesc uşor şi se pot îmbolnăvi. De aici şi sfatul: dă-i gravidei şi copilului, să nu râmnească.

Femeia gravidă, când vede sau întâlneşte ceva nefiresc, scuipă în sân spunând: nimic nu ştiu, nimic să nu fie. De aici şi zicala: *scuipă-ţi în sân!*

Femeia gravidă să nu ţină aţă după gât când coase sau împleteşte ciorăpeşte, pentru ca fătul ei să nu se înfăşoare cu buricul lui.

Femeia gravidă să nu ridice greutăţi sau să nu facă eforturi mari, pentru ca să nu avorteze.

Femeia gravidă să nu sufle în foc, pentru ca copilul ei să nu aibă limba lipită.

Femeia gravidă, când e deocheată (i s-a făcut rău), să i se descânte de deochi.

Femeia gravidă să nu mănânce fruct îmbinat (cu doi sâmburi), ca să nu nască copii gemeni, nici să nu mănânce măr început, pentru ca copilul să nu se nască cu semn, ca şi muşcat de câine.

Femeia gravidă să nu mănânce carne de vită (mursecată), pentru ca copilul să nu capete răni din naştere.

Femeia gravidă să nu fure, pentru ca copilul ei să nu fie hoţ.

Femeia gravidă, dacă vede un foc, să nu-şi pună mâinile pe faţă, pentru ca copilul ei să nu aibă flori pe faţă şi pe trup.

Femeia gravidă să nu stea pe loitră, pe scară sau pe prag, pentru că va naşte greu, iar copilul va avea gură de iepure (buza crăpată).

Naşterea; obiceiuri înainte, în cursul şi după naşterea pruncului:

În preajma apropierii sorocului naşterii, femeia gravidă merge la preot să se spovedească şi să se cuminece, naşterea fiind socotită un act de viaţă şi de moarte. Acasă se roagă lui Dumnezeu, citind îndeosebi „Visul Maicii Domnului", pe care îl ţine la căpătâi.

În afară de aceste pregătiri, viitoarea mamă pregăteşte din vreme lengeria şi altele necesare pentru copilaşul ce şi-l aşteaptă cu atâta dor. Desigur, mama înţeleaptă cere în prealabil şi sfatul altora, al mamei, al medicului şi al moaşei comunale.

La sosirea zilei şi a ceasului naşterii, e chemată moaşa pentru a-i fi în ajutor. În timpul din urmă, s-a încetăţenit rânduiala ca femeile să nască la maternitate, la spitalul din Bran, sub îngrijirea medicului.

Înainte-vreme, nu erau moaşe cu şcoală, ci acest rol şi-l asumau femei mai în vârstă, cu oarecare experienţă în ale moşitului, care lucrau după experienţa şi obiceiurile vechi, rudimentare, între care amintim:

În momentul naşterii, moaşa plimbă femeia prin cameră şi, fără să observe cineva, îi lasă să cadă prin gura cămăşii un ou, să se spargă, zicând în taină: „*Precum se sparge oul de*

uşor, aşa de uşor să se spargă şi durerile naşterii." Explicaţia: plesnitura prin spargerea oului produce spaimă femeii, iar spaima grăbeşte actul naşterii.

Se mai obişnuia, pe vremea când purtarea armelor era permisă, ca în momentul facerii, cineva în curte, lângă fereastră, să slobozească un foc de armă, pentru ca detunătura neaşteptată să înspăimânte femeia şi spaima, la rândul ei, să faciliteze deznodământul naşterii.

Se mai spune ca momentul naşterii să fie ţinut secret, pentru ca naşterea să nu fie grea.

Când naşterea se face acasă, iar durerile se prelungesc, se fac rugăciuni către Maica Domnului, se aprinde tămâie sau smirnă, i se dă femeii apă sfântă de la Bobotează să bea şi i se unge capul cu apă sfinţită.

După naştere, când veneau vizitatorii la femeia lehuză, moaşa îi făcea copilului de deochi, zicând: *„Numai Dumnezeu din cer să deoache copilul, altcineva nimeni să nu-l deoache"* şi îi lega la gât o panglicuţă roşie pe care o purta copilul până ieşea mama la biserică (la 40 de zile).

Credinţe, obiceiuri:

Ca să le trăiască noul născut, părinţii cântăresc copilul îndată după naştere şi dau la biserică atâta untdelemn sau lumânări cât a cântărit copilul.

Pentru ca să fie ferit de duhuri rele, noul născut este afumat cu fum de la lână neagră.

Se spune şi se crede că e păcat mare când femeia pierde copilul din vina sa, ea ajunge în iad, unde va fi spânzurată de limbă, iar copilul prefăcut în şarpe veninos ce se hrăneşte din corpul mamei sale.

Se mai crede că copiii nebotezaţi devin hoţi şi trăiesc din ce fură de la copiii botezaţi, că copiii lepădaţi se prefac în diavoli, în tot timpul plâng, se văicăresc şi blestemă pe cei care i-au creat şi pe mama care i-a lepădat. Se crede că copiii lepădaţi se prefac în strigoi, în prigolici şi în vârcolaci. Pentru copiii lepădaţi se împart 40 de colaci la 40 de copii, se fac trei căpeţele şi rugăciuni, ca aceştia să ajungă în rai.

Moaşa mai iscusită, după ce a tăiat buricul copilului, îl ridică pe mâini şi-i urează: *„Acest copil să fie norocos, deştept, voios şi mereu sănătos, bogat, învăţat, om de treabă şi băgat în seamă"*, urările moaşei înveselind pe părinţii copilului. După aceea, moaşa merge la preot cu o sticlă de apă neîncepută şi cu busuioc, pe care preotul le sfinţeşte. Din apa sfinţită gustă lehuza de trei ori, zilnic, dimineaţa, pe nemâncate, după rugăciunea Tatăl Nostru, se spală pe ochi şi pe mâini pentru curăţenie. Din apa sfinţită se toarnă câteva picături în fiecare baie a copilului. Buricul şi casa copilului se îngroapă la rădăcina unui pom, în grădină.

Ursitoarele

A treia zi după naştere, lehuza este spălată, primenită şi i se curăţa camera. Apoi, moaşa împreună cu cei ai casei, în seara zilei de naştere, după apusul soarelui, pregăteşte cele necesare pentru ursitoare, punând pe masa din camera lehuzei pâine (cozonac), sare, bani de argint, sticle cu vin, un pahar cu apă, trei linguri legate cu flori şi cu mătase, o pereche de bate şi un dar pentru moaşă (o cârpă sau o bucată de pânză). Aranjate fiind acestea, moaşa face nouă închinăciuni, zice în gând: *„Sfintelor, bunelor ursitoare, să vă aducă Dumnezeu curate, luminate, bune ca pâinea, dulci ca mierea şi line ca apa."* A treia zi dimineaţa, venind moaşa, ridică darurile de pe masă. Argintul îl pune în leagănul copilului, iar pâinea, vinul şi apa se împart la copiii curaţi, sănătoşi, cu mamă şi tată. După acestea, pruncul rămâne în grija mamei, moaşa comunei continuând să cerceteze şi supravegheze mama şi copilul cât mai des.

În Sohodol, ca şi în alte părţi, se vorbeşte şi se crede multe despre ursitoare şi ursita omului. Poporul crede că există nişte zâne-ursitoare, care hotărăsc soarta noilor născuţi în primele zile după naşterea copilului. Sunt ursitoare bune şi rele. Se crede că soarta copilului, hotărâtă de ursitoare, rămâne neschimbată şi tot mersul vieţii omului se scurge după prevederile sorţii stabilite. De aici şi previziunile: *Aşa i-a fost soarta, aşa i-a fost ursit, aşa i-a fost scris, aşa a fost să fie, aşa a fost de la Dumnezeu,* care se spune când i se întâmplă omului o nenorocire, o moarte prematură sau anormală (accidente etc.).

Se cere, spune poporul, ca, în primele trei zile după naştere, toţi ai casei să fie veseli, ordinea în casă să fie exemplară, masa încărcată, pentru ca toate acestea să influenţeze în bine ursitoarele.

Mai există credinţa că noul născut are pe cer şi o stea, care-l călăuzeşte în viaţă. Când moare omul, îi cade steaua lui de pe cer. Copiii, când văd o stea căzând, spun: *A căzut o stea, a murit cineva.*

Poporul face legătură între soartă şi steaua omului, când spune: *„Îi străluceşte steaua, când îi merge bine"*. Credinţa este că fiecărui copil, la naştere, i se dă un înger bun să-i fie păzitor.

Îngrijirea noului născut. Îmbăierea copilului

Timp de cel puţin 8 zile, primele băi ale copilului e bine să le facă moaşa, mama copilului (lehuza) neavând voie să se scoale din pat sau să lucreze. Apa de baie a copilului trebuie să fie neîncepută, prima apă adusă de la fântână, nu de la vale, după răsăritul soarelui. În apa

de baie, încălzită în oală nouă, însă nu fiartă, pentru ca copilul să nu fie moleşit, se picură puţină apă sfântă, flori de busuioc, bujor, pâine, miere, lapte dulce, ou şi un ban de argint, pentru ca copilul să fie alb şi curat ca argintul şi ca laptele, dulce ca mierea, bun ca pâinea, sănătos ca oul, rumen ca bujorul şi plăcut ca busuiocul. În baia copilului se mai pun nuci şi diferite flori, pentru ca băiatul să nu capete vătămătură (hernie), iar fetiţei să nu-i crească mamelele mari.

La prima baie, moaşa îi toarnă copilului în gură o picătură de apă sfântă, dintr-un clopăţel, pentru ca acesta să devină un bun cântăreţ. La fiecare baie îl trage pe copil de nas, pentru ca să capete un nas frumos şi să nu vorbească pe nas, îi se întindeau picioarele (cel drept până la călcâiul celui stâng şi cel stâng până la al celui drept) pentru ca să-i fie corpul drept. La fiece baie se face cruce deasupra apei, pentru ca să depărteze vrăjitoarele rele.

Apă sfântă, flori, miere, pâine, lapte şi un ban de argint se pun în fiecare baie a copilului, timp de 40 de zile, până când lehuza iese la biserică.

După baie, copilul e uns pe trup cu unt alb, pentru ca pielea să-i fie moale şi întinsă. Se cere ca băiţa copilului să fie din lemn de brad sau de tei, niciodată de fag.

După ce era îmbăiat şi înfăşat, copilul e dat de mamă sau de moaşă la icoana Maicii Domnului.

Apa din baie, fiind cu apă sfântă, se varsă într-un loc ferit, pe flori sau la rădăcina pomilor, niciodată la gunoi, ea se varsă totdeauna ziua şi nicidecum noaptea. Apa se varsă şi la rădăcina nucului, ca să-i crească fetiţei părul lung şi frumos.

Îmbăierea se face, de obicei, după apusul soarelui.

Hainele copilului se spală în apa de scaldă, în băiţă (şi asta până la botez), nu se usucă nici la vânt, nici la soare, pentru ca copilul să nu devină plângăreţ.

După ce copilul e înfăşat, mama îi face trei cruci, zicând: *În numele Tatălui* etc.

Înfăşarea copilului

Faşa trebuie să fie de 2 m lungă. La capetele fâşii, se cos trei căţei de usturoi, trei boabe de piper, trei boabe de grâu, trei fărâmituri de pâine, sare şi un ban de argint. Aceste lucruri îl feresc pe copil de duhuri rele. Faşa se face din lână.

Înainte de a înfăşa copilul în scutece, moaşa le afumă, pentru ca copilul să nu plângă prea mult.

Alăptarea copilului

Se spune că până când ursitoarele n-au ursit copilul, mama n-are voie să-şi alăpteze copilul. Totuşi, prima alăptare a copilului o face mama, nu altcineva străin, căci altfel copilul e sortit să devină cerşetor. Alăptarea primă se face numai după ce a adus apa sfântă de la preot, cu care trebuie să-şi spele pieptul. Până la sosirea cu apa sfântă, copilul suge o bucăţică de zahăr pusă într-o cârpuliţă curată.

Copilul să nu sugă prima oară din ţâţa stângă, altfel întreaga viaţă va fi stângaci, adică neajutorat, dar şi stângaci de mână, adică va lucra mai bucuros şi mai bine cu stânga decât cu dreapta.

Se spune ca mama să alăpteze copilul în prima duminică după naştere, stând pe pragul uşii, pentru ca copilul să devină mai puţin plângăreţ. Timp de 6 săptămâni cât ţine lehuzia, n-are voie să stea nimeni pe patul lehuzei, altfel pieptul lehuzei se umflă şi pierde lapte. Se crede că femeia ce alăptează, fiind în vizită la lehuză, i-ar putea lua laptele acesteia, pentru aceea, ca să nu fie bănuită de acest lucru, această femeie trebuie să mulgă puţin lapte asupra patului lehuzei şi al copilului, să arate că ea lasă şi nu ia laptele lehuzei.

Lehuza

Femeia care a născut şi până ce ajunge la biserică (după 40 de zile) sau „iese la biserică", se cheamă lehuză. În această perioadă, femeia nu are voie să iasă la lucru, nici pe câmp, ca să nu bată câmpul piatra, nici la vale, nici la fântână pentru apă, pentru ca să nu sece fântâna şi să nu i se strice laptele în ţâţă. Lehuza trebuie să rămână în pat o săptămână (8 zile) cel puţin, neavând voie să atingă pământul.

Timp de 40 de zile, adică până nu iese la biserică, femeia lehuză nu e curată. În tot acest timp, în camera lehuzei nu se cântă, nu se dansează. Vizitatorii nu dau mâna cu lehuza, ca să nu-i ia laptele, şi nici nu se aşează pe patul lehuzei, ca să nu-i ia somnul copilului. Lehuza nu se uită în oglindă, că i se poate arăta necuratul.

Pe timpul lehuziei, sub perna copilului se pune o cruciuliţă şi Visul Maicii Domnului, pentru ca copilul să fie ferit de duhuri rele şi să doarmă liniştit. Îndată după naştere şi până la botezul pruncului, vin femeile rude şi prietene la lehuză, cu plocon (pâine, cozonac, prăjituri, cornuri, vin, bere, lichior, rachiu îndulcit). Ploconul se pune pe masă, adresându-se mamei cu urări: *„Bine c-ai scăpat în pace şi te-a ajutat Dumnezeu", „Dumnezeu să te facă bine, să te*

întărească, să-ţi crească pruncul mare, să ajungeţi să-l botezaţi, să-l creşteţi şi să-l căsătoriţi". Iar, adresându-se copilului, îl laudă că-i frumos, gras ca un dolofan, îi urează să crească mare, cu sănătate cu ani mulţi, minte şi noroc. Şi, ca să nu-l deoache, îl scuipă, zicându-i: *„Ptiu, ptiu, ptiu să nu-l deochi."*

Ploconul adus îl preia moaşa, mama, dacă-i sculată, mulţumeşte şi tratează pe oaspe cu rachiu şi prăjituri.

Dacă se întâmplă că o vizitatoare are şi ea copil mic pe care-l alăptează, aceea mulge puţină ţâţă pe perina lehuzei, zicând în gând: *ţâţa mea la mine, ţâţa ta la tine*. Aceasta o face pentru ca lehuza să nu-şi piardă laptele, adică vizitatoarea să nu-i fure laptele.

Se spune că femeia cu menstruaţie n-are voie să viziteze pe lehuză, pentru ca copilul să nu capete spurcăciuni (bube pe corp). Dacă totuşi a venit o astfel de femeie, aceea să-şi aducă aminte înainte de a intra în camera lehuzei şi să zică în gând: *„Eu îs murdară, dar copilul să rămână curat"*, prinzând copilul de picioruş şi de nas.

Cine cercetează pe lehuză, trebuie să lase în leagănul copilului un ban sau un ciucur din cârpa sa, pentru ca „să nu-i ia somnul" copilului.

Botezul copilului

Omul îşi începe viaţa cu un act foarte important, un act creştinesc şi sfânt – *Botezul.* Prin botez se face încreştinarea omului şi legătura cu Dumnezeu şi lumea creştină. Garantul pentru încreştinarea copilului este naşul, care, de regulă, este acelaşi care i-a cununat pe părinţii copilului şi este ales, de obicei, dintre rudenii fruntaşe. Când naşul părinţilor refuza să boteze copiii finului lor, putea fi naş copilului şi o altă persoană. Sunt oameni care se imbie să fie naşi la botez, socotind năşia ca o faptă bună făcută lui Dumnezeu, o faptă creştinească foarte însemnată.

Naşa pregătea pentru finul ei toate cele necesare botezului: albituri, plapumă, scutece etc. Dacă se întâmpla ca copilul, finul ei, să moară înainte de a împlini anul, naşul îi cosea o cămăşuţă cu care va fi îmbrăcat la înmormântare. Dacă copilul moare în timpul lehuziei, moaşa e obligată să-l înmormânteze pe cheltuiala sa.

La plecarea la biserică, pentru botez, moaşa îi vâră sub plapumă pâine şi sare, pentru ca copilul să fie bogat şi norocos în viaţă. Naşa cu copilul în braţe şi cu lumânarea, înfăşurată într-o bucată de pânză, în mână, când pleacă la biserică, spune: *„Duc un păgân şi aduc un creştin"*, iar la întoarcere zice: *„Am dus un păgân şi am adus un creştin."*

Din pânza cu care a fost şters la botez, se coase cămăşuţă pentru copil. La biserică, se săvârşeşte botezul copilului, de către preot, după rânduiala bisericii. Copilul e botezat cu apă sfinţită, prin afundare, i se dă nume de botez, e miruit cu sfântul mir, e închinat la icoanele altarului şi, dacă e băiat, preotul intră cu el în altar, înconjoară cu el Sfântul Prestol, apoi îl depune în faţa altarului, de unde naşul îl ridică şi se întoarce cu copilul acasă.

Naşa, după terminarea botezului în biserică, cinsteşte pe toţi asistenţii la botez, cu vin, cozonac. Acasă, intrând în cameră, naşa aşează copilul pe masa frumos împodobită şi încărcată cu pâine şi vin, zicând: *„Am dus un păgân şi am adus un creştin, să fie cinstit şi bogat, creşteţi-l uşor şi sănătos. Dumnezeu să vă înveşnicească să-l şi căsătoriţi, să ajungeţi să vedeţi şi pe strănepoţi.*" Părinţii răspund: *„Dumnezeu să te audă.*" Toţi ai casei stând în jurul mesei, aprind lumânări şi beau în sănătatea mamei, a tatălui copilului şi a tuturor celor prezenţi. După ce s-au făcut urările pentru prunc, pentru părinţi şi pentru naşi, naşa pofteşte pe tată, dacă copilul e băiat, sau pe mamă, dacă copilul este fată, să ia copilul de pe masă şi să-l pună în leagăn. Cu acest prilej naşul o cinsteşte pe moaşă cu bani şi cu plocon: pâine, cornuri, rachiu şi o pereche de mâneci de mâneci de pânză de casă, care reprezintă prosopul cu care moaşa se şterge pe mâini în cursul îngrijirii copilului nou-născut.

Botezul copilului, acest act însemnat, se încheie cu masă şi multă veselie, la unii mai înstăriţi şi făloşi, cu muzică şi dans, făcându-se daruri pentru copil, în bani şi lucruri (ca la nunta cu dar). Botezul se face, de obicei, după 8 zile, uneori şi mai târziu.

În cazul în care noul născut e debil sau chiar bolnav, pentru ca să nu moară nebotezat, ceea ce ar constitui un mare păcat, răspunzători fiind cei din jurul copilului, naşa, moaşa sau altcineva din casă, afară de mama copilului, fac „botezul mic", botezând (stropind) copilul cu apă sfinţită, zicând „Credeul" şi cu lumânarea aprinsă îl dă pe la icoane. Dacă copilul continuă să trăiască, va fi botezat de preot, la biserică, după rânduiala bisericii.

Poporul nostru crede că prin lepădarea de satana şi împreunarea cu Christos, prin botez, făcută prin mijlocirea naşului, copilul botezat primeşte, în acel moment, de la Dumnezeu, un însoţitor pentru toată viaţa lui, pe Îngerul păzitor, care îl va conduce, îl va apăra de rele şi îl va ajuta să facă fapte bune. De-acum înainte, mama îl va ruga în fiecare zi pe Îngerul copilului să-l ocrotească şi să-i dea sănătate copilului ei drag, iar când va fi măricel, îl va învăţa să spună rugăciunea „Îngeraşul": „Înger, îngeraşul meu,/ Ce mi te-a dat Dumnezeu,/ Totdeauna fii cu mine/ Şi mă-nvaţă să fac bine./ Eu sunt mic,/ Tu fă-mă mare,/ Eu sunt slab,/ Tu fă-mă tare/ Şi-n tot locul mă-nsoţeşte/ Şi de rele mă păzeşte./ Doamne, îngeraşii tăi/ Fie păzitorii mei".

Copiii gemeni trebuiau să aibă naşi aparte.

În ziua botezului, lehuza sculată din pat, spală mâinile moaşei, le şterge, dăruindu-i acesteia ştergarul sau altă cârpă. Copilul mort nebotezat e trecut în pomelnic şi pomenit de preot cu numirea.

Cumetria

Românul de pretutindeni, de asemenea şi sohodoleanul, avea frumosul obicei, moştenit de la înaintaşii lui, ca orice eveniment mai însemnat din viaţa lui să-l prăznuiască cu veselie.

Botezul copilului, mai ales dacă e băiat, fiind un eveniment însemnat, e sărbătorit cu o *„cumetrie"*: masă veselă, cu muzică şi invitaţi, ca la nuntă. Masa se încheie cu un cuvânt al naşului şi cu prezentarea copilului de către moaşă, pe care îl predă naşei, împreună cu o tavă cu o bucată de pâine cu o frunză (floare) verde, în care naşul strânge darurile în bani, oferite de comeseni. Naşul îi dăruieşte finului o viţea, o oaie sau bani. După scoaterea darului, urmează veselia (dacă e muzică), ce durează până târziu (toată noaptea chiar).

Ieşirea la biserică

Legile bisericii şi cele civile rânduiesc ca femeia, după naştere, să rămână în casă şi în interiorul gospodăriei, neavând voie să facă eforturi deosebite timp de 40 de zile, acest timp fiindu-i necesar pentru însănătoşirea ei deplină. Ridicarea prea repede din pat readuce durerile avute, „o întoarce răul", cum se spune, ceea ce e un caz grav, care poate pune în primejdie însăşi viaţa mamei.

Primul drum de ieşirea din curte, după trecerea celor 40 de zile, se face la biserică, moment numit *„ieşirea la biserică"*. Mama şi pruncul, ambii îmbăiaţi şi îmbrăcaţi de sărbătoare, merg la biserică, aşteptând la uşa bisericii venirea preotului, spre a-i citi femeii rugăciunea cuvenită. Apoi preotul ia copilul din braţele mamei, intră cu el în biserică, îl închină la icoanele altarului, iar, dacă e băiat, intră cu el în altar şi îl închină celor patru părţi ale Sfântului Prestol. Ieşind din altar, preotul lasă copilul în faţa icoanei Maicii Domnului de la altar, iar mama, închinându-se, trei mătănii, ia pruncul în braţe şi se întoarce acasă veselă, ca după efectuarea unui act însemnat, adică: îmbisericirea copilului ei, aşa după cum a făcut şi Maica Domnului cu pruncul Isus. Se obişnuieşte ca în această zi mama să aducă la biserică şi lumânarea de la botezul copilului, pe care o pune să ardă la icoana Maicii Domnului.

Alte datini privind naşterea, botezul şi îngrijirea copilului

Inserăm aici încă unele datini ce se practică în Sohodol:

Copilului i se dă să sugă mai întâi din ţâţa dreaptă şi nu din stânga, ca acesta să nu se facă stângaci şi să nu capete fras (boala copilului).

Nu e bine să se legene leagănul gol, ca să nu se îmbolnăvească şi să moară copilul.

Pentru ca copilul să meargă mai curând, mama face semnul crucii pe podină sau pe pământ cu o foarfecă sau cu un cuţit şi se preface că-i taie piedica dintre picioare.

Exista credinţa că, dacă pisica sau altcineva trecea peste copil când dormea, acesta nu va creşte frumos. De aceea, cei care treceau peste el trebuiau să facă drumul înapoi peste copil.

Se spunea că dacă copilul privea în oglindă înainte de a împlini un an, îi ies dinţii greoi.

Până la un an nu era voie să i se taie copilului unghiile cu foarfeca, ci trebuie să i le rupă mama cu dinţii.

Copiii bolnavi se vindecă cu leacuri de casă sau cu descântece (când nu era dispensar în comună).

Dacă copilul plângea mult după naştere, se spunea că l-au stricat ielele. De asemenea, dacă copilul mic plângea mult, se spunea că va fi un copil bun când va fi mai mare şi invers.

Când copilul râde în somn, se zice că atunci vorbeşte cu Maica Domnului.

Până când lehuza n-a ieşit la biserică, ea nu are voie să toarcă, să frământe, iar în săptămâna primă după naştere nu are voie să pună piciorul pe pământ, pentru ca să n-o întoarcă răul.

Cămăşuţa cu care se îmbracă copilul pentru prima dată, să nu se încheie cu baieră, pentru ca pruncul să înceapă să vorbească mai curând.

Dacă copilul este alăptat şi după vârsta de un an şi trei luni, nu e bine, pentru că se zice, că-şi suge mintea.

Pentru ca să înţarce mai uşor copilul, mama îşi unge sfârcul ţâţelor cu miere presărată cu sare sau se unge cu zeamă de călire amară. Unele femei îşi vâră câte o perie în sân, care înţepând copilul, acesta va refuza suptul.

Prima tundere a copilului (tăierea moţului)

Când copilul a împlinit un an, este tuns pentru prima dată. Naşa *tăia cu foarfeca, în* mod simbolic, în formă de cruce, câteva şuviţe (fire) de păr de pe cap, pe care le lipeşte cu ceară pe un ban de argint şi le predă mamei spre păstrare. Fetei, naşa îi punea în păr o panglicuţă albă. Tăierea moţului nu se face în zi de sărbătoare, nici de post, ci într-o zi de luni, joi sau sâmbătă, pentru că altfel era păcat (nu era bine).

Tunderea copilului e considerată o sărbătoare familială, naşii fiind reţinuţi pe cinste. Dacă mama merge cu copilul la naşă pentru tăierea moţului, ea îi duce acesteia plocon: un cozonac sau o pâine şi vin. Naşa îi dăruieşte finului sau finei un rând de haine.

Semnificaţia acestei datini nu se cunoaşte, se ştie doar că este moştenită de la romani.

La tunderea părului, se ia o farfurie în care se pune moţul de păr tuns, o foarfecă, un creion, carte şi prăjituri. Copilul este îmbiat să ia din farfurie ce vrea. E credinţa că va înclina în viaţă spre meseria obiectului luat. Dacă ia cartea, va deveni intelectual, dacă ia foarfeca, va fi croitor ş.a.m.d.

În jurul vârstei de un an se face *înţărcarea copilului*. Dacă era întârziată, aducea prejudicii sănătăţii fizice şi psihice a copilului, pentru că acesta devenea moleşit şi îi întârziau ieşirea dinţilor şi vorbirea. Cu cât înţărcarea se face mai de timpuriu, cu atât e mai bine pentru copil.

Creşterea copilului

Odată ce Dumnezeu i-a dăruit un copilaş, inima mamei se dăruieşte întreagă acestei fiinţe dragi, ruptă din trupul ei, iar grija ei cea mai mare de acum încolo, este îndreptată exclusiv asupra copilului ei drag. Ea nu se desparte de el nici când are treabă, doar atunci când are cui să-l dea în seamă: bunicii sau unui frăţior mai mărişor. Dacă nu are cui să-l lase în grije, îl ia cu dânsa unde merge: la prăvălie, la lucru, la biserică, la horă, ori la vecină în poveşti. Când coase, când împleteşte cu acele (undrelele), când toarce, mâinile fiindu-i ocupate, cu piciorul îl leagănă până ce adoarme sub vraja unui cântec dulce de leagăn sau şi numai a unui murmur muzical, a unui „lui-lui-lui" domol, *liniştit sau adormitor*, cântec care, de cele mai multe ori, este o improvizaţie proprie a mamei.

Aceasta-i mama din Sohodol şi din toate satele ţării, pe care vestitul scriitor popular de acum 100 ani, Anton Pann, o cântă în versurile:

„Copil dacă dobândeşte,
Cu lucru-n mână îl creşte,
Îl leagănă cu piciorul
Şi din brâu toarce fuiorul.
Cu o mână îi dă ţâţă,
Cu alta focul aţâţă".

Leagănul

Leagănul copilului din Sohodol, în care el doarme şi se joacă până ce prinde a umbla singur, este un coş lunguieţ, împletit din nuiele de răchită, atârnat de grinda casei, sau un „droabăn" de lemn, mobil, aşezat jos pe podină, în apropierea patului mamei, ori un cărucior cu arcuri, cumpărat, dăruit de naşul mai avut.

Când copilul e mărişor, e culcat în pătucul lui, cu gărduţ de jur împrejur, de zăbrele. Credinţa deşartă: nu e bine să legeni leagănul gol, căci moare copilul.

Mama cuminte, care urmează sfaturile medicului şi ale moaşei cu şcoală, privitoare la hrana, îngrijirea şi creşterea copilului mic, are parte şi bucurie de copii sănătoşi, vioi şi bine dezvoltaţi.

Cântece de leagăn

În Sohodol şi în regiunea Branului muzicalitatea este slab dezvoltată. Populaţia, în majoritatea ei, este afonă, cântăreţi brăneni sunt rari. Din cauza aceasta, şi cântecele de leagăn ale mamelor sohodolence sunt simple improvizaţii, constând dintr-un *lui-lui-lai-lai, hai cu mama, hai!*

Reproducem în continuare câteva cântece de leagăn, încetăţenite în Sohodol prin intermediul învăţătorilor Aron şi Ioan Puşcariu şi Eugen Babeş.

Cântec de leagăn

de T. Popovici

Culcă-te, puiule, culcă-te,
Culcă-te, puiule, culcă-te,
Nu mai adormi sub furcă,
Lui-lui-lui şi lui-lui-lui,
Nu mai adormi sub furcă.

Că şi eu, zău, m-aş culca
Că şi eu, zău, m-aş culca,
Dar n-ar cin-mă legăna,
Lui-lui-lui şi lui-lui-lui,
Dar n-ar cin-mă legăna.

Căci cine m-a legănat,
Căci cine m-a legănat,
De mine s-a depărtat,
Lui-lui-lui şi lui-lui-lui,
De mine s-a depărtat.

Şi cine m-o lui-luit,
Şi cine m-o lui-luit,
În pământ a putrezit,
Lui-lui-lui şi lui-lui-lui,
În pământ a putrezit.

Hai dor

de G. D. Chiriac

Îngeri vin tiptil şi-alene, să te mângâie pe gene,
Şi mi-te leagăn, dulce leagăn, trupuşorul tău de crin,

Ca să dormi uşor şi lin.
Ce tresari? Nu-i nimeni, nimic, linişte-i şi întuneric,

Doar zefirul, musafirul, cel şăgalnic şi pribeag,
A trecu pe lângă prag.

Şi-a trimis o gâză mică, să-ţi aducă-o scrisorică,
Şi să-ţi spună: noapte bună! Că şi el, sătul de drum,
Merge să se culce-acum.

Răsai lună

de G. Muzicescu

„Foaie verde, fir de nalbă,
Foaie verde, fir de nalbă,
Răsai, lună, mai de grabă,
Răsai, lună, mai de grabă,
Să se vadă prin livadă,
Să cosesc pelin şi iarbă,
Să cosesc pelin şi iarbă,
Să dau murgului să meargă,
Puişorul să mi-l vadă.
Haide, haide şi ne-om duce,
Că-i seară şi n-om ajunge".

Un alt cântec, intitulat „Lui-lui", se cânta în Sohodol pe melodia cântecului „Răsai lună" şi pe cea a cântecului lui T. Popovici, „Cântec de leagăn":

Lui-lui-lui, băiatul mamii,
Lui-lui-lui, băiatul mamii,
Vino, Doamne, şi-l adoarme,
Vino, Doamne, şi-l adoarme,
Şi tu, peşte, de mi-l creşte,
Şi tu, peşte, de mi-l creşte,
Şi tu, raţă, mi-l răsfaţă,
Şi tu, raţă, mi-l răsfaţă.
Şi Domnu legându-l,
Şi Domnu legându-l,
Să-mi adoarmă băieţelul,
Să-mi adoarmă băieţelul,
Cu cântare te-a culca,
Cu cântare te-a culca,
Dumnezeu te-a deştepta,
Dumnezeu te-a deştepta.

Cele dintâi jocuri ale copilului

Se întoarce mama de la lucru sau de unde a fost dusă după treburi şi-şi găseşte copilaşul dormind în leagănul lui. E vremea mesei. Mama-i cântă dulce, iar puişorul îşi freacă nasul şi ochişorii cu pumnii, cască, se întinde, îşi deschide ochii şi se trezeşte. Mama îl soarbe din ochi, stă să-l mănânce, de drag ce-i este. Îl schimbă, îi dă albituri uscate în locul celor ude, apoi îi dă să sugă. Suge, suge, apoi împinge ţâţa... s-a săturat. E lăsat desfăşat sau şi numai cu mânuţele afară, libere, un timp oarecare, pentru că mişcarea membrelor îi prinde bine copilului. El se bucură că a scăpat din strâmtoarea scutecului, e vesel şi zâmbeşte celor din jur. Mama nu-l pierde din ochi, îl alintă în tot chipul, punându-i tot felul de nume: puiul mamei, îngeraşule, puişorule, voinicelul mamei, floricica mamei, odorul mamei şi altele. Îi place să-l facă să râdă, gâdilându-l cu degetele, purtându-le pe burticică, pe picioruşe şi pe mânuţe şi până la

vârful nasului sau al urechilor, zicând: „Gadimiţă, gadimiţă" sau „Ghidi, ghidi, unde te duci? La Ionică până aici. Şi de unde să-l apuci? Ia de aici, de aici", mama prinzându-l cu degetele de picioruşe, de mânuţe, de nas, de ureche, şi copilul râde.

Alte jocuri: mama se juca cu copilul său, zicându-i: „Piţigaie, gaie, ce duci în tigaie? Un picior de oaie! Cine ţi l-a dat? Naşu din Braşeu, ţie-l Dumnezeu!", mama prinde mânuţa copilului (cel care era mărişor – de 1-2 ori) şi îi deschide palma, spunându-i: „Aici în mijlocul palmei şade un iepure. Toate degetele au plecat la vânătoare. Acesta (îl prinde de degetul mare) l-a văzut, acesta (arătătorul) l-a puşcat, acesta (mijlociul) l-a prins, acesta (inelarul) la fript, acesta (degetul cel mic) cere să i se dea şi lui din friptură, dar cele 4 degete (adică mama) îl scutură, zicând, fiţi, fiţi, tu nu capeţi, că n-ai făcut nimic!".

Alt joc: mama îi pune degetele de la mână unele peste altele, încălecate, apoi le dă drumul, zicând: „A zburat pasărea!". Mama îl ia pe copil în braţe, îl ridică în sus şi îi spune: „Ti-ta mare!". Când copilul începe a gânguri, mama îl învăţă să vorbească: „ma-ma!, ta-ta!, pa-pa!, ne-nea!".

Mama îl ajută pe copil să stea şezând, să stea în picioare, să umble (ţinându-l de subţiori), să stea rezemat în picioare şi să umble rezemându-se de perete, de marginea patului etc. Iar când copilul ştie să meargă, îl pune să stea călare pe băţ, să sară, să-l deprindă să fie cât mai vioi.

Ajuns în stare să meargă, copilul e bucuros şi dornic de joacă, în curte cu câinele, cu mielul sau cu pisica. Îi plac animalele, păsările, îi place să le mâne cu biciul. Când tata vine de la lucru cu carul cu boi (cu cai), copilul cere să fie urcat în car, să mâne boii cu biciul, să strige: hăis, cea, sau hii calu'!

Micuţului îi place ca tata să-l ia în braţe, să-l joace pe genunchi, să-l ducă în cârcă sau călare pe gât.

Bolile copilului

Copiii mici suferă de multe boli, contractate din răceală, din neglijenţa mamei, prin molipsire, din alimentare nepotrivită vârstei, din alimente stricate, din cădere şi loviri, din sperietură, umflarea limbii, spurcătură, fras, boli moştenite etc. Unele din aceste boli se vindecă cu leacuri de casă, cu comprese, legături la burtă, leacuri băbeşti şi descântece. La medic aleargă când boala s-a înrăutăţit şi când leacurile băbeşti şi descântecele au dat greş.

Datorită atenţiei deosebite ce s-a acordat sănătăţii publice, a luat fiinţă în Sohodol un punct sanitar frecventat de medic săptămânal şi maternitatea din Bran-centru. Astfel, mama şi copilul sohodolean se bucură de asistenţă medicală gratuită, iar mortalitatea infantilă, care în trecut făcea ravagii, astăzi a scăzut foarte mult.

Viaţa tinerimii – şcoala, armata, hora (jocul)

Trec zilele, trec lunile, trec anii ca o părere. Copilaşul de ieri, îngrijit bine, s-a făcut mărişor de 4-5-6 anişori, când e trimis la grădiniţă (înfiinţată şi în Sohodol de la 1948). La vârsta de 6, respectiv 7 ani, era trimis la şcoala primară nr.1 şi 2 şi la şcoala centrală – cls. V-VI – din Bran-Centru (până la 1910); respectiv (din 1910 până azi), la şcoala generală de 8 ani din Sohodol.

Terminând şcoala primară, pe cea de repetiţie şi pe cea de adulţi, la vârsta de 15-16 ani, băieţii, în majoritatea lor, intră în munca oamenilor vârstnici: la plugărie, la pădure, la ciobănie şi la văcărit, puţini, la meserii şi comerţ, ca băieţi de prăvălie în „Ţară", pentru scurt timp, 4-5 ani, până la recrutare.

Trecuţi ca o părere şi aceşti câţiva ani, băieţandrii de ieri, flăcăii noştri de azi, la vârsta lor de 21 de ani, se găsesc în faţa unui eveniment însemnat din viaţa lor: *armata* sau *cătănia,* cum se chema în era maghiară (de la cuvântul maghiar katona = cătană).

Tinerii flăcăi, ajunşi la vârsta de 21 de ani, găsiţi apţi pentru serviciul militar, la asentarea din primăvară, îşi întrerup ocupaţiile de până aici pe timp de 2-3 ani şi, având ordinul de înrolare în armată, îşi fac pregătirile de plecare în armată, care va fi în toamna aceluiaşi an.

Toamna, de îndată ce s-au terminat şi ultimele lucrări agricole, de încep *şezătorile de lucru,* unde se întâlneşte îndeosebi tineretul dornic de o destindere sufletească. De-acum, liniştea nopţilor de toamnă este des şi plăcut întretăiată de sgomotul vesel al acestor şezători, care, în timp frumos, cu lună, se ţin afară în curte, sub un şopron, unde lucrul în clacă, la desfăcut de cucuruz sau la torsul fuiorului şi al lânii, se îmbină aşa de frumos cu poveştile şi glumele, cu cântecele şi jocurile ce se încingeau în jurul unui fluieraş sau al unui clarinetist, prezent şi el la şezătoare.

Aici, în şezătoare, flăcăii cu ordinul de chemare în armată în buzunar, îşi varsă focul dragostei şi al duioşiei pentru despărţire. Şezătorile se ţin lanţ, iar cântecele şi doinele nu mai contenesc, decât odată cu plecarea feciorilor la datorie. Aceste cântece de cătănie erau duioase şi pline de tristeţe, cuprinsul lor popular fiind o comoară de sentimente, ce te înduioşează.

Timpul însă îşi urmează mersul înainte şi ziua plecării feciorilor la datorie a sosit. Tinerii recruţi, însoţiţi de părinţi, de fete şi de flăcăi, sunt conduşi la tren, în cântece vioaie de tinereţe voinicească, dar şi triste, deoarece românii se aflau sub dominaţie străină.

Flăcăii de azi, prinşi pe moment de duioşia despărţirii de cei dragi, sunt totuşi veseli, ştiind că merg să-şi facă datoria faţă de ţara lor iubită, nu trişti şi mâhniţi, cum erau pe vremuri, în era stăpânirii maghiare, când flăcăii români mergeau în silă, fără plăcere şi cu durerea în suflet, pentru că mergeau să slujească şi să moară, poate, pentru nişte asupritori ai neamului românesc. Cântecele lor de cătănie de atunci erau numai cântece de jale, bocete adevărate.

Milităria de azi este o datorie frumoasă şi de cinste. Chiar şi fetele preferă pe feciorul cu armata făcută, decât pe cel reformat. Astăzi, nu se mai aud cântece de cătănie, în care feciorul îşi arăta mâhnirea, jalea sau blestemul pentru armată. În cântecele de azi tresălta plăcerea şi mândria de a fi soldat apărător al ţării. De exemplu:

„Şi-am zis verde iarbă lată,
Cine nu face armată,
Da-i-ar Dumnezeu răsplată,
Sece-i mâna şi-un picior,
Să rămână cerşetor.

Eu când am plecat de-acasă,
Lăsai mândra mea frumoasă,
Dar, acum, cine-i în sat,
Cel scutit şi reformat".

Poporul român posedă un bogat repertoriu muzical privind cătănia, mai vechi şi mai nou, de care se folosesc din plin feciorii ajunşi la vârsta milităriei. Prin repertoriul muzical al sohodolenilor, modest pentru lipsa lor de muzicalitate, reproducem aici două cântece, învăţate în şcoala de repetiţie, ce se cântă în Sohodol.

Ţi-am spus, mândro...

Băieţii:
Tot ţi-am spus, mândro, că mă duc,
Şi tu tot nu m-ai crezut,

Refren:
Dragă şi iar dragă.
Fir de iarbă neagră,
Fir de cucuruz,
Auzi, mândro,-auzi,
Auzi, mândro,-auzi.

Fetele:

Tu te duci, bade, sărace,
Eu cu doru ce voi face?

Refren: ...

Băieţii:

Face-vei, mândruţo, bine,
Că mai sunt băieţi ca mine,

Refren: ...

Băieţii:

Dar acum, mândro, mă crezi,
Că trei ani nu mă mai vezi,

Refren:...

Băieţii:

Zău, mândro, că rău îmi pare,
Inima că rău mă doare,

Refren:...

Băieţii:

Eu plec şi mă rog de tine,
Ca să nu mă uiţi pe mine,

Refren:...

Tu te duci, bade sărace

Tu te duci, bade sărace,
Tu te, duci bade sărace,
Eu cu doru cum oi face?
Eu cu doru ce m-oi face?
C-ai plecat, bade, departe,
Multă vreme ne desparte.
Face-vei, mândruţo, bine,
C-ai rămas în sat la tine.
Numai eu voi face rău,
C-am să mor de dorul tău.
Eu mă duc în ţări străine,
Unde nu cunosc pe nime,
Numai frunza şi iarba,
C-acelea-s şi-n ţara mea.

Cu ocazia plecării recruţilor în armată, se cântă poezii cu texte adecvate, pe melodiile unor cântece învăţate în şcoală între 1910-1950. De exemplu, pe melodia cântecului „Trageţi voi boi", de T. Popovici, se cânta poezia:

Eu plec, mândro, în armată

Foaie verde, foaie lată,
Eu plec, mândro, în armată,
Eu plec, mândro, în armată.

Tu rămâi plângând la poartă,
Cu gura nesărutată,
Cu gura nesărutată.

Ia-mă, neică, şi pe mine,
Să fac armata cu tine,
Să fac armata cu tine.

Eu, mândro, mi te-aş lua,
Dar armata este grea,
Dar armata este grea.

Raniţa n-o poţi purta,
Cu puşca nu poţi puşca,
Cu puşca nu poţi puşca.

Că de-ai fi un brotăcel,
Mi-te-aş pune la capel,
Mi-te-aş pune la capel.

Şi-aş face salut cu el.
Şi de-ai fi o vioară,
Mi-te-aş pune viorea,
Şi-aş face armata cu ea.

Sohodoleanului, deşi nu e muzical, îi place cântecul, jocul şi petrecerile cu lăutari. În fiecare duminică din „dulce", nu din „posturi" (în timpul celor 4 posturi în Sohodol nu se fac jocuri, nici nunţi, cumetrii), feciorii îşi tocmesc lăutari din satele vecine (Tohanul-Nou, Poarta, Moieciu ş.a.), pentru că în comună nu sunt muzicanţi. La nunţi sau la baluri se aduceau cântăreţi mai vestiţi, din Rucăr şi Câmpulung Muscel.

Jocul – hora la români este foarte veche. Ea a luat naştere odată cu poporul român, l-a însoţit şi în bine, şi în rău, până azi, şi îl va însoţi şi-n viitor, cât va fi românul, român.

Jocul propriu-zis ia naştere odată cu naşterea omului, el îl însoţeşte pe copil, pe tânăr şi vârstnic, şi îl însoţeşte în tot cursul vieţii. De aceea, el face parte din obiceiurile frumoase ale românului şi, ca atare, e şi preţuit. Însăşi prinderea de mâini a preotului, al tinerilor miri şi ale naşilor – la cununie în horă, şi înconjurarea mesei în biserică, însoţită de cântecul „Isaia dănţuieşte", este o horă, hora sfântă a cununiei.

Horă fac sfinţii şi îngerii în jurul tronului ceresc. Horă fac ielele pe hotară şi la răspântie de drumuri. Horă fac flăcăii şi fetele din Sohodol, duminica după-masă, în bătătura cârciumii sau a căminului cultural, pentru înviorarea şi distracţia lor şi a familiilor lor, strânse la marginea horei. Hora distrează pe tineri, dar şi ocazionează înfrăţirea lor în vederea unirii în pentru viaţa nouă de familie, ce-i aşteaptă, după cum spunea şi cântecul: „Hora-i joc de legătură/ Între inimă şi gură/ Hora-i joc de înfrăţire/ Între cuget şi simţire,/ Horile sunt stâmpărări/ La omul cu supărări".

Feciorii şi fetele aşteaptă cu dor duminica cu jocul, pentru că, ocupaţi fiind cu munca de fiecare zi, peste săptămână, ei nu se pot vedea, şi din cauza depărtării dintre ei, decât numai duminica la joc (horă).

Hora este aproape singurul loc de întâlnire al tinerilor, unde inimile lor se pot apropia şi-şi pot spune dorurile şi dorinţele lor. Pentru ca să-şi poată place unul altuia mai mult, tinerii şi tinerele caută să se prezinte la horă cât mai bine atât în împodobirea (găteala) exterioară, cât şi în purtarea corectă şi vorbire dulce şi frumoasă (nu de înfumurare), potrivit cântecului: „Mândra mea frumoasă e,/ Doar cu vorba mă mângâie". Aici la horă sunt adunaţi şi părinţii, mai ales mamele, veniţi să petreacă, privind şi supraveghind totul, făcând glume, aprecieri şi critici chiar (că ăla e aşa şi aşa).

La horă se vântură ştirile şi întâmplările din sat despre cutare şi cutare, intraţi de-acum în gura lumii. La horă vin „la uitare" femei, bărbaţi, vârstnici, uneori şi intelectuali, pentru a mai schimba o vorbă şi pentru a discuta anumite chestiuni şi evenimente locale sau din afară, bucurându-se cu toţii de întâlnire, care e destul de anevoioasă din cauza aşezării lor resfirate, pe dealuri şi pe coaste.

De la jocul de duminică nu lipsesc nici copiii mici, care se zbenguiesc printre perechile dansatoare şi nici elevele şcolii de repetiţie, care privesc atent la jucători, căutând să le fure meşteşugul jocurilor, gândindu-se la ziua când şi ele vor fi scoase la joc.

„Scoaterea" sau ieşirea la joc a fetelor şi a băieţilor este un obicei vechi în Sohodol şi un act destul de important, de majorat – s-ar zice – şi de bărbăţie în viaţa tânărului (ei). „Ieşirea la joc" se face la zilele mari: la Crăciun, la Paşti ori la Sfântul Gheorghe, când cade după Paşti. Prietenii fetei şi ai feciorului vestesc feciorii şi fetele de ieşirea la joc, a fetei (feciorului) cutăruia, în ziua stabilită. În acea duminică, fata sau feciorul merg la biserică, mama dă o liturghie, vine acasă, prânzeşte, apoi se dichiseşte, se împodobeşte frumos cu hainele ce le are mai bune şi pleacă la joc, fata fiind însoţită de mama sa şi de prietenele ei. Ajunşi la joc, candidaţii sunt primiţi şi prezentaţi celorlalţi tineri, feciorul sau fata dând mâna cu toţi, fiind introduşi la horă, unde fiecare fecior e obligat să joace fata care „iese acum la joc". După termi-

narea jocului (a dansului) noul ieşit la joc – fată sau fecior – este ridicat pe mâini, de trei ori, cu strigăte de „trăiască". Pentru cinstea făcută ei, fata tratează pe feciori şi pe fetele surate cu băutură şi cozonac şi cu ouă împistrite (la Paşti), lucruri pe care mama le aduce cu dânsa. De asemenea, şi feciorul „scos la joc" este obligat să facă cinste cu 10 kg. băutură. Fetele ies la joc la vârsta de 15-16 ani, feciorii la 18-20 ani. Era, mai înainte, datina ca să se respecte întrucâtva vârsta în familia cu mai multe fete mari şi feciori, adică să iasă la joc în ordinea vârstei. Azi, se fac şi excepţii.

Ceremonialul ieşirii la joc fiind terminat, jocul îşi urmează ritualul său intens, cu aprindere şi foc. Aici, tinereţea e la largul ei. Veselia şi bucuria vieţii tinereţii şi-o manifestă din plin în focul dansurilor care-i însufleţesc şi-i înfierbântă de zor. Pe feţele tuturor, inclusiv ale părinţilor, radiază voioşia şi fericirea. Cât de mult le place jocul şi veselia, reiese şi din strigăturile tinerilor, în care-şi spun dorul şi păsul inimii, strigături făcute sau potrivite de ei, pilduitoare, presărate cu glume sau cu înţepături, ce produc bucurie pentru unii şi amărăciuni pentru alţii vizaţi.

Strigături frecvente în Sohodol:

Hora: De ce joc, de ce mă-ndemn,
Că nu-s făcută din lemn,
De ce joc, de ce-aş juca,
Că mă-ndeamnă inima.

M-a făcut mama la joc,
Uşurel şi bun de joc.
Mama m-a făcut în şură,
Uşurel şi bun de gură.

Frunză verde matostat,
Joc ca ăsta n-am jucat,
Parcă sunt un fermecat.
Şi-am să joc, să joc, să joc,
Pân-o sta soarele-n loc,
Şi luna pe cer o sta,
Şi la noi ca s-a uita.

Primii care sunt prezenţi la joc sunt feciorii. Până se strâng fetele, ei fac câteva sârbe şi brâuri, întreţinute cu chiuituri şi strigături, rostite cu glas puternic, pentru ca ecoul lor să fie

auzit de cei interesaţi: „Floricică, snop de grâu,/ Sus cu neica pân-la brâu/ Şi-altă foaie de lămâi,/ brâuleţul pe călcâi./ Hop, hop, hop şi-aşa" sau: „Haideţi de jucaţi, băieţi,/ Care ştiţi, care puteţi,/ Care nu, mai rămâneţi,/ Că-s feciori şi din alte sate/ Şi joacă care cum poate!".

Se scurge sudoarea pe faţă, sunt obosiţi, dat tot nu se lasă de joc, numai că-l ţin puţin pe loc, strigând: „Şi pe loc, pe loc, pe loc,/ Să răsară busuioc,/ Busuioc şi siminoc,/ Să-mi vie mândra la joc!". În acest timp cât ţine brâul pe loc, mai răsuflă un pic, ca la urmă, când lăutarul observă oboseala jucătorilor, să o schimbe într-o horă domoală.

Între timp, sosesc şi fetele-miresele, care se aşează pe margine, şi când feciorii observă că fetele nu prea îndrăznesc sau aşteaptă să fie chemate la joc, strigă:

Hora mare, fete n-are,
C-au murit de gălbenare,
Şi-au rămas vreo câteva,
Alea se cred cineva
Şi-i ruşine de neica.

Şi-am zis: Foaie verde cucuruz,
Ce ţii, fată, nasu-sus?
Vrereai plocoane boiereşti,
Parcă n-am şti a cui eşti!

Hai tu, fată, să te joc,
Deie-ţi Dumnezeu noroc,
Că pe câte le-am jucat,
Dumnezeu noroc le-a dat.

Frunză verde de pe soc,
Vino, mândro, să te joc,
Să te joc, să fii jucată,
Să mă pomeneşti odată.

Astă horă-mi place mult,
Şi s-o joc şi s-o ascult,
Singur eu nu vreau să joc,
Ci cu puica la un loc,
Şi s-o joc mereu, mereu,
Şi s-o strâng la pieptul meu,
Şi s-o strâng de mână bine,
Să se uite cu drag la mine.

Cine n-a jucat cu noi,
Crească-i coarne ca la boi,
Joacă, mândră, nu te face,
Ori nu joci cu cine-ţi place,
Căci cu cine ţi-ar plăcea,
Ai juca şi nu te vrea.

Haideţi, fetelor, la joc,
Ori vă duceţi toate-n joc,
N-aţi venit să vă uitaţi,
Ci-aţi venit ca să jucaţi.

Fetele nu se lasă mult îmbiate, ele intră în horă, fiecare lângă simpatia sa. Hora acum se lărgeşte, voia bună creşte, iar strigăturile cu glume încep iară: Un flăcău: „Cine joacă şi nu strigă,/ N-are-n casă mămăligă,/ N-are nici pâine uscată,/ Că-şi ţine gura-ncleştată". O fată: „Foaie verde de ferigă,/ Nici un fecior nu ne strigă,/ Parcă-ar fi de mămăligă,/ Nici un fecior nu ne cheamă,/ Parcă le-ar fi de noi teamă". Alt fecior (probabil vizat): „De strigat, zău, aş

striga,/ Dar se mânie puica/ Şi n-am ce mai săruta" şi fetele încep să râdă şiret (dar iată că înţepătura e gata): „Strânge, lele, buzele,/ Că le pişcă muştele/ Şi se văd fasolele".

În horă s-au prins toate fetele, ba şi neveste tinere. Feciorii veseli trag cu coada ochiului, să-şi vadă tovarăşele din dreapta şi din stânga.

Pentru una jucăuşă bună, feciorul îi strigă:

Eu la joc, mama la joc,
Mălaiul de joi pe foc,
La mândruţa jucăuşă,
Gunoiul e după uşă.

Pentru o nevestică prefăcută:

Aoleo, bolnavă sunt,
La bărbat n-am crezământ,
Aoleo, ce boală grea,
Doar la joc mai scap de ea.

Pentru şi de dragul mândruţei ce s-a prins lângă el, feciorul striga:

Dragă mi-i leliţa înaltă
Şi la mers cam legănată,
Că-mi dă gura peste poartă.
Dragă mi-i leliţa-n joc,
Când se leagănă în joc.
Dragă mi-i leliţa mică
Şi la trup cam subţirică,
Că se suie pe opincă
Şi-mi dă gura fără frică".

Unei fete mai urâte îi spune:

Aoleo, nimeni nu vrea,
Cu mine belea să-şi ia,
Că sunt urâtă şi rea
Şi bătrână ca mama,
Dar nici mama nu-i bătrână,
C-are vreo doi dinţi în gură.

Fetei fudule îi se spune:

Da' fata fudulă tare,
În ladă nimic nu are,
Dar sticla cu ruminale
Şi oglinda lângă ele,
Înşiră mereu mărgele,
Să se gătească cu ele.
Da' horă-n pantofi de lac
Şi-acasă mălai deloc.

Unei fete leneşe:

Asta-i fata lăudată,
Cu casa nemăturată,
Gunoiul da-ar mătura,
Şapte care nu l-ar lua.
Fata lui Nea Cutărică,
Nu-i harnică la nimica,
Nici să coacă, nici să ţeasă,
Că se crede fată aleasă!

Strigături de joc sunt multe, unele auzite de la alţii, altele improvizaţii proprii (spontane), caracterul lor e vesel, glumeţ, gluma lor e sănătoasă şi eficace, chiar. Strigăturile subnt fala horelor şi voinicia feciorilor.

În afară de strigături, în Sohodol sunt şi cele ce arătau semnificaţia cadenţei jocului, fiind spuse de vătaful sârbei, brâului, mănioasei ş.a. De pildă, la mănioasă se strigă: „Foaie verde simonic,/ Mănioasa acum la joc!". Vătaful era cel care arăta cum să vină perechile la joc, spunând:

Floricele la urechi,
Hai perechi, perechi, perechi,
Frunzuliţă de gutui,
Fiecare cu fata lui.
Frunzuleană busuioc,
Haide să pornim la joc!

Jocul mânioasa continua să se mişte după strigările de comandă:

Foaie verde micşunea
Şi la stânga tot aşa!

Foaie verde, măr mustos,
Întoarceţi jocul pe dos!

Floricică de lalea,
Şi la dreapta tot aşa!

Şi iar verde siminoc,
Întoarceţi jocul la loc!

Foaie verde, baraboi,
Şi la dreapta câte doi!

Urmează schimbarea:

Frunză verde trei scaieţi,
Schimbaţi, fetele, băieţi!

Foaie verde, doi boboci,
Fugi de-aici, că nu şti să joci!

Foaie verde, mărăcine,
Du-te, fată, c-alta-mi vine!

Foaie verde, floare-aleasă,
Vin la neica, mânioaso!

Foaie verde şi-o sipică,
Vin la neica frumuşică!

Foaie verde şi-o alună,
Fugi de-aici, că eşti bătrână!

Foaie verde, sălcioară,
Vin la neica, bălăioară!

Foaie verde şi-un dudău,
Schimbă fata, măi flăcău!

Foaie verde de cucută,
Fugi de-aici, că eşti urâtă!

Foaie verde de lipan,
Să te văd acu-ntr-un an!

Foaie verde, bob năut,
Cu asta mi s-a urât!

Foaie verde, trei cucute,
Mânioaso, du-te, du-te!

Foaie verde şi-o sipică,
Fugi de-aici, că eşti prea mică!

Foaie verde, trei gutui,
Fite-şi care, fata lui!

Foaie verde de-avrămeasă,
Nici cu asta nu fac casă!

Foaie verde şi-o lalea,
Na pe-a ta şi dă-mi pe-a mea!

Auleu, ce dor, ce foc,
Că-mi veni mândra la loc!

Vătaful:

Foaie verde şi-o alună,
Hai să dăm mână cu mână!

Foaie verde siminoc,
Să facem jocul la loc!

Foaie verde, măr mustos,
Mai frumos de cum a fost!

Pentru încetarea jocului, vătaful strigă:

Foaie verde, lemn sucit,
Mânioasa s-a sfârşit!

Alte strigături:

1) La sârbă:

I-auzi una, i-auzi două,
Bateţi două cu-amândouă,
Ciocârlia stă pe ouă!

I-auzi două, i-auzi trei,
C-aşa-i place dumneaei
Să se poarte cu cercei!

I-auzi tri şi i-auzi patru,
La pământ şi daţi-i drumul,
Că s-a-ntărâtat nebunul!

2) Alte strigături:

Iu-iu-iu pe dealul gol,
Că mireasa n-are ţol,
Îi va face mirele,
Cân-o tunde câinele!

Mâno, măi, s-o mân şi eu,
S-o mânăm la tată-său,
Să-i dea ţol şi lepedeu,

Că de când m-am însurat,
To-pe paie m-am culcat,
Iacătă că sun-bătrân!

Multe din strigăturile arătate mai sus au fost culese şi învăţate de feciori din cărţile „Strigături" şi „Cărţi de versuri", apărute la Editura „Ciurcu" din Braşov, aflate în biblioteca şcolii şi a căminului cultural din Sohodol.

La joc, feciorii stau de o parte, în faţa fetelor, care, de regulă, se aflau în locul unde şed mamele lor. Chemarea la joc, feciorul o face, făcându-i semn cu mâna, semn cu capul sau mergând spre fată, iar dimiterea după dans o face acolo pe loc sau conducând-o şi mulţumindu-i. Fata, de asemenea, îi mulţumeşte feciorului. Jocul se termină când se înserează. Înainte-vreme, fetele părăseau jocul pentru a merge acasă la asfinţitul soarelui. Feciorii în Sohodol n-au obiceiul să-şi conducă simpatiile acasă, ca în alte sate. Ei mai rămân câtva timp, până se întunecă bine, încheind jocul cu un brâu, o sârbă geambaralele ş.a. Apoi, în grupe mici, se împrăştie pe vale în jos, în sus sau pe potecile dealului spre casă, cântând cântece de dor şi de „inimă rea", după cum a fost atmosfera jocului în ziua aceea pentru fiecare în parte. Dintre cântece nu lipsesc cele de cătănie, ce le cântă feciorii asentaţi în primăvară, care urmează ca în toamnă să fie înrolaţi în armată.

Desigur că dintre cântece nu lipsesc cele naţionale şi lumeşti, învăţate la şcoala de repetiţie şi de adulţi, între anii 1910-1948, precum: „Trei culori", „Pe al nostru steag", „Haideţi, fraţi", „Auzi buciumul", îndeosebi „Răsai lună", pe care-l inserăm aici:

Răsai lună

cânt. pop. notat de G. Muzicescu

(andante)

Foaie verde, fir de nalbă,
Foaie verde, fir de nalbă,
Răsai lună mai degrabă,
Răsai lună mai degrabă.

Haide, haide şi ne-om duce,
Haide, haide şi ne-om duce,
Că-i seară şi n-om ajunge,
Că-i seară şi n-om ajunge.

Să se vadă prin livadă,
Să se vadă prin livadă,
Să cosesc pelin şi iarbă,
Să cosesc pelin şi iarbă.

Şi să-i dau puicii să-mi desfacă,
Şi să-i dau puicii să-mi desfacă,
Din două ca să-şi aleagă,
Din două ca să-şi aleagă.

Să dau murgului să meargă,
Să dau murgului să meargă,
Puişorul să mă vadă,
Puişorul să mă vadă.

Desfă, puică, ce-ai făcut,
Desfă, puică, ce-ai făcut,
Şi-mi dă drumul să mă duc,
Şi-mi dă drumul să mă duc,

Că ţi-oi da un leu bătut,
Că ţi-oi da un leu bătut.
Dară-mi să-mi dai zece lei,
Dară-mi să-mi dai zece lei,

Nu ţi-am făcut ca să piei,
Nu ţi-am făcut ca să piei,
Ci ţi-am făcut să mă iei,
Ci ţi-am făcut să mă iei.

Geaba, maică, m-ai făcut,
Geaba, maică, m-ai făcut,
M-ai făcut şi m-ai crescut,
M-ai făcut şi m-ai crescut.

Şi mi-ai dat după urât,
Şi mi-ai dat după urât,
Să-mi fie şi-n pământ strâmt,
Să-mi fie şi-n pământ strâmt.

Nu m-ai dat după cel drag,
Nu m-ai dat după cel drag,
Să-mi fie şi-n lume larg,
Să-mi fie şi-n lume larg.

Foaie verde de-alămâie,
Foaie verde de-alămâie,
Vine Ghiţă de la vie,
Vine Ghiţă de la vie,
Cu trei flori la pălărie,
Cu trei flori la pălărie.

Pălărie de mătase,
Pălărie de mătase,
De trei copiliţe-aleasă,
De trei copiliţe-aleasă.

Pălăria lui Ionuţ,
Pălăria lui Ionuţ,
Care-a fost al ei drăguţ,
Care-a fost al ei drăguţ.

Pe melodia acestui cântec se cântă şi alte poezii cătăneşti.

În Sohodol se joacă jocuri naţionale locale, vechi: hora, sârba, brâul, brâuleţul, breaza (joc de doi), ciobănaşul, chindia, mânioasa, alunelul, geambaralele, poşovoaica, şapte paşi ş.a. şi periniţa – la nunţi numai, precum şi unele dansuri străină: polca, valsul, bostonul ş.a.

La serbările şcolare şi şezătorile culturale, la sărbători naţionale, se mai joacă şi bătute, căluşarul, haţegana.

Jocul cel mai des jucat era breaza, un joc domol, pe care-l joacă cu plăcere şi cei vârstnici şi bătrânii chiar, la nunţi şi la serbări familiale, iar cel mai plăcut joc este „periniţa", care se joacă, de obicei, la nunţi şi la festivaluri, fiind considerat joc naţional.

Periniţa

notat de Gh. Florescu

Cine joacă periniţa,
Să sărute şi guriţa,
Pune periniţa jos
Şi sărută-l cu folos.
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi sărut-o cu folos,
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi sărut-o cu folos.

Periniţă de mătasă,
Mândruliţa nu-i acasă,
Pune periniţa bine,
Că mândruţa nu mai vine.
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi sărut-o mângâios,
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi sărut-o mângâios.

Joacă perna, puică, bine,
Că neica e lângă tine,
Şi-apoi pune perna jos
Şi să mi-l săruţi duios.
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi să mi-l săruţi duios,
Pune-o jos, pune-o jos,
Şi să mi-l săruţi duios,

Du-te, neică, nu mai sta,
Periniţa a juca,
Las' s-o poarte alt flăcău,
Că s-a trecut rândul tău.
Du-te neică nu mai sta,
Periniţa a juca,
Du-te neică nu mai sta,
Periniţa a juca.

Desfăşurare: Jucătorii – bărbaţi şi femei – se prind de mâini ca la horă, muzicanţii cântă, iar hora se mişcă la dreapta şi la stânga în ritmul muzicii. Un jucător trece din horă la mijlocul ei şi, ţinând în mână o periniţă sau o batistă, se plimbă prin faţa jucătorilor şi, când unul dintre jucători strigă „Cine joacă periniţa,/ Să sărute şi guriţa!", pune periniţa sau batista în faţa unei fete sau unei femei pe care şi-a ales-o, ambii îngenunchind pe periniţă (batistă), se sărută de-a binelea sau în mod simbolic – pe frunte. În acest moment, muzicanţii cântă pe vioară o gamă cu tonuri subţiri, cu arcuşul în sus şi în jos. Când dansatorul aşează batista nu jos, ci pe umărul dansatoarei alese, sărutul se face fără îngenunchiere. După sărut, cei doi parteneri fac câţiva paşi de polcă sau de vals, la strigarea vătafului jocului: „Cine joacă perinelul,/ să sărute cavalerul", iar după aceste mişcări fata se desprinde de partener, care reintră în horă, iar dansatoarea procedează la fel ca primul dansator şi astfel se continua jocul periniţei, până ce toţi din horă şi-au executat rolul de jucător al periniţei.

Există editată şi o variantă a „Jocului periniţei", pe versuri de Eugen Frunză, muzica pe 4 voci de Jean Letoni.

Instrumentele de cântat în Sohodol, în ordinea vechimii, erau: fluierul (tovarăşul nedespărţit al ciobanului), cimpoiul (dispărut din Sohodol), clarinetul (denumit în Sohodol clanaret), apoi lăuta (vioara), cobza şi doba mică, care erau instrumentele lăutarilor aduşi la jocuri şi nunţi din alte sate (Tohanul Nou etc.). Copiii foloseau muzicuţa şi drâmba, pe care şi le cumpărau din târgul (cel mare) al Branului.

Hora (jocul) satului de duminică, înainte-vreme, adică până prin anul 1948, se ţinea la cârciumile din Sohodol, pe care le amintim în ordinea vechimii: cârciuma „La doi creiţari", de lângă şoseaua Branului, la T. Tampa; cârciuma lui Grigore Şchiopu, lângă valea Sohodol (acum N. Muscoiu); cârciuma „La Stana lui Nicuţ", lângă biserica veche (acum I. Cojocea); cârciuma „La Cârstoiu Babeş", lângă valea Sohodol (acum Zen. Dia); cârciuma „La foiţa" Tătaru (acum Drăgoiu); cârciuma „La Jorgan" (acum A. Baciu); cârciuma Petru Răşină; cârciuma Arsene Reit; cârciuma Aron Solovăstru; cârciuma Dumitru „Mală" (acum D. Renghea); cârciuma Iancu Chiţu; cârciuma Arhip Puchiu (lângă şoseaua Bran) şi altele.

După naţionalizarea comerţului, în 1948, şi după desfiinţarea cârciumilor, jocul satului în Sohodol se va ţine la căminul cultural instalat în fosta casă a Urbarialiştilor.

Înainte-vreme, jocul (hora satului) în Sohodol era liniştit, frumos şi pătruns de duhul vieţii patriarhale, cu respectarea portului şi a jocului românesc, păstrându-se cu stricteţe condiţiile morale, sociale şi de bună conduită. Hora era, după biserică, fiind singurul loc de întâlnire şi de revedere al tinerilor, dar şi al vârstnicilor, despărţiţi unii de alţii cu săptămâni sau luni de zile.

Astăzi, hora satului e mult schimbată şi împestriţată cu dansuri streine şi cu obiceiuri împrumutate de la străini (valsuri, bostoane, polci etc., confetti, regina balului ş.a.), cu lux în îmbrăcăminte şi părăsirea frumosului port românesc, şi a multor datini vechi frumoase. De aceea, nu e de mirare şi chiar sunt justificate observările critice ce le fac cei din jurul horei, la adresa tinerilor şi mai ales a tinerelor, care se supralicitează în lux şi în purtare îngâmfată, uneori necorespunzătoare. Încuibarea luxului şi părăsirea în bună parte a frumosului port românesc sohodolean şi a multor datini strămoşeşti frumoase şi folositoare, ce se observă că s-au făcut şi în Sohodol, în ultimele decenii de după războaiele mondiale, sunt lucruri dureroase, care tind la subminarea existenţei noastre ca neam. Cade în sarcina şcolii, a bisericii şi a căminului cultural, a intelectualilor satului – învăţători, profesori şi preoţi –, de a conlucra la luminarea poporului sohodolean asupra frumuseţii portului românesc sohodolean, asupra însemnătăţii acestuia pentru dovedirea fiinţei româneşti faţă de neamurile conlocuitoare (unguri,

saşi şi alte naţionalităţi), insistând mereu pentru păstrarea şi folosirea portului în dumineci şi sărbători, la biserică şi la horă şi la toate momentele însemnate ale scării vieţii: naştere, botez, nuntă, serbări naţionale etc. De asemenea, să lumineze poporul asupra păstrării şi ţinerii datinilor şi obiceiurilor strămoşeşti frumoase şi folositoare (la naştere, botez, nuntă), care veacuri de-a rândul ne-au fost comori scumpe şi piloni de susţinere ai conştiinţei româneşti, respectiv ai poporului român (roman) din care facem parte şi noi sohodolenii.

Şezătorile în Sohodol

După cum am arătat în paginile acestei lucrări, prima şcoală a poporului, după învăţătura din familie, a fost şezătoarea, numită şi „furcă" – de la vorba: „mă duc cu furca", „am fost cu furca".

Munca de orice fel, făcută de unul singur este mai, cea făcută în colectiv e făcută mai cu plăcere şi voioşie, dar şi cu mai mult spor. Acest lucru l-au înţeles oamenii încă de la început, strămoşii romani şi protopărinţii noştri. Poetul roman Vergilius, în lucrarea sa „Georgicele", scria acum 2000 de ani: „Unii, la zarea focului ce pâlpâie în vatră, veghează iarna târziu şi cioplesc cu barda, iar alături, prin cânt făcându-şi mai spornică munca, nevasta poartă cu zor suveica".

Prima şezătoare cu munca în comun, în Sohodol, a fost *şezătoarea din familie*, care, în trecut, era mai numeroasă – cu 4-8-12 copii, plus 2 părinţi, 2-4 bunici, iar la alţii şi servitori. Aici, strânşi în jurul vârstnicilor, toţi ai casei desfăceau cucuruzul adus cu carul din alte părţi, torceau lâna, împleteau mănuşi, ciorapi, călţuni, flanele şi şaluri de lână, povestind şi ascultând poveşti şi întâmplări din viaţa bunicilor. Erau, apoi, *şezătorile comune lărgite*, care se ţineau în sările lungi de iarnă, din postul şi dulcele Crăciunului, azi la cineva, în altă seară la altcineva, după cum se făcea înţelegerea, la care se strângeau femei şi fete cu lucrul: tors, împletit, cusături. La acestea luau parte uneori şi feciori, care aduceau şezătorii mai multă voie bună, prin glumele şi poznele lor, veselie şi distracţie, prin jocurile ce le încingeau la muzica unui clarinetist sau fluieraş, cu care se sfârşea şezătoarea. În timpul lucrului, pentru ca munca să fie mai plăcută, mai însufleţită, se dădea drumul discuţiilor, poveştilor, întâmplărilor din sat, basmelor, glumelor şi se învăţau cântece bătrâneşti şi colinde pentru sărbătorile Crăciunului, care se apropiau.

Şezătoarea în Sohodol era o tovărăşie de muncă şi de petrecere, dar şi de învăţătură. Aici, în şezătoare învăţau unii de la alţii, cei tineri de la cei vârstnici, dar şi de la preot şi de la dascăl, căci multe şezători de lucru şi de clacă se ţineau în casele acestora – multe lucruri bune şi folositoare vieţii, învăţau basme, legende şi povestiri istorice din trecutul poporului român.

În şezătoarea de muncă, toţi se simţeau laolaltă, apropiaţi, o inimă şi un suflet, iar lucrul se făcea cu voie bună şi mai cu spor, pentru că şezătorile în Sohodol erau pentru săteni şi ocazii binevenite de întâlnire, de destinde şi reculegere sufletească. Femeile spuneau: „Mergem la şezători cu lucru şi să mai petrecem un pic, să mai auzim veşti din sat şi din lume, să auzim poveşti, să cântăm, să glumim şi să jucăm. Mergem să stăm de poveşti, să mai treacă vremea, că ni se urăşte de atâta singurătate în acest pustiu de sat, cu casele la o poştă una de alta. Mergând la şezătoare, mai economisim gazul şi focul".

Dragostea, plăcerea, necesitatea şi rostul şezătorilor săteşti este plastic exprimată în strigăturile şi cântecile ce le auzim sau ni le amintim, ca:

Foicică, trei lăstare,
De-ar veni toamna mai tare,
Să-mi iau sumanu-n spinare
Şi cizmele în picioare,
Să mă duc la şezătoare,
Un-s-adună mic şi mare,
Să le spun o ghicitoare,
Câte-n lună şi în soare,
Şi să-mi cânte-o fată mare.
Să mă duc în şezătoare,
Să cos floare lângă floare,
Să se mire orişicare.

La spartul şezătorii, feciorii le spuneau fetelor:

Crească-vă şezătoarea mare,
Până-n răsărit de soare,
Lumea să se-nveselească,
Torsul furcii să sporească.

Fetele le răspundeau flăcăilor:

Să veniţi şi mâine seară,
Vă dăm nuci şi cu păpară.

Când plecau:

Mai veniţi iar pe la noi,
Că vă dăm plăcinte moi.

La începutul vieţii româneşti, mult timp, *şezătoarea sătească era şi un fel de sfat popular,* unde, în urma discuţiilor, părerilor şi propunerilor asupra treburilor de folos obştesc, se aduceau chiar şi hotărâri în diferitele chestiuni ale satului.

Şezătoarea a fost prima şcoală a poporului, locul unde s-au păstrat şi s-au trecut din gură în gură comorile sufleteşti ale poporului: poezii, cântece populare, colinde, proverbe, zicători, poveşti, legende, datini, credinţe, obiceiuri, graiul neaoş românesc şi legea (credinţa) strămoşească. Aici în şezătoare – şcoala străbunilor –, s-a închegat limba şi s-a pregătit sufletul unitar al neamului.

Învăţătura din familie şi din şcoala şezătorii, a fost dezvoltată şi întărită cu învăţătura creştinească din tinda bisericii, prin preoţii şi a dascălii (cântăreţii) ei, până la preluarea şi continuarea ei în şcoala cărţii de astăzi.

Claca

În Sohodol, ca şi în alte părţi, se făceau şi clăci, fie în cadrul şezătorilor, fie aparte, la cositul ierbii, la săpat sau alte lucrări casnice, economice sau gospodăreşti. Preoteasa, dăscăliţa sau naşa îşi chema rudele, vecinele la desfăcut de cucuruz, la scărmănat şi la tors lână – în clacă. Mireasa, pentru terminarea unor cusături la rufăria de mireasă sau pentru pregătirea florilor de nuntă ş.a., îşi chema suratele ei în clacă, să-i ajute. Preotul, dascălul, naşul sau omul mai înstărit îşi chemau vecinii şi neamurile la coasă, în clacă, de obicei în sărbătorile bisericeşti mici (de exemplu în ziua Sfântului Pantelimon, Sfânta Marina ş.a.).

Clăcaşilor, pentru munca gratuită prestată, în 2-4-5 ore, li se servea, la începutul lucrului, câte un pahar de rachiu şi o bucată de pâine, iar la sfârşitul clăcii o masă frugală: pâine, brânză, slănină, ouă fierte, ceapă, ridiche şi rachiu sau ţuică, „fiartă în căldări" proprii sau în „poverne" particulare.

La clacă, ca şi la şezătoare, se petrece cu glume, strigături, cu cântece şi voie bună şi vorbe aruncate în vânt, vorbe fără rost numite „vorbe de clacă".

Redăm aici unele ghicitori şi strigături ce se spun la şezători şi la clăci, culese de flăcăi şi fete din cărţile bibliotecii şcolii:

Ghicitori: „Dura-n sus,/ Dura-n jos,/ dura vine buduhos" – fusul, „Şade tot nepieptănată,/ Când o piepteni,/ Îi pică părul" – furca şi caierul, „Păsărică ici-colea,/ Miţişorul după ea" – suveica, „Iepuraş şchiop/ Treieră un snop" – vârtelniţa.

Strigături: „Foaie verde şi-o sipică,/ Are maica o fetică,/ Când îi pomenesc de furcă,/ Îşi ia perna şi se culcă/ Ori îşi pune furca-n grindă/ Şi se duce la oglindă", „La horă mă-ndes, mă-ndes,/ La război nu ştiu să ţes./ La horă mai mare dragu',/ La ţesut mă doare capul", „Harnică-i nevasta mea,/ Cum nu-s două asemenea,/ Fuioraşul şi l-a tors/ Pe la babele din jos,/ Cu ocale de slănină/ Şi cu oale de făină,/ Dat-a brânză şi cârnaţi/ Să nu ştie ceialalţi".

Cântec bătrânesc, auzit de la Cristina A. Puşcariu:

A ţesut mândra de zor,
Până-n luna lui Cuptor,
Două fuse şi-un fuior,
Şi acum la sfârşit,
Pe iarbă s-a tolănit,
Aoleu c-am ostenit!

Sub poale de codru verde,
Un mic focuşor se vede,
Micşorel şi potolit,
Şi de haiduci ocolit.
Nu ştiu-s zece ori doisprezece,
Vătafi o sută şi zece.

Şi toţi frige un berbece,
Dar nu-l frige cum se frige,
Făr-l-ntoarece în cârlige,
Şi-l suceşte prin belciuge,
Ca să fie carnea dulce".

Scrisul nostru folcloric despre şezători îl încheiem cu transcrierea unei poezii populare, pentru care compozitorul Tiberiu Brediceanu a compus cântarea – „La şezătoare", care s-a cântat şi în Sohodol, la o producţie a tinerimii:

Cât îi lumea pe sub soare, bade, bădişor,
Nu-i bine ca-n şezătoare, bade, bădişor,
Că e joc şi e cântare, bade, bădişor,
Şi mai uiţi de supărare, bade, bădişor,
Că sunt fete şi feciori, bade, bădişor,
Şi mai uiţi de supărări, dorul dor.

Veniţi la şezătoare,
De supărări uitaţi!
Veniţi la şezătoare,
Veniţi, de supărări uitaţi!".

În timpul din urmă, la noi în Sohodol, ţinerea şezătorilor şi a clăcilor şi, s-a rărit aproape cu totul. Azi, ca o reminiscenţă a acestora, mai vezi din când în când câte o femeie mai în vârstă mergând la alta, cu furca-n brâu, în poveşti, în câte o după-amiază, pe timp de ploaie sau în seri de iarnă, pentru a alungarea urâtului de singurătate.

Pentru ca duhul acestor şezători atât de frumoase şi instructive să nu se piardă, în anul 1920, Ministerul învăţământului a dat dispoziţii şcolilor şi căminelor culturale, pentru ţinerea de şezători culturale pentru popor. Astfel, potrivit acestor dispoziţiuni, şcolile primare, între a. 1920-1948, aveau înscrisă în orarul săptămânal ora de şezătoare, destinată pregătirii materialului, programului şi a elevilor pentru şezătorile culturale publice, ce se ţineau la sărbătorile mari (Crăciun, Paşti, sfârşit de an şcolar) şi la serbările naţionale, cu program alcătuit în genul şezătorilor vechi săteşti. Potrivit aceloraşi dispoziţiuni, căminul cultural îşi desfăşoară activitatea sa culturală şi artistică, cu concursul tinerimii, în genul şezătorilor poporale, urmărindu-se prin aceasta revenirea la vechile şezători săteşti şi, prin ele, păstrarea comorilor sufleteşti: limbă, lege, tradiţii, datini, cântece, colinde, zicători şi proverbe.

Căsătoria sau nunta în Sohodol

La secţiunea despre horă spuneam că aceasta a luat naştere odată cu poporul român şi că hora îi este însoţitorul vesel al omului în tot cursul vieţii lui: la naştere, la cumetrie, la nuntă şi la celelalte momente vesele ale lui. Am mai spus că hora de duminică, din bătătura cârciumii sau a căminului cultural, descreţeşte frunţile obidite ale vârstnicilor şi înfrăţeşte inimile tinerilor – fete şi feciori –, în vederea unirii lor pentru o viaţă nouă, potrivit cântecului:

Hora-i joc de legătură,
Între inimă şi gură.
Hora-i joc de înfrăţire,
Între cuget şi simţire.

Aici, la horă, tinerii se întâlnesc, se cunosc, se înfrăţesc şi, simţind că se potrivesc la fire, îşi plănuiesc căsătoria şi intrarea lor într-o viaţă nouă, într-o viaţă de căsnicie, îndeplinind

astfel datina şi legea lăsată de Creator, de a fi tovarăşi buni, şi la bine, şi la rău, de a munci şi a se ajuta unul pe altul, de a avea copii, care să păstreze neamul şi numele, care să le moştenească avutul şi care să le fie un ajutor şi toiag la bătrâneţe, să aibă cine să-i îngroape, cine să-i jelească şi pomenească.

Căsătoria e sărbătorită cu nuntă, cu veselie şi joc, cu participarea neamurilor, a prietenilor şi cunoştinţelor mirilor, pe care îi fericesc cu dragostea lor, cu urări şi daruri.

Pentru însemnătatea ei mare, nunta fiind un început de casă nouă, nuntaşii în Sohodol o întâmpină gătiţi cu cele mai frumoase haine, îndeosebi mirii, nănaşii şi rudele apropiate, de aici şi zicătoarea: gătită foc, „gătită ca la nuntă". Iar pentru reuşita cât mai norocoasă a nunţii, se fac pregătiri cu săptămâni şi luni înainte. Mireasa, ajutată de suratele ei, viitoarele „surori de mireasă", îşi ţese şi îşi coase podoabele de nuntă (cămaşe pentru ginere, ie pentru soacră, batiste pentru chemători ş.a.), apoi lingeria de corp şi de pat, ţoale, pânze, pânzeturi etc. Mirele, de asemenea, îngrijat şi dornic să aibă o nuntă mare, frumoasă, îşi tocmeşte o muzică bună, îşi alege chemătorii şi-şi tocmeşte socăcioaia (bucătăreasa).

Nu mai puţină îngrijorare au părinţii mirelui şi miresei, care se îngrijesc de cele necesare pentru nunta copiilor lor (făină, carne, beutură etc.), ambele părţi trebuind să întindă mese sâmbăta seara, duminica dimineaţa, masa de nuntă la mire, gustări duminica seara şi iarăşi masă mare de luni seara, la „Calea mare", la mire. Şi unii, şi alţii (socrii mici şi mari) se străduiesc ca nunta să corespundă tuturor aşteptărilor, pentru a evita observările critice inerente astorfel de ocazii.

Desigur că în şirul pregătirilor de nuntă intră şi îngrijirea în intern şi în extern a locuinţelor socrilor mici şi mari, pentru ca aspectul lor să fie cât mai îmbietor. Brăduţul fixat pe porţile caselor mirilor vesteşte căsătoria cuiva din casa aceea.

În ce priveşte vârsta obicinuită a tinerilor candidaţi la căsătorie – în Sohodol – este de 25-30 ani pentru fecior şi 16-25 ani pentru fete. Căsătoriile sub vârsta de 16 ani la fete şi 18 ani la fecior se pot încheia numai cu dispensă de vârstă, acordată de autorităţile în drept (civile şi bisericeşti).

Diferenţa de vârstă între miri obicinuit, e socotită între 5-8 ani. În vechime erau dese diferenţele mari de vârstă, de 10-20 ani. După vârsta de 30 ani, feciorul trece în şirul „burlacilor", iar fetele trec în şirul fetelor „bătrâne" („stătute"), când se spune că aceştia urmează să fie căsătoriţi de mijlocitori interpuşi – de babe sau de vrăjitoare, la care apelează îndeosebi fetele bătrâne „rămase de căruţă".

Atât feciorul, cât şi fata, se feresc de căsătorii cu parteneri mai bătrâni, cu văduvi, văduve, divorţaţi etc., sau cu cei din familii mai puţin potrivite (sărace, cu nume rău), cu familii

de „neam prost", cum se spune aici. Căsătoriile cu astfel de nepotriviri, cât şi cele făcute din vrerea părinţilor şi fără consimţământul copiilor lor în cauză sunt, pe toată durata vieţii, nişte căsătorii „amărâte" („– Cum trăiesc?/ – Nu trăiesc bine", se spune), divorţurile în Sohodol fiind rare şi detestate. Sohodoleanul căutau să-şi căsătorească copiii (mai ales fetele) în sat, ca să nu-i înstrăineze, pentru a le putea purta de grijă şi ajuta. El se fereşte a se încuscri cu cei de altă limbă şi religie. Excepţia fac numai cei constrânşi la aceasta, din diferite cauze, care se pot subînţelege.

Peţitul în Sohodol

Căsătoriei trebuie să-i premeargă unele acte absolut necesare, fără de care uniunea liber consimţită şi potrivită datinilor nici nu se poate concepe. Între acestea enumerăm: a) afecţiunea reciprocă a tinerilor şi hotărârea lor pentru căsătorie, urmate de b) peţitul şi învoiala asupra zestrei între familiile care se încuscresc, c) logodna tinerilor şi d) cununia tinerilor.

Hora satului de duminică şi nunţile din „dulce" (în post nu se ţineau nici nunţi, nici hore) sunt ocaziuni binevenite, când tinerii se pot întâlni, se cunosc şi se înfrăţesc. Şi, susţinând că se potrivesc în gânduri şi simţiri, cei doi tineri îşi mărturisesc vrerea să fie unul pentru altul, pentru totdeauna, adică să se căsătorească. Dorinţa lor şi-o comunică şi părinţilor lor, care, la rândul lor, consimţind şi ei, urmează să facă demersurile de lipsă, tatonând terenul în mod reciproc, fie direct, fie prin terţe persoane, zişi votri (votre).

Înainte-vreme, astăzi mai rar, căsătoriile erau puse la cale de către părinţii copiilor, fără ştirea şi consimţământul acestora, mai mult din interese egoiste (de avere sau preferinţe de neam „bun"). Căsătoriile forţate şi impuse, de multe ori se dovedesc a fi greşite, nenorocite.

Chestiunea peţitului şi a învoielii pentru dotă (zestre) şi-o asumă de obicei mama (feciorului şi a fetei) care este cea mai apropiată de inima copilului ei şi căreia îi zace la inimă fericirea copilului ei. Ea îşi înduplecă soţul asupra viitorului copilului, ea îşi adună informaţiile asupra familiei cu care se va încuscri şi tot în grija ei intră pregătirile privind formarea zestrei în haine, lenjerie, încălţăminte, haine de pat etc., în timp ce tatăl se îngrijeşte de procurarea alimentelor pentru nuntă şi de darul în bani şi vite.

Odată „băgate vorbele", în cazul că se primeşte un răspuns favorabil, se face peţitul fetei. Părinţii feciorului aleg o seară potrivită, de obicei joia, pe care o comunică în prealabil părinţilor fetei, când merg împreună cu feciorul şi cu o rudenie apropiată lor (frate sau văr), în peţit. Ajunşi aici, ei spun scopul venirii lor şi încep convorbirile familiale. Ambii părinţi, pen-

tru ca să nu se creadă că abia au aşteptat măritişul fetei lor, desigur, vor cerca să invoce diferite pretexte: ba, că nu s-au gândit la măritişul fetei, ba, că nu-s tocmai pregătiţi cu zestrea fetei şi că n-ar vrea să o mărite cu lipsuri, ba, că e singurul lor copil şi n-ar prea vrea bucuros să-l înstrăineze, el fiind singurul ajutor la bătrâneţe ş.a.

Părinţii feciorului insistă totuşi, spunând că, dacă tinerii se plac, chestia zestrei nu ar putea să fie o piedică. Le mai atrag atenţia că refuzul lor ar putea fi o pierdere, şi pentru unii, şi pentru alţii, şi că norocul nu bate de multe ori la uşă.

Părinţii fetei se fac că se răzgândesc şi spun: „Dar să întrebăm şi fata". Mama merge în *cămăruţă, de unde se întoarce veselă cu răspunsul pozitiv al fetei.*

Bucuroşi de răspunsul bun, viitorii cuscri continuă discuţiile asupra zestrei. „Noi îi dăm feciorului nostru: 2 boi, 4 oi, 2 jugăre de pământ în siliştea noastră, cu puţină grădină, cu loc de casă şi ajutor la facerea casei" sau dacă îl are numai pe el singurul copil, îi făgăduieşte că îl „bagă în casă". „Îi mai dăm şi un loc de fânaţ, de 2 cositori în hotarul Râşnovului" ş.a. Părinţii fetei spun: „Noi îi dăm fetei noastre: o ladă nouă (sau un dulap nou) pentru haine, două trâmbe de pânză de bumbac şi in, groasă de câte 30 de coţi, 12 ştergătoare-prosoape, 12 ştergătoare de vase, 6 pânzeturi, 12 şervete de masă, 4 perini, 2 saltele, 6 cearceafuri, 2 coverturi de pat (ţoale în roate), 1 strai, 1 procoviţă, 2 rânduri de haine noi, 1 bundă, 1 scuteică, 2 perechi de ghete şi pantofi, 6 ii, 2 fote, 1 ştergar de borangic, cârpe şi alte lucruri mărunte. Îi mai dăm 2 jugăre de pământ la hotarul Râşnovului, 1 vacă cu lapte şi 5 oi. Aceasta-i zestrea ce i-o putem da noi fetei noastre, dacă vă place." Părinţii feciorului sunt mulţumiţi, aici fiind vorba de două familii bine situate. Bucuroşi şi unii, şi alţii, se felicită şi-şi dau mâinile, zicându-şi: „Să fie într-un ceas bun şi cu noroc de la Dumnezeu". Peţitorii îşi pun plosca cu rachiu îndulcit pe masă, care se umple cu gustări aduse de gazdă. Se aşează cu toţii în jurul mesei, părinţii şi tinerii se cinstesc, bucurându-se de învoiala făcută pentru încuscrire. În cursul mesei se hotărăşte ziua logodnei, care de regulă este prima sâmbătă seara, când merg la preot acasă. În zilele dintre învoială şi logodnă, mirele îşi procură verighetele necesare.

În vechime, peţitul în Sohodol se făcea într-o formă semnificativă, cu agrăiri în poezie, rostite de unul din credincerii veniţi în peţit. Reproducem aici (cu ortografia originală) o transcriere din manuscrisul dr. Sextil Puşcariu, *Spiţa unui neam din Ardeal – Monografia familiei Puşcariu* (pag. 48), unele versuri populare ce se spuneau în Sohodol de către credincerii ce umblau la peţit, versuri culese şi introduse de preotul Bucur Puşcaşiu în codicelul scris de dânsul, în anul 1788 (pag. 99):

– Bună dimineaţa, bună dimineaţa!

Răspuns: Mulţumim dumneavoastră!

– Ce umblaţi?

– Ce căutaţi?

Răspuns: Noi umblăm pe sub cerul cu stele
Să vânăm munţii cu oile
Şi câmpul cu florile,
Şi dealul cu viile,
Şi codrii cu fiarele,
Şi umblând am dat
Într-o urmă de hiară sălbatecă
Şi ne-am mirat,
Ce urmă să fie aceea?
Şi s-au strâns ai noştri Domni şi boieri
Şi s-au sfătuit
Şi unu a zis:
Că să fie urme de câine,
Ca să petreacă al nostru împărat împreună,
Dar alţii au zis ca să fie floare
Ieşită din Rai,
Ca să petreacă cu al nostru împărat de Crai.
Iată împăratul ne-a ales pe noi
Pe aceşti patru, sau cinci, sau doi
Credimeri prea buni ai Domnului,
Şi cel ne-a trimis la această casă,
Steaua nu ne lasă,
Şi noi am căutat şi am aflat
Că iaste o floare foarte frumoasă,
De îmbobocit îmboboceşte, de înflorit înfloreşte,
De rodit nu rodeşte,
Şi noi am venit ca s-o ducem la al nostru împărat,
Ca s-o îmbobocească şi să-i înflorească,
Pe urmă să o şi rodească.
Dară dumneavoastră să nu ne luaţi

Cu niscai propuse.
Să mergem la al nostru împărat
Fără răspuns,
Ci curând să ne lase
Din casă
Dela jupânească mireasă
Şi să ne scoată năfrămi cusute cu fir,
Să ne ştergem gurile de vin,
Măcar fie şi din mătase,
Numai să fie frumoase,
Că om mai şedea,
De v-am mai ura,
Că ne e frică că om însera,
Că ai noştri ostaşi vin
Peste munţi înalţi,
Prin izvoare reci,
Prin livezi verzi,
Tot bând
Şi jucând,
Să mergem la cai săltând,
Cinstea dumneavoastră făcând,
Noi om şedea şi om descăleca
Şi bine seama ne vom da
Dar dumneavoastră să scoateţi
Scaune de argint făcute,
Cu aur poleite,
Dar vom lăsa mai pe lesne şi pe uşor,
Numai să ne scoată scaune de piatră
Cu picioare de ghiaţă.

Logodna (învoirea)

Legământul sentimental între tineri, peţitul şi învoiala dintre cele două familii fiind aranjate, urma ca aceste acte să fie întărite de unele oficiale, precum logodna şi cununia bisericească şi civilă, conform legilor şi datinilor.

În ziua fixată pentru logodnă (de obicei sâmbătă seara), feciorul cu părinţii, cu naşii şi cu câteva rude (fraţi sau veri) mergeau la casa fetei, ducând cu ei ploşti cu rachiu şi cu vin, pâine, carne şi muzică – doi urători şi clarinetişti. După un schimb de urări convenţionale, însoţite de gustări şi închinări din conţinutul ploştilor, părinţii, naşii şi tinerii, însoţiţi de lăutari, merg la casa preotului, ducând cu ei o pâine şi 1 kg. de vin. Aici preotul încheie logodna tinerilor după normele bisericii şi ale datinilor, făcând schimbul inelelor, feciorul primind inelul fetei şi fata – inelul feciorului, după ce mai înainte le-a arătat rostul logodnei şi al căsătoriei, întrebându-i pe unul – fieştecare dacă făceau acest act de împreunare cu voia lor şi nesiliţi de nimeni, fiecare din ei răspunzând cu glas tare: „Da, cu voia mea!". Primind acest răspuns, preotul le împreună mâinile şi rosteşte împreună cu tinerii şi cu cei de faţă rugăciunea „Tatăl nostru", iar tinerii se sărută şi sărută mâinile preotului, ale părinţilor şi ale naşilor. Toate aceste formalităţi ale „bunei-învoiri", preotul le consemnează în „Protocolul bunei învoiri", actul fiind semnat de cei de faţă: logodnici, naşi şi părinţi. Preotul, în baza „bunei învoiri" făcute, urmează ca în următoarele trei duminici să facă „strigările în biserică": „N.N. şi N.N. au păşit la taina căsătoriei, cine cunoaşte vreo piedică canonică, să anunţe". Înainte vreme, până la introducerea legii ungare a căsătoriei civile, în 1895, în acest protocol preotul trecea şi foaia de zestre (dotă), care în cazul unui proces, oarecare, servea drept act doveditor. După 1895, acest act s-a sistat.

Încheiate fiind formalităţile „bunei învoiri", zisă logodna bisericească, tinerii şi însoţitorii se întorc veseli la casa logodnicei, unde de începe veselia cu masă întinsă, cu lăutari şi joc până în zorii zilei următoare.

Cu ocazia logodnei, în multe părţi la sate, se cântau anumite cântări, precum:

De aici până la mândra,
Făcui calea ca oglinda,
Deseară, pe drum de stele,
Sunt la casa mândrei mele.

sau

Mândro, să ne logodim,
C-amândoi ne potrivim,
Mândro, dorul meu şi-al tău,
Împreune-l Dumnezeu.

Sohodolenii şi brănenii nu aveau astfel de cântece.

Inelele de logodnă sunt nişte semne ale unirii şi ale credinţei ce şi-o încredinţează logodnicii căsătoriţi unul-altuia şi, ca atare, se poartă pe degetul inelar până la moarte. Acest obicei este moştenit de la romani. În timpul de trei săptămâni stabilit de lege şi datini dintre logodnă şi cununie, tinerii logodnici caută să fie la horă împreună, jocul lor cu alţii fiind mai rezervat, pentru a nu se naşte suspiciuni. În acelaşi timp, contactul dintre logodnici şi între cele două familii care se încuscresc devine tot mai intim şi mai des în vederea pregătirilor de nuntă. Atât la mire, dar mai ales la mireasă, e zor mare. Neamurile şi suratele miresei o ajută pe acesta la completarea trusoului, la cusutul cămăşii ginerelui, a celorlalte lucruri ce urmează a fi dăruite neamurilor mirelui, a batistelor, a ştergarelor şi a florilor pentru chemători şi pentru voinic, cheltuind pentru aceste lucrări zile şi nopţi de-a rândul, pline de veselie, cântec şi voie bună.

Joia, în săptămâna nunţii, se face căsătoria civilă. Joi, vineri şi sâmbătă, chemătorii, călări sau pe jos, fac chemările la nuntă, din partea mirelui şi a miresei, colindând întreg satul. Ei pornesc de la casele mirelui şi a miresei, fiecare chemător primind o ploscă cu rachiu îndulcit sau cu vin, o cârpă şi un colac, puse în gluga atârnată de oblâncul şelei.

Acest obicei frumos, chematul cu chemători, se făcea înainte de războiul I mondial. În timpul din urmă, chematul la nuntă îl vor face mirele şi mireasa personal. De asemenea, şi naşul are invitaţii lui, care se strâng duminica dimineaţa la dânsul şi-l însoţesc la mireasă, la biserică.

Chemătorul călăreţ ajuns la casa invitatului de-a-ncălare, loveşte cu gârbaciul în poarta casei, chemând pe gazdă afară, spunându-i: „Mireasa (mirele) N.N. şi părinţii lor vă roagă să poftiţi şi dumneavoastră la nuntă", îmbiindu-i să închine din plosca cu vin. Gazda închină şi bea, spunând: „Să fie într-un ceas bun şi Dumnezeu s-ajute! şi vom veni şi noi".

Atât mirele, cât şi mireasa şi naşii au invitaţii lor proprii. Sâmbăta după-masă, după terminarea chematului, chemătorii şi alţi feciori se adună la casa mirelui, unde petrec cu muzică până către seară, când feciorii, în frunte cu mirele şi lăutarii, merg la casa miresei, care îi întâmpină oferindu-le vin şi cozonac. De aici, mirele, mireasa şi feciorii cu muzica, merg la casa preotului, pentru invitaţia la cununie din duminica ce urmează, ducându-i 3 pâini, 3 bucăţi de carne pusă pe pâine şi 3 kg. de vin. Terminată fiind şi această formalitate scurtă, alaiul se întoarce la casa socrilor mici, unde rămân feciorii – chemătorii miresei, cu o parte din muzicanţi, iar ginerele cu feciorii-chemători şi ceilalţi muzicanţi se întorc acasă. Şi unii şi ceilalţi

continuă petrecerea şi dansul până noaptea târziu. Către miezul nopţii, se serveşte o masă cu ciorbă acră de burtă. Acest obicei din sâmbăta nunţii, înainte vreme, se ţinea întocmai, în timpul din urmă, însă, a fost părăsit aproape cu totul, doar cei mai înstăriţi îl mai ţin.

Duminica nunţii. Obiceiuri de nuntă

În primele ore ale dimineţii, în casa socrilor mari, se făc pregătiri pentru aranjarea meselor, pentru masa de nuntă, ştiut fiind faptul că masa se face la mire şi pe cheltuiala acestuia. Tot mirele plăteşte şi muzica nunţii.

Aranjarea meselor (care se face pe timp de ploaie şi iarna în casă şi în aria şurii, iar primăvara, vara şi toamna, pe timp frumos, în grădină sau în bătătură) fiind terminată, urmează gătirea mirilor pentru cununie, care se urmează să se ţină la biserică, îndată după terminarea slujbei.

Gătirea mirilor pentru cununie

Gătirea miresei

Sarcina gătirii miresei, de obicei, şi-o ia una-două femei versate în această artă. Iar, pentru atenuarea tristeţea miresei, care, prin căsătoria sa, trebuie să se despartă de viaţa fetiei, de hora cu fetele şi feciorii – tovarăşii de joc şi tinereţe, de părinţii săi, când se mută la casa mirelui sau într-alt sat chiar – toţi cei din jurul ei, cât timp ţine „gătirea", se silesc să-i facă o atmosferă de veselie, cu cântece, glume şi muzică. Reproducem aici unele cântece care se aud cu această ocazie (mai puţin în Sohodol, din cauza afoniei, în alte sate mai mult):

– la împletirea părului se cântă:

Foaie verde sămărastră,
Se mărită Leana (Maria, Ana etc.) noastră
Şi pe noi fetele ne lasă
Cu inima friptă, arsă".

– la împletirea cununiţei din flori naturale, ce se punea pe capul miresei, se cântă:

Vino, lele, în grădiniţă,
Să culegem lămâiţă,
Lămâiţă şi rujiţă,
Să ne facem cununiţă,
Cununiţă frumuşea,

Să ne cunună cu ea,
S-o împletim în două fire,
Semnul de nedespărţire.
S-o împletim cu busuioc,
Să fim lele cu noroc.

Acest cântec s-a învăţat la şcoala de repetiţie din Sohodol cu înv. I. Puşcariu.

Tot în timpul gătirii miresei, când i se aşează cununiţa de lămâiţă pe frunte, suratele îi cântă cu duioşie:

Frunză verde, frunză bună,
Ia-ţi, mireasă, ziua bună
De la fraţi, de la surori,
De la grădina de flori,
De la strat de busuioc,
De la fetele din joc.

Ia-ţi rămas de la găteală,
Că n-ai să mai pui beteală,
Nici la coadă floricele,
Nici în degete inele
Şi nici în urechi cercei,
Nici n-ai şedea cu flăcăi.

Cununiţa bine-ţi şade,
Cum se miră cin-te vede,
Cum te scoate dintre fete,
Şi te dă între neveste,
Şi cununa cea de flori,
Te pune între nurori.

Sau:

Plângi, mireasă, şi suspină,
Că mergi în casă străină
Şi te-or mustra fără vină
Şi nu-i fi cu voie bună,
Că mila de la bărbat,
Ca frunza de pom uscat.

Că-i plânge şi-i suspina,
Şi oftând vei căuta,
Când în cer, când pe pământ,
Şi tu nu-i zici nici un cuvânt.

Când i se punea vălul pe cap, fetei i se cântă:

Hai să zicem Doamne-ajută!
Hai să zicem Doamne-ajută!
Vălul este de mătase,
Să-l porţi, fiică, sănătoasă.
Şi vălul e de bumbac,
Să-l porţi, fiică, după plac.

Versurile de mai sus au fost culese din cărţile existente în bibliotecile şcolilor şi în cea a Casei Culturale.

Mireasa astfel gătită aşteaptă sosirea mirelui şi a naşilor, pentru a fi dusă la biserică pentru cununie.

Gătirea mirelui

În ziua nunţii, nuntaşii, îndeosebi tineretul, se prezintă îmbrăcaţi în hainele cele mai bune ce le au, pe care le păstrează şi le îmbracă numai la zile mari – la Paşti, Rusalii, Crăciun, la nunţi etc.

Mirele, îndeosebi, se găteşte cu haine noi, pregătite anume pentru nunta sa. Duminica dimineaţa, înconjurat de chemători şi feciori prieteni şi asistat de muzică, mirele este bărbierit de un prieten al său – flăcău. Îmbrăcat cu hainele de mire, îşi pune „floarea de mire" pregătită de mireasă pe piept şi apoi, cu duioşie, îşi ia rămas bun de la tovarăşii lui de horă şi de tinereţe, sărutându-se cu ei.

Urmează gustări la masa întinsă în „casa mare", unde este aşteptat de nuntaşii invitaţi de el, apoi pregătirile pentru plecarea la nunul mare, cu care mergea la mireasă şi, de aici, cu tot alaiul, la biserică, pentru cununie.

Din vremurile vechi şi până prin preajma primului război mondial, îmbrăcămintea de nuntă a mirilor era reprezentată de frumosul port românesc sohodolean. Pentru mire: căciulă-pălărie, cămaşă cu altiţe, ilic, mânecar de postav, cojocel şi cioareci albi de dimie; pentru mireasă: cununiţă de lămâiţă, ie cu râuri şi fluturi, lăibărică de mătase, bundiţă, fotă vărgată frumos cu arnici şi cu salbă la gât şi, în picioare, ghete sau cizme.

De la războiul I încoace, moda şi luxul îmbracă pe cei mai mulţi miri cu haine „nemţeşti" şi pe mirese cu haine albe şi voal lung, cu ciorapi de mătase şi pantofi cu tocuri înalte.

Duminica dimineaţa, între orele 9-11, în timpul „gătirii" mirilor, la casele socrilor mari şi mici se strâng nuntaşii. La mire se strâng feciori, vecini şi rude, la mireasă, fetele care vin cu „mâneca" şi cu cadouri pentru mireasă şi unii dintre invitaţii miresei. Nuntaşii sunt aşezaţi la masă şi serviţi cu gustări şi beuturi. Aceştia îi vor însoţi pe miri la biserică.

Duminica dimineaţa se face şi un schimb de solii între miri: mireasa trimite la mire 5 fete, zise „socriţe" sau „pocânzoaie", care-i aduc acestuia daruri: 5 păpuşi (din pâine), o „cămaşe de ginere" frumoasă, cusută de mâna miresei, cu care mirele urmează să se îmbrace la cununie, precum şi o pereche de cisme şi ciorapi pentru soacra mare. La predarea acestora, socriţele spun: „Cinstita mireasă vă trimite aceste daruri şi vă roagă să le primiţi cu bucurie". Mirele şi soacra mare le mulţumesc şi le cinstesc. Tot prin ele, mirele trimite daruri pentru

mireasă: o pereche de pantofi şi ciorapi, cu care urmează să se încalţe la cununie, şi o pereche de cizme şi ciorapi pentru soacra mică. Socriţele mulţumesc mirelui şi se grăbesc să se întoarcă la mireasă, căreia îi spuneau: „Cinstitul mire vă trimite aceste daruri frumoase, să le primiţi cu bucurie", predând darurile aduse. Socriţele sunt cinstite şi puse la masă.

Între invitaţii mirelui pentru duminica dimineaţa sunt şi trei bărbaţi însuraţi. Către orele 11, mirele şi invitaţii lui, în frunte cu muzica, merg la nunul mare, cei trei bărbaţi aleşi ducând fiecare: 1 pâine, 1 bucată de carne şi 1 kg de vin drept daruri pentru nun. La predarea darurilor, unul spune: „Cinstitul ginere ţi-a trimis un stog de grâu" (predându-i pâinea), al doilea spune: „Cinstitul ginere ţi-a trimis un bou" (predându-i carnea), iar cel de al treilea spune: „Cinstitul ginere ţi-a trimis o bute cu vin" (predându-i vinul). Nunul mare le mulţumeşte, cinstindu-i cu un pahar de vin şi cozonac.

De la nun, oamenii mirelui şi ai nunului mare merg la mireasă. Nuna îi aduce miresei cadou un tort şi turte. Nuntaşii sunt cinstiţi cu vin şi cozonac. Mireasa şi surorile de mireasă pun pe pieptul nunului, nunei, mirelui, celor apropiaţi mirelui şi feciorilor, flori de lămâiţă şi de pantlică albă şi împart batiste feciorilor mirelui, iar vornicului îi predau „mărul" – un vârf de brad sau o ramură de măr, de care atârnă două pachete cu turte. Mărul este învelit într-o pânzătură, având şi o cârpă frumoasă pentru vornic (care era un băiat sau o rudă a nunului).

Vornicul merge cu mărul în fruntea alaiului la biserică şi de acolo acasă la mire, pe jos sau călare, însoţit de câţiva chemători călări. După terminarea mesei, mărul se desface: preotul şi nunul primesc turtele, mireasa – faţa de masă, iar vornicul – cârpa şi colacul mărului. Vârful de brad sau ramura de măr se aşează într-un măr din grădină. În afară de bradul mărului, se mai întrebuinţează alte 3 vârfuri de brad, care se pun pe poarta casei mirelui, a miresei şi a nunului şi care vestesc lumii căsătoria cuiva din acea casă. Bradul este adus la mire, mireasă şi nun de către chemătorii acestora, în preziua nunţii şi fixaţi pe porţi afară. Bradul e simbolul statorniciei, el fiind mereu statornic în culoarea lui verde, vara-iarna. El e simbolul voiniciei şi frumuseţii, înalt, drept şi simetric crescut. Când mirele întruneşte şi aceste calităţi, i se spunea că e înalt, voinic şi frumos ca un brad şi i se doreşte trăinicia şi statornicia bradului în căsnicia în care intră acum.

În unele părţi, aducerea bradului, de către chemători, la casa mirelui şi a miresei, se *face cu anumite rânduieli, cu jocuri şi cântări:*

Să jucăm bradul miresei,
Să jucăm şi să cântăm,
Pân-batista-o căpătăm,
C-aşa fost-a din bătrâni,
Din bătrâni şi din străbuni.

Alaiul nuntaşilor, cu mirele şi nunii sosiţi la casa miresei, unde sunt aşteptaţi, sunt invitaţi la masă şi trataţi cu gustări şi beuturi. Înainte de a ajunge alaiul nuntaşilor la mireasă, câţiva chemători se grăbesc să-i vestească pe socrii mici de venirea mirelui. Aceştia sunt întâmpinaţi cu frigări cu carne, cu pâine şi vin. Frigarea are un vârf o batistă pe care o smulge cel dintâi fecior ajuns la ea.

În timp ce nuntaşii mirelui şi naşii iau gustări la masa întinsă în casa mare, mirele e introdus în căsuţă, unde îşi îmbracă cămaşa trimisă de mireasă, peste cămaşa lui proprie, de faţă fiind soacra şi mireasa. El le mulţumeşte, sărută mâna soacrei sale şi îi bagă în sân nişte bani (1-5 florini, coroane sau lei), cu care, se spune, îi plăteşte pieptul şi creşterea miresei. Apoi mirele îşi ia mireasa, îmbrăcată de nuntă (înainte în port popular românesc, acum în haină albă şi voal), şi intră cu dânsa în „casa mare", unde se află nuntaşii. Urmează acum un nou rând de închinări de pahare în cinstea mirilor, a naşilor, a socrilor mici şi mari.

Plecarea la biserică. Iertăciunea

Este ora 11 şi vremea plecării la biserică, la cununie. Potrivit datinei din bătrâni, înainte de plecare se face „iertăciunea", când adică mirii urmează să-şi ceară cuvenita iertăciune şi binecuvântare de la părinţii lor, de care acum, la căsătorie, se despart. În acest scop, părinţii mirilor, fraţii şi surorile se adună în „casa mare". Aici, pe laviţa din fruntea casei iau loc părinţii. Jos, lângă laviţă, se aşterne o procoiţă sau un strai, pe care îngenunchează cei doi miri înaintea părinţilor, care şed trişti şi îngânduraţi. Sunt de faţă rude şi nuntaşi – casa plină. Bărbaţii se descopăr. Vornicul sau un nuntaş mai inteligent, ori unul dintre învăţătorii şcolii din Sohodol (Aron sau N. Puşcariu) făcea pe starostele la aceste ocazii, rostind iertăciunea obicinuită în Sohodol:

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin.
Staţi puţin, domnia-voastră cinstiţi
Neamuri şi părinţi
Şi cinstiţi nuntaşi
Şi ascultaţi aceste două, trei cuvinte,
Ce ne sunt de rugăminte,
De la milostivul Dumnezeu rânduite.
Dumneavoastră, fraţi cinstiţi,
Neamuri şi părinţi,

De la inimă vă umiliţi
Şi pe aceşti fii să vi-i blagosloviţi
Şi iarăşi să vă înduraţi
Şi pe aceşti fii vi-i iertaţi,
Căci nu este fiu să se nască
Şi să crească
Şi înaintea părinţilor să nu greşească
Şi nici părinte atât de îndărătnic şi de rău,
Să nu-şi ierte pe fiul său.
Căci Domnul Dumnezeul nostru
A făcut cerul şi pământul
Numai cu cuvântul.
Şi s-a gândit Dumnezeu,
Că n-ar fi bun pământul singur
Şi-a făcut om după chipul său
Şi i-a pus numele Adam,
Din care ne tragem cu toţii neam.
Şi a luat o coastă din coastele lui Adam
Şi a făcut pe strămoaşa Eva
Şi a aşezat Dumnezeu pe Adam şi pe Eva în Rai.
Însă pentru greşeala ce au greşit,
Din Rai au fost goniţi
Şi a zis Dumnezeu către Adam:
Du-te, Adame, pe pământ
Şi lucraţi să vă îmbrăcaţi
Şi munciţi să vă hrăniţi
Şi aşa s-au tras din neam în neam,
Până la aceste tinere mlădiţe,
Ce stau cu genunchele plecate
Şi cu lacrimi pe faţă vărsate
Şi se roagă la dumneavoastră cu smerenie,
Să le daţi cuvântul de blagoslovenie
Şi iarăşi să vă înduraţi
Şi pe aceşti fii să vi-i iertaţi,

Şi pe aceşti tineri să-i blagosloviţi,
Pentru că blagoslovenia părinţilor
Întemeiază casele fiilor,
Iar blestemul părinţilor
Risipesc casele fiilor.
Pe părinţii care i-au făcut şi i-au crescut
Să-i bucure Dumnezeu,
Iar pe nuntaşii care i-au adunat bunul Dumnezeu la această veselie
Să-i bucure Dumnezeu,
Iar pe aceşti tineri să-i împodobească Dumnezeu
Cu cele şapte daruri:
Cu blândeţea lui Samson,
Vitejia lui Alexandru Machedon,
Şi să fie bogaţi ca toamna,
Şi voioşi ca primăvara,
Şi să fie casele lor pline cu grâu,
De vin şi de untdelemn,
Să deie şi la cei lipsiţi,
Şi vom zice Amin, Amin,
Şi mie, ostenitorului, un pahar de vin şi-o năframă de in,
Să-mi şterg mustăţile de vin.

Creaţia de mai sus, multă vreme a fost interlocutată la nunţi, în Sohodol, de către învăţătorii Aron şi Nicolae Puşcariu. Când aceştia lipseau de la nunţi, oraţia „iertăciunea" era rostită de altcineva, într-o vorbire simplă (în proză). Această iertăciune circula în comunele Branului, în secolul al XIX-lea. În timpul vorbirii, la semnul vorbitorului, tinerii păşesc, din timp în timp, tot câte un pas înainte, până sunt la trei paşi.

După terminarea oraţiei, tinerii miri se ridică şi sărută mâinile părinţilor şi rudelor apoi, împreună cu întreg alaiul de nuntaşi, în frunte cu muzica, se îndreaptă spre biserică la cununie, chiuind.

Serviciul religios al cununiei

Aşezarea mirilor în mijlocul bisericii, sub policandru, se face astfel: la mijloc stau mirii, mirele în dreapta, mireasa la stânga mirelui, fiind încadraţi cu nunul mare la dreapta mirelui, iar nuna la stânga miresei. Lângă nun, în dreapta, stă vornicul, cu mărul în mâini, iar lângă nună, în stânga ei, stau surorile de mireasă. La marginea grupului, în dreapta şi în stânga stau un băiat lângă vornic şi o fetiţă lângă nună, ambii ţinând în mână câte o lumânare mare aprinsă. Preotul începe slujba logodnei, când schimbă inelele (verighetele) mirilor. Se ştie că la logodnă (buna-învoială) făcută la preot, înainte cu trei săptămâni, preotul a predat logodnicului verigheta logodnicei şi logodnicei verigheta logodnicului, trase pe degete, care rămân la ei până în ziua cununiei la biserică, când preotul cere verighetele de la miri şi le pune pe masa de serviciu. În timpul slujbei logodnei, preotul, luând inelul mirelui şi atingând cu el frunţile mirelui şi a miresei, spune: „Se logodeşte robul lui Dumnezeu Neculae (sau alt nume) cu roaba lui Dumnezeu Maria (sau alt nume), în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh" – de trei ori, făcând semnul crucii deasupra feţii mirelui, după care predă inelul nunului pentru a-l introduce pe degetul mirelui. Acelaşi lucru îl face şi cu inelul miresei, pe care îl dă nunei să-l introducă pe degetul miresei.

În continuarea imediată, preotul face slujba cununiei, în cursul căreia preotul pune pirostriile (cununile) pe capul mirilor, întrebuinţând aceeaşi formalitate de trei ori: „Cunună-să robul lui Dumnezeu Nicolae (sau alt nume) cu roaba lui Dumnezeu Maria (sau alt nume), în numele Tatălui...", preotul aşezând cununa pe capul mirilor cu ajutorul naşului şi a naşei. Urmează apoi înconjurarea mesei cu întreg grupul, de trei ori, cântându-se „Isaia dănţuieşte", sărutând cu toţii Evanghelia şi Crucea ce se află pe masă. În timpul înconjurării mesei, la cel de al treilea rând, o soră de mireasă aruncă peste publicul asistent bomboane (înainte-vreme, uneori şi acum, aruncau boabe de grâu, aceasta însemnând ca bogăţia să se reverse asupra tinerilor miri). După aceasta, preotul dă mirilor şi nunilor să guste de trei ori din pişcoturi, apoi dintr-un pahar cu vin, în timp ce strana cântă: „Paharul mântuirii voi lua şi numele Domnului voi chema...". Sfârşitul slujbei cununiei se face cu o rugăciune şi luarea coroanelor de pe capul mirilor de către preot şi naş şi cu o vorbire a preotului adresată mirilor, dându-le sfaturi pentru viaţa casnică în care au păşit şi cu prezentarea felicitărilor.

Mirii, urmaţi de nuntaşi, ies din biserică printre căldările cu apă puse de copii, în care mirii şi nuntaşii aruncă monede. Căldările pline cu apă cu care sunt întâmpinaţi mirii, sunt urări de „mergerea în plin" a vieţii viitoare a mirilor.

La ieşirea din curtea bisericii, mirii sunt întâmpinaţi de muzicanţi şi de hora tinerilor, în care intră şi mirii cu naşii şi împreună joacă „hora mirilor".

Ospăţul

De la biserică, alaiul nuntaşilor se îndreaptă spre casa mirelui, unde se ţine masa şi dansul nunţii.

La ieşirea din biserică, mirele are grijă să trimită câţiva chemători la socrii mici, să-i invite pe ei şi pe nuntaşii lor, să participe la masa mare a nunţii, la mirele acasă.

Când mireasa urma să se mute la casa mirelui (a socrului mare), socrii mici, în timpul cât ţine cununia la biserică, aranjează zestrea fetei, „terfele" cum se spune aici, în „lada miresei" (de pe vremuri), astăzi în dulapul de haine, ambele noi-cumpărate (sau confecţionate), pe care le aşează într-un car împodobit cu brad. Când vin chemătorii cu invitaţia mirelui la masa mare a nunţii, socrii mici înjugă boii la carul cu „terfele" şi, însoţiţi de nuntaşii miresei, numiţi „terfari", cu muzicanţii în frunte, pornesc spre casa mirelui, unde sunt primiţi cu urale: „Vin terfarii!". Zestrea fetei este aşezată în camera mirilor, iar terfarii sunt aşezaţi separat la „masa terfarilor". Alături de ei sunt aşezaţi nuntaşii socrilor marii, iar nuntaşii nunului sunt aşezaţi la masa acestuia, unde sunt şi preotul şi alte notabilităţi ale satului (învăţător, primar etc.), în fruntea mesei, în casa mare, când e timp urât, iar, când e timp frumos, mesele se întind în în bătătura casei sau în grădină.

După sosirea de la biserică, mirii, naşii şi socrii, înainte de a intra în casă, se aşează pe o laviţă în faţa intrării în casă, unde li se toarnă apă pe mâini, pentru spălare, după care se face aranjarea nuntaşilor la mese. Aici servesc membrii familiei socrului mare şi chemători de-ai mirelui. Ospăţul durează de la ora 3-5-6 d.a. La masă se serveşte: supă cu tăiţei sau cu găluşti, sarmale, fripturi de viţel, de porc sau de pui. Preotului şi nunului li se serveşte o găină friptă – „găina popii". Ca desert, se servesc prăjituri, cozonac, brânză de burduf, caşcaval şi fructe, iar ca băuturi: ţuică şi vin. În timpul mesei, muzica distrează pe nuntaşi, veselia şi voia bună e în toi.

Scoaterea darului

După terminarea mesei, preotul îi invită pe miri, pe socrii mici şi mari, pe fraţii şi surorile mirelui la masa nunului. Preotul spune câteva cuvinte adecvate momentului zilei, sfâr-

şind cu invitaţia către nuntaşi de a-i ajuta pe tinerii miri la închegarea noii lor gospodării casnice. Urmează „scoaterea darului" de la nuntaşi. Începutul îl face soacra mică, împărţind, conform datinilor locale, daruri familiei socrilor mari, precum urmează: socrului mare o cămaşă, soacrei mari o ie şi o cârpă, fraţilor ginerelui câte o cămaşă şi surorilor ginerelui câte o cârpă. Urmează darurile în bani (care se strâng într-un castron împodobit cu o felie de pâine cu o rămurică de brad) şi în obiecte casnice. Începutul îl face naşul. După nuni urmează darurile în bani şi cadouri de la socrii mari şi mici, fraţii şi rudeniile mirilor şi ale celorlalţi nuntaşi. Unii nuntaşi dăruiesc pe miri şi cu diferite obiecte casnice: servicii, vase, oale, căldări etc.

La predarea darului, donatorul spune: „De la Dumnezeu mai mult, de la mine (de la noi) mai puţin". Banii strânşi, legaţi într-o batistă, mireasă îi pune în sân, mirii mulţumind afectuos tuturora. Ospăţul fiind încheiat, se începe jocul în casa mare, în timp ploios sau de iarnă; în timp frumos, jocul se face în bătătură, cât ţine lumina zilei, iar noaptea se continuă în casa mare până în zorii dimineţii. Nuntaşii vârstnici, care nu joacă, se mulţumesc să privească hora şi veselia tinerimii sau, retraşi în căsuţă, alături de un pahar de vin, să-şi deşire unul altuia din amintirile tinereţelor sau din evenimentele curente.

Din mâncărurile prisosite, către orele 12 noaptea, mirele oferă nuntaşilor o masă suplimentară, după care, cu voia bună mărită, tinerimea continuă petrecerea şi dansul până în zorii zilei.

Nuntaşii socrilor mici, mai către seara zilei, se întorc cu muzica lor la socrii mici, unde continuă veselia şi petrecerea până noaptea târziu.

Învelitul miresei

După terminarea mesei mari şi după „scoaterea darului", în timp ce jocul şi veselia e în toi, nuna îşi ia fina, ducând-o în căsuţă sau în celar, pentru a o „înveli" – pentru a-i pune gimbirul, cârpă-simbol al nevestei, al femeii măritate. Aici, mireasa este aşezată pe un butoiaş, nuna îi ia cununiţa şi voalul de pe cap şi o leagă la cap cu gimbirul (îi pune gimbirul) dăruit miresei de către nuna (naşa) mare. Învelitul miresei fiind terminat, cinci feciori chemaţi de nună vin şi ridică mireasa şezând pe butoiaş, de câteva ori (de trei ori), strigându-i: „Ura! Trăiască!". Mireasa-i cinstită cu vin. După ce învelitul miresei s-a făcut, nunul ia mireasa, iar mirele ia nuna de braţ şi merg la joc (la horă); nunul în frunte cu mireasa, urmat de mirele cu nuna, joacă „breaza", apoi hora şi în continuare alte jocuri. Odată cu intrarea miresei în joc, jocul s-a însufleţit, veselia ia proporţii, fiecare căutând să joace mireasa şi pe nună, gătite

„foc". În cursul jocului se dansează tot felul de dansuri româneşti şi streine. În această seară a nunţii se joacă şi hora miresei şi periniţa. La hora nunţii de după masă, participă la „uitare" multă lume dornică să-i vadă jucând pe tinerii miri şi pe nuntaşii lor. Vin la joc şi tinerii căsătoriţi, să joace şi să se distreze. La nunţi, în jocul de seară se avântă la un joc de doi (breaza) şi vârstnici. Uneori, bătrânii socrii mari şi mici distrează pe nuntaşi cu „jocul războiului", cu vătalele şi iţele puse după gât, producând mult haz şi veselie.

Calea mare

Jocul şi veselia se încheie luni dimineaţa, pentru a se continua în aceeaşi zi la calea mare, care se ţine la casa mirelui, luni seara. Potrivit datinei vechi, mirele invită pe socrii mici, pe nuni, rudenii, prieteni (nuntaşii de ieri), pentru luni seara, a doua zi după nuntă, la „calea mare", numită aşa fiindcă în această seară, mirii urmează să facă o cale mai lungă, pentru a-şi cerceta socrii mici, mai ales când aceştia locuiesc în vreun alt sat. „Calea mare" este continuarea jocului, cu muzică şi veselie, a nunţii de ieri, adică respectarea tradiţiei vechi, când nunta cu veselia ţinea câteva zile în şir. În zilele noastre, jocul şi veselia la „calea mare" ţine de seara până înspre dimineaţa. Nuntaşii sunt trataţi cu gustări, cu beuturi şi cu cină bogată pe la orele 12 noaptea. Calea mare este actul ultim al nunţii. Dat fiind faptul ştiut, că numai datorită păstrării limbii, legii şi a portului românesc, a datinilor şi obiceiurilor strămoşeşti de către părinţii şi protopărinţii noştri, şi-a păstrat românul fiinţa sa, să militäm şi noi, cei de azi, pentru păstrarea şi menţinerea datinilor frumoase ale nunţii, cu toate amănuntele ei.

În continuare inserăm câteva datini, obiceiuri şi credinţe despre nuntă, frecvente în Sohodol.

Datinile şi obiceiurile de nuntă descrise mai sus privesc îndeosebi căsătoriile nesilite, făcute cu consimţământul reciproc, căci sunt şi căsătorii silite, impuse de gura lumii sau de ruşine, când de exemplu, un fecior e silit să ia în căsătorie o fată sedusă de dânsul.

Căsătoriile repetate, în urma divorţurilor, nu sunt bine văzute în Sohodol. Atât feciorul, cât şi fata râvnesc să facă o partidă bună, cu partener bogat, frumos, fără vicii şi de „neam bun". Atât feciorul, cât şi fata, precum şi părinţii, sunt mai bucuroşi pentru căsătorii în localitate.

Peţitul fetelor se face joia şi duminica, în celelalte zile, peţitul, se zice, nu prea e norocos. Naşii la cununie, de regulă, sunt naşii mirelui (care l-au botezat). Alegerea altor naşi se face cu ştirea şi consimţământul primilor naşi (ai botezului). Naşă nu poate fi o femeie gravidă, pentru că se crede că noul născut al celor cununaţi de ea nu va trăi.

Presemne: când în ajunul bunei-învoiri, al logodnei sau al cununiei cântă găina cocoşeşte), când cântă cucuveaua pe casă, când urlă câinele „a pustiu", când moare cineva din casă, acestea sunt semne rele şi deci aceste acte trebuie amânate. Când se întâmplă ca în aceiaşi duminică să se facă două cununii la biserică, perechea a doua de miri nu intră în biserică în timpul serviciului cununiei primei perechi, existând credinţa că una din miresele care se văd în biserică ar putea să moară în scurt timp.

Pentru completarea secţiunii *Nunta în Sohodol*, găsim nimerit, ca, în continuare, să reproducem aici din cartea *Povestiri de ale lui Moş Barbă-Albă*, p. II, pp. 18-40: *Nunta – datini şi obiceiuri în Sohodol în sec. XVIII, XIX*, scrisă de avocatul Iosif Puşcariu, originar din Sohodol (1835-1923), fiul preotului Ioan Puşcariu (1798-1871) şi tatăl savantului Sextil Puşcariu, profesor universitar.

Nunta – datini şi obiceiuri – în Sohodol, în sec. XVIII, XIX şi XX (1750-1900)

Pe vremea aceea (acum 100-200 de ani), nunta ţinea 5-6 zile. După ce părinţii mirelui şi ai miresei sau, în lipsa acestora, cei mai de aproape se târguiau şi se ajungeau în privinţa zestrei şi a timpului încheierii căsătoriei, fără ştirea celor interesaţi, când feciorul şi fata cu părinţii lor aveau să se întâlnească într-o seară, în casa popii, unde aveau să se vadă şi să se logodească.

Fata în veşminte de sărbătoare, venea totdeauna cu un buchet mare de flori împănat cu cetină, pe care-l ţinea cu mâna dreaptă la nas, iar cu mâna stângă ţinea o ploscă cu rachiu îndulcit cu miere. Ginerele era pieptănat, ras, cu plete lungi pe spate, cu şerpar nou roşu, cu zângănale, cu teaca cu cuţite şi furculiţă, cu un cuvânt, părea că e tras printr-un inel (mai cu seamă brunet), sănătos, pieptos şi bine făcut, se vedea că atunci a sosit de la oile sale din Munţii Bucecilor, şi el avea o ploscă nouă, mai mare ca a miresei, în mână, plină tot cu rachiu cu miere. Asemenea, avea şi socrul mic o ploscă mare, umplută cu vin vechi, ce o lăsa preotului.

Preotul începe să întrebe de ce au venit şi ce caută? Dacă între cei sosiţi cu tinerii se află un om mai hâtru, care se numeşte „vornicel", începe a spune: „Ei sunt vânători, că au umblat de mai multe zile după o căprioară, care are părul ca de aur, ochi ca ai şoimului, dinţi ca mărgelele înşirate, buze mai roşii ca vişina, trup ca o leoaică, pieptul ca de gâscă, grumazi ca de lebădă, că astăzi am fost cu noroc şi o aducem prinsă de voinicul acesta şi, ca să nu mai

fugă, am voi să-i legăm pe amândoi laolaltă, iar dumneata, părinte, să le citeşti o slujbă de legare ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să poată trece la taina căsătoriei".

Preotul atunci îşi scoate registrul de logodnă şi întreabă pe ginerele: „Vreai dumneata să iei în căsătorie pe fata asta, nesilit de nimeni?". Dacă el răspunde cu „Vreau", preotul se adresează acum către fată: „Vrei dumneata să-l iei pe tânărul acesta în căsătorie, nesilită de nimeni?". Fata nu zice nimic. „Vrei sau ba". Fata nu răspunde, ci stă cu nasu-n buchet. Atunci preotul merge la ea, îi ia buchetul, aşa că fata rămâne cu faţa deschisă şi, uitându-se la ea, o întreabă a treia oară. Atunci ea răspunde: „Vreau, vreau, vreau" – de trei ori. Preotul întreabă apoi pe cei de faţă dacă s-au înţeles asupra zestrei, ca să poată trece în protocolul de zestre, atât ce are mirele, cât şi ce capătă mireasa ca zestre. Acum mirele spune că are atâtea sute de oi, are doi cai de călărit, atâtea vite cornute şi atâta pământ. Preotul le trece pe toate în condică. Veni rândul la părinţii sau rudele fetei, care înşirau zestrea fetei: atâtea oi, atâtea vite, atâta moşie, salbă de atâţia sfanţi, o ladă mare de Braşov cu hainele ei anumite. Şi zestrea fetei o petrecea preotul în condica lui. Aceste declaraţii formau „contractul" bunei învoiri sau „foaia de zestre" şi se trecea de preot în protocolul lui, îl iscăleau toţi cei prezenţi şi aşa o legaliza preotul, iar, la cerere, le da şi copii de pe această foaie de zestre.

Venea acum rândul ploştilor. Mai întâi închina şi trăgea una bună din plosca mirelui preotul, apoi o da preotesei, să închine şi ea, apoi preotul trăgea alta din plosca miresei şi aşa mergea pe rând, închinând fiecare cum ştia mai frumos şi gratula. Începeau apoi a povesti şi, aşezându-se la masă popii, scoteau din glugă caşcavale, pui fripţi, brânză şi colaci, de umpleau masa, gustau din cele ce puneau pe masă, bând rând pe rând din plosca mirelui şi a miresei şi, după gustare, îndată se sculau şi, mulţumind, porneau acasă, lăsând masa preotului plină de bucate. Plosca cu vin asemenea rămânea acolo.

Asta era logodna la popa.

Mergând apoi la casa socrului mic, unde-i aşteptau lăutarii şi chemătorii, începeau cheful şi jocul, ce dura până despre ziuă. Cam după 3 săptămâni hotărăsc facerea nunţii, de obicei în timpul de toamnă, după strângerea roadelor (varză, legume ş.a.).

Nunta îşi lua începutul de vineri după-amiază, când se tăia boul sau vaca pentru nuntă. La această procedură trebuiau să fie şi lăutarii sosiţi. Ei trebuiau să zică din lăuţi, să sune doba, să zicnească cobza şi să cânte din gură.

Femeile se aflau în treabă cu spălatul măruntaielor de la boul sau de la vaca tăiată, ca să pregătească din ele o tocană cât ziua de ieri şi seara să o mănânce lucrătorii, lucrătoarele şi bucătăresele. Tot vineri veneau chemătorii, de li se dădeau instrucţiunile de lipsă, pe cine să cheme în ziua următoare la nuntă, li se împărţeau fiecăruia mărămi sau cârpe colorate, pe care

le puneau la cai în partea dreaptă a frâului (a capului). Chemătorii se alegeau 12-20 de inşi, care aveau caii cei mai frumoşi şi erau cei mai buni călăreţi şi cei mai ţanţoşi feciori. Aceştia începeau vineri seara jocurile, jucau brâul şi chindia, iar pe la 9 ceasuri se duceau acasă, ca să vină sâmbătă dimineaţa călări pe caii lor gătiţi cu hainele de sărbătoare şi înţoţonaţi cu sarsamurile lor cele mai frumoase. Când soseau ca nişte zmei pe caii lor de soiu dobrogean, în cursa mare, duruia pământul sub potcoavele cailor. Sosiţi la casa mirelui, feciorii băteau de trei ori cu gârbacele în streaşina de deasupra porţii şi strigau „Bună dimineaţa, bună dimineaţa". Atunci ieşeau mirele şi căsenii din casă, cu atâtea ploşti cu vinars câţi inşi erau şi, mulţumind iarăşi cu „Bună dimineaţa", le înmânau fiecăruia câte o ploscă cu cuvintele: „Hai să fie de bine" şi câte un colac ce-l băgau în gluga cea nouă, albă, ca să le fie de merinde. Acuma se împrăştia ceata călăreţilor. Doi câte doi, porneau prin sat, iar dacă se chemau nuntaşi şi din alte sate, porneau câte doi în satele acelea. Era o plăcere să vezi 20-30 de călăreţi pe caii aceia care mâncau pământul, întrecându-se unii cu alţii, mergeau pe marginea satelor câte 10-12 km depărtare şi chemau nuntaşii cei mai depărtaţi. Alergau cu caii tot în cursa mare şi din când în când chiuiau câte una zdravănă, pe câte un deal, ca să facă lumea atentă că mâine e nuntă. La casa fiecăruia care era de chemat se opreau înaintea casei, dau în straşina polatrei cu gârbaciul de trei ori şi strigau de trei ori „Bună dimineaţa". Ieşind gazda afară, îi ofereau plosca, spuindu-i să poftească mâine la nuntă a cutărui ortac al lor. Gazda, cu cuvintele: „Să fie într-un ceas bun", închina de trei ori, bând din ploscă. Asta se repeta la toţi câţi erau chemaţi la nuntă. Dacă se întâlneau în drumul lor cu un cunoscut mai bun, îl îmbiau cu beutură din ploscă. Către seară, chemătorii se adunau cu toţii la casa miresei, unde jucau toată noaptea, spuindu-şi şi întâmplările zilei, presărate cu floricele şi cu haz.

Pe când chemătorii se întorceau chiuind, pe atunci în grădină ardea un foc mare lângă cuptorul de pită. Împrejurul focului bâjbâiau nevestele rudeniilor şi ale vecinilor, îndrumate de câte o babă, două, meştere în ale bucătăriei, care dispuneau de ele. La foc fierbeau două oale mari, de câte două ferdele de aramă sau de pământ, numite caţaveici. În una era varză cu sarmale, în alta morcovi cu carne, mai multe crătiţi mari de lut, în care sfârâiau tocanele de berbec. Cuptorul de pită era aprins şi aştepta să se ardă cum se cade, ca să poată băga aluatul de colaci şi de plăcinte cu brânză. Până una-alta, vedeai câte doi-trei voinici că se apropie de ceata nevestelor şi le fac semn să lase lucrul şi să vie la joc, unde, prinzându-se la jocul chindiei sau al brâului cu chemătorii, curând îi dau gata, nemaiputându-se ei ţinea de joc, de zburdălnicia şi focul cu care jucau puicuţele de neveste. Astfel, se perindau pe rând ajutoarele de la bucătărie şi jucau.

Duminica de dimineaţă, mireasa începea găteala. Trec a descrie cu amănuntul această procedură şi vorbele ce se schimbă în timpul gătelii şi numai atâta vă voi spune, că locul de găteală a miresei era celarul, în care se aprindeau 3-4 lumânări de ceară de stup, făcute în casă, lungi de 3 metri, care se încolăceau la un cap, ca să devină mai scurte. După ce se spăla mai întâi cu săpun de cocosiu (cocos), cumpărat anume de la spiţărie, pe faţă, pe gât şi piept, îşi încălţa cismele cele noi roşii, îşi îmbrăca ia ţesută de ea din pânză de bumbac amestecată cu borangic, a cărei mâneci erau de o lungime de doi metri. Mânecile le sucea pe mână, ca să devie mai scurte. Pe umeri ia era cusută cu mătase neagră, curmeziş, în lărgime de 60-80 de milimetri, cu o măiestrie de nu se putea imita; tot aşa, pe piept erau cusuţi pui tot în mătase neagră de 50 mm. Lăţime, până la brâu; de-a lungul mânecilor erau patru rânduri de pui cusuţi cu mătase neagră, iar la glezna mânecilor era cusută o beteală neagră de 3 mm, care se încopcia, ca să se înconjoare trecerea mânecii peste degetele mâinii. Peste ie încingea la mijloc un brâu roşu de 20 cm lat, iar peste acest brâu se înfăşura o fotă turcească de mătase, lucrată în culorile naţionale româneşti, pe care o cumpărau oierii din Turcia şi le aduceau de acolo pentru mirese. Peste brâu şi fotă se încingeau brăciile ţesute din lână, late de 2 cm şi lungi de 3 metri, în culori deosebite. Urma acum pieptănatul, despărţirea părului cu fusul în cărare şi în cosiţe, care se împănau cu tot felul de flori, îi mai punea pe cap o bortă (diademă) de argint, suflată cu aur, un fel de diademă, înainte mai lată şi îndărăt mai îngustă, sau un fel de cunună de metal strălucitor. Dacă fata era mai arsă de soare, brunetă, îi da şi cu puţin suliman pe faţă, ca să fie mai albă. La gât îi puneau o salbă cu 80-100 de sfanţi de argint, spălaţi, printre care se vedeau şi icusari de 5 sfanţi, asemenea monedelor de acum de 5 coroane, care atârnau în mai multe rânduri pe piept. O caţaveică de piele albă de miel, fără mâneci, care îi ajungea până la genunchi sau un pieptar scurt, tot fără mâneci (ilic), cusute cu fel de fel de flori de mătase de cojocari români, cu o simetrie de toată frumuseţea, iar peste caţaveică sau pieptar, un cojoc mare, cusut tot atât de maiestos, completau costumul miresei. În mâini ţinea un buchet mare de flori, cu care îşi acoperea râs-cu plânsul. Ea rămânea în celar.

Într-aceea, nuntaşii călări pe zmeii lor de cai, bărbaţi şi femei, încep din dealuri şi văi a se urni, întrecându-se unii pe alţii, al cărui cal sare mai frumos în două picioare sau care face figuri mai frumoase, încordându-şi scurtul şi grosul lor gât, umblând în două părţi, întorcându-se cu latul într-o parte şi-n alta, de-ţi era mai mare dragul de aceşti călăreţi tot de voinici frumoşi. Feciorii pe cap puneau, în zilele de sărbătoare, căciuli, aşa-numite „persiene" sau „cerciesiene", de piei de miel, înalte de 30 până la 40 de centimetri şi în mijloc puţin sugrumate. A mirelui se deosebea de celelalte prin aceea că are de o parte cusută o ţintă de argint suflată cu aur sau de aramă galbenă în formă de floare, în mărimea unui ou mare de gâscă. Cu

cojoacele, pieptarele, cu cămeşile şi cioarecii lor albi ca zăpada, cu pistoalele lor turceşti ghintuite cu flori de argint în curea sau în brâu, călări pe cai ca zmeii, credeai că vezi o ceată de „curzi" sau „cherchezi" întorcându-se învingători de la un atac de răpire cu succes. 150-200 de călăreţi, bărbaţi şi femei, veneau în ocoliri prin sat, puşcând şi chiuind, ca să vadă şi să audă lumea, şi se opresc cu toţii la casa miresei. Aici porţile curţii erau încuiate şi zăvorâte. Puşcă, strigă, bat cu gârbacele lor în straşina subpolatrei, nimenea nu le deschide, până ce o babă pe furiş le deschide şi intră cu toţii, călări, în curte. Într-aceea gazda casei iese în pragul uşei şi întreabă necăjit: „Ce caută aşa de dimineaţă? Cine sunt şi de unde vin?". Răspunsul îl dă vornicul mirelui, povestind în versuri că ei sunt vânători şi au însoţit pe înălţatul lor împărat, care a făcut în pădurile din apropiere o mare vânătoare, dar n-a aflat nimic alta decât o urmă de căprioară, deci ne-a poruncit s-o căutăm:

Noi amândoi, Ageri la minte,
Aceşti doi, Buni de cuvinte,
Mici de stat, Ne-a ales,
Buni de stat, Şi ne-a trimis,
Mici de statură, Căprioara s-o căutăm,
Buni de gură, Şi de ştire iute să-i dăm...

Şi în chipul acesta îndrugă multe verzi şi uscate, stăruind să le arate căprioara care trebuie că s-a ascuns aicea, altfel va urma război, sabie şi foc. În timpul acesta, vornicul miresei, văzând că nu e glumă, ca să mulcomească oastea împărătească, le aduce daruri. Scoate o masă, pe care sunt aranjaţi: un colac mare şi alţii mai mici, în cel mare e înfipt mărul, tăiat din o ramură de măr sau din un vârf de brăduşcan. Acest „măr" este învelit cu o meseriţă (pânzătură) albă, sub care se află acăţaţi colaci mai mici, covrigi, turte, mere şi nuci. Din vârful lui atârnă fel de fel de cârpe sau năframe, văpsite frumos. Tot pe această masă erau puse câteva ploşti cu beutură.

Acum întreabă vornicul miresei, încă o dată:

Să ne spuneţi ce voiţi?
Cine sunteţi, ce doriţi?
Ce căutaţi, ce umblaţi?
Voi, solia să vi-o daţi!

Iar vornicul mirelui răspunde:

Multe am a cuvânta,
Ci una a vă ruga,
Ca mireasa să ne-o daţi,
C-apoi cu noi vă-mpăcaţi.

Vestitul lăutar Macedon, un țigan frumos, chipeș, înalt, care venise de tânăr din Macedonia și se așezase în Bran, sub a cărui conducere se formase un tacâm (taraf) de lăutari vestiți, începe acum a trage de adio miresei, cântând și din gură următorul vers:

„Frunză verde, mătrăgună,
Ia-ți, mireasă, ziua bună,
De la frați, de la surori,
De la grădina cu flori,
De la strat de busuioc,
De la feciorii din joc,
De la strat de floricele,
De la veri și vericele,
Că te scoate dintre fete,
Și te dă între neveste.
Cântați, fete, horile
Și vă purtați florile,
Că, dacă vă veți mărita,
Florile nu-ți mai purta,
Foaie verde și-un tăciune,
Ia-ți, copilă, iertăciune,
De la tată, de la mamă,
Și bagă bine de seamă,
De la unchi, de la mătuși,
Din tindă și de la uși".

Acum începe mireasa și după ea femeile să plângă amarnic. Macedon începe acum a cânta mirelui versurile următoare:

Eu mă duc codrul rămâne,
Plânge frunza după mine...

Apoi versul:

Floricică de pe stâncă,
Mai mulți cai beau și mănâncă,
Toți nechează;
Numai calul mirelui,
Parcă-i pana corbului;
Nici nu bea, nici nu mănâncă,
Pe picioare se usucă.

Nunul scoate acum de pe călare mărul din colac și îl ia în mână, iar colăcariul, tot călare, ia colacul, nu fără trudă, chemătorii, tot călare, trebuie să ia și ei câte un colac mai mic.

Mireasa, plângând, iese din casă, acompaniată de nuna, care o predă nunului, iar ea își ia pe mirele lângă sine și în pușcăturile și chiuiturile nuntașilor merg călări la biserică.

Pe la 10 ceasuri, sunt ajunși la biserică, unde îi așteaptă o lume întreagă adunată, își leagă caii de gardurile ogrăzilor din apropierea bisericii și intră în biserică, vornicul cu mărul, nunul cu mireasa, iar nuna cu mirele, colăcarul cu colacul cel mare.

După ce gată preotul cu „Isaia dănțuiește", ies cu toții afară, lăsând colacul cel mare preotului, care își mai ia și două cârpe și cam o a treia parte din podoabele mărului. Afară, se

încinge hora miresei, care câteodată este aşa de mare, de lăutarii nu s-ar mai auzi pretutindeni, dacă cel cu doba, care nu lipsea de la nici o nuntă, n-ar da prin bubuitul ei tactul de lipsă.

Gătind cu hora, încalecă caii şi merg la casa socrilor mari. Aici îi aşteaptă bucătăresele şi alţi ajutători, cu ciubare pline cu apă, împodobite cu flori şi cetină. Fiecare nuntaş aruncă câte un sfanţ sau o firfirică sau o dutcă în ciubarele acestea.

În grădina umbroasă sau în ograda dinaintea curţii sau, dacă ginerele a mâncat din oală şi plouă, în subpolatră, era o masă întinsă pentru sute de oaspeţi. Aici lua locul în fruntea mesei preotul, la dreapta mirele, la stânga mireasa, nunul, nuna, socrii mari şi cei mici şi aşa pe rând se aşezau la masă.

După zicerea rugăciunii „Tatăl Nostru" şi după darea binecuvântării din partea preotului, începeau a mânca. Lăutarii cântau în decursul mesei cântece de-ale haiducilor, poezii pline de dragoste, de glume hazlii. Masa ţinea 2-3 ceasuri, în timpul cărora se închina din ploştile diferite cu vin sau rachiu îndulcit. Preotul închină mai întâi pentru sănătatea tinerei perechi, apoi întreţineau pe meseni vornicii cu urările lor, cu poezii pline de umor şi cu mult haz, parte cunoscute, parte improvizate cu acea ocaziune.

Către sfârşitul mesei, preotul avea grijă de a strânge darul, invitând pe meseni, prin câteva cuvinte, după vechiul şi bunul obicei, ca fiecare să dea ca dar pentru tânăra pereche, cu ce se va îndura, apoi invita vornicul mirelui şi al miresei să ia câte o strachină şi să umble pe la fiecare, unul în dreapta, celălalt în stânga mesei. Acum, urmau în versuri provocările şi mulţumirile, apoi dojenile pentru cei ce dăruiau prea puţin. Se începea darul cu nunii şi socrii, care dăruiau câte 3-4 galbeni, urmau apoi cei cu câte un galben, până la minimum un icusar turcesc, cam 2 florini vechi arămii. Banii strânşi se aduceau preotului. Acesta număra tinerilor suma de bani încasată, o înnoda într-o cârpă şi o preda tinerilor. Cu aceşti bani acopereau cheltuielile nunţii şi le rămânea şi un prisos îndestulător, cu care îşi începeau gospodăria în căsătorie.

După ridicarea de la masă, se aşezau şi lăutarii la masă şi se ospătau, odihnindu-se. Într-aceea nuntaşii treceau în ograda dinaintea casei şi-şi aduceau laviţe, pe lângă cele făcute de mai înainte din scânduri bătute în ţăruşi, se aşezau pe ele ca să privească horele şi jocurile cele frumoase, jucate cu multă graţie şi foc de tineri şi bătrâni. Dacă mireasa era din întâmplare fata cea mai mică sau ce de pe urmă la casa părintească, atunci jucau socrul şi soacra mică cu vătalele şi iţele de la războiul atârnate de gât întreaga horă cea dintâi, semn că nu mai are lipsă de ele, de aceea vecinii lor de joc, din dreapta şi din stânga, nu se apucau de mâinile socrilor, ci de iţele ce erau acăţate de gâtul lor şi le întindeau până ce, către sfârşitul horei, le

guri şi al grănicerilor români era destul de greu, căci ei trebuiau să trăiască cu ce-şi aduceau de acasă. Ei căutau prieteşugul sătenilor din ambele părţi, care îi ajutau cu alimente. Datorită acestui prieteşug, şi unii şi alţii îşi făceau diferite înlezniri şi favoruri la trecerea graniţei, mai cu seamă în vreme de ciumă sau holeră sau la căsătorii ce se încheiau între un mire din comunele de din sus sau din Ţara Românească şi între mireasă din comunele de jos sau invers.

Am expus mai sus un buchet de datini şi obiceiuri la nuntă în Sohodol, ce se practicau din cele mai vechi timpuri, datini pe care le avem şi noi astăzi, cu mici schimbări făcute în decursul şi din pricina vremurilor schimbate.

Cunoscând aceste datini frumoase şi dragostea înaintaşilor pentru menţinerea şi lăsarea lor moştenire nouă, să le urmăm pilda, menţinându-le şi lăsându-le moştenire posterităţii.

Monolog despre însurătoare

Un dascăl bătrân din Sohodol, vorbind despre nuntă, dă îndemnuri spunând: „Am întâlnit şi văzut mulţi oameni (domni, intelectuali chiar) trăind singuri şi rătăciţi. Cât sunt tineri şi frumoşi, trăiesc lume albă, iar când ajung de nu mai sunt vrednici, atunci cată să se împreune (să se căsătorească). Nu e bine! Şi pomul rodeşte, dar îmbătrânind îi vine sfârşitul. Bucatele, dacă nu le seceri când e timpul, se scutură boabele şi te alegi cu nimic.

Tot lucrul la vremea lui!

Se însoară oamenii betegi şi săraci, iar dumneavoastră tinerii şi bogaţii staţi neînsuraţi. Asta e păcat mare!

Spui că nu-ţi stă capul la însurătoare. Eu zic: ţi-o sta capul, nu ţi-o sta, dar să ai muiere. Domn mare poţi să fii, dar cu casa întreagă, altfel tot jumătate de om rămâi.

Nu căta să iei numai fată bogată. Poţi lua şi una săracă. Bogat e Dumnezeu şi-ţi dă şi ţie. Omul, care-i om, face şi din nimic ceva, cel nevrednic risipeşte şi ce are.

Una s-o ştii: să-ţi iei albină (strângătoare)/ să nu-ţi iei găină (risipitoare) şi să mai iei seama, să fie de neam, binecrescută, să fie cinstită, nu când pleci dumneata ea să-şi facă de cap, cum e vorba: „Te mână cu oile,/ Ea-şi face nevoile".

Omul are legea lui, el trebuie să se însoare şi să aibă copii! Omul să nu stea nelegiuit; când vreai să-ţi faci casă, să faci şi nuntă, altfel e păcat. Nunta-i de la Dumnezeu şi dacă o faci la biserică, El te ajută. Faci nuntă să fii în rând cu lumea, să fie casa ta – casă şi masa ta – masă. Aşa te cinstesc oamenii. Nunta se face cu oameni: vecini, rude. Le faci cinste, dacă-i bagi în

seamă chemându-i la nuntă şi aşa te cinstesc şi ei şi drept mulţumire îţi aduc daruri, respectiv te dăruiesc la masă, zicând că ei ajută tinerii la casă nouă.

Nunta-i o sărbătoare, nunta-i cap de viaţă nouă. Tânăra pereche de aici începe a trăi. Atât mirele, cât şi mireasa, ies frumos rânduiţi, îmbrăcaţi în haine frumoase. Se bucură văzându-i şi lumea, şi Dumnezeu. Ce-i ca nunta de frumos?!

Dacă faci nuntă după calea lui Dumnezeu, lucrurile merg tot în plin, tot bine. Tot cuprinsul dumitale se face bun şi-l stăpâneşti, ai copilaşi sănătoşi, îţi trăiesc vitele, îţi rodesc pomii şi holdele. De nu faci cununie, numai curveşti, că n-ai împreunare slujită de Duh sfânt, ci faci voia diavolului. Aceasta-i nunta diavolului. Necurmat mergi strâmb, nu pe calea bună, faci copii schilozi, bubaţi şi n-ai noroc de nici unele.

Când vin mirii şi nuntaşii de la biserică, ei sunt primiţi cu bucurie şi omeniţi cât se poate de bine. După masa mare, ei dăruiesc pe tinerii miri cu bani şi obiecte.

La nuntă joacă şi tineri, şi bătrâni. Pe vremea mea (spune bătrânul dascăl), nunta ţinea o săptămână. Acum, s-au mai păstrat unele din obiceiurile nunţii, ba sunt şi de aceea care nu mai fac cununii la biserică (pocăiţii şi ateiştii). Dumnezeu să ne aibă în grijă! Îndemnurile mele le închei cu nişte cuvinte înţelepte, cărora le dau titlul: „Binecuvântarea Dumnezeiască asupra tinerilor căsătoriţi".

Tinerilor căsătoriţi, luaţi aminte:

Unde este credinţă,
Acolo este dragoste,
Acolo este pace.
Unde este pace,
Acolo este binecuvântare.
Unde este binecuvântare,
Acolo este Dumnezeu,
Unde este Dumnezeu,
Acolo lipsă nu este.

Lămurire: unde neiubirea se încuibează, acolo nu e fericire şi orice om oftează." (înv. Aron Puşcariu, 1858-1937 – 79 de ani)

Acest îndemn „Binecuvântarea Dumnezeiască" bine este să se găsească în fiecare casă, înrămată în sticlă, aşezată sub icoana din casa mare şi tipărită în mintea şi în inima fiecărui bun creştin român.

Scurgerea vieţii sohodoleanului între nuntă şi moarte
Folclor: Tradiţii, datini, obiceiuri, credinţe, superstiţii

Nunta, cu toate formalităţile, datinile şi obiceiurile ei, încheiată cu „calea mare" de luni seara, a luat sfârşit în dimineaţa zilei de marţi. Urmează primele zile, primele săptămâni, adică aşa-zisa „lună de miere" pentru tinerii căsătoriţi, în care timp aceştia erau sunt trataţi de cei din jurul lor cu gingăşie, cu vorbe dulci şi cu atenţie deosebită.

Trecute şi aceste zile plăcute, viaţa tinerilor reintră pe făgaşul normal, adică al muncii de fiecare zi, reluându-şi fiecare serviciului şi sarcinile în serios.

Dacă norocul i-a servit pe tinerii căsătoriţi, să primească de la părinţii lor casa de-a gata, adică feciorul sau fata să „fie băgat în casă", viaţa lor, la început, va fi mult uşurată. Cu banii strânşi din darul nunţii îşi vor completa mai uşor necesităţile noului lor cămin (mobilă, veselă, obiecte casnice etc.). În caz că tânăra pereche n-a avut acest noroc, cea dintâi grijă a lor va fi înfiriparea unui adăpost. Prin muncă făcută cu stăruinţă, ajutaţi şi de părinţi şi de fraţi, vor reuşi să-şi facă, pe bucata de pământ dată lor de zestre, o căsuţă din lemn sau din cărămidă. Cu timpul, când le permit împrejurările şi starea materială, tinerii gospodari îşi completează gospodăria, adăugând alte 1-2 camere, aşezate cu faţa spre răsărit, şi construind în faţa casei, la 12-13 m depărtare, spre miazăzi, o şură cu arie şi două grajduri şi încă două subpolatre în dreapta şi în stânga curţii, întreaga gospodărie primind astfel forma unui castru închis în toate patru părţile, după modelul de construit case încetăţenit în regiunea Branului din vechi timpuri, devenind un adăpost ferit de oameni răi (de hoţi) şi de animalele sălbatice (lupi), care în timpul iernii se abat şi înlăuntrul satului. Casa nouă e sfinţită de preot prin o sfeştanie.

Construirea unei case noi, „pusă în pajişte", cum se spune în Sohodol, e prima vrednicie şi bucurie a tinerei perechi. O altă însemnată bucurie, ce obicinuit urmează în căminul nou, este primul născut – copilul –, care fundamentează viaţa casnică a noilor căsătoriţi.

Moartea – datini, obiceiuri şi credinţe existente în Sohodol

Viaţa omului, în ascendenţa şi descendenţa sa, se împleteşte cu bucurii şi cu, amărăciuni, cu supărări şi întristări de tot felul. Necazurile îl însoţesc pe om de la naştere (copilul mic nu plânge până la mormânt, ori chiar îl bagă în mormânt – zicale ce se aud şi-n Sohodol; supărarea, frica de... l-a băgat în mormânt).

Supărarea în familie este cearta, care duce uneori la despărţire (divorţ), dar cea mai mare întristare este moartea. Sohodoleanul spunea: „Moartea nu vine când o chemi, ci te ia când nu te temi". Moartea-i de la Dumnezeu, ea culege şi bun şi rău, şi tânăr şi bătrân.

Bătrânii şi bolnavii ce-şi văd sfârşitul apropiat, cer să fie spovediţi şi cuminecaţi şi orânduiesc („lasă cu limbă de moarte") cum să fie îmbrăcaţi şi îngropaţi. Ei din vreme îşi au pusă în ladă, la o parte, veşmintele noi şi curate cu care să fie îngropaţi. E obiceiul în Sohodol ca să fie înmormântaţi: bărbatul cu cămaşa şi femeia cu ia de la cununie, femeia cu ştergar îmbrobodită, bărbatul cu căciula (pălăria) pe cap.

Dacă n-a avut timp să facă acte în scris asupra rămasului de avere, părintele (tatăl şi mama), în faţă de martori, lasă „cu limbă de moarte" dispoziţii cum să se împartă „rămasul" copiilor. Dorinţele şi dispoziţiile lăsate cu limbă de moarte, înainte-vreme, se împlineau de către urmaşi cu sfinţenie. Sohodoleanul e de credinţă că cel care nu se iartă cu duşmanii săi, moare greu şi se chinuieşte mult, de aceea, în pragul morţii, îşi adună pe ai casei, pe vecini şi pe cei în raporturi rele cu el şi-şi cere iertare de la toţi, murind „împăcat" (cu sine şi cu alţii). Şi preotul în predica înmormântării face iertăciunea decedatului.

Poporul îşi cinsteşte morţii şi nu-i vorbeşte de rău, îi pomeneşte cu evlavie şi duioşie, adăugând lângă numele lui, ori de câte ori îl pomeneşte, şi un „Dumnezeu să-l ierte" (să-l odihnească).

Sohodoleanul, după obiceiul românului, îşi duce boala pe picioare, până stă aproape să „dea în nas", cum se spune în Sohodol. Cearcă să se mai doctoricească el acasă cu buruieni, afumături, cu leacuri băbeşti şi descântece. La medic aleargă când vede că leacurile băbeşti nu au avut efect, uneori când intervenţia medicului e de prisos, fiind târzie. Ca un bun creştin, sohodoleanul bolnav apelează şi la slujba preotului, făcându-şi maslu şi dând liturghii şi slujbe pentru însănătoşire sau pentru o moarte uşoară. Sohodoleanul e de credinţă că prin sfântul Maslu, făcut cu bani strânşi din milă de la lume, bolnavul va dobândi de la Dumnezeu mai uşor: iertarea păcatelor şi reînsănătoşirea. Când bolnavul este pe patul de moarte, urmează să fie spovedit şi cuminecat şi, când „trage să moară", i se ţine lumânarea, pentru ca să îndepărteze pe necuratul şi să-l împiedice a-i fura sufletul. Despre muribundul care se chinuieşte mult, se spune că îl apasă greu vreun păcat mare sau blestemul părinţilor sau al vreunui preot, în care caz este chemat preotul să-i citească rugăciunea pentru ieşirea sufletului. Se mai cheamă şi nişte femei bătrâne să se roage pentru muribund, făcând mătănii lângă patul lui. E credinţa că e păcat mare când cineva moare nespovedit şi necuminecat şi fără lumină. Acest nefericit este compătimit de toţi: „Săracul! N-a avut parte să fie grijit" adică spovedit şi cuminecat, sau „N-a avut parte de lumină!", „L-a ajuns vreun blestem!". Se spune că cel ce moare fără lumină nu va avea parte de lumina cerească pe lumea cealaltă, de Raí. Păcatul pentru astfel de situaţii îl au apropiaţii mortului pentru întrelăsare sau neglijenţă, iar iertarea păcatului se obţine prin rugăciuni, sărindare şi pomeniri repetate făcute pentru respectivul decedat.

„Sfârşindu-i-se zilele", omul moare, „îşi dă duhul", „îşi dă sufletul", „îşi dă sfârşitul", însoţit de regretul, plânsul, jalea şi bocetul celor din jurul său. Muribundul îşi închide ochii, ca să nu-i mai vadă plângând pe cei din jurul său. Iar dacă un ochi i-a rămas deschis, înseamnă, se crede, că mortul mai cheamă pe cineva după el. Pentru ca să i-se închidă bine ochii mortului, i se pune câte un ban (monedă) pe ochi.

După credinţa poporului, moartea, de obicei, nu vine pe neaşteptate, ci este prevestită de unele semne prevestitoare, ca, de pildă:

1) Cântecul cucuvelei pe casa (şura) celui sortit să moară, de aceea se zice că „Cucuveaua este pasărea morţii";
2) Când îţi cântă cucul în spate. În Sohodol se spune că cucul prevesteşte anii omului, când îl aude cântând: de câte ori îşi deschide glasul, pentru un cântat, atâţia ani de trăit îi dă cucul. Se spune: „Cucule câţi ani îmi dai?";
3) Când trosnesc mobilele în casă;
4) Când cade de la sine o oglindă şi se sparge;
5) Dacă se deschide uşa casei de la sine;
6) Dacă vitele răgesc în mod neobişnuit;
7) Dacă câinele casei urlă prelung;
8) Dacă găina cânta cocoşeşte. În acest caz, gospodina prinde găina, o dă de 7 ori peste cap şi, dacă la a şaptea învârtitură, găina rămâne cu capul în sus, atunci îi se taie capul, pentru a se evita nenorocirea;
9) Dacă se ivesc pete negre pe unghii;
10) Dacă visezi că ţi-a căzut un dinte şi te-a durut, îţi moare cineva din casă, dacă nu te-a durut, îţi moare o rudă mai de departe;
11) Dacă visezi că coseşti iarbă verde, înseamnă moarte în familie;
12) Dacă visezi că un mort te-a chemat la el, dacă visezi mormânt, haine negre, lumini stinse, dacă visezi că te speli, te scalzi, te razi;
13) Dacă moare cineva: fecior sau fată mare, fără să fi fost bolnav, se zice că cineva (vreun duşman) „i-a pus cuţitele# prin intermediul vreunei vrăjitoare.

Mortul, pentru ca să meargă pe lumea cealaltă curat, trebuie spălat, adică scăldat. Scăldatul mortului se face până ce trupul lui este cald, de către cineva străin de familie (de casă), jos pe podină, pe paie. Atunci i se taie unghiile, care se pun în coşciug, este bărbierit şi pieptănat. Părul şi cu pieptenul se pun în coşciug. Apa de la scaldă se varsă în grădină la rădăcina unui pom sau într-o groapă, iar paiele se aruncă în vale, se îngroapă sau se ard. Cine calcă pe apa sau pe paiele aruncate, se îmbolnăveşte de picioare. Cel care scaldă mortul primeşte de

pomană haine de-ale mortului şi ştergarul cu care l-a şters pe mort. Mortul este îmbrăcat cu haine (cămaşe, cioareci, ciorapi, ghete) curate ori chiar noi; morţii tineri, cu hainele lor de miri. În cosciug se pun şi monede de bani, ce-i sunt necesari mortului, se spune, pentru a-şi plăti vama la trecerea celor 24 de vămi în drumul său spre Rai. După faţa veselă a mortului se deduce (se crede), că el e mulţumit de felul cum a fost împodobit în coşciug; dacă e trist, înseamnă că e păcătos. Dacă se întâmplă ca timpul din ziua înmormântării să fie posomorât, ploios, se spune că mortului îi pare rău după lumea lăsată. Mortul este aşezat în cosciug şi pus pe masă în mijlocul casei mari, cu picioarele spre uşă. Mâinile mortului se aşează pe piept, cruce, ca pentru a aduce mulţumită lui Dumnezeu pentru darurile date lui în viaţă, iar în mâna dreaptă i se pune o cruciuliţă de luminiţă de ceară, care să-i lumineze drumul în viaţa de dincolo. Mortul e învelit într-un giulgiu, ca să fie ferit de para focului. La capătul mortului, în cele trei zile, ard în continuu lumânări aduse de vizitatorii mortului. Lumânările aprinse trebuiesc să fie mereu fără soţ (1, 3, 5 etc.). Dacă ard cu soţ (2, 4, 6 etc.), se crede că va muri cineva din acea casă. Mortul e vizitat în cele trei zile de rudenii, prieteni şi cunoscuţi aducându-i fiecare câte o lumânare. Se spune „Mă duc" sau „Am fost cu lumină la mort". În timpul celor trei zile cât sta mortul în casă, se are grijă să nu intre câinele sau pisica pe sub coşciug, şi nici peste cosciug nu se întinde şi nu se dă nimic, pentru ca sufletul mortului să nu se prefacă în strigoi. Moartea cuiva se vesteşte prin tragerea clopotelor bisericii, pentru mulţi se trag amândouă clopotele, pentru copii până la 7 ani se trage numai clopotul cel mic. Clopotele la mort se trag prelung cu trei conteneli, de trei ori pe zi: dimineaţa, la prânz şi seara, în cursul celor trei zile până la înhumarea mortului. De asemenea, se trag clopotele în cursul transportului mortului de acasă până la biserică, cu 3, 6 sau 12 stări. Se spune că dacă ecoul clopotului e prelung şi tânguitor, înseamnă că are să mai moară în curând cineva din rudeniile mortului. Mortul este transportat la biserică cu carul cu boi, în care stă soţul (soţia) mortului sau mama copilului decedat, având în fruntea convoiului: crucea de lemn, praporii, feşnicul cu lumânări şi mărul învelit în pânzătură. În car se pun şi coroanele şi buchetele de flori, dăsagii cu căpeţelul şi coliva şi colăceii pentru împărţit şi ploştile cu vin. Înaintea carului mortuar merg preotul şi cantorul, de o parte şi de alta a carului merg „ducătorii", iar în urma carului urmează membrii familiei mortului, rudeniile şi însoţitorii mortului, toţi îmbrăcaţi în haine de doliu şi de sărbătoare. În cursul drumului până la biserică, preotul şi cantorul cântă, se spun evanghelii 3-6-12 şi catenii cu mai multe stări (popasuri) 3, 6, 12. *Preotului, cantorului, gocimanului,* praporiştilor şi ducătorilor li se dă câte o lumânare şi cârpă, în colţul cârpei punându-se o monedă de 1 crucer, 1 dutcă, o băncuţă, 1 leu. Prohodul o parte se face în casa şi în curtea decedatului, iar a doua parte se face în biserică şi la mormânt, cu încheierea şi înhumarea mortului.

După înmormântare, preotul, cantorul, ducătorii şi alţi invitaţi iau parte la pomană la casa mortului. La plecare, comesenilor li se împarte lumânări şi colăcei, precum şi 7 farfurii cu puţine sarmale la 7 văduve. În Sohodol se obişnuieşte ca morţii să fie „bociţi" (cântaţi). Bocetele (cântatul) la morţi încep odată cu moartea omului. Soţia sau mama copilului mort, după ce mortul a fost scăldat, dând de trei ori ocol casei, începe a se cânta cu glas tare, plângând pentru a da de veste lumii întâmplarea tristă. Acest bocet se repetă de câteva ori, se trag clopotele în cele trei zile. Cântatul sau bocitul este exprimat cu vorbe şi expresii rostite uneori în versuri rimate sau în proză, cântat duios, cu jale, în formă de plâns, care storc lacrimi. În aceste bocete se exprimă caracterizarea vieţii decedatului şi situaţia în care rămân urmaşii mortului: soţ, soţie, copii şi părinţi.

Între „bocetele" pentru morţi amintim şi reproducem mai jos şi cântările: „Elegie la mormântul unui şcolar" şi „O fată tânără pe patul de moarte", pe care învăţătorii din Sohodol, Aron Puşcariu şi Ioan A. Puşcariu, între anii 1877-1937, obicinuiau să le cânte în biserică, în corul „iertăciunii", cântări duioase, care storceau lacrimi.

Elegie la mormântul unui şcolar

de P.T., muzica de I. Wiest

Oh! Amar durere, iară,
Iată, iată-a nemerit
Săgeata morţii amară,
Crudă, şi a nimicit
O fragedă floricică,
Minunată, frumuşică.

Iată-acum se veştejeşte
Acest dulce, frumos crin,
Şi de noi se despărţeşte,
Şi se face peregrin.
Lasă lumea cu suspine,
Şi se duce să se-nchine,
Lasă lumea cu suspine,
Şi se duce să se-nchine.

Tocmai începea să crească
Sub un prea minunat scut,
Şi, crescând, să înflorească,
Şi s-aducă dulce fruct.
Ca oricând să răsplătească
Bunătatea părintească,
Ca oricând să răsplătească
Bunătatea părintească.

Că pronia cerească,
Soli din ceruri a trimis,
Ca de noi să-l despărţească,
De lume, umbră şi vis.
Şi, iată, o să-l primească
În ceata cea îngerească,
Şi iată o să-l primească
În ceata cea îngerească.

Du-te, du-te, înger dulce,
Cu al lui suflet smerit,
Că astăzi ţi se aduce
Darul cel nepreţuit.
Desfătare, bucurie,
Fericire de vecie,
Desfătare, bucurie,
Fericire de vecie.

Iată-ţi trupul putrezeşte
În al pământului sân,
Iar sufletul îţi înfloreşte
În lăcaşul cel divin.
Du-te, lasă acest haos
Şi petrece-ntr-un repaos,
Du-te lasă acest haos
Şi petrece într-un repaos.

O tânără fată pe patul de moarte

de Dimitrie Bolintineanu

Ca robul ce cântă amar în robie,
Cu lanţul de braţe un cântec duios,
Ca râul ce geme de rea vijelie,
Pe patu-mi de moarte, eu cânt dureros.

Un crin se usucă şi-n lanuri se zbate,
Când ziua e rece şi cerul în nori,
Când soarele-l arde, când vântul îl bate,
Când grindina cade torente pe flori.

Aşa făr-de veste, pe zilele mele,
O soară amară, amar a băut,
Şi astfel, ca crinul de viscole grele,
Pe patu-mi de moarte, deoadată-am căzut.

Abia-n primăvară cu zilele mele,
Plăpândă ca roua abia am ajuns;
Atuncea când cântă prin flori filomele,
O crudă durere adânc m-a pătruns.

Amară e moartea, când omul e june,
Şi ziua-i frumoasă şi traiul e lin,
Când pasărea cântă, când florile spune,
Că viaţa e dulce şi n-are suspin!

Să moară bătrânul ce fruntea înclină,
Ce plânge trecutul de ani obosit,
Să moară şi robul ce-n lanţuri suspină,
Să moară tot omul cu suflet zdrobit.

Iar eu, ca o floare ce naşte când plouă,
Creşteam, pe cunună să am dezmierdări,
Şi mie, amorul cu buze de rouă,
Cu inima dulce îmi dă sărutări.

Ca frunza ce cade pe toamnă când ninge,
Suflată de vânturi aici pe pământ,
Ah! Juna mea viaţă acuma se stinge,
Şi anii mei tineri apun în mormânt.

Câteva bocete pe care le cânta la morţi Ana V. Cârstoiu din Sohodol (meşteră pricepută la bocete, prin 1880-1930):

La un tânăr sau tânără:

Bucură-te mănăstire,
Că frumoasă floare-ţi vine;
Nu vine să înflorească,
Ci vine să putrezească.
Bucură-te ţintirim,
Că-ţi vine o floare de crin,
Nu vine să înflorească,
Ci vine să se veştejească.
Cu cine te-ai logodit?
Cu pustiul de pământ,
Cu cine te-ai cununat?
Cu patru scânduri de brad.
Năframă de cununie,
Ţi-am pus-o la căpătâie,
Năframă de vornicel,
Ţi-am pus-o la sfeşnicel.
Draga mamei de guriţă,
Din ce creşte lămâiţă,
Dragile mamei sprâncene,
Cum o să fiţi buruiene,
Dragii mamei ochişori,
Cum o să vă faceţi flori.

Un bocet cântat mamei moarte:

Mama mea şi draga mea!
Mama mea şi buna mea!
Mama mea şi mila mea!
Da, cum te-ai îndurat-u,
Da, cum te-ai îndurat-u,
De te-ai dus şi m-ai lăsat-u
Ai lăsat casă de zid-u,
Ai lăsat casă de zid-u,
Şi mi te duci în pământ-u.
Ai lăsat odihnă bună,
Ai lăsat odihnă bună,
Şi mi te duci în ţărână!

Alt bocet (o soră îşi jeleşte surioara moartă):

Pământule, negrule,
Câţi oameni ai mai mâncat,
Şi tot nu te-ai săturat!
Pământule, negrule,
Lacăt ai,
Dar cheie n-ai,
Iar pe cine-îmi încui,
Îndărăt nu-l mai descui!
Soro, cum te-ai îndurat
Şi copilul ţi-ai lăsat?
Că copilul fără mumă,
E floare-atinsă de brumă.

Sau nepoata îşi jeleşte bunica:

Buna mea, bună la toţi,
La copii şi la nepoţi,
Că atât ne-ai mai îngrijit
Şi pe toţi ne-ai fericit.

Bună, de te-ai întâlni,
Cu părinţii de-i grăi,
Să le spui, bună, aşa,
Cât de greu trăiesc acuşa.

De când din lumea-au plecat,
Numa-n lacrimi ne-am scăldat.
Roagă-te la clopotar
Să tragă clopotele tare,
Să se audă-n depărtare.

S-audă şi fraţii mei,
Dragii nepoţeii tăi,
Să vină, bună, şi ei!

În timpul existenţei scurte, dintre cele două războaie mondiale, a Oastei Domnului în Sohodol, bocetele erau receptate de ostaşii Oastei Domnului în cor cu cântări religioase, deale morţilor.

Sohodolul e sărac în bocete şi bocitoare, alte multe sate cu muzicalitate bună excelează în bocete cu cuprins frumos şi diferit.

*

* *

În Sohodol, ducătorii mortului sunt aleşi după vârsta decedatului. Un bătrân e dus de vârstnici, feciorul de feciori, fata de feciori de seama ei, învăţătorul de învăţători, preotul de preoţi.

De îndată ce se aude de moartea cuiva, i se zice „Dumnezeu să-l ierte". Vecinii, rudele şi cunoscuţii se duc la mort „cu lumină", iar seara merg „în priveghi". Cei veniţi la priveghi sunt trataţi cu un pahar de vin şi călăie sau cozonac. În preseara înmormântării, preotul este chemat a-i face mortului saracusta (rugăciunea cu evanghelia şi apostolul). Mortul rămâne în casă 3 zile, având la cap lumânări arzânde-permanent. În ziua a treia după masă se face înmormântarea cu unul sau mai mulţi preoţi. În noaptea după înmormântare, la orele 1, soţul sau soţia, însoţit sau însoţită de câteva rudenii, merge la cimitir să tămâie mortul. Tămâierea mortului se face timp de 6 săptămâni (40 de zile). Soţia sau altcineva ai casei merge în fiecare dimineaţă şi face tămâierea mortului. Tămâierea se face mergând la mormânt cu tămâierul aprins, cu o cană cu apă şi cu lumânare; se aprinde lumânarea pusă la cruce, se ocoleşte de trei ori mormântul cu tămâierul aprins şi se stropeşte mormântul cu apă din cană în formă de cruce.

Timp de 6 săptămâni se poartă doliul „mare" de către cei ai casei şi de rudele apropiate, purtând haine negre, cârpă neagră şi ciorapi negri (femeile), bărbatul (soţul, tata) doliul la reverul hainei sau pe braţul stâng şi purtând barbă (neras, netuns).

Cu ocazia înmormântării se face căpeţel, colivă şi măr încărcat cu turte, covrigi, nuci şi mere. Mărul descărcat se înfige la capătul mormântului. Mărul mortului închipuieşte pomul lui Adam, sub care s-a odihnit el în Rai. Sufletul mortului, trecând cu mare greu prin cele 24 de vămi, ajunge ostenit în Rai şi se odihneşte sub un pom, respectiv sub pomul-mărul făcut pentru el la înmormântare. Aici îngerul aşează sufletul pe un scaun să se odihnească, hrănindu-l cu poame din pomul (mărul) lui. Aceasta e credinţa poporului. Dacă, din oarecare cauze, nu s-a putut face măr la înmormântare, acesta se va face negreşit la pomana sau parastasul de 6 săptămâni. Se spune că mărul este ploconul ce-l duce sufletul mortului înaintea lui Dumnezeu. La împlinirea soroacelor de jumătate sau de un an, se face parastas sau pomeni,

când se împart lumânări oamenilor în biserică şi colivă, bucăţi de călăie sau colăcei şi vin la uşa bisericii. La parastas se trag clopotele. Pomenile, căpeţelele, colivă, parastase, se fac pentru iertarea păcatelor celor răposaţi. Tot pentru iertarea păcatelor morţilor se plătesc preotului liturghii, molitve şi sărindare pentru pomenirea lor în biserică.

Alte datini, credinţe şi obiceiuri despre morţi şi înmormântare în Sohodol:

Cosciugul se face din scândură nouă, după mărimea exactă a mortului, dimensiune ce se ia cu o nuia. Dacă coşciugul este mai mare, e credinţa că mortul va mai chema la el pe cineva dintre ai casei. Pe fundul cosciugului şi în perină se pun surcele, ca să aibă mortul cu ce să aprindă focul, precum şi nuiaua cu care s-a măsurat coşciugul. Dacă a fost cioban, i se pune în coşciug bâta şi fluierul, pentru a se putea servi de ele pe lumea cealaltă.

Lunea nu se îngroapă morţi, cap de săptămână fiind, să nu fie început de moarte în familie. Înmormântarea se face numai în orele de după-amiază, pentru ca lumina puternică a soarelui să nu fie caz de rătăcire a sufletului şi de cădere în mâna strigoilor.

La înmormântare se împart la 7 copii 7 fâşii de pânză, numite „poduri" sau „punţi", cu câte un ban înfăşurat şi cu câte o luminiţă, iar celor care-şi iau iertăciune li se dă câte un colăcel (sau bucată de călăie). În timpul prohodului în biserică, se împart asistenţilor lumânări, pe care le ţin aprinse pe tot cursul slujbei. Pâinea (colacii) dată este merindea mortului, luminiţele date îi luminează calea, cu banii împărţiţi copiilor şi cei puşi în coşciug, la iertăciune, îşi plăteşte vămile, ce are să le treacă, iar feşiile de pânză date copiilor, sunt punţile, cu ajutorul cărora sufletul poată trece apele în drumul său şi puntea foarte îngustă ce duce la Rai.

La pomana de 6 săptămâni se împart celor săraci haine de-ale mortului. Aceste haine, date de pomană, apără sufletul de focul iadului.

Groapa se sapă numai în ziua înmormântării.

După coborârea coşciugului în groapă, preotul aruncă cu vârful lopeţii pământ din cei patru pereţi ai gropii, şi după dânsul, lumea aruncă un pumn de ţărână, spunând „Dumnezeu să-l ierte".

La capul mormântului se înfige crucea de lemn şi mărul.

Participanţii la înmormântare, ajunşi acasă, se spală pe mâini.

În timpul celor 3 zile de şedere a mortului în casă, nu se mătură, ca să nu se mai măture (să moară) şi alţii din casă.

După ce mortul a fost scos din casă, scaunele pe care a stat acesta se răstoarnă, ca să nu mai moară şi alţii din casă, camera se mătură, se văruieşte, ca să cureţe boala şi tot răul din casă.

Pentru ca mortul să nu înseteze, cineva din casa acestuia, timp de 9 zile, duce apă la vecini, bătrâni, văduve.

E obiceiul ca soţul (soţia) văduv(ă) să se recăsătorească numai după un an şi toţi ai casei, în timpul doliului, se abţin de la joc şi petreceri.

Se obişnuieşte ca la 7 ani mortul să fie „căutat", adică să fie dezgropat şi să i se facă pomană.

Se crede că sufletul mortului, în drumul său pe lumea cealaltă, urmează să treacă prin 24 de vămi şi dacă are mai multe fapte bune făcute, decât rele, ajutat de îngerul cel bun, reuşeşte să treacă toate vămile şi să ajungă în Rai. Dacă faptele rele întrec pe cele bune, diavolul se luptă să-l tragă la el şi, dacă îl face să alunece de pe vama a 24-a, *sufletul cade într-o prăpastie* adâncă şi întunecoasă, numită Iad. În Rai, care e o grădină frumoasă, stă Dumnezeu pe tron, înconjurat de îngeri şi de sufletele curate, care se veselesc în cântările îngerilor. În Iad, sufletele păcătoase sunt supuse la chinuri mari de diavoli. Se crede şi Sfânta Scriptură spune că suferinţele celor păcătoşi se pot uşura şi chiar curăţi prin rugăciunile preotului şi prin milostenii făcute celor săraci, pentru mort.

Când cade o stea, se crede că cineva va muri sau a murit.

Despre cei ce mor subit, fără să fi fost bolnavi, se crede că au fost omorâţi cu vrăji, că „li s-au pus cuţitele" sau li s-a dat argint viu sau otravă în mâncare. Semn de moarte e şi când, intrând într-o casă este găsită o femeie ţesând o pânză lăsată „în laţ" – capătul de la sfârşit.

Se credea că, după ce moare omul, arhanghelul Mihai îi ia sufletul şi-l duce într-un loc aproape de Rai, unde stă până la judecata din urmă.

Când intri în curtea sau casa mortului, în loc de „Bună ziua", se zice „Dumnezeu să-l ierte".

Dintr-o casă se duce la mort numai o lumânare. Dacă, plecând de acasă cu lumânare şi pe drum trebuie să mai intri la cineva, atunci lumânarea o laşi afară, în curte, să nu duci moartea în casă.

La pomană la masă nu se ciocnesc paharele cu băutură, ci se zicea numai „Dumnezeu să-l ierte".

Bărbaţii, tatăl sau soţul (şi alţii din casă), în timpul celor 3 zile până la îngroparea mortului, umblă cu capul gol şi nebărbierit, timp de 6 săptămâni (40 de zile).

Dacă umbli cu un picior încălţat şi cu celălalt desculţ, nu e bine, pentru că îţi moare mama sau tata.

Dacă mături, să nu scoţi gunoiul seara din casă, pentru că moare cineva din casă.

Dacă fluieri seara în casă, aceasta rămâne pustie.

Când sunt călduri mari vara, sub masa pe care stă cosciugul se pune un lavoar cu apă, ca să nu se umfle mortul, iar pe faţa mortului se pune o bucată de pânză muiată în vin alb vechi, pentru ca aceasta să nu se înnegrească.

Pentru ca soţul (soţia) văduv(ă) să se poată recăsători mai uşor, mortul va fi lăsat cu hainele deschiate la mâini şi la gât.

Credinţe, în Sohodol, despre sfârşitul lumii şi judecata din urmă

Bătrânii şi cei care au citit şi citesc Apocalipsul şi Sfânta Scriptură, cu ocazia priveghiului mortului, povestesc că sfârşitul lumii şi judecata din urmă vor veni, când oamenii buni şi drepţi nu vor mai fi pe lume, când vor fi numai oameni răi şi păcătoşi, când va pieri dreptatea de pe pământ, când fiii se vor judeca cu părinţii, când fraţii şi vecinii se vor bate ca orbii, când copiii îşi vor bate părinţii, când oamenii nu vor mai avea ce mânca, de mulţi ce vor fi, şi se vor mânca unii pe alţii, când va veni Anticristul şi-i va îndemna pe oameni la rele şi contra lui Dumnezeu. Când va fi sfârşitul lumii, se spune că arhanghelii Mihail şi Gavril vor trâmbiţa în cele patru părţi ale lumii, chemând lumea la judecată. Atunci şi cei morţi vor învia şi vor veni în faţa lui Dumnezeu, iar Domnul Christos îi va judeca. Pe cei buni îi va trimite definitiv în Rai, iar pe cei răi în Iad.

Cultul morţilor. Cultul eroilor

Cei plecaţi dintre noi, spune sohodoleanul creştin, ne sunt fiinţe dragi şi scumpe, de care cu greu ne despărţim. Iubirea şi recunoştinţa noastră pentru ei rămâne vie în sufletele noastre şi ne îndeamnă să ne gândim mereu la ei, să-i pomenim în rugăciunile noastre, să ne rugăm pentru ei, să le împlinim dorinţele lăsate nouă „cu limbă de moarte" şi să le cinstim memoria, îndeplinind ceea ce ne-au rugat şi ceea ce tradiţia şi pravila creştină ortodoxă (sărindare, pomeni, parastase, căpeţele, slujbe, liturghii etc.) cere pentru respectarea memoriei lor.

Vom păstra şi cultiva, deci, *cultul* lor, cinstindu-le amintirea, făcându-le pomenirile la soroacele cerute şi îngrijindu-le mormintele, la care, în dumineci şi sărbători şi în sâmbetele morţilor, le vom aprinde luminiţe.

Cinstire se cuvine şi tuturor binefăcătorilor noştri, între care numărăm în primul rând pe învăţătorii noştri, care ne-au dat lumina şi învăţătura, cele mai preţioase bunuri pământeşti. În rugăciunile noastre ne vom ruga pentru ei. Nu se cuvine să-i vorbim pe morţi de rău. Desigur, nu vom uita nici de cinstirea ce se cuvine eroilor din Sohodol, în număr de 37, care s-au jertfit pentru apărarea patriei române şi pentru întregirea ei în Războiul Prim Mondial din 1914-1919, şi a eroilor, în număr de 20, căzuţi în Războiul al Doilea Mondial din 1941-1945, pentru eliberarea patriei şi a neamului românesc de sub jugul fascist.

În semn de recunoştinţă faţă de toţi eroii patriei şi pentru ca amintirea lor să dăinuiască pururea, Guvernul României Mari din anul 1919 a stabilit „Ziua Eroilor", care să se ţină în ziua „Înălţarea Domnului Christos", când se făcea comemorarea eroilor morţi, cu fastul cuvenit, în biserici şi la mormintele eroilor, în toată ţara.

În cinstea acestor eroi s-au ridicat monumente, statui şi troiţe, s-au plantat pomi, s-au dat nume de eroi oraşelor, satelor, străzilor, şcolilor, institutelor etc.

În Sohodol, în cele două biserici, în sălile de clasă a celor două şcoli primare nr.1 şi nr.2, s-au aşezat la loc de frunte tablourile celor 37 de eroi din Sohodol, căzuţi pentru întregirea neamului în Războiul Mondial din 1914-1919 şi al celor 20 de eroi căzuţi pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, în Războiul Mondial din anii 1941-1945. Până la anul 1945, comemorarea eroilor se făcea în fiecare an, la Ziua Eroilor, în ambele şcoli din Sohodol, cu fastul cuvenit, în cadrul unei serbări publice.

O troiţă ridicată în cinstea eroilor braneni, inclusiv şi sohodoleni, se află în parcul din Bran-Centru, sub Castel.

Mormântul eroului necunoscut din Bucureşti

Pentru completarea sub-capitolului *Cultul eroilor* şi pentru ştiinţa cititorilor sohodoleni, găsim nimerit să amintim aici ceva despre mormântul „Eroului necunoscut" din Bucureşti. Acesta reprezintă mormântul tuturor eroilor necunoscuţi de pe nume ai ţării, inclusiv, deci şi sohodoleni, căzuţi pe câmpurile de luptă ale celor două războaie mondiale (1914-1919 şi 1941-1945).

În cimitirele multor localităţi din ţară, pe teritoriul cărora au fost lupte grele, se găsesc morminte ale eroilor, cu cruci, ale ostaşilor necunoscuţi după nume. Cimitire ale eroilor din războiul 1914-1919, în regiunea noastră a Ţării Bârsei, se află la Braşov: cimitirul de la Bartolomeu, un grup de morminte în cimitirul din Scheii Braşovului (pe Tocile), apoi mausoleul

eroilor de la Mărăşeşti, iar la Bucureşti se află Mormântul Eroului Necunoscut, tot atâtea icoane ale vitejiei poporului român.

Redăm aici, după op. Ap. Culea, *Datini şi muncă*, v. II, p. 563, modul cum s-a ales ostaşul necunoscut: „S-au căutat în cimitirele militare din toate meleagurile româneşti zece morminte cu cruci nescrise. Alegerea s-a făcut de către un copil orfan de război, de faţă fiind ofiţerii şi garda de onoare, preoţii, învăţătorii şi şcolile din localităţile şi satele învecinate. Toate aceste zece sicrie cu ostaşi necunoscuţi au fost duse la Mărăşeşti, unde au fost cele mai grele lupte pentru izbânda noastră. Aici s-a făcut marea slujbă pentru cei zece morţi – eroi fără nume. După aceea, cel mai bun şcolar, orfan de război, din liceele militare din ţară, a îngenunchiat lângă unul dintre cele zece sicrie, rostind cu glas tremurat: „Acesta este tatăl meu". Lumea de faţă a început a lăcrima. Copilul a spus după aceea o rugăciune. Odată ce ostaşul necunoscut a fost ales, sicriul a fost dus cu mare pompă la Bucureşti. Trenul s-a oprit în toate gările, unde s-a întâmpinat cu flori, văduve, invalizi, orfani, şcolari. Toţi se apropiau descoperindu-se, se închinau, iar femeile plângeau. În Bucureşti în gară au venit pentru întâmpinare regele şi regina, guvernul şi generalii armatei. Alaiul, în cap cu soborul mitropoliţilor, episcopului şi preoţi mulţi s-au îndreptat spre parcul Carol, azi Piaţa Eroilor, unde s-a găsit locul de îngropare al *Ostaşului necunoscut*, azi numit *Mormântul eroilor patriei*. Aici, la căpătâiul lui, arde o flacără zi şi noapte, care nu se va stinge niciodată.

O gardă militară străjuieşte alăturea, iar lumea vine să vadă *Mormântul eroului necunoscut* sau *Mormântul eroilor patriei*, frumos împodobit, se apropie cu evlavie, ca în faţa unui altar sfânt. La zilele mari, când ne vizitează ţara străini de seamă, în mod oficial, unii dintre aceştia depun coroane de flori la *Mormântul eroului necunoscut – Mormântul eroilor patriei* şi păstrează cu capetele descoperite şi fruntea înclinată două minute de reculegere."

Se cade ca oricine merge la Bucureşti să viziteze lăcaşul amintit de glorie românească: *Mormântul eroului necunoscut*, adică *Mormântul eroilor patriei* din Piaţa Eroilor".

Diferite tradiţii, datini, obiceiuri şi credinţe din Sohodol

Sohodoleanul, trăind în mijlocul naturii, unde, de la muntele cel înalt până la firul de iarbă, vede ochiul şi mâna lui Dumnezeu, purta iubirea şi mila Lui. Aici, în singurătatea lui, a învăţat să-L admire, să-L respecte, să creadă în puterea şi măreţia Lui şi să i se închine Lui. Creştinul sohodolean crede în Sfânta Treime, în îngeri şi în sfinţi, care locuiesc sus în cer, cărora se roagă în rugăciunile lui de dimineaţă şi de seară, zilnic, în faţa icoanei, şi în biserică,

în dumineci şi sărbători. El crede în existenţa îngerilor răi (draci, diavoli) din Iadul din fundul pământului, de care se teme şi se roagă lui Dumnezeu: „şi ne mântuieşte de cel rău".

De asemenea, săteanul nostru, în afară de respectul ce-l dă lui Dumnezeu, îngerilor şi sfinţilor Lui, respectă şi creaţiile Lui mari: cerul cu soarele şi luna şi pământul cu tot ce se află pe el. El respectă cerul – presupus lăcaşul sfânt al lui Dumnezeu, al îngerilor şi al sfinţilor, denumit Rai, cinsteşte soarele – „sfântul soare", „măritul soare" –, marele binefăcător al omenirii şi al tuturor fiinţelor, şi cinsteşte cu recunoştinţă pământul din care a fost făcut şi în care se reîntoarce, pământul pe care trăieşte şi care-l hrăneşte considerându-l drept „mama" lui. Conştient de legătura sfântă dintre om şi mama lui – pământul, sohodoleanul, ca orice creştin bun, îşi arată întreaga sa recunoştinţă şi cinstire pentru darurile ce i le oferă atunci când, în timpul rugăciunii (sohodoleanul e foarte credincios), îşi pleacă la pământ genunchii, mâinile, capul şi corpul, făcând cruci şi mătănii, ca înaintea unui părinte bun. O venerare a pământului o face românul sohodolean şi atunci când, la temelia unei case noi, zideşte umbra unui om, reprezentată printr-o nuia, pentru ca zidul casei să nu se surpe.

Creştinul sohodolean cinsteşte şi Îl preamăreşte pe Dumnezeu şi creaţiile Lui, în rugăciuni, cântări şi colinde, stăruie în credinţa, învăţăturile şi poruncile sfinte, cultivă şi păstrează datinile creştineşti moştenite la strămoşi, unele din ele fiind chiar superstiţii deşarte.

La datinile şi credinţele arătate în capitolele precedente (naştere, botez, nunţi etc.), în cele ce urmează mai adaogăm un mănunchi de credinţe frecvente în Sohodol (în ordinea cum au fost culese pe teren):

1) Când mergi la fântână, după apă cu bota (căldarea), să clăteşti bota, ca să faci pe placul Maicii Domnului, nu pe-a diavolului, dacă nu o clăteşti (o condiţie igienică bună);

2) Când speli rufele la vale, isprăvind, să te speli pe faţă, făcând pe placul Maicii Domnului, care zice în gândul ei „de s-ar spăla", iar diavolul, „de nu s-ar spăla";

3) Nu nimereşti bine, dacă întâlneşti un preot în cale;

4) Nu nimereşti bine, dacă-ţi iese cineva cu botele goale;

5) Nu nimereşti bine, dacă porneşti undeva şi te întorci înapoi pentru ceva;

6) Seara nu se mătură în casă, nici nu se duce gunoiul afară din casă, pentru că moare cineva din cei ai casei sau îţi cureţi norocul;

7) Dacă-ţi cântă cocoşul în prag, îţi vin musafiri;

8) Când se spală pisica, se schimbă vremea, plouă;

9) Când porcul adună paie în gură, plouă sau ninge;

10) Vitele se păzesc de nevăstuică, ca să nu fie muşcate, aşa că se pune în grajd furci cu fuior, ca nevăstuica să poată lucra;

11) Vitele se păzesc de vrăjitoare, ca să nu le ia laptele, aşa: când merg vitele la munte primăvara, în drumul lor se pune o cheie mare, tămâie, piper şi un lanţ lung. Când trec vitele peste acestea, se stropesc cu apă sfinţită cu o rămurică de salcie verde, iar vrăjitoarele nu mai au putere de a le vrăji;

12) Se crede că fiecare om are o stea, când îi cade steaua, omul acela moare;

13) Când plouă mai multe zile în şir, de vrei să se oprească, să întorci cojocul sau căciula pe dos;

14) Să nu baţi câinele cu mătura, că turbează, nici porcul, pentru că se îmbolnăveşte de linte";

15) La masă să nu dai pisicii mâncare înainte de a băga tu în gură, că îţi ia norocul;

16) Să nu primeşti pisică de pomană, s-o plăteşti, altfel o mănânci pe lumea cealaltă;

17) Să nu umbli cu un picior încălţat şi cu celălalt desculţ, că-ţi moare nevasta, copilul, părinţii;

18) Când strănuţi o dată, de două ori, înseamnă sănătate, ţi se spune noroc!, când strănuţi de 3 ori înseamnă guturai (deci nu-i spui noroc);

19) Dacă trece cineva peste tine, nu mai creşti, deci trebuie să treacă acela înapoi;

20) Copilul care suge după ce a fost înţărcat, acela devine strigoi;

21) Lunea nu se îngroapă mortul, de teamă să nu mai moară şi altul din casă. Lunea nu se merge în peţit. Cine posteşte lunea are noroc la casă;

22) Lunea nu se fac plăţi, nici nu se dă împrumut, pentru că dacă dai lunea, dai în toată săptămâna;

23) Marţea nu e bine să pleci la drum lung, nici lucrări mai mari nu se încep marţea;

24) Vinerea nu se coace, pentru că se ard ochii Sfintei Vineri, nu se spală rufe, nu se face pâine. Sâmbăta e ziua milosteniilor şi pomenirea morţilor. Duminica e ziua Domnului, zi de odihnă, de veselie pentru nuntă şi joc;

25) Grindina se opreşte, când se înfige înaintea casei un topor;

26) Când roieşte un stup, pentru ca roiul să nu fugă departe, se înfige în faţa stupinei un cuţit în pământ;

27) Când te dor ochii, să-i speli cu rouă luată dimineaţa de pe iarbă, cu dosul mâinii;

28) Când îţi ard obrajii sau când ţi se bate ochiul stâng, se zice că te vorbeşte cineva de rău;

29) E semn rău, dacă găina cântă cocoşeşte. Pentru a evita răul, se dă găina peste cap de la masă până la uşă şi dacă ajunge la uşă cu capul, i se taie capul, iar dacă ajunge cu coada, i se taie coada;

30) Primul miel văzut la început de an, dacă e negru, ai parte de bogăţie, dacă mielul alb, e sărăcie;

31) Dacă se întâmplă să intri în casa cuiva unde pânza de pe război e lăsată în „laţ", adică pe terminate, nu e bine, e semn că vei muri;

32) Când se bat măgarii, se schimbă vremea; această zicală se spune în glumă şi celor doi flăcăi încăieraţi la bătaie;

33) Când cântă cocoşii ziua mai des sau când cântă brotăcelul, se spune că aceştia cer ploaie;

34) Când se bat berbecii, vine ploaie;

35) Când asfinţeşte soarele pe senin (când se uită soarele înapoi), în ziua (zilele) următoare va fi frumos, dacă asfinţeşte în nori, va ploua;

36) Când plouă „cu soare", se spune că atunci îşi bate dracul nevasta;

37) Când îţi ţiuie urechea dreaptă, primeşti o veste bună;

38) Când ţi se bate ochiul drept, capeţi bani sau te vorbeşte cineva de bine;

39) Nu e bine să te uiţi noaptea în oglindă, să nu mori sau să nu visezi visuri urâte;

40) Dacă se varsă la masă sare sau piper, e semn de ceartă;

41) Nu e bine să pui sita (ciurul) pe cap, pentru că faci spurcăciune (bube pe cap);

42) Nu e bine să coşi ceva la haine (nasturi) pe tine, că-ţi coşi mintea şi te faci uituc, iar dacă trebuie totuşi să coşi, să-ţi pui o aţă în gură;

43) Când dă laptele în foc, se presare sare pe sobă, ca să nu crape ţâţele vacii sau să nu facă bube pe ţâţe sau pe uger;

44) E bine ca fata să lase să-i treacă pe mâna ei o sălămândriţă, ca să înveţe să coase frumos;

45) Dacă ciobanul fură din stână, dă pricaz (pagubă) între oi (mor);

46) Nu e bine să stea cuţitul cu tăişul în sus, pentru că se taie Maica Domnului în el;

47) Nu e bine să arunci părul pieptănat în foc, că te doare capul;

48) Cine bagă fulgi de păsări în foc, acela face c-r de găină pe faţă (bube);

49) Când vâjâie focul în sobă, te vorbeşte cineva de rău, iar când sar scântei din sobă, îţi vin oaspeţi;

50) Când ţi se lasă pe faţă un păianjen atârnând de fir, îţi vin oaspeţi sau primeşti o veste;

51) Femeia care mănâncă un fruct cu doi sâmburi sau un ou cu două gălbenuşuri, va naşte doi gemeni;

52) Când se răstoarnă paharul plin în dreptul cuiva, la acela va fi botez;

53) Dacă torci vinerea, te dor ochii;

54) E bine să mănânci puţin peşte în ziua de Paşti, ca să fi uşor ca peştele;

55) Când începi să tai o pâine, să faci semnul crucii pe dosul pâinii;

56) Seara nu se fluieră în casă, pentru că rămâne casa pustie;

57) Să nu ameninţi pe cineva cu toporul sau cu cuţitul, pentru că e păcat;

58) Dacă mănânci citind, uiţi totul;

59) Nu se mănâncă în stupina albinelor, pentru că mor albinele;

60) Să nu omori brotani, pentru că îţi moare cineva în casă;

61) Cel care vinde o vacă din curte, îi taie păr din coadă zicând: „vând vaca, însă norocul nu;

62) În seara de Sfântul Gheorghe, se pun rădăcini în poartă să nu vină şiştele să ia laptele vacilor;

63) Când fată vaca, se varsă corastă pe mărăcini, ca să nu se apropie şiştele să-i ia laptele, şi se varsă corastă pe vale, ca laptele vacii să curgă vale;

64) Câţi păianjeni omori cu dosul mâinii, de 7 ori, atâtea păcate ţi se iartă;

65) Când auzi ielile cântând, să nu te mişti din loc, pentru că te poceşti (paralizezi);

66) Nu e bine să umbli cu două bastoane, că-ţi moare cineva din casă;

67) Dacă arunci şarpele în aer, plouă;

68) Când fată vaca, se cântăreşte viţeaua, ca să nu-i ia laptele şiştele, iar bouleţul să fie însemnat, ca să nu sângereze;

69) Nu e bine să omori broască;

70) E păcat să strici cuibul rândunicii şi i se usucă mâna celui care omoară rândunici;

71) Nu e bine să strici cuibul berzei, barza aduce noroc casei, stricându-i cuibul, supărată, aduce *tăciuni aprinşi* pe casă. Se spune, metaforic vorbind, *când femeia a născut:* barza a adus un copil (aceasta se spune şi copiilor mici);

72) Şoarecele care mănâncă în biserică prescură, se preface în liliac;

73) Există o plantă „iarba fiarelor", cu care se poate deschide lacătul şi broasca încuiată;

74) Cui îi cade un dinte în vis, aceluia îi moare cineva apropiat;

75) Cine întâlneşte un ţigan în drum, e norocos, cine întâlneşte popă, nu e cu noroc;

76) Trasul clopotelor bisericii alungă grindina;

77) Nu e bine să te uiţi seara în oglindă, pentru că te sperii noaptea în somn;

78) Dacă se sparge oglinda sau trosneşte mobila, e semn că moare cineva apropiat;

79) Când sar scântei din sobă, vin oaspeţi la casă;

80) Când primăvara auzi pentru întâia oară durduind, pune-ţi pe cap o piatră, să-ţi fie capul tare, sănătos ca piatra.

În şirul superstiţiilor amintim aici şi credinţele despre vrăjitori, priculici, şolomonari, vârcolaci, zâne şi iele şi ursitoare – personagii existente şi în tradiţia orală a sohodolenilor.

Astfel, auzim vorbindu-se despre vrăjitori – oameni, femei care ştiu vrăji, adică a transforma lucrurile sau pe om în mod necunoscut şi de mirare, luând forme sau executând diferite lucrări. Şiştele sunt vrăjitoare care ştiu să fure laptele de la vacile altora (prin vrăjitorii, pentru vacile lor).

Priculicii sunt oameni vii sau morţi, un fel de strigoi, care locuiesc sub pământ (în Iad) şi umblă noaptea, transformaţi în formă de om sau animal (câine, pisică etc.), făcând rău omului întâlnit în cale.

Şolomonarii sunt un fel de vrăjitori, care ştiu face vrăji sau farmece. Şolomonarii se spune că iau laptele de la vacile altora, pentru ale lor, şi că ei pot opri furtunile şi grindina.

Vârcolacii sunt un fel de strigoi, care rod sau mănâncă luna, când este întunecime de lună parţială sau totală.

Strigoi, -oaie – este sufletul unui mort, schimbat în animal, care îşi părăseşte noaptea mormântul şi se întoarce între cei vii, pentru a le pricinui neajunsuri; ei sunt în legătură cu diavolul şi se ocupă cu vrăji şi cu farmece.

Zâna, zânele, ielile sunt nişte fete frumoase, fiinţe imaginare, cu puteri supranaturale, care pot face şi bine şi rău oamenilor. Ele umblă noaptea prin poienile pădurilor, dansând şi cântând. Cine dintre oameni aude cântecul lor sau calcă pe locul unde au dansat iele, aceia sunt „pociţi" – devin din sănătoşi bolnavi, din frumoşi urâţi sau damblagii (paralizaţi).

Ursitoarele sunt tot nişte zâne sau iele, care pot hotărî dinainte (de la naştere), adică a prevesti viitorul – bun sau rău –, adică soarta omului. Se vorbeşte şi de femei bune şi sfinte, ca: Sfânta Vineri, Sfânta Dumineca; de fete frumoase, ca: Ileana Cosânzeana; sau despre femei urâte, bătrâne şi rele, ca: Baba Dochia, care şi-a pierdut cele 9 cojoace, despre Muma Pădurii, Muma Ciumii (femei urâte), Baba Cloanţa, Baba Hârca, Moartea – un schelet de om cu coasa-n mână, cea mai înfiorătoare, temută şi urgisită de om. Se spune Muma Pădurii unei fete (femei) urâte: „E urâtă, par-c-ar fi Muma Pădurii"; „E rea ca o zgripţuroaică!"

Unui om care ştie să glumească, ori să mintească şi să păcălească i se spune Păcală, iar unui om mai neajutorat şi tândos i se spune Tândală. „Eşti o tândă!" şi „Este un tândos". „S-a întâlnit Tândală cu Păcală".

Unui om frumos i se spune: „E frumos, e un Făt-Frumos".

Unei fete frumoase i se spune: „Ileana Cosânzeana".

Unui om mic i se spune: „E un pitic (un pitic de un cot, cu barbă cu tot)". Unui om înalt, voinic şi puternic i se spune: „E cât un uriaş"; „Un Goliat"; „Un strâmbălemne", „Sfarmă Piatră" (personaje din poveşti).

Unui om iute i se spune: *„E iute ca un zmeu"; „E iute ca piperul."*

Unui om rău şi arţăgos i se spune: „E rău ca un bălaur".

Tot unui om rău i se spune: „E rău ca un diavol", „ca un drac", „e rău ca un câine".

Descântece întâlnite în Sohodol

Descântecile sunt nişte formule magice, spuse în versuri sau în vorbe înşirate de anumite femei „meştere", denumite şi „descântătoare" (vrăjitoare), pentru alungarea sau vindecarea unor boli sufleteşti şi trupeşti sau pentru desfacerea farmecelor. Odată cu recitarea descântecului, se întrebuinţează şi unele leacuri de casă (băbeşti). Descântecile se fac mai ales de unele femei bătrâne. Sunt descântece pentru friguri, brâncă, albeaţă, urcior la ochi, bubă, muşcătură de şarpe şi de nevăstuică la vaci ş.a.

1) *Descântec pentru „apucătură" (muncit de diavol),* auzit de la Ana Cârstoiu din Sohodol:

Pleacă Maica Precista marţi, pe cărare,
Se-ntâlni cu N. (Maria) în cale,
Maica Precistă întrebă pe Maria: ce te vaiţi şi văicăreşti?
Maria zise: Cum nu m-oi văita,
Că m-a strâns, m-a apucat, m-a încheiat,
De piept, de sub vine, de grumaz, de vine, de osânză.
Maica Precistă zicea: „Taci, tu Marie, nu te mai văita,
Că eu la tine pe fereastră voi intra.
Şi eu te-oi descheia,
Cu nouă descheieturi,
Cu nouă desmierdături,
Şi te-oi descheia,
Şi te-oi desmierda,
Mai curată, preacurată,
Te-oi lăsa,

Ca argintul curat,
Ca aurul strecurat,
Ca carnea de câine pe cărbune,
Ca-n ce ceas te-a făcut,
Mama ta şi tatăl tău,
Cum domoleşte vântul pământul,
Aşa să domolească mâncătura,
Şi apucătura de la inima Mariei.

Aplicarea: apă, cărbuni, aprinşi 3 sau 9 bucăţi şi miere (amestecate).

Descântecul se repetă de 3 ori şi după fiecare descântec i se dă bolnavei să bea, iar la urmă, cu apa rămasă se spală bolnava pe frunte şi pe piept, iar restul de apă se aruncă pe ţâţâna uşii.

2) Descântec de deochi:

Fugi, deochi, dintre ochi,
Din zgârciul nasului,
Din faţa obrazului,
Să te duci, deochiule,
Unde popa nu toacă,
Nici cocoş nu cântă,
Că acolo te aşteaptă
Pe tine, deochiule,
La ăi munţi înalţi,
La mese întinse,
La făclii aprinse,
La pahare pline,
Acolo te-aşteaptă pe tine, deochiule,
Cum domoleşte vântul pământul,
Aşa să domolească deochiul,
De-o fi N. deochiat de broască,
Să-i crape ţâţele,
Să-i cure laptele.
De-o fi deochiat de om,
Să plesnească boaşele,
Să-i curgă udul.

De-o fi deochiat de fată mare,
Să-i cadă coada din spinare,
Să-i rămână tigva goală.
De-o fi deochiat de vânt,
Să-i crape calul,
Să intre în pământ,
Cum domoleşte vântul pământul,
Aşa să domolească deochiul
De la inima lui N. (Ion).

Aplicarea: apă, cărbuni, *aprinşi 3 sau 9 bucăţi şi miere* (amestecate).

Descântecul se repetă de 3 ori şi după fiecare descântec i se dă bolnavei sau bolnavului să bea, iar la urmă, cu apa rămasă se spală bolnava sau bolnavul pe frunte şi pe piept, iar restul de apă se aruncă pe ţâţâna uşii.

3) Descântecul de-a bubă (bubă rea, dalac):

Bubă dulce, bubă rea,
Buba Maicii Precista,
Bubă veninată,
Bubă de 99 bube rele
Să te iai de pe N. (Nicolae),
Să ieşi în pământ şi-n ţărână.
Că-n pământ ţi-e locul,
Să te umfli, să te bosumfli,
Că la Nicolae n-ai loc.
Cum se topeşte sarea,
Aşa să se topească a-bubă,
De la mâna lui Nicolae.

Descântecul se spune de 3 ori, iar pruna sau mierea descântată se pune pe bubă.

4) Descântec de năjit (otită externă):

Pe dealul Tungră,
Pe din jos de Cindre,
Tare sbiară un voinic şi
O oaie neagră.
Înceta voinicul de sbierat
Şi-nceta şi oaia

Şi înceta şi îi alina

Şi lui N. junghiul.

Descântătoarea spune acest descântec de 3 ori. Terminând rostitul vorbelor, înfige un cuţit în pământ, zicând: Să te iei, răule, de la urechea lui Iosif,/ Să te înfigi în pământ, în ţărână.

5) *Descântec de ulcior (la ochi),* auzit de Cristina Puşcariu – Sohodol:

Femeia (mama) merge cu copilul bolnav la gura cuptorului, îi face de 3 ori cruce deasupra ochiului bolnav, cu degetul cel mic, spunând cuvintele:

Ham, ham, ham, ulcior de câine,

Cât oi fi eu câine,

Atât să fi tu până mâine.

Atât şi nici atât!

Femeia apoi suflă de 3 ori peste fruntea bolnavului. Acest descântec se repetă de 3 ori.

6) *Descântec de deochi sau de răceală,* auzit de la Reveica Comşa – Sohodol:

Femeia (descântătoarea) aduce de la vale apă luată de-a îndoaselea, fără să vorbească în drum cu nimeni, nici la dus, nici la întors (căci altfel descântul n-are leacul). Cu un cuţit ia 9 sau 3 cărbuni aprinşi şi-i aruncă într-o ceaşcă cu apă adusă de la vale, unul câte unul, după fiecare cărbune aruncat, făcând deasupra apei o cruce, bolborosind încet descântecul următor:

Fugi, deochi, dintre ochi,

Dintre gene şi sprâncene de la N.

Din mână, din ficat,

Din toate încheieturile,

Fugi ca vântul,

Taci ca pământul!

Să-i crape boaşele,

Să-i crape ţâţele,

Să-i curgă laptele,

Să-i cadă cosiţele,

S-o râză jocurile,

Şi N. să rămână curat

Ca aurul şi argintul

Şi cu Maica Domnului

În pace şi sănătos.

Terminând descântecul, pe care-l face de trei ori, femeia îi dă bolnavului să bea de trei ori din apa cu cărbuni descântată, apoi îl spală pe frunte, pe ochi, pe piept şi pe burtă, iar apa rămasă în ceaşcă o aruncă pe ţâţâna uşii, ori pe vreun câine sau pisică, încheind cu vorbele: Leacu să-i fie! (Comunicat de Reveica Comşa)

Datini şi obiceiuri de sărbători bisericeşti

Crăciunul

În anul 106 era noastră, romanii, cel mai puternic popor din lume la vremea aceea, şi-au întins stăpânirea şi asupra Daciei (România de azi), pe care au colonizat-o cu soldaţi şi supuşi romani, mulţi dintre aceştia fiind creştini. Ei s-au amestecat cu dacii, dând naştere poporului nou – daco-roman – adică poporul român de astăzi. Astfel, dacii şi romanii au devenit strămoşii noştri.

Dacii şi romanii au dispărut, dar ne-au lăsat moştenire limba, unele îndeletniciri (plugăria, păstoritul), unele sărbători cu datinile lor (pluguşorul, semănatul, buhaiul), anumite cântece şi unele colinde.

Romanii îşi aveau propriile sărbători de iarnă, care cădeau în apropierea sărbătorii noastre de Crăciun (înainte şi după), precum: *Saturnaliile*, care se ţineau după terminarea strânsului recoltelor, în cinstea zeului semănătorii – Saturn, care, atunci când a coborât pe pământ, i-a învăţat pe romani plugăria, care le-a adus mult belşug; *Sărbătoarea Compitalia*: în ziua de 25 decembrie, în cinstea morţilor, cărora li se aduceau jertfe, colaci şi lumânări de ceară. Sărbătoarea era închinată zeului Soare, considerat zeul luminii; *Calendele lui Januarie*, care cădeau în întâia zi a anului roman (ziua de 1 martie). Aceste sărbători au fost mutate mai târziu de împăratul Numa Pompiliu la 1 ianuarie, în cinstea lui Janus, zeul începuturilor şi cunoscătorul trecutului şi al viitorului. Acum se făceau urări şi se trimiteau daruri de la unii la alţii, prin cântări (colinde), pentru ca pământul să fie roditor şi în gospodărie să existe mult belşug. La această sărbătoare, oamenii din popor (plebeii romani) mergeau din casă în casă şi urau strigând sau cântând cântece, care s-au transmis şi posterităţii, adică nouă, sub denumirea de colindele lui Januar sau de „Pluguşor". Pluguşorul era o cântare de urare, pe care romanii o cântau la începerea aratului de primăvară, nouă parvenindu-ne acelaşi text şi acelaşi rost. Tot atunci, la Calendele lui Januar, copiii, cu ramuri verzi în mâini, mergeau din casă în casă, urând: „În casa asta bucurie să fie!". Aceasta-i sorcova de astăzi. În urma faptului că sărbătorile creştine de iarnă, Crăciunul şi Anul Nou, s-au coincis a fi la datele sărbătorilor romane,

precum şi în urma faptului că unele datini şi credinţe păgâne n-au putut fi smulse uşor din inimile romanilor încreştinaţi, aceste împrumuturi şi amestec de credinţe şi obiceiuri, cu timpul, s-au contopit într-atâta cu credinţele creştine, că nu se mai puteau deosebi, şi astfel aceste sărbători de iarnă-creştine au rămas în mod silit cu multe din datinile sărbătorilor romanilor, dar care în cursul vremurilor au primit o formă cât mai creştină şi adecvată sufletului românesc. (cf. A.D. Culea)

Datorită frumuseţii şi înrâuririi puternice asupra sufletului poporului român al acestor datini şi colinde moştenite, continuitatea şi păstrarea lor, din neam în neam, pentru urmaşi, a constituit grija de căpetenie a înaintaşilor noştri.

Astfel, în Sohodol, odată cu căderea iernii, în familie, la îndemnul părinţilor, şi în şcoală, la îndemnul dascălilor, copiii încep, după rânduiala tradiţiei, repetiţia şi reîmprospătarea datinilor rânduite de veacuri – facerea stelelor, împletirea biciurilor, procurarea clopotelor şi a buhaiului pentru pluguşor, organizarea cetelor de colindători după afinităţi şi vecinătăţi. Cu gândul mereu la bucuriile pe care le vor aduce sărbătorile Crăciunului, copilaşii sohodoleni învaţă de zor colindele, din spusul părinţilor şi al fraţilor, îşi procură cele necesare pentru împodobirea stelei, luându-se la întrecere a cui stea să fie mai frumoasă. De asemenea, tinerii feciori, potrivit datinei vechi, din bătrâni, în fiecare an, se organizează, alegându-şi un vătaf, care să-i conducă şi să-i pregătească pe tineri pentru hora satului, pentru şezători, pentru prezentarea datinilor de Crăciun: colinde, pluguşor etc.

După războiul prim mondial din 1914-1919, imediat înfiinţându-se în ambele parohii Societatea „Tinerimii Sf. Gheorghe", tinerii de ambele sexe s-au încadrat în cadrele Societăţii Tinerimii şi, sub conducerea preotului şi a directorului Societăţii – învăţătorul-director al şcolii, se sileau să trăiască, să activeze şi să se cultive conform statutelor Societăţii, pregătindu-se pentru hora satului, pentru şezători şi producţii teatrale şi pentru înfăţişarea datinelor sărbătorilor Crăciunului – cu colinde, pluguşor, Vifleem etc.

În Societatea Tinerimii se hotărăşte primirea tinerilor de 18 ani, precum şi scoaterea (ieşirea) fetelor la joc.

Un avânt frumos în ce priveşte organizarea tineretului şi pregătirea acestuia pentru reanimarea şi exercitarea datinilor, în legătură cu sărbătorile Crăciunului şi Anului Nou, s-a luat, mai ales între anii 1910-1945, în urma activităţii depusă în şcoală, prin învăţarea colindelor prevăzute în programa de învăţământ şcolar, din acea vreme, de către învăţătorii tineri ai celor două şcoli elementare din Sohodol: Ioan Buta, Ioan Puşcariu, Eugen Babeş, Ciurea şi Simion Petric.

Zilele şi săptămânile din preajma Crăciunului, pentru pregătirea colindelor, a stelelor, a pluguşorului, a bicelor, a clopotelor şi a buhaiului, trec pe nesimţite şi iată-i pe copiii şi feciorii satului ajunşi în ajunul Crăciunului. Copiii sohodoleni, îmbrăcaţi bine, cu căciuli trase peste urechi şi înarmaţi cu bâte contra câinilor, odată cu căderea serii din ajun, pornesc „Bună... sa-ra lui Crăciun" pe la casele oamenilor. Merg pe vale, suie pe coaste şi de acolo pe muchea dealurilor, cercetând mai întâi casele rudelor, ale vecinilor şi pe toate unde zăresc ferestre luminate. Se opresc, de regulă, la fereastră spunând (strigând) „Bună-seara-lui Crăciun", iar cei mai mărişori înfiripează 1-2 colinde auzite de la fraţii lor sau învăţate în şcoală. Gazdele primesc cu bucurie urările şi colindele copilaşilor, veniţi să vestească naşterea Domnului, şi-i răsplătesc cu câte un „colindeţ" (colăcel mic), făcut anume pentru aceşti vestitori, care înfruntă cu bărbăţie gerul şi omătul, pentru a îndeplini o datină sfântă. Mai primesc şi bani, nuci şi mere. Colindătorii mulţumesc în versuri: „Câte şindile la casă pe casă, atâţia galbeni la gazdă pe masă!" şi pleacă bucuroşi mai departe.

Înainte vreme şi până la războiul prim mondial, în seara Crăciunului, umblau şi colindau şi feciorii satului, însoţiţi uneori de un muzicant cu vioara, cu fluierul sau cu cimpoiul. Scriitorul acestor rânduri (Ioan A. Puşcariu) îşi aminteşte de mic copil de cimpoierul sohodolean I. Jigăra, care însoţea la colindat câte un grup de feciori, cântând colinde şi jocuri din cimpoiul lui care impresiona mult pe copii.

În sărbători, copiii continuă colindatul pe la casele oamenilor, cu steaua, în grupuri de câte 2-3 inşi. „Primiţi cu steaua?" întrebau de la poartă sau din curte, iar la răspunsul întotdeauna pozitiv, grupul intra în casă şi cânta 1-2 colinde, în timp ce stelarul învârtea steaua, înlăuntrul căreia se afla o luminiţă pe care în timpul colindului o aprindea.

Tot de sărbătorile Crăciunului, grupuri de feciori mergeau pe la casele oamenilor fruntaşi şi la cei cu fete mari, cu Irozii, alţii cu Capra, unde erau primiţi cu bucurie şi cinstiţi cu vin, cozonac şi bani.

Aşa se petreceau lucrurile şi se împlineau tradiţiile şi datinile frumoase legate de sărbătorile Crăciunului şi ale Anului Nou, din vremurile îndepărtate până prin timpurile ultimelor două războaie mondiale, adică prin anii 1945-1948, când, prin introducerea noii programe şcolare şi a altor rânduieli în viaţa socială, exercitarea vechilor obiceiuri de Crăciun şi de Anul Nou a fost limitată, învăţământul şcolar trebuind să se adapteze noilor principii social-democratice. În timpul din urmă, de după 1945, feciorii din Sohodol nu mai joacă Irozii sau Capra, iar dintre copii, numai cei mai săraci (din interes), mai stăruie să-şi vestească rudele şi vecinii de sosirea Crăciunului, prin colindele: „Trei crai de la Răsărit", „În oraşul Vifleem",

„O, ce veste minunată", auzite de la părinții lor, pe care aceștia le învățaseră la școală între anii 1910-1945.

Un obicei bisericesc vechi, care se uzitează în Sohodol, ca și în toate localitățile românești din țară, de altfel, este „Crăciunăritul", adică umblarea cu icoana Nașterii Domnului, în zilele din ajunul Crăciunului. Cantorul bisericii își alege doi copii de școală, dintre rude sau vecini, pe care îi învață să cânte troparul „Nașterea Ta, Christoase", cu care merge pe la casele oamenilor din parohia sa, pentru a le vesti nașterea Domnului Christos, primind de la fiecare gazdă – în vechime: 2-3 cruceri, apoi 5-10 fileri, ori 5-10 lei, iar de la unii și câte un colac sau costiță de porc (în vechime).

Remunerația cantorului de la „Crăciunărit" este o completare a micului salariu cantoral, de 15-30 florini, 50-100 coroane (lei) anual, plătit din lada bisericii.

Istoricii, istoriografii și scriitorii clasici și moderni români susțin cu toată convingerea că, alături de limba, legea și portul românesc, cultivarea și exercitarea tradițiilor, datinilor, obiceiurilor și colindelor strămoșești au contribuit și contribuie în mare măsură la menținerea *sentimentului și a ființei* neamului românesc. „Colindele – *spunea cineva, care sunt floarea* florilor artei populare naționale – păstrează și înalță, prin frumusețea și duhul veacurilor din ele, sufletul neamului românesc. În colinde, de pildă, se amestecă partea bisericească cu cea lumească. În poezia lor se preamărește Dumnezeu, Iisus Christos, Maica Domnului, îngerii și sfinții, Moș Crăciun și Moș Ajun și, tot în ele, se binecuvântează sau și li se fac urări gazdelor colindate și avutului lor. În acele zile de colinde, de la Crăciun și până la Bobotează, plutește un aer de sfințenie peste lume. În liniștea însemnată din suflete, tot ce ne înconjoară respiră mulțumire și bucurie."

Amăsurat însemnătății acestor sărbători mari, sosirea acestora în Sohodol este așteptată și întâmpinată cu multă bucurie, dar și cu pregătiri deosebite, materiale și sufletești. Pregătiri materiale: curățenia casei și văruitul intern, îmbrăcăminte frumoasă (haine și ghete noi), pregătiri de mâncăruri alese și beuturi. Pregătirile sufletești: post și rugăciune (înainte-vreme, posturile erau severe), urmate de taina spovedaniei și cuminecăturii, de la mic la mare. În post nu se făceau nunți, jocuri și petreceri, lumea era rezervată în vorbe și fapte nepotrivite (înjurături, bârfă, certuri, procese). În postul Crăciunului și în cel al Paștelui, sohodolenii fac sfeștanii la casele lor.

Ce frumoase sunt colindele și pentru cei mici, și pentru cei mari! Ele ne transportă pe cei vârstnici cu mintea și cu gândul la anii copilăriei noastre, în căsuța văruită și dichisită, când în preseara Crăciunului, după ce eram îmbăiați și pregătiți pentru ziua Crăciunului, aș-

teptam şi ascultau pe colindători, să ne cânte la fereastră „O ce veste minunată" sau „În oraşul Vifleem" şi alte cântări ce ne evocă clipele de fericire din anii copilăriei noastre.

În Sohodol, între anii 1910-1945, datorită muncii învăţătorilor din acele vremuri, se cântau peste 25 de colinde, învăţate în cele două şcoli elementare.

Cu gândul şi dorinţa ca şi urmaşii: fiii şi nepoţii părinţilor şi bunicilor care au învăţat şi cântat colindele cu învăţătorii lor, între care şi cu scriitorul acestei lucrări, între anii 1909-1929, să cunoască măcar unele dintre aceste colinde, le transcriem aici.

Unul din cele mai vechi colinde, de acum 100-200 de ani, ce se cântă în Sohodol, auzit de la Cristina Puşcariu (1866-1948) este:

Ce seară mi-i astă-seară

Ce seară mi-i astă-seară,
Mărul cu florile dalbe.

Asta-i seara de Ajun,
Mâine-i ziua de Crăciun,
Mărul cu florile dalbe.

Când Isus Domnul cel sfânt,
S-a născut pe acest pământ,
Mărul cu florile dalbe.

În sălaşul vitelor,
În ieslele boilor,
Mărul cu florile dalbe.

În scutece înfăşat,
De îngeri înconjurat,
Mărul cu florile dalbe.

Mărire lui Dumnezeu,
C-a trimis pe fiul său,
Mărul cu florile dalbe.

Trei crai

D. G. Kiriac

Trei crai de la răsărit,
Cu steaua au plecat la corit,
Şi-au mers după cum cetim,
Până la Ierusalim.

Acolo cum au ajuns,
Steaua-n nori li s-au ascuns,
Şi le-a fost a se plimba,
Prin oraş a întreba:

Unde s-a născut, zicând,
Un crai mare de curând?
Iară Irod împărat,
Auzind, s-a turburat,

Pe crai în grab-i-a chemat,
Şi în taină í-a întrebat,
Ispitându-i vru setos,
Să afle despre Christos;

Zicând: „Mergeţi şi aflaţi,
Şi veniţi, mă-nştiinţaţi,
Să merg să mă-nchin şi eu,
La unuia Dumnezeu."

Craii, dacă au plecat,
Steaua iar s-a arătat,
Şi-au mers până au stătut,
Unde era pruncul născut.

Şi cu toţii s-au bucurat,
Pe Christos dacă l-au aflat,
Cu daruri s-au închinat,
Ca la un mare împărat.

În oraşul Vifleem

N. Oancea – vioi

În oraşul Vifleem,
Veniţi, boieri, să vedem,
Că astăzi s-a născut
Domnul cel sfânt de-nceput.

Şi astăzi ni s-a umplut
Prorocirea de demnul,
Că se va naşte Christos,
Mesia chip luminos.

Trei crai de la răsărit
La-nchinare au venit,
Daruri scumpe aducând
Şi către Christos cântând:

Culcă-te-mpărat ceresc,
În sălaş dobitocesc.
Te culcă pe fân uscat,
De îngeri înconjurat.

Şi craii te vor lăuda
Şi mărire îţi vor da;
Mărire întru cei de sus,
Şi pace pân-la Apus.

O, ce veste

notat de R. Ciorogaru

O, ce veste minunată,
În Vifleem ni s-arată.
Astăzi s-a născut,
Cel făr' *de-nceput*,
Cum au spus prorocii.

Că la Vifleem Maria,
Săvârşind călătoria,
Într-un mic sălaş,
Din acel oraş,
A născut pe Mesia.

Pe fiul în al său nume,
Tatăl l-a trimis în lume,
Să se nască şi să crească,
Să ne mântuiască".

Ia, sculaţi voi, boieri mari

N. Oancea

Ia sculaţi voi, boieri mari,
Florile dalbe,
Ia sculaţi, români plugari,
Florile dalbe.

Şi v-aduc pe Dumnezeu,
Florile dalbe,
Să vă mântuie de rău,
Florile dalbe.

Dumnezeu adevărat,
Florile dalbe,
Soare-n raze luminat,
Florile dalbe.

Astăzi s-a născut Christos

T. Popovici

Astăzi s-a născut Christos,
Mesia chip luminos,
Lăudaţi şi cântaţi,
Şi vă bucuraţi.

Mititel, înfăşeţel,
În scutec de bumbăcel,
Lăudaţi şi cântaţi,
Şi vă bucuraţi.

Vântul bate, nu-l răzbate,
Neaua ninge, nu-l atinge,
Lăudaţi şi cântaţi,
Şi vă bucuraţi.

Şi de-acum până-n vecie,
Mila Domnului să fie,
Lăudaţi şi cântaţi,
Şi vă bucuraţi.

Sus, boieri, nu mai dormiţi

Gheorghe Cucu

Sus, boieri, nu mai dormiţi,
Vremea e să vă gătiţi,
Casa să vi-o măturaţi,
Hei, leru-i ler,
Şi masa s-o încărcaţi,
Hei, leru-i ler.

Că umblăm şi colindăm
Şi pe domnul căutăm
Din seara Ajunului,
Hei, leru-i ler!
Până-ntr-a Crăciunului,
Hei, leru-i ler!

Că s-a născut Domn prea bun,
În sălaşul lui Crăciun,
Că s-a născut Domn frumos,
Hei, leru-i ler!
Numele lui e Christos,
Hei, leru-i ler!".

Colo-n sus

Gheorghe Cucu

Colo-n sus şi mai în sus,
Colo-n sus şi mai în sus,
Colindăm, Doamne, colind.

Înlăuntru cin-era,
Înlăuntru cin-era,
Colindăm, Doamne, colind.

Este-o dalbă mănăstire,
Este-o dalbă mănăstire,
Colindăm, Doamne, colind.

Era Maica Precista,
Era Maica Precista,
Colindăm, Doamne, colind.

Cu-n copil ce tot plângea,
Cu-n copil ce tot plângea,
Colindăm, Doamne, colind.

Maică-sa din grai grăia,
Maică-sa din grai grăia,
Colindăm, Doamne, colind.

Taci, fiule, nu mai plânge,
Taci, fiule, nu mai plânge,
Colindăm, Doamne, colind.

Că Maica ţie ţi-o da,
Că Maica ţie ţi-o da,
Colindăm, Doamne, colind.

Cerul şi stelele,
Cerul şi stelele,
Colindăm, Doamne, colind.

Şi raiul cu Cheile,
Şi raiul cu Cheile,
Colindăm, Doamne, colind.

Cerul tu să-l stăpâneşti,
Cerul tu să-l stăpâneşti,
Colindăm, Doamne, colind,

Şi raiul să-l moşteneşti,
Şi raiul să-l moşteneşti,
Colindăm, Doamne, colind.

În grădina raiului

N. Oancea

În grădina raiului,
În grădina raiului,
Şade Adam cu Eva lui,
Şade Adam cu Eva lui,

Şi-şi plânge durerile,
Şi-şi plânge durerile,
Şi-şi plânge păcatele,
Şi-şi plânge păcatele.

Raiule, grădină dulce,
Raiule, grădină dulce,
Eu din tine nu m-aş duce,
Eu din tine nu m-aş duce,

C-am fost om trăit în bine,
C-am fost om trăit în bine,
Tot în rai, Doamne, cu tine,
Tot în rai, Doamne, cu tine.

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Sus la poarta raiului

[illegible]

Sus la poarta raiului,
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

Șade maica Domnului
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

[illegible]
Florile dalbe, flori de măr
Florile dalbe, flori de măr

Cu..... de la rai,
Florile dalbe, flori de măr,
Florile dalbe, flori de măr.

Să te faci mai mare crai,
Florile dalbe, flori de măr,
Florile dalbe, flori de măr.

La mulţi ani cu bucurie,
Florile dalbe, flori de măr,
Florile dalbe, flori de măr.

Şi cu mare veselie,
Florile dalbe, flori de măr,
Florile dalbe, flori de măr.

Steaua sus răsare

după N. Oancea

Steaua sus răsare,
Ca o taină mare,
Steaua străluceşte
Şi lumii vesteşte.

Că astăzi curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria
Naşte pe Mesia.

În oraş vestit,
Vifleem numit,
Magii cum zăriră
Steaua şi porniră.

Şi dacă sosiră,
Îndată-l găsiră,
La dânsul intrară
Şi se închinară.

Praznic luminos

Timotei Popovici

Praznic luminos,
Strălucit frumos,
Astăzi a sosit
Şi ne-a-nveselit.
Că Mântuitorul şi izbăvitorul,
Cu trup s-a născut,
Cu trup s-a născut.

Raiul cel închis
Azi iar s-a deschis,
Şarpelui cumplit
Capul s-a zdrobit.
Şi strămoşii iară,
Prin sfânta Fecioară,
Iar s-au înnoit,
Iar s-au înnoit.

Îngerii cântau,
Păstorii fluerau,
Magii se-nchinau,
Toţi se bucurau.
Dar Irod era,
Că se turbura,
De naşterea sa,
De naşterea sa.

El îl căuta,
Voind morţii a-l da,
Dar pruncul Isus,
Din ţară s-a dus.
Fie lăudat,
Binecuvântat,
În veacuri amin,
În veacuri amin.

Steaua sus răsare II

N. Oancea

Steaua sus răsare,
Ca o taină mare,
Steaua luminează
Şi adeverează.

Steaua străluceşte
Şi lumii vesteşte,
Că astăzi curata,
Prea nevinovata,

Fecioara Maria
Naşte pe Mesia,
În ţara vestită,
Vifleem numită.

Magii cum zăriră
Steaua şi porniră.
Mergând după rază,
Pe Christos să-l vadă.

Şi dacă sosiră,
Îndată-l găsiră,
La dânsul intrară
Şi se închinară.

Cu daruri gătite,
Lui Christos menite,
Luând fiecare
Bucurie mare.

Care bucurie
Şi aici să fie,
De la tinereţe,
Pân-la bătrâneţe.

Am plecat să colindăm

Gheorghe Cucu

Am plecat să colindăm,
Domn, Domn să înălţăm,
Când boierii nu-s acasă,
Domn, Domn să înălţăm,
Când boierii nu-s acasă,
Domn, Domn să înălţăm.

C-au plecat la vânătoare,
Domn, Domn să înălţăm,
Să vâneze căprioare,
Domn, Domn să înălţăm,
Să vâneze căprioare,
Domn, Domn să înălţăm.

Căprioare n-au vânat,
Domn, Domn să înălţăm,
Şi-au vânat un iepuraş,
Domn, Domn să înălţăm,
Şi-au vânat un iepuraş,
Domn, Domn să înălţăm.

Să facă din pielea lui,
Domn, Domn să înălţăm,
Veşmânt frumos Domnului,
Domn, Domn să înălţăm,
Veşmânt frumos Domnului,
Domn, Domn să înălţăm.

Nuntă din Cana Galilei

Gheorghe Cucu

La nunta ce s-a întâmplat,
În Cana Galilei,
Fost-a şi Isus chemat,
În Cana Galilei.

Şi vrând trişti a nu-i lăsa,
A venit cu Maică-sa,
În Cana Galilei.

Şezând la masă şi bând,
Beutura neajungând,
În Cana Galilei.

Toţi care la masă stau,
În tăcere se uitau,
În Cana Galilei.

Iară mama lui Isus,
Văzând că nu-i vin de-ajuns,
În Cana Galilei.

Zise: „Fiul meu iubit,
Vinul ni s-a isprăvit",
În Cana Galilei.

Iară Isus s-a sculat,
Şi slugile le-a chemat,
În Cana Galilei.

Apă-n şase vase au pus,
Şi le-au umplut până sus,
În Cana Galilei.

Apoi le-a binecuvântat,
Şi apa-n vin s-a schimbat,
În Cana Galilei.

Atunci toţi au cunoscut,
Că Mesia s-a născut,
În Cana Galilei.

Versul botezului

T. Popovici

În marginea râului,
În apa Iordanului,
Vedem lucruri minunate,
De toţi sfinţii lăudate.
O, minune!

Duhul sfânt de la cer zboară,
Ca porumb el se coboară,
Apele să le sfinţească,
Pe noi să ne mântuiască.
O, minune!

Azi, Christos, în Iordan,
Se botează de Ioan,
Cerurile s-au deschis
Şi glas din ceruri a zis:
O, minune!

Veniţi toţi să ne-nchinăm,
Lui Christos să ne rugăm,
Care, azi, cu apă spală
A strămoşilor greşeală.
O, minune!

Iată fiul meu iubit,
În care bine am voit,
Pe dânsul să-l ascultaţi,
Mintea să vi-o luminaţi.
O, minune!

Azi Adam s-a dezlegat
De blestem şi de păcat,
De acum până-n vecie
Mila Domnului să fie.
O, minune!

Domnul Isus Christos

Nouă azi ne-a răsărit,
Domnul Isus Christos,
Mesia cel mult dorit,
Domnul Isus Christos.

Din Fecioară s-a născut,
Domnul Isus Christos,
Şi cu lapte-a fost crescut,
Domnul Isus Christos.

Cu scutece înfăşat,
Domnul Isus Christos,
Şi în braţe s-a purtat,
Domnul Isus Christos.

Cum e robul s-a smerit,
Domnul Isus Christos,
Şi pe noi ne-a mântuit,
Domnul Isus Christos.

Sorcova

Sorcova vesela,
Peste vară primăvară,
Să trăiţi,
Să-mbătrâniţi,

Să-nfloriţi,
Să-nmuguriţi,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir,
De trandafir.

Tare ca piatra,
Iute ca săgeata,
Tare ca fierul,
Iute ca oţelul,
Peste vară primăvară,
Să fiţi toţi sănătoşi
Ca pietrele de vârtoşi.

„La anul şi la mulţi ani!"

Copilul, în timp ce rosteşte vorbele cântând, atinge în faţă cu sorcova pe cel pe care-l sorcoveşte.

Bună dimineaţa la Moş Ajun!

A. Podoleanu

Bună dimineaţa la Moş Ajun,
Ne daţi ori nu ne daţi,
Ne daţi ori nu ne daţi,
Ne daţi, ne daţi?

Am venit şi noi odată,
La un an cu sănătate,
Domnul sfânt să ne ajute
La covrigi şi la nuci multe.

Bună dimineaţa la Moş Ajun,
Ne daţi ori nu ne daţi,
Ne daţi ori nu ne daţi,
Ne daţi, ne daţi?

Am venit şi noi odată,
La un an cu sănătate,
Domnul sfânt să ne ajute,
La covrigi şi la nuci multe.

Moş Crăciun

D.G. Kiriac

Moş Crăciun cu plete dalbe,
A sosit de prin nămeţi.
Şi aduce daruri multe,
La fetiţe şi băieţi.
Moş Crăciun, Moş Crăciun.

Din bătrâni se povesteşte,
Că-n tot anul, negreşit,
Moş Crăciun pribeag soseşte,
Niciodată n-a lipsit.
Moş Crăciun! Moş Crăciun!

Moş Crăciun cu plete dalbe,
Încotro vrei să apuci?
Ţi-aş cânta florile dalbe,
Dacă-aş şti că nu te duci.
Moş Crăciun, Moş Crăciun.

Ce ne-aduce Moş Crăciun

după T. Popovici

Ce ne-aduce Moş Crăciun, Moş Crăciun,
Tot ce-i frumos şi bun, frumos şi bun.
Un cal mic de călărit, de călărit,
Cărţi frumoase de citit, de citit.
O păpuşe mititică, mititică,
O oiţă frumuşică, frumuşică,
Trâmbiţă şi săbioară, săbioară,
Puşculiţă şi vioară, şi vioară.

Mere dulci, ca să mâncăm, să mâncăm,
Jucării să ne jucăm, să ne jucăm,
Şi n-aduce clopoţei, clopoţei,
Ca să ne jucăm cu ei, jucăm cu ei.

Între anii 1910-1948, aceste colinde, alături de piesa „Irozii", erau prezentate sohodolenilor, în fiecare an, de sărbătorile Crăciunului, cu ocazia şezătorilor artistice organizate de elevii celor două şcoli. Pe lângă colindele şi cântecele de stea, arătate mai sus, pe care le spuneau cei mici pe la casele oamenilor, tot în sărbătorile Crăciunului, cei mari – feciorii – jucau şi jocul „Caprei", care consta dintr-un grup de 8-10 inşi, dintre care unul mai isteţ făcea pe „capra". Acesta era îmbrăcat femeieşte, cu rochii lungi până în pământ, împodobit şi dichisit cu fel de fel de pantlici roşii, albe ş.a.m.d., avea forma animalului, cu un cap de animal, cu un cioc gros, format din două fălci de lemn, care se loveau una de alta şi clănţăneau. Acest cap era fixat pe un băţ gros, de care se sprijinea şi mânuia omul ascuns în acest veşmânt, care umbla plecat de spate, pentru a da forma animalului – capra. Capul era îmbrăcat într-o piele de iepure, cu urechi şi ochi, împodobit cu pantlici colorate şi clopoţei la gât.

Capra sau „ţurca" cum i se mai spunea, avea alături de ea un lăutar şi un dobaş. Grupul caprei intra liniştit în curte şi de aici în casa gazdei, unde se aşeza liniştit, în timp ce lăutarul şi dobaşul cântă 1-2 colinde din instrumente ori din gură, chiar. După colind, grupul „capra" începe a dansa şi a alerga prin casă, capra făcând fel de fel de mişcări hazlii şi ghiduşii, întorcându-şi capul în dreapta şi-n stânga, ciupind cu ciocul fetele, femeile şi pe cei din jurul ei, clămpănind zgomotos cu ciocul, silindu-se să strângă cu el banii ce i se aruncau pe jos sau pe masă (lucru anevoios).

După terminarea jocului grupul „caprei", este cinstit cu vin, cozonac, plăcintă şi bani, după care colindătorii se retrag liniştiţi la alte case.

Acest joc al „caprei", ca şi alte datini vechi, precum şi umblatul copiilor cu steaua şi cu colindul, după al Doilea Război Mondial, după 1948, în urma prefacerilor şi orânduirilor socialiste (eliminarea religiei din şcoli), în Sohodol, ca şi în alte părţi ale ţării, au început să fie în parte părăsite.

De sărbătorile Crăciunului e legat – la noi în Sohodol, cam după anul 1920, şi obiceiul de a face „pom de Crăciun", un brăduleţ încărcat cu lumânări, cu globurele, cu mere, cu covrigi, cu nuci, zaharicale şi daruri, aduse, spunem noi copiilor, de către Moş Crăciun, în noaptea Crăciunului. Bineînţeles, pom de Crăciun se făcea numai la gazdele mai avute.

Amintim aici şi unele obiceiuri ce se practicau pe vremuri, azi mai puţin, cu ocazia sărbătorilor Crăciunului. Astfel, în presara Crăciunului, mama îşi „îmbătbureşte" (unge) copiii pe frunte, cu miere, pentru ca aceştia să fie dragi tuturor. Gospodarul dă mâncare bună vitelor pentru toată noaptea Crăciunului, ca acestea să aibă tot anul. Gospodarul, în presara Crăciunului, leagă pomii cu paie, să fie rodoşi. Între Crăciun şi Anul Nou, femeile nu torc, nu ţes, pentru ca să nu li se îmbolnăvească vitele. Copiii care se nasc în noaptea Crăciunului, vor fi norocoşi în viaţă.

Crăciunul fiind o sărbătoare mare, sohodolenii o ţin cu sfinţenie în cele trei zile, fără a lucra, mergând la biserică, înainte de masă, după masă făcându-şi vizite cei mari, copiii mergeau cu steaua, iar tinerii la joc, în trecut la cârciumile satului, azi la Cămin şi la restaurant.

Cei care au trăit vremuri nu prea îndepărtate, îşi aduc cu drag aminte de frumuseţea colindelor, a Irozilor, a Caprei şi a şezătorilor artistice şcolare şi ale tinerimii adulte, cu colinde şi irozi, de mesele întinse şi de petrecerile pline de veselie ale acestor sărbători.

Datini de Anul Nou şi Bobotează în Sohodol

După cum aminteam mai sus, sărbătoarea strămoşilor noştri romani, zisă „Calendele lui Janus", coincideau cu sărbătoarea creştinească a Anului Nou, când, potrivit obiceiului roman adoptat şi de către romanii încreştinaţi, plugarii români – prin copiii lor, ca şi plebeii romani de odinioară –, îşi făceau unii altora urări reciproce de sănătate, belşug gospodăresc şi daruri pentru anul care vine. Copiii sohodoleni, în seara Ajunului de an nou, merg în grupuri-grupuri pe la casele oamenilor, spunând la fereastră afară, sau în curte, cu glas ridicat: „Bună seara lui Sân-Vă-sii!", când primesc colindeţi, nuci, mere sau bani pentru urările spuse. În urma acestora, în aceiaşi seară sau a doua zi, în ziua de Anul Nou, după „biserică", copiii mărişori merg cu „Pluguşorul", pe la casele oamenilor. După primirea afirmativă la întreba-

rea: „Primiţi cu Pluguşorul?", grupul celor 4 copiii – urătorul, cel cu buhaiul, cel cu clopotele şi cel cu biciul – postaţi la fereastră sau în curte, îşi începe urarea „Pluguşorul":

Aho, aho, copii argaţi,
Staţi puţin şi nu mânaţi
Şi cuvântul mi-l ascultaţi:
S-a sculat, mai an,
Bădica Traian,
Şi curând s-a apucat,
Câmpul neted de arat,
C-un plug cu doisprezece boi,
Boi, bourei,
În frunte streinei,
În coadă codălbei,
Să vă facă Dumnezeu parte de ei!
Mânaţi măi, hăi, hăi!
Boii dinainte,
Cu coarnele poleite,
Boii de la roate,
Cu coarnele belciugate,
Boii de la obor,
Cu coarnele de cositor.
Să aveţi la toate spor,
La vară bucate
Şi multe vaci cu lapte.
Câte pietre la fântână,
Atâtea oale cu smântână,
Câţi cărbuni la cuptor,
Atâţi gonaci în obor,
Câte paie sunt pe casă,
Atâţia galbeni pe masă.
Dumnezeu cel prea sfânt,
Să caute pe pământ,
Să-ngrijească de noi,
Să ne ajute la nevoi,
Rămâneţi sănătoşi,
Mâine să vă găsim tot voioşi,
La anul şi la mulţi ani!
Mânaţi măi, hăi, hăi!

În grupurile celor mici, care umblă cu „Bună seara lui Sân-Văsii" se găseşte şi câte unul mai isteţ, care ştie să spună şi câte un pluguşor mai scurt, drept urare de anul nou, ca:

Mâine anul se-nnoieşte,
Pluguşorul se porneşte,
Pluguşor cu şase boi,
Mânaţi măi, hăi, hăi!
Am plecat să colindăm,
Pe la case să urăm,
Iarna-i grea, omătul mare,
Semne bune anul are,
Semne bune de belşug,
Pentru brazda de sub plug,
Mânaţi măi, hăi, hăi!
Nemerim la aceste case,
Case mândre şi frumoase,
La mulţi ani cu sănătate,
Şi la vară cu bucate,
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Pluguşorul

după A. Socaciu (v. „Drum Nou", din 31 XII 1950)

Am pornit de Anul Nou,
Pluguşor, aho, aho,
Tot aşa, voinicii mei,
Să vă zică lumea zmei,
C-avem pentru ce ura,
Pentru a ne bucura.
Că ne-a fost anul bogat,
După cum ni l-am visat,
Ţara suie către stele,
În vestmântul nou de schele,
Şi în drumul către soare,
Steag de purpură răsare,
Iar în roşul steagului,
Inima partidului,
De la ea primim avânt,
Pentru muncă, pentru cânt.
Cu ea ne-nălţăm în zbor,
Mereu către viitor,
Cu Partidu-ncepem anul,
Cu el urcăm cincinalul,
Şi iar roată, măi flăcăi,
Şi sunaţi din zurgălăi.
Că e mândră, optimistă,
Republica Socialistă,
Şi tot ce rodeşte-n ea,
E averea mea şi-a ta;
Munţii şi pădurile,
Apele, poienele,
Sondele şi grânele,
Cântece şi horele,
Cerul şi furnalele,
Şi hidrocentralele,
Şi florile ce-nfloresc,
Pe pământul românesc,
Mânaţi plugul, mânaţi hei,
Uite-aşa, voinicii mei, hăi, hăi!
Să mai facem o urare,
Să se-ascundă până-n zare:
Iarna-i grea, omătul mare,
Semne bune anul are.
Dar belşugul rodului
E în munca omului,
Omul plămădeşte rodul
Şi tot el sfinţeşte locul,
Hăi, hăi!
Şi la drum cu plugul iar,
Pluguşor de harnic plugar,
Că-i seara de Revelion,
Şi acasă la badea Ion,
Şi e vrednic de urat,
De urat şi colindat,
Că de munca lui cu sârg,
Vara dă grâul în pârg,
Şi din munca lui cu spor,
Creşte pâinea din ogor.
Şi din munca lui pe deal,
Curge ţuică în pocal.
Şi din munca voinicească,
Creşte averea obştească.
Îţi urăm, bade,-n pridvor,
Să fii bun agricultor,
Îţi urăm, ca la cosit,

La plivit şi la stropit,
La arat, la semănat,
Şi-n vară la secerat,
Şi-n toamnă la adunat,
Să ai un bun rezultat.
Şi acum, rămâi, bade, sănătos,
Lângă lelea (Anica), că-i frumos,
Şi să-nchini un păhărel
Şi cu noi, că-i bunicel,
Mânaţi măi, hăi, hăi!
De încheiere vă urăm:
Anul Nou cu bucurie,
Casa plină să vă fie,
De cânt şi de veselie.
În cămară şi pe mese,
Numai bucate alese:
În oale sarmale,
În butoi,
Vin de soi.
Lângă mese,
Fete alese.
Lângă voi,
Hop şi noi!
Ia uraţi-le, flăcăi,
Şi sunaţi din zurgălăi,
Că e darnică şi bună,
Datina noastră străbună.
Şi acum la despărţire,
La mulţi ani cu fericire!
Şi la anul când venim,
Pluguşorul să-l pornim,
Tot aşa să vă găsim!
Opriţi plugul, băieţani,
La anul şi la mulţi ani!

Pluguşorul

(zilelor după anul 1945, v. rev. „Albina").

Aho, aho, flăcăi şi fraţi,
Staţi un pic şi nu mânaţi,
Şi cuvântul mi-ascultaţi!
Daţi-vă pe lângă plug,
Ca să vă urăm belşug,
Ogorul să vă rodească,
Gospodăria să-nflorească!
Ia mânaţi, flăcăi, hăi, hăi!
Vă urăm câte frunze în copaci,
În hambare-atâţia saci;
Să ajungă ţara toată,
Mai frumoasă, mai bogată,
Cum n-a fost ea niciodată!
Ia mânaţi, flăcăi, hăi, hăi!
Vrem ca anul care vine,
Să ne-aducă, măi vecine,
Poame multe şi frumoase,
Pârguite şi gustoase,
Să avem şi pentru case,
Şi să vindem şi-n oraşe,
Pentru fraţii din uzini,
Care ne trimit maşini,
Şi la Cooperativă,
Fel de fel de mărfuri stivă.

Pentru fraţii muncitori,
Daţi un chiot, măi feciori,
Hăi, hăi!
Urăm ca-n anul care vine,
Să se facă-n ţară multe uzine,
Şcoli, cămine, dispensare,
Şi-n comună drumuri bune,
Pietruite şi-ngrijite,
Şi să construiască-n sat,
Socialismul mult visat.
Ca om nou şi-naintat,
În ştiinţă şi-n cultură
Şi cu multă învăţătură,
Ia mânaţi, flăcăi, hăi, hăi!
Vrem ca la nunţi şi-n zi de sărbătoare,
Să vedem în hora mare,
Feciori, fete şi bărbaţi,
În port românesc îmbrăcaţi,
Săltând hora la un loc,
Şi sârba veselă cu foc,
Vestind faima mândrei noastre ţări,
Peste graniţi, peste mări,
Că-n Republica Română,
Păstrăm portul şi legea română,
Mânaţi măi, hăi, hăi!
De urat, am mai ura,
Teamă ni-i c-om însera,
Rămâi, deci, gazdă sănătoasă,
Că ne-aşteaptă altă casă,
Cu bucatele pe masă,
Cu colaci şi vinişor,
Pentru mândrul pluguşor.
Să-i spunem şi ei urare
De spor şi de bunăstare,
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Învăţătorii de la şcoala elementară din Sohodol au avut grijă ca, alături de vechiul pluguşor, strămoşesc, să se cunoască în Sohodol şi pluguşorul adecvat vremurilor de după anul 1945.

În timp ce cel care urează vorbeşte, cel cu buhaiul continuă să manevreze buhaiul, care scoate sunetul asemănător răgetului taurului (buhaiului) care trage plugul, iar la recitarea vorbelor „mânaţi, măi, hăi, hăi!", cel cu clopotul sună clopotul, cei (cei) cu biciul trosnesc din bici. Buhaiul este un ştеand mic, cu două capace, un capac are o gaură prin care se introduce o şuviţă de păr din coadă de cal, fixată bine în gura capacului. În timpul manipulării buhaiului, un copil ţine ştеandul între picioare, şezând deasupra lui, călare, iar un alt băiat, cu mâinile ude, trage. Netezind şuviţa de păr, se produce un sunet ca un răget, asemănător răgetului buhaiului (taurului), de unde a primit şi ştеandul respectiv numele de buhai.

Sorcova şi sorcovitul

Sorcova este o ramură de măr, împodobită cu flori şi frunze de hârtie de diferite culori. În ziua de Anul Nou, începând de dimineaţă, copiii merg cu sorcova pe la vecini, rude şi la cunoscuţi, sorcovindu-i, zicând-cântând:

Sorcova vesela,
Să trăiţi să-mbătrâniţi,
Ca un măr, ca un păr,
Ca un fir de trandafir;
Peste vară primăvară,
Să fiţi toţi sănătoşi,
Ca pietrele de vârtoşi!
La anul şi la mulţi ani!

Copilul, în timp ce cântă, cu sorcova atinge pieptul celor sorcoviţi. Unii copii, în loc de sorcovă aruncă peste sorcoviţi boabe de grâu, urându-le ani mulţi şi belşug în roade, iar alţii merg cu steaua, colindând ca la Crăciun. Pentru sorcovit, copiii primesc bani, nuci, alune, mere şi covrigi.

În ziua de Anul Nou, tinerii (flăcăii) merg la familiile cu fete, la „stropit" – cu parfum.

Cu ocazia Anului Nou, toţi oamenii îşi spun „La mulţi ani!", îşi fac urări reciproce, verbal sau în scris, prin bilete, scrisorilor şi telegrame, şi îşi fac şi cadouri.

În ultima vreme, familiile tinere sohodolene, rudenii şi prieteni, imitând pe orăşeni, în preseara Anului Nou se întrunesc laolaltă, făcând revelionul împreună.

De sărbătoarea Anului Nou sunt legate şi unele obiceiuri, datini şi superstiţii, moştenite de la înaintaşii sohodoleni:

1) În noaptea de Anul Nou, fetele ies pe întunerec afară şi pun câte o oală într-un par (pe un gard cu pari şi nuiele) la nimereală. A doua zi dimineaţa, vin să se uite fiecare la parul său, pe care-l însemnase cu un fir de lână colorată, şi după felul parului însemnat: drept, strâmb, noduros, mare, mic, subţire, gros, aşa va fi ursitul ei: drept, subţire, înalt, mic, slab, gras, după cum îi arată parul ales pe întunerec;

2) Gazda casei pune sub câte o căciulă diferite obiecte: pâine, bani, pahar, oglindă, apoi invită pe feciori şi fetele prezente să scoată de sub căciulă obiectele. Pâinea înseamnă că viitorul ei soţ/ soţie va fi bun ca pâinea, oglinda înseamnă fudulie, paharul beţie, banii bogăţie;

3) Gazda casei face gogoşi, în care înfige câte un bilet mic numit „sorţ", pe care scrie diferite cuvinte: bunătate, răutate, bun, milos, rău, hoţ, cinste, rai, Dumnezeu. Fiecare din cei care iau câte o gogoaşă va fi aşa cum îi arată sorţul din gogoaşe (credinţe deşarte);

4) Se fac şi sorţi singuri, care puşi în căciulă, vor fi traşi de fiecare la noroc, vor arăta ursita fiecăruia – se crede;

5) Pentru a se vedea în care lună a anului va fi secetă sau vreme ploioasă, în noaptea de Anul Nou se face un calendar cu foi de ceapă. Astfel, se iau 12 foi de ceapă (bulb), pe care se pune sare, o cantitate potrivită şi egală. Fiecare din foi reprezintă o lună a anului (ianuarie, februarie etc.), 12 foi – douăsprezece luni, care se pun în câte un loc, nici prea uscat, nici prea umed sau rece, de pildă pe masa din casă. Dimineaţa, foile care vor avea mai multă apă provenită din sarea topită, vor arăta lunile ploioase, iar celelalte lunile secetoase;

6) În noaptea de Anul Nou, bărbatul şi femeia merg la pomii care nu prea rodesc şi-i ameninţă cu toporul şi tăierea, dacă în anul următor nu vor rodi. Pomul, respectiv prin glasul unuia dintre soţi, făgăduieşte că va rodi şi cere să nu fie tăiat. În urma acestei făgăduieli, pomul este iertat şi apoi legat cu paie;

7) În noaptea de Anul Nou, se zice că animalele vorbesc între ele şi se crede, căci cine le aude vorbind moare;

8) Se crede că cine dă bani în ziua de Anul Nou, va da mereu-mereu bani în cursul anului;

9) În noaptea de Anul Nou se pune pe masă: o pâine, 1 litru de vin, bani şi alte bunătăţi, pentru ca la miezul nopţii, când vin ursitoarele şi găsind masa pusă şi încărcată, ielele mulţumite vor ursi în bine casa respectivă, negăsind nimic pe masă, supărate, vor ursi de rău: moarte, pagube, supărări, nenorociri în acea familie.

Boboteaza – Botezul Domnului Isus Christos

(se serbează la 6 ianuarie)

La Bobotează, în Sohodol, ca în toate bisericile ortodoxe, după terminarea slujbei în biserică, se face Sfeştania mare, adică sfinţirea apei. Preotul fiecărei biserici, cu întreg poporul, cu praporii în frunte, coboară de la biserica veche la „Crucea lui Grigore" de la biserica nouă, în vale la Pop-Goara, unde se oficia Sfeştania mare şi se face botezarea tuturor celor prezenţi. În cursul botezului, cântăreţii bisericii cântă troparul: „În Iordan botezându-te Tu Doamne", şi în continuare versul Botezului: „În marginea râului...".

Câteva datini şi obiceiuri la Bobotează:

1) În timpul botezării, fiecare credincios îşi ia apă sfinţită din vasele cu apă sfinţită de preot, într-o cană pe care ducând-o acasă o păstrează şi o întrebuinţează la diferite ocazii: pentru bolnavi, pentru botezul unui copil mic nebotezat, dar bolnav pe moarte; se ia pe nemâncate în loc de anafură; cu apă „sfântă" se stropeşte fântâna nou-făcută sau curăţită (sleită) etc.;

2) În timpul sfeştaniei, prin înmuierea praporilor în apa văii, se sfinţeşte şi apa acesteia, fapt care face pe gospodarii din josul văii să-şi adape vitele imediat după sfeştanie, având credinţa că apa sfinţită foloseşte vitelor spre sănătatea lor;

3) În ziua de Bobotează, finii tineri – timp de câţiva ani – obişnuiesc a-şi cinsti naşii lor cu daruri anumite: broboade de lână, pânzături, stofe, vase, alături de o turtă mare şi o lumânare groasă, cu un buchet de flori cu rămurele de călin şi busuioc, iar pe turtă, portocale sau mere frumoase mari. Aceste daruri se predau naşilor, la vale, imediat după terminarea sfeştaniei. Naşii îşi invită finii la prânz, „îşi cheamă finii pe cinste;

4) *Umblatul preotului cu cruce şi botezul.* În cele două zile din ajunul Bobotezei, preoţii celor două biserici, însoţiţi fiecare de cântăreţul său şi 1-2 copii, umblă cu crucea sa cu „Botezul", cu o căldăruşă cu apă sfinţită, din casă în casă, pe la credincioşi, sfinţindu-i pe ei, casele şi gospodăriile lor cu apă sfinţită, implorând de la Dumnezeu, prin stropirea cu apă sfinţită, prin cântarea „În Iordan botezându-te Tu Doamne...", sfinţirea şi binecuvântarea Sa asupra familiei şi gospodăriei respective. Cu această ocazie, preotul primeşte pentru serviciul şi osteneala făcută câţiva bani: o dutcă sau câţiva cruceri sau fileri, coroane sau lei, precum şi un colac şi un fuior – pe care cei doi băieţi aveau grijă să le strângă în traistele lor. Colacul şi fuiorul sunt rămăşiţe – reminiscenţe ale trecutului, când preotul era plătit de credincioşi în natură – cu grâu, porumb, costiţe de porc, brânză, caş afumat, colaci, fuior etc. Astăzi, şi colacul, şi fuiorul, abia ici-colea se mai arată, din cauza înstrăinării vechilor datini şi obiceiuri româneşti.

Stropitul cu apă sfântă, la Bobotează şi la ziua Crucii (14 septembrie), se face în amintirea Botezului Domnului Christos, iar, după credinţa poporului, şi pentru alungarea duhurilor rele din jurul oamenilor şi pentru întoarcerea acestora în Iad. Ele nu-s bucuroase să se întoarcă de bună voie acolo. Trebuie alungate. Spre acest scop, se trag focuri de arme pentru sperierea şi alungarea acestor duhuri rele, ca de pildă în Capitală şi în Constanţa, la aruncarea Crucii în Dâmboviţa, respectiv în Mare, cu ocazia Sfeştaniei Bobotezei;

5) Cu ocazia umblării preotului cu Botezul, în ziua Crucii, mama cu fetele mari, pe ascuns, smulge 1-2 fire de busuioc din pământuful popii, pentru ca, punând aceste fire sub perina fetei, aceasta să-şi viseze pe viitorul soţ;

În alte sate româneşti, la Anul Nou şi la Bobotează, se spun şi se cântă diferite colinde. Iată un colind din judeţul vecin Prahova (vecin cu Sohodolul), pe care unii sohodoleni l-au auzit şi-l cunosc chiar:

Sus în poarta lui Christos

de Gheorghe Cucu

Sus în poarta lui Christos,
Dă-i Domnului Doamne,
Creşte un trandafir frumos,
Dă-i Domnului Doamne.

Trandafirii se scutură,
Dă-i Domnului Doamne,
Oamenii se deşteptă,
Dă-i Domnului Doamne.

Dela poarta de devale,
Dă-i Domnului Doamne,
Vine un îngeraş călare,
Dă-i Domnului Doamne.

Und-te duci, măi îngeraş,
Dă-i Domnului Doamne,
Să-mi găsesc un copilaş,
Dă-i Domnului Doamne.

Din biciuşcă să pocnească,
Dă-i Domnului Doamne,
Din gură să glăsuiască,
Dă-i Domnului Doamne.

Din clopot mereu să sune,
Dă-i Domnului Doamne,
Până mâine să răsune,
Dă-i Domnului Doamne.

Seara lui Sfântul Vasile,
Dă-i Domnului Doamne,
Fie-vă gazde de bine,
Dă-i Domnului Doamne.

Mâine anul se-nnoieşte,
Dă-i Domnului Doamne,
Sân Vasile dăruieşte,
Dă-i Domnului Doamne.

Un an rodnic de arat,
Dă-i Domnului Doamne,
De arat, de semănat,
Dă-i Domnului Doamne.

Un an bun, cu sănătate,
Dă-i Domnului Doamne,
Şi la vară cu bucate,
Dă-i Domnului Doamne.

Şi ne dă de colindat,
Dă-i Domnului Doamne,
Un colac de grâu curat,
Dă-i Domnului Doamne.
La mulţi ani!!! (strigat tare)

Ţinem să menţionăm, că în alte sate româneşti ale Ţării, în afară de colindele legate se sărbătoarea Crăciunului, Anului Nou, Bobotează etc., există şi se cântă unele colinde, adresate oamenilor la diferitele momente din viaţa lor, precum: colindul copilului, colindul fetei (de exemplu, „Pleacă Lina la fântână...", ce se cânta în Scheii Braşovului), colindul flăcăului, colindul tinerilor căsătoriţi, colindul tinerilor logodiţi, colindul gospodarului, al plugarului, al vânătorului, al ciobanului, al pescarului, al negustorului, al bătrânului, al văduvei sau al bunicii. (v. A.D. Culcea, *Datini şi muncă*, v. I, pp. 57-97,

Şi în Sohodol, pe vremuri, existau colinde vechi, ce se cântau la sărbătorile Crăciunului, cu text adresat persoanelor din familia celui colindat (gazdei, copilului, fetei, flăcăului, cărora li se spunea pe nume: lui Ioan, lui Gheorghe, Ilenei, Mariei etc.), colinde care au dispărut odată cu bătrânii ce le cântau. Redăm un astfel de colind, auzit de Cristina Puşcariu (născută în 1866):

Sub poalele cerului,
La porţile Raiului,
Este o masă-ntinsă.
Dar la masă cine şade?
Şade bunul Dumnezeu,
Cu Ioan Sfântul Ioan,
Şi judecă pe Adam.
Ieşi, Adame, din Rai afară,
Dacă în rai nu ţi-a plăcut să stai,
La mirosul florilor,
La viersul păsărilor,
Ieşi, Adame, din rai afară!
Iar Adam, dac-a văzut,
Că-n greşeală a căzut,
Aşezat jos într-un loc,
Plângând cu lacrimi de foc,
Către Rai cu foc privind
Şi către Rai aşa grăind:
O, Raiule, lăcaş sfânt,
Mă vezi în ce jale sunt,
Că sunt complet urgisit
Şi din Tine-s izgonit,
Iartă, Doamne, c-am greşit.
Trandafir verde pe masă,
Rămâi gazdă sănătoasă,
Ană, Marie, Leano,
Cum eşti dalbă şi frumoasă,
Şi cu Ion (Nicolae) strânsă,
În braţă.

Cei mai vârstnici dintre sohodoleni, care au trăit vremurile anilor din preajma lui 1900, între care şi scriitorul acestor lucrări, îşi aduc cu duioşie aminte de acele timpuri şi de zilele sărbătorilor Crăciunului, pline de evlavie creştinească şi dragoste românească pentru colindele strămoşeşti, ce se practicau cu sfinţenie şi-n deplină libertate, chiar şi sub stăpânirile streine, validându-se din plin vitalitatea neamului românesc pe aceste plaiuri ardelene.

Mulţi din Sohodol îşi aduc aminte cu câtă bucurie aşteptau ei, copii, sosirea sărbătorilor Crăciunului cu steaua, colindele şi irozii, şi pluguşorul şi sorcova Anului Nou, când mergeau pe la casele oamenilor, cântând colindele învăţate în familie şi în şcoală de la învăţătorii lor Aron Puşcariu, Nicolae Runceanu (Bran), Ioan A. Puşcariu, Eugen Babeş, Nicolae Ciurea şi Simion Petric.

Aşa au ştiut sohodolenii vârstnici, părinţii, moşii şi strămoşii lor, să petreacă şi să cultive comorile sfinte ale neamului: datinile, obiceiurile, legea şi limba şi, prin ele, fiinţa neamului românesc.

Pilda părinţilor, moşilor şi strămoşilor lor trebuie să meargă mai departe şi s-o urmeze şi sohodolenii de azi şi de mâine, păstrând şi lăsând moştenire urmaşilor, intacte, aceste comori sfinte: datini, obiceiuri, colinde.

Datini, obiceiuri şi credinţe la sărbătorile dintre Bobotează şi Paşti

Continuăm inserarea unor datini şi obiceiuri, credinţe şi superstiţii (unele din ele deşarte şi păgubitoare chiar), în legătură cu celelalte sărbători de peste an. Le expunem în ordinea calendaristică a sărbătorilor:

1) Astfel, ziua Sfântului Ioan Botezătorul din 7 ianuarie, se serbează cu cinste. Cine lucrează în această zi, focul îi va arde casa, iar lupii vor face pagube în vite. În această zi, Ionii îşi cinstesc ziua în cadru familiar şi duc prinoase la biserică. Pe Ionii, ai casei sau vecinii îi udă cu apă. Cândva era obiceiul că Ionii erau prinşi şi duşi la fântână, să fie udaţi bine, şi numai în urma răscumpărării lor cu o cinste în băutură scăpau nescăldaţi în apă. Acelaşi obicei se practică şi la sărbătoarea Sfântului Gheorghe, din 23 aprilie, cu feciorii care îi poartă numele de Gheorghe;

2) La finea lunei ianuarie (30, 31) este „Sânchetru de iarnă" – sfântul lupilor, e o zi de post, pentru ferirea de pagube în vite, de jigănii. E mijloc de iarnă, când frigul începe să scadă. „Jumătate de iarnă a trecut", spun oamenii atunci;

3) Dacă la Stretenie (Întâmpinarea Domnului, în 2 februarie) e cald, va fi un an mănos; dacă e frig, va fi o vară rece, umedă şi puţin roditoare. La Stretenie (Întâmpinarea Domnului), iese ursul din bârlog (ziua ursului);

4) Ziua de 1 martie e socotită „cap de primăvară". Cum va fi ziua de 1 martie, frumoasă sau urâtă, aşa va fi şi primăvara. În această zi, mamele leagă la gâtul copiilor o bentiţă roşie

cu un ban de argint, o cruciuliţă sau un alt semn numit „mărţişor", pe care-l poartă mai mult timp. Mărţişorul e aducător de noroc şi sănătate. Spunem că de la 1-9 martie sunt „zilele babelor", zile schimbăcioase, unele zile frumoase, calde, altele urâte, cu nor, zăpadă şi moină. Fiecare îşi alege una din cele 9 zile şi, cum va fi acea zi, frumoasă sau urâtă, se crede, aşa îi vor fi zilele lui peste an, bune sau rele. Semnificarea acestei credinţe este în legătură cu legenda babei Dochia, care, se spune, era o femeie rea, îndeosebi cu nora ei. Era pe la sfârşitul iernii. Baba trimite pe nora sa la gârlă, să spele nişte lână neagră, până o va face albă. Nereuşind să facă acest lucru, a început să plângă, văitându-se. Atunci un înger a venit la ea, a mângâiat-o, dându-i un buchet de ghiocei albi, să-i ducă soacrei sale, s-o îmbuneze. Baba, văzând ghioceii, a înţeles că a venit primăvara. Şi cum ea avea oi, şi-a luat nouă cojoace pe ea şi a plecat la munte cu vitele/ oile, la 1 martie, pe o zi frumoasă. Fiind şi celelalte 9 zile călduţe, pe măsură ce urca pe munte, în fiecare zi a aruncat câte un cojoc. Ajungând în vârful munţilor Bucegi, vremea s-a schimbat în frig şi zăpadă, iar baba Dochia cu oile ei, a îngheţat, prefăcându-se în pietre mari, care se văd şi astăzi pe muntele ce-i poartă numele de „Babe";

5) La 9 martie e sărbătoarea „40 de mucenici" – „măcinici" în graiul sohodolenilor, zi în care nu se lucrează, fiind temută de „betejeli". La „măcinici" se sparge gheaţa de către cei 40 de mucenici, adică se sfârşeşte iarna. De aici şi zicala „s-a spart gheaţa" adică a dispărut neînţelegerea. La mucenici, se împarte pomană pentru morţi 40 de lumânări, se pregăteşte mâncarea „măcinicii", din aluat fiert cu sămânţă de in sau cânepă şi cocoreţi din aluat daţi prin pesmet şi sâmburi de nucă pisaţi. În ziua de „măcinici", se leagă pomii cu paie, să dea rod, se stropesc vitele cu mujdei (usturoi şi oţet), contra muşcăturilor de nevăstuici, se ard gunoaiele şi se curăţă stupii. Dacă îngheaţă în noaptea de mucenici, frigul ţine încă 40 de zile, dar toamna are să fie lungă, dulce şi fără brumă. Se spune: cum va fi ziua de „măcinici", aşa va fi toată primăvara, şi dacă plouă în ziua de „măcinici" plouă şi în ziua de Paşti;

6) La 25 martie e sărbătoarea Bunei Vestiri (Blagoveşteniile), sărbătoare mare, în care e păcat mare să lucrezi. Această sărbătoare cade în postul Paştilor. Postul este o orânduire creştinească veche, înfiinţată în folosul sănătăţii fizice şi morale a omului, care constă în abţinerea de la unele alimente compuse din grăsimi: carne, untură, unt, peşte, ouă şi lapte, abţinere prescrisă pentru zilele de: miercurea şi vinerea a săptămânii, precum şi pentru perioade de timp în cursul anului, cunoscute sub denumirea de: postul Crăciunului – 15 noiembrie-25 decembrie, postul Paştilor în luna martie, aprilie, mai – 7 săptămâni zis: „Postul ăl mare", postul Sfântului Petru – 10-29 junie, postul Sfintei Maria – 1-15 august. Posturile fiind o orânduire bisericească, nerespectarea acestora e considerată un păcat, de aceea, ţinerea zilelor şi perioadelor de post, în vechime era strict respectată de la mic la mare. Cele patru posturi erau succe-

date de sărbătorile Crăciunului, Paştilor, Sfântului Petru şi Sfintei Maria şi valoarea creştinească a acestora era confirmată de taina cuminecăturii creştinului în ziua sărbătorilor respective.

În timpul din urmă, odată cu scăderea sentimentului religios, la numeroşi dintre sohodoleni a scăzut aproape total respectarea posturilor rânduite de biserică.

Pe vremuri, ne povesteşte Ioan Tătaru, un sohodolean bătrân de peste 85 de ani (născut în 1880), fost epitrop, sohodolenii erau creştini mai buni şi respectau mult rânduielile bisericeşti şi posturile îndeosebi, atât miercurea, cât şi vinerea, cât şi celelalte posturi, îndeosebi postul Paştilor. Creştinul bun avea în casa lui două rânduri de vase, unele pentru mâncări de dulce şi altele pentru mâncări de post. Cel care mânca „de dulce" în posturi, „se spurca" şi era credinţa că devenea păgân sau se prefăcea în căpcăun (mâncător de oameni). În postul „mare" al Paştilor, creştinii buni duceau o viaţă mai aspră, mai evlavioasă, nu flecăreau, nu petreceau cu jocuri, nu făceau nunţi, nu făceau lux în îmbrăcăminte, fetele nu puneau mărgele la gât, posteau, se închinau mai mult şi cercetau biserica regulat, de la mic la mare.

În săptămâna „mare" (ultima) a postului Paştilor, toţi creştinii se spovedeau şi copiii mici, inclusiv copiii de şcoală, în joia mare sau în sâmbăta Paştilor, şi se cuminecau, iar cei mari se cuminecau în duminica Paştilor.

Sohodolenii ţineau cu mare cinste sărbătoarea Bunei Vestiri (Blagoveşteniile) şi duminecа Floriilor (ambele cu „dezlegare" la peşte), iar în sâmbăta lui Lazăr (înainte duminicii Floriilor) se făcea pomenirea morţilor cu căpeţele şi colive. În dumineca Floriilor se sfinţea şi se împărţesc credincioşilor ramuri de salcie verde – stâlpari, în amintirea intrării lui Isus în Ierusalim. Aceste ramuri de salcie sfinţite se dau vitelor şi se pun între stupi, pentru sănătatea şi rodirea lor, iar câteva fire se pun la icoană. E credinţa că mugurii acestor rămurele folosesc ca medicamente în ceai pentru diferite boli de gât, de stomac. Fetele pun mugurii din salcia sfinţită în apa de spălat, să fie mai frumoase, iar bunica, când e vreme „tare", pune în tămâier muguri din această salcie şi aprinde „lumina de la Domnul Christos" (de la prohodul din Vinerea mare), pentru ferirea casei de trăsnet.

În „Vinerea mare" (din săptămâna patimilor) nu se lucrează, creştinii buni ţin post negru, ajunează toată ziua şi merg la biserică la Sfântul Maslu, acestea pentru jelania patimilor Domnului Christos, cât şi pentru norocirea casei. La Maslul din Vinerea mare, femeile duc la biserică făină, pe care, după ce preotul o sfinţeşte, o aduce acasă (în alte părţi femeile duc la Maslu şi alte feluri de mâncări pentru a fi sfinţite).

„Săptămâna mare" (săptămâna dinaintea Paştilor) este o săptămână grea pentru gospodine. În sarcina lor cad toate grijile casei în legătură cu sărbătorile Paştilor: curăţenia casei,

spoit intern şi extern, albituri pentru ai casei, hăinuţe noi pentru copii, pregătiri culinare şi pentru copt, înroşirea şi „închistrirea" oulelor de Paşti şi alte felurite treburi. Copiii umblau după flori: ghiocei şi floarea Paştilor, iar seara la denii, unde se întreceau în a face mătănii, uneori şi ghiduşii. Vineri seara se face slujba Prohodului Domnului Christos. La Prohod, tineri şi tinere, în podişorul bisericii se sileau să cânte cât mai frumos, împreună cu cantorul bisericii, cântările jalnice ale Prohodului trecute prin cele trei stări, pe o melodie asemănătoare „Prohodul Domnului Christos".

Terminându-se slujba Prohodului, creştinii, cu lumânările aprinse în mâni, se întorc la casele lor, în biserică rămânând peste noapte doar unii bătrâni şi bătrâne, care stau de veghe la mormântul Domnului Christos, înfăţişat prin pânza Sfântului Aer întinsă pe masă, în mijlocul bisericii, între lumini, aceşti bătrâni înfăţişând ostaşii străjeri puşi la mormântul Domnului de jidovi.

În unele părţi ale Ardealului, în timp ce stă Sfântul Aer pe masa sfântă – vineri, sâmbătă vin fetele cu flori şi cântă cântări jalnice despre chinurile Domnului Christos şi despre durerile îndurate de Maica Domnului şi de mironosiţele, femeile Maria Magdalena şi Salome, care o însoţeau.

Învierea Domnului Isus Christos – Paştele

În sâmbăta Paştilor se ţine slujbă la biserică, dimineaţa: utrenie, liturghia, urmată de vecernia Paştilor. Restul zilei se petrece cu ultimele pregătiri gospodăreşti: coptul pâinii, cozonacilor, plăcintelor şi nelipsitelor gogoşi (croafăne), înroşirea ouălelor, tăierea mielului Paştilor şi a altor lucrări mărunte gospodăreşti: rânduirea curţii, a bătăturii, eventual facerea sfeştaniei de către preot, lucru pe care-l fac mulţi credincioşi în postul cel mare, pentru binecuvântarea şi norocirea casei.

Se lasă noaptea, gospodina şi ajutoarele ei, fetele (dacă le are) abia dacă-şi termină treburile, când ceasul bate ora douăsprezece şi odată cu el clopotele bisericilor din Sohodol încep să sune deşteptarea lumii pentru Înviere. Înainte-vreme până la 1914 (începerea Războiului Prim Mondial), trezirea credincioşilor se făcea şi prin puşcături de arme (pistoale, carabine) trase din cimitirul sau din turnul bisericilor. La auzul acestor semnale, toţi din toate casele afar' doar de copiii mici şi de bătrânii neputincioşi, îmbrăcaţi de sărbătoare şi cu „lumina de la Domnului Christos" (de la Prohod) în mână, suind coasta şi trecând pâraie, de la depărtări chiar de 1-2-3 km, se grăbesc spre biserica lor, să fie de faţă la începerea slujbei Învierii,

pentru a-şi aprinde lumina chiar de la lumina preotului, când îi cheamă pe credincioşi cu vorbele: „Veniţi de luaţi lumină!"

După aprinderea luminilor, preotul în odăjdiile cele mai bune şi sub baldachinul cu Sfântul Aer purtat de patru credincioşi, urmat de întregul popor, iese afară din biserică, postându-se în faţa bisericii, unde se începe slujba Învierii, cântându-se cântarea: „Christos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le" (de trei ori). După terminarea acestui început de slujbă a Învierii, preotul, cu evanghelia în braţe şi cu Crucea în mână, se îndreaptă spre uşa bisericii, pe care o găseşte închisă, şi cu glas ridicat spune de trei ori: „Deschideţi voi porţile voastre, să intre împăratul măririi!". „Cine este acela împăratul măririi?" întreabă omul rămas în biserică să deschidă uşa. Preotul, după a treia întrebare, loveşte şi deschide uşa bisericii cu Crucea intrând în biserică cu forţa, cântând cu cantorii: „Christos a înviat...", urmat de întreg poporul, care trece pe sub baldachinul cu Sfântul Aer cu icoana Învierii, care se aşează pe masă în mijlocul bisericii, la care vin şi se închină toţi credincioşii, iar slujba Învierii continuă cu Utrenia şi Liturghia şi se încheie cu cuminecarea credincioşilor, cu predica preotului şi împărţirea Paştilor. Slujba Învierii, începută la ora 1 noaptea, se termină la ora 4 dimineaţa, oamenii cu Sfântul Paşti în ştergărel şi cu lumânarea aprinsă în mână se întorc mulţumiţi la casele lor.

Ajunşi acasă, lumânarea o pun după o icoană, păstrând-o şi aprinzând-o la vremi tari, cu trăsnete şi duduituri mari. Bucuroşi de marea sărbătoare, toţi ai casei strânşi în jurul mesei mănâncă din „paştile" aduse, ciocnesc ouă roşii între ei, spunând cel care loveşte: „Christos a înviat!", iar partenerul: „Adevărat a înviat!". Al cui ou sparge pe celălalt ou, acela-i „mai tare". Copiii ciocnesc ouă şi pe „luate": cine sparge oul, acela primeşte oul spart.

În ziua de Paşti, la ora 1 după-masă, se oficiază vecernia, la care participă multă lume, fetele mari, nevestele tinere şi feciorii îmbrăcaţi în hainele cele mai frumoase (costume româneşti), ce le au aidoma ca la un concurs de întrecere.

Slujba vecerniei se termină cu citirea pastoralei I.P.S. Mitropolit de la Sibiu.

La ieşirea din biserică, preotul îmbrăcat şi el în reverendă, încins cu brâu roşu (ambii preoţi Gheorghe Babeş, V. Puşcariu şi I. Zăbavă şi G. Mija aveau brâu roşu, erau protopopi onorari), era întâmpinat de fetele frumos îmbrăcate, aşezate pe două rânduri, care-l cinsteau cu câte o pereche de ouă închistrite. Azi, acest obicei a dispărut cum au dispărut şi ouăle împistrite.

Lumea cea multă, după ieşirea de la Vecernie, pe vremea când exista cârciuma „Stanii", la I.M. Puşcariu (Nicuţ), se oprea în această grădină, unde se ţinea şi hora (jocul) satului. Aici, oamenii aşezaţi pe iarbă, pâlcuri-pâlcuri, improvizau mese cu cozonaci, fripturi

reci, aduse de acasă, şi cu berea cârciumăresei se ospătau, se veseleau, glumeau şi apoi se încingeau la jocuri, tineri şi adulţi laolaltă. Acesta era obiceiul care s-a ţinut în vechime până prin anul 1905, când, desfiinţându-se cârciuma „Stanii", s-a desfiinţat şi obiceiul meselor pe pajişte verde.

Şi în alte regiuni ale ţării, locuite de români, sunt în fiinţă datini, obiceiuri, legende şi cântece legate de sărbătorile Paştilor, între care şi „Prânzul Paştilor", adică o masă obştească, ce se ţine în curtea bisericii, la care ia parte tot poporul, în frunte cu preotul. Masa aceasta era făcută din alimente (pâine, cozonaci, ouă roşii şi fripturi reci) aduse de acasă. Masa aceasta era binecuvântată de preot şi închipuia Cina cea de Taină a Domnului Christos şi frăţia creştinilor dintâi, care mâncau laolaltă mic cu mare, sărac şi bogat.

Desigur că şi masa din grădina Stanii Puşcariu are la originea ei acelaşi obicei vechi numit „Prânzul comun", care reprezintă „Cina cea de Taină".

Multora dintre sohodoleni le sunt cunoscute obiceiurile junilor din Braşov, ce se practicau în timpul sărbătorilor Paştilor, obiceiuri foarte frumoase, care din păcate, după 1948, şi-au încetat activitatea.

De sărbătorile paştilor sunt legate şi multe legende, cunoscute în multe părţi şi reproduse şi în cărţile de citire mai vechi. Reproducem aici, spre aducere aminte, „Legenda ouălelor roşii" pe care unii sohodoleni au citit-o în cărţile de citire mai vechi: „Se spune că Maica Domnului, în ziua când Sfântul său Fiu era răstignit pe cruce, a adus un coşuleţ cu ouă, cu care să îmblânzească pe tirani. Dar ei nici nu s-au uitat la ouă, ci mai tare l-au batjocorit. Coşul cu ouăle, stând sub cruce la picioarele Domnului, sângele din răni picura drept pe ouă, înroşindu-se şi împestriţându-se. Domnului Christos, văzând acestea, zise celor din jur „De acum înainte să faceţi şi voi ouă roşii, întru aducerea aminte de răstignirea mea". De atunci s-a făcut datina ouălelor roşii, care se găseşte la toate popoarele creştine-ortodoxe."

Această legendă o întăreşte, după credinţa ortodocşilor, pe următoarea: „Odată, demult, demult, după nişte Paşti, o romăncă, întâlnindu-se în drum cu o femeie evreică, ce avea în mână un coş cu ouă albe, o salută pe aceasta cu „Christos a înviat!". Atunci, femeia evreică îi răspunse batjocoritor: „Atunci va învia, când ouălele din coşul meu se vor înroşi". Dar nu apucă aceasta să-şi sfârşească vorba, că ouălele din coş, într-adevăr, s-au şi înroşit".

Pe lângă ouă roşii, pe vremuri, de Paşti, se făceau şi „ouă închistrite", de o valoare artistică foarte apreciată. Meşteră pricepută în închistrirea ouălor, în Sohodol, era Veta Ticancii (n. Murgea).

Arătăm aici şi unele datini, obiceiuri şi credinţe în legătură cu sărbătorile Paştilor:

1) În intervalul de 40 de zile de la Învierea până la Înălţarea Domnului Christos, salutul între creştini, în loc de „Bună ziua" este „Christos a înviat" urmat de „Adevărat a înviat;

2) Paştile fiind „sărbătoarea bucuriei", toţi creştinii caută să fie împăcaţi şi bucuroşi între ei, îşi urează „La mulţi ani!", uită de neînţelegerile dintre ei şi se împacă şi se cuminecă liniştiţi;

3) Sohodolenii cred că în săptămâna luminoasă (prima săptămână după Paşti) şi în celelalte următoare până la Rusalii, porţile cerului rămân deschise, iar cine moare în acest interval de timp (între Paşti şi Rusalii) ajunge în Rai. De asemenea, cine se naşte în noaptea de Înviere va fi norocos şi fericit în viaţă;

4) Cu lumânarea de la Domnului Christos se alungă duhurile rele din jurul casei, precum şi vremea „tare" şi cu trăsnet;

5) În Sohodol, ca şi în alte părţi, este obiceiul ca pâinea şi vinul necesare pentru pregătirea „Paştilor" să fie aduse sau plătite de credincioşi;

6) În ziua de Paşti, nu se fierb mâncări, acestea se pregătesc din ajun;

7) În ziua de Paşti, viţeii sunt lăsaţi să sugă tot laptele, iar câinii sunt dezlegaţi din lanţ;

8) Dacă plouă în ziua de Paşti, va fi un an mănos şi ploios până la Rusalii;

9) În ziua de Paşti, feciorii udă fetele mari;

10) Mai înainte, în joile dintre Paşti şi Rusalii, nu se lucra, fiind rele pentru pagube, pentru nenorocirile la casele oamenilor şi pentru grindină;

În Sohodol, ca şi în toate satele şi oraşele ţării, simbolul Paştelui era bradul. În faţa fiecărei case se înfigeau 1-2 brazi înalţi. De asemenea, bisericile, şcolile şi primăria aveau brazi la intrare, iar bisericile aveau brazi înfipţi de jur împrejur. Începând cu anul 1945, pentru motive de cruţare şi păstrare a avutului obştesc, autorităţile silvice au interzis tăierea de brazi în cinstea Paştilor, acordându-se numai bisericilor favorul de a obţine câţiva brăzişori (de 2-3 m înălţime) din pădurile comunei.

Sărbătorile între Paşti şi Crăciun; datini, obiceiuri, credinţe şi superstiţii

Sfântul Gheorghe (23 aprilie) şi Sfântul Dumitru/ Sânmedrus (26 octombrie). Ambii sfinţi sunt sărbătoriţi cu mare cinste, în zilele lor, servind ca date însemnate în viaţa economică a românilor. În jurul zile de Sfântul Gheorghe se încep muncile agricole, iar în jurul Sfântului Dumitru/ Sânmedrus e strângerea recoltei ultime de pe câmp. De asemenea, mutarea în şi din locuinţele închiriate, se făcea, până în anul 1948 (naţionalizarea şi legea chiriilor nouă), la Sfântul Gheorghe şi la Sfântul Dumitru. Tot astfel, arândarea pământurilor şi a păşunilor în munţi, cât şi tocmirea păstorilor de vite şi a ciobanilor, se făcea pe răstimpul dintre aceste două sărbători. De sărbătorirea acestor doi sfinţi sunt legate diferite datini, obiceiuri şi credinţe. La Sfântul Gheorghe se pun *armindeni* la poartă, adică o creangă cu frunze verzi de fag, carpen, ce simbolizează sosirea primăverii şi reeditează legenda prinderii lui Isus de către evrei, expusă în poezia „Armindeni" a lui George Coşbuc, pe care au învăţat-o în şcoală mulţi şcolari sohodoleni. Cuprinsul legendei spune: Evreii care umblau să-l prindă pe Isus au pus o ramură verde la casa unde se afla Isus, pentru ca să-l poată găsi noaptea şi să-l prindă. Însă, în acea noapte, îngerul Domnului s-a coborât din cer şi, punând la toate casele frunzar verde, a derutat pe evrei, nemaiputând recunoaşte casa în care se afla Isus şi astfel, acesta a scăpat să fie prins.

În noaptea de Sfântul Gheorghe umblă şiştele (vrăjitoarele) să ia laptele vacilor. Pentru ca să nu se poată apropia de ele, ca să le „strice", dă oilor şi vacilor leuştean în mâncare şi li se freacă ţâţele şi ugerul cu usturoi.

În noaptea de Sfântul Gheorghe „joacă" comorile, adică ies flăcări din locul unde sunt îngropate comori de bani. Unii cearcă să le scoată, însă nu reuşesc, aceste comori fiind blestemate de cei ce le-au pus (se crede), decât numai vânzând diavolului un suflet viu, de om.

Sfântul Gheorghe, spune legenda, a omorât un bălaur, scăpând fata unui împărat, pe care a luat-o de soţie. Şarpele omorât în ziua de Sfântul Gheorghe, e bun pentru vindecarea vitelor bolnave. De asemenea, guşterul tăiat cu un ban de argint, în această zi, e leac bun pentru porcii bolnavi de guşter (crup, anghină).

Copiii cântăriţi în această zi vor fi feriţi de vrăji.

Vitele când pleacă în această zi la munte, sunt mânate cu ramuri de salcie verde, iar la chiotorile grajdului se pun ramuri de salcie.

Tot în această zi, înainte de răsăritul soarelui, se taie păr din vârful cozilor vitelor, care se pune în muşuroiul de furnici sau într-o scorbură de salcie, pentru ca ele să sporească ca furnicile şi să crească cât sălciile de mari. În această zi se udă feciorii şi fetele care poartă numele de Gheorghe şi Gherghina, iar fetele se spală cu rouă, să fie frumoase.

Tot în această zi, care este patronul ciobanilor, aceştia îşi serbează ziua în petreceri.

Sărbătoarea Înălţarea Domnului Hristos (Ispasul) – cade la 40 de zile după Învierea Domnului, într-o joi. La Ispas, se pun la poartă ramuri verzi de fag (armindeni) şi la fereastră se pune leuştean, bun pentru alungarea strigoilor.

În ziua de Ispas, atunci când este secetă, preotul face rugăciuni pentru ploaie. De la Ispas până de Rusalii, oamenii se salutau cu „Hristos s-a înălţat" – „Adevărat s-a înălţat". Acest salut, azi, se aude foarte rar, doar cei mai bătrâni îl rostesc.

În anul 1919, guvernul român a decretat sărbătoarea Înălţării Domnului, de „Ziua Eroilor", când se sărbătorea cu mare fast naţional amintirea eroilor căzuţi în războiul din 1914-1919, pentru întregirea neamului.

Între Sfântul Gheorghe şi Ispas se ridică vitele la munte, pentru vărat.

Sărbătoarea Pogorârii Sfântului Duh (Rusaliile) – se ţine la 10 zile după Înălţare şi la 50 de zile după Învierea Domnului, fiind numită şi sărbătoarea Cincizecimii. Numele de Rusalii vine de la „Rosalia", sărbătoare romană, care coincidea cu cea creştină „Pogorârea Sfântului Duh". La Rusalii e obiceiul să se împartă copiilor ulcele albe cu orez cu lapte, sau un ou, sau un corn, iar celor săraci li se împărţea câte o farfurie cu orez fiert cu lapte.

Sărbătoarea Sfinţilor Constantin şi Elena – se ţine la 21 mai, când ciobanii şi oierii îşi urcă turmele de oi şi vite la munte.

Înainte vreme, când oieritul în Sohodol şi în Bran era în floare, plecarea oierilor din Sohodol la munte – la Constantin şi Elena – era împreunată cu slujbe religioase, cu sfinţirea turmelor de oi şi vite, cu cuminecatul celor ce plecau şi cu o mică petrecere de rămas bun, pentru cele câteva luni de despărţire. Însoţiţi apoi de jalea şi părerile de rău a celor rămaşi acasă, mânându-şi turmele din urmă, românii noştri urcau domol pantele munţilor, cântându-şi din fluier dorul şi aleanul după cei rămaşi acasă.

Aşa era odată, acum 100-200-300 de ani! S-au dus acele vremuri şi, cu ele odată, s-au dus şi bătrânii oieri, martori ai acelor vremuri patriarhale.

Sărbătoarea Naşterii Sfântului Ioan Botezătorul (Sânzienele sau Drăgaica) – se ţine la 24 iunie. În ajunul acesteia, copiii culeg flori de sânziene sau Drăgaica (gulium verum) – de la care sărbătoarea şi-a luat numele –, precum şi flori de pojarniţă şi sunătoare, pe cari le usucă, fiind bune de leac. Din florile de sânziene se fac cununi, ce se duc la morminte, sau buchete care se pun la chiotoarea casei şi a stupinii, fiind aducătoare de noroc (credinţe).

Sărbătoarea Sfintei Marina (17 iulie); **Sărbătoarea Sfintei Maria Magdalena (Pălia)** (22 iulie); **Sărbătoarea Sfântului Pantelimon** (27 iulie) – sunt sărbători mici bisericeşti – înainte vreme nu se lucra –, se făceau însă clăci la coasă şi fân.

Sărbătoarea Sfântului Ilie (20 iulie) – e rău de trăznete. Dacă duduie de Sfântul Ilie, alunele vor fi seci (credinţă). La Sft. Ilie se tund cârlanii şi mioarele.

Sărbătoarea Schimbarea la faţă (Breobreajenul) – se ţine la 6 august, fiind una însemnată. Credinţe legate de această zi:

1) În această zi se ia o crenguţă cu 7 prune şi câteva alune, care se păstrează, fiind bune contra frigurilor şi altor boale.

2) Se adună alune, se usucă şi se păstrează, pentru a fi împrăştiate la lume în biserică, când se cântă „Isaia dânţuieşte".

3) La Breobreajen se retează stupii (se recoltează mierea), se culeg plantele medicinale necesare la diferite boli.

4) După Breobreajen scaldă în apa râurilor nu se prea face, apa răcorindu-se fiindcă, se spune, a urinat cerbul în apă.

5) În şi după această zi, pleacă berzele, frunzele pomilor şi codrilor încep a îngălbeni.

Sărbătoarea Adormirea Maicii Domnului (Sfânta Maria Mare) – la 15 august, când se începe culesul alunelor, al busuiocului şi a plantelor de leac. Se spunea că, dacă în ajunul Sft. Marii este timp frumos, va fi toamnă frumoasă.

Sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci („Ziua Crucii") – 14 septembrie. Preotul umblă cu botezul pe la casele oamenilor, să le sfinţească cu apă sfinţită. La Ziua Crucii se cearcă, pentru mâncare, cartofii noi.

Sărbătoarea Sfinţilor Damian şi Cosma – Înainte vreme, în ziua de 1 noiembrie, de Sft. Damian şi Cosma, femeile nu lucrau, aceşti sfinţi fiind tămăduitori de boale, cum îi numeşte în cărţile bisericeşti: „tămăduitori, doftori fără de arginţi".

Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril – 8 noiembrie, sărbătoare importantă – nu se lucrează, pentru că Sfinţii Arhangheli iau sufletele oamenilor când mor.

Sărbătoarea Intrarea în biserică a Maicii Domnului (Ovedenia) – 21 noiembrie. Aşa cum e ziua de Ovedenie, aşa va fi timpul tot anul.

Sărbătoarea Sfântului Andrei – 30 noiembrie – este socotită „cap de iarnă".

Sărbătoarea Sfântului Nicolae, de 6 decembrie, cel aşteptat de copii, să le aducă „Moş Nicolae" daruri, pe care să le găsească dimineaţa puse în ghetuţe.

Am inserat mai sus unele datini, obiceiuri şi credinţe legate de sărbători mari şi mici, pe care sohodolenii le cunosc, le practică, unele din ele fiind demne de luat în seamă şi menţinute, altele, însă, sunt credinţe deşarte şi păgubitoare, dacă sunt practicate. Acestea urmează să fie combătute, de ex., vrăjile, vrăjitoriile, ielele, zânele, strigoii, farmecele, şiştele ş.a.

Sărbători naţionale

În afară de sărbătorile creştineşti, poporul sohodolean ţine să serbeze şi aniversarea unor momente mai importante din viaţa neamului, ivite la diferite date. Astfel, în regimul precedent, al regatului român, care a durat până la 30 decembrie 1947, se ţineau la cele două şcoli primare nr. 1 şi nr. 2, serbările la: 24 ianuarie – Unirea Principatelor Române, din 1859; 10 mai – Proclamarea Independenţei, din 1877, şi a Regatului, din 1881; la sărbătoarea Înălţarea Domnului se serba Ziua Eroilor; 1 decembrie – Unirea Transilvaniei cu România, din 1918.

Serbările aniversărilor de mai sus se ţineau în orele de după-amiază la cele două şcoli şi erau precedate de Tedemuri ţinute în biserici.

În regimul Republicii Socialiste România, începând din anul 1947, se serbează: 24 ianuarie – Unirea Principatelor Române, din 1859; 1 mai – Ziua solidarităţii internaţionale a

celor ce muncesc; 23 august – Ziua eliberării României de sub jugul fascist, din 1944; 30 decembrie – Proclamarea Republicii Populare Române, din 1947; 21 august: Proclamarea Republicii Populare Române în Republica Socialistă România, din 1965.

Aspectul sufletesc – graiul sohodoleanului (particularităţi de limbă)

Spre deosebire de limba cultă, de stilul literar, care e uniform în întreaga ţară, vorbirea poporului român, datorită cuvintelor străine ce s-au strecurat în limba noastră, împrumutate fiind din vechime de la slavi şi, ulterior, de la conlocuitorii unguri şi saşi, diferă de la o regiune la alta şi chiar de la sat la sat.

Braşovul este aşezat în apropierea fostei graniţe cu Ţara Românească. Datorită acestui fapt, în urma contactului permanent comercial, economic şi cultural pe care îl avea cu Vechiul Regat, precum şi a faptului că Braşovul însuşi a fost şi este o cetate a culturii, împreună cu Ţara Bârsei şi regiunea Branului, şi-a însuşit o limbă populară vorbită, frumoasă, curată, lipsită de prea multe străinisme şi apropiată mult de limba literară.

Totuşi, în regiunea noastră brăneană, graiul nostru popular are unele particularităţi, termenii locali pe care ţinem să le relevăm aici.

Fonetica

Vocale:

1) *ă* – după *ş* şi *j* de la sfârşitul cuvântului se schimbă în *e*. Exemple: în loc de cenuşă, coajă, guşă sau uşă, în Sohodol se spune: cenuşe, coaje, guşe, uşe;

2) *ă* – se schimbă în *o*. Exemple: cuvintele răscolesc, răzor se transformă în roscolesc, rozor;

3) *ă* – se schimbă în *u*. Exemple: cuvintele adă-mi, nimărui se transformă în adu-mi, nimurui;

4) *i* – precedată de *s*, i, *z*, se schimbă în *â* sau *î*. Exemple: în loc de cositură, părăsi, silă, puţin, ţine, auzi, zice, zile, se spune cosâtură, părâsî, sâlă, puţân, ţâne, auzî, zâle;

5) *i* – după *j*, *s*, *r*, se transformă în *î* sau *â*. Exemple: în loc de coji, ridica, obloji, stinge, striga, se spune cojî, râdica, oblojî, stânge, strâga;

6) *i* se schimbă în *ă*. Exemplu: liturghie – lăturghie;

7) *i* se schimbă în *e*. Exemplu: nişte – neşte;

8) *i* se schimbă în *ea*. Exemplu: nicăiri – nicăirea;

9) *o* se schimbă în *u*. Exemplu: domnia-ta – dumnia-ta, dormi – durmi;

10) *ea* se schimbă în *a*, după *j, s, ş, ţ, z*. Exemple: năcăjească – năcăjască, folosească – folosască;

11) *ei* se schimbă în *i*. Exemple: a casei – a casii, a mesei – a mesii.

Consoane (consonante):

1) *b, f, p, v* sub influenţa lui *i*, se transformă în palatole, păstrând un *b* surd la început. Exemple: cobghiliţă în loc de cobiliţă, colibghi în loc de colibi, bghine în loc de bine, robghi în loc de robi, trâmbghiţă în loc de trâmbiţă, bghiciu în loc de biciu;

2) în Sohodol se zice: ficior (ficiorii) în loc de fecior (feciorii), filăr în loc de fürer, a stropchi în loc de a stropi, cheptene în loc de pieptene, chisălug în loc de pisălog, chizmaş în loc de pizmaş, a chizmui în loc de a pizmui, ierme în loc de vierme, isăz în loc de visez, işine în loc de vişine, loi în loc de lovi (loi-te-ar damblaua), strii în loc de strivi, zugrăi în loc de zugrăvi, iclean în loc de viclean, ţăi în loc de ţevi:

3) *b* se transformă în *v*. Exemple: volvură în loc de volbură, noiemvrie în loc de noiembrie, fevruarie în loc de februarie, ovedenie în loc de obedenie;

4) *l* se transformă în *r*. Exemplu: revorver în loc de revolver;

5) *r* se transformă în *i*. Exemple: cei în loc de cer, sai în loc de sar, pchei în loc de pieri (să pchei din faţa mea, în loc de să pieri din faţa mea);

6) *r* se transformă în *n*. Exemple: adineauni în loc de adineauri, rănunchi în loc de rărunchi;

7) *m* şi *n* în *ni*. Exemple: a durni în loc de a dormi, amniază în loc de amiază, pălni în loc de pălmi, mnioare în loc de mioare, ninic în loc de nimic, nimunui în loc de nimănui;

8) *d* în *g*. Exemple: îl tung în loc de îl tund, îl ucig în loc de îl ucid (ucigă-l toaca, crucea, diavolul);

9) *s* în *ş* înainte de *bi, chi, fi, me, ni, mi, pi, te, ti*. Exemple: deşchide în loc de deschide, guşte în loc de guste, şchimbă în loc de schimbă.

În Sohodol se zice: trifter în loc de trichter (tolcer), deşt (deşte) în loc de deget (degete), tomna în loc de tocmai şi tomnesc în loc de tocmesc (am tomnit înseamnă am tocmit).

Alte expresii tipice:

1) prin înlocuire: hodaie în loc de odaie, hodină în loc de odihnă, zdrob (de sare) în loc de drob (de sare);

2) prin schimbare: face-vă-ţi în loc de faceţi-vă, niljloc în loc de mijloc, potropop în loc de protopop;

3) prin eliminare: al-dată în loc de altădată, bagsamă în loc de bag de seamă, bisercă în loc de biserică, că în loc de căci, cân în loc de când, chert (cherdut) în loc de pierdut, did-pân-aici în loc de de aici până aici, pici în loc de pe aici, picia în loc de pe aicea, găst în loc de găsit, măc în loc de mă duc, teci în loc de te duci, să ce în loc de se duce, ne-cem în loc de ne ducem, vă-ceţi în loc de vă duceţi, să-cem în loc de se duc, pân în loc de până, pân-gă în loc de pe lângă, su în loc de sub, titor în loc de ctitor, titore în loc de tutore, ştramport în loc de transport, văzt în loc de văzut, vint în loc de venit, vednicie în loc de vrednicie, v-o în loc de vreo, v-un în loc de vreun.

4) expresii populare: buhav în loc de puhav, buhăit în loc de puhăit, doftor în loc de doctor, manegură în loc de manevră;

5) zicători cu tâlc: „scoate curu din chetri!" = „ajută-l să iasă din necaz", „bag samă" = „bag de seamă (mi se pare)", „bagă de samă la vorbă" = „ai grijă la ce vorbeşti! (nu vezi?)", „sări-ţi-ar cepele (ochii)", „ducă-se nouă ani!", „opt cu-a brânzei!", „ale-i", „iac-aşa", „o gură de petec", „o treanca fleanca!" = „un nimeni", „ăla-i un taler cu două feţe" = „un om fals", „îşi face de cap" = „nu ascultă", „a înghiţit nuia cât pumnu" = „a suferit un necaz mare", „e om la roată" = „om harnic", „tace şi face, tace şi coace" = „tace şi suferă" şi „i-a mâncat colacu, coliva" = „l-a distrus, a murit".

Morfologia

Articolul *l* de la singular se lasă afară în vorbire. Spre exemplu avem: clopotu în loc de clopotul, ceasu în loc de ceasul şi altele. De asemenea, se spune bajocură în loc de batjocură.

În locul articolului adjectival *cel* sau *cea* se spune *ăl* sau *a*. Se spune: ăl mare în loc de cel mare, a mică în loc de cea mică, a bătrână în loc de cea bătrână şi multe altele.

Pronume – se spune: tat-tău în loc de tatăl tău, tat-so în loc de tatăl său, mă-ta sau mumă-ta în loc de mama ta, frat-so în loc de fratele său, a mele în loc de ale mele, nost în loc de nostru, vost în loc de vostru, noşti în loc de noştri, noaste în loc de noastre şi altele;

Numerale – se spune: unşpe în loc de unsprezece, doişpe în loc de doisprezece, treişpe în loc de treisprezece şi altele;

Verbe – se spune: eu îs sau eu sîn în loc de eu sunt, nu-s bune în loc de nu sunt bune, eu oi fi în loc de eu voi fi, tu îi fi în loc de tu vei fi, el o fi în loc de el va fi, noi om fi în loc de noi vom fi, voi îţi fi în loc de voi veţi fi, ei or fi în loc de ei vor fi şi altele;

Prepoziţii – se spune: pân grădină în loc de prin grădină şi altele;

Adverbe – se spune: un-te duci? în loc de unde te duci?, cân? în loc de când?, acu, acuş, acuşa, acuşica în loc de acum, al dată în loc de altădată, alceva în loc de altceva, mânenaş în loc de îndată şi altele;

Interjecţii – se spune: hm!, pleosc!, ptiu! (scuipă), tulai!, auleu!, hăis! sau cea! (la boi), ghi-ah! (la cai), ciu-ciu! (la porci), pui-pui! (la găini), piri-piri! (la pui), pis-pis! sau caţ! (la pisici), şim-şim! (la vite), cuţu-cuţu sau marş! (la câini) şi altele.

Onomastica

Prenume frecvente în Sohodol:

Bărbaţi: Achila, Anghel, Andrei, Alexandru, Arsene, Alexe, Averte, Avidiu, Aurel, Aron, Arhip, Barbu, Bucur, Bratu, Constantin, Costică, Clement, Cornel, Cristian, Cosma, Dionisie, Damian, Dalmaţian, Dumitru, Dinel, Efrem, Eugen, Elefterie, Emil, Florea, Floricel, Florin, Gheorghe, Grigore, Hariton (Ariton), Ioan, Ionică, Ioniţă, Iorga, Iosif, Ilie, Iliuţă, Ilarie, Jancu, Jacob, Juga, Julian, Justin, Leonte, Luca, Lucian, Maxim, Matei, Moise, Marin, Miron, Mihai, Marcian, Nicolae, Nică, Niţă, Nelu, Octavian, Pătru, Pavel, Pantelimon, Radu, Roman, Severin, Sevastian, Sextil, Sicoe, Spiridon, Silviu, Simeon, Stelian, Ştefan, Teodor, Teodosie, Trifan, Toma, Tudor, Vasile, Victor, Viorel, Voicu, Valeriu, Virgil, Virgilică, Zenovie, Zevedei;

Femei: Alexandrina, Ana, Anica, Aneta, Aurelia, Aurica, Adriana, Bucura, Bucuriţa, Cornelia, Cornelica, Cristina, Cetaviţa, Chiva, Chivuţa, Cârstina, Constanţa, Dobrea, Domnica, Dumitra, Demetra, Elena, Eugenia, Eufimia, Eufrosina, Emilia, Elisaveta, Ecaterina, Ecatrina, Elisafta, Felicia, Fania, Florica, Floarea, Fani, Fruncina, Georgeta, Geta, Genica, Geana, Gina, Gica, Ileana, Justina, Justinica, Joia, Joiţa, Lili, Lucia, Lucica, Lucreţia, Lina, Livia, Lixiţa, Leontina, Leni, Lenuţa, Maria, Maricica, Mariţi, Mariţica, Măriuţa, Mărioara, Miliţa, Mia, Miţa, Mimi, Mariana, Neacşa, Natalia, Nataliuţa, Olimpia, Octavia, Paraschiva, Rodica, Ruxanda, Reveica, Reveicuţa, Stana, Sofia, Sofiţa, Silvia, Silviţa, Stanca, Stăncuţa, Ştefania, Tavi, Tinca, Valentina, Varvara, Valeria, Valeriţa, Viţa, Valerica, Viorica, Viorela, Virginia, Virginica, Vetica, Veta, Zinca, Zincuţa, Zmaranda, Zmărăndiţa, Zina.

Nume de familii:

1) nume dispărute: Barbu, Barna, Boroş, Chelmea, Enea, Flueraş, Fermen, Hernaşu, Milea, Negroaie, Nişcov, Nistor, Poenaru, Plotogea, Pupăză, Roşu, Secăreanu, Schiopu, Tătoiu, Ţiganu, Vlăduţoiu;

2) nume de familie existente în Sohodol, în anul 1925: Arzoiu, Anghel, Arsu, Aldulea, Avrămel, Arişanu, Bădulici, Beşoagă, Barou, Burcuş, Bangălă, Buta, Babeş, Baciu, Burlan, Bucşa, Balca, Bumbăcaru, Briotă, Bălăban, Băncilă, Brăbulescu, Căpăţână, Chiţu, Cojan, Comşa, Cornea, Chiuşden, Cârciu, Cotinghi, Ciapă, Chiorniţă, Cârstoiu, Cojocea, Corboş, Dogaru, Dobre, Drăgoiu, Dia, Duşescu, Dudescu, Dumbravă, Enea, Folosea, Flanja, Flucuş, Fieroiu, Fânaru, Gârligeanu, Grecu, Herman, Hercheş, Hermeneanu, Hamza, Ialomiţeanu, Ivănoiu, Jigăru, Lascu, Letă, Lăptici, Lupuleţ, Moraru, Mamina, Moja, Micu, Misică, Marin, Măgureanu, Mircan, Murgea, Munteanu, Mogan, Măluşel, Milca, Moldoveanu, Noaghea, Nenciu, Nişcov, Oancea, Oniviu, Oproiu, Olteanu, Pârvu, Puţilă, Puchiu, Pandrea, Păripan, Puşcariu, Pomană, Pop, Petric, Popa, Pupăză, Petroşan, Petrişor, Reit, Roşca, Răduţoiu, Rusman, Renghea, Răşină, Rusmănică, Rusu, Râşnoveanu, Scorţea, Stanciu, Spânu, Spătaru, Solovăstru, Şchiopu, Şaramet, Şelariu, Şerban, Şotcan, Todor, Terejneu, Tronariu, Ticău, Toma, Tătaru, Tătulea, Tampa, Ureche, Vrânceanu, Vlaicu, Zecheru, Zdrăilă, Zichil.

În localitate există obiceiul ca şi animalelor de casă să li se dea un nume. La naştere sau mai târziu, când venea vremea ca animalul să fie întrebuinţat, i se dădea acestuia un nume, de obicei după ziua din săptămână, când s-a născut, după culoare sau după semnul pe care îl avea. Astfel, animalele se puteau numi:

1) vitele, boii: Boian, Jambor, Geden, Rendea, Prian, Silea, Porumb, Plăvan;

2) vacile: Lunaia, Mărţica, Joiana, Vinerica, Domnica, Bălaia, Murgana, Ruşiţa, Florica, Mândrica, Breaza;

3) caii: Breazu, Bălan, Murgu, Murga, Roibu, Roiban, Sargu, Suru, Pintenogu, Bator, Cezar, Fani, Liza, Piştea, Ruja, Puica, Nona, Luţa, Gloabă, Globan, Mârţoagă (un cal slab şi urât);

4) câinii: Bălan, Corbu, Negruţu, Burcuş, Brânduş, Cioban, Lăbuş, Ursoi, Vidra, Azor, Floricâ, Hoţu, Gruia, Grivei, Brezoiu, Leu, Nero, Hector, Codău, Lupu;

5) oile: Negruţa, Cornuta, Stogoşia, Bucălaia, Oacheşica, Suta, Tărcata, Cârba.

Animalele de casă se strigă aşa: găinile: pui-pui!, hâş-coabe!; puii: piri-piri!; raţele, gâştele: liba-liba!; vitele: şim-şim! nea-nea! (boală!); caii: moci-moci!, hi-hi!; boii: hăiş-cea!; porcii: ciu-ciu!, ci-ca ci-ca-ci!; oile: bâr-bâr! (bâr la uşă); pisicile: pis-pis!, caţ-caţ! („caţ! pisică de la oală/, c-ai mâncat mâncarea goală"); câinii: cuţu-cuţu! marş! („marş! afară potaie, javră!" – apostrofarea câinelui se aplica uneori şi omului atunci când două persoane se certau).

Expresii şi interjecţii, pe care mama le spune copiilor mici:

1) când îl legănă: hai, lui-lui!, hai ptru-ptru!;

2) când îl culcă: hai, nani-nani!;

3) când îi dă de mâncare: hai, pa-pa! pa-pa!;

4) când se joacă cu el: ţupa-ţupa!;

5) când îl ameninţă sau îl ceartă: hai-hai!, îţi dau eu ţie!;

6) când merge la plimbare: ptru-ptru!, tai-tai!;

7) când îl ia în braţe: hopa-hopa!;

8) când să stea în picioare: stai hopa!, mare-măricel!;

9) când s-a lovit: buf-buf!;

10) nu e voie, nu pune mâna, arde: bibi-bibi!;

11) să bea: ţui-ţui!;

12) când îi dă ţâţă: ţiţi-ţiţi!;

13) când îi arătă ceva frumos: gigea-gigea!, („băiatul e gigea" însemna că „băiatul e frumos");

14) a urât: pfui-pfui!;

15) să urineze: pi-pi!;

16) e murdar: ca-ca!;

17) la revedere: tai-tai!;

18) să mergem la plimbare: hai, mergem tai-tai!;

19) îl bate: na, na, na!

Glosar de cuvinte, locuţiuni şi zicale, provincialisme în Sohodol:

1) avitir – abitir – mai: mai mult, mai ceva ca...;

2) arvocat – advocat: avocat;

3) alaş: pod din scânduri, pentru fân în şură, şi pentru schelă, la zidărie;

4) asentare: recrutare;

5) batal: se ţine de capul lui, se ţine mereu de el;

6) berbec întors: castrat;

7) boboanţe, borboanţe: bomboane;

8) bruş: bulgăr de pământ;

9) a-l bruşi: a-l lovi cu bruşi, cu pumnul;

10) buşi, l-a buşit: lovi, l-a lovit;

11) l-a buşit boala: s-a îmbolnăvit;

12) bitong: copil din flori;

13) borborosi, bombăni, boscorodi, behăi: a vorbi fără să-l înţelegi şi fără rost;

14) bleaf-uri: fier vechi;

15) un bleaf de om: un om de nimic;

16) buchielar: portmoneu, portofel;

17) bâlbâie-se: vorbeşte grăbit;

18) buglă: căpiţă mare de fân;

19) boaţă, boroboaţă, tănăboaţă: poznă, faptă greşită, rea, năzbâtie, drăcie;

20) bântuit e un, o: e un nebunatic;

21) a bântuit o vreme tare, o boală: a venit o vreme, o boală;

22) bebea: necuratul (taci că vine bebea şi te ia!);

23) belea: năcaz, nenorocire;

24) a dat de belea: a dat de necaz;

25) a căzut beleaua pe el: a dat de necaz;

26) beleaznă: bubă, rană;

27) boanghen: om străin, rău;

28) bolduri (a boldi, a îmboldi, a înghionti, a-şi da ghionturi – lovituri): înţepături;

29) a băgat bolduri: a spus vorbe înţepătoare, intrigi;

30) boaghe: ceaţă rece;

31) bu-picior: ciorap;

32) l-a băgat în casă pe feciorul său: l-a însurat;

33) a băgat-o pe mânecă: s-a speriat, a dat de necaz;

34) biztos: sigur;

35) buduhală: o fiinţă mare, grasă (e cât o buduhală);

36) bala: necuratul, dracul;

37) bala să te ia: dracu să te ia;

38) du-te la bala;

39) beleşte ochii: se uită holbat, urât;

40) belmeşit: moale, muiat;

41) burdăhan: burtă;

42) becher: ştrengar;

43) a becherit: a petrecut cheltuind;

44) borhan: burta vacii;

45) un borhan: copil mic rău;

46) borhănit-l-a: l-a împuns în burtă;

47) a buli: a lucra grăbit şi de mântuială (neconsistent);

48) călăie: turtă de aluat dospit, copată lată;

49) călâie: pâine moale, necoaptă bine;

50) chipurile: după cum se vede, la drept vorbind;

51) în tot chipul: în tot felul;

52) cocă: turtă de aluat nedospit coaptă pe vatra focului în spuză;

53) celit: făn nedeplin usact;

54) ceaon: vas de tuci cu fund rotund, cu toartă (de fiert mămăligă);

55) chilăi: a-l bate rău;

56) clăţău-se-ţine:...legat unul de latul;

57) cănţălare: cancelarie, primărie;

58) cănţălărist: scriitor de cănţălărie;

59) codie: partea din vatra focului (în vechime) unde şedeau copiii (lângă foc);

60) chilin, de chilin: separat, la o parte (trăieşte de chilin);

61) chită, pchită: pâine;

62) cătrăniţă: chibrit;

63) e cătrănit: e necăjit tare;

64) cort: umbrelă, (cort de tabără, cort ţigănesc);

65) cărăşel, cărăşei: bucăţi mici de carne în ciorbă;

66) chiază rea: piază, semn rău;

67) cocârţă: lapte dulce vechi, stricat, strâns;

68) s-a făcut cocârţă: s-a strâns;

69) a se căuli: a se văita;

70) ci-că: se zice că;

71) cleancă: creangă;

72) clenci: creangă îndoită;

73) crâjmă: cârciumă;

74) cios, cioasă: altfel decât, mai mult, mai frumos (este mai cios decât, mai altfel decât);

75) coraje-are: are curaj, bucurie, veselie;

76) corfă – a-i da: a-l refuza, a-l corfa;

77) credeul – crezul: simbolul credinţei;

78) cură apă: curge apa;

79) se cură: a se scăpa (fură, jură şi se cură – zicală: fură, jură şi se scapă de pedeapsă);

80) copchiţică sau copiţică: căpiţă de fân;

81) pisica chiaună: pisica se vaită, cere;

82) calea mare: petrecerea de luni seara după nuntă;

83) ceaclauz: turmentat, zăpăcit;

84) chirlopan: târnăcop;

85) carâmb: tursacul cizmei, loitra carului;

86) cionte: os, deget;

87) îi dă peste cioante (geante): îi dă peste degete;

88) cofă: măsură veche de capacitate de 1,5 kg=gr 1oca (2 fele);

89) coşar: adăpost din frunzar pentru vite, urloier;

90) cotroşi: a căuta (ce tot cotroşeşti atât? – ce tot cauţi?);

91) cotorosi – descotorosi de ceva, de cineva: s-a scăpat de el;

92) ciutură: rădăcină de pom;

93) a se căuli: a se văita;

94) citov: sănătos (nu e citov la cap – nu e sănătos, e bolnav);

95) coabe: o boală a găinilor;

96) a cobi, cobghi: a prevesti de rău;

97) chendelă: lehuză, lăuză;

98) a chendeli: a fi lăuză;

99) creţul: poftă, plăcere;

100) şi-a făcut creţul: şi-a făcut pofta;

101) descochela: desface;

102) *a încochela: compune, alcătui;*

103) dereblegea: de prisos;

104) draşca să dea: dracu să dea;

105) doască: tăblia cărţii;

106) din doască-n doască a citit cartea – din tablă – scoarţă-n scoarţă: de la cap la fine;

107) droabăn: leagăn de lemn;

108) deţ: decilitru (un deţ de rachiu);

109) du-te încolo!, du-te opt cu a brânzei!: se spune în glumă sau cu ironie unui prieten apropiat;

110) ducă-se pe pustii! la ăl rău;

111) dojană: observaţie, mustrare;

112) l-a dojenit: i-a făcut o mustrare (observaţie);

113) stă de dojanie: stă de vorbă;

114) dichis: lucru mărunt;

115) „deavalma" – de-a valma: amestecat, la un loc;

116) a dârlăi: a cânta fără înţeles, a bombăni;

117) dălog: sfoară legată de capul sau gâtul calului (duce calul la dălog);

118) drulea-sulea: nimeni;

119) vine drulea: nu vine nimeni („nu te întreabă nici drulea nimica");

120) a se dezghina: a se desface, rupe;

121) umblă dordora: umblă de colo-colo, fără rost;

122) a frichini: a tăia;

123) a se fârţâi: a unbla de colo-colo;

124) fleoarţă: femeie stricată;

125) făclie: lumânare;

126) a fuşerit lucrul: a făcut un lucru superficial, de mântuială;

127) fapt: farmec;

128) fodori: cusături mici, (ie cu fodori – fluturi);

129) a ghiui refele: a fierbe, a opări rufele;

130) glăvan: un nătărău, un om voinic;

131) găgan: om simplu, neştiutor, venetic;

132) a ghilui: a hobălui cu rândeaua;

133) guran: gălăgios, cu gura mare;

134) gioane goale: picioare goale;

135) gioante: degete (îi dă peste gioante);

136) a-l hâlţăni: a-l legăna, a-l scutura;

137) s-a hâit: s-a strâmbat într-o parte (carul încărcat cu fân);

138) hărpăni: a mânca repede;

139) s-a holmotocit: s-a zăpăcit;

140) habar n-are: nu ştie despre ce e vorba, n-are nici o grijă;

141) huieşte valea: răsună valea, satul;

142) hurişte: femeie uşuratică, o isteaţă;

143) îngărdinat: murdar, murdărit;

144) îzidi: risipi;

145) îzidă: risipă;

146) ingliţă: croşetă;

147) îmbârligat: răsucit;

148) mă îmburc: mă urc pe un pom;

149) *hai îmburcă-mă*: hai ajută-mă să mă urc;

150) se îngroaşe gluma: se înrăutăţeşte problema;

151) s-a jignit (carnea, cârnaţul): s-a stricat;

152) jep: râie la porc;

153) jardea: om decăzut, de nimic;

154) jevrăieşte: vorbeşte mult, latră („nu mai jevrăi atâta!");

155) a se jirui (poamele, fructele): a cădea cu grămada;

156) se lae, lăeşte: se spală pe cap;

157) laboş: cratiţă;

158) e legat: e vrăjit, fermecat;

159) lăturoi: scândură de la marginea buşteanului;

160) „o *leacă*" de timp: puţin timp de vorbă („am stat o *leacă de timp, o leacă de vorbă* cu cineva, mai stai o leacă");

161) mogoşeşti: umbli încet, lucrezi încet („ce tot mogoşeşti");

162) melic: nărav („are melic – are nărav");

163) mătăuz: pămătuf din zdrenţe;

164) este marod: este bolnav;

165) moţochină: om înalt;

166) neblejnic: neghiob, neîndemânatic, prostuţ;

167) l-a călcat nevoia: s-a prăpădit;

168) „oţără" – „o leacă": puţin, un pic („dă-mi oţără, o leacă de pâine");

169) ocoş: deştept, înţelept;

170) a se ocoşi: a se face deştept;

171) „a ochit pe cineva, şi-a pus ochii pe cineva, a ochit bine cu puşca";

172) opchinci: opinci;

173) *obghele: obiele*;

174) pumnişori: manşete la cămăşi cusute cu pui;

175) pâzdării: resturile cotoarelor, firelor de cânepă sau de in melinţate şi scărmănate;

176) s-a pritit o vână: s-a scrântit mâna, piciorul;

177) pală: furie;

178) pălatic: furios;

179) are pală: are furie;

180) pleveştit: veştejit, uscat;

181) pacoste: necaz, belea („a căzut o pacoste pe capul meu");

182) poporeni: săteni;

183) ploatăn: sobă de bucătărie din fier;

184) parapleu: umbrelă, cort;

185) plotog: o bucată de talpă;

186) ponchiş: stă ponchiş, stă împotrivă;

187) se uită ponchiş: se uită urât, supărat, duşmănos;

188) prigăitoare: lumânare subţire de ceară, lungă, făcută ghem lat;

189) s-a plăiţat: s-a decolorat;

190) prăilă sau pravilă: lege bisericească („îi dă popa în prăilă – îi spune viitorul omului în cauză");

191) nici pomeneală de aşa ceva: nici vorbă de aşa ceva;

192) pălan sau stobor: gard de scânduri;

193) parsechi: dulăpior de vase;

194) puiendru: pomişor, copilandru;

195) porodiţă: făt, copil;

196) se pârţâie: vorbeşte mereu vrute şi nevrute;

197) pomesteală: lut galben amestecat cu balegă de vacă;

198) rămas: moştenire, rest (la scădere);

199) rămas bun: bineţe;

200) a mânca răbdări prijite: a răbda de foame;

201) riţipisă: recipisă;

202) s-a răzghinat (dezghinat) o vită: şi-a rupt picioarele, desfăcându-se în lături prea tare;

203) răgaz: timp („n-am răgaz de tine – n-am timp de tine, fă-ţi răgaz);

204) a răvăşi (răvăşire): a alege, a face rânduială, ordine;

205) a răvăţi oile: a alege oile din turmă;

206) a ruculit: a mers cătană, s-a încorporat;

207) sghilţ: sârmă cu ochi pentru prins câini şi păsări;

208) sloboşag: concediu;

209) sgâlţâi: scutura;

210) a-l scăfăia: a-l răzgâia;

211) scăfăiat: răzgâiat;

212) a se sbengui: a se juca, a sări (copiii);

213) săbaş: asemănare („îi cunosc după săbaş");

214) sgaibă: mişel, diavol;

215) a sgâi ochii: a deschide ochii mari („sgâieşte ochii");

216) a se sbici (rufele): a se usca (rufele);

217) sorozaş: recrutare;

218) strună – merge lucrul strună: lucrul merge bine;

219) spaţir: plimbare („merge la spaţir");

220) surpătură: hernie;

221) şofrea: lichea, om fără caracter;

222) şirof: şurub;

223) şoadă: glumă;

224) ştiuc: bucată („un ştiuc de pâine, un ştiuc de vreme");

225) ştrof: amendă, pedeapsă („l-a pus la ştrof");

226) ştram: tare, energic („om ştram");

227) şencălău: râs;

228) „îşi face şencălău de cineva; îşi face râd de cineva";

229) şopăcăi: vorbeşte şoptind, în şoaptă;

230) ştucătură: plafonul camerei făcut din scânduri cu trestie tencuită;

231) taler cu două feţe: om nesincer, mincinos, fără caracter;

232) tarabă: masa vânzătorului;

233) tănăboaţă: poznă, dandana;

234) tulai Doamne!: vai Doamne!;

235) tăntălău: prostănac, nătăfleaţă;

236) tălălăeşte din gură: vorbeşte multe şi mărunte;

237) trăncăni: a vorbi mult;

238) un treanca-fleanca: care vorbeşte anapoda;

239) trage să moară: e în agonie;

240) trage chiulul: înşeală;

241) a torăi: a vorbi mult şi multe („torăie ca o maşină");

242) taman: tocmai, atunci („taman la ora, taman la ţanc");

243) titor, ctitor: donator de biserică;

244) trifter: pâlnie;

245) târţa-pârţa: umblă, vorbeşte fără rost;

246) ţudulă: bilet;

247) uş!: exclamaţie când te arzi sau frigi la foc;

248) uşnit la cap: stricat la minte;

249) ului, hului: se zăpăceşte;

250) văcălie: îndoitură prin care se bagă cureaua la pantaloni, la cioareci;

251) veşcă la sită, la ciur: partea rotundă din lemn, tablă;

252) zărâncit: slab dezvoltat, pipernicit;

253) a se zângăli: a se murdări pe mâini;

254) eşti o zângală: eşti un murdar;

255) a se sbănţui: a sări, a zburda;

256) zbănţos: sare mereu;

257) zbânţos: zburdalnic, rău, nebunatic.

Locuţiuni frecvente în Sohodol

Se spune: „mă bate gândul, mă gândesc să fac cutare lucru"; omului care nu-i reuşeşte sau îi merge rău: „a-nbrodit-o, a păţit-o, a pus-o de mămăligă, a sfeclit-o"; „nu-ţi mai bate gura în zadar"; „e rău ca un câine"; „unde nu-i cap, vai de picioare" = unde nu-i minte, lucrurile merg prost.

Zicători, blesteme frecvente în Sohodol

Omul la necaz şi certă, spunea: „fire-ai de râs, blestematule!", „ruşinea să te colinde!", „lovite-ar boala rea!", „lovite-ar guta!", „săriţi-ar ochii din cap!", „ardete-ar focul!", „nu ţi-ar mai putrezi oasele!", „nu te-ar mai răbda Dumnezeu!";, „mâncate-ar câinii să te mănânce!", „să dea Dumnezeu şi Maica Domnului să n-ai parte de...", „mâncate-ar viermii!", „mâncate-ar pământul!", „lovite-ar cataroiul (damblaua)!", „praful şi pulberea să se aleagă de tine!", „du-te, ducă-te-ai învătindu-te ca ciocârlia!", „du-te unde şi-a dus mutu iapa!", „du-te la Han-Tătar!", „al dracului mai e! (e rău)", „e rău ca un drac (ca un diavol)!", „du-te la hăl rău!", „du-te la dracu!", „fire-ai al dracului!", „dracu să te ia!", „crăpar-ar fierea în tine (mişelului)!", „bătu-te-ar Dumnezeu Sfântul!", „bată-te Dumnezeu să te bată, păcătosule!", „fire-ai afurisit să fi!", „fire-ai blestemat să fi!", „afurisitule!", „blestematule!", „mişelule!" sau „mănâncă, plesnire-ai să plesneşti!";

Jurăminte

Se spune: „trăznite-ar Dumnezeu şi Sfântul Ilie!", „căde-ţi-ar gura să-ţi cadă!", „luate-ar dracu să te ia!", „fire-ai al dracului să fii!", „călcate-ar nevoia! = să te ajungă nenorocirea (prăpădul)!, „l-a călcat nevoia" = s-a prăpădit; „bate-te-ar faptele tale de mişel!", „zău, zău, lui Dumnezeu, zău că nu ştiu, zău că n-am fost, zău că n-am văzut, că n-am auzit, zău lui Dumnezeu!", „pe legea mea, pe cinstea mea, pe onoarea mea, pe cuvântul meu, pe crucea mea, pe omenia mea că n-am făcut, n-am râs, n-am spus, n-am auzit", „să fiu aşa şi aşa", „să fiu al dracului să mă ia!", „să mă calce nevoia!", „să nu mai văd, să chiorăsc!", „să-mi cadă mâinile dacă am luat, să-mi cadă picioarele dacă am fost", „să nu-mi mai văd copiii!", „să n-am parte de copii, de femeia mea!", „să-mi sară ochii, dacă am văzut", „să amuţesc dacă am vorbit", „să-mi cadă gura, dacă am vorbit", „să crăp dacă am amâncat", „să n-ajung să văd ziua de mâine", „să n-apuc Paştile", „să nu mă mişc din locul acesta, dacă nu spun drept", „să mor, dacă nu-i aşa!", „aşa să trăiesc!", „crede-mă, zău, să te ţie Dumnezeu!", „să n-am parte de lumânare la cap!", „să mă înghită pământul pe loc!", „să nu-mi mai zici pe nume!", „du-te, du-te-ai învârtindu-te!" sau „du-te opt a brânzii!" (7 săptămâni postul Paştelui şi o săptămână a brânzei).

Jurământul soldatului: „Jur să fiu gata oricând pentru apărarea patriei mele".

Jurămintele false se pedepsesc greu, şi de legile civile, şi de opinia publică, şi de Dumnezeu, prin diferite mijloace: închisoare, pagube şi nenorociri, accidente etc. Dumnezeu îi trimite vinovatului pagube în vite, accidente, boli în familie, căinţe, mustrări de conştiinţă şi fel de fel de pagube drept pedepse.

În Sohodol se aud şi fel de fel de sudălmi. batjocuri şi înjurături de lucruri sfinte şi înjurături şi sudălmi pornografice, pe care omitem să le reproducem, acestea fiind cunoscute, auzite şi reproduse, în toiul certurilor şi neînţelegerilor, de la cei mai mici, până la cei bătrâni.

„Frământări" de limbă frecvente mai ales în graiul copiilor, mai ales:

1) „Cal breaz, bârlobreaz,/ am o iapă murgă/ gâlcă în burtă";

2) „Şapte sape late/ s-au suit în deal să sape";

3) „Păpucarul păpucăreşte papucii lui păpucăriţa,/ păpucăriţa nu poate păpucări papucii păpucarului";

4) „Capra neagră calcă-n piatră,/ crape-i capul caprei în patru";

5) „Bucură-te, Bucure, cum s-a bucurat Bucuroaia de bucuria lui Bucurel,/ când a venit Bucurel bucuros din Bucureşti";

6) „Bucură-te, Bucure, c-a venit Bucur din Ţară, cu burduful plin de zară".

Exemplu de poezie în care întâlnim eliminări de sunete:

Că de cân' m-am însurat,
To' pe paie m-am culcat,
To' pe paie şi pe fân,
Iată-mă că sun' bătrân.
To' pe fân şi to' pe iarbă,
Iată-mă că sun' cu barbă!

Alte exemple de eliminări de sunete: „m-oi duce: mă voi duce", „t-oi duce: te vei duce", „cân' îi pleca: când vei pleca", „mă-c: mă duc", „te-ci: te duceai", „să-ce: se duce", „necem: ne ducem", „vă-ceţi: vă duceţi", „săc: se duc", „un' te duci?: unde te duci?", „und' ai fost?: unde ai fost?"sau „mă-c în cea-te cu vama-n spate: mă duc în cetate cu vama în spate (zicătoare din Scheii Braşovului)".

Glume – snoave

1. „Cale bună ca bumbacul, unde-i cădea, să-ţi spargi capul";
2. „Cioarecì noi din ai tatii ăi răi";
3. „Pst!, pst! să se audă musca cum zbârnâie, cum zboară";
4. „Tacă-ţi gura! Taci! Ciont!".

Simţul de cinste şi ruşine: ieri (mai înainte) şi azi

Mai înainte, cel care era dojenit şi certat, îşi pleca capul ruşinat, azi îţi râde în nas. Înainte, mai de mult, bărbatul şi femeia nu se tutuiau ca azi: femeia îi zicea bărbatului dumneata şi la drum nu mergeau alături, ci femeia în urma bărbatului cu 1-2 paşi şi tot ea ducea şi traista sau desagii. Unuia care a mâncat mult la masă (la nuntă, la pomană) şi avea foalele umflate, îi spuneau în glumă: atât a mâncat, că poţi omorî purcelele pe burta lui.

Semnele grafice vechi: răvaşe, răbojuri

Înainte vreme, când scrisul şi cititul la sate (ba şi la oraşe) era foarte puţin cunoscut, pentru ţinerea socotelilor dintre cumpărător şi vânzător, dintre datoraş şi creditor, stăpân şi slugă, până nu demult, românul se servea de răvaşe făcute cu ajutorul unor semne grafice, încrustate pe nişte lemnişoare de alun şi de brad numirea de răbojuri.

Cap. XIV – Arta populară şi ornamentica

Gustul şi simţul artistic se vădeşte şi la noi în Sohodol, în obiectele produse de mâinile ţăranului şi îndeosebi ale ţărăncii sohodolene. Bărbaţii – tinerimea, în timpul stagiului lor de ciobănie, pe care până acum 80-100 de ani îl făcea aproape fiecare după terminarea şcolii până la recrutare şi unii şi după stagiul militar, acolo sus în munte, alături de turma sau cireada sa, unde, pentru a-şi alunga urâtul şi lenea, îşi făcea de lucru cioplind şi încrustându-şi bâta şi fluierul sau făcând tipare pentru turte şi covrigi de caş, cruciuliţe sau furci de tors pentru simpatia sau soţia lor, juguri încrustate, o ploschiţă cu flori, pentru când va fi mire sau chemător. Acasă în timp de ploaie sau iarna, aşezat la masa de lucru (hobel-banc), ce se găsea la aproape fiecare gospodar sub şop sau într-un atelier improvizat, încerca să lucreze diferite lucruri necesare în gospodărie, ba rame pentru icoane, pentru tabloul său de fost militar, cadre pentru dulăpiorul ascuns în firida casei mari şi pentru dulăpiorul ungher aşezat în colţul casei mari, sau un blidar şi cuiere lungi, fixate sub plafonul casei – suport pentru farfurii, strachini, ulcioare şi căniţe. Tot el îşi făcea solniţe şi linguri cu încrestături şi suporturi de flori în diferite modele.

Deosebit de aceste mici obiecte, nevoia l-a învăţat pe vechiul sohodolean să-şi construiască el însuşi căsuţa sa de lemn şi portiţa casei, împodobită cu sculpturi şi flori, după fantezia sa proprie.

Vechii sohodoleni se străduiau să-şi cinstească mormintele şi răscrucile de drumuri cu cruci şi troiţe de lemn, frumos cioplite şi sculptate de ei înşişi. Tot ei şi-au construit prima lor biserică din lemn din Sohodol. Consăteanul Ion Iosif B. Puşcariu, tâmplar stabilit în Pietroşiţa, a împodobit biserica veche din satul său Sohodol cu actualul iconostas frumos, lucrat de mâna sa în anul 1898.

Femeile sohodolence, la rândul lor, dintr-un început, au întrecut pe bărbaţi în exprimarea gustului şi simţului artistic. Acestea o dovedeau în trecut – azi mai puţin – produsele mâinile lor dibace, multe din acestea fiind creaţii originale proprii. Ne referim la cusăturile şi ţesăturile decorative şi la închistrirea ouălelor.

Minunatele şi feluritele cusături cu motive româneşti, unele împodobite cu fluturi strălucitori aurii şi argintii, ce împodobeau din plin pieptul, mânecile şi pumnişorii iilor, cât şi florile de pe poalele, gulerul şi manşetele cămăşilor feciorilor sau însurăţeilor, cusături cusute cu fire de arnici, bobine şi mătase de diferite culori, atât de minunat combinate, care dovedesc simţul artistic dezvoltat al femeii sohodolene.

Alături de cusături, mult apreciate sunt şi alesăturile şi ţesăturile fotelor, velinţelor, feţelor de masă şi a ţoalelor „în roată" (cum se numesc aici), în care prelevează culorile roşu, galben, negru, alb şi verde.

Simţul artistic se vădeşte şi la ţesutul ştergarelor din pânză de in (pentru femeile mai în vârstă) şi a celor de mătase, de borangic (pentru femeile tinere), la ţesutul pânzei în patru iţe, a pânzeturilor cu flori, după model împrumutat sau chiar după imaginaţia proprie, la croşetatul dantelelor.

Tot o îndeletnicire artistică proprie sohodolenilor şi brănenilor este încondeierea sau „închistrirea" ouălelor de Paşti. Impregnarea pe ouă a diferitelor figuri decorative luate din natură, din regnul vegetal sau animal, sau izvorâte din fantezia femeii şi armonizarea atât de nimerită cu culorile negru, alb, roşu şi galben, stârnesc admiraţie şi apreciere pentru munca migăloasă şi râvna depusă la executarea acestor podoabe cu adevărat artistice. Relevăm aici câteva din motivele ornamentale impregnate pe ouălele împistrite: ramuri de măr, frunze de brad, creasta găinii, coprine, cruci, coarnele berbecului, cârligul popii, stea, răschitorul, motive de cusături, râuri, spice ş.a.

În Sohodol erau numai câteva femei dibace la împistrirea ouălelori, de aceea, şi ouălele împistrite erau puţine. Pentru acest motiv ouălele împistrite erau rezervate de fete preotului în ziua de Paşti şi feciorului, alesul inimii lor, la hora de Paşti. Fetele mari onorau pe preot cu câte o pereche de ouă împestrite, în tinda bisericii la ieşirea sa de la vecernie de după amiaza din Duminica Paştilor.

Împistrirea ouălelor

Tehnica împistririi ouălelor propriu-zis este relativ simplă, se cere, însă, mult exerciţiu şi spirit practic la îmbinarea culorilor şi la desenarea diferitelor figuri. La încondeiere se cer: un condei, un pămătufel (pensulă), vopsele diferite şi ceară.

Condeiul este un beţigaş cu un ac, cu vârful de aramă, în forma unei peniţe. Pămătuful este un beţişor la capăt cu câţiva câlţişori de bumbac ori scame de in. Cu condeiul se desenează liniile cu ceară, iar cu pămătuful se fac punctele (picăţele, puii) pe ouă. Drept condei se întrebuinţează şi pana de gâscă.

Culorile şi le procură femeile prin extragerea lor prin sucul a diferite plante: scoarţă de arin, brânduşe şi scoarţă de măr pădureţ – culoarea galbenă, coji de ceapă, scorţişoară şi arin

negru – culoarea roşie, iar celelalte culori (verde, vineţiu, brun, alb, negru) se produc prin amestecarea altora culori vegetale. Se întrebuinţează şi materii colorante din comerţ.

Culorile pregătite din plante vegetale sunt mai frumoase, mai durabile şi mai curate decât cele din comerţ.

Culorile ce se întrebuinţează cel mai mult la închistarea ouălelor sunt: roşul dulce (nu aprins), galbenul, vineţiul sau negrul.

Închistritul ouălelor: Ouăle se fierb tari. Cu o pană de gâscă sau cu un ac cu vârful de aramă ascuţit în formă de peniţă, se înmoaie în ceara topită, cu el se desenează liniile şi se fac unele pete. Apoi oul se bagă în vopsea roşie, se scoate şi se curăţă ceara pe el, rămânând desenul şi petele albe.

Închistritul sau încondeiatul ouălelor se mai poate face şi astfel: Femeia spală ouălele cu apă sau cu zăr acru şi le şterge, pentru ca ceara şi vopseaua să prindă bine. Încondeiatul se face pe vatră, în apropierea focului, pentru ca ouălele şi ceara topită să fie mereu călduţe. Se înfige vârful condeiului în ceara topită şi călduţă, se trag liniile desenului, apoi cu pensula se înmoaie în ceară şi se fac punctele (puii) dorite. Se bagă ouăle în oala cu vopsea roşie şi se fierb. Căldura apei topeşte ceara, rămânând pe ou liniile desenului – albe.

Modelele decorative folosite la închistrirea ouălelor sunt de o variate şi bogăţie nesfârşite. Ele sunt luate din natura înconjurătoare, din regnul vegetal şi animal, din viaţa zilnică iar multe izvorâte din fantezia femeii meşteră la închistrire. Modelele de închistrire diferă de la o regiune la alta şi chiar de la meşter la meşter. Modelele obicinuite în Sohodol şi în satele vecine brănene sunt: frunze şi flori de la felurite plante, pomi şi copaci, crăci de măr, frunză de brâncă, coada şi floarea păpădiei, frunze bradului (cetina), coprină, creasta găinii, straiul broaştei, foaie de cucută şi alte plante. Apoi, motive luate din regnul animal: melc, peşte, coarnele berbecului, pene, picioare şi ceste de porci, fluture, şopârlă, broască, coada racului, coada rândunicii, coada cocoşului, colţul lupului, colţul porcului sălbatic şi altele. Din viaţa de zi cu zi: furcă, cârlig, scară, pirostrii, sapă, fierăstrău, fier de plug, cruce, ciocan, nicovală, vârtelniţă, fus, răschitor, steaua, bâta ciobanului, soarele, luna, sariţele, biserica etc., etc.

Distribuirea motivelor de înfloriturі pe faţa oului este foarte diferită. Ele sunt risipite sau pe întreaga suprafaţă a oului, ori împărţite în câmpuri prin linii trase orizontal, vertical sau pieziş, de preferinţă în două sau patru câmpuri, însă într-o formă geometrică şi simetrică apreciabilă.

De menţionat că multe din formele ornamentale le inventează femeia în momentul executării, reuşind să le potrivească într-un mod foarte iscusit, atât în varietatea desenelor, cât şi prin frumuseţea culorilor.

Ouălele încondeiate sau „închistrite", cum se spune în Sohodol, care se făceau la noi în Sohodol şi în regiunea Branului, după aprecierile făcute de cei competenţi, sunt produse artistice de mare valoare. O astfel de colecţie de ouă încondeiate, prezentată la Expoziţia Română din Bucureşti din anul 1906, de către învăţătorul Nicolae Runceanu din Bran, a fost premiată, fiind găsită cea mai frumoasă dintre obiectele de acest fel. În această colecţie de ouă prezentată la expoziţie, au fost şi exemplare lucrate în comuna Sohodol, strânse de scriitorul acestor rânduri.

Înroşitul ouălelor

Înroşitul ouălelor se face astfel: femeia spăla bine ouălele cu apă sau cu zăr acru, le bagă în oala cu roşală şi le fierbe, apoi le unge cu şorici, să strălucească.

Depunerile de mai sus, privind arta populară în Sohodol, se referă la practica trecutului, când mica industrie de casă era în floare, când portul românesc şi datinile strămoşeşti erau mai bine respectate şi preţuite. În anii urmând celor două războaie mondiale, situaţia s-a schimbat mult, în rău. Mica industrie de casă a decăzut, din cauza lipsei materiei prime, lâna – prin desfiinţarea oieritului –, şi în urma dezvoltării marii industrii textile şi a înlocuirii lucrului şi în Sohodol. Luxul şi ieftinătatea articolelor de manufactură fabricate, au înlocuit pur şi simplu frumosul port românesc, bărbătesc şi femeiesc, locul opincuţelor şi ghetelor l-au luat pantofii cu toc înalt (la fete), iar locul cârpelor şi broboadelor de lână l-au luat baticurile de mătase. Mica industrie de casă a sohodolenilor s-a redus doar la confecţionarea unor mănuşi, ciorapi, flanele de lână şi a fotelor (tot mai puţin).

Păcat că mult folositoarea industrie mică de casă, care îmbrăca casa şi pe toţi ai casei, şi că frumoasa artă populară românească veche, spre regretul şi paguba neamului nostru, în Sohodol, ca şi în satele brănene, este în declin şi pe cale de dispariţie.

Nota editorului: Din respect pentru autori şi pentru a ilustra frumuseţea graiului din acea epocă, lucrarea respectă ortografia şi limbajul textului originar.

Bibliografie

1. *** – *Arhivele oraşului Braşov – catalogul documentelor româneşti*, vol. I, II;
2. *** – *Arhiva primăriei din Sohodol*;
3. *** – *Cronicile bisericilor din Sohodol*;
4. *** – *Date şi comunicări de la diferite persoane şi de la învăţătorii şcolii din Sohodol*;
5. *** – *Registrele şcolare din arhiva şcolii generale din Sohodol*;
6. Culcea, Apostol D.– *Datini şi muncă*, p. I, II, 1943;
7. Dr. Micu, Emil – *Castelul Bran*, 1957;
8. Moşoiu, Ioan – *Branul şi cetatea Branului*, 1930;
9. Mugur, Gh. D., Voiculescu, V.– *Cartea misionarului*, Craiova, 1930;
10. Muşlea, C. – *Fondul Bran, arhivele statului*;
11. Orghidan, N. – *Branul şi cetatea Branului*, 1930;
12. Păcală, V.– *Monografia comunei Răşinari*, 1915;
13. Podea, Ioan – *Monografia judeţului Braşov*;
14. Dr. Puşcariu, Ilarion – *Documente pentru limbă şi istorie*, p. I, II;
15. Dr. Puşcariu, Ilarion – *Primii mei ani de şcoală*, 1907;
16. Puşcariu, Ioan Cavaler de – *Date asupra familiilor nobile române*, p. I, II, 1895;
17. Puşcariu, Ioan Cavaler de – *Notiţe şi întâmplări contemporane*, 1913;
18. Puşcariu, Iosif – *Povestirile lui Moş Barbă-Albă*, 1906;
19. Dr. Puşcariu, Sextil– *Spiţa unui neam (manuscris)*, 1936;
20. Simionescu, I. – *Ţara Bârsei*;

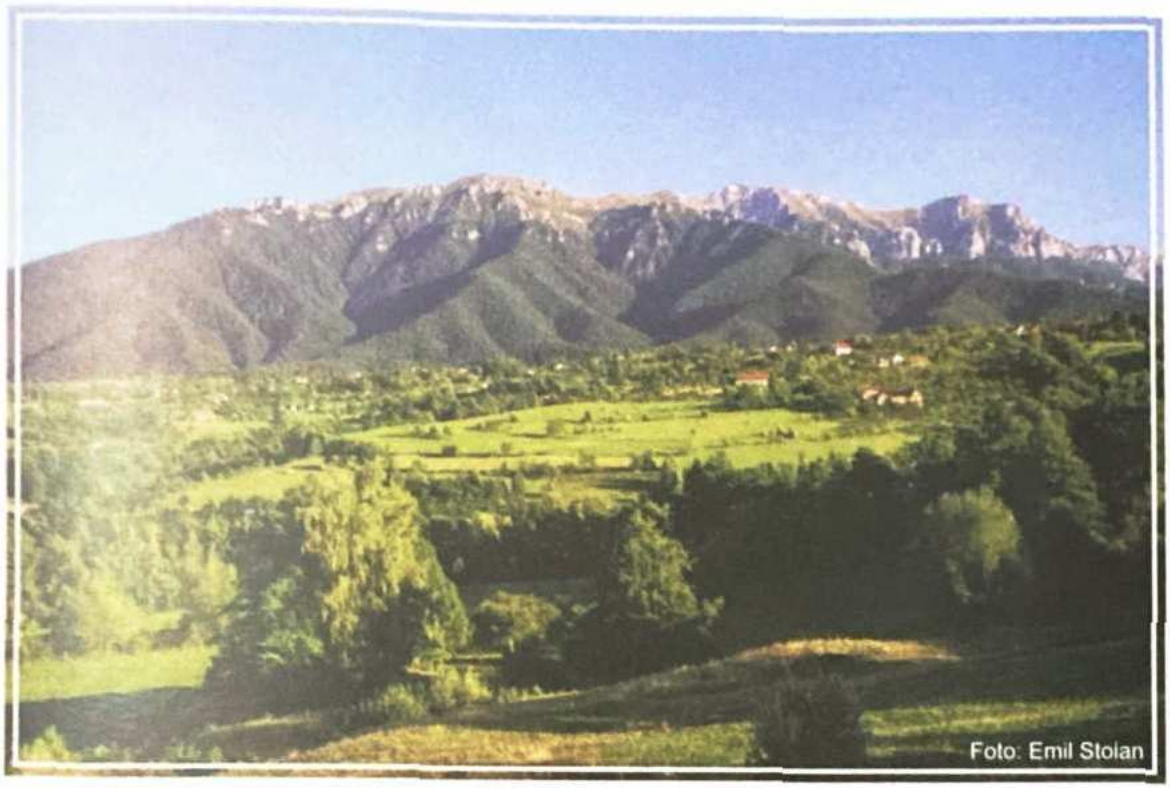

Colinele Sohodolului pe fundalul Bucegilor

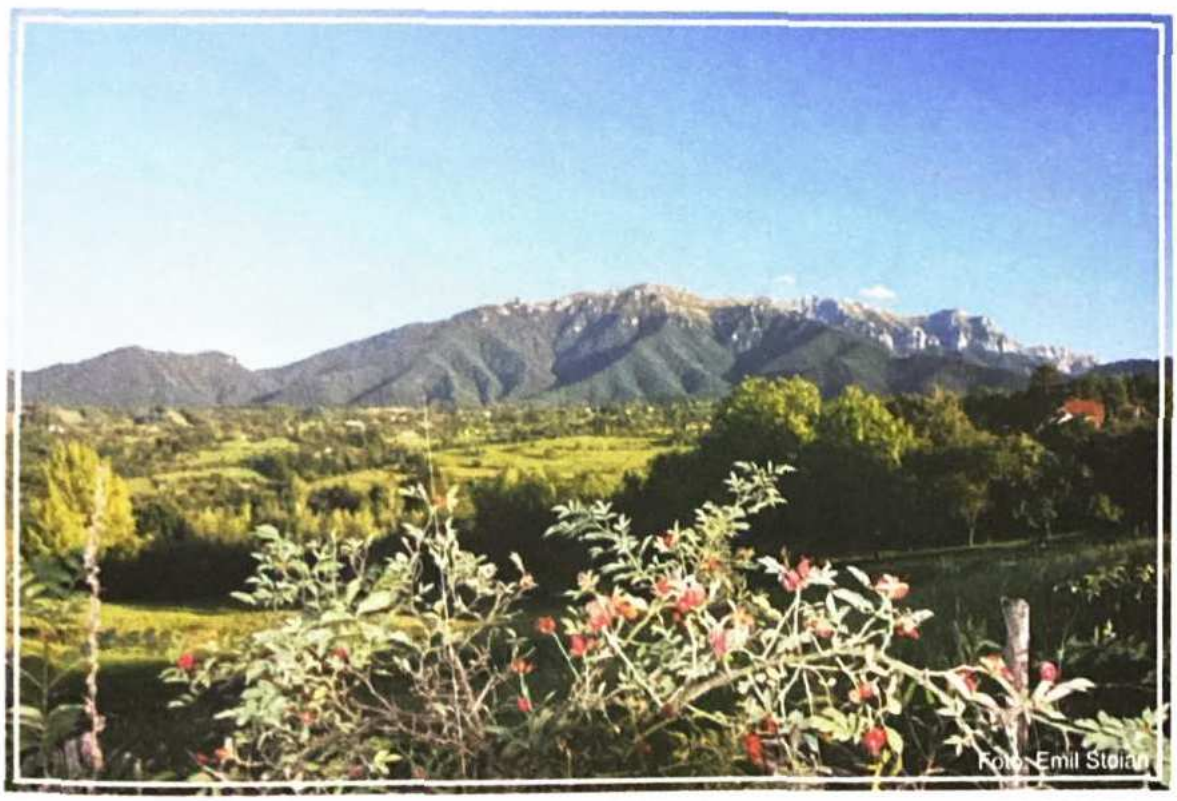

Sohodolul - localitatea de la poalele Bucegilor

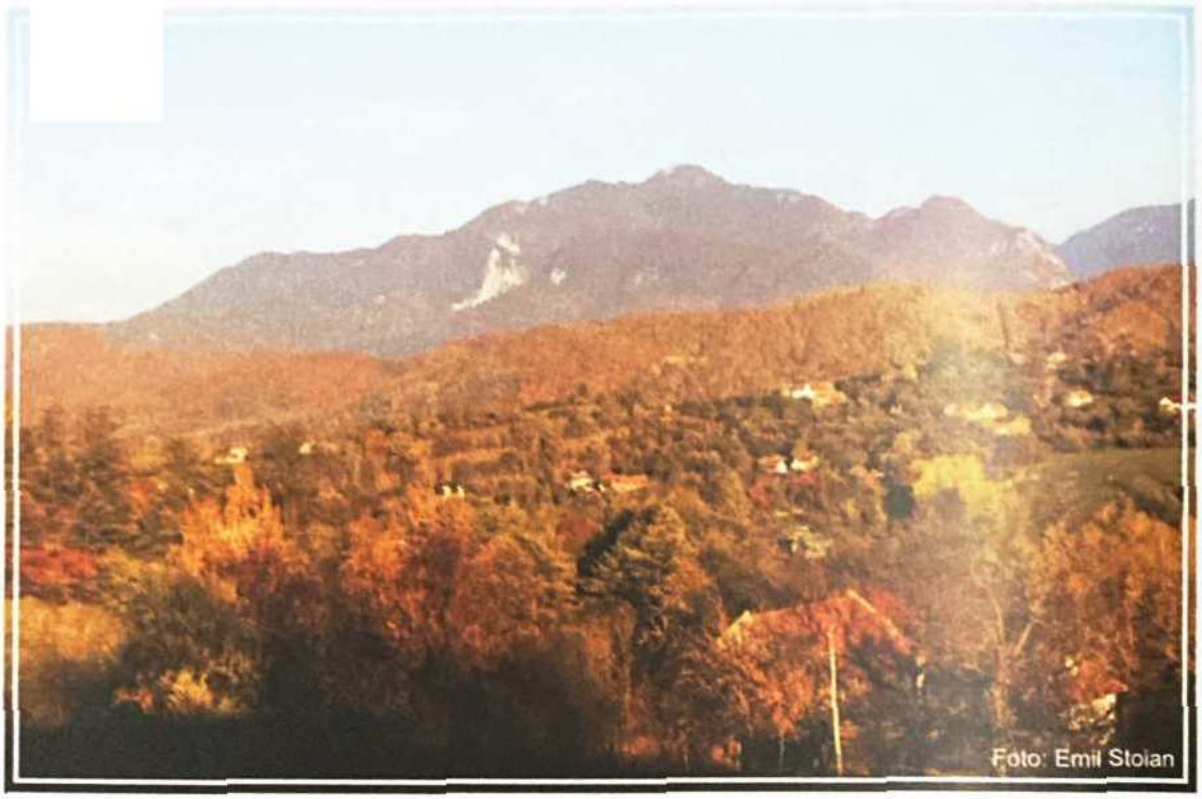

Munții Postăvarului văzuți din valea Sohodolului

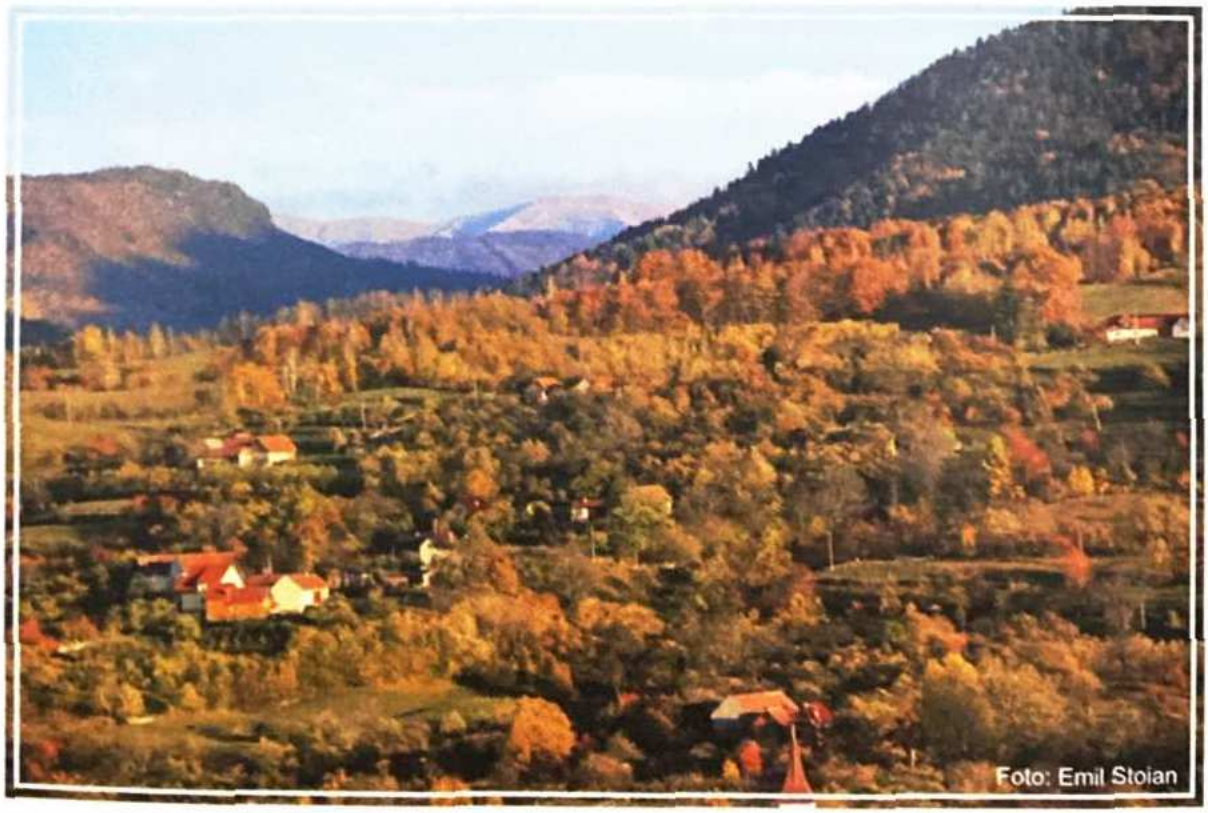

Sohodol

Pe aici a trecut Drumul oilor

Ulița satului

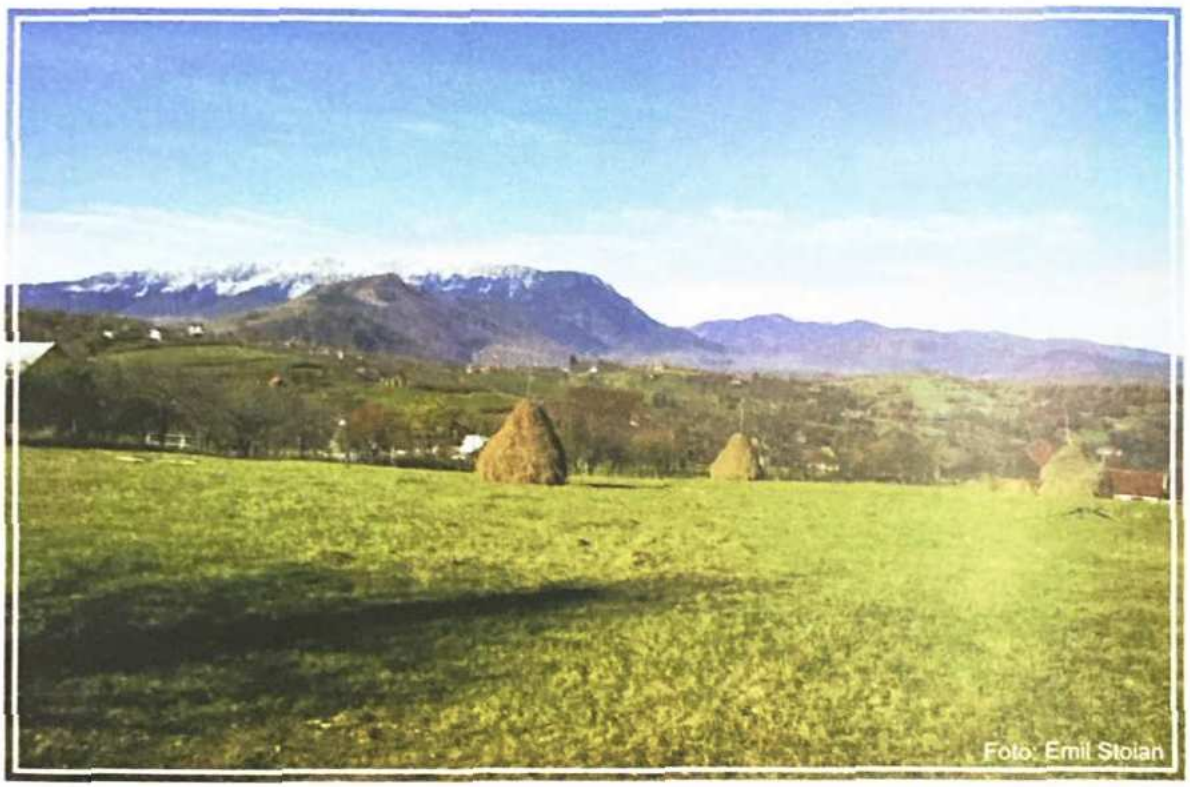

Sohodolul cu gospodării risipite pe dealuri și văi

Oare vine primăvara în Sohodol?

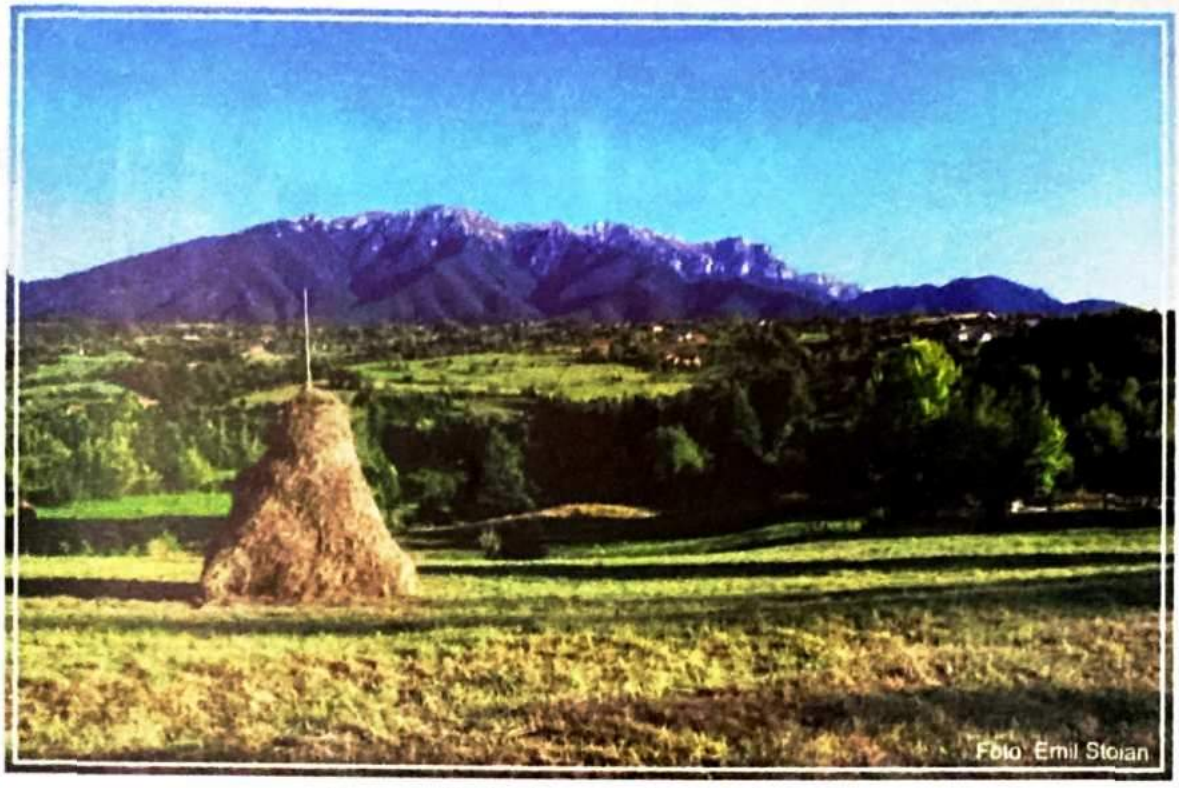

Gospodării risipite pe dealurile Sohodolului

Gospodărie cu ocol întărit de pe culmile Sohodolului

Casa preotului Ioan Puşcariu (cca. 1830)

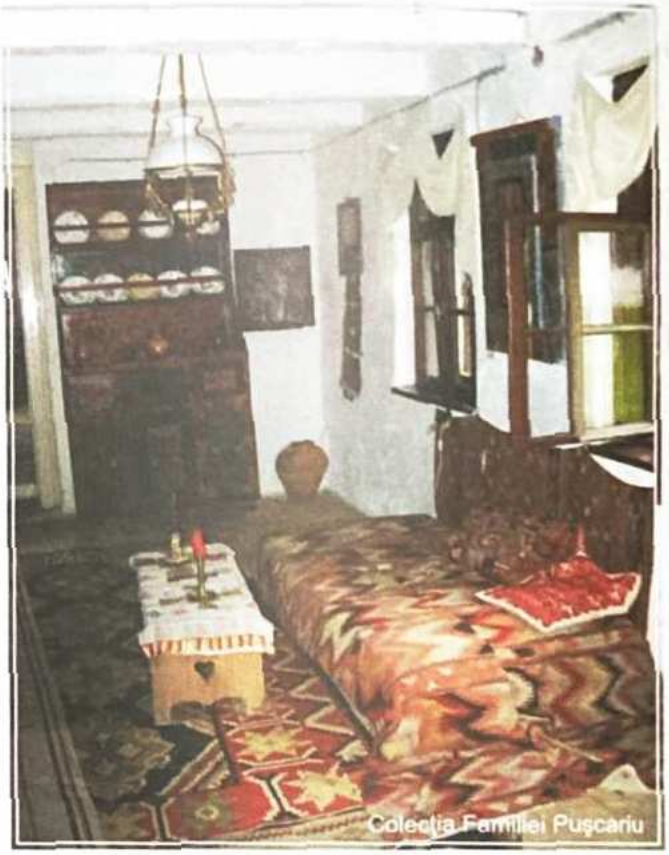

Casa cărturarilor Puşcăreşti - Ceramică şi ţesături ţărăneşti

Casa cărturarilor Puşcăreşti - Interior cu ladă de zestre pictată

Casa cărturarilor Puşcăreşti - Interior tradiţional: „Casa Mare"

Casa cărturarilor Puşcăreşti - Interior cu mobilier pictat

Cronica
bisericei ortodoxe-române
din
Sohodol-Biserica nouă
plasa Bran
judeţul Braşov
întocmită de
Gheorghe Babeş
paroh
1933

Biserica nouă

Biserica veche

Biserica nouă

Şcoala veche

Preotul Leonte Pușcașu (1763 - 1830) și soția Smaranda (n. Enescu)

Preotul Ioan Pușcașu (1798 - 1871) și soția Stana (n. Tătulea)

Învățătorul Pușcariu în mijlocul elevilor

Învățătorul Pușcariu și elevii săi (1927)

Învățătorul Eugen Babeș în mijlocul sătenilor

Călușarii bătrâni și învățătorul Eugen Babeș, la Paște

Învățătorul Ioan A. Pușcariu și Călușarii vechi (1927)

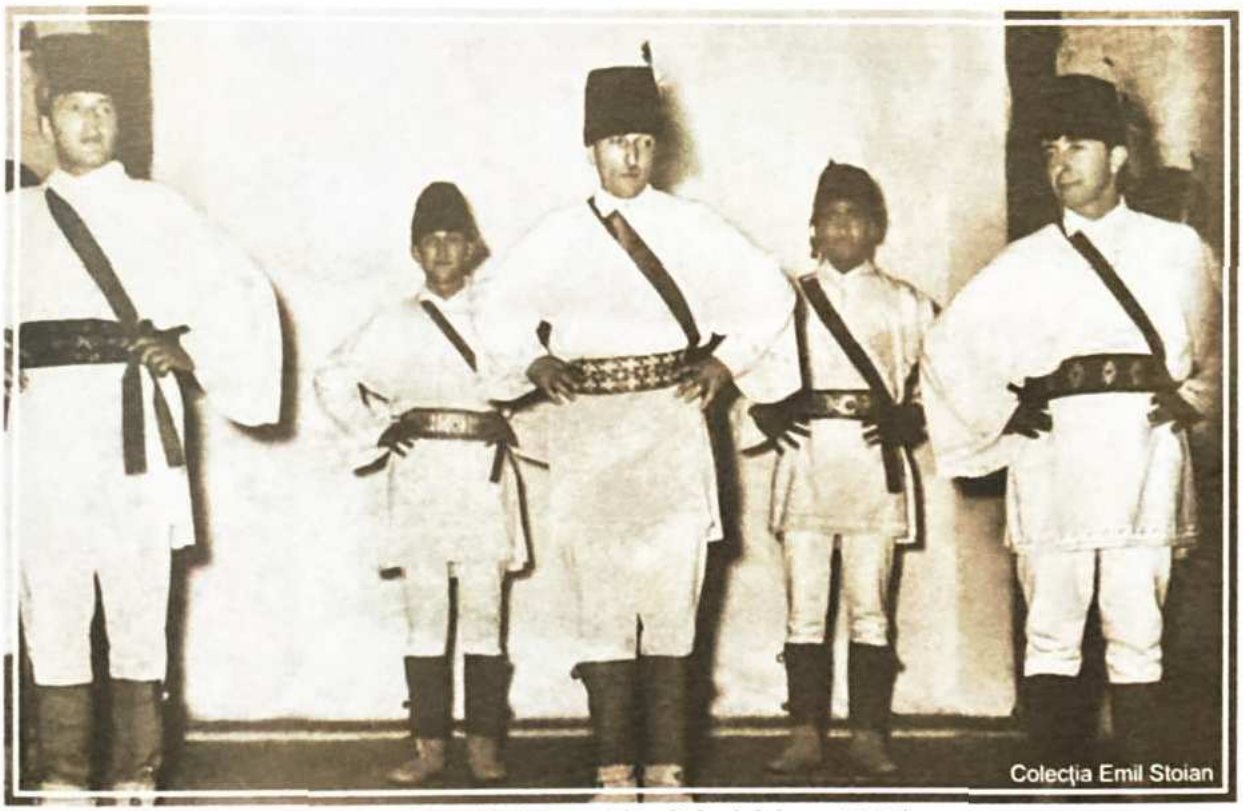

Formația de dansuri din Sohodol (cca. 1965)
de la stânga: Iosif Căpățână, Chițu Gh. (Fofează), Ioan Căpățână, Nicolae Pușcariu, Nicolae Reit (Corcoreț)

Ana Aldea

Sofia Elena Cojocea

Căluşarul ardelenesc
de la stânga: Ioan Moja, Ioan Căpăţână, Nicolae Puşcariu, Simion Petric, Feroiu (Bercu), Bangălă (Diavolu'), Aron Babeş (Cârstea), Nicolae Terejneu, Ion Terejneu (Căciulă)

Familia Marina şi Archip Puchi (cca. 1925)

Cristina şi Aron Puşcariu

Victoria Chițu, Nicolae Pandrea, Maria Puțilă, Ion Pandrea

Feciori din Sohodol

Voicu Puțilă și câinele Iancu

Maria și Ion Zecheru

Aldea Mihai și soția Paraschiva (foto: 1942)

Maria Hermeneanu (n. Șerban), (foto: cca. 1938)

Nuntă în Sohodol (foto: cca. 1954)

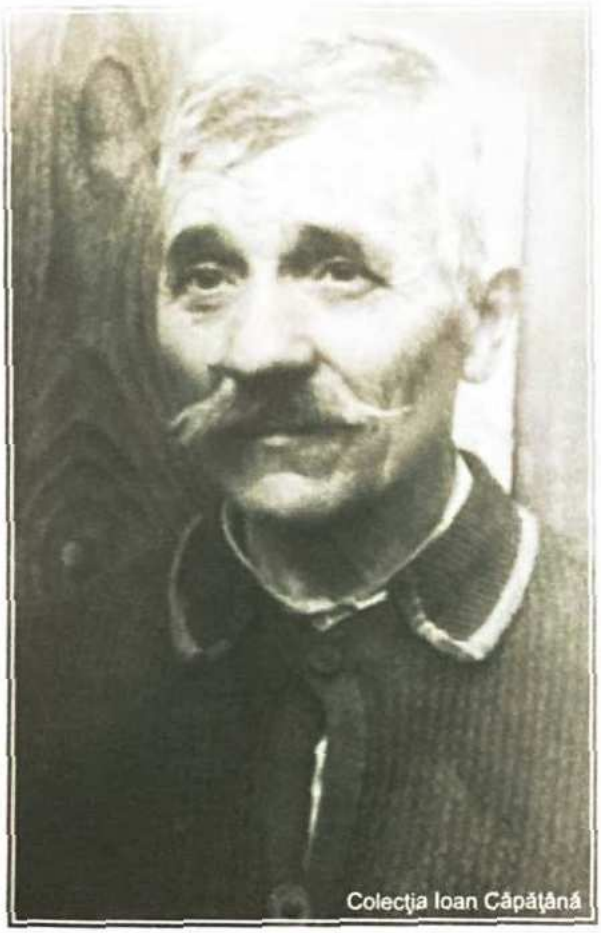

Voicu Puțilă

Sofia Puțilă

Teleagă cu bușteni - Nicolae Cojocea (Sidor)

Gheorghe Voinescu

Ioan Moja

Gheorghe Gh. Voinescu

Gheorghe Misică

Război de țesut (foto: cca. 1900)

Întâlnire de sărbătoare în centrul Branului. Pe fundal - dealurile Sohodolului (foto: 1908)

Plug de lemn cu brăzdar de fier

Roți de car

Surorile Moja Adriana și Nina (Puchi)

Soliști ai cântecului românesc pe scena de la Hamburg (1996)
Dorin Muscoi și Ioan Căpățână

Cavaler Ioan de Puşcariu

Prof. Dr. Ilarion Puşcariu

Acad. Sextil Puşcariu

Pr. George Babeş

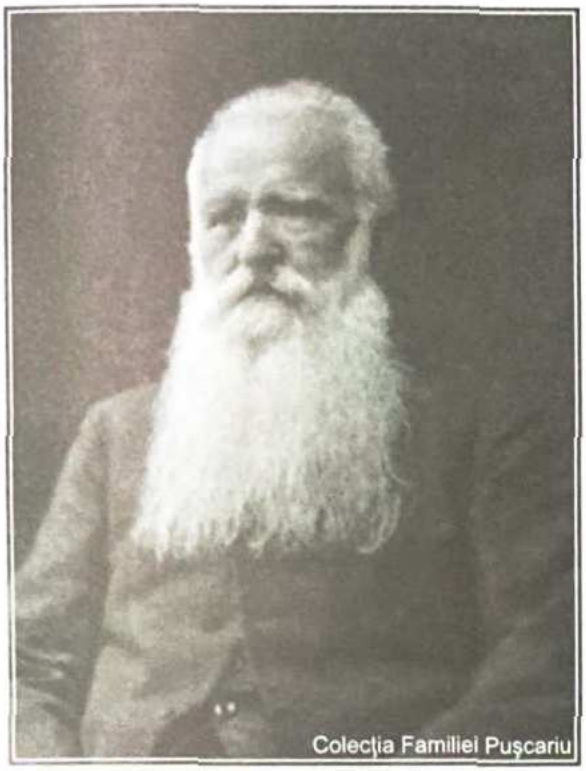

Av. Iosif Pușcariu - Moș Barbă Albă

Sextil Pușcariu și tatăl său Iosif

Av. Iosif Pușcariu

Sextil Pușcariu la munte

Cavaler Ioan de Puşcariu, Ilarion Puşcariu, Iosif Puşcariu şi Silviu Puşcariu

Victor Puşcariu şi Sextil Puşcariu, la casa din Sohodol (foto: 1931)

Sextil Puşcariu

Cavaler Ioan de Puşcariu pe vechea frontieră a Transilvaniei cu România

Arborele genealogic al familiei Puşcariu, schiţa lui Sextil Puşcariu

Inv. Ioan A. Puşcariu

Inv. Valeria Puşcariu-Petrişor

Dr. Radu Puşcariu

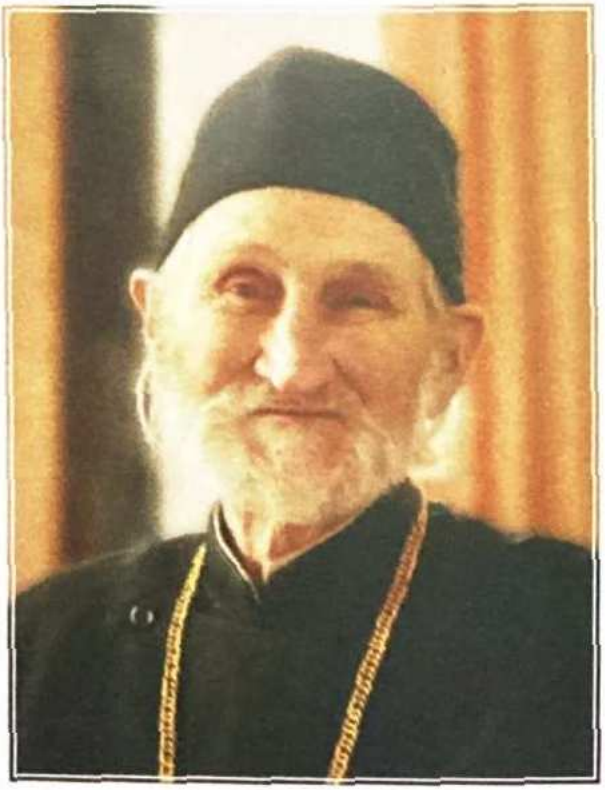

Pr. Gheorghe Babeş

Acție a Băncii Parsimonia din Bran

Casa memorială a Pușcărești lor din Sohodol

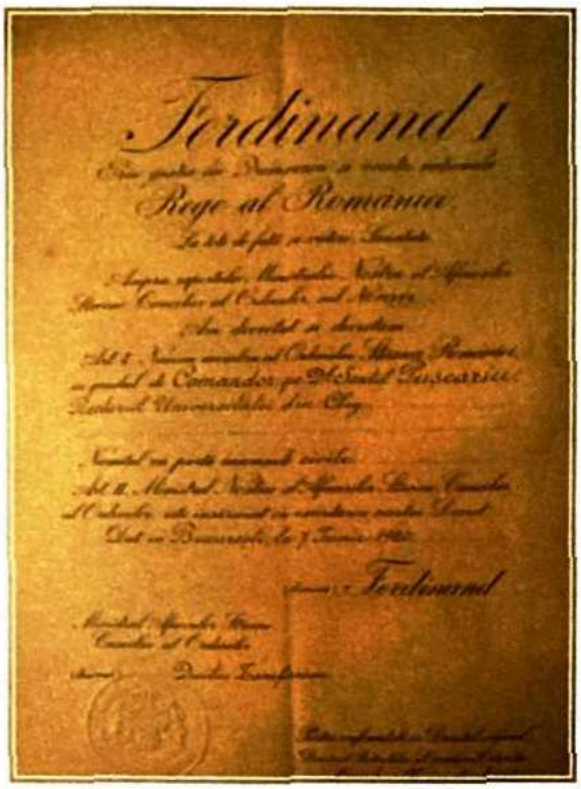
Ferdinand I
Rege al Romaniei

Colecţia Familiei Puşcariu

Decretul prin care Regele Ferdinand conferă Ordinul Steaua României în grad de Comandor lui Sextil Puşcariu, primul rector al Universităţii din Cluj-Napoca

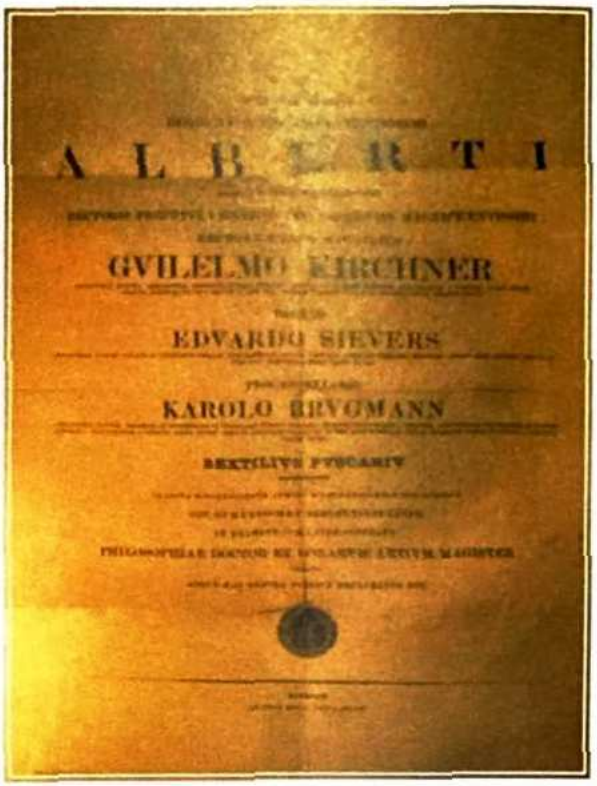
ALBERTI

GVILELMO KIRCHNER

EDVARDO SIEVERS

KAROLO BRVGMANN

SEXTILIVS PVSCARIV

Colecţia Familiei Puşcariu

Diploma de doctor obţinută de Sextil Puşcariu la Lipsca

Patria Romana.

Colecţia Familiei Puşcariu

Poezia „Patria Română" scrisă pentru Adunarea de la Blaj, de Ioan Cavaler de Puşcariu (în 1948). Aceasta a circulat ca manifest revoluţionar.

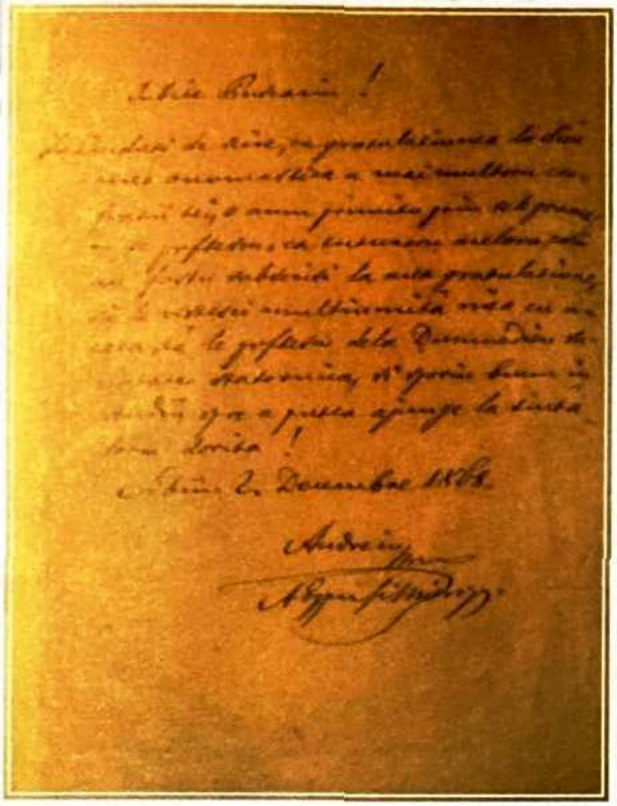

Colecţia Familiei Puşcariu

Scrisoarea Mitropolitului Andrei Şaguna către Ilarion Puşcariu (Sibiu, 2 decembrie 1868)

Colecţia Familiei Puşcariu

Diplomă conferită lui Sextil Puşcariu de Academia Scientarium Borussica

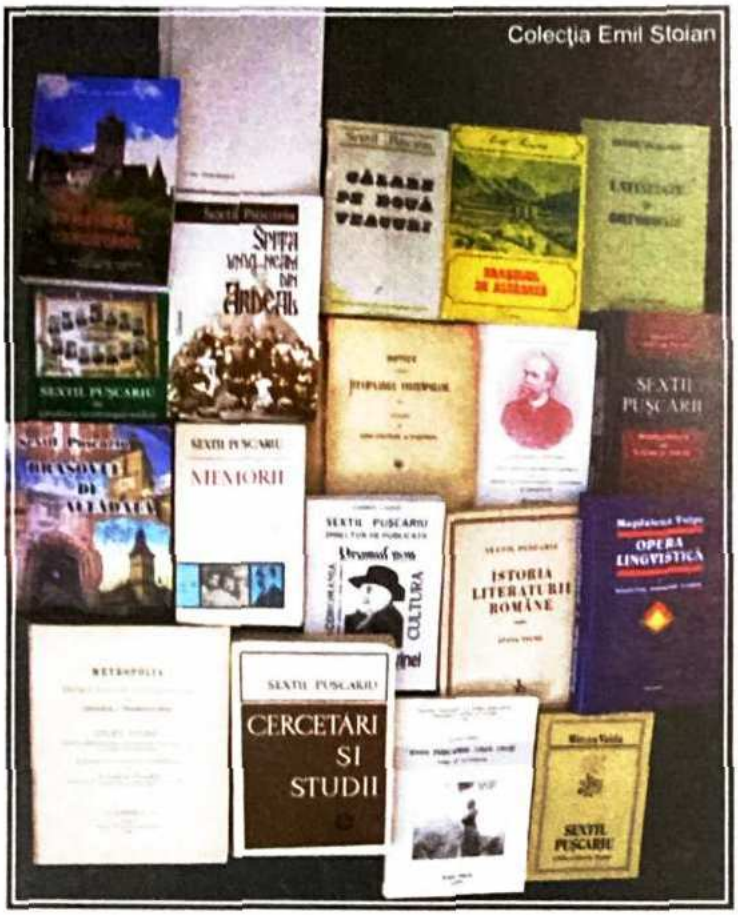

Cărți de și despre cărturari ai Sohodolului

Lucrări semnate de Sextil Pușcariu

Dr. Radu Pușcariu și senator Valeriu Pușcariu în Sohodol, perioada interbelică

Cercetători de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca la casa Pușcăreștilor din Sohodol

Muntele Postăvarul văzut din Sohodol

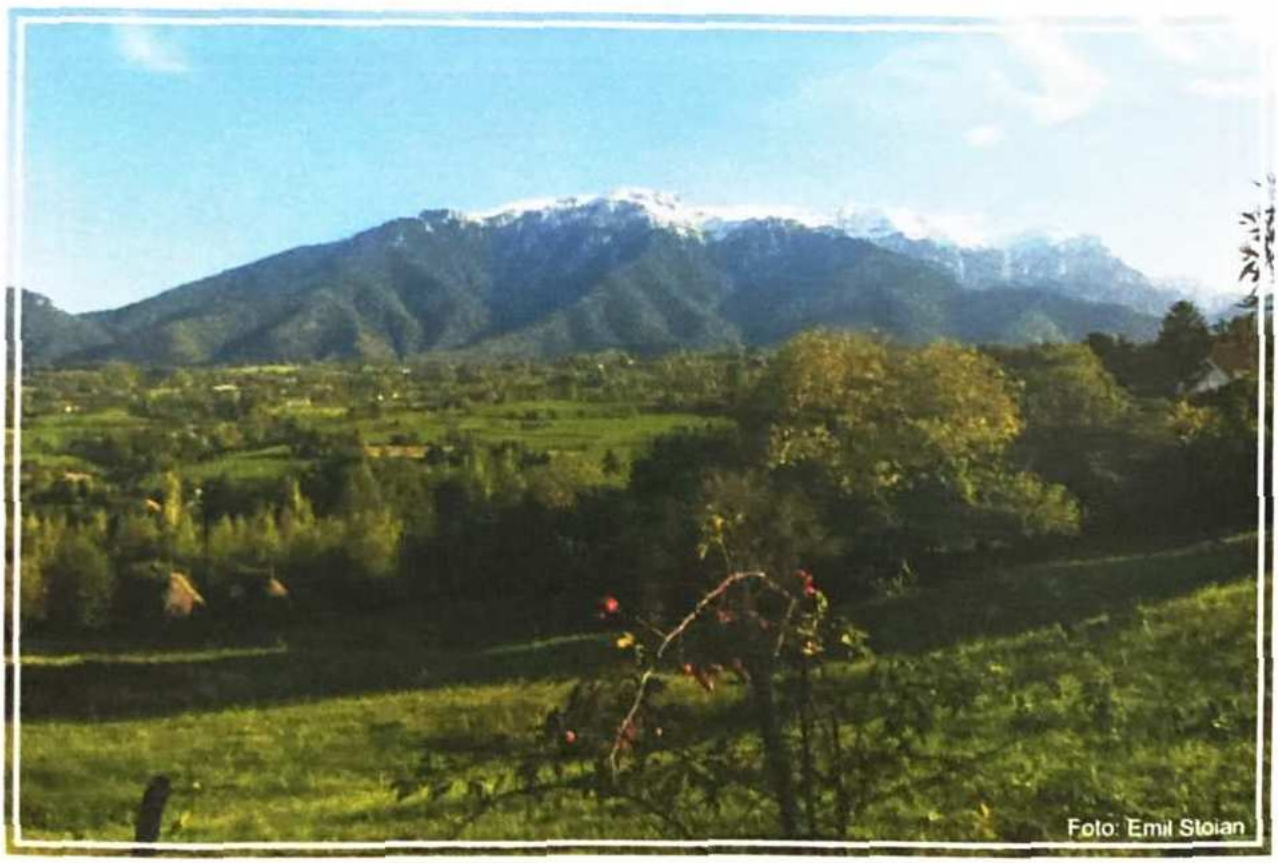

Început de toamnă în Sohodol

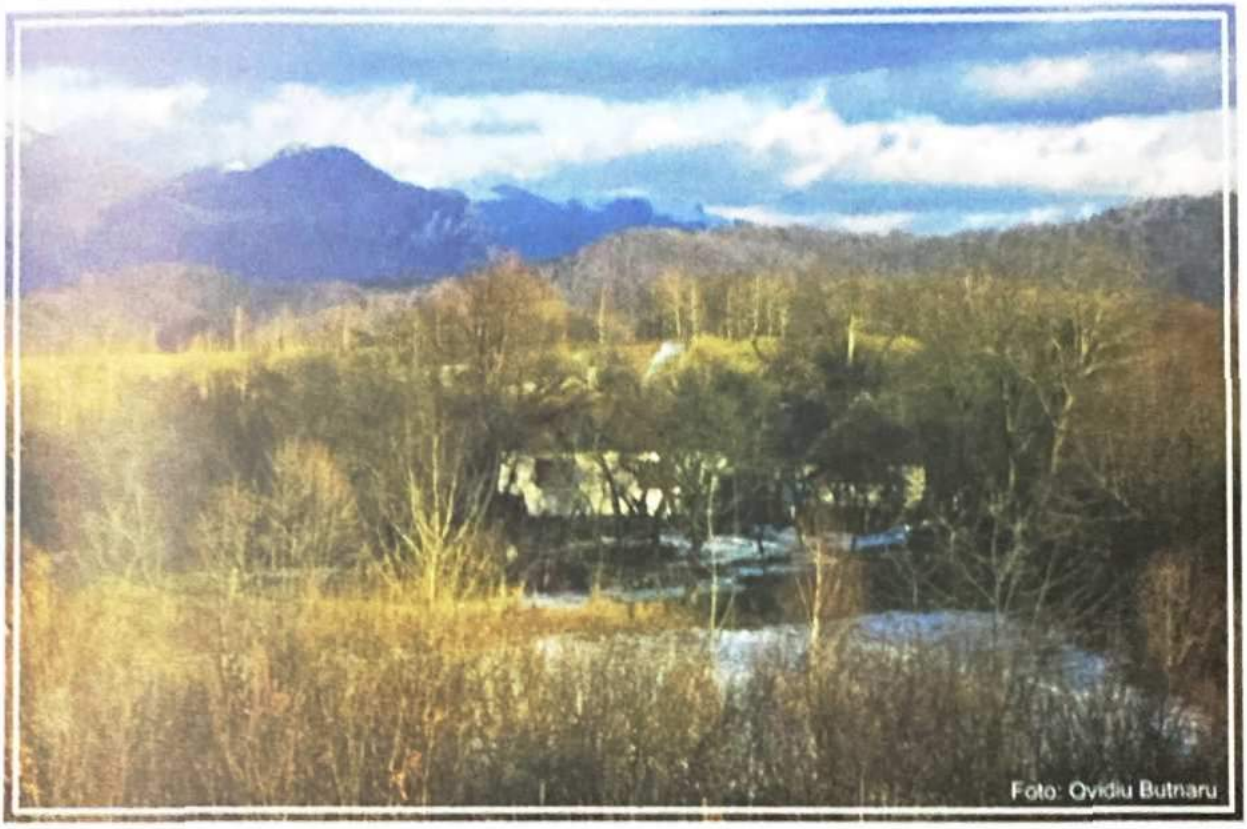

Gospodărie din Sohodol

La răspântii de drumuri

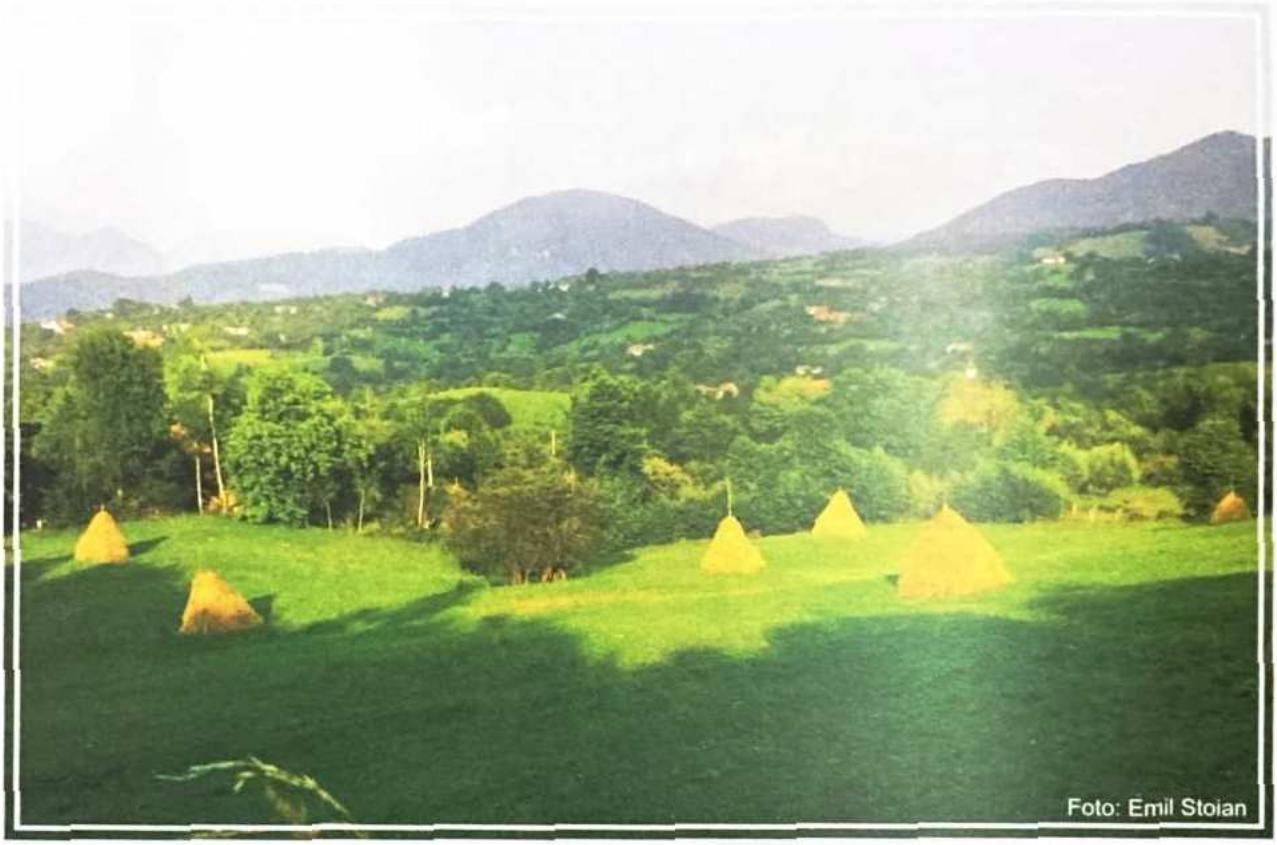

A început să crească otava

Case risipite pe dealuri

Îmuguresc pomii in Sohodol

Peisaj de primăvară in Sohodol

Gospodărie

Măgura Codlei

Iarna in Sohodol
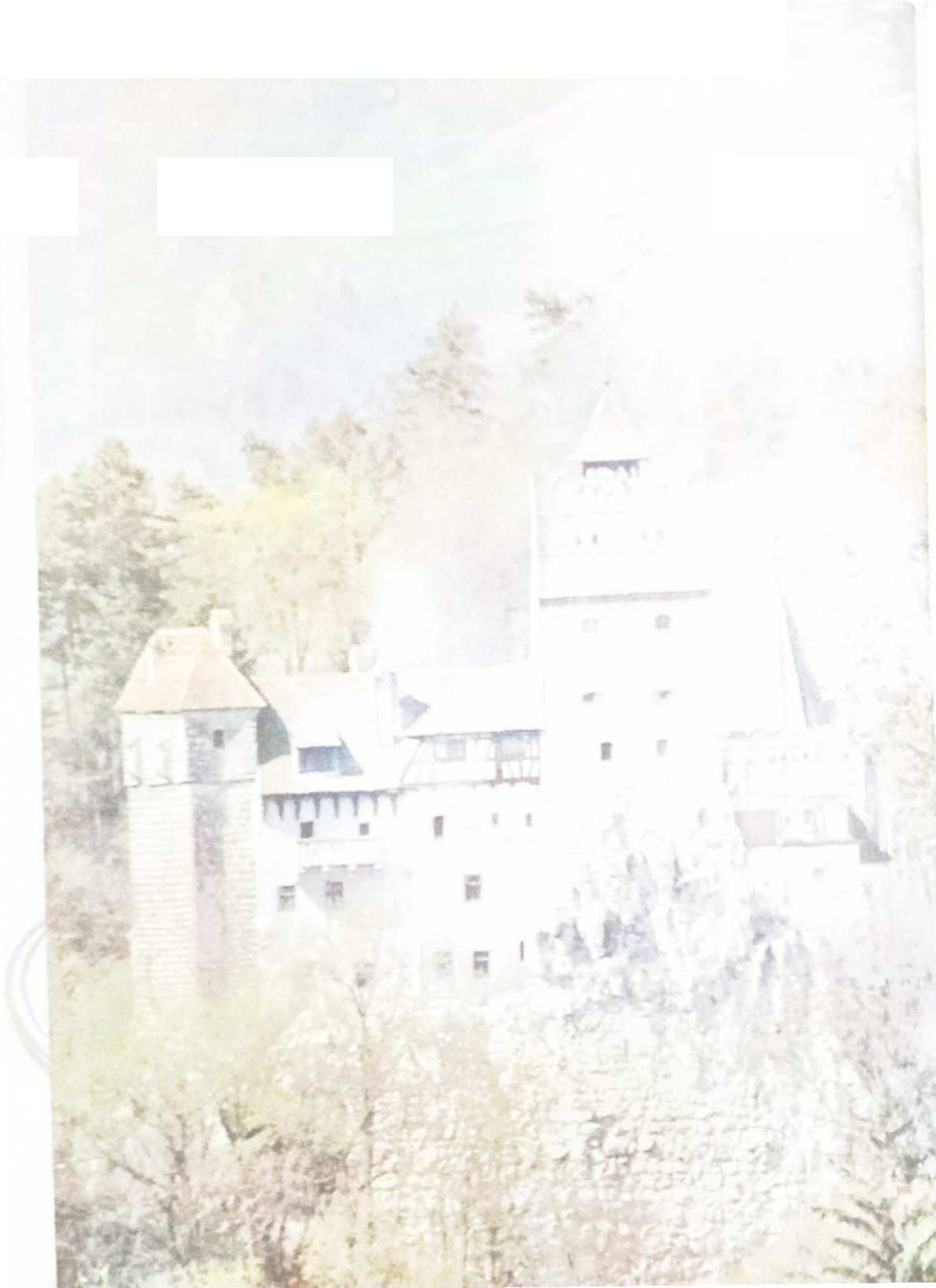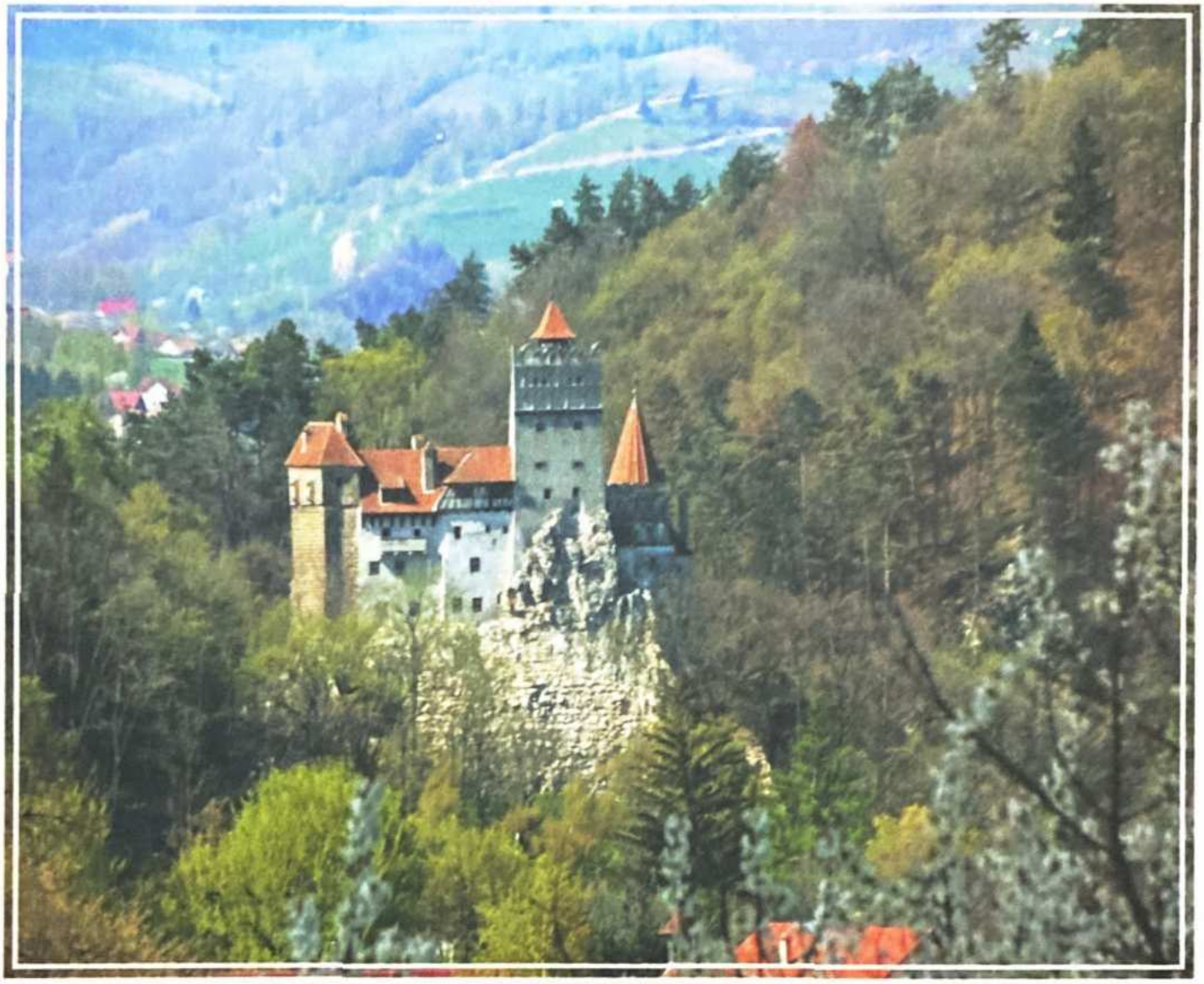
S-a așternut zăpada pe dealurile din Sohodol